

שבוע פרשת שלח - בכל העולם

(26 June – 2 July 16)

כ' – כ"ד סיון תשע"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבת תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתִי.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוּהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, גּוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יֵשֶׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשִׁמּוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נטוטים לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דִּגְגָךָ וְתִירִשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִחֶרֶד מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקִּבְל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחובת נותן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ כִּי-לְשִׁמּוֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל-חֲסִדְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ חֲגֻזִים
 אִי-הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מְעִשָׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פַּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵים לָהֶם וְלֹא יֵרָאוּ: ו אֲזִינִים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחֻנוּ: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא-יִהְגּוּ בְּגִרוֹנָם: ח בְּמוֹתָם יִתְּנוּ
 עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בְּמַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּמַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בְּמַחוֹ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יא יֵרָאֵי יְהוָה בְּמַחוֹ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יב יְהוָה זָכְרֵנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת-בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִבְרַךְ יֵרָאֵי יְהוָה הַקְטָנִים עַם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שְׁמִים לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי-אָדָם: יז לֹא תִמָּתִים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָל-יְדֵי דוֹמָה:
 יח וְאֲנַחְנוּ | נִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והואך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי-הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
 חֲבַל־מָוֶת וּמִצְרֵי שָׁאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם-יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי יְהוָה מְלִטָה
 נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
 נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיכִי כִי-יְהוָה גָּמַל עָלֶיכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמוֹת אֶת-עֵינִי מִן-דְּמָעָה אֶת-רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְחַלֵּץ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֶמְרָתִי בַחֲפוּי כָּל-הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה-אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל-תַּגְמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס-יִשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָא לְכָל-עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: טז אֲנִי יְהוָה כִּי-אֲנִי עֹבֵדְךָ אֲנִי-עֹבֵדְךָ בֶּן-אֲמָתְךָ פִּתְחָתָ לְמוֹסְרִי: יז לֵךְ אֲזַבַּח וְזָבַח
 תֹּדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָא לְכָל-עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכִכִּי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמוד ב

7 כג אומר, אם ישנו חפץ השייך לך ונמצא בחצר חבֵר, אל תיכנס
 8 לחצר חבֵרך ליהויל את שלך שלא ברשות, שמה תראה עליו כנגב,
 9 אלא שבור את שיניו – כלומר, הכנס בחזקה ובגלוי, ואומר לו את
 10 החפץ שלי אני נוטל. ויש להוכיח מכאן, שרשאי אדם לעשות דין
 11 לעצמו, אף במקום שאין לו הפסד אם יתבע את חבירו בבית דין.
 12 אמר ליה רב יהודה לרב כהנא,

1 לעשות דין לעצמו, דבין דליקא פסידא ליזיל קמיה דיינא – שמאחר
 2 שאין לו הפסד ממוני בכך עליו לילך לפני הדיין ולהוציא את ממונו
 3 בדין, רב נחמן אמר, עבד איניש דינא לנפשיה – רשאי אדם לעשות
 4 דין לעצמו, דבין דבדין עבד לא מרח – שמאחר שנוטל את המגיע
 5 לו על פי דין אינו חייב לטרוח לילך לתבוע את חבירו בבית דין.
 6 הגמרא מקשה על דברי רב יהודה מתוספתא: סתיב רב כהנא, כן כג

מפתח כללי

מסכת בבא קמא עם ביאורים	כ	סדר הנחת תפילין	ב	א) סדר הנחת תפילין
מדף כו עד דף לב	קנד	מזמורי תהלים קטו, קטז	ג	ב) מזמורי תהלים קטו, קטז
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		מאמר ד"ה להבין ענין טענת המרגלים	ג	ג) מאמר ד"ה להבין ענין טענת המרגלים
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כא	שבת פרשת שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה	ה	ה) שבת פרשת שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה
אדמו"ר הזקן	קפו	שיחת יום א' פרשת שלח,	ד	ד) שיחת יום א' פרשת שלח,
		כ"ף סיון, ה'תשכ"ה	יא	יא) כ"ף סיון, ה'תשכ"ה
שולחן ערוך הלכות שבת	כב	שיחת שבת פרשת שלח,	ה	ה) שיחת שבת פרשת שלח,
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	קפו	ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה	טו	טו) ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה
לקוטי תורה	כג	לקוטי שיחות פרשת שלח	יח	יח) לקוטי שיחות פרשת שלח
אדמו"ר הזקן	קפח	ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	ז	ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
שערי תשובה	כד	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כה	כה) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל
אדמו"ר האמצעי	קצא	ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח	כו	כו) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח
מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	כה	שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת שלח	כז	כז) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת שלח
אדמו"ר ה"צמח צדק"	קצא	שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח	נ	נ) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח
תורת שמואל תרל"ב	כו	שיעורים בספר התניא (מוגה)	יא	יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
אדמו"ר מוהר"ש	קצב	לשבוע פרשת שלח	נא	נא) לשבוע פרשת שלח
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	כז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת שלח	ס	יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שלח
אדמו"ר מוהרש"ב	קצג	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סג	יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
ספר המאמרים ה'תש"י	כח			
אדמו"ר מוהרי"צ	קצה			
ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק	כט			
אדמו"ר מוהרי"צ	קצה			
אגרות קודש	ל			
אדמו"ר מוהרי"צ	קצו			
פרקי אבות פרק ג	קצז			
חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת שלח	קצח			
לוח זמנים לשבוע פרשת שלח	רו			
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	רז			
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	רז			
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי				

שיעורי רמב"ם

ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שלח	סו	יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שלח
פרק אחד ליום לשבוע פרשת שלח	קכא	טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שלח
ספר המצוות לשבוע פרשת שלח	קמב	טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת שלח
נביאים וכתובים		יז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כז, איוב פרק ג-ד	קמג	יח) ישעיה פרק כז, איוב פרק ג-ד
משניות – מסכת דמאי/כלאים		יח) משניות – מסכת דמאי/כלאים
ביאור קהתי	קמה	יח) ביאור קהתי
עין יעקב מסכת סוכה	קנג	יט) עין יעקב מסכת סוכה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שכל מידה ומידה היתה בתוקף גדול ולא הייתה 'התכללות' של המידות בינם
לבין עצמן כמו 'חסד שבגבורה' ו'גבורה שבחסד' וכדומה וְעֵנִין זֶה של
תוקף ו'ישות' עד כדי כך שהכלי לא יכול להגביל ולהכיל את האור הוא
רק בַּשָּׂאָר הַמִּדּוֹת (חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד יסוד), וְלֹא
בְּבַחֲיִנַת מַלְכוּת, שְׂאִינָה
בְּבַחֲיִנַת יֵשׁ מוֹרְגֵשׁ כָּל־כֶּף, וְהֵינּוּ, שְׁעִם הֵיוּתָה בַּחֲיִנַת יֵשׁ
גם ספירת המלכות היא ספירה עם
'ישות' ומציאות מוגדרת, מְכַל־
מְקוֹם יֵשׁ כֶּה בספירת המלכות,
במקביל לעניין היש' גַּם בַּחֲיִנַת
בְּטוּל, וְסוּכָלֶת בְּטַבְעָה שְׁנִי
הַפְּכִים הָלְלוּ של 'ישות' ו'ביטול'
יחד, וְלֹכֵן לֹא הָיָה כֶּה
שְׂבִירָה וְנִפְיָלָה לְגַמְרִי כמו
בשאר ששת המידות דעולם התווה,
אֵלָּא 'שבירת הכלים' בעולם התווה
פעלה בספירת המלכות רק בְּאוֹפֶן
ד'אַרְעָא אַתְבְּטָלַת', שְׁנַעְדָּר
אור התפשטותה בְּלִבָּד ואורה
התבטל וחדל להאיר.

וּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי בדברי הוזהר 'ארעא
אתבטלת', כַּמְבָּאָר ב'לְקוּטִי
תוֹרָה'⁵ לאדמו"ר הזקן לגבי
משמעות המושג בעבודת ה' בְּעֵנִין
ה'מְסוּרוֹת נִפְשׁ' ההתמסרות
המוחלטת של האדם לאלוקות
בַּתְּפִלָּה, עַד כִּי כֵן שֶׁתְּבַטֵּל
כֶּה מֵהוּת הַנֶּפֶשׁ כְּמִצִּיאוֹת בִּפְנֵי
עֲצֻמָּה וְהַנֶּפֶשׁ תִּתְבַּטֵּל לְאֻלּוּקוֹת וְתִהְיֶה
נִכְלָלָת בְּאֻלּוּקוֹת, כְּשֶׁלֹּהֶבֶת של נר
הַעוֹלָה מֵאֲלִיָּה כְּלִפִּי מַעֲלָה
לְהַפְּלֵל להיות כלולה, תוך ביטול
ואיבוד המציאות האישית וְלִהְיוֹת
בְּאוּרוֹ יִתְבַּרְךְ, שְׁזָהוּ עֵנִין
"אַרְעָא אַתְבְּטָלַת" ביטול
המציאות והמהות של נפש האדם כלפי
האלוקות.

וּבִהְתָּאֵם לָזֶה לשני הפירושים ב'ארעא אתבטלת' יֵשׁ גַּם שְׁנִי
פִירוּשִׁים בְּעֵנִין טַעַנַת הַמַּרְגְּלִים שלא רצו להיכנס לארץ ישראל בטענה
שהיא אֶרֶץ אֲכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ כְּמוֹכָא בַּתְחִילַת הַמָּאֹמֶר.
פִירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן, כְּדֹאִיתָא כְּמוֹכָא ב'לְקוּטִי תוֹרָה' בְּפִרְשָׁתָנּוּ⁶
פרשת שלח שהמרגלים סברו שעדיף להישאר במדבר ולא להיכנס לארץ

ביאור בדרך אפשר

לְהִבִּין עֵנִין הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית של טַעַנַת הַמַּרְגְּלִים שֶׁלֹּא רָצוּ
לִיכָנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ שֶׁהִיא אֶרֶץ אֲכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ¹,
יֵשׁ לְהַקְדִּים וּלְבָאָר הָעֵנִין הַנּוֹכַח בּוֹהֵר דְּאַרְעָא אַתְבְּטָלַת²
הָאֶרֶץ הַתְּבַטְלָה, וְכִפִּי שְׂיוֹסְבֵר לַחֲלֹן (שְׁזָהוּ עַל־דֶּרֶךְ "אֶרֶץ אֲכֵלֶת
יוֹשְׁבֶיהָ" שֶׁגַם מְשַׁמְעוֹת הָיָה בִּיטוּל
עֲנִינָה הָאִמִּיתִי שֶׁל הָאֶרֶץ שֶׁתְּמוֹרֶת
הָיוּתָה מְקוֹם מוֹשֵׁב לְדֹרִים עֲלֶיהָ הִיא
נַעֲשִׂית 'אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ'), שְׁנִי בְּזֶה
שְׁנִי פִירוּשִׁים³ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת.
פִירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן, שְׂפָאָשׁוֹן
מְלִכִין קְדָמָאין הַמְלָכִים הַקְּדָמוֹנִים
ד'תְּהוֹ' שֶׁל עוֹלָם הַתְּהוֹוָה שֶׁקָּדַם
לְעוֹלָם ה'תִּיקוֹן', כִּפִּי שְׂיוֹסְבֵר כְּסֻמָּךְ,
נִפְּלוּ בְּשִׁבְרֵית הַכָּלִים, הֵנָּה
סְפִירַת הַמְּלָכוֹת (אַרְעָא)
הַקְּרֵאֶת אֶרֶץ כִּי כֶּשֶׁם שֶׁהָאֶרֶץ מְצַמִּיחָה
פִּירוֹת, כֵּן סְפִירַת הַמְּלָכוֹת הִיא
הַסְפִּירָה שְׂבִאֲמִצְעוּתָה הִיא הַתְּהוֹוָה
הַנְּבִרָאִים, וְכֶשֶׁם שֶׁהָאֶרֶץ הִיא בְּבִיטוּל
("שֶׁהַכּוֹל דֹּשִׁין עֲלֶיהָ"), כֵּן סְפִירַת
הַמְּלָכוֹת עֲנִינָה הוּא בִּיטוּל, "דְּלִית לָהּ
מַגְרָמָה כְּלוּם", וּבַעֲבוּרַת ה' הוּא עֲנִין
קְבֵלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם) רַק
אַתְבְּטָלַת מִפְּעוּלָתָהּ, אֲכָל לֹא
נִפְּלָה בְּשִׁבְרָה כו', כְּלוֹמֵר, עַל
הַכְּתוּב בַּפְּרָשָׁת וַיִּשְׁלַח אֹדוֹת הַמְּלָכִים
שֶׁמִּלְכּוֹ בְּאֹדֶם לִפְנֵי מֶלֶךְ לְבָנִי
יִשְׂרָאֵל, מְבוֹאֵר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת
שֶׁבְּמִוֹכֵן הָרוּחָנִי הַכּוֹוֹנָה לְכָךְ שֶׁלְעוֹלָם
כִּפִּי שֶׁנִּבְרָא לְבִסּוּף, הַנִּקְרָא 'עוֹלָם
הַתִּיקוֹן' קִדְּם 'עוֹלָם הַתְּהוֹוָה' וּבַעֲדוֹ
שֶׁב'תִּיקוֹן' יֵשׁ 'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁלוֹת'
מְסוּדָר בּוֹ הָאֹר הָאֻלּוּקִי יוֹרֵד וּמֵאִיר
מְדוּרָה לְדוּרָה כְּשֶׁהָאֻרוֹת מְלוּבָשִׁים
בְּכָלִים, הֵרִי בְּעוֹלָם הַתְּהוֹוָה, עוֹלָמָם שֶׁל
הַמְּלָכִים הַקְּדָמוֹנִים, הֵיוּ אוֹרוֹת מְרוּבִים
וְכָלִים מוֹעֲטִים דְּבַר שֶׁגַם לִשְׂבִירַת
הַכָּלִים' שֶׁלֹּא יִכְלוּ לְהַכִּיל אֶת הָאוֹרוֹת
הַמְּרוּבִים, וְכַתּוּבָא מְשַׁבֵּרֵית הַכָּלִים הִיָּתָה 'נִפְיָלָה' שֶׁל נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה, וְעַל
כֵּן מְבוֹאֵר כֹּאן שֶׁ'שְׂבִירָה' הִיָּתָה בַּעֲיָקָר בְּמִדּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַתְּהוֹוָה אֲבָל סְפִירַת
הַמְּלָכוֹת רַק הַתְּבַטְלָה וְלֹא הִיָּתָה בֶּה 'נִפְיָלָה' ו'שְׂבִירָה' וְטַעַם הַדְּבָר⁴,
כִּי הַטַּעַם לְסַבֵּת הַשְּׂבִירָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בָּהֶם בַּחֲיִנַת
יֵשׁוּת כו', כְּמוֹבֹאֵר בַּחֲסִידוֹת שֶׁשְׂבִירַת הַכָּלִים' בְּעוֹלָם הַתְּהוֹוָה נִגְרָמָה מִכֵּן

(1) פרשתנו יג, לב. (2) ספרא דצניעותא רפ"א - זח"ב קעו, ב. (3) ראה גם סה"מ תרל"א ס"ע שמו ואילך. (4) ראה גם אוה"ת בראשית יז, ב. (5) בהר מ, א. (6) וראה גם לקו"ת דרושי שמע"צ עט, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ישראל כיוון "שֶׁהָיָה בְּדַעְתָּם שָׁאֵם יְהִיָּה גְלוֹי אֹרֶאֱיִן-סוֹף
2 בְּרוּף-הוּא לְמִטָּה בְּעוֹלָם הוּא (עַל-יְדֵי קִיּוֹם מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת
3 דָּבָר שֶׁאִשְׁפִּיר דּוּקָא בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בַּמִּדְבָּר) כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּעוֹלָמוֹת
4 הָעֲלִיּוֹנִים הָרוֹחֲנִיִּים, יִבְטְלוּ מִמְּצִיאוֹתָם לְגַמְרִי אֵל מוֹל הַגִּילּוֹי הַגְּדוֹל
5 וְהַעֲצוֹם שֶׁל אֹרֶךְ הָאֵיִן-סוֹף, וְהַמְּרָגְלִים
6 לֹא רָצוּ לֵאבֹד וּלְבַטֵּל אֶת מִצִּיאוֹתָם
7 לְחֻלּוּטֵי, וְזֶהוּ "אַכְלָת
8 יוֹשְׁבֵיָהּ"⁷, הַמְּרָגְלִים לֹא רָצוּ
9 לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ בִּירוּשָׁלַיִם בִּירוּשָׁלַיִם הָיָה כֹּז
10 שְׂגוּרָתָהּ לְיוֹשְׁבֵיהֶם בַּהּ לְהַתְּבַטֵּל לְגַמְרִי
11 מִמְּצִיאוֹתָם "פִּירוּשׁ, "יוֹשְׁבֵיָהּ"⁷
12 אֵלֶּה שְׂעוּבֵיהֶם אֶת ה' בָּאָרֶץ, בְּעוֹלָם
13 הַזֶּה, וּמִקִּיָּמָם מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת
14 הַמִּשְׁכִּיחוֹת גִּילּוֹי אֱלֹהִים בְּעוֹלָם אֵין
15 תּוֹפְסִין מְקוֹם לְעַצְמָן כָּלֹל
16 וּמִבְטָלִין עַצְמָן אֶת הַמִּצִּיאוֹת
17 וְהַמַּחֲוֹת הָאִשִּׁית שֶׁלָּהֶם לְיַחֲדוֹ
18 יִתְבָּרֵךְ לְאַחֲרֵיהֶם ה' שֶׁבְּתַחֲתוֹנִים
19 כְּפִי שֶׁהָיָה בְּעוֹלָמוֹת הַתַּחֲתוֹנִים
20 לְהִיּוֹת אֵין עוֹד כּוֹ'⁸ שִׁיָּהּ
21 גְלוֹי כִּיֵּצֵד 'אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ וְאֵין
22 מִצִּיאוֹת נֹסֶפֶת מִלְּבַד מִצִּיאוֹת ה'
23 (שֶׁזֶּהוּ פִירוּשׁ זֶה ב'אָרֶץ אוֹכֵלָת
24 יוֹשְׁבֵיָהּ' הוּא עַל-דֶּרֶךְ פִּירוּשׁ
25 הַשְּׁנִי ב'אָרְעָא אֲתַבְטַלְתָּ',
26 שֶׁהוּא עֲנִין בְּטוֹל מִמְּצִיאוֹתָם⁹
27 בִּיטוֹל מוֹחֵלֵל שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית,
28 וְלֹא 'בִּיטוֹל הִישׁ בְּלָבָד, כֹּאמֹר לְעִיל
29 שֶׁהַכּוֹנֵה לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מוֹחֵלֵל
30 בְּתַפִּילָּה עַד לְדַבְּקוֹת וְהַתְּכַלּוֹת
31 בְּאֵלּוּקוֹת).
32 וּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי, בְּמִבְאֵר בְּכִמָּה
33 דְּרוּשִׁים¹⁰ מֵאֲמָרִי חֲסִידוֹת
34 בְּפִירוּשׁ "אָרֶץ אֲכָלָת
35 יוֹשְׁבֵיָהּ", שֶׁשֶּׁעֲנָתָם שֶׁל
36 הַמְּרָגְלִים הִיָּתָה שֶׁהִתְעַסְקוֹת
37 בְּגִשְׁמִיּוֹת (שֶׁהִיא הַכֹּרֶחֶת לְצוּר
38 קִיּוֹם מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת) מְגֻשְׁמָת
39 אֶת הָאָדָם כּוֹ', וְלִכְּנֹן לֹא רָצוּ
40 לְיִכָּנֵס לָאָרֶץ כְּדִי לְעַסּוֹק
41 בְּבִירוֹ הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים, הַפֶּרֶדָּה הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם מֵהֵרַע שֶׁבָּהֶם
42 וְהַעֲלָתָהּ לְקֹדֶשׁ (עַל יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ בְּדָבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים לְדָבָרִים מוֹתָרִים

43 וּבְמִיּוֹחַד לְצוּרֵךְ קִיּוֹם מִצּוֹת) כִּינֵן שֶׁהָיָה הַמְּרָגְלִים יִרְאִים שֶׁמָּא לֹא
44 זֶה בְּלָבָד שֶׁלֹּא יַעֲלֶה בְּיָדָם לְבָרֶם כּוֹ' וְלַהֲעֵלֹת אֶת הַדְּבָרִים
45 הַגִּשְׁמִיִּים, אֲלֵא אֲדָרְבָּה, שֶׁהִתְעַסְקוֹת בְּדָבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
46 תִּזְקֶינָם לָהֶם עֲצָמָם, כִּינֵן שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה יִשְׁבּוּאֻם בְּמַגֵּעַ עִם גִּשְׁמִיּוֹת
47 וְחֻמְרֵיהֶם יִפְּלוּ מִמִּדְּרָגָתָם
48 הָרוֹחֲנִית הַנְּעִלִית בַּהּ הִיוּ בְּהִיּוֹתָם
49 בַּמִּדְבָּר לֹא צוּרֵךְ כָּלֹל לְבֹאֹר בְּמַגֵּעַ עִם
50 דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים כּוֹ'¹¹ (שֶׁזֶּהוּ עַל-
51 דֶּרֶךְ פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן ב'אָרְעָא
52 אֲתַבְטַלְתָּ', שֶׁשֶּׁשִּׁיּוֹר עִם עֲנִין
53 שְׂבִירָתָהּ הַכָּלִים ד'תְּהוֹ',
54 כְּדִלְקָמָן כְּפִי שִׁיּוֹסֵבֵר לְחֵלֶן אֹדוֹת
55 הַקֶּשֶׁר שֶׁל שְׂבִירָתָהּ הַכָּלִים וְנִפְלִית
56 הַנִּיּוּצוֹת לְעִבּוּדֵי הַבִּירוּרִים).
57 (ב) וְהַעֲנִין בְּזֶה, בְּמִבְאֵר
58 ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' רִישׁ בְּהַתְּחַלֵּת
59 פְּרָשְׁתָּנוּ¹² פֶּרֶשׁתָּ שֶׁלָּהֶם בְּעִנִּין
60 מַהוּת הַפְּנִימִית הָרוֹחֲנִית שֶׁל
61 מִדְּרַגַּת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל. דְּהַנָּה,
62 כָּל הַמִּצּוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת בְּשׁוּנָה
63 מֵהַמִּצּוֹת שְׂקִיּוֹמָן הוּא בְּמַחֲשָׁבָה אוֹ
64 בְּדִבּוּר רּוֹבֵן כְּכּוֹלֵן תְּלִיּוֹת
65 דּוּקָא בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְפֶרֶט
66 עֲנִינֵי זְרָעִים שְׂרׁוּבָם הֵם מִצּוֹת
67 הַתְּלִיּוֹת בָּאָרֶץ וְקִדְּשִׁים שְׂרׁוּבָם הֵם
68 מִצּוֹת שְׂקִיּוֹמָן הוּא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
69 וּמִמְּשִׁיךְ, דְּהַנָּה כְּתִיב¹³ כִּי
70 לֹא עַל הַלָּהֶם לְבָדוֹ יִחְיֶה
71 הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה'
72 וְגו', כְּלוּמָר, הַחַיּוֹת נֹכַחַת מִדְּבַר ה'
73 הַבּוֹרָא וּמַהוּוֹה וּמִקִּיָּם אֶת הַנִּבְרָא
74 וְצִרִיף לְהִבִּין הִיתְרוֹן שְׂבָלָהֶם
75 שְׂאֻתוֹ נִקֵּט הַכְּתוּב לְדִרְגָּמָא, וְהָלֹא
76 גַּם הָאָדָם עֲצוּמוֹ נִבְרָא בְּמִאֲמָר
77 שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ
78 שֶׁכְּתוּב¹⁴ נַעֲשֶׂה אָדָם כּוֹ',
79 וְלָמָּה צִרִיף הָאָדָם לְקַבֵּל
80 חַיּוּתוֹ מֵהַלָּהֶם דּוּקָא וְלֹא
81 יִשְׁרׁוּת מִדְּבַר ה' (מוֹצֵא פִי ה') כְּפִי
82 שֶׁלָּחֶם קִיָּם מִדְּבַר ה' וְאֵינוֹ זָקֵק לְמוֹזֵן
83 כְּדִי לְהַתְּקִיִּים [וַיִּתְּרָה מִזָּה, בְּעִנִּין זֶה שֶׁהָאָדָם זָקֵק לְאוֹכֵל כְּדִי לְחַיּוּת
84 יֵשׁ בְּכַח הַמֶּאֱכָל לְהַחְיִיתָ אֶת יֵשׁ פֶּלֶא גְדוֹל עוֹד יוֹתֵר, אֵיךְ¹⁵ יֵשׁ בְּכַח הַמֶּאֱכָל לְהַחְיִיתָ אֶת

(7) לז, רע"א. (8) מא, ב. וראה גם מה, ג. (9) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' תנח: "ארץ אוכלת יושבי" היא בחי' כלה שארי ולבבי". (10) ראה אוה"ת שם ע' תקנז. הוספות (בהוצאת קה"ת, תשנ"ז) ס"ע 66. (11) ראה גם מאמרי הצ"צ תרי"ד ע' כא: כמ"ש ארץ אוכלת יושבי" (לפי פי א'). או"ת להח"מ סקנ"ב. (12) לו, ג. (13) עקב ח, ג. (14) בראשית א, כו. (15) ראה לקו"ת צו יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 הָאָדָם, הֲלֹא הִלָּחֵם הוּא בַּחֲנִינָת צוּמָח שְׁמַעְלָתוֹ וּמִדְרַגְתּוֹ נִמּוּכָה
2 מִזֶּה שֶׁל הָאָדָם (וְהָאָרֶץ שְׁמִמְנָה יוֹצֵא הִלָּחֵם הִיא בַּחֲנִינָת דּוּמָם
3 שְׁמַעְלָתוֹ וּמִדְרַגְתּוֹ נִמּוּכָה אִפְּלוּ מִמַּעַלְתּוֹ וּמִדְרַגְתּוֹ שֶׁל הַצּוּמָח), וְהָאָדָם
4 הוּא בַּחֲנִינָת מְדַבֵּר שְׁנַעְלָה בַּהֲרַכָּה מִצּוּמָח וְדוּמָם, וְאִם כֵּן, אֵיךְ
5 יִהְיֶה הַצּוּמָח בַּחֲנִינָת מַחֲיָה
6 מִקּוֹר חַיּוֹת ל'מְדַבֵּר' שְׁלִמְעָלָה
7 מִמֶּנּוּ הִרְבֵּה]. ?
8 אֵךְ הָעֲנִין הוּא, כִּי מוֹצֵא פִי
9 ה' שְׁבָדוּמָם-צוּמָח-חֵי הוּא
10 עֲנִין הָרַפ"ח נִיצוּצִין שְׁנַפְּלוּ
11 בְּשִׁבְרֵית הַפְּלִים כִּמְבוּאָר בַּכְּתָבִי
12 הָאֲרִיז"ל שְׁזָהוּ מִסְפֵּר הַנִּיצוּצוֹת
13 הָאֱלֹקִיִּים מֵעוֹלָם הַתּוֹהוּ שְׁנַפְּלוּ
14 לְמַטָּה וַיֵּשׁ לְבָרֵךְ וּלְהַעֲלוֹת אוֹתָם
15 בַּעֲבוּדַת הַבִּיּוּרִים (כְּכַתוּב בַּסֵּפֶר
16 'מְבוֹא שְׁעִירִים' לְרַבִּי חַיִּים וִיטָאֵל: כִּי
17 רַפ"ח נִיצוּצוֹת הֵם שְׁבָרִי כְּלִים שֶׁנִּפְּלוּ
18 לְתַהוֹמָא רַבָּה... וְיִשְׂרָאֵל כִּשְׁהוּ
19 בַּמִּצְרִים הֵעִלוּ מִשֶּׁם רַב נִיצוּצוֹת, אֲבָל
20 פ"ו נִיצוּצוֹת לְתַשְׁלוּם רַפ"ח, לֹא הִיָּה
21 יָכוֹל מִשֶּׁה רַבִּינוּ עֲלִירֵי-הַשְּׁלוֹם לְהוֹצִיא
22 מִשֶּׁם מִכּוֹר הַבְּרוּל, זֶהוּ כְּכַתוּב וְגַם
23 עֵרַב רַב עֲלֵה אֹתָם, רַב דִּיקָא וְלֹא
24 יוֹתֵר, אֲבָל מִשֶּׁה עֲלֵה אֶל הָאֱלֹקִים
25 לְתַקֵּן פ"ו נִיצוּצוֹת אַחֲרֵים... שְׁכָל זֶה
26 נִרְמָז בְּמָה שְׁאִמְרֵי יַעֲקֹב לְבָנָיו... וְשִׁבְרוּ
27 לְנִי, גִּימְטְרִיא פ"ו, אֲבָל רַב שְׁלָהם
28 יַעֲלוּ עִמָּהֶם, וְזֶה סוּד וִירְדוּ אַחֵי יוֹסֵף
29 לְשִׁבּוֹר ב"ר, רַצָּה לֹמַר שֶׁלֹּא יִישָׁאֲרוּ
30 שֶׁם רַק פ"ו אַחֲרֵי שִׁיּוּצִיאוֹ הַשְּׁבָרִים
31 מִשֶּׁם כְּמִנְיִן ב"ר), וְהָאָדָם הוּא
32 מֵעוֹלָם ה'תִּקְוִין' שְׁלִמְטָה
33 בְּמִדְרַגָּה מֵעוֹלָם הַתּוֹהוּ, וְלָכֵן צָרִיךְ
34 הָאָדָם לְקַבֵּל חַיּוֹתוֹ מִדּוּמָם-
35 צוּמָח-חֵי דוּקָא אִף שֶׁלֹּאֲחֵר
36 הִירִידָה לְמַטָּה הָאָדָם ה'מְדַבֵּר' אֲכָן
37 נַעֲלָה מִהֲדוּמָם-צוּמָח-חֵי, לְפִי
38 שְׁשָׁרֵשׁ הָרַפ"ח נִיצוּצִין בְּעוֹלָם
39 הַתּוֹהוּ הוּא מָאֵד נַעֲלָה כו'
40 (שְׁלָכָן דְּוֹקָא בְּגַלל שִׁישׁ לֹהֵם שׁוֹרֵשׁ
41 גְבוּה וְנַעֲלָה מָאֵד נִפְּלוּ לְמַטָּה בְּיוֹתֵר, כִּיִּדְעָה¹⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
42 הַמְּשָׁל מִנְּפִילַת הַחוּמָה שֶׁל אַבְנִים, שְׁהָאֲכָן שְׁבָרָאֵשׁ הַחוּמָה
43 נּוֹפֶלֶת רַחוּק יוֹתֵר מֵהָאֲבָן הַנִּמְצָאָת בַּתַּחְתִּית הַחוּמָה, וְכִשְׁהַחוּמָה נּוֹפֶלֶת

ביאור בדרך אפשר

44 אֲכָן זֶה נּוֹפֶלֶת קְרוֹב, וְכֵן גַּם בְּרוּחָנוּת, כֹּאֲשֶׁר הַגְּבוּהָ וְהַנַּעֲלָה מָאֵד נּוֹפֶלֶת,
45 הַנִּפְּלָה וְהִירִידָה הִיא לְמַטָּה בְּיוֹתֵר), כִּמְבָאָר הָעֲנִין בְּכַתְבִּי
46 הָאָרִיז"ל¹⁷, וְנִתְבָּאָר בְּאֲרוּכָה בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, הַחֵל
47 מִתּוֹרַת הַכַּעֲלֵ-שָׁם-טוֹב¹⁸ וְרַבִּינוּ הִזְקֵן¹⁹, וְכֵן בְּדְרוּשֵׁי מֵאֲמָרֵי
48 הַחֲסִידוֹת שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ נִשְׂאִינּוּ
49 שְׁלֹאֲחֵרִי-זֶה, בְּדוּרוֹת הַבָּאִים אַחֲרָי
50 רַבִּינוּ הִזְקֵן, עַד לְכַבּוֹד-קְדוּשַׁת
51 מוֹרֵי-וְחָמִי אֲדָמוֹר²⁰ נִשְׂאִי
52 דוֹרָנוּ.
53 וְעַל-פִּי-זֶה מוֹכֵן גּוֹדֵל
54 הַמַּעֲלָה בְּכַנִּיסָה לְאָרֶץ
55 יִשְׂרָאֵל כְּדִי לַעֲסוֹק בְּעֲנִינִים
56 גְּשָׁמִיִּים, וְעַד כִּמָּה הַמִּרְגָּלִים שֶׁלֹּא
57 רָצוּ לַעֲשׂוֹת זֹאת טַעַם כִּינֵן שְׁעַל-
58 יְדֵי בְּרוּר הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
59 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחֲתוֹן שְׁשָׁרֵשׁ
60 מָאֵד נַעֲלָה כו', בְּעוֹלָם הַתּוֹהוּ
61 שְׁלִמְעָלָה מֵעוֹלָם הַתִּקְוִין,
62 נִמְשָׁךְ מִלְּמַעַל וּמִתַּלְתָּה לְמַטָּה אֲוֵר
63 נַעֲלָה בְּיוֹתֵר, שְׁהוּא עֲנִין
64 הַמְּשָׁכָת וְהַתְּגַלּוּת עֲצָם הָאֲוֵר
65 ד'תַּהוּ כו'²⁰ וְלֹא רַק הַנִּיצוּצוֹת
66 וְהַתַּפְשׁוּת שֶׁל הָאֲוֵר אֲלֵא עֲצָמוּת
67 הָאֲוֵר.
68 אֲמָנָם כְּדִי שְׁיִמְשָׁךְ וְיִתְגַּלֵּה
69 לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁבוּ מִקִּיָּיִם
70 מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת אֲוֵר נַעֲלָה זֶה
71 "עֲצָם הָאֲוֵר דְּתוֹהוּ" (שְׁאֵז יִתְכַּן
72 שְׁמִצָּד גּוֹדֵל מַעֲלַת הָאֲוֵר
73 יִתְבַּטְּלוּ הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה
74 מִמְּצִיאוֹתָם לְגַמְרֵי וְיִתְחַדְּלוּ
75 מִלְּהַתְקִים), הֲרִי זֶה דוּקָא עַל-
76 יְדִי-זֶה שְׁמִבְרִים אֵת
77 הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים שְׁבָהֶם
78 נִתְלַבְּשׁוּ הַנִּיצוּצִין ד'תַּהוּ
79 כו'²⁰ וְעַל יְדֵי שְׁמַתְעִסְקִים בָּהֶם
80 לְחִבְרִים מוֹתֵרִים לְשֶׁם שְׁמִים וְלִקְוִים
81 הַמִּצּוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת, מִבְּרִים וְנִמְעִלִים
82 אוֹתָם לְקִדּוּשָׁה.
83 אֵךְ עַל זֶה לִגְבִּי עֲבוּדָה זֶה שֶׁל בִּירוֹר
84 הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְּלוּ בְּדִבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים
85 נּוֹכַל גו' כִּי חִזָּק הוּא מִמֶּנּוּ²¹, אֵל תִּקְרִי "מִמֶּנּוּ", מֵאֲתָנוּ אֲלֵא
86 "מִמֶּנּוּ", מֵאֲתֵר כו', כִּבְיָכּוֹל (כִּלְפִּי מַעֲלָה הַקְּדוּשָׁה בִּירוֹךְ הוּא

(16) לקו"ת פ' ראה יט, ג. (17) לקוטי תורה פ' עקב שם. (18) כתר שם טוב סימן קצד. (19) לקו"ת צו שם. מטות פא, ב. עקב יד, א ואילך. ובכ"מ. (20) ראה גם ד"ה ויהס כלב תרד"ע (המשך תער"ב ח"א ע' תקכא). (21) פרשתנו שם, לא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **אָמְרוּ**²²) לפי פשוטו המרגלים טענו שהעם היושב בארץ חזק "ממנו"
2 כלומר מאתנו, ולפי דרשת חכמינו ז"ל הם התכוונו כלפי מעלה **אָפִילוּ**
3 **בַּעַל הַבֵּית** הקדוש-ברוך-הוא בעצמו **אֵינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא כְּלָיו**
4 **מִשָּׁם**²³, ולפי פנימיות הדברים ד"כְּלָיו" קָאֵי הכוונה על **הַכְּלִים**
5 **ד'תהו' שְׁנִשְׁפְּרוּ** כי לא היה
6 ביכולתם ובאפשרותם לקלוט ולהכיל
7 את האורות המרובים שהאירו בעולם
8 התהוה בגילוי ובתוקף **וְנִפְּלוּ**
9 **הַנִּיצוּצוֹת לְמִטָּה** אל תוך הדברים
10 הגשמיים **כו', ו'בַּעַל הַבֵּית**
11 **קָאֵי** הכוונה על **בְּחִינַת הַתִּקּוּן**
12 **שְׁצִירָה** שעולם התיקון הוא העולם
13 שבו העבודה המוטלת על האדם
14 העוסק בתורה ומצוות היא **לְבָרֵר**
15 ולהעלות לקדושה ו**לְהוֹצִיא אֶת**
16 **הַנִּיצוּצוֹת (כְּלָיו), וּפִירוּשׁ**
17 טענת המרגלים שלא רצו לעבוד
18 עבודה זו ואמרו **"אֵין בַּעַל הַבֵּית**
19 **יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת כְּלָיו"**,
20 **הֵנּוּ**²⁴, **שְׁאִין בִּיכָלֶת ה'תִּקּוּן**
21 **לְבָרֵר אֶת הַנִּיצוּצוֹת ד'תהו',**
22 **לְפִי שְׁהָאוֹרוֹת ד'תִּקּוּן' הֵם**
23 **מוֹעֲטִים** אורות מצומצמים כי הם
24 מלוכשים בכלים ו**לִכְנָן הֵם**
25 **חֲלָשִׁים** ולא מאירים בתוקף, ו**אֵילוּ**
26 **הָאוֹרוֹת ד'תהו' הֵם מְרוּבִּים,**
27 **וְלִכְנָן הֵם חֲזָקִים וְתִקְיָם כו'**
28 ולכן סברו וטענו המרגלים, בטעות,
29 שאין אפשרות לעסוק בתורה ומצוות
30 בעולם הזה, בארץ ישראל, ולברר את
31 הניצוצות שנפלו מעולם התהו.
32 **ג) אַף עַל זֶה** בתשובה ובתגובה
33 לטענה זו של המרגלים **נֶאֱמַר**²⁵
34 **וַיֵּהָס כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מִשְׁה,**
35 **וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֶה וַיִּרְשְׁנוּ**
36 **אֶת־הָאָרֶץ כִּי יָכוֹל נוֹכַח לָהּ, הֵינּוּ,**
37 **שְׂיִכּוּלִים לְבָרֵר אֶת הַנִּיצוּצוֹת**
38 **ד'תהו' כו' ולמרות ש'תהו' נעלה**
39 **מ'תִּקּוּן', והאורות ד'תהו' חזקים**
40 **והאורות ד'תִּקּוּן חלשים, למעשה כן**
41 **יש ביכולת בני ישראל להיכנס לארץ**
42 **ולעסוק בעבודת הכיוריים, כפי**
- 43 שממשיך ומבאר.
44 **וּבְהִקְדָּים הַדִּיּוּקִים** והשאלות **בְּפָסוּק זֶה**²⁶, **מָהוּ אוֹמְרוּ** מדוע
45 אומר הכתוב **(וַיֵּהָס כָּלֵב אֶת הָעָם)** **אֶל מִשְׁה,** **דְּלִכְאוּרָה**
46 **הָיָה לֵאמֹר** היה לו לומר רק **"וַיֵּהָס כָּלֵב אֶת הָעָם". וְגַם**
47 **צִירָה לְהַכִּין, מָהוּ אוֹמְרוּ "כִּי**
48 **יָכוֹל נוֹכַח לָהּ", לְאַחֲרֵי**
49 **שְׁפָרֵר אָמַר "עֲלֵה נַעֲלֵה**
50 **וַיִּרְשְׁנוּ אֶת־הָאָרֶץ"** ולכאורה יש כאן
51 כפל וייתור לשון שלא לצורך?
52 **וְהַעֲנִין בְּזֶה**²⁷, **דְּהִנְהָ, הַסְפָּה**
53 **לְכָף שְׁבִמְדוֹת ד'תהו' הֵיטָה**
54 **שְׁבִירַת הַכְּלִים כו' (וְעַד כְּדֵי**
55 **כָּף שֵׁשׁ נְתִינַת מְקוֹם לְטַעֲנַת**
56 **הַמְּרָגְלִים שְׁלֹאֲחֵי־זֶה שׁוֹב**
57 **"אֵין בַּעַל הַבֵּית יָכוֹל לְהוֹצִיא**
58 **אֶת כְּלָיו"** ולפי דבריהם אי אפשר
59 לעסוק בעבודת הכיוריים), **הֲרִי זֶה**
60 **לְפִי שְׁהִמְדוֹת ד'תהו' הִיוּ**
61 **בְּבִחִינַת יִשׁוּת כו'**²⁸ וכל אחת
62 מהמידות היתה בחזק ובתוקף,
63 שהוא עֲנִין התפעלות המדות
64 בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּרַגְּשׁוֹת
65 וְהַתְּלַבְּבוֹת וְרַעַשׁ כו' כפי
66 שרואים במוחש בנפש האדם שכאשר
67 האדם מתרגש ומתלהב, המידות
68 והרגש שבלבו הם בתוקף ובהתגברות
69 גדולה, וכיוון שהמידות דתהו היו
70 בתוקף ובחזק רב, הכלים לא יכלו
71 לקלוט ולהכיל אותם ונשברו. וְזֶהוּ
72 **שְׁאֵמְרוּ הַמְּרָגְלִים**²⁹ **אָפֶס כִּי**
73 **עַז הָעָם גּו', כִּי חֲזָק הוּא גּו',**
74 **שְׁהוּא** לפי המשמעות הפנימית של
75 הדברים **עֲנִין תּוֹקֵף הַמְּדוֹת**
76 **ד'תהו' ולפי הטענה והטעות של**
77 **המרגלים אין אפשרות ויכולת לברר**
78 **מידות חזקות ותקיפות כל כך, אבל**
79 **האמת היתה כדברי כלב בן יפונה**
80 **שלבני ישראל כן ניתנו הכוחות לברר**
81 **את הניצוצות דתהו שנפלו למטה.**
82 **וְלִכְנָן,** כיוון שסיבת השבירה הייתה
83 התוקף והישות של המידות **הַעֲצָה**
84 **כְּדֵי לְבָרְרָם הִיא לְפַעוֹל**

(22) פירש"י עה"פ. (23) סוטה לה, א. (24) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תנא. (25) פרשתנו שם, ל. (26) ראה גם רד"ה ויהס כלב הנ"ל (שם ע' תקיד). (27) ראה גם סד"ה ויהס כלב הנ"ל (שם ע' תקכג ואילך). (28) ראה גם המשך תע"ב שם ע' תסו ואילך. (29) פרשתנו שם, כח-לא.

ביאור בדרך אפשר

1 חֲלִישוֹת הַמִּדּוֹת, שִׁיחִיהָ בָּהֶם עֲנֵן הַבַּטּוּל שֶׁל מִצִּיאוֹתָם. וְזֶהוּ
2 וַיְהִי גו', לְשׁוֹן שְׂתִיקָה, וַיְדוּעַ שְׂשִׁתִּיקָה, כֹּאשֶׁר הָאָדָם לֹא מִבְטָא
3 אֶת עֲצֻמוֹ כִּלְל הוּא עֲנֵן הַבַּטּוּל שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת שְׁלֹ, דְּהִינּוּ שְׂשִׁפְעַל
4 כֹּל בֶּן יוֹפֵה בֶּכֶן שֶׁהִשְׁתִּיק אֶת הָעַם חֲלִישוֹת וּבַטּוּל הַמִּדּוֹת וְאֵת

5 הַמִּדּוֹת הַחֲלֻשׁוֹת כֵּן אִפְשָׁר לִבְרֹר
6 וְלִהְיוֹת.

1 וַיְהִי גו', לְשׁוֹן שְׂתִיקָה, וַיְדוּעַ שְׂשִׁתִּיקָה הוּא
2 עֲנֵן הַבַּטּוּל, דְּהִינּוּ שְׂשִׁפְעַל חֲלִישוֹת וּבַטּוּל
3 הַמִּדּוֹת. וַיְהִי, עֲנֵן הַבַּטּוּל נִעְשָׂה עַל-יְדֵי
4 הַמְּשַׁכֵּת הַמּוֹחִיץ, וְכַפִּי שְׂרֹאִים שְׁמִי שֶׁהוּא בַּעַל
5 מוֹחִין יוֹתֵר, אֲזִי הַתְּפַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת הִיא
6 בְּחִישוֹת יוֹתֵר, כִּי כָלֹלֹת טִבֵּעַ הַמּוֹחִין הוּא
7 בְּבַחֲנִית מְנוּחָה וְהַתְּשִׁיבוֹת, וְכִמּוֹ "סָבָא דְעֵתוֹהִי
8 סְתִים, בְּחִמְרָ טֵב דְשָׁקִיט וְשָׁכִיךְ" כו',³⁰ שְׁלֹכֵן
9 הֵיטָה הַשְּׁבִירָה רַק בַּמִּדּוֹת וְלֹא בַּמּוֹחִין³¹. וְזֶהוּ
10 מֶה שֶׁנֶּאֱמָר (וַיְהִי גו') אֶל מֹשֶׁה, שְׂפַעְלוֹת
11 הַבַּטּוּל בַּמִּדּוֹת הִיא עַל-יְדֵי הַחֲבוּר אֶל מֹשֶׁה,
12 בְּחִינַת הַחֲכָמָה, שֵׁם מ"ה, שֵׁשׁ בּוֹ הַפֶּחַ לְפַעֲלוֹ
13 הַבַּטּוּל בַּמִּדּוֹת דְּתַהוּ. וְעֲנֵן זֶה הוּצָרָה לְהִיּוֹת
14 עַל-יְדֵי כָלֵב, כִּי הָאוֹפֵן הַיּוֹתֵר טוֹב לְבַטֵּל אֶת
15 דְּבָרֵי הַמֶּרְגָּלִים הוּא עַל-יְדֵי אֶחָד מֵהֶם גּוֹפָא,
16 עַל-דֶּרֶךְ מֶאֱמַר רַ"ל³² מִיָּנָה וְכֵּה אָבָא לְשִׁדְיָה
17 בֵּה נִרְגָּא. וְגַם, לְפִי שְׂכָלֵב הִיָּה מְמוּצָע בֵּין מֹשֶׁה
18 אֶל כָּל הָעָם, כִּי³³ כָלֵב בְּגִימַטְרִיא 'אַלְיָה'
19 וּבְגִימַטְרִיא בִּין³⁴, וַיְדוּעַ שְׂאֲלִיָּה הִיָּה בְּחִינַת
20 בִּין³⁵ דְּמ"ה³⁶, וְלֹכֵן הִיָּה בִּיכְלָתוֹ לְחַבֵּר אֶת הָעָם
21 אֶל מֹשֶׁה, לְהַמְשִׁיךְ בָּהֶם בְּחִינַת הַבַּטּוּל כו'.

2 וְעַל-יְדֵי-זֶה הִנֵּה "עֲלָה נַעֲלָה וַיִּרְשְׁנוּ אֶתָּה כִּי
3 יָכוֹל נֹכַח לָהּ". וְהָעֵנֶן בְּזֶה,
24 דְּמָה שְׂכָתוֹב "וַיִּרְשְׁנוּ אֶתָּה" קָאִי עַל יְרוּשָׁת
25 אֹרֹת דְּתַהוּ, שְׁזָה נִעְשָׂה עַל-יְדֵי הַבְּרֹר הַפְּרָטִי
26 בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת כו'. וּבְרֹר פְּרָטִי זֶה בָּא
37 בְּחִינַת הַחֲכָמָה אוֹתִיּוֹת כּוּחָהּ,

38 שֵׁם מ"ה כֹּאשֶׁר שֵׁם הוּי כְּתוּב בְּמִלּוֹי אוֹתִיּוֹת אֶלֶף, הִינּוּ יו"ד, ה"א,
39 וְאו", ה"א הִימַטְרִיאִי שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הִלּוּ הִיא מ"ה (45), שֵׁשׁ בּוֹ בִּשְׁם
40 מ"ה הַפֶּחַ לְפַעֲלוֹ הַבַּטּוּל בַּמִּדּוֹת דְּתַהוּ (כִּי 'מֶה' מוֹרָה עַל בִּטּוּל
41 כִּמוֹ שֶׁאִמְרוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל עֲצָמָם "וְנַחֲנוּ מֶה"). וְעֲנֵן זֶה שֶׁל פַּעֲלוֹת

ביאור בדרך אפשר

הַבִּטּוּל שֶׁל (עֲנֵן תּוֹקֵף הַמִּדּוֹת שֶׁל) הָעַם הוּצָרָה לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי כָלֵב
שֶׁהִיא אֶחָד מִשְׁנִים עֶשֶׂר הַמֶּרְגָּלִים, כִּי הָאוֹפֵן הַיּוֹתֵר טוֹב הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה
בִּיּוֹתֵר לְבַטֵּל אֶת דְּבָרֵי הַמֶּרְגָּלִים הוּא עַל-יְדֵי אֶחָד מֵהֶם
גּוֹפָא עֲצָמָם, עַל-דֶּרֶךְ מֶאֱמַר רַ"ל³² מִיָּנָה וְכֵּה אָבָא לְשִׁדְיָה
בֵּה נִרְגָּא וּפִירֵשׁ רַש"י: "אָבָא, יֵעָר."

מִעֲצָמוֹ שֶׁל יֵעָר יִכְנַס בְּתוֹךְ הַגְּרוֹן
לְהִיּוֹת בֵּית יָד וְיִקְצָצוּ בּוֹ אֶת הַיֶּעָר.
וְגַם, לְפִי שְׂכָלֵב הִיָּה מְמוּצָע
שֶׁהִיא בִּיכּוּלָתוֹ לְפַעֲלוֹ חִיבּוּר בֵּין
מֹשֶׁה אֶל כָּל הָעָם, כִּי³³ כָלֵב
בְּגִימַטְרִיא 'אַלְיָה'
וּבְגִימַטְרִיא בִּין³⁴, כֹּאשֶׁר שֵׁם
הוּי כְּתוּב בְּמִלּוֹי אוֹתִיּוֹת ה"א, הִינּוּ
יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה הִימַטְרִיאִי שֶׁל
הָאוֹתִיּוֹת הִלּוּ הִיא בִּין (52) וַיְדוּעַ
שְׂאֲלִיָּה הִיָּה בְּחִינַת בִּין³⁵
דְּמ"ה³⁶, בִּשְׁם מ"ה עֲצָמוֹ, עֲנֵן
הַבִּטּוּל, מֹשֶׁה רַבִּינוּ הוּא פְּנִימִיּוֹת שֵׁם
מ"ה וְהַבִּטּוּל שֶׁלּוֹ הוּא בִּטּוּל פְּנִימִי,
וְאִילוּ אֵלִיהוּ הוּא חִיצוֹנִיּוֹת שֵׁם מ"ה
חֶלֶק הַבִּין שְׁבַמ"ה, וְלֹכֵן הַבִּטּוּל שֶׁלּוֹ
לֹא הִגִּיעַ לְבִטּוּל שֶׁל מְדִרְיָגַת מֹשֶׁה,
וְכִיוּן שְׁכָלֵב הִיָּה בְּחִינַת אֵלִיהוּ הִיָּה
בְּכוּחוֹ לְהִיּוֹת 'מְמוּצָע' הַפּוֹעֵל חִיבּוּר
בֵּין הָעַם וּמֹשֶׁה רַבִּינוּ וְלֹכֵן הִיָּה
בִּיכְלָתוֹ לְחַבֵּר אֶת הָעָם אֶל
מֹשֶׁה, לְהַמְשִׁיךְ בָּהֶם בִּעַם
בְּחִינַת הַבַּטּוּל לְאִלּוּקוֹת שְׁנוּבַעַת
מִמֶּשֶׁה כו'.

וְעַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהָעַם יִתְבַטֵּל
לְאִלּוּקוֹת (הַדּוֹת) הַמְשַׁכֵּת הַמּוֹחִין
בַּמִּדּוֹת וְהַחִיבּוּר לְמֹשֶׁה רַבִּינוּ, כִּמְבֹאֵר
לְעֵיל) הִנֵּה "עֲלָה נַעֲלָה וַיִּרְשְׁנוּ
אֶתָּה כִּי יָכוֹל נֹכַח לָהּ".
וְהָעֵנֶן בְּזֶה, דְּמָה שְׂכָתוֹב
"וַיִּרְשְׁנוּ אֶתָּה" קָאִי הַכוּנָה עַל
יְרוּשָׁת אֹרֹת דְּתַהוּ לְקַבֵּל
וּלְרִשְׁתָּ גַם אֶת הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאוֹרֹת הַנִּעְלִים הִלּוּ, שְׁזָה נִעְשָׂה עַל-יְדֵי
הַבְּרֹר הַפְּרָטִי שֶׁל כָּל מִידָה וּמִידָה וְשֶׁל כָּל נִיצוּץ וְנִיצוּץ בְּאוֹפֵן שֶׁל
הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל הַמְּבַרֵּר בְּמַחְבֵּר וְהַתְּעַסְקוֹת אִתּוֹ כו'. וּבְרֹר פְּרָטִי זֶה
שֶׁל כָּל מִידָה וְכָל חֶלֶק מִהַמִּדּוֹת בְּפִרְטָא בְּאֶחָדֵי הַקְּדָמַת פַּעֲלוֹת

(30) זח"ג קכח, ב. (31) ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ב. תו"א קי, ד. קיח, ג. ובכ"מ. (32) סנהדרין לט, ב. הובא בתניא פל"א (לט, ב.). (33) ראה גם אוה"ת פרשתנו הוספות ע' 52 (בהוצאת קה"ת, תשנ"ז). (34) עץ חיים שער מח פ"ד. (35) פרי עץ חיים שער הק"ש פ"ח. מאורי אור א, קמא. (36) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"ב ע' תתקנו. תקס"ו ח"א ע' קעח ואילך.

שבת פרשת שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

העבודה, נַעֲשִׂית עַל-יְדֵי הַבְּטוּשׁ כו' שגורם ביטול כללי, כַּמְבָּאָר 38
 ב'תַּנְיָא' 41 שְׁפָאָשֶׁר מִשֶּׁה אָמַר לָהֶם בפרשת המרגלים אֵיךְ 39
 שְׁקָצָף ה' עֲלֵיהֶם וכו', הִנֵּה כְּשִׁשְׁמָעוּ דְּבָרִים קָשִׁים אֵלּוּ, 40
 נִכְנַע וְנִשְׁבַּר לָפָם בְּקֶרֶבָם כו' ונפעל בהם הביטול הכללי (וזה לשון 41
 רבנו הזקן בתניא שם: "וכמו שמצינו 42
 דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים 43
 שמתחלה אמרו כי חזק הוא ממנו, אל 44
 תקרי ממנו כו' שלא האמינו ביכולת ה' 45
 ואחר כך חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו' 46
 ומאין חזרה ובאה להם האמונה 47
 ביכולת ה' הרי לא הראה להם משה 48
 רבנו עליו-השלום שום אות ומופת על 49
 זה בינתיים רק שאמר להם איך שקצף 50
 ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל 51
 הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו 52
 מאמינים ביכולת ה' חסיו-שלום לכבוש 53
 ל"א מלכים ומפני זה לא רצו כלל 54
 ליכנס לארץ אלא וודאי מפני שישראל 55
 עצמן הם מאמינים בני מאמינים רק 56
 שהסטרא-אחרא המלוכשת בגופם 57
 הגביה עצמה על אור קדושת נפשם 58
 האלוהית בגסות רוחה וגבהותה 59
 בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד 60
 שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש 61
 ורוגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' 62
 במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה' 63
 דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה 64
 הרעה הזאת וגו' וכששמעו דברים 65
 קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם 66
 כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא 67
 נפלה הסטרא-אחרא מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה"). אף זֶהוּ הביטול 68
 והשכירה שעל-ידיה עֲדִין בְּאוֹפֶן מְקִיף מלמעלה שלא חודר לכל 69
 הפרטים של מהות ומציאות האדם כו'. וְכֵדִי שִׁיְהִיָּה בְּאוֹפֶן פְּנִימִי 70
 והביטול יחדור בפנימיות לכל פרט ממצאות האדם, הֲרִי זֶה עַל-יְדֵי 71
 הַתְּבוּנָנוּת פְּרָטִית, בְּאוֹפֶן שְׂכָל פְּרָט שְׂנוּעָה 72
 המידות ולפעול בהם ביטול מְבַרֵּר פְּרָט מסוים בְּמִדָּה, וְעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה 73
 בסופו של דבר הַבְּרִיר בְּכָל פְּרָטִי הַמִּדּוֹת כו' 42 כמבאר לעיל. 74

חֲלִישוֹת פְּלָלִית במידות שלא יהיו במציאות חזקה ותקיפה, שְׁזָהוּ עֲנִין 1
 "כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ" היכולת הכללית לרשת את הארץ, אֶלָּא 2
 שְׁפַעוֹלַת הַחֲלִישוֹת הַפְּלָלִית הִיא רַק הַתְּחַלַּת הָעֲבוּדָה שֶׁלֹּב 3
 ראשון בעבודת ה', וְכִמּוֹ הַהֲנָחָה החלטה והסכמה נפשית הַפְּלָלִית 4
 שְׁצָרִיף יהודי לְהִיּוֹת כלפי 5
 הקדוש-ברוך-הוא כְּעֶבְדָּא קָמִי 6
 מְרִיָּה 37, כעבד בפני אדוני, היינו 7
 בביטול מוחלט, וְכִדְבָּרִי פֶּלֶב 8
 "אִם חֲפִץ בָּנוּ ה' גו' אֵף בָּהּ" 9
 אֶל תִּמְרְדוּ גו' 38, כלומר, 10
 בשלב ראשון יש להפסיק את המרידה, 11
 חס ושלום, כנגד הקדוש-ברוך-הוא 12
 ולקבל עול מלכות שמים כמו עבד 13
 המקבל את עול אדוני וְזוֹהִי 14
 ההחלטה הכללית הזו שפועלת 15
 חלישות כללית בתוקף המידות 16
 הַהֲקָדָמָה לַבְּרִיר בְּאוֹפֶן שֶׁל 17
 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכָל פְּרָט כו', 18
 שְׁזָהוּ תְּחִלַּת הָעֲבוּדָה 19
 והשלמות שלה שלא יישאר שום פרט 20
 לא מבורר. 21
 וְעַל-דֶּרֶךְ שֶׁהַתְּחַלַּת הָעֲבוּדָה 22
 כאשר האדם נמצא בשלב הראשון 23
 בעבודת ה' הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל 24
 "מְשֻׁכְּנִי" גו' 39, כלשון הכתוב 25
 ב'שִׁיר הַשִּׁירִים' שבני ישראל מבקשים 26
 מהקדוש-ברוך-הוא "משכני אחריך 27
 שְׁזָהוּ הַתְּעוּרָרוֹת 28
 פְּלָלִית מְלַמְעָלָה מצד הקדוש- 29
 ברוך-הוא כו', כפי שהיה בעת 30
 יציאת מצרים שהייתה על ידי גילוי מלמעלה למטה וְאַחֲרֵכָּךְ בָּאָה 31
 הָעֲבוּדָה דִּסְפִירַת הָעוֹמֵר בְּמִשְׁךְ מ"ט יָמִים, שְׁבָהֶם 32
 מְבָרִים כל יום פרט אחד מהמידות עד שמבררים כָּל פְּרָטִי ז' 33
 הַמִּדּוֹת המנויות לעיל כולל גם ספירת המלכות כְּפִי שְׂכָלוֹלוֹת זו 34
 מְזוּז, החל מ'חסד שבחסד' ואחר-כך 'גבורה שבחסד' וכן הלאה עד 35
 'מלכות שבמלכות' שְׁמִסְפָּרָם מ"ט 40. 36
 וְהַעֲנִין בָּהּ, שֶׁהַחֲלִישוֹת הַפְּלָלִית של המידות, שהיא התחלת 37

(37) ראה שבת י, א. (38) פרשתנו יד, ח"ט. (39) שה"ש א, ד. וראה ד"ה משכני באוה"ת שה"ש ח"א ע' נט ואילך. ד"ה הנ"ל תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' קעב ואילך). ובכ"מ. (40) סה"מ תרנ"ה שם. ובכ"מ. (41) ספכ"ט (לו, ב ואילך). (42) חסר הסיום (המו"ל).

בס"ד. שיחת* יום א' פרשת שלח, כ"ף סיון, ה'תשכ"ה.

– להמסיימות ד"בית רבקה" ולהמדריכות דמחנה "אמונה" תחינה –

א. כיון שכל הנמצאות כאן אוהזות בלימוד - תורה שבכתב, שזהו לימוד שהנשים למדו תמיד¹, ועל-אחת-כמה-וכמה בדורנו, ועל-פי הוראות רבותינו נשיאנו² לומדים עמהם גם ענינים מתורה שבעל-פה, ובמיוחד חלקים מתורה שבעל-פה שנוגעים למצוות שמחוייבות בהם³, ולחינוך הבנים והבנות (כפסק-דין רבינו הזקן⁴) - אתעכב על פרשת השבוע, ובהוספת עניני הפרשה כפי שמתבארים על-ידי חכמינו ז"ל בתורה שבעל-פה.

ב. ביום זה מתחילים ללמוד פרשת שלח, אשר על-פי שם והתחלת הסדרה - שבהם מתבטאת נקודתה הפנימית⁵ - עיקר תוכן הסדרה הוא - שמשה רבינו בחר יהודים ושלח אותם לילך לתור את ארץ ישראל; שלאחרי כן, בבואם חזרה, מסרו את ה"דיווח" ("באריכט") משליחותם, אך מסרו זאת שלא כדבעי, ודבר זה גרם לכך שחלק מבני ישראל התחרטו וסירבו ללכת לארץ ישראל, וכתוצאה מזה באו הגזירות - כמסופר בפרשה.

וכאן מתעוררת מיד הקושיא החזקה:

משה רבינו הכיר היטב את בני-ישראל ("דורך און דורך"), שהרי חי יחד עמהם שנים רבות במצרים; ואז הוציא אותם ממצרים, ובמשך כל אותו זמן, עד מעשה המרגלים, היה יחד עמהם במדבר.

ובפרט שתיכף משנולד היו למשה רבינו כל התכונות הדרושות של רועה ישראל, מנהיג אמיתי של בני ישראל - כפי שחכמינו ז"ל למדים מלשון הכתוב⁶ "ומשה היה רועה⁷" - אשר, לכל לראש צריך רועה ישראל להכיר היטב את תכונות הנפש, מהלך-המחשבה, של כל אלו שהם צאן מרעיתו; וכיון שכל התכונות האלו היו למשה רבינו תיכף משנולד, ניתן לתאר לאיזו שלימות ועומק הגיע בידענותו בתור רועה ישראל ומנהיגם, בזמן ששלח את המרגלים, בהיותו כבר בן שמונים ושנים שנה; שהרי כל שנותיו התייגע משה רבינו להגיע לשלימות נעלית יותר, ובפרט במשך השנים מאז שנודע לו שנבחר על-ידי הקדוש-ברוך-הוא להנהיג את עם ישראל.

ולאחרי כל זה, אינו מובן כלל: איך יתכן שבבחרו שלוחים לילך לתור את ארץ ישראל, ובידעו שבדיווח שלהם תלוי אם ירצו בני ישראל לילך לארץ ישראל אם לאו, לא יכיר חס-ושלום משה רבינו שאלו שנבחרו אינם מתאימים לשליחות זו?

ג. שאלה זו מובהרת אמנם על-ידי הביאור של רש"י על-אתר⁸: "אותה שעה כשרים היו" - בשעה שמשה רבינו בחר את השלוחים, היו יהודים כשרים, והלכו מתוך החלטה למלא שליחותו של משה, בידעם שזהו רצון ה' לילך לארץ ישראל.

אך לפי ביאור זה מתעוררת קושיא גדולה יותר:

כיון ש"כשרים היו", מה גרם אצלם לכך, שמיד לאחר ש"ויעלו ויתורו את הארץ"⁹ - כשנכנסו לארץ ישראל וראו את המתרחש שם - נבהלו והניאו את בני ישראל מלילך לארץ ישראל?

כו' (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ב). ראה גם תורת מנחם חמ"א ע' 70. וש"נ.

(4) הל' ת"ת סוף פ"א.

(5) ראה תורת מנחם חמ"א ע' 284. וש"נ.

(6) שמות ג, א.

(7) שמור"ר (פ"ב, ב) ותנחומא שם (ז).

(8) יג, ג.

(9) שם, כא.

(*) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בהוספות ללקו"ש ח"ח ע' 289 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ראה שו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ו. ובט"ז שם "שהוא המנהג בכל יום".

(2) ראה גם תורת מנחם חל"ז ע' 206. וש"נ.

(3) כולל מצוות יסודי התורה: אחדות ה', אהבתו ויראתו וכו' ש"הדרך לאהבתו ויראתו" היא שיתבונן האדם כמעשיו (של ה') .. ויראה מהן חכמתו .. מיד הוא .. מתאוה תאוה גדולה לידע

ואין לומר שהיתה להם הפתעה ("איבערצשונג") למצוא בארץ ישראל את ל"א המלכים וכו' - שהרי כל ענינים אלו ידעו זמן רב לפני זה. וראיה לדבר, שכבר בעת קריעת ים סוף, שאירעה משך זמן לפני שילוח המרגלים, הזכירו כבר בני ישראל בשירת הים שכל האומות¹⁰ שישבו בארץ כנען, "כל יושבי כנען"¹¹ (וגם "אלופי אדום, אילי מואב"¹¹, האומות שדרכם הוצרכו לעבור בדרך לארץ ישראל), נמוגו מפחד ורעדה בשמעם אודות הנסים שאירעו לבני ישראל. ברור איפוא שבני ישראל - גם המרגלים - ידעו אודות מלכי כנען, וגם ידעו כיצד נראית ארץ כנען, ובפרט שכנען עמדה בקישור תמידי עם ארץ מצרים¹². ואם כן, מה הפתיע כל כך את המרגלים בראותם את ארץ כנען מקרוב, עד שזה הפך אותם מ"כשרים היו" שמצייתים לה' - כולל הציווי לילך לארץ ישראל - לקצה השני, להניא את כל בני ישראל מלילך לארץ ישראל?

ד. ויובן הביאור בזה ממה שכתב רבינו הזקן ב'לקוטי תורה' פרשתנו¹³: בהיותם אנשים כשרים - דוקא מצד צדקותם ("פרומקייט") - סברו המרגלים שמוטב להישאר במדבר ולא לילך לארץ ישראל. טענתם היתה: כאשר נמצאים במדבר, לא צריכים להתעסק בעניני עולם הזה, חרישת שדות, ניהול מסחר ומגע עם עמים מחוץ לבני ישראל; שהרי בהיותם במדבר סיפק להם הקדוש-ברוך-הוא מן המוכן להם - מן - מן השמים, ומים מבארה של מרים (הדברים הנחוצים לאכילה ושתיה), וכמו כן בגדים - "שמלתך"¹⁴ - ללבוש, ושם גם היו פרושים ומוכדלים מהעולם, משאר האומות. הם היו יכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות ולשגשג בקדושה ורוחניות ללא הפרעות וללא קשיים.

וזו היתה טענת המרגלים: מהו הצורך לילך "אל ארץ נושבת"¹⁵, לארץ שבה יצטרכו להתמסר לחרישה, זריעה, ניהול מסחרים ומגע עם אומות העולם (ובפרט בידעם שבני ישראל בכמות, במספר, קטנים בהרבה מאומות אחרות), ויבואו לידי נסיונות גדולים וקשים. הרי כולם מבקשים "אל תביאנו לידי נסיון"¹⁶. מוטב איפוא להיות במדבר ולהמשיך שם בעבודת ה' - בלי להיכנס לנסיונות בלתי פוסקים, וגם כאלו שלא הורגלו בהם כלל.

ועל-פי-זה מבאר רבינו הזקן איך יתכן שמשא יבחר באנשים אלו להיותם צדיקים, ובכל זאת, בסופו של דבר - ואדרבא מצד צדקותם - אינם רוצים להיכנס למלחמה הכרוכה בסכנה, ותוצאותיה אינם ידועות, ורוצים למנוע זאת על-ידי שישארו במדבר.

חטאם היחיד היה - שלא היו חזורים ("דורכגענומען") בהכרה שכיון שהקדוש-ברוך-הוא מצוה לילך במסירת נפש לסכנה שעלולה לנגוע בצדקות ("אָנערין פרומקייט") - צריך ללכת גם על זה, ולהיכנס לארץ נושבת.

ה. אלא שלפי ביאור זה, עדיין אינו מובן:

כיון שבאותה שעה שמשא בחר בהם כשרים היו, והיו מוכנים למלא את השליחות; הם ידעו באותה שעה שהולכים לארץ שבה יצטרכו לחרוש ולזרוע ולעסוק בעניני העולם, ובכל זאת היו מוכנים לכך - מה השתנה אצלם בכניסתם לארץ שאז התחרטו?

והמענה על זה הוא¹⁷ על-פי מאמר חכמינו ז"ל¹⁸ אינה דומה שמיעה לראיה. עד אז שמעו אודות הנסיונות, והיתה להם החלטה תקיפה שלא לפחד מהם. אך כאשר נכנסו לארץ ישראל וראו ש"זה פריה"¹⁹ וכו' - כיצד נראית כל הנהגת הארץ, "עז העם היושב בארץ"²⁰, ותהיה להם מלחמה קשה,

(10) ראה גם במכילתא בפירוש הנבואה שבשירה "בגדול זרועך ידמו כאבן" (בשלח טו, טז) — שמדבר ב"כל מלכי כנען" כשיבואו וילחמו בישראל.

(11) בשלח שם, טו.

(12) ראה וישב לו, כה. ובכ"מ.

(13) לו, ג ואילך.

(14) עקב ח, ד. וראה רש"י שם.

(15) בשלח טז, לה.

(16) ראה סנהדרין קז, רע"א.

(17) ראה גם שיחת ש"פ שלח בתחלתה (לקמן ריש ע' 32).

וש"נ.

(18) ראה מכילתא יתרו יט, ט.

(19) שלח יג, כז.

(20) שם, כח.

1 רוחנית, שהיא עיקר המלחמה, לא להתפעל ולא להיות מושפע חס־שלום מתועבות ארץ כנען (ובדרך
2 ממילא גם מלחמה גשמית) - בראותם כל זאת כמו עיניהם, הרתיע הדבר אותם מהחלטה הקודמת שלא
3 יתפעלו כיון שהקדוש־ברוך־הוא שולח בשליחות זו.

* * *

4 ו. ככל עניני התורה, אין זה סיפור שאירע לפני אלפי שנים, אלא זוהי תורה - הוראה לכל הדורות,
5 גם עבורנו בחיינו:

6 כאשר נעשים בר מצוה או בת מצוה, מקבלים החלטה תקיפה לקיים רצון ה'. אך לאחר זה קורה
7 לעיתים קרובות שכאשר באים לידי מעשה, ובא הנסיון בפועל - רואים (או שנדמה) שזה קשה יותר
8 מהמשוער, ולא רוצים להכנס למלחמה.

9 מלמדת אותנו פרשת השבוע, שלא נופתע מכך שבזמן הבר מצוה או בת מצוה, או בזמן שנמצאים
10 בבית־הספר או בישיבה, אזי ישנה החלטה שלא להתפעל מהעולם ולנהוג כדרוש מיהודי, ולאחרי זה
11 כשהדברים באים לידי פועל, מרגישים חלישות ורוצים "לברוח".

12 צריך לדעת שאסור ליהודי ליפול ברוחו, וכמסופר בפרשה - אם רק "בה' אל תמרדו"²¹, אלא יחזיקו
13 ויאחזו ברצון ה', אזי ברור הדבר ש"לחמנו הם"²¹, ובודאי ישרו את כל המלחמות וינחלו נצחון גדול.

14 זהו כללות הלימוד מהפרשה לכל אחד ואחד מישראל, הן אנשים והן נשים.

* * *

15 ז. ובזה יש פרט נוסף שמסופר בחז"ל:

16 פעולת המרגלים שיתחרטו ולא ירצו לילך לארץ נושבת - היתה רק על האנשים, כפי שרש"י מביא
17 (בפרשת פנחס²²) שנשי ובנות ישראל לא נרתעו מדיווח המרגלים, ומבלי הבט על עמדת האנשים - אמרו
18 הנשים שאינן פחדות, ואם הקדוש־ברוך־הוא רוצה שילכו למעמד ומצב של נסיון, צריך לעשות זאת
19 מיד, למרות שלפי שעה יהיה בכך "ניתוק", שלא יוכלו לנצל את הזמן שיצטרכו להקדיש לחרישה וזריעה
20 ומגע עם אינם יהודים - ללימוד תורה וקיום מצוות.

21 וגם בזה יש הוראה, וגם עבור זמננו:

22 לדאבוננו רואים שיש הרבה אנשים שכל זמן שנמצאים בישיבה, או בשעות שנמצאים בבית־הכנסת
23 להתפלל או ללמוד את השיעור, אזי עומדים בהתלהבות ובחיות שלא להתפעל ממה שקורה ברחוב,
24 ושגם בצאתם לרחוב ימלאו שם את שליחותו של הקדוש־ברוך־הוא. אך בצאתם לרחוב - נפעל אצלם
25 שינוי, חלישות. אך להיותו יהודי דתי, רצונו לרוץ חזרה לבית־הכנסת ולישיבה, ואינו רוצה להתעסק
26 בבנין העולם להיות דירה לו יתברך, שגם בעולם החיצוני תהיה ניכרת אלקות.

27 הנה, כמו בדורות ההם כך גם בדור זה - צריכות הנשים להראות את הדוגמא, שלמרות שהמרגלים
28 שסיפרו אודות נסיונות כבדים ומלחמה כבדה דיברו אמת²³, שסיפרו את המצב כפי שהוא, לא היה זה
29 שייך כלל להחלטה לקיים את השליחות; זוהי שליחות מהקדוש־ברוך־הוא שאלקות תהיה ניכרת לא רק
30 בבית־הכנסת ובבית־המדרש ובבית הפרטי, אלא תהיה ניכרת בכל המקומות שיש בהישג ידו של יהודי
31 להביא לשם את דבר ה', ולמלא שליחותו של הקדוש־ברוך־הוא לעשות שם דירה לו יתברך בתחתונים.

* * *

שיחת ש"פ שלח דאשתקד ס"כ (תורת מנחם ח"מ ע' 144 ואילך).

(21) שם יד, ט.

(22) כו, סד. מספרי (שם כז, ד) ותנחומא שם (ז). וראה גם (23) ראה סוטה לה, א: "ולא היא כו".

(23) כו, סד. מספרי (שם כז, ד) ותנחומא שם (ז). וראה גם

ח. כיון שהתכנסו כאן אלו שסיימו את הלימוד בכיתה מסויימת, ואלו שצריכות להתמסר בשבועות הבאים להדרכת ילדי ישראל - עלולה לעלות המחשבה:

עד עתה היו במצב של הגנה, על-ידי-זה שלא היו מוכרחים להיות "ברחוב"; וגם לא היו צריכים להתעסק עם הזולת, והיו יכולים לנצל את מלוא הזמן, מלוא המרץ ("ענערגי") וכל האפשרויות לשגשג בעצמו בעניני תורה, קדושה ורוחניות. ואילו עתה עומדים במצב שצריך לצאת לסביבה אחרת וצריך להתמסר לזולת - אמנם ילד יהודי, אבל ילד כזה שזקוק עדיין להדרכה בדרגה כזו שהוא בעצמו עבר כבר לפני שנים. ואם כן, יכולה להתעורר השאלה: לשם מה צריכים להכנס לנסיון זה? להתנתק מהשגשוג שלו בטוב וקדושה, ולהתמסר לענין של כיבוש, לכבוש עוד נשמה יהודית, ועוד סביבה יהודית ולעשות שם "ארץ ישראל" - מהו הצורך בכל הענין והנסיון?

וזאת מספרת התורה ונותנת הוראה וסיוע וחיזוק, ובמיוחד - לנשים, ובמכלל-שכן וקל-וחומר: ומה אז, כאשר כל האנשים התנגדו, אף-על-פי-כן עמדו הנשים בנסיון, ואמרו "תנה לנו אחוזה"²⁴; אנו רוצות ודורשות לקבל אפשרות למלא את השליחות של הקדוש-ברוך-הוא, למרות הנסיון שבדבר - על-אחת-כמה-וכמה (במדה גדולה הרבה יותר) עתה, כשהתורה מספרת את כל הסיפורים וההוראות האמורות לעיל, ותורת החסידות ביארה את כולם בהתלהבות, באופן ברור ביותר ובאופן חי ("אין אַ לעבעדיקן אופן"), יש לנשי ישראל, בתוך כלל ישראל, את השליחות הגדולה האמורה לעיל, שליחות שביכלתן לקיימה במילואה, ובפרט הנאספות כאן וכיצא בהן - השליחות של עשיית "אחוזה" מילדי ישראל שיהיו תחת הדרכתן, ומהסביבה בה יהיו בימי החופש, חופש בין לימוד ללימוד, או בין כיתה לכיתה - אחוזה בארץ הקודש, אחוזה קדושה נצחית.

ושליחות זו, לא רק שלא תוריד אותן חס-ושלום ממדרגתן, אלא הם יגביהו את אלו שיהיו תחת הדרכתן וגם את עצמן לדרגה נעלית יותר - על-ידי-זה שבכחו של הקדוש-ברוך-הוא יעמדו בכל הנסיונות, כי "ה' אתנו"²⁵ - הקדוש-ברוך-הוא נמצא עם כל אחת ואחת מהן.

ואז תקויים בהם גם ברכת "ארץ גו' זבת חלב ודבש"²⁶ - שיעשו מארץ פשוטה ארץ שמזיבה, ללא טרחה, "חלב ודבש"²⁷, חלב - כל המועיל לגידול האדם, ודבש - כל הנותן לאדם תענוג ונועם ("געשמאַק") אמיתי בחיים,

והרי כוונת התורה לגידול אמיתי - לא רק גידול הגוף, אלא באופן שיחד עמו גדלה הנשמה, ואדרבא, גידול הגוף בא כתוצאה מגידול הנשמה, שנעשית אצלו חיה ("לעבעדיקער") רחבה ומעמיקה יותר, וכל זה באופן שמרגישים בזה תענוג אמיתי -

למלא את השליחות שיש לכל אחת ואחת מכן, בתוככי כלל ישראל, מתוך תענוג אמיתי ובשמחה ובטוב לבב.

* * *

ט. יתן השם-יתברך לכל אחת ואחת מכן - ועל ידכן למודרכים ומודרכות שלכן, כולל בני הבית - בתוככי כלל ישראל, קיץ בריא ברוחניות ובגשמיות גם יחד, ותנצלו את הקיץ לאיסוף פירות טובים, "מאי פירי - מצוות"²⁷, עניני תורה ומצוות ויהדות בכלל, שיהיה קיץ עשיר בכל הפרטים - ובשמחה ובטוב לבב.

(26) ראה הוספות לתו"א קו, ג ואילך.
(27) סוטה מו, סע"א.

(24) פנחס כז, ד.
(25) שלח שם, ח.

בס"ד. שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "שלח לך אנשים", "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדיברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" - שלכאורה היה מקום להפסיק בין פרשת מרים לפרשת המרגלים (אף שהיו בסמיכות זה לזה), כדי שלא ליתן מקום לטעות שהם באותה דרגא.

וטעם סמיכת הפרשיות הוא ללמדנו גודל חטא המרגלים - דלכאורה, מה פשעם ומה חטאתם שסיפרו את האמת - שהיו צריכים ללמוד מזה שלקתה מרים על עסקי דיבה, שעסקה בדיבור באריכות כו' אודות משה, שלהיותו "אחיה", היה קשה לה להכיר בכך שמעלתו היא באין-ערוך¹, "ורשעים² הללו ראו ולא לקחו מוסר", והאריכו בדיבורם אודות גבורת יושבי הארץ כפי שנראה להם ("ונהי בעינינו כחגבים"³), בחשבם שלא יתכן ששאר בני ישראל יבינו יותר טוב מהם⁴.

וזהו גם הדיוק ש"ראו ולא לקחו מוסר" - דלכאורה: מה נתחדש אצל המרגלים בהליכתם לארץ ישראל, הרי גם לפני-זה ידעו ש"עז⁵ העם היושב בארץ"⁶, ואף-על-פי-כן היו מוכנים ליכנס לארץ ישראל, וזו היתה מטרת שליחתם, לברר אופן וסדר הכיבוש⁷? - אלא כיון שראו בעיניהם את חוזק העם כו', לכן התחרטו כו'⁸. ולכן מדגיש רש"י ש"ראו" מה שאירע למרים, וראיה זו היתה צריכה ליתן להם כח להתגבר על הנסיון שבראיית חוזק העם כו'.

עם ישות וגאווה (היפך הביטול דצדיק), שכיון שרצונו לנצח ולהראות את מציאותו כו', ה"ה מתייגע, ו"יגעת ומצאת" (מגילה ו, ריש ע"ב), ובא לידי הצלחה כו'. ובגלל טבע הישות והגאווה של המרגלים (שקשור עם רשעותם) — היו סבורים שלא יתכן ששאר בני ישראל יבינו יותר טוב מהם.

(5) פרשתנו שם, כח.

(6) ועד"ז בנוגע להמבואר בלקו"ת (ריש פרשתנו) בענין טענת המרגלים, שלא רצו ליכנס לארץ ישראל בגלל ששם צריך לעסוק בענינים גשמיים, כל ל"ט המלאכות שיש צורך בהם כדי לאכול "לחם מן הארץ", ולכן רצו להשאר במדבר, לאכול "לחם מן השמים" (בשלח טז, ד), ולקיים תומ"צ במחשבה או אפילו בדיבור, אבל לא במעשה — שכבר מקודם לכן ידעו שהכניסה לארץ קשורה עם התעסקות בענינים גשמיים.

(7) ועד"ז בפנימיות הענינים — בנוגע לעבודת הברורים — לידע באיזה מקום יש יותר ניצוצים כו', ויש צורך להשקיע יותר כחות כדי לבררם ולהעלותם לקדושה.

(8) ובלשון החסידות — כידוע שאין חכם כבעל הנסיון (ראה תורת מנחם חמ"ג ריש ע' 388. וש"נ), והיינו, שדוקא הנסיון בפועל מאמת את החכמה, משא"כ קודם שבא לידי נסיון בפועל, שישנו רק ענין החכמה, גם אם הוא חכם גדול ביותר. ועד שמצינו בכתבי החסידות מאמר פלאי ("א פלאדיקן ווארט") בנוגע למעלת משיח על משה רבינו [אף שבכללות ענינים אחר, שהרי "גואל ראשון הוא גואל אחרון", ו"שילה" בגימטריא משה] — מצד ענין הנסיון כו' (ראה תורת מנחם חל"ח ע' 93. וש"נ).

ועד"ז בנדר"ד, בנוגע לכללות ענין המלחמה לכבוש הארץ — שאינו דומה המעמד ומצב שמוכנים למלחמה למלחמה בפועל, ובלשון הכתוב (מלכים א כ, יא): "אל יתהלל חוגר כמפתח". וזהו הטעם לכך ש"שתי פעמים מדבר משהו מלחמה אל העם, אחת בספר, בעת שיוצאין, קודם שיערכו המלחמה .. ואחת בעורכי המלחמה כו'" (רמב"ם הל' מלכים פ"ז ה"ב).

(1) אלא, שאצלה ה' ענין זה בקו הקדושה — שלא רצתה למעט במעלות' כדי שלא יפריע הדבר לעבודתה, וכידוע הפתגם (ראה תורת מנחם חמ"ב ע' 339. וש"נ) שכשם שצריכים לידע חסרונות עצמו, כך צריכים לידע מעלות עצמו. ואעפ"כ, לגבי מדריגתה, נחשב גם זה לחטא, ולכן לקתה כו'.

(2) ואף שפירש רש"י (פרשתנו יג, ג) "אותה שעה כשרים היו" — הרי הדיוק בזה שהיו רק "כשרים", אבל לא "צדיקים" (כלשון המדרש (תנחומא פרשתנו ד. במדב"ר פט"ז, ה):

"צדיק" — אפילו בשם המושאל, שזכויותיו מרובים על עונותיו, ועאכו"כ בשם התואר, שאין לו יצה"ר (תניא פ"א) — יש בו מעלה חיובית; משא"כ "כשר" — גם אם אין בו מעלה מיוחדת, אם אין בו חטא או פסול, ה"ה כשר, וכמו "כל ישראל בחזקת כשרות" (רמב"ם הל' קידוש"ה פ"ב ה"ב), כל זמן שלא מצינו בו חטא, גם אם אין בו מעלה מיוחדת. ולא עוד אלא שהתואר "כשר" נופל גם על בהמה, שעם היותה כשרה, ה"ה נשאת בהמה...

ובנוגע לענינינו: אילו היו המרגלים צדיקים, היו באים לידי מסקנא טובה (וכמו בנוגע ל"ארץ אוכלת יושבי", ש"הקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם כו'" (פרשתנו שם, לב ובפרש"י)); אבל כיון שהיו רק כשרים — הנה אף שלא יעברו ח"ו על המפורש בשו"ע, מ"מ, בענין שנוגע לשיקול הדעת, תהי' דעתם נוטה לצד הרע, כמו בהמה כשרה, שנמשכת מטבעה לחומריות כו'.

ונמצא, שהתואר "רשעים" הללו הוא (לא בגלל החטא, אלא) גם קודם החטא (שהרי עוד קודם החטא "ראו ולא לקחו מוסר", ואדרבה — זוהי סיבת החטא, שבגלל היותם רשעים, לכן היתה דעתם נוטה לצד הרע (וראה הערה 4).

(3) שם, לג.

(4) וגם תכונה זו שייכת לכך שהיו "רשעים" — כי, הפירוש ד"רשע" הוא "מוצלח", כמ"ש (שמואל א יד, מז ובמפרשים) "בכל אשר יפנה ירשיע", יצליח. ומטבע הדברים, קשורה הצלחה

(*) שאינו בטתירה ל"כשרים" (שהפכס הם פסולים), אלא בטתירה ל"צדיקים".

ומהענינים המופלאים בחלק ההלכה: "אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך"⁹, ופירש רש"י, "לא יתחייב חברך עונש חמור", שזהו רק לאחר שנעשה כבר מעשה האיסור, מה שאין כן כדי למנוע שלא יבוא לידי חטא, כבנדון דידן, שנסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, למרות שיש מקום לחשוד במרים, כדי שהמרגלים יקחו מוסר¹⁰ ולא יבואו לידי חטא¹¹ - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 141 ואילך.

* * *

ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל להבין ענין טענת המרגלים. לאחר המאמר, אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שכל אלו שסיימו כבר (או שסיימו קודם הבדלה) את לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת השבוע, יאמרו "לחיים"¹², מתוך החלטה להמשיך הלימוד בשבועות הבאים, עד לשמחת תורה.

* * *

ג. דובר אודות מחנה-קין "גן ישראל"¹³ ומעלותיו (שהלימוד הוא רק בעניני תורה, וללא הגבלת ההורים וכו')¹⁴, ובסיום השיחה אמר, שכל המדריכים, ואלו שיש להם שייכות ל"קעמפ", יאמרו "לחיים"¹⁵.

* * *

ד. הביאור בפירוש רש"י בסוף פרשתנו, "אני ה' אלקיכם", שמביא "מיסודו של רבי משה הדרשן": (א) "למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודה-זרה, לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודה-זרה שאף היא שקולה ככל המצות... ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצות, שנאמר ועשיתם את כל מצותי", (ב) "על כנפי בגדיהם", "כנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים. על ארבע כנפות, ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש, כנגד ד' לשונות של גאולה שנאמר במצרים והוצאתי והצלת וגאלתי ולקחתי", (ג) "פתיל תכלת", "על שם שכול בכורות, תרגום של שכול תכלא, ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב, ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים" - שכוונת רש"י להוסיף ביאור בשייכות של הפסוק "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים גו'", שפירושו "על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי", לפרשת ציצית (דלכאורה הרי זה מתאים יותר למצות עבודה-זרה, שהיא עצמה ככל המצוות, ולא למצות ציצית, שהיא רק מזכירה ומביאה לקיום כל המצוות), "לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר ועשיתם את כל מצותי"¹⁶.

התניא, תושב"כ דתורת חסידות חב"ד.

(14) ראה גם תורת מנחם ח"מ ע' 224. וש"נ.

(15) כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לא' התלמידים שהי' באבילות ל"ע על פטירת אמו, באמרו: שיהי' לה "א' חסידישער גן עדן".

(16) נוסף על פירושו על הפסוק (פרשתנו טו, לט) "וזכרתם את כל מצות ה'", "שמנין גימטריא של ציצית שש מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג" — שזהו ע"ד הרמז. ומה גם שבפירוש זה יש קושי: (א) בכתוב נאמר "ציצית", ויש צורך לפרש אליבא דמ"ד (פסחים פו, ריש ע"ב. וש"נ) "יש אם למקרא" (בתר קריי' אזלינן, דהיא עיקר), (ב) עפ"ז צ"ל שיש חיוב להביט על כל הציצית, יחד עם החוטין והקשרים, והרי ע"פ הלכה אין הכרח בדבר.

(9) שבת ד, א. וש"נ.

(10) וכמו "שמע בני מוסר אביך" (משלי א, ח), כדי שלא יבוא מלכתחילה לידי חטא.

(11) וההוראה מזה, בנוגע להתעסקות עם הזולת גם כאשר בגלל זה יש חסרון (לא חטא ממש ח"ו, אלא חטא מלשון חסרון) בעבודתו (ובמילא — גם בשכר שהי' יכול לקבל על שלימות עבודתו לאחר ק"כ שנה), ואדרבה, דוקא ע"י ההתעסקות עם הזולת, שזהו"ע הצדקה ברוחניות, נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה (תו"א בראשית א, ב), וכמו במרים, שעל ידי הסיפור בגנותה כו', ניתוספה פרשה בתורה.

(12) ראה גם תורת מנחם חמ"ג ע' 336. וש"נ.

(13) נזכר גם ע"ד השייכות לתורת החסידות המרומזת בשם "גן ישראל": "ישראל" — שמו של הבעש"ט, מייסד תורת החסידות הכללית, ו"גן" — ג"ן סדרים שבתורה, וכנגדם ג"ן פרקים בספר

ועוד זאת, שכל הפרטים שבמצות ציצית הם כנגד או על שם הענינים דיציאת מצרים: ד' כנפות - כנגד ד' לשונות של גאולה¹⁷, ו(פתיל) תכלת שייך למכת בכורות (שהכריחה את פרעה לומר¹⁸ "קומו צאו גו'"): תיבת "תכלת", תרגום של שכול - "על שם שכול בכורות" כפי שהיה למטה, "בלינה"; וצבע התכלת שדומה לרקיע המשחיר לעת ערב - כפי שנפעל הענין למעלה ברקיע בזכות הפסח שהקריבו בני ישראל בין הערביים (וזהו "פתיל תכלת", שמורה על ההמשכה מהרקיע). ו"שמונה חוטין שבה כנגד שמונה ימים. . עד שאמרו שירה על הים", מהתחלת יציאת מצרים, ביום י"ד לעת ערב שאז נפעל הענין ברקיע, ועד להשלימות דיציאת מצרים¹⁹ בקריעת ים-סוף.

ובפנימיות הענינים: תכלת מורה על יראה, "סור מרע", ולכן מורה על אהבה, "עשה טוב". ולכן מפרש רש"י תחילה "פתיל תכלת" ואחר-כך "שמונה חוטין", כי "סור מרע" קודם ל"עשה טוב". ובזמן הזה כולם לבן, כי עיקר העבודה היא בקו האהבה, ומזה באים לכל הדרגות דיציאת מצרים²⁰ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ח' עמוד 94 ואילך.

הקצה היותר גבוה קשור עם הקצה היותר תחתון. דובר גם אודות מי שטוען שיש לו נסיונות וקשה לו לקיים תומ"צ, ואומרים לו הענין ד"כא חבקוק והעמידן על אחת כו'" (מכות כד, א) — שאין הכוונה שצריך לקיים רק ה"אחת", אלא שלחיותה כוללת את כל המצוות, ה"ז נתינת כח לקיום כל המצוות.

וע"ד משנת"ל במאמר (פ"ג (תורת מנחם חמ"ד ע' 29)), שעצם האמירה "כי יכול נוכל לה" (פרשתנו יג, ל) היא נתינת כח על כללות העבודה דקיום התומ"צ.

17) ולהעיר מהמבואר בדרושי חסידות (ראה אוה"ת וראו ע' קכח. כך ד' ע' ב'תקפו) שד' לשונות של גאולה הם כנגד ד' עולמות אבי"ע, וכיון שיש צורך בכל ד' הלשונות, ואם חסר א' מהם לא נפעל עדיין הענין דיצי"מ, הרי מובן, שכל זמן שלא נפעל הענין דיצי"מ בעולם העשי, עדיין לא נפעל הענין דיצי"מ גם בעולם האצילות.

18) בא יב, לא.

19) מן הקצה אל הקצה, ובלשון החוקרים — שכאשר מחשבים ענין מקצהו האחד, צריך לחשב גם קצהו השני. ובלשון החסידות — שכל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר, היינו,

נְמִי כָּל תְּקוּדָם בְּהֵן זָכָה, מאחר שהפקירו חכמים אף את הקרן משום 25
השבת, ונמצא, שמחלוקתם של רב וזעירי אם קנסו הקרן משום השבת, 26
כבר נחלקו בה תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל. 27

אומרת הגמרא, לְזַעֲרֵי וְדָא תַנְאִי הִיא, שהרי אינו יכול לומר שדעת 28
הכל כשיטתו שלא קנסו חכמים את הקרן, מאחר שמבואר בדברי רבן 29
שמעון בן גמליאל שקנסו. אלא לָרֵב מִי לִימָא תַנְאִי הִיא, או שיכול 30
הוא לבאר גם את שיטת תנא קמא כדבריו. 31

מבאר הגמרא, אָמַר לָךְ רַב, דְּבֹלֵי עֲלָמָא מוֹדִים שְׁקָנְסוּ חֲכָמִים אֵת 32
גִּיפִי מְשֻׁם שְׁבָתָהּ, ואף תנא קמא מודה בכך, וְהָכָא שֶׁנֶּחֱלָקוּ אִם 33
אסורים משום גזל אם לאו, בְּהִלָּכָה וְאִין מוֹרִין בְּן קָא מִיפְלָגִי – נחלקו 34
האם יש להורות כן להלכה לכל השואל שיכול הוא ליטול הקרן 35
לעצמו, או שאין מורים כן לבתחילה, אלא שאם קדם אדם וזכה 36
לעצמו, זכה. וביאור דברי הברייאא כך הוא, לדעת תנא קמא אף 37
שהלכה היא שכל הקודם זכה אפילו בקרן, מכל מקום אם בא אדם 38
לשאל על כך מורים לו שאסורים הם משום גזל, ועל כך נחלק רבי 39
שמעון בן גמליאל, וסובר שאף לבתחילה מורים לכל אדם שרשאי 40
הוא ליטול הקרן לעצמו. 41

דְּאֵתְמַר, רַב הוֹנָא אָמַר בְּשֵׁם רַב שְׁהִלָּכָה הִיא שְׂרָשְׁאִי אִדָּם לִיטוֹל 42
לעצמו הקרן, וְאִין מוֹרִין בְּן לְשׂוֹאֲלִים, ואילו רַב אֲדָא בַר אֶהֱבָה 43
אָמַר, הִלָּכָה הִיא וּמוֹרִין בְּן אֵף לִכְתַּחֲלִיהָ. 44

מקשה הגמרא, אִינִי – האם ניתן לומר כן, שלדעת רב הונא אין מורים 45
כן לבתחילה, וְהָא רַב הוֹנָא אֶפְסָר חוּשְׁלִי – והרי רב הונא הפקיר 46
שעורים קלופים ששטח אדם ברשות הרבים לייבשם, והורה רבים 47
שכל הקודם רשאי לזכות בהם לעצמו, וכן רַב אֲדָא בַר אֶהֱבָה אֶפְסָר 48

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד ב

מקום יורה שאין לקנס את המוציא תבן וקש אלא לגבי השבת, דַּעַר 1
בְּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם שִׁישׁ לִהְפָּסִידוּ אֵף אֵת הַקֶּרֶן, אֵלֶּא 2
דְּמִשְׁעָתָה בְּתִיבָה דְּעֵבֶד לִיהִי שְׂוִיָּא – אלא משום שמשעת כתיבת 3
השטר 'שם' המלוה ריבית על הלזה, ועבר על אזהרת התורה (שמות 4
כב כד) לֹא תִשְׁמֹן עֲלֵיו נֶשֶׁף, ונמצא שההלואה כולה באיסור היא, 5
אֵפְלָה הָכָא בְּמוֹצֵי תֵבָן וְקֶשׁ, מִי יִימַר דְּמִיָּק – מי יאמר שאכן זייקו 6
ברשות הרבים, ומאחר שעדיין לא נעשה בהם איסור אין לקנסו אלא 7
את השבת. 8

הגמרא מנסה שוב לתלות את מחלוקת רב וזעירי במחלוקת תנאים: 9
לִימָא בְּהֵן תַנְאִי, שנינו בברייאא, שאדם המוציא את תַבְנֵהּ וְקֶשֶׁן 10
לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים לְזָכָרִים – כדי שידרסו עליהם בני אדם ויהיו ראויים 11
לזבל בהם, וְהוּנֵק בְּהֵן אִדָּם אַחֵר, תִּיבִי הַמוֹצֵי בְּנִזְקֵי שֶׁל אוֹתוֹ אִדָּם, 12
יְבִנוּסָה לְכַךְ, כָּל תְּקוּדָם לְזִכּוֹת בְּהֵן לְעַצְמוֹ, זָכָה, וְאִסּוּרִין מְשֻׁם גִּזְלָה 13
אלו דברי תנא קמא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, כָּל הַמְּקַלְקֵלִין 14
(מניחים תקלה) בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהוּנֵק, תִּיבִינֵן הֵם לְשֵׁלָם אֵת דְּמִי 15
הַזֶּקֶן, וְכֵמוֹ כֵּן, כָּל תְּקוּדָם לְזִכּוֹת בְּהֵן לְעַצְמוֹ, זָכָה, וּמוֹתְרִין מְשֻׁם 16
גִּזְלָה. 17

מבררת הגמרא: הָא גִּיפִי קָשְׁיָא, אֲמַרְתָּ שְׁכָל תְּקוּדָם בְּהֵן זָכָה, 18
דהיינו, שהפקירום חכמים לכל הקודם, וְהָדָר קָאָמַר שְׁאִסּוּרִין הֵם 19
מְשֻׁם גִּזְלָה, ומדוע, הרי הפקר הם. 20

אֵלֶּא לֹאֹה הָבִי קָאָמַר, שסובר תנא קמא שלא הפקירו חכמים אלא את 21
השבת וכוונת דבריו היא, שְׁכָל תְּקוּדָם בְּהֵן זָכָה בְּשִׁבְתָּהּ, וְאִסּוּרִין הֵם 22
מְשֻׁם גִּזְלָה אַגוּפָה, מאחר שלא הפקיעו חכמים את הקרן מרשות 23
הבעלים, וְעַל כֵּךְ אֲתָא רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל לְמִימַר, שְׁאִפְּלִי בְּגוּפִין 24

לקוטי-שיחות פרשת שלח כרך יח

27 "בה' אל תמרדו", אז יהיה "שוב" - ואתם אל תיראו⁷.

28 ההכרח של רש"י להסביר כך הוא⁸ בגלל שינוי
29 הסדר: לגבי "אל תמרדו" כתוב תחילה (במי -) "בה",
30 ולגבי "לא תיראו" כתוב מאוחר יותר (ממי -) "את עם
31 הארץ", או בגלל שנאמר "ואתם", ולא "ואל תיראו"⁹.

32 מזה מסיק רש"י ש"ואתם אל תיראו" היא תוצאה
33 והמשך של "אל תמרדו".

34 הסבר זה אינו מובן, כי לפי זה צריך היה רש"י
35 לצטט מן הפסוק גם את המילה "בה", וכן את המילים
36 שאחרי-כן: "ואתם אל תיראו את עם הארץ"¹⁰. או
37 לרמוז עליהן, לפחות, על-ידי הביטוי "וגו'", כי מילים
38 אלו מחייבות את פירושו¹¹.

39 מזה שרש"י אינו מצטט את המילה "בה" ואת
40 המילים המאוחרות יותר¹², מובן, שההכרח לפירושו
41 אינו נובע מלשון הפסוק, אלא, בעיקר, ממשמעות
42 הענין של "אל תמרדו".

ג.

השאלות על פירושי רש"י ל"כי לחמנו.." ו"סר
צלם"

43 לאחר מכן מצטט רש"י את המילים "כי לחמנו
44 הם", ומפרש: "נאכלם כלחם". וצריך להבין:

45 (א) מה מחדש כאן רש"י? מובן בפשטות כי במילים
46 "לחמנו הם" הנאמרות לגבי בני-אדם, אין הכוונה
47 שהאנשים הם לחם¹³, אלא זהו דימוי לנצחון קל
48 עליהם, כשם שקל לאכול לחם.

49 (ב) מצד שני: אם הכוונה היא שכיבושם יהיה קל
50 כאכילה, אין הבדל אם כלחם או כמאכל אחר, וצריך
51 היה להאמר בקיצור - "נאכלם" וכדומה¹⁴. מהו הדיוק
52 דוקא במילה "לחמנו", "כלחם"?

א.

בפירוש רש"י - גם ענינים מופלאים

1 כבר הוסבר פעמים רבות¹, שפירוש רש"י על
2 התורה בא לפרש את פשוטו של מקרא, כפי שרש"י
3 עצמו מדגיש מספר פעמים, ומיד בפרשה הראשונה²:
4 "ואני לא באתי אלא לפשוטו" -

5 אבל יחד עם זאת הוא מכיל גם "ענינים
6 מופלאים"³ משאר חלקי התורה, ואף "רזין דאורייתא",
7 כידוע⁴ מאמרו של אדמו"ר הזקן, ש"פירוש רש"י על
8 החומש הוא יינה של תורה".

9 אך כדי להגיע עד ל"ענינים המופלאים" ול"יינה
10 של תורה" שבפירוש רש"י, מוכרחים תחילה ללמוד
11 ולהבין את הפירוש הפשוט, כי גם את הענינים
12 המופלאים ואת "יינה של תורה" הכניס רש"י בפירושו
13 לפי "פשוטו של מקרא".

14 גם בפרשתנו ישנו פירוש של רש"י המכיל ענינים
15 מופלאים בדרך ההלכה, וגם "יינה של תורה", אבל
16 תחילה צריך להסביר את משמעותו הפשוטה של
17 פירוש רש"י זה.

ב.

דברי רש"י על "אל תמרדו"

18 בהמשך הפסוקים בפרשתנו, כאשר מסופר על דברי
19 יהושע וכלב אל כל עדת בני ישראל לגבי הכניסה
20 לארץ ישראל, נאמר בתורה⁵ "אך בה' אל תמרדו ואתם
21 אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם, סר צילם...".
22 רש"י מצטט מן הפסוק את המילים "אל תמרדו",
23 ומפרש: "ושוב ואתם אל תיראו".

24 מפרשי רש"י אומרים על כך⁶: רש"י מתכוון לומר,
25 שהמשך הפסוק "ואתם אל תיראו..." איננו דבר נפרד,
26 אלא "אל תיראו" היא תוצאה של "אל תמרדו". שאם

(1) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 1.

(2) ג, ח, שם, כד. ובכ"מ (ראה לקו"ש שם).

(3) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(4) היום יום ע' כד.

(5) יד, ט.

(6) רא"ם, גו"א, משכיל לדוד. ועוד.

(7) ותיבת "ואתם אל תיראו" בפרש"י הוא העתקת לשון הכתוב וצ"ל כתובות באותיות כהתיבות שמעתיקן רש"י לפני התחלת פירושו, אלא ש"תיקן" ה"בחור הזעזער". ובכמה מקומות בפרש"י שכוונת פירושו שכאילו היו התיבות בפירושו כתובות בפנים הכתוב בין התיבות שמעתיקן: אל תמרדו ושוב ואתם אל תיראו (ראה לקו"ש ח"א ע' 164 הערה 19,

ובכ"מ).

(8) באר יצחק בפרש"י.

(9) משכיל לדוד ובאר יצחק.

(10) ועכ"פ התיבות "ואתם אל תיראו" שמה כבר נראה השינוי שאינו מקדים הנושא ("את עם הארץ"), כמו - ב"אל תמרדו".

(11) וקושיא זו יש להקשות גם לפי פי' הרא"ם והגו"א בפרש"י.

(12) וכ"ה בדפוס א' וב' דפרש"י, ובכמה כת"י רש"י. ובדפוס שני ובא' מכת"י רש"י מעתיק בפירושו גם: "ושוב ואתם אל תיראו" את עם הארץ.

(13) להעיר מפרש"י וישב לט, ו.

(14) ראה ת"א ותיב"ע כאן.

ויהושע וכלב לא הכחישו טענות אלו. מתעוררת
השאלה: כיצד דרשו יהושע וכלב "אל תיראו את עם
הארץ", בלי לתת סיבה למה "אל תיראו"?

השאלה אף מתחזקת: כאשר "וישכימו בבקר"²⁰,
וישראל אמרו "הננו ועלינו...", הזהיר משה "אל תעלו
ולא תנפּוּ... כי העמלקי והכנעני...". כלומר, אפילו
משה רבינו סבר שיש מקום למורא, ומדוע אמרו
יהושע וכלב "אל תיראו..."?

כן יש להבין: באמרם "בה' אל תמרדו" התכוונו
יהושע וכלב לומר שיקיימו את ציווי ה' לעלות לארץ
ישראל, ואם כך, היה עליהם לדבר ישירות אודות
הענין הפרטי של הליכה לארץ ישראל, מדוע תביעתם
היא כללית "בה' אל תמרדו"?

על שאלות אלו עונה רש"י בפירושו "אל תמרדו
ושבו ואתם אל תיראו". יהושע וכלב אמרו, ש"אל
תיראו" היא תוצאה של "אל תמרדו": אכן, "עז העם
היושב בארץ", ויש מקום למורא, אך בכל זאת, אם
"אל תמרדו", אם תקיימו את ציווי ה' - "שוב" - אז
אין מקום, אפילו לפי הטבע, למורא ולחשש, גם מעם
חזק²¹.

ג) אדרבה, רש"י צריך היה להסביר "נאכלם
כמאכל", באופן כללי, ולא דוקא "לחם", כפי
שמפרשים את המילה "לחם" במספר מקומות¹⁵.

ד) מדוע מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילה
"כִּי", שאותה אין הוא מפרש¹⁶?

ד.

למה מביא רש"י שני פירושים?

לאחר זאת, מצטט רש"י את "סר צלם" ומסביר
"מגינים וחזקים"¹⁷. חכשרים שבהם מתו, איוב שהיה
מגין עליהם¹⁸. דבר אחר: צלו של המקום סר
מעליהם". ויש להבין: מדוע צריך רש"י להביא שני
פירושים? ומהי המעלה שבכל אחד מהם?

ה.

"אל תיראו" - תוצאה של "אל תמרדו"

ההסבר לפירוש רש"י הוא:

ההכרח לפירוש רש"י ש"ואתם את תיראו" היא
תוצאה של "אל תמרדו", ולא ענין בפני עצמו, הוא:
בתחילה¹⁹ מסופר, שהמרגלים טענו "עז העם
היושב בארץ" "וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי
מידות" "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם".

וא"כ רש"י שצריך לפרש ולבאר הול"ל מאכל וכיו"ב, ולא "לחמנו"
"כלחם" - שיל"פ "לחם" דוקא. (וע"ד פירושו באמור כא, יז: לחם אלקי
- מאכל אלקי).

הב' לשונות "מגינים וחזקים" יש לפרש שזהו כנגד הב' פרטים
שבפרש"י: "כשרים שבהם" - "חזקים", "איוב שהי' מגין עליהם" -
"מגינים". ומה שמתחיל ב"מגינים", (וכשמפרט מפרט תחלה "כשרים
שבהם") כי: א) זהו פשוט יותר בפ' תיבת "צלם" (ראה רא"ם. חזקוני
וראב"ע כאן), ב) "מגינים" נוגע יותר מ"חזקים". וראה הערה הבאה.

הכרחו של רש"י לפרש "איוב שהי' מגין עליהם" **** -
דלכאורה: א) מספיק אמרו "כשרים שבהם מתו", ב) סתירה מני' ובי'
מתחיל "כשרים" ל' רבים, ומפרט "איוב" - יחיד -

א) עפ"ש דעד יציאתם ממצרים "לא שלם עון האמורי" (לך טו,
טז ובפרש"י) משמע, ע"פ פשט, דעד אז היו כמה "כשרים" (ל' רבים).
ב) "סר צלם" ולא "אין צל" וכיו"ב, וכדלעיל (יג, כ) "היש בה עץ אם
אין" משמע (קצת עכ"פ) דעתה "סר צל" ומנין ידעו - ומתוך איוב הי'
- מפורסם וידעו ממיתתו.

(19) יג, כח ואילך.

(20) יד, מ ואילך.

(21) ולקמן ב"וישכימו בבקר" אמר משה הטעם "כי אין ה' בקרבכם..
ולא יהי' ה' עמכם".

(15) ראה ויצא (לא, נד): ויזבח יעקב זבח גו' לאכל לחם, ופרש"י
"כל דבר מאכל קרוי לחם". וראה מקץ מג, לב. יתרו יח, יב. ועוד.

(16) לכאורה י"ל שהוכחת רש"י לפרש ש"ואתם אל תיראו" היא
תוצאה מ"אל תמרדו": בהפסוקים שלפנ"ז (יג, ל) מסופר מה שאמר כלב
עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", וקשה: מה מוסיף באומרו
"אל תיראו את עם הארץ" על הנאמר לפנ"ז? ולכן מפרש רש"י, שהכוונה
ב"אל תמרדו" הנה שוב "אל תיראו" אותם כלל, היינו ש"ירשנו אותה"
באופן שלא יצטרכו למלחמה כלל (פרש"י דברים א, ח): משא"כ לאחר
חטא המרגלים, הנה אף שסו"ס הי' "עלה נעלה", הרי כיבוש יהושע הי'
ע"י מלחמה (יהושע ז, ג ואילך)*.

וזהו שממשיך "כי לחמנו הם" - נאכלם כלחם, שהוא דבר שנגמר
כבר, כמו לחם (ברוב המקומות - שפירושו) שאי"צ לאפי', כי לא יצטרכו
למלחמה וטירחא כלל (וראה משכיל לדרך בפרש"י**).

אבל ביאור זה אינו מספיק. כי: א) הלשון "אל תיראו" אינו מורה
שאין צריך למלחמה. וכדמוכח מ"ש בשופטים (כ, ג): אתם קרבים היום
למלחמה גו' (ואעפ"כ) אל תיראו מפניהם*** (ובדברים שם פירשו רש"י
במ"ש "באו ורשו"). ב) גם בנוגע ל"לחמנו הם" קשה: כל מאכל (לא רק
לחם) ישנו כמו שהוא לאחר שנגמר וראוי לאכילה [וכמו: בשר לאחר
הבישול, וכיו"ב], ומהו הדיוק "נאכלם כלחם" דוקא? וגם: בפרשה זו
גופא (יג, כ ובפרש"י) נאמר "בכורי ענבים" - שהענבים מתבשלין כו'.

(*) וגם בתחילת הכיבוש - ביריחו הוצרכו לתקוע בשופר ולהקיף ו' הקפות כו' (שם. קאפלי ו.).

(**) אבל מ"ש: שהכוונה לומר כלחם דידן דהיינו המן. צע"ג. דלפ"ז הו"ל לרש"י להדגיש העיקר "נאכלם כלחמנו", ולא "כלחם" סתם.

(***) וגם בכבוש אי"י (לאחר חטא המרגלים) אמר (דברים ג, כב) "אל תיראום". אבל ממלחמת עוג שאמר ה' "אל תירא אותו" (חזקת כא, לד) - ל"ק, ובמכש"כ שרר'
ירא. והטעם ירא - שמא תעמד לו זכותו כו' (פרש"י שם. דברים ג, ב).

(****) ולהעיר שבפרש"י כפי שהובא ברמב"ן ליתא "איוב שהי' מגין עליהם". ובדפוס ראשון "הו שאמר איוב כו'". ובדפוס שני "שהי' מגין עליהם בוכות".

זהו גם ההסבר לכך שהסיבה ל"אל תיראו" היא "כי"
לחמנו הם": "אל תיראו את עם הארץ" כלל וכלל, כי
הם יימסרו לכם בדרך חיבה ובפנים מאירות מידי
הקדוש-ברוך-הוא²⁴.

ז.

היתרון שבכל אחד משני הפירושים על "סר צלם"

לגבי שני פירושי רש"י על "סר צלם", מובנת
המעלה של הפירוש השני על פני הפירוש הראשון,
לפי לשונו של רש"י עצמו:

בפירוש השני אומר רש"י "צלו של המקום סר
מעליהם", בעוד אשר בצטטו מן הפסוק את המילים,
הקשורות לשני הפירושים, הוא מצטט רק "סר
צלם"²⁵, ללא המילה "מעליהם". וההסבר לכך הוא:
הביטוי "סר", ובמיוחד "סר מעליהם", מתכוון
לומר, שהדבר זו מן המקום שהוא היה בו קודם לכן,
ונמצא עתה במקום אחר.

אבל לפי הפירוש הראשון "כשרים שבהם מתור",
יוצא, שה"צל" איננו נמצא עתה בכלל, ולפי זה לא
מתאים כאן הביטוי "סר", ובמיוחד לא "סר מעליהם".
לפיכך אומר רש"י את הפירוש השני, ש"צלם" הוא
"צלו של המקום", ולפי זה מובן הביטוי "סר": "צלו
של המקום" קיים תמיד, שהרי "הנני²⁶ מקים את בריתי
אתכם ואת זרעכם אחריכם ואת כל נפש החיה...",
"ורחמיו על כל מעשיו"²⁷. אלא ש"סר מעליהם" -
עליהם אין הוא נמצא.

אך גם לפי הפירוש הראשון אפשר להסביר את
הביטוי "סר מעליהם", גם אם אין "צל" קיים, ולכן
מביאו רש"י, (ודוקא כפירוש ראשון):

באומרם "סר צלם" (כשרים שבהם מתור) לא
התכוונו יהושע וכלב לדבר רק על "צלם" (על הכשרים
שבהם), אלא על "עם הארץ" (ש"צלם" הגן עליהם),
שכיוון שלא יגנו עליהם, לכן "אל תיראו את עם
הארץ". כלומר, לא חשוב מה קורה ל"צלם", אלא מה
קורה ל"עם הארץ"²⁸. לכן הם אמרו "סר צלם מעליהם"
- אין לחשוש מפניהם, כי מהם כבר סר ה"צל" (גם אם
לגבי "צלם", הרי לא רק "סר", אלא "מתור").

לכן אמרו יהושע וכלב "בה" אל תמרדו" ולא דברו
ישירות על הליכה לארץ ישראל, כי המילים "בה" אל
תמרדו" מבטלות את הטענה "כי עז העם", ומהוות
סיבה לדרישה "אל תיראו", כי ממילא ילכו לארץ
ישראל.

ו.

כיבוש הגויים - קל כאכילת לחם

לפי זה מובן מדוע מפרש רש"י בהמשך את המלים
"כי לחמנו הם" - "נאכלם כלחם": כאן אפשר, וצריך,
לפרש את "לחמנו" כפשוטה - לחם.

אך ללא פירוש רש"י, היו מפרשים על "לחמנו
הם", שענין הכניסה לארץ ישראל וכיבוש העם שבה
הכרחיים ונחוצים כלחם²².

ובכך היתה מובנת ההשוואה ל"לחם", והסיבה "כי
לחמנו הם": "אל תיראו את עם הארץ" כי "לחמנו
הם" - כיבושם נחוץ כלחם, ולכן הכרחי הוא ש"אל
תיראו..."

אבל רש"י מסביר ש"ואתם אל תיראו" היא תוצאה
של "אל תמרדו", מפני שהולכים בכחו של הקדוש-
ברוך הוא, ולכן אי אפשר להגיד שהסיבה ל"אל
תיראו" היא ש"לחמנו הם", שהכיבוש חשוב כלחם.

בנוסף לכך, אילו היינו מפרשים כנ"ל, היתה
מתעוררת השאלה: הנה, נכנסו ישראל לארץ ישראל
שלושים ותשע שנים לאחריהם?

לכן אומר רש"י "נאכלם כלחם": ההשוואה ללחם
איננה לגבי חשיבות הענין, אלא לגבי אופן האכילה.
כיבוש ארץ ישראל יהיה קל כאכילת לחם.

רש"י אינו צריך לפרט את המעלה שבאכילת לחם,
כי "בן חמש למקרא" כבר למד זאת לפני-כן, בפרשת
בשלח²³, ששם אומר רש"י, שלחם אשר "שאלו
כהוגן" יתן הקדוש-ברוך-הוא ב"דרך חיבה" ו"בפנים
מאירות". כאשר מגיעים ל"לחמנו הם" ולומדים
שהפירוש הוא "נאכלם כלחם", מבינים שהקדוש-
ברוך הוא יתן לעם ישראל את כיבוש האומות באותו
אופן, ב"דרך חיבה" ו"בפנים מאירות", כפי שהוא נותן
לחם.

(26) נח ט, ט"ז.

(27) תהלים קמה, ט.

(28) ועד"ז יש לתרץ הקושי ש' הגו' לפי פירוש הראשון.

(22) להעיר מפרש"י (בשלח טז, ח): לחם שאלו כהוגן.

(23) טז, ז"ח.

(24) ולהעיר מתניא ספכ"ט, בנדר"ד.

(25) בדפוס א' ובכמה כת"י הובא גם "מעליהם".

האפשרות שהשחיטה תקלקל ותהפוך את הבהמה
לנבילה קיימת רק אם השוחט הוא מציאות לפי
ההלכה. אם הוא כ"העדר", לא ייתכן שיקלקל. וזאת
אומר הראב"ד: עכו"ם הם כבהמות ואין מטמאין ואין
מיטמאין – הם "רוח", "העדר מציאות", ולא ייתכן
ששחיתתם תקלקל ותיצור נבילה. לכן סובר הראב"ד
ששחיתת-גוי אינה נבילה מפני שהגוי מקלקל, אלא
מפני שאין זו שחיטה, וממילא זוהי נבילה – כבהמה
שמתה מעצמה³².

בכל זאת, מדוע אומר הראב"ד "אין מטמאין ואין
מיטמאין"? הן, לכאורה, לפי הסבר ה"רוגוטשובי"
חשוב לומר שהם "העדר", ולא חשוב שזה מתבטא
דוקא בענין של טומאה וכו'?

על כך אפשר לומר: לכל הדעות – גם לדעת
הראב"ד – יש מספר ענינים בהלכה שלגביהם הגויים
הם "מציאות". כגון: עבודה-זרה של גוי, האסורה
בהנאה גם ליהודים³³, ועוד. לכן אין הראב"ד יכול
לומר באופן סתמי ש"עכו"ם הם כבהמות" תמיד.
לפיכך הוא מסביר שבקשר לטומאה הם כבהמות³⁴,
כהעדר – "אין מטמאין ואין מיטמאין" – ולכן אינם
יכולים להשפיע על כך שבהמה ששחטו תטמא במשא.

המחלוקת בין רמב"ם לראב"ד אם הגויים הם
"מציאות" או "העדר", מביאה מחלוקת ביניהם
לשיטתם לגבי השאלה אם יש לגויים "גדר השגחה
פרטית": לדעת הרמב"ם הגויים הם "מציאות"
וגם הם הוה גדר השגחה פרטית, ואילו לדעת
הראב"ד הם "העדר", ואין אצלם "גדר השגחה
פרטית"³⁵.

בתחלתו.

ועפ"ז מובן ביאור הצפע"נ במחלוקת הרמב"ם והראב"ד גם
בפשוטו.

(33) ובמשנה ע"ז (נא, ב): ע"א של עכו"ם אסורה מיד כו'.
(34) אבל להעיר מל' הרמב"ם (הל' טו"מ פ"א הי"ג): עכו"ם שנגע
במט... הרי הוא כמי שלא נגע הא למה זה דומה לבהמה שנגעה כו'.
(35) ואף שגם לשיטת הראב"ד הם בגדר "מציאות" בנוגע לכו"כ
דינים – י"ל בדא"פ דהענין דהשגחה פרטית נוגע אם הם בגדר מציאות
לענין טומאה וטהרה – מפני שענין הטומאה וטהרה נתחדש במ"ת ביחוד
עם ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו כו' (שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא ורא
טו) שאז השגחת העליון (אשר זוהי עם העליון – כמבואר בתניא
שעזיזה"א פ"ז (פג, א ואילך). וראה תניא פמ"ח) – תוכל לרדת למטה.
וראה לקמן הערה 37.

1 אך כיוון שהסבר זה דחוק במקצת, מביא רש"י את
2 הפירוש השני.
3 אבל, כדלעיל, גם הפירוש "מגינים וחזקים..." מובן,
4 ואדרבה: לפי הפשט מובן פירוש זה יותר. כי הפסוקים
5 מדברים על האומות, ולכן סביר לומר, שהמילה "צלם"
6 מכוננת ל"צל" שלהם, כשרים שבהם, ולא "צלו של
7 המקום", ובמיוחד כאשר אילו כן, צריך היה לכתוב
8 "סר הצל". לפיכך הפירוש "מגינים וחזקים..." הוא
9 הראשון והעיקרי²⁹.

ח.

המחלוקת בין רמב"ם לראב"ד בענין שחיטת-
גוי

10 מן הענינים המופלאים שבפירוש רש"י: שני
11 פירושי רש"י קשורים למחלוקת בין רמב"ם לראב"ד:
12 הרמב"ם³⁰ פוסק ש"שחיטת עכו"ם נבילה,
13 ומטמאה במשא.. אחד העכו"ם ואחד הכותי או גר
14 תושב – שחיטתו נבילה. וקרוי בעיני שאף זה מדברי
15 סופרים, שהרי טומאת עבודה-זרה וטומאת תקרובת
16 מדבריהם". הראב"ד "משיג" על דברי הרמב"ם,
17 ואומר: "עכו"ם הם כבהמות, ואין מטמאין ואין
18 מיטמאין, עם הדומה לחמור, הן גויים כמר מדלי, ואת
19 כולם ישא הרוח, והחושב אותם לכולם אסף רוח
20 בחפניו".

21 בעל ה"כסף משנה" שואל על דברי הראב"ד: מה
22 קשורה הקביעה שעכו"ם "אין מטמאין ואין מיטמאין"
23 לכאן? הרי כאן אין מדובר על עכו"ם, אלא על
24 שחיטתו?

25 הגאון הרוגוטשובי מסביר³¹ את דברי הראב"ד:

(29) וראה משכיל לדוד בפרש"י.

(30) הלכות אבות הטומאה פ"ב ה"י.

(31) צפע"נ עה"ת הפטרה פ' בהר. ובהמבואר במפע"צ פ"ו ס"ח. וראה
גם לקו"ש ח"כ ע' 139 ואילך.

(32) וע"ז דעת התוס' (חולין ג, ב. ד"ה קסבר) והרא"ש (שם סי' ה')
לדמין מוזבחת ואכלת (ראה יב, כא) אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו,
לאפוקי עכו"ם "כיון דלאו בתורת שחיטה כששחטה היא ל' כמתה
מאלי" (ר"ן שם). וכתוספתא (ירוש חולין) שחובא בכס"מ שם דכיל "לא
שובת עכו"ם ולא שובת הקוף ולא שזבחה מאלי".

משא"כ לדעת הרמב"ם דלמד מ"ש (תשא לד, טו) "וקרא לך
ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר.. אתה למד שזבחו אסור כו' (הל' שחיטה
פ"ד הי"א), הרי נמצא שבעצם בר זביחה הוא* (גם לפי גי' הש"ך יו"ד
הל' שחיטה ס"ב סק"ב), ראה ביאור הרי"פ פערלא לרס"ג ל"ת יא

(*) וראה כ"מ כאן. טושו"ע יו"ד ר"ס ב. ובנ"כ שם.

ט.

שני פירושי רש"י קשורים למחלוקת זו

1 ויש לומר ששני פירושי רש"י - אם כ"צלם"
2 הכוונה ל"מגינים וחזקים" או ל"צלו של המקום" -
3 קשורים לדעות של הרמב"ם והראב"ד:

4 לפי הפירוש הראשון בני נח הם "בגדר העדר",
5 כשיטת הראב"ד, ולכן אי-אפשר לפרש שב"צלם"
6 הכוונה היא ל"צלו של המקום", אשר היה תחילה
7 "צלם" ועתה "סר מעליהם", כי אם אומרים כך, יוצא,
8 שהם היו מציאות אמיתית, וההוכחה לכך היא, ש"צלו
9 של המקום" קשור אליהם ונמדד לפי מציאותם, בדומה
10 לצל כפשוטו אשר נוצר בגלל האדם, בעוד אשר לפי
11 שיטה זו הם "העדר" ואין אצלם "גדר השגחה פרטית"
12 (כפי שמסביר ה"רוגוטשובי"). לכן מוכרחים לפרש
13 שהכוונה היא ל"מגינים וחזקים, כשרים שבהם מתו..."
14 ולא ל"צלו של המקום".

15 ואילו לפי הפירוש השני, בני נח הם "מציאות"
16 קיימת, כשיטת הרמב"ם, ויש עליהם השגחה פרטית,
17 ולכן ייתכן לומר ש"צלו של המקום (מתייחס)
18 עליהם" 36 - הוא קשור למציאותם, כדלעיל 37.

י.

לפי הרמב"ם שכר ועונש של הגויים - כצל,
לפי הראב"ד - תוצאה טבעית

19 הדברים יובהרו יותר על-פי פנימיות הענינים:

20 המשמעות של "צלו של המקום" היא, שפעולות
21 האדם מעוררות למעלה ענין הדומה לפעולה. בדומה
22 לפירוש הבעל-שם-טוב 38 על הפסוק 39 "ה' צלך",
23 שפעולות האדם למטה, מעוררות למעלה ענינים
24 כדוגמתם, כמו צל האדם, המשתנה בהתאם לפעולות

האדם. מעין זה הוא גם "צלו של המקום" אצל הגויים: 25
הרי הקדוש-ברוך-הוא אינו מקפח שכר כל בריה 40,
26 ופעולותיהם מעוררות, כביכול, "המשכת צל" -
27 השראה מלמעלה היורדת אליהם 41. כלומר, כאשר הם
28 מבצעים פעולה טובה (מקיימים את שבע מצוות
29 בני-נח וכדומה), ניתן להם שכר. וכאשר הם עוברים
30 עבירה - יורד מלמעלה צל כפעולתם, עונש.
31

32 כל זה הוא רק לפי שיטת הרמב"ם, שאומות העולם
33 הם "מציאות" בפני עצמה, ואז אפשר לומר
34 שההשראה מלמעלה היא כצל, (התייחסות פרטית) כי
35 "גם הם הוה גדר השגחה פרטית". לעומת זאת, לפי
36 שיטת הראב"ד, שהגויים הם "העדר", לא ייתכן לומר
37 שפעולתם מעוררת פעולה בדומה לה מלמעלה, שהרי
38 לשיטתו אין הם "בגדר השגחה פרטית".

39 לפי שיטת הראב"ד יוצא, שהשכר והעונש אצל
40 הגויים הם תוצאה ישירה (וטפלה) של מטרת בריאתם,
41 שהם נבראו בשביל ישראל.

42 בדומה לכך מוצאים לגבי שכר ועונש אצל בעלי-
43 חיים, שהתורה אומרת 42 "ואת הבהמה תהרוג".
44 אמנם, הבהמה אינה חוטאת - "בהמה מה חטאה" 43,
45 אבל היא נענשת "מפני שבאה לאדם תקלה על ידה".
46 אין זה עונש, אלא, כיוון שתכלית בריאתה היה לשמש
47 את האדם, הרי כאשר אין הבהמה משמשת את האדם,
48 כ-אם גורמת לו לתקלה, אין מקום למציאותה בעולם
49 - "ואת הבהמה תהרוג" 44.

דומה לכך ענין השכר והעונש אצל הגויים:

50 מטרת בריאת כל העולם היא בשביל ישראל, ולכן
51 הכרחי הוא שגם המצוות שנצטוו בני נח אינן כמצוות
52 שנצטוו ישראל, שהמטרה היא עצם קיומן, אלא הן
53

ד"ה והנה ידוע (מג, ג). פ' נשא (ושם: שה' מוכיח את העולם בזה הפסוק). קדושה שני' קרוב לסופה (ט, סע"ג ואילך).

(39) תהלים קכא, ה.

(40) פסחים קיח, א. ויש"נ.

(41) משא"כ בני"י שעבודתם היא צורך גבוה ונעשה שותף להקב"ה במע"ב וכו'. ואדרבה: דע מה למעלה - ממך (לקו"א) להח"מ סקצ"ח.

אור תורה קיב, ב. ובכ"מ.

(42) קדושים כ, טו.

(43) פרש"י שם. ולהעיר מפרש"י בראשית ו, ז. נח ו, יב.

(44) וכ"ה בנוגע להשכר ב"התועלת והתיקון" שמגיע להסוס ממה שהוא מרכבה להאדם. ד"עיקר המכוון בבריאת הסוס עד"מ אינו בשביל התועלת המגיע לו כ"א זהו דרך טפל כדי שלא לקפח שכר כל ברי' אלא המכוון בבריאתו הוא בשביל טובת האדם" (לקוטי תורה ראה כח, ד). וראה לקו"ש שם ע' 282.

(36) ומכיון שסר מעליהם "נמשל כבהמות נדמו ומפני זה ה' קל להרגם" (מו"נ ח"ג פ"ח. וראה מפרשים שם).

(37) ביאור הג"ל (וכן דלקמן בפנימיות הענינים) יתכן גם לפי שיטת הבעש"ט בהשגחה שיש השגחה פרטית על כל פרט דרצח"מ (ראה בהמובא בהוספות לכתר שם טוב ס"י קיט ואילך), כי לכ"ע (גם לשיטת הבעש"ט) ישנם דרגות ואופנים בהשגח"פ (ראה בהמובא בקונטרס השגח"פ (לקו"ש כרך ח' ע' 278 הערה ב). לקמן הערות 52. 55). והביאור בפנים בשתי הדיעות הוא (לשיטה זו) באופן גילוי ההשגחה עליהם, ושייכותה וייחודה עמהם.

ועפ"ז מובנת השייכות לטומאה וטהרה לאחר מ"ת דוקא [אף שגם לפני מ"ת צ"ל שה' השגחה פרטית. וגם לפי דעת חכמי ישראל שלפני הבעש"ט (ראה מו"נ שם. רמב"ן ובחי' וירא יח, יט)], כי החידוש דמ"ת (בעיקרו) ה' בייחוד אלקות (והשגחתו) עם העולם והנבראים. ראה לעיל הערה 35. ואכ"מ.

(38) קדושת לוי פ' בשלח ד"ה או יבואר אז ישיר (מב, סע"ג ואילך).

יב.

השאלות על המשך הפסוקים ורש"י

לפי זה אפשר להבין טוב יותר את הסברן של
תמיהות המתעוררות על המשך הפסוקים, ועל פירוש
רש"י:

(א) לשם מה הוסיפו יהושע וכלב, ואמרו "סר צלם
מעליהם"?

דבריהם לפני כן⁵⁰ "אם חפץ בנו..." היו הכרחיים.
גם את דבריהם "אל תמרדו... אל תיראו..." פירש
רש"י, ש"בה' אל תמרדו" ואז - "ושוב ואתם אל
תיראו", כדלעיל, שכאשר הולכים בכחו של הקדוש-
ברוך הוא אין מקום לחשש ולמורא מפני "עם הארץ",
כי לחמנו הם - נאכלם כלחם", שהקדוש-ברוך הוא
ימסרם לבני ישראל בדרך חיבה ובפנים מאירות. וכל
זאת מסביר לישראל כיצד עליהם לנהוג,

אבל לשם מה יש צורך להודיע מה קורה לעם
הארץ, ש"סר צלם מעליהם"?

במילים אחרות: "אם חפץ בנו ה'... ונתנה לנו..."
ו"בה' אל תמרדו..." - אם כך - מדוע חשוב לישראל
לדעת מה קורה ל"צלם"?

(ב) כיוון ש"נאכלם" - הרי מובן שאין מגן ותוקף,
ולשם מה צריך לומר "סר צלם"? מהו החידוש בכך?
(ג) מדוע הם שבו ואמרו "אל תיראו"?

(ד) יותר מכך: זה עתה נאמר שדי אם "לא תמרדו"
וממילא ("ושוב") תיגרם התוצאה - "אל תיראו".
מדוע, אפוא, נוסף כאן עוד טעם "וה' אתנו"?

ההסבר לכך הוא: בכיבוש עם הארץ היו שלושה
סוגים⁵¹: מתים, "וגרשתמו" מיד (מתבטל לגמרי),
"אגרשנו" לאחר ש"תפרה" (ובינתיים הם היו עבדים
וכדומה - "לחמנו").

ובהמשך לאמור לעיל:

אפילו לפי הפירוש השני של רש"י, שאצל אומות

1 ענין טפל וצדדי⁴⁵, בשביל ישראל. כפי שכבר הוסבר
2 פעם בהרחבה⁴⁶, שמצוותיהם הן למען ישוב העולם,
3 כדי שישראל יוכלו לעשות מן העולם דירה לה'
4 באמצעות קיום התורה והמצוות של ישראל.

5 לפיכך גם השכר והעונש על שבע מצוות אלו הם
6 תוצאה טבעית של מטרם.

7 לפי זה מובן מדוע אין אצל בני נח בכלל הבדלים
8 בין העונשים, אלא העונש בכל החטאים שלהם הוא
9 שווה - מיתה⁴⁷. שלא כצל, המשתנה בהתאם לפעולת
10 האדם.

יא.

ההבדל ה"פנימי" בין שני הפירושים

11 בכך מתבטא ההבדל בין שני פירושי רש"י, לפי
12 פנימיות הענינים, וגם בדרך ההלכה:

13 הפירוש הראשון הוא כשיטת הראב"ד, שבני נח
14 הם כ"העדר", חוסר-מציאות, והשכר והעונש אצלם
15 הם ענין הבא כתוצאה טבעית ו"בדרך ממילא",
16 כדלעיל. לכן הוא אומר, שהפירוש של "צלם" אינו
17 "צלו של המקום", אלא "מגינם וחזקם" - שלחם,
18 עלידי ה"כשרים שבהם" הם מתחזקים, אבל אין זה
19 ענין שהם מעוררים למעלה.

20 לעומת זאת, הפירוש השני של רש"י הוא כשיטת
21 הרמב"ם - שהם "מציאות עצמאית", ויש בהם "גדר
22 השגחה פרטית".

23 אמנם, גם לדעת הרמב"ם מציאות בני נח, ושבע
24 המצוות שלהם, היא בשביל ישראל, אבל כיוון שציוו
25 אותם⁴⁸ על מצוות אלו, ובמיוחד כאשר על שבע
26 מצוות אלו "ציוה בהן הקדוש-ברוך-הוא בתורה
27 והודיענו עלידי משה רבינו"⁴⁹, צריך לומר, שכאשר
28 הם מקיימים את ציווי ה', הרי הם מעוררים השראה
29 מלמעלה בדומה לפעולתם. לכן אפשר לומר לגביהם,
30 ש"צלו של המקום" משרה עליהם כצל, לפי פעולתם,
31 עד כדי כך שאפשר לכנות זאת "צלם".

(48) ראה שו"ת צפע"נ (דווינסק ח"א סי' לה, לו) בפירוש דברי רש"י
(גטין ט, רע"ב): דכיון דחזינו דהם מצווים על דינים הוה בגדר מציאות
לא בגדר העדר.

(49) רמב"ם ספ"ח מהל' מלכים.

(50) פסוק ח'.

(51) משפטים (כג, כג"ל. ובפרש"י).

(45) ולהעיר מההמשך בצפע"נ (עה"ת - בהפטרה לפ' ואתחנן)
(לדעת הראב"ד) "אך באמת... דגם זה הוה בגדר השגחה אף דבר הכרחי"
(וראה בהנסמן שם). ולהעיר מדעת הרמב"ם (מור"נ ח"א פ"ב) דמציאות
הכרחי הוא בלא כוונה. ראה בצפע"נ לשם. וש"נ. וראה לקו"ש שם ע'
278 ואילך.

(46) ראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ה ע' 159 ואילך, וש"נ.

(47) ראה סנהדרין נז, א. ובלקו"ש שם הערה 61.

כלומר, אצל אומות העולם השגחת ה' היא בבחינת ¹⁶ "צל" ו"מקיף" מעליהם⁵⁴, ואילו אצל ישראל הקדוש ¹⁷ ברוך-הוא איננו רק בבחינת "מקיף", אלא "אתנו"⁵⁵ - ¹⁸ הוא מתאחד עמנו⁵⁶, ומובן, שזה אינו גורם רק לכך ¹⁹ ש"אל תיראו את עם הארץ", שהרי "ונתנה לנו", והם ²⁰ רק כ"לחמנו", אלא הם חדלים לחלוטין מלהיות ²¹ מציאות, כי "סר צלם מעליהם".
²² ויש לומר, שאלה הם גם שלושת הסוגים ²³ האחרים⁵⁷: "לא תחיה כל נשמה", "עשו שלום ויהיו ²⁴ למס ועבדוך", "גרגשי פינה לאפריקי",
²⁵ ובסופו של דבר בא לידי כך (לאחר שטען מה ²⁶ שטען)⁵⁸, שישאל קבלו "שדותיהן כשהן זרועות ²⁷ וכרמיהם כשהן נטועות".
²⁸

(משיחות ש"פ שלח תש"ל, תשל"ה)

¹ העולם ישנו הענין של "צלו של המקום", כשיטת ² הרמב"ם ש"ש בהם גדר השגחה פרטית", מובן בכל ³ זאת, שאין זה כלל וכלל כהשגחה הפרטית על ישראל⁵² ⁴ (כאמור לעיל שבמצוות לבני ישראל יש מטרה בעצם ⁵ קיומן).
⁶ ואת זאת הדגישו יהושע וכלב: בתחילה הם ⁷ הפריכו את הטענה של "עז העם". הם אמרו "בה' אל ⁸ תמרדו - ושוב ואתם אל תיראו את עם הארץ", אל לכם ⁹ לחשוש מעם הארץ, בכל מצב שהוא.
¹⁰ אחר-כך הם הוסיפו ואמרו: יותר מכך⁵³, "סר צלם ¹¹ מעליהם", אין צריך לומר לפי הפירוש הראשון ברש"י ¹² שסר "מגינים וחזקים", אלא גם לפי הפירוש השני, ¹³ ש"צלו של המקום סר מעליהם", ואף יותר מכך - "וה' ¹⁴ אתנו" - ההיפך מ"סר צלם". לא זו בלבד שאצל ישראל ¹⁵ אין חסר, ח"ו, צלו של המקום, אלא "וה' אתנו".

בישראל שההשגחה (פרטית) פנימית - המתלבש בהם - הוא משם "ה' ¹ (וה' אתנו) עצמו" (ואינו מתלבש בלבושי הטבע) - ראה בכ"ז ד"ח יג, ² ב. ד"ה צהר תרע"ג (בהמשך תרע"ב). המשך ר"ה תרס"ג ד"ה והנה ³ נת"ל. וראה דרמ"צ שם.
⁴ (56) ועפ"ז יובן מה ש"ה' אתנו" הוא תלוי ב"אם חפץ בנו ה'.. ובה' ⁵ אל תמרדו" כי ההשגחה (גלויה) פנימית בישראל הוא דוקא כשעושים רצונו ⁶ כו', ד"ח שם. וראה לקמן שם.
⁷ (57) ראה ירוש' שביעית רפ"ו (ויק"ר ספ"ז) - הובא בתורה"ה כיון ⁸ (גטין מו, א). רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ה ובנ"כ שם. וראה רש"י ⁹ שופטים כ, י"א ובנ"כ שם.
¹⁰ (58) סנה' צא. א.

(52) להעיר ממ"ש הרמב"ם (מ"נ ח"ג פי"ח. פנ"א (קרוב לסופו)) ¹ ד"ה השגחה היא נמשכת אחר השכל.. והסכלים הממרים.. ענינם נבזה.. ² נמשל כבהמות נדמו".* אבל ראה לקו"ש ח"ט ע' 181 בדעת הרמב"ם ³ - דיעקר השגחה פנימית הוא בישראל דאתם קרויין אדם. לקו"ד ח"א ⁴ פד, סע"א. וראה הערה 55. ובארוכה לקמן ע' 198 ואילך.
⁵ (53) להעיר מבחי' כאן.

(54) ראה דרמ"צ קפא, א. ובכ"מ.
¹ (55) כי ההשגחה (פרטית) שעל אזה"ע הוא ע"י הע' שרים ולבושי ² הטבע, ולכן מה שמתלבש בהם הוא ע"ד הניצוץ שנמצא בקליפה - שהוא ³ כמו רע ע"ד חתיכה נעשה נבילה (ד"ה פדה בשלום העת"ר. וראה ד"ה ⁴ נ"ח עת"ר). וההשגחה מאלקות הוא בבחי' מקיף עליהם. משא"כ

(*) ולהעיר מד"ה חביב האדם תש"ב: אתם קרויים אדם דנפש השכלית שבישראל הוא באופן אחר לגמרי מנפש השכלית שבכללות מין האנושי שנגרש בה הפלאה ¹ רוחנית.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמוד ב

¹⁶ מעצמו, שאנוס גמור הוא.
¹⁷ אָמַר לֵיהּ אֵין, מְחִיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֶת בַּעַל הַכֹּד אֲפִילוּ אִם אָנֹכָהּ
¹⁸ שֶׁל הַכֹּד בְּיָדוֹ, דְּחִינּוּ, שֶׁנִּתְפָּרַק הַכֹּד וְנִשְׁאַרָה יְדִית הַכֹּד בְּיָדוֹ, אָף
¹⁹ שאנוס גמור הוא.
²⁰ מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֲמַאי - מִדּוּעַ חֵיִב, הֲרֵי אָנוּס הוּא, וְאֵינוֹס רְחֻמָּנָא
²¹ פְּטֻרִיהּ - הַבּוֹרָא פֶּטֶר אֶת הָאָדָם מֵאַחֲרִיּוֹת כְּשֶׁאָנוּס הוּא, וְיֵשׁ לְלִמּוּד
²² כֵּן מִן הַמִּקְרָא לִגְבִי נַעֲרָה הַמְּאוֹרָסָה שֶׁאֵנָסָה, דְּבִתִּיב (דְּבָרִים כב כו)
²³ וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְבָר, שֶׁמֵּאַחַר אָנוּסָה הִיא אֵין לְחִיבָה עַל כֵּךְ.
²⁴ וְכִי תֵימָא דְּהֵי מִלֵּי לְעֵינֵי קָטְלָא - שֶׁאֵין הַתּוֹרָה פּוֹטֶרֶת אֶת הָאָנוּס
²⁵ אֲלֵא מִחֻיּוֹב מִיָּתֵה, כְּמוֹ לִגְבִי נַעֲרָה הַמְּאוֹרָסָה, אֲבָל לְעֵינֵי תְּשׁוּמָה נִזְקִין
²⁶ חֲזִיב אָף בְּאֹנוּס, וְהֵתִיבָא - וְהֵי לֹא כֵן שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, שֶׁנִּחְלָקוּ בֵּה
²⁷ תְּנָאִים לִגְבִי אָדָם שֶׁנִּשְׁפָּרָה בְּכּוֹד בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְלֹא סָלְקוּ - לֹא פִינָה
²⁸ הַשְּׁבָרִים מִשָּׁם, אוֹ שֶׁנִּשְׁפָּל גְּמָלוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְלֹא הִעֲמִידוּ, וְכֵא אָדָם
²⁹ וְנִתְקַל בְּשִׁבְרִים אוֹ בְּגִמְלָה, רַבִּי מֵאִיר מְחִיב אֶת בַּעַל הַכֹּד וְהַגִּמְלָה
³⁰ בְּהִזְקָן, וְחֻכְמָם אֲמַרִּים

¹ שֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, שֶׁלְּדַעַת תָּנָא קָמָא יֵשׁ לְחִיב אָדָם שֶׁנִּשְׁבֵּר כְּדוֹ בְּרִשּׁוֹת
² הָרִבִּים וְהוֹזָק בּוֹ אָדָם אַחֵר, וְאִילוּ רַבִּי יְהוֹדָה אֲמַר שֶׁרָק בְּמִתְבָּיִן
³ חֲזִיב אָךְ בְּאִינוּ מִתְבָּיִן פְּטוֹר [וְכו']:
⁴ מִבִּרְרַת הַגִּמְרָא, חֲזִיב רַבִּי מֵאִיר - בְּאִיזָה אֲפֹן נִידוֹן בַּעַל הַכֹּד
⁵ כְּמִתְבָּיִן, וּמִחִיבֵי רַבִּי יְהוֹדָה בְּתִשְׁלוּם הַנּוֹק. אֲמַר רַבִּי, בְּמִתְבָּיִן
⁶ לְהוֹדִירָהּ לְמִטָּה מְבִתִּיפּוֹ - שֶׁנִּתְבָּיִן בַּעַל הַכֹּד לְהוֹדִירוֹ מִכְּתִיפּוֹ,
⁷ וְנִתְקַל, וְעַל דִּי כֵךְ נָפַל הַכֹּד מִדּוֹ וְנִשְׁבֵּר, בְּאֲפֹן כּוֹז מִחִיב רַבִּי יְהוֹדָה
⁸ אֶת בַּעַל הַכֹּד בְּנֻזִּק כְּדוֹ, מֵאַחַר שֶׁסּוֹבֵר רַבִּי יְהוֹדָה שֶׁיִּתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא,
⁹ שְׁהִי לּוֹ לְהַתְּבוֹנֵן וְלֹא לְהַתְּקַל, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לְחִיבָה עַל הַנּוֹזְקִים שֶׁאֲרַעוּ
¹⁰ כְּתוּצָא מִהַתְּקָלוֹת זֶה. אֲבָל בְּאֲפֹן שֶׁלֹּא נִתְקַל אֲלֵא נָפַל הַכֹּד מִמֶּנּוּ
¹¹ בְּאֹנוּס, כּוֹז חוֹלֵק רַבִּי יְהוֹדָה עַל תָּנָא קָמָא, וְסוֹבֵר שֶׁיֵּשׁ לְפִטּוֹר אֶת בַּעַל
¹² הַכֹּד מִתְּשׁוּמָה הַנּוֹזְקִים.
¹³ אֲמַר לֵיהּ אֲבִי, מִכְּלָל דְּמְחִיב רַבִּי מֵאִיר אֲפִילוּ נִשְׁפָּרָה - שֶׁרַבִּי
¹⁴ מֵאִיר שְׁהוּא הַתָּנָא קָמָא בְּמִשְׁנֵיתוֹ הַמְּחַמֵּר יוֹתֵר מִרְבִּי יְהוֹדָה, מִחִיב
¹⁵ אֶת בַּעַל הַכֹּד בְּתִשְׁלוּם הַנּוֹק אֲפִילוּ בְּאֲפֹן שֶׁנִּימוּחַ וְנִתְפָּרַק הַכֹּד

גורע בכתיבה — מה שנחסר הקו"ץ בהר', לנגד הד' שיש בה עוקץ מאחוריו.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רה

בראשית כט, יז: וְעֵינֵי לָאָה רְכוּת וְרַחֵל הָיְתָה יֹפֹת תֹּאֵר וְיֹפִית מְרָאָה:

ר' יוחנן הי' מזרעא דיוסף ורחל' (כ"מ פד), ולכן הי' יפה תואר כמוהם

אמר¹¹ רבי יוחנן אנה אישתיירי משפירי ירושלים וכו', ר' יוחנן הוה אזיל ויחיב אשערי טבילה, אמר כי סלקו בנות ישראל מטבילת מצווה לפגוע בי כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי, גמירי אורייתא כוותי, אמרו לי' רבנן לא מסתפי מר מעיני' בישא, אמר להו אנא מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא בהו עינא בישא דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין.

בבא מציעא פד, א

עלי עין, עולין למעלה מן העין והיא מלמטה שהיא אינה יכולה לשלוט בהן.

פרש"י

ר' יוחנן שהוא מזרעא דיוסף¹² ורחל¹³, הי' יושב בשערי טבילה שהנשים טובלות, שיסתכלו בו שיהיו להם זרע נאה ויפה כמוהו, שהי' יפה תואר ויפה מראה. על-דרך כמו יוסף שהי' יפה תואר ויפה מראה¹⁴, וכן רחל היתה יפה תואר ויפה¹⁵ מראה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רז

קודם, ונגרע הקץ — העוקץ מאחוריו — של האות ד' וד"ל. וכן הוא ברוחניות, שכל המוסיף, דנעשה מאות ד" (4) אות ר" (200), גורע — דנעשה ח"ו אל אחר" תמורת אל אחד". (11) [תרגום ללה"ק] ר"י הוה אזיל ויחיב אשערי טבילה (ר"י הי' רגיל ללכת ולשבת ע"י הכניסה לבית הטבילה (למקוה) שבו היו נשים טובלות להיטהר לבעלה), אמר (הי' מסביר למה הוא יושב שם), כי סלקן (כשעולות) בנות ישראל מטבילת מצוה, לפגוע בי (ביציאתן), ותשאר דמותי (במחשבתן), כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי (כדי שיהיו להן בנים יפים כמוני). (כ"מ פד).

(12) ראה גם ברכות כ. — רב יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויחיב אשערי טבילה אמר כי סלקו בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי.

(13) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג' פרק לט פסוק ו. לקמן סימן מא.

(14) בראשית לט, ו ויהי יוסף יפת תואר ויפה מראה.

(15) ראה גם בלקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רעא וז"ל: ר' יוחנן שהוא מזרעא דרחל. . . וזהו שהי' יפה תואר, בלי זקן, כמו שריש לקיש אמר עליו שופרן לנשי, היינו כמו רחל שהיתה יפת תואר ויפת מראה, ובאשה אין זקן ע"ש.

בראשית כט, יז: וְעֵינֵי לָאָה רְכוּת וְרַחֵל הָיְתָה יֹפֹת תֹּאֵר וְיֹפִית מְרָאָה:

עשו רצה לינשא ללאה — דהקליפה רוצה להחליף ח"ו, אות ד" רבתי דאחד", באות ר" ח"ו — אל אחר", לאה במלואה בגי' רי

לאה שהיא הגדולה בבנות לבן, היו אומרים¹ שתנשא לגדול לעשו, ונישאת לעקב.

הנה יש לסט"א וקליפה, בחי' עשו, טענות עלי'. והוא מה שהסט"א וקליפה רוצים להחליף ח"ו מד² רבתי דאחד³, — בחי' לאה הנישאת לבחי' א"ח⁴ שהוא יעקב בחי' ז"א דקדושה, ונעשה⁵ אחד, — בר' רבתי דאל אחר⁶, שתהי' ר' ח"ו, והוא לאה במלואה, למ"ד אל"ף ה"י שמספרו ר', ותתחבר לבחי' אח שהוא עשו, כי יעקב ועשו היו אחים זה לזה, וכמ"ש⁷ הלא אח עשו ליעקב, הלא אותיות לאה.

והוא מה שהסט"א רוצה שיעשה מד' ר' שיעשה⁸ אחר.

שכל"י המוסיף — הוא מה שר' מספרו ביותר על ד'¹⁰ במספר קו"ץ.

(1) ראה בראשית רבה פרשה ע', טז וז"ל: ועיני לאה רכות שהיו אומרים כך היו התנאים, הגדולה לגדול והקטנה לקטן והיתה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפול בגורלו של רשע. (מובא בפרש"י פסוק יז).

(2) ראה לעיל סימן יז, דלאה" היא בחי' האות ד" דקשר תפילין של ראש, כנגד הד' רבתי דאחד". ועיין לקמן סימן צב.

(3) פירוש: יעקב ועשו היו אחים, וכתוב (מלאכי א, ב) הלא אח עשו ליעקב", והאותיות אלף חית" מתיבתא אחד" הוא א"ח, והסט"א וקליפה — עשו, רוצים לצרף אות ר" לאותיות א"ח ונעשה אחר" ח"ו — (שמות לד, יד) אל אחר", היפך ולעומת מ"ש (דברים ו, ד) ה' אחד", וזהו שעשו רצה לינשא ללאה", רמז לאה" במלואה — למ"ד (74) + אלף (111) + ה"י (15) = 200 כאות ר', נמצא דע"י צירוף לאה (רמז לאות ריש) לעשו (שהוא א"ח ליעקב) נעשה אחר" ח".

(4) ראה אמרי בינה שער קריאת שמע אות עט בענין אח" (ז"א) המתייחד עם ד' רבתי, ונעשה אחד".

(5) בכמה מקומות בלקוטי לוי יצחק מבאר (עפ"י מ"ש בפרי עץ חיים שער קריאת שמע פרק ח', שער התפילין פרק ב' ועוד) דקשר של תפילין של ראש בציור אות ד" (רבתי) הוא בחי' לאה. ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רצד ואילך. ועוד. וראה לקמן סימן צב.

(6) שמות לד, יד כי לא תשתחוו לאל אחר" ובתיבת אחר" יש אות ר" רבתי, לעומת אות ד" דאחד שהוא ג"כ רבתי.

(7) מלאכי א, ב.

(8) בד"א יש לרמז בזה מ"ש (בראשית כט, יט) טוב תתי אותה לך מתתי אותה לאיש אחר". ובפרט שכוונת וברעת לבן הי' ליתן לו לאה הבכירה, (ראה עד"ז תורת מנחם התועדויות ה'תשנ"ב ח"א משיחות שי"פ ויחי הערה 89. לקמן סימן כג. מח בסופו).

(9) כל המוסיף גורע: ראה סנהדרין כט, א. (ראה גם לקמן סימן קסז). (10) פירוש: אות ד" (4), + קו"ץ (196) = 200, כמספר ר", וכשלוקחים הקו"ץ של האות ד", וגורע הקץ — העוקץ מאחוריו — של הד'. אז נעשה אות ר", וניתוסף מספר קו"ץ (196) על המספר ד" (4) שהי'

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח

**יג, ל – ויהס כלב את העם אל משה ויאמר
עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה**

א. הנה כתיב ירד ירדנו' כו' ירידה אחר ירידה וכן ביציאת מצרים וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה כו' עלה נעלה² כו'. היינו ב' עליות שהוא עילוי אחר עילוי, ובאמת ביציאת מצרים לא נתעלו רק פעם אחת כמו שכתוב אעלה אתכם מעני מצרים³ כו' אל ארץ זבת חלב ודבש. אך כי עלייה זו השנית היא רומזת על גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אמון (וכן בשמות ג' פסוק י"ד) אמר לו ענין הגאולה האחרונה כדפירש רש"י (שם).

דהנה כתיב⁵ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים. והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה ה' בכדי לזכות לקבלת התורה פנים בפנים⁶ דבר ה'. וכמ"ש וזה לך האות⁷ כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי' לעתיד לבוא כי במתן תורה ה' קבלת התורה הנגלית אבל פנימית טעמי התורה יהי' הגילוי שלהם לעתיד לבוא. ועל זה נאמר אראנו נפלאות, וכמו שכתוב עין בעין יראו⁸.

וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה קאי גם על זמן האחרון, וימררו את חייהם⁹ היא התורה כי היא חיינו, בעבודה קשה דא קושיא¹⁰, בחומר דא קל וחומר, ובכל עבודה בשדה דא ברייתא, ובלבנים דא לבון הלכתא, שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוקת שנוי' הללו מכשירין ומטהרין והללו פוסלין ומטמאין, ואם כן כמו שעל ידי שעבוד מצרים בחומר ובלבנים זכו למתן תורה, כך גם כן על ידי לבון הלכתא שבזמננו זה יזכו לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא להיות אראנו נפלאות.

תורה אור ריש פרשת שמות

**יד, לה – אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה
לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר
הזה יתמו ושם ימותו**

ב. תנו רבנן דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר יד) במדבר הזה יתמו ושם ימותו, יתמו בעולם הזה ושם ימותו בעולם הבא, ואומר (תהלים צה, יא)

1) הנה כתיב ירד ירדנו (בראשית מג, כ) . . ואנכי אעלך גם עלה . . וכו': עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה פרשת שמות סימן כב. כג. כד. כה. כו. נו. קט. רפא. פרשת ויגש סימן קעו. פרשת שלח סימן מד. פרשת בא סימן רצב.

2) במדבר יג, ל.
3) שמות ג, יז.

4) בשמות ג' פסוק י"ד: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן קעג, ובהנסחן שם.

5) מיכה ז, טו.

6) דברים ה, ד.

7) שמות ג, יב.

8) ישע"י נב, ח.

9) שמות א, יג.

10) זוהר חלק ג קנ"ג, א.

אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנחת דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא¹ שנאמר (שם נ, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי, [באפי] נשבעתי וחוזרני בי וכו'.

רבי שמעון בן מנסיא אומר באים הם לעולם הבא שנאמר (ישע"י נה) ופדויי ה' ישובו ובאו ציון ברנה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שבק' רבי עקיבא לחסידות² שנאמר (ירמ' ב) הלך וקראת באזני ירושלים לאמר [וגו'] זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה [ומה אחרים באים בזכותם הם עצמון לא כל-שכן].

סנהדרין קי:

**יד, כא – ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את
כל הארץ**

ג. וימלא כבוד, דרבינו ז"ל מפרש כי עכשיו עם כי מלא כל הארץ כבודו מכל-מקום יש עכ"פ בחי' צל ומקיף לסטרא אחרא, וכפי מ"ש בשם עמק המלך צל² זה יונק מק"כ צירופי אלקים, אבל לעתיד לבוא ואת רוח הטומאה אעביר כו' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה כו' זהו וימלא כבוד כו', וזהו ענין יהי כבוד ד' לעולם דהוא לשון עתיד כמו סיפי' דקרא ישמח ד' במעשיו פי' במד"ר ר"פ אחרי¹³ פ"כ דקאי על לעתיד לבוא, ואפשר לומר דהיינו שלעתיד לבוא יהי' גילוי שם הוי' עד שיהי' נקרא כמו שנכתב¹⁴.

אור התורה שלח ע' תקכו

**טו, יד – וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם
לדורותיכם ועשה אשה ריח ניהוח לה' כאשר
תעשו כן יעשה**

ד. וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם וגו'. ספרי פסקא קח: אין לי אלא גר המתגייר, גר שנתגייר מנין, תלמוד לומר או אשר בתוכם לדורותיכם.

ר"ל אף שנתגייר שלא בזמן המקדש, וכשיבנה צריך קרבן. וזה פירוש כוונת הגמרא כריתות דף ט"ז עיין שם, ועיין מה שכתוב בזה ברמב"ם¹⁶.

צפנת פענח – להרצ"ב גאון

11) רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שלח במפתחות, ערך "דור המדבר – והמרגלים – יש להם חלק לעולם הבא".

12) עיין גם פרשת וארא סימן נד. פרשת תרומה סימן רי' (12) צ"ל בגי' ק"ב, וזהו "סדר צלם מעליהם" ע"ש.

13) ישמח ד' במעשיו פי' במד"ר ר"פ אחרי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אחרי סימן א.

14) שם הוי' . . נקרא כמו שנכתב: עיין פסחים ג. מובא בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן דר.

15) עמוד א: רבי אומר 'ככם' כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לבית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף הם לא יכנסו וכו'. אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים? אמר רב אחא בר יעקב: 'וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם' וגו', (ר"ל שמפסוק זה אנו למדים דגר שנתגייר שלא בזמן המקדש, כשיבנה המקדש חייב להביא קרבן, וממילא מוכח דמקבלין גרים אף שלא בזמן המקדש).

16) מה שכתוב בזה ברמב"ם: ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק כו עמוד 160 ואילך. (מובא גם בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת משפטים סימן ריד עמוד 749).

♦ יום ראשון כ' סיון ♦

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר-אֲנִי
 נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אַחֵד אִישׁ אַחֵד לְמַטֵּה
 אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָּל נָשִׂיא בָהֶם:

ב שלח לך גברים ויאלינו את ארץ כנען
 די אנה יהב לבני ישראל גברא חד גברא
 חד לשבטא דאבהתיהי תשלחון כל רבא
 דבהון:

(א): "נשלחה אנשים לפנינו", כמה שנאמר (שם):
 "ותקרבון אלי כלכם וגו'". ומשה נמלך בשכינה,
 אומר: אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות ג):
 "אעלה אתכם מעני מצרים וגו'", חזיהם שאני נותן
 להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשנ"ז)

והתשובה דבני ישראל להקנס לארץ, מכיון שיצאו במוחש
 את הפירות הטובים והמשבחים שנשתבחה בהן ארץ
 ישראל, "וזה פריה", שלכן צוה להם משה "והתחזקתם
 ולקחתם מפרי הארץ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 147)

רש"י שהמרגלים ראו את ענשה של מרים, וראיה זו היתה
 צריכה להעניק להם את הכח לא להתפעל מראית גבורת
 יושבי הארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך יח עמ' 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

במה חטאו המרגלים

דבה, שדברה באחיה, היינו, עצם הדבור אודות משה.
 דגם אם לא הבינה איזה דבר בהנהגתו של משה, לא היה
 עליה לדבר על זה ברבים, כי עצם ההתעסקות בדבור –
 "דבה" אודות משה, יכול להביא לדבור בהפך שבחו של
 משה חס-ושלום, והיה עליה לדבר על זה עם משה בעצמו,
 בחשאי.

וזה היה גם חטאם של המרגלים, דאף שהיה קשה להם
 איך יכבשו את הארץ כש"עז העם היושב עליה", היו
 צריכים לדבר על זה בקצור, או למשה לבדו. וחטאם היה
 שדברו על זה באריכות ובכל הפרטים – "עסקי דבה". דזה
 הביא למרידת בני ישראל בקדוש-פרוך-הוא, עד שאמרו
 "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (יד, ד).

כ"י: «שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים • (במדבר רבה) למה נסמכה פרשת
 מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דבה,
 שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.
 שְׁלַח-לָךְ • (במדבר רבה, סוטה לו) לדעתך, אני איני מצוה
 לך, אם תרצה – שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים

התכן דפרשת 'שלח' הוא – 'שלח לך אנשים ויתורו את
 ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל', כ"י (א) שכפוש
 הארץ יהיה בנקל יותר, מכיון שישיבו אותנו דבר, את
 הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן (תחלה
 לכבוש)", וגם (ב) שעל-ידי-זה יתוסף בגדל החביבות

ורשעים הללו ראו (רש"י יג, ב) המרגלים שמעו על גבורתם
 של יושבי הארץ עוד לפני שלוחם. אף כל זמן שהדבר היה
 בגדר שמיעה בלבד, לא התרשמו מכך, ואלו כשראו זאת
 במזעזעיהם, הגיעו למסקנה ש"לא נוכל לגלות". לכן מדיק

שלח-לך אנשים

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי
 שלקתה על עסקי דבה, שדברה באחיה, ורשעים
 הללו ראו ולא לקחו מוסר (יג, ב. ובפרש"י)

הקשה הרמב"ן "מה עשו המרגלים, כי משה אמר להם
 "וראי אתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה" כו',
 ועל-כפנים היו צריכין להשיבו על מה שצוה אותם. ומה
 פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו "אפס כי עז העם" כו',
 וכי על מנת שיעידו לו שקר שלח אותם?

ויש לומר שרש"י בדבריו אלו תרץ קשיא זו. דהנה גם
 מרים לא דברה שקר אודות משה, ואפילו "לא נתפונה
 לגנותו" (רש"י בהעלותך יב, א), וזה שלקתה היה "על עסקי

(ג) וַיִּשְׁלַח אַתֶּם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֶרָן עַל־פִּי יְהוָה
כָּלֶם אֲנָשִׁים רֹאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמָּה:
אָנֹכִי:

כַּשֵּׁי"א עַל־פִּי ה' • בְּרִשּׁוֹתָיו, שְׁלָא עֲכָב עַל יָדוֹ. כָּלֶם אֲנָשִׁים • כָּל "אֲנָשִׁים" שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת, וְאוֹתָהּ
שְׁעָה בְּשָׂרִים הָיוּ.

(ד) וְאַלֶּה שְׁמוֹתֵם לְמַטֵּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן־זִפּוֹר:
ד' וְאַלִין שְׁמֵהֶתְהוֹן לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן שְׁמוּעַ
בֶּן זִפּוֹר:

(ה) לְמַטֵּה שְׁמֻעֹן שָׁפְט בֶּן־חֹרִי:
ה לְשִׁבְטָא דְשְׁמֻעֹן שָׁפְט בֶּן חוֹרִי:

(ו) לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלָב בֶּן־יִפְנֶה:
ו לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלָב בֶּן יִפְנֶה:

(ז) לְמַטֵּה יִשָּׁשְׁכָר יִגָּאֵל בֶּן־יוֹסֵף:
ז לְשִׁבְטָא דִישָׁשְׁכָר יִגָּאֵל בֶּן יוֹסֵף:

(ח) לְמַטֵּה אֶפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן:
ח לְשִׁבְטָא דְאַפְרַיִם הוֹשֶׁעַ בֶּן נוּן:

(ט) לְמַטֵּה בִנְיָמִן פִּלְטִי בֶן־רְפוּא:
ט לְשִׁבְטָא דְבִנְיָמִן פִּלְטִי בֶן רְפוּא:

(י) לְמַטֵּה זְבוּלֹן גְּדִיאל בֶּן־סוּדִי:
י לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֹן גְּדִיאל בֶּן סוּדִי:

(יא) לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן־סוּסִי:
יא לְשִׁבְטָא דְיוֹסֵף דְמְנַשֶּׁה גַּדִּי בֶן
סוּסִי:

(יב) לְמַטֵּה דָן עַמִּיאל בֶּן־גַּמְלִי:
יב לְשִׁבְטָא דְדָן עַמִּיאל בֶּן גַּמְלִי:

(יג) לְמַטֵּה אָשֶׁר סִתּוֹר בֶּן־מִיכָאֵל:
יג לְשִׁבְטָא דְאַשֶׁר סִתּוֹר בֶּן מִיכָאֵל:

(יד) לְמַטֵּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־וּפְסִי:
יד לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן וּפְסִי:

(טו) לְמַטֵּה זָדָר גִּאֲוָאֵל בֶּן־מָכִי:
טו לְשִׁבְטָא דְזָדָר גִּאֲוָאֵל בֶּן מָכִי:

(טז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שְׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר
אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ:
טז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שְׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר
אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן יְהוֹשֻׁעַ:

כַּשֵּׁי"א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ וְגו' • הִתְפַּלֵּל עָלָיו: יְהוֹשֻׁעַ מַעְצָת מְרִגְלִים. (במ"ד) •

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזר והדר

לְקִרְוָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ, אֵלֶּה רְאָה כָּלָב שְׁנֵטֵל
שָׁכְרוּ בְּאָרֶץ שְׁנֵאֲמַר וַיִּבֹּא עַד חֲבֵרוֹן,
וּבְחֵיבִים בְּמִקּוֹם אַחֵר (שׁוּפְטִים א כ) וַיִּתְּנוּ
לְכָלָב אֶת חֲבֵרוֹן, וַיְהוֹשֻׁעַ נָטַל חֶלֶק

אֶפְרַיִם שְׁלָא הוֹצִיא, וּבְכָל מְקוֹמוֹת
הוּא נִזְכָּר עַל מִטָּה אֶפְרַיִם: תוֹרָה יב
(טז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֶׁעַ בֶּן נוּן
יְהוֹשֻׁעַ. מִדְּרַשׁ תַּנְחוּמָא (ו) מִדָּה רְאָה

(יא) לְמַטֵּה יוֹסֵף לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה. כָּאֵן
שְׁקָלִיָּה יוֹסֵף לְמִטְרָפְסִיָּה לְפִי שְׁהוֹצִיא
דִּיבָּה, וְלִכְּרֵי הוֹזָכַר כָּאֵן עַל מִטָּה מְנַשֶּׁה
שְׁהִידָה מִמּוֹצִיאֵי הַדִּיבָּה וְלֹא עַל מִטָּה

תפלת משה על יהושע

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַהֹשֶׁע בֶּן־נֹון יְהוֹשֻׁעַ:

הַתַּפִּיל עָלַי יְיָ-הוֹשִׁיעַ מַעֲצַת מִרְגָּלִים (יג, טז.)

(ובפרש"י)

צריך להבין: הרי 'באותה שעה פשרים היו', דבאם לא היו פשרים לא היה שולחם, ומדוע הצרך להציל את יהושע מעצתם? ומאידך, באם היה צרך בתפלה, מדוע התפלל רק על יהושע ולא על שאר המרגלים?

והבאור בזה:

מבאר בחסידות (לקו"ת במדבר לו, ד) בטעם טענת המרגלים, שרצונם להשאיר במדבר נבע מקף, שבהיותם במדבר יכלו

לחיות בקדושה ובהתנתקות מכל עניני עולם הזה המטרידים ומבלבלים. ולכן לא רצו להכנס לארץ ישראל, שבה יצרכו לירד מדרגתם ולהתעסק בעניני העולם. ואכן, יתכן שמצד דרגתם היתה נתינת מקום לטענה כזו.

מהשאינון יהושע, כיון שעתידי הוא למלאות את מקום משה כרועה ישראל, הרי עבדו אין לטענה זו מקום, כיון שצריך הוא להתחשב בצרך הכללי דעם ישראל להכנס לארץ ישראל ולעשותה דירה לו יתברך. ולכן, על אף שפשרים היו המרגלים, הצרך משה רבינו עליו השלום להתפלל על יהושע דיקא, שעבדו אין טענתם טענה.

ויושלח אתהון משה לאללאת ית ארעא דכנען ואמר להון סקי דא בדרומא ותסקון לטורא:

(יז) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עָלֶיךָ זֶה בְּנֵגֶב וְעַלִּיתֶם אֶת־הָהָר:

כ"י- עלו זה בנגב. הוא היה הפסלת של ארץ-ישראל, שכן דרך התגרים מראין את הפסלת תחלה ואחר-כך מראין את השבח.

יח ותחזון ית ארעא מא היא וית עמא דיתב עלה התקין הוא אם חלש העזר הוא אם סגי:

(יח) וַרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מִה־הוא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֲזֹק הוּא הַרְפָּה הַמַּעֲט הוּא אִם־רַב:

הרפה • סימן מסר להם: אם בפרזים יושבין – תזקים הם, שסומכין על גבורתם, ואם בפרזים בצורות הם יושבין – חלשים הם.

כ"י- את-הארץ מה-הוא • יש ארץ מגדלת גבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת אוכלוסין, ויש ממעטת אוכלוסין. החזק הוא

יט ומא ארעא די הוא יתב בה הטבא היא אם בישא ומא קרניא די הוא יתב בהן הפפצחין אם בכרפין:

(יט) וּמִה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הִוא אִם־רָעָה וּמִה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוא יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמַחֲנִים אִם בַּמִּבְצָרִים:

כ"י- הבמחנים • תרגומו: הפפצחין. כרפין פצוחין ופתוחין מאין חומה. הטובה היא • במענינות ותהומות טובים וכריאים.

כ ומא ארעא העתיך היא אם מספינא האית בה אילגין אם לא ותתקפון ותסבון מאבא דארעא וימא יומי בפורי ענבים:

(כ) וּמִה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הִוא אִם־רֹזָה הַיִּשְׁבָּה עֵץ אִם־אֵין וְהַתְּחֻמֹּתֶם וְלִקְחֹתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיִּמִּים יְמֵי בְּבוּרֵי עֲנָבִים:

כ"י- היש-בה עץ • אם יש בהם אדם פשר שיגן עליהם בזכותו. בפורי ענבים • ימים שהענבים מתבשלין בכבוד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשנ"ו)

ומשבח שמברכים עליו ברכה מיוחדת - "בזאת פרי הגפן".
ובזה גופא - "בפני ענבים", "שהענבים מתבשלים בבכור",
הינו שאינו "בסר", שאז אינם ראויים לאכילה, וגם לא ליין,
זו חדש כו', אלא לאחר שנתבשלו היטב.

הכתוב מדגיש ש"המים ימי בפני ענבים" - כי הפירות
החשובים והמשבחים ביותר הם "ענבים", מפנין שראויים
לא רק לאכילה, אלא עוד זאת, שעל-ידי דריכת וסחיטת
הענבים מתגלה פנימיותם - "זין" (ולכן גם תכונת הזין היא
לגלות את הפנימיות, "נכנס זין יצא סוד"), משקה חשוב

♦ יום שני כ"א סיון ♦

כא וסליקו ואלילו ית ארעא ממדברא דצין
עד רחוב למטי חמת:

(כא) ויעלו ויתרו את-הארץ ממדבר-צן עד-רחב
לבא חמת:

מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי, ומשם
חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא
חמת, שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית-צפונית,
כמו שמפרש בגבולות הארץ בפרשת "אלה מסעי".

כ"א ממדבר-צן עד-רחב לבא חמת. הלכו
בגבוליה בארץ וברחב פמין גא'ם: הלכו רוח גבול
דרומית - ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו
שצוה משה: "עלו זה בנגב", דרך גבול דרומית-

כב וסליקו בדרומא ואתא עד חברון ותמן
אחימן ששי ותלמי בני גברא וחברון שבע
שנין אתבניא קדם טנס דמצרים:

(כב) ויעלו בנגב ויבא עד-חברון ושם אחימן ששי
ותלמי ילדי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני
צען מצרים:

שכחה של ארץ ישראל: שאין לה טרשין בארץ-
ישראל יותר מחברון, לפיכך הקצוה לקברות מתים;
ואין לה מעלה בכל הארצות מצרים, שנאמר
(יג): "כגן-ה' בארץ מצרים", וצען היא המעלה שבארץ
מצרים, ששם מושב המלכים, שנאמר: (ישעיה ל):
"כִּי־הָיוּ בַּצֵּעַן שָׂרִיו", והיתה חברון טובה ממנה
שבעה חלקים.

כ"ב ויבא עד-חברון • (סוטה לד) כלב לבדו הלך שם
ונשתטח על קברי אבות, שלא יהא נסת לחבריו
להיות בעצתם. וכן הוא אומר (דברים א): "ולו־אתן
את-הארץ אשר דרך-בה". וכתוב (שופטים א): "ויתנו
לכלב את-חברון". שבע שנים נבנתה • (סוטה לד)
אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קדם
שיבנה את צען למצרים בנו הגדול? אלא שהיתה
מבנה בכל טוב על אחד משבעה בצען, ובא להודיעך

כג ואתו עד נחלא דאתפלא וקצו מתמן
עוברתא ואתפל ענבין חד ונטלוהי באריחא
בתרין ומן רמונא ומן תאנא:

(כג) ויבאו עד-נחל אשכול ויכרתו משם זמורה
ואשכול ענבים אחד וישאהו במוט בשנים ומן
הרמנים ומן-התאנים:

כך עמה משנה. ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי
אחד מהם, צא ולמד מאנבים שהקימו בגלגל (יהושע
ח): "הקימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו
והקימוה בגלגל", ושקלו רבותינו משקל כל אחת
ארבעים סאה - וגמירי: טונא דמידלי אניש על
פתח אינו אלא שליש משאוי, ממשאוי שמסיעין
אותו להרים.

כ"ד זמורה • שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי
בה. וישאהו במוט בשנים • ממשמע שנאמר
"וישאהו במוט", איני יודע שהוא בשנים? מה
תלמוד לומר "בשנים"? - (סוטה לד) בשני מוטות.
הא ביצר? שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה,
ואחד רמון, יהושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל
עצמם להוציא דבה נתכוננו: כשם שפריה משנה,

שיעור יומי ליום שני כ"א סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יג - פרשת שלח לא

(כד) לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשָׁכּוֹל עַל אֲדוֹת
הָאֲשָׁכּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשֵּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כה) וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:
כח וַתָּבוּ מִלְּאֵלָא יֵת אֲרַעָא מִסּוּף אַרְבַּעִין
יומין:

כ"ט וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם • וְהָלָא
אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה הָיָא,
וּמִהֲלָךְ אָדָם בֵּינוֹנִי עֲשָׂרָה פָּרְסָאוֹת לְיוֹם, הָרִי מִהֲלָךְ
אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמִּזְרַח לַמַּעֲרָב, וְהֵם הָלְכוּ אַרְבָּה
וְרַחֲבָה? אֵלָא שְׁגָלוּי לִפְנֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא שִׁגְזוּר
עֲלֵיהֶם יוֹם לַשָּׁנָה, קֶצֶר לִפְנֵיהֶם אֵת הַדֶּרֶךְ.

(כו) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-כָּל-עֵדֶת
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר פָּאָרָן קִדְשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם
דָּבָר וְאֶת-כָּל-הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת-פְּרִי הָאָרֶץ:

כ"ט וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ • (סוטה לד) מהו "וַיֵּלְכוּ"? לְהָקִישׁ
הַלִּיכְתָּן לְבִיאֲתָן: מַה בִּיאֲתָן בְּעֵצָה רָעָה, אִף הַלִּיכְתָּן
בְּעֵצָה רָעָה. וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר. אֵת מֹשֶׁה וְאֵת
אַהֲרֹן.

(כז) וַיִּסְפְּרוּ-לּוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֵנוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
שָׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֵלֶב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה פְּרִיהָ:

כ"ט זָבַת חֵלֶב וּדְבַשׁ הִיא • (במדבר כז) כָּל דָּבָר שֶׁקָּר שָׁאִין אוֹמְרִים בּוֹ קֶצֶת אֲמַת בַּתְּחִלָּתוֹ, אֵין מִתְקִים בְּסוּפּוֹ.

(כח) אַפֶּס פִּי-עֵז הָעָם הָיָשָׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת
גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם-יִלְדֵי הָעָנֹק רֹאִינוּ שָׁם:

כ"ט בְּצֻרוֹת • לְשׁוֹן חֲזָק. וַתִּגְדּוּמוֹ: פְּרִיכָן. לְשׁוֹן בִּירְנִיּוֹת עֲגֻלוֹת, וּבִלְשׁוֹן אַרְמִי: פְּרִיךְ עֲגֹל.

(כט) עַמְלֹק יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי
וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַפְּנִעִי יוֹשֵׁב עַל-הַיָּם וְעַל יַד
הַיַּרְדֵּן:

כ"ט עַמְלֹק יוֹשֵׁב וְגו' • לִפִּי שְׁנֵכּוֹ בְּעַמְלֹק כָּכָר, הַזְכִּירוּהוּ מְרָגְלִים כְּדִי לִירָאָם. עַל יַד הַיַּרְדֵּן • "יָד"
כְּמִשְׁמָעוֹ, אֲצֹל הַיַּרְדֵּן וְלֹא תוֹכְלוּ לַעֲבוֹר.

(ל) וַיְהִי כָלֵב אֶת-הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה
וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי-יָכוֹל נוֹכַח לָהּ:

כ"ט וַיְהִי כָלֵב • הַשְׁתִּיק אֶת כָּלֵם. אֶל-מֹשֶׁה • (במדבר
דכח) לְשִׁמְעָה מַה שִּׁיִּדְבַּר בְּמֹשֶׁה, צִוּחַ וְאָמַר: וְכִי זֶה
כָּלֵב עָשָׂה לָנוּ בֶּן עֶמְרָם? הַשּׁוֹמֵעַ הִנֵּה סָבוּר שֶׁבֹא
לְסַפֵּר בְּגִנּוּתוֹ, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִנֵּה כָלֵם עַל מֹשֶׁה בְּשִׁבִּיל
דְּבָרֵי הַמְרָגְלִים, שֶׁתִּקּוּ כָלֵם לְשִׁמְעָה גִּנּוּתוֹ. אָמַר:
וְהָלָא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד

לָנוּ אֵת הַשָּׁלוֹם. עֲלֵה נַעֲלֵה • אֲפֹלוּ בְּשָׂמִים, וְהוּא
אוֹמֵר: "עֲשׂוּ סְלֻמוֹת וְעֲלוּ שָׁם" — נִצְלִיחַ כָּכָל דְּבָרֵינוּ.
וַיְהִי-ס • לְשׁוֹן שְׁתִּיקָה, וְכֵן (זכריה ב): "הֵם כָּל בְּשָׂר" (עמוס
ו): "הֵם כִּי לֹא לְחֻזְקִיר", בֶּן דֶּרֶךְ בְּנֵי-אָדָם: הַרּוּצָה
לְשִׁתֵּק אֲגֻדַּת אֲנָשִׁים, אוֹמֵר שִׁי"ט (ס"א ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמוד 85)

והוריד לנו את המן (רש"י יג, ל) רש"י מְשֶׁנָּה מְלִשׁוֹן הַגִּמְרָא (סוטה לה, א) – **"והאכילנו"** את המן. וְטַעְמוֹ וְנִמְוָקוֹ: עָקַר פִּנְיָתוֹ שֶׁל קֶלֶב הָיָה לְהוֹכִיחַ אֶת כָּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁבִּידָו לַעֲשׂוֹת נִפְלְאוֹת וְעַל־יָדוֹ "יָכוֹל נוֹכַל לָהּ"; וְהִרְאִיָּה לָקֹדֶם הָיָה

(לא) וְהִיאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוֹכַל לַעֲלֹת אֶל־הָעָם כִּי־חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ:

כ"י – חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ • (במדבר רבה) כְּבִיכּוֹל כְּלָפִי מַעֲלָה אָמְרוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך יג עמ' 39 – מותנך 'לקראת שבת')

חטא המרגלים ביחס היהודי לטבע

יהודי צריך להאמין ולדעת, שבאם צוה עליו ה' יתברך לקיים מצוה, הרי אין שום ספק וספק ספיקא שיש באפשרותו לקיימה, כי "איני מבקש אלא לפי כחן". ומה שצריך לעשות פלים בדרך הטבע, ולטרוח לחפש את האפשרויות הנחות על-פי הנהגות העולם וכו', וכמאמר חז"ל "אין סומכין על הנס" – אין זה חסיד-שלום ששליטתו של ה' יתברך מגבולת ונש מקום אמתי להנהגות הטבע, להשפיע אם יקים המצוה אם לאו.

אלא שכן רצה הקדוש-ברוך-הוא, שקיים התורה והמצוות לא ישבר את הטבע, אלא – חלק מהפנה היא – שיתבצע תוך גדר ונהגות הטבע, על-מנת לזככם ולעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

ובזה חטאו המרגלים, שהיה עליהם לדעת שכל שליחותם היא אף ורק לבדק בדרך הטבע, את האפן הכי קל להביא את הבטחת הקדוש-ברוך-הוא להביאם אל הארץ – הבטחה שבדאי תבוא לידי פעל.

(לב) וַיֵּצִיאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מַדּוֹת:

כ"י – אֲכָלֶת יוֹשְׁבֶיהָ • בְּכָל מָקוֹם שֶׁעָבְרָנוּ, מִצְאֵנוּם קוֹבְרֵי מֵתִים. וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עָשָׂה לְטוֹבָהּ, כְּדִי לְטַרְדֵּם בְּאֲכָלָם וְלֹא יִתְּנוּ לָב לָאֱלֹהִים. אַנְשֵׁי מַדּוֹת.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(לב) וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ [אַנְשֵׁי מַדּוֹת]. כלומר, מה שהיא אוכלת יושביה, לא מפני חלישות שבהם, שהרי גבורים משונים הם. דבר אחר, אל תאמרו שמפני רוב אכילה ושתיה, שהרי הם אנשי מדות אוכלין במדה ושותין במדה: תורה לג

שיעור יומי ליום שני כ"א סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת שלח

לג

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז התשס"ו)

מפורש בתורה להעלות בקודש. ולכן רצו המרגלים להשאיר במדבר, ולא רצו להכנס לארץ ששם צריך להיות שש שנים תזרע שדך גו' ורק אחר־כך באה שנת השמיטה שבת לה'. מה־שאי־כן במדבר, היו מלכתחילה במצב של שבת מעבודת האדמה וכו'. ולכן טענו על־דרך מאמר רבי שמעון בן יוחאי, אדם חורש אדם זורע, תורתו מה תהא עליה. דזהו גם מה שהמדבר הוא מקום אשר לא ישב אדם שם, שהוא למעלה מבחינת אדם, אלא הוא בחינת מאד, "בכל מאדך" שלמעלה ממדידה והגבלה. ולכן רצו המרגלים להשאיר שם, ולעבוד עבודתם בדרגה זו ובאופן דעליה מחיל אל חיל כנ"ל, ולא רצו להכנס לארץ ישראל ולעבוד בעבודת הבירורים.

וזוהי טעם סמיכות פרשת הנסכים לפרשת המרגלים, דאחרי הקדמת הענין שנגזר על־ידי המרגלים, הקדמת העבודה ארבעים שנה במדבר, באים אחר־כך ל"כי תבואו אל ארץ מושבותיכם". הכניסה לארץ לעסוק שם בדברים גשמיים, ובזה גופא ענין פרשת הנסכים, שהחידוש שבה לגבי הקרבנות הוא ענין הירידה וההמשכה מלמעלה למטה, דבהיותם במדבר היה אז עיקר עסקם בהעלאה ומסירת נפש כנ"ל, ולכן נצטוו רק בקרבנות שענינם שריפת הבשר וכו' והעלאתו למעלה. וכשנכנסים לארץ ששם העבודה היא לעסוק בדברי העולם, נצטוו גם על הנסכים.

זה שרצו המרגלים להשאיר במדבר ולא רצו להכנס לארץ, הרי זה משום שהיו במדרגה גבוהה מאד, כמבואר בדרושים. דבהיותם במדבר היו במדרגה רוחנית געלית ביותר, ולא רצו להכנס לארץ ישראל ששם צריך להיות ענין שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך גו', ובלשון רבי שמעון בן יוחאי אדם חורש אדם זורע, תורתו מה תהא עליה. ועוד זאת, שאפילו הגשמיית שבמדבר היה גם כן במדרגה געלית. שהלחם היה מן מן השמים והמים היו מבארה של מרים, ונוסף לזה היו ענני הכבוד, הנינו לא רק עננים המגינים וכו' אלא עננים שהוסיפו כבוד בישראל, ועננים אלו היו בתמידיות יומם ולילה בלי הפסק. ויש להוסיף עוד, דהרי כתיב בהו על־פי ה' יחנו ועל־פי ה' יסעו, ונמצא שכל הזמן קימו מצות ה', בהנחתם או בנסיעתם. ועוד זאת, כדאיתא בגמרא דכיון כתיב בהו על־פי ה' יחנו ועל־פי ה' יסעו, כמאן דקביע להו דמי. (וידוע גם פתגם כבוד־קדושת מורי וחמי אדמו"ר לגבי אופן העבודה בזמן הזה אף שהנה בא משיח, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים ליום אחד, ובלשון הכתוב ויש אשר יהיה הענין מערב עד בוקר ונעלה הענין ונסעי, דגם אז היתה ההקמה בתכלית השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה כאשר חנו בקדש ברנע י"ט שנה). ונמצא שבהיותם במדבר, היו בקביעות במצב של על־פי ה'. ועוד זאת, שלא היה זה רק באופן של קביעות ועמידה במקום אחד, אלא שבזה גופא עלו מחיל אל חיל, שהרי זה ציווי

לג וּתְמִין חֲזִינָא יְת גְּבֵרִיא בְּנֵי עֲנָק מִן גְּבֵרִיא וְהוּנָא בְּעֵינֵי נַפְשָׁא פְּקֻמְצִין וְכֵן הוּנָא בְּעֵינֵיהוֹן:

ובס"א: (חגבים) יֵשׁ בְּכַרְמִים בְּאֲנָשִׁים" (סוטה לה). • עֲנָק • שְׁמַעְנִיקִים חֲמָה בְּקוֹמָתָן.

א וְאֵרִימַת כָּל כְּנַשְׁתָּא וְיִהְיֶה יְת קָלְהוֹן וְכֵן עָמָא בְּלִילִיא הֵהוּא:

(לג) וְשֵׁם רֵאִינוּ אֶת־הַנִּפְלִיִּים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנִּפְלִיִּים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

כז"י • הנפלים • עֲנָקִים מְבִי שְׁמִחָזִי וְעֹזָל שְׁנִפְלו מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי דוֹר אָנוּשׁ (יובא ס). • וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם • שְׁמַעְנֵנוּ אוֹמְרִים זֶה לָזֶה: "נִמְלִים" (רא"ם

יד (א) וּתְשֹׂא כָּל־הָעֵדָה וְיִתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּכְּבוּ הָעָם בְּלִילָה הַהוּא:

כז"י • כָּל־הָעֵדָה • סִנְהֶדְרָאוֹת.

בַּוַּאֲתַרְעָמוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ לְהוֹן כָּל פְּנִשְׁתָּא לְוִי דְּמִיתְנָא
בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם אוּ בְּמִדְבָּרָא הַדִּין לְוִי
דְּמִיתְנָא:

(ב) וַיִּלְנוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
אֱלֹהִים כָּל־הָעֵדָה לֹא־מִתְּנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם אוּ בַּמִּדְבָּר
הַזֶּה לֹא־מִתְּנוּ:

כ"א לוי-מתנו • הלואי ומתנו.

ג וְלָמָּא יִי מַעַל יִתְנָא לְאַרְעָא הָדָא לְמַנְפֹּל
בְּחִרְבָּא נִשְׁנָא וְטַפְלָנָא יִהוֹן לְכֹזָא הָלָא טַב
לָנָא דִּי נְתוּב לְמַצְרַיִם:

(ג) וְלָמָּה יְהוָה מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנָפֹל
בַּחֶרֶב נַשְׁיָנוּ וְטַפְּנוּ יִהְיוּ לְכֹז הַלֹּא טוֹב לָנוּ שׁוּב
מִצְרַיִמָּה:

ד וַאֲמָרוּ גִבֹּר לְאַחוּהִי נִמְגִי רִישָׁא וְנְתוּב
לְמַצְרַיִם:

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה
מִצְרַיִמָּה:

כ"ב נתנה ראש • כתרגומו: "נמגי רישא". נשים עלינו מלך. ורבותינו פירשו: לשון עבודת אלילים.

ה וְנִפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל אַפִּיהוֹן קָדָם כָּל
קְהֵל פְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קְהֵל עַדָּת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ו וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּר נוֹן וְכָלֵב בֶּר יִפְנָה מִן מַאֲלֵלִי
יֵת אַרְעָא בְּזַעַז לְבוֹשִׁיהוֹן:

(ו) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה מִן־הַתָּרִים אֶת־
הָאָרֶץ קִרְעוּ בְּגִדֵיהֶם:

ז וַאֲמָרוּ לְכָל פְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר
אַרְעָא דִּי עֲבָרְנָא בָּהּ לֹא־לֵאלָא יִתְּה טָבָא
אַרְעָא לְחָדָא לְחָדָא:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עַדָּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ
אֲשֶׁר עֲבָרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד
מְאֹד:

♦ יום שלישי כ"ב סיון ♦

ח אַם רַעְוָא בְּנָא קָדָם יִי וְיַעַל יִתְנָא לְאַרְעָא
הָדָא וַיִּתְּנָה לָנָא אַרְעָא דִּי הִיא עֲבָדָא חֵלֶב
וּדְבָשׁ:

(ח) אִם־חֲפִץ בָּנוּ יְהוָה וְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְנִתְּנָה לָנוּ אָרֶץ יֶשֶׁר־הִוא זֶבֶת חֶלֶב וּדְבָשׁ:

ט בְּרַם בְּמִימָרָא דִּי לֹא תִמְרְדוּן וְאַתְּוֹן לֹא
תִדְחִלוּן מִן עֲמָא דְאַרְעָא אַרִי בִידְנָא מְסִירִין
אַנּוּן עֲדָא תִקְפְּהוּן מִנְהוֹן וּמִימָרָא דִּי
בְּסַעֲדָנָא לֹא תִדְחִלוּן מִנְהוֹן:

(ט) אַךְ בִּיהוָה אֶל־תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם אֶל־תִּירְאוּ אֶת־עַם
הָאָרֶץ כִּי לְחִמְנוּ הֵם סָר צֶלֶם מַעֲלִיָּהֶם וַיְהוָה
אֹתָנוּ אֶל־תִּירָאֵם:

כש"ט אל-תמרדו • ושוב – ואתם אל-תיראו. פי
לחמנו הם • נאכלם כלכם. סר צלם • מגנם וחקקם;

כ"א אל-תמרדו • ושוב – ואתם אל-תיראו. פי
לחמנו הם • נאכלם כלכם. סר צלם • מגנם וחקקם;

כ"א אל-תמרדו • ושוב – ואתם אל-תיראו. פי
לחמנו הם • נאכלם כלכם. סר צלם • מגנם וחקקם;

האם העפוי"ם הם "מציאות" או "העדר"

מאליה", כִּי־אִם כְּשִׁחוּטָה [לְגַבִּי טְמֵאָה]. וְזֶה שְׁנַעֲשִׂית
עַל־יְדִי־זֶה וְנָבְלָה, הוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

[עַיִן שֶׁם שְׁמִיבָאָר עַל־פִּי־זֶה שִׁטְתָּם בָּאֵם שִׁיף "גָּדָר
הַשְּׂגָחָה פְּרֻטִית" עַל עֲכוּ"ם].

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּבִמְחֻלָּקָת זֹאת תִּלְוִי הַחֲלוּק בִּפְרוּשׁ
"סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם":

דָּאֵם עֲכוּ"ם הֵם בְּגָדָר הָעֵדָר, אִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ דְּב"סָר צִלָּם
מֵעֲלֵיהֶם" מִדְּבָר עַל "צִלּוֹ שֶׁל מְקוֹם", דְּעַל "הָעֵדָר" אִי
אֶפְשָׁר לומר שֶׁהָעֲלִימָקָדִם צִלּוֹשְׁלִמְקוֹם" וְעַל־פִּי־צִרִיף־לוֹמַר
דְּקָאֵי עַל "מְגֻנָּם וְחֻזְקָם, כְּשִׁרִים שְׂבָהֶם".

מִה־שְּׂאִין־כֵּן הַפְּרוּשׁ הַשְּׁנִי בְּרִשׁ"י סְבִירָא לִיה שֶׁהָעֲכוּ"ם הֵם
בְּגָדָר מְצִיאוֹת, וְאֵם כֵּן וְדָאֵי יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁ"צִלָּם" קָאֵי עַל
"צִלּוֹ שֶׁל מְקוֹם".

**אֶל־תִּירָאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנֵי הֵם סָר צִלָּם
מֵעֲלֵיהֶם**

**צִלָּם – מְגֻנָּם וְחֻזְקָם, כְּשִׁרִים שְׂבָהֶם מִתּוֹ כו'. דְּבָר
אֲחֵר, צִלּוֹ שֶׁל הַמְּקוֹם סָר מֵעֲלֵיהֶם** (יד, ט. ובפרש"י)

כְּתַב הַרְמָב"ם (הל' אבות הטומאה פ"ב ה"א): "שְׁחִיטָה עֲכוּ"ם
נָבְלָה וּמִטְמֵאָה בְּמִשְׁא כו' מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים". וְהַשִּׁיג עָלָיו
הַרְאֵב"ד: "עֲכוּ"ם הֵם כְּבִהְמוֹת, וְאִין מִטְמֵאִין וְאִין מִטְמֵאִין
כו', וְהַחֲשֵׁב אוֹתָם לְכֻלּוֹם – אֶסָּף רוּחַ בְּחֻפְזִי".

וּבִאֵר בְּזֶה הַגָּאוֹן הַרוֹגֵצ'וֹבִי (צִפְנֵת פִּנְעָנָה עַה"ת הַפְּטֵרָה ל'פ' בַּהֲר)
דְּנִחְלָקוּ הַרְמָב"ם וְהַרְאֵב"ד בְּגָדָר עֲכוּ"ם. דְּהַרְאֵב"ד סְבִירָא
לִיה דְּהֵם "בְּחִינַת הָעֵדָר", וְלִכֵּן אִין שְׁחִיטָתוֹ כְּלוּם. וְהַבְּהִמָּה
הַרִי הִיא כְּמִתָּה מֵאֲלִיָּה, וְנָבְלָה מִן הַתּוֹרָה.

מִה־שְּׂאִין־כֵּן לְהַרְמָב"ם דְּסְבִירָא לִיה שֶׁהָעֲכוּ"ם הֵם בְּגָדָר
"מְצִיאוֹת", פּוֹעֵלֶת שְׁחִיטָתוֹ עַל הַבְּהִמָּה שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּמִתָּה

יֹאמְרוּ כָּל כְּנֻשָׁתָא לְמַרְגָּם יִתְהוֹן בְּאֲבָנֵי
וִיקְרָא דִּי אֲתַגְלִי בְּמִשְׁפָּחָא זְמָנָא לְכָל כְּנִי
יִשְׂרָאֵל:

**(י) וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעֵדָה לְרֹגֹם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וּבְכֹד
יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ**

כִּי־יֹאֲמְרוּ לְרֹגֹם אוֹתָם. אֵת יְהוֹשֻׁעַ וְכָלכ. וּבְכֹד ה'. (במדבר רבה) הַעֲנֵן יָרַד שָׁם.

יֹאמְרוּ יִי לְמִשְׁחָה עַד אִימְתִי יִתְהוֹן מְרֻזִין
קְדָמִי עָמָא הָדִין וְעַד אִימְתִי לֹא יְהִימְנוֹן
בְּמִימְרֵי כָּל אֲתֵיָא דִּי עֲבָדִית בִּינִיָּהוֹן:

**(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנֹכָה יִנָּאֲצִי הָעָם
הַזֶּה וְעַד־אָנֹכָה לֹא־יִאֲמִינוּ בִּי כָּל־הָאֱתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ:**

**כִּי־יֹאֲמְרוּ עַד־אָנֹכָה. עַד הִכֵּן. יִנָּאֲצִי. יִרְגִּזוּנִי. כָּל־הָאֱתוֹת. בְּשִׁבִּיל כָּל הַנְּסִים שְׁעָשִׂיתִי לָהֶם, הִיָּה לָהֶם
לְהֶאֱמִין שֶׁיִּכְלָת בְּיָדִי לְקַיֵּם הַבְּטָחָתִי.**

יב אֲמַחֲנוּן בְּמוֹתָא וְאַשְׁכְּנוּן וְאַעֲבָד יְתָר
לְעָם רַב וְתַקִּיף מִנְהוֹן:

**(יב) אֲכַנּוּ בְּדָבָר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֵׂה אֶתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל
וְעַצִּים מִמֶּנּוּ:**

**כִּי־יֹאמְרוּשָׁנֵינוּ. כְּתִרְגוּמוֹ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאֵם תֹּאמַר: מָה אַעֲשֵׂה לְשִׁבּוּעַת אָבוֹת? וְאַעֲשֵׂה אֶתְךָ
לְגוֹי־גָדוֹל. שְׂאֵתָה מִזְרַעֲם** (במדבר רבה) •

יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קָדָם יִי וְיִשְׁמְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי
אֶסְקָתָא בְּחִילָף יָת עָמָא הָדִין מִבִּינִיָּהוֹן:

**(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְיִשְׁמְעוּ מִצְרִים כִּי־הִעֲלִיתִי
בְּכַחַד אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ:**

וכְּשִׁיִּשְׁמְעוּ שְׂאֵתָה הַרְגָּם, לֹא יֹאמְרוּ שְׁחָטָאוּ לָךְ,
אֶלָּא יֹאמְרוּ: שְׁכַנְגְדָם יְכַלָּת לְהַלְחָם, אֲבָל כְּנָגַד יוֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ לֹא יְכַלָּת לְהַלְחָם, וְזוֹ הִיא.

**כִּי־יֹאמְעוּ מִצְרִים. וְיִשְׁמְעוּ אֵת אֲשֶׁר תַּהַרְגֶם. כִּי־הִעֲלִיתִי. כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר". וְהֵם רָאוּ
אֵת אֲשֶׁר הִעֲלִיתִי בְּכַחַד הַגָּדוֹל אוֹתָם מִקִּרְבָּם,**

יד וַיִּמְרוּן לֵתֵב אֶרְצָא הָדָא דְשָׁמְעוּ אָרִי אֶת
יִי דְשִׁכְנִתָּךְ שְׁרִית בְּגוּ עֲמָא הָדִין דִּי
בְּעִינֵיהוֹן חֲזוֹן שְׂכִינַת יְקָרָא דִּי וַעֲנָנָךְ מְטֹל
עֲלוּהוֹן וּבְעֲמוּדָא דְעֲנָנָא אֶת מְדַבֵּר
קְדָמֵיהוֹן בִּימָמָא וּבְעֲמוּדָא דְאֶשְׁתָּא
בְּלִילִיא:

(ד) וַאֲמָרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אֵתָהּ
יְהוָה בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה אֵתָהּ
יְהוָה וַעֲנָנָךְ עָמַד עֲלֵיהֶם וּבְעָמֹד עֵינָן אֵתָהּ הִלָּךְ
לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבְעָמֹד אֵשׁ לַיְלָה:

אֵתָהּ ה' שׁוֹכֵן בְּקֶרֶבָם, וְעֵין בְּעֵין אֵתָהּ נִרְאָה לָהֶם,
וְהִפֵּל בְּדֶרֶךְ חֲבָה, וְלֹא הִפִּירוּ בֶּךְ שְׁנִיתָקָה אֶתְבִּתָּךְ
מִהֶם עַד הַנָּה.

כ"י וַאֲמָרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. כְּמוֹ: "עַל־
יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וּמָה יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מָה שָׁאֲמֹר
בְּסוּף הָעֵנָן: "מִבִּלְתִּי יָכֹלֶת יִי", בְּשִׁבְלִי שִׁשְׁמְעוּ כִּי

טו וְתִקְשֹׁט יָת עֲמָא הָדִין כְּגַבְרָא חַד וַיִּמְרוּן
עֲמָמָיָא דִּי שָׁמְעוּ יָת שְׁמַע גְּבַרְתָּךְ לְמִימַר:

(טו) וְהִמָּתָה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וַאֲמָרוּ חֲגוּזִים
אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמֹעַךְ לֵאמֹר:

כ"י וְהִמָּתָה אֶת־הָעָם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד. פִּתְאֵם, וּמִתּוֹךְ כֶּף: יֹאמְרוּ חֲגוּזִים אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמֹעַךְ וְגו'.

טז מְדָלִית וּיְקָלָא קָדָם יִי לֹאֲעֵלָא יָת עֲמָא
הָדִין לֹאֲרָעָא דִּי קָנִים לַהוֹן וְקִשְׁלָנוֹן
בְּמִדְבָּרָא:

(טז) מִבִּלְתִּי יָכֹלֶת יְהוָה לְהַבִּיא אֶת־הָעָם הַזֶּה
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר:

יז וַיִּכְלֹתִי יָכֹלֶת יְהוָה שְׁלֹא הָיָה יָכֹלֶת בְּיָדוֹ לְהַבִּיאֵם –
שְׁחָטֵם. יָכֹלֶת. שֵׁם דְּבָר הוּא.

כ"י מִבִּלְתִּי יָכֹלֶת יְהוָה. לִפִּי שְׁיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ חֲזָקִים
וְגִבּוּרִים, (בְּרִכּוֹת לב) וְאֵינוֹ דוֹמָה פְּרָעָה לְשִׁלְשִׁים וְאַחַד
מִלְכִּים; זֹאת יֹאמְרוּ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. מִבִּלְתִּי

יז וַיִּכְעַן סָגִי כַעַן חִילָא קָדָם יִי כְּמָא דִּי
מְלִילָתָא לְמִימַר:

(יז) וַעֲתָה יִגְדַּל־נָא כַח אֲדֹנִי כְּאִשֶּׁר דְּבִרְתָּ לֵאמֹר:

כ"י יִגְדַּל־נָא כַח ה' לַעֲשׂוֹת דְּבוּרָךְ. כְּאִשֶּׁר דְּבִרְתָּ לֵאמֹר. וּמָהוּ הַדְּבוּר.

יח יִי מְרַחֵק רִגְזִי וּמְסַגִּי לְמַעַבְד טַבּוֹן שְׂבָק
לַעֲזוֹן וּלְמִרּוֹד וּלְחֻבְכִּין סִלַּח לְדִמְיָבִין
לְאוֹרֵיתָהּ וְדָלָא תִּיבִין לֹא מִזְכִּי מְסַעַר חוּבִי
אַבְהֵן עַל בְּנִין מְרַדִּין עַל דִּר תִּלִּיתִי וְעַל דִּר
רְבִיעִי:

(יח) יְהוָה אֲרָךְ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד נִשְׂא עֵין וּפִשַׁע
וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶלֶךְ עֵין אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלִשִׁים
וְעַל־רַבְעִים:

שְׂאֵתָה צְרִיף לְדַכָּר. כְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעֶגְלָה
וּבְמִגְדָּלִים, הִתְפַּלֵּל מִשָּׁה לְפָנָיו בְּ"אֲרָךְ אַפִּים". אָמַר
לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: וְהִלָּא אֲמַרְתָּ לִּי לְצַדִּיקִים!
אָמַר לוֹ: וְהִלָּא אֲמַרְתָּ לִּי אַף לְרָשָׁעִים! וְנִקְהָ.
לְשָׁכִים. לֹא יִנְקָה. לְשֹׂאֲיָנָן שָׁכִים.

כ"י ה' אֲרָךְ אַפִּים. לְצַדִּיקִים וּלְרָשָׁעִים. כְּשַׁעֲלָה
מִשָּׁה לְמִרּוֹם, מָצְאוּ מִשָּׁה לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהָיָה
יוֹשֵׁב וְכוּתֵב: "ה' אֲרָךְ אַפִּים", אָמַר לוֹ: לְצַדִּיקִים?
אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אַף לְרָשָׁעִים! אָמַר לוֹ:
רָשָׁעִים יֹאבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: חֲיִיד,

שָׁשֵׁם רָצָה לֹאמַר מִדַּת רַחֲמִים וּמִדַּת
הַדִּין, וְכָאֵן לֹא הוֹצִירָךְ לְהוֹכִיר כִּי־אֵם
מִדַּת רַחֲמִים. וְאַל (שם) נָמִי לֹא הוֹכִיר
כָּאֵן, שֶׁשָּׁמַע לְשׁוֹן דִּינָן, מִלְשׁוֹן וְאֵת
אִילֵי הָאָרֶץ לְקַח (יחזקאל יז יג), וְגַם
אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל (שְׁמוֹת כב כו) מִתְרַגֵּם
דִּינָא לֹא (תְּלוּט) [תִּקְלַל]. וְגַם רַחוּם

יִצְרוּ, שְׂנֵאֲמַר (מִשְׁלִי טו לב) טוֹב אֲרָךְ
אַפִּים מִגְּבוּרָה:
כְּאִשֶּׁר דְּבִרְתָּ לֵאמֹר. כְּשִׁאֲמַרְתִּי
לְפָנֶיךָ (שְׁמוֹת לג יג) הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ,
כְּאִי זֶה מִדָּה אֵתָה דִּן אֶת הַבְּרִיּוֹת,
וְעִבְרְתָּ עַל פָּנֵי יְקָרָא דִּי ה' אֲרָךְ אַפִּים.
וְלִכְךָ לֹא הוֹכִיר כָּאֵן דִּי ה' (שְׁמוֹת לו ד),

יד (טז) מִבִּלְתִּי יָכֹלֶת ה'. וַיֹּאמְרוּ לֹא
מִחֲמַת שְׂנֵאָה הַמִּיתָם, שְׁחָרִי רֵאִינוּ
שֶׁהָיָה מִחְבָּבָן בְּהִיּוֹת אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין.
אֱלֹא מִבִּלְתִּי יָכֹלֶת ה' הָיָה: תוֹרָה יו
(יִדִּיח) וַעֲתָה יִגְדַּל נָא כַח ה' וְגו'.

(יב) סִלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כִּגְדֹל חַסְדְּךָ וְכַאֲשֶׁר
נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרִים וְעַד־הַנֶּה:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה סְלַח־תִּי כְּדַבְּרְךָ:

כס"א • כְּדִבְרֵךְךָ • בְּשִׁבְלִי מֶה שֶׁאַמְרָתָּ "פֶּן יֹאמְרוּ מִבִּלְתִּי יִכְלַת ה'".

(בא) וְאִלָּם חִירָאֲנִי וַיִּמְלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ:

כִּי־אָבֵל וְאָחָב • כִּי־זֶה הָאָדָם הַזֶּה אֲנִי־מַסְרֶנּוּ. חִי־אָנִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה: כְּשֶׁם שְׂאֵנִי חִי וּבְכוּדִי יִמְלֹא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּי־אֵלֶּים לָהֶם "כִּי כָל־הָאֱנָשִׁים הָרְאִים וְגו' ", אִם יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ, הֲרִי זֶה מִקְרָא מִסֵּר.

(כב) כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת־כְּבֹדִי וְאֶת־אֲתֹתַי
אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֹשֶׁר
פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

כס"א • וַיִּנָּסוּ • בְּמִשְׁמָעוֹ • זֶה עֶשְׂרֵי פְעָמִים • שָׁנִים בָּיָם וּשְׁנָיִם בַּמָּזָן וּשְׁנָיִם בַּשָּׁלֹו וְכו' כְּדֵאִיתָא בְּמִסְכַּת עֲרֵכִין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 105)

שְׁנַיִם בָּיִם, וּשְׁנַיִם בְּמֶן, וּשְׁנַיִם בַּשָּׁלִי, וְכוּ' (רש"י יד, כב) יש לשאול, מדוע מעתיק בדבור-המתחיל גם תבנת "זה". ויש לומר, דהנה הרשב"ם מפרש "עשר פעמים" ועוד). וכדי לשלל פרוש זה מעתיק תבנת "זה", המורה על דיוק.

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

תַּמְרוּרָה: תורה יח
(יח) וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה, שְׁאִינוּ מִבְּעַר
הַפּוֹשְׁעִים מִן הָעוֹלָם. וְהוּא כְּמוֹ
יִסְרִיתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְהָ לֹא אֲנֻכָּךְ (ירמיה
ל יא):
פָּקֶד עֶזְרָא אֲבוֹת עַל בְּנִים. וְזוּ הֵיא
מִדַּת רַחֲמִים שְׁאִינוּ נִפְרָע עַד דּוֹר
רִבְעִי. וּבִפְרָשֶׁת בִּיתִישָׁא שְׂבָא לְמִנּוֹת
כָּל הַמִּדּוֹת כְּתִיב (שְׁמוֹת לז ז) עַל בְּנֵי
בְּנִים, אָבֵל לֹא חָשַׁשׁ לְהֶאֱרִיךְ כָּל כֶּף.
וְגַם מִכָּאן אֲתָה לְמוֹד דְּנִקְהָ לֹא יִנְקָה
מִדַּת רַחֲמִים, מִדְּחֻשִּׁיב לִיָּה
הָכָא: תורה יט
(כ) **וַיֹּאמֶר ה'.** עַל שְׁשִׁנְיוֹ (תנחומא תשא
לא) שְׁנֵתִרְצָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
לְיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַכִּפּוּרִים וַאֲמַר לוֹ
סִלְּחָתִי כְּדָבָרךָ וּלְכֶךָ הֻקְבַּע אוֹתוֹ יוֹם
לְמַחֲלָה וּלְכַפֵּרָה לְדוֹרוֹת, מִקְשִׁים

וְחִנּוּן (שְׁמוֹת לז שם) לָא כְּתִיב בָּאן, שְׁאִין
לְשׁוֹן שֶׁל רְחוּם נוֹפֵל אֶלָּא גַם עִם חֲנוּן,
וְחִינּוּהָ נִתְיַנֶּה הִיא שְׁנֶאֱמַר (תְּהִלִּים לז כא)
וְצִדִּיק חֲנוּן וְנוֹתָן, וְכָאן לֹא הִיָּה מִבְּקֵשׁ
כִּי־אִם לְסִלּוֹחַ בִּלְאִי נִתְיַנֶּה. אֲבָל ה'
שֶׁהוּא מִדַּת רַחֲמִים, וְאָרְךְ אִפִּים
שֶׁמֶאֱרִיר אִפּוֹ עַל בְּרִיּוּתוֹ וְאִינוֹ מִכְלָה
אוֹתָם מִיָּד, שְׁיִיכִי שְׁפִיר הָכָא. וְרַב חֲסֵד
יִשְׁמֹר בָּהּ חֲסִדוֹ עִם בְּרִיּוּתוֹ וְאִינוֹ
מִשְׁלֵם לָהֶם תְּגִמּוּלָם. וְאָמַת (שְׁמוֹת לז שם)
לֹא הִזְכִּיר בָּאן, דְּאִדְרָבָה לֹא הִיָּה
רוֹצֵה לְאַמַּת מַה שְׁאָמַר אֲבָנוּ בְּדָבָר
וְאוֹרְשֵׁנוּ. וְצִרַּר (שֵׁם פֶּסוּק י) נָמִי לֹא שְׁיִיר
שְׁמָא לֹא עָשׂוּ חֲסֵד, אֶלָּא פָשְׁעוּ. נוֹשֵׂא
עוֹן וּפָשַׁע, וְחֲטָאָה (שֵׁם) לֹא הִזְכִּיר בָּאן,
שְׁאִין חֲטָא אֶלָּא שׁוֹגֵג בְּדִכְתִּיב (ויקרא ה
טו) וְחֲטָאָה בְּשָׁגְגָה, וְאִלוּ מוֹרְדִין הִיוּ
שְׁנֶאֱמַר (פֶּסוּק ט) אַךְ בַּה' אֵל

(כג) אִם-יֵרְאוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּם
וְכָל-מִנְאֲצֵי לֹא יֵרְאוּהָ:

נשי"א • אִם-יֵרְאוּ • לֹא יֵרְאוּ • לֹא יֵרְאוּהָ • לֹא יֵרְאוּ אֶת הָאָרֶץ.

(כד) וְעַבְדִּי כָלֵב עֲקֵב הָיְתָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא
אֲחֵרִי וַהֲבִיאֲתִיו אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ
יִירָשְׁנָה:

כד וְעַבְדִּי כָלֵב חָלַף דְּהוּה רוּחַ אַחֲרֵי עִמָּה
וְאַשְׁלֵם בְּתֵר דַּחְלֵי וְאַעֲלֶנָּה לְאַרְעָא דִּי עַל
לְתַמְנָן וּבְנִיחָי יִתְרַכְנָה:

עם-פי". וַיִּמְלֵא אַחֲרֵי. וַיִּמְלֵא אֶת לְבוֹ אַחֲרִי, וְזֶה
מִקְרָא קָצֵר. אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה. חֲבֵרוֹן תִּנְתֵּן לוֹ.
יִירָשְׁנָה • כְּתִיבִּי: "יִתְרַכְנָה", יוֹרִישׁוּ אֶת הָעֲנָקִים
וְאֵת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ. וְאִין לְתַרְגְּמוֹ "יִרְתִּינָה", אֲלֵא
בְּמִקּוֹם יִירָשְׁנָה.

נשי"א • רוּחַ אַחֲרֵת • (במדבר רבה) שְׁתֵּי רוּחוֹת, אַחַת בִּפְהָ
וְאַחַת בְּלֵב. לְמַרְגְּלִים אָמַר: "אֲנִי עִמָּכֶם בְּעֶצְהָ",
וּבְלִבּוֹ הָיָה לִוְמֵר הָאֱמֶת, וְעַל-יְדֵי-כֵן הָיָה בּוֹ כַחַ
לְהַשְׁתִּיקֶם, כְּמוֹ שְ�נֵאָמַר: "וַיִּהְיֶה כָלֵב", שֶׁהָיוּ סְבוּרִים
שְׂיֵאמַר כְּמוֹתָם, וְזֶהוּ שְׁנֵאָמַר בְּסִפּוֹר הַחֹשֶׁעַ (יהושע יד):
"וְאַשְׁבֹּ אוֹתוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר עִם-לִבִּי" וְלֹא "כַּאֲשֶׁר

(כה) וַהֲעִמְלָקִי וַהֲפִנְעֵנִי יוֹשֵׁב בְּעֵמֶק מַחֵר פָּנָיו וְסָעוּ
לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם-סוּף: פ

כה וַהֲעִמְלָקֵא וַהֲפִנְעֵנָּה יוֹשֵׁב בְּמִישְׁרָא מַחֵר
אֲתַפְנֵנוּ וְטוּלוּ לְכוֹן לְמִדְבָּרָא אֲרַח יָמָא
דְּסוּף:

נשי"א • וַהֲעִמְלָקִי וְגו' • אִם תִּלְכוּ שָׁם יִהְיֶה אֶתְכֶם, מֵאַחַר שְׂאִינִי עִמָּכֶם. מַחֵר פָּנָיו • לְאַחֲרִיכֶם וְסָעוּ לָכֶם וְגו'.

♦ יום רביעי כ"ג סיון ♦

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(כו) עַד-מָתִי לַעֲדָה הָרְעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים
עָלַי אֶת-תִּלְלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים
עָלַי שְׁמַעְתִּי:

כו וַיִּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִימַר:

כו עַד אֵימָתִי לְכַנְשָׁתָא בִּישְׁתָּא הָדָא דִּי אֲנִין
מִתְרַעְמִין עָלַי יְתִ תְּרַעַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי
אֲנִין מִתְרַעְמִין עָלַי שְׁמִיעַ קְדָמִי:

אֶת יִשְׂרָאֵל עָלַי. אֶת-תִּלְלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה
מְלִינִים • הַמְּרַגְלִים מְלִינִים אוֹתָם עָלַי, שְׁמַעְתִּי.

נשי"א • לַעֲדָה הָרְעָה וְגו' • אֵלֹו הַמְּרַגְלִים. (מגילה כ"ג ב')
מִכָּאן ל"עֲדָה" שֶׁהִיא עֲשָׂרָה. אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים.

כח אָמַר לְהוֹן קִיָּם אָנָּה אָמַר יְיָ אִם לֹא כְּמָא
דִּי מְלָלְתִּין קְדָמִי בֶן אַעֲבָד לְכוֹן:

(כח) אָמַר אֱלֹהִים חֵי-אֲנִי נְאֻם-יְהוָה אִם-לֹא כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתֶּם בְּאוֹנִי בֶן אַעֲשֶׂה לָכֶם:

נשי"א • חֵי-אֲנִי • לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. אִם-לֹא וְגו' בֶּן אַעֲשֶׂה • כְּכִיכּוֹל אֲנִי חֵי. כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם • שְׁבַקְשְׁתֶּם
מִמֶּנִּי: "אוֹ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לֹו-מִתְּנוּ".

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

הָאֲתֵרִים עָלוּ בְּהָר וְאַרְבוּ לָהֶם. וְגַבִּי
מֵאַרְבִּי שְׂיָרָה לְשׁוֹן וְשִׁיבָה, כְּדִכְתִּיב
(תהלים י ח) יֵשֶׁב בְּמֵאֲרָב
חֲצֵרִים: תורה כו

דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר וְלֹא יִלְחֲמוּ כִּי לֹא
יִצְלִיחוּ, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהֵם רָשָׁעִים, כִּי
אֲנִינִי שְׂמִיחַ בְּמִפְלֹתָן. וְלִפִּי הַפֶּשֶׁט
וְדַאי בְּעֵמֶק הַיָּם יוֹשְׁבִים, אֲלֵא כִּינֹן
שֶׁשְׁמֵעוּ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ לְקִרְאָתָם דֶּרֶךְ

(כח) וַהֲעִמְלָקִי. יֵשׁ מִקְשִׁים, וְכִי
בְּעֵמֶק הָיוּ יוֹשְׁבִים, וְהָרִי כְּתִיב בְּסִמּוּךְ
(פסוק מה) וַיִּרֶד הָעִמְלָקִי וַהֲפִנְעֵנִי הִישִׁיב
בְּהָר. אֲלֵא כִּי אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-
הוא, עֲצָה עֲמוּקָה הִיא זֹאת שִׁפְנוּ

(כט) בַּמִּדְבָּר הָיָה יָפְלוּ פִּגְרֵיכֶם וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֲשֶׁר הִלִּינֶתֶם עָלַי:

נשי"א וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם • (ב"ב קכ"א ב') כָּל הַנִּמְנָה לְכָל מִסְפָּר שְׁאֵתָם נִמְנִין בּוֹ, כְּגוֹן לְצֹאת וּלְבֹא לְצֹבָא וּלְתֵת שְׁקָלִים, כָּל הַמְּנוּיִים לְכָל אוֹתָן מִסְפְּרוֹת

(ל) אִם־אַתֶּם תֵּבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לְשַׁכֵּן אֹתְכֶם בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

(לא) וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אִמְרֹתֶם לְבֹי יְהוָה וְהִבֵּיאתִי אֹתָם וַיֵּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאַסְתֶּם בָּהּ:

(לב) וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם יָפְלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה:

נשי"א וּפִגְרֵיכֶם אַתֶּם • פְּתַרְגוּמוֹ (די לכוז) לְפִי שְׁדַבֵּר עַל הַבָּנִים לְהַכְנִיסָם לָאָרֶץ, וּבִקֵּשׁ לוֹמַר: "וְאַתֶּם תִּמְוֹתוּ", נוֹפֵל לְשׁוֹן זֶה כָּאֵן לוֹמַר "אַתֶּם".

(לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רַעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׁאוּ אֶת־זִנּוּתֵיכֶם עִדְתָם פִּגְרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר:

נשי"א אַרְבָּעִים שָׁנָה • לֹא מֵת אֶחָד מֵהֶם פְּחוֹת מִבֶּן שָׁשִׁים, לְכָךְ נִגְזַר אַרְבָּעִים, כְּדִי שִׁיְהִיו אוֹתָם שֶׁל בְּנֵי עֲשָׂרִים מְגִיעִים לְכָל־שָׁשִׁים. וְשָׁנָה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה בְּכָלֵל, וְאַף־עַל־פִּי שְׁקָדְמָה לְשִׁלּוּחַ הַמְּרַגְלִים, לְפִי שְׁמִשְׁעִשׂוּ אֶת הָעָגֹל עַל־תְּהַ גִּזְרָה זֹאת בְּמַחֲשָׁבָה, אֲלֹא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָם, וְזֶהוּ שְׁנַאֲמַר (שְׁמוֹת לב): "וּבִיּוֹם פְּקָדִי" - בַּמְּרַגְלִים, "וּפְקָדִיתִי עֲלֵיהֶם

(לד) בְּמִסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׁאוּ אֶת־עֲוֹנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיֵּדַעְתֶּם אֶת־תְּנוּאַתִּי:

נשי"א אֶת־תְּנוּאַתִּי • שֶׁהִנֵּיאֹתָם אֶת לְבַבְכֶם מֵאַחֲרֵי. תְּנוּאָה - לְשׁוֹן הַסֵּרָה, כְּמוֹ (בְּמִדְבָּר ל): "כִּי־הִנֵּיא אֲבִיָּה אֹתָהּ".

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (מֵאמֶר ד"ה לַהֲבִין עֵינֵי פֶרֶשֶׁת נִסְכִּים, שֶׁבֶת פֶּרֶשֶׁת שֶׁלַח, מְבַרְכִים הַחוּדֶשׁ תַּמּוּז הַתַּשְׁמ"ו)

הַרְאִשׁוּ, חוֹדֶשׁ נִסָּן, אֲלֹא בְּחֻדָּשִׁים שְׁלֹאֲחֵרִיזָה, אֲלֹא הֶעֱנִין הוּא מִשּׁוֹם שֶׁמִּסְפָּר אַרְבָּעִים רוּמָז לְסִפְרֵית הַבִּינָה, בֶּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, כִּי הִגִּילּוּ בַּמִּדְבָּר הָיָה מִבְּחִינַת הַבִּינָה,

נקבה תסובב גבר, שזה נאמר דוקא לגבי ספירת המלכות, הינו שדוקא על-ידי ספירת המלכות באים אל העליון דלעתיד-לבא, שאז יהיה ועמדו זרים ורעו צאנכם.

והפניסה לארץ ענינה הנרידה לספירת המלכות, ארץ היא מלכות, ולכן צריכה להיות הקדמת המדבר אל הפניסה לארץ, כמו שכל עניני ספירת המלכות באים מספירת הבינה, כמו שכתוב ב"אמה בתה". אמנם לאחרי-זה הרי

לה אנא יי גזרית במימרי אם לא דא אעבד
לכל כנשתא בישתא דהא דאדמנון עלי
במדברא הדין יסופון וממן ימותון :

(לה) אני יהוה דברתי אם-לא. זאת אעשה לכל-
העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה
יתמו וישם ימתו:

לוינגבריא די שלח משה לאללא ית ארעא
ותבו וארעמו עלוהי ית כל כנשתא
לאפקא שום ביש על ארעא :

(לו) והאנשים אשר-שלח משה לתור את-הארץ
וישב וילינו עליו את-כל-העדה להוציא דבה
על-הארץ:

"דובב שפתי ישנים", וישנה לטובה וישנה לרעה,
לכך נאמר כאן: מוציא דבת הארץ רעה, שיש דבה
שהיא טובה. דבה • פרליר"ש בלע"ז.

כ"י וישובו וילינו עליו. וכששבו מתור הארץ
הרעו עליו את כל העדה בהוצאת דבה, אותם
אנשים – וימתו. כל הוצאת דבה, לשון חנוף דברים
שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו, כמו (שיר השירים ו):

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חי"ג עמ' 44 ואילך – מותד 'לקראת שבת')

עונש המרגלים למרות כפרת כל העם

ויש לומר שבזה בא הכתוב לישוב שאלה. דהנה, כבר הסיר
משה רבינו עליו-השלום בתחנוניו את גזרת ה' יתברך מעל
בני ישראל, ופעל שלא ימות העם תכף, כ"אם במשך
ארבעים שנה, ומדוע אם כן, לא הועילו תחנוניו להסיר
הגזרה גם מעל המרגלים עצמם?!

ולכך, קדם שיספר הכתוב (בפסוק לו) אשר וימותו האנשים
מוצאי דבת הארץ, שנה וכתב את תלונת המרגלים, לומר
שחומר במרגלים עצמם שנתכוננו לחלק על משה עצמו,
כמדק בלשון הכתוב "וילינו עליו", ולכך לא הועילה להם
תפלתו של משה, ד"אין קטגור נעשה סגור".

והאנשים אשר-שלח משה לתור את-הארץ וישוב
וילינו עליו את-כל-העדה להוציא דבה על-הארץ:
וכששבו מתור הארץ הרעו עליו את כל העדה (יד,
לו. ובפרש"י)

כבר קדם לכן (יג. כו ואילך) הובא באריכות ספור המרגלים
וטענותיהם וכי, ואם כן המשמעות הפשוטה, לכאורה, היא
ששבו וטענו על משה שנית. אף רש"י כתב דאין הפשט
כך, אלא הפונה בזה היא לתלונה הראשונה "כששבו מתור
הארץ" (ויעוי' במפרשי רש"י ההכרח לפרוש זה). ולפי זה צריך
ביאור, למאי כפל הכתוב את תלונת המרגלים שנית?

לוימיתו גבריא דאפיקו שום ביש על
ארעא במיתנא קדם יי :

(לו) וימתו האנשים מוצאי דבת-הארץ רעה במגפה
לפני יהוה:

טבורם, לכך נאמר "במגפה" ולא "במגפה". וזהו
"לפני ה'", באותה הראויה להם על-פי מדותיו של
הקדוש-ברוך-הוא שהוא מודד מדה כנגד מדה.

כ"י במגפה לפני ה' • באותה מיתה ההגונה להם,
מדה כנגד מדה: הם חטאו בלשון ונשתרבו לשונם
עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוף

לח ויהושע בר נון וכלב בר יפנה אתקמו
מן גבריא האנון דאזלו לאללא ית ארעא :

(לח) ויהושע בן-נון וכלב בן-יפנה חיו מן-האנשים
ההם ההלכים לתור את-הארץ:

כ"י ויהושע וכלב חיו • מה תלמוד לומר "חיו מן-האנשים ההם"? אלא מלמד שנטלו (כ"ב ק"ו) חלקם של
מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים.

(לט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבְלוּ הָעָם מֵאֵד:

(מ) וַיִּשְׁפְּטוּ בַּבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאש־הָהָר לֵאמֹר הֲנֵנוּ וַעֲלֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חֲטֵאוּנוּ:

כ"י אֶל־רֹאש־הָהָר • הוּא הַדָּרֶךְ הַעֹלָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל • הֲנֵנוּ וַעֲלֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם • לָאָרֶץ־יִשְׂרָאֵל • עַל אֲשֶׁר אָמַרְנוּ: "הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרֵימָה" • אֲשֶׁר־אָמַר ה' • לְתַתָּה לָנוּ, שָׁם נַעֲלֶה • כִּי חֲטֵאוּנוּ •

(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תַצְלַח:

כ"י אֶל־יְהוָה לֹא תַצְלַח • זֶה שְׂאֵתְם עוֹשִׂין, לֹא תַצְלַח •

(מב) אֶל־תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ לִפְנֵי אִיְבֵיכֶם:

(מג) כִּי הָעֲמָלְקִי וְהַפְּנִעִי שֵׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפֹלְתֶם בַּחֲרֵב כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יְהִי יְהוָה עִמָּכֶם:

כ"י כִּי־עַל־כֵּן שִׁבְתֶּם • כְּלוּמַר: כִּי זֹאת תְּבֹא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שִׁבְתֶּם וְגו' •

(מד) וַיַּעֲפֹלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וְאֶרֶץ בְּרִית־יְהוָה וּמוֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה:

כ"י וַיַּעֲפֹלוּ • לָשׁוֹן חֹזֵק, וְכֵן (חֲבִיקוֹת ב): "הִנֵּה צִפְּלָה" • בַּת־צִיּוֹן (ישעיה לב): "עֲפֹל וְבַחֲנוּ" • וּמִדֶּרֶשׁ תַּנְחוּמָא אֵינְגְרִי"ש בְּלַע"ז • לָשׁוֹן עֲזוּת; וְכֵן (מִיכָה ד): "עֲפֹל" • מִפְּרִשׁוֹ: לָשׁוֹן אֶפֶל; הֵלְכוּ חֲשָׁכִים שְׁלֹא בְרִשׁוֹת • מִה וּנְחַת עַמְלָקָה וּכְנַעֲנָה דִּיתֵב בְּטוֹרָה הֵהוּא וּמַחֲנוּן וּטְרַדְנוּן עַד חֲרָמָה: (מה) וַיִּרֶד הָעֲמָלְקִי וְהַפְּנִעִי הַיֹּשֵׁב בַּחֲרֵב הַהוּא וַיִּכּוּם וַיַּפְתּוּם עַד־הַחֲרָמָה:

כ"י וַיַּפְתּוּם • כְּמוֹ (דברים ט): "וְאָכַלְתָּ אֹתוֹ טָחוֹן" — מִכָּה אַחֵר מִכָּה • עַד־הַחֲרָמָה • שֵׁם הַמָּקוֹם נִקְרָא עַל שֵׁם הַמָּאֲרֶע •

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבֵיכֶם אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם:

כ"י כִּי תִבְאוּ • בִּשְׁוֹר לָהֶם שִׁיכְנוּסוּ לָאָרֶץ •

סמיכות פרשת הנסכים לפרשת המרגלים, כי התיקון על מעשה המרגלים הוא היפך מה שעשו, ולהפגס לארץ דוקא, כי תבואו אל הארץ, ושם גופא לעסוק בעבודת הנסכים שענינם המשכה למטה ובירור התחתון. ועוד יש לומר, דהקשר דפרשת הנסכים לפרשת המרגלים אינו רק משום שהכניסה לארץ והעבודה דנסכים היא תיקון על חטא המרגלים, אלא יתירה מזו,

שזהו המשך למה שהיו ישראל במדבר שנה במעמד ומצב דזה שהיו ישראל במדבר ארבעים שנה במעמד ומצב הנעלה הנ"ל, הרי זה גופא הוא הכנה אל הכניסה לארץ והעבודה עם העולם, דדוקא על-ידי הקדמת העבודה ד"בכל מאדך", "עושין רצונו של מקום" שבמדבר, על-ידי-זה יכולה להיות אחר-כך העבודה עם העולם כשבאו לארץ בשלימות.

(ג) וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹזֶבֶחַ לְפָנֶי-נָדָר אוֹ בְנִדְבָהּ אוֹ בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן-הַבֶּקָר אוֹ מִן-הָצֹאן:

ג. וַתַּעֲבֹדוּן קָרְבָּנָא קָדָם יי' עֲלֵתָא אוֹ נִכְסַת קוֹדֶשֶׁת לְאַפְרָשָׁא נָדָא אוֹ בְּנִדְבָתָא אוֹ בְּמַעֲדֵיכוֹן לְמַעַבְדַּ לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יי' מִן תוֹרֵי אוֹ מִן עֲנָא:

כ"י ~ וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה • אין זה צווי, אלא: כְּשֶׁתְּבֹאוּ שֶׁם וְתַעֲלֶה עַל לְבַבְכֶּם לַעֲשׂוֹת אִשָּׁה לַה'. לְפָנֶי-נָדָר אוֹ בְּנִדְבָהּ • או שֶׁתַּעֲשׂוּ הָאִשָּׁה בְּשָׁבִיל חֻבַּת

מַעֲדֵיכֶם, שְׁחִיבְתִּי אֲתָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּמוֹעֵד. רֵיחַ נִיחֹחַ • שִׁיחָה נַחַת רוּחַ לְפָנֵי.

(ד) וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֵלֶת עֲשׂוֹן בָּלוּל בְּרַבְעִית הַחֵין שֶׁמֶן:

ד. וְיִקְרַב דְּמִקְרַב קָרְבָּנָה קָדָם יי' מִנְחָתָא סֵלֶתָא עֲשׂוֹנָא דְּפִילָא בְּרַבְעִית הֵינָא מִשְׁחָא:

כ"י ~ וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב • תְּקַרְיבוּ נִסְכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֶמְהָ. הַמִּנְחָה כָּלִיל וְהַשֶּׁמֶן נָבֵלל בְּתוֹכָהּ וְחֵין לְסַפְּלִים, כְּמוֹ שֶׁשֶּׁנִּינוּ בְּמַסְכַּת סֶכָה (סוכה מח) •

(ה) וַיֵּין לְנֶסֶד רְבִיעִית הַחֵין תַּעֲשֶׂה עֹלֶה-עֹלָה אוֹ לֹזֶבֶחַ לִפְנֵי הָאֶחָד:

ה. וְיִחְמְרָא לְנִסְפָּא רְבִיעִית הֵינָא תַּעֲבֹד עַל עֲלֵתָא אוֹ לְנִכְסַת קוֹדֶשֶׁת לְאַמְרָא חַד:

כ"י ~ לִפְנֵי הָאֶחָד • עַל כָּל הָאֶמּוֹר לְמַעַלָּה הוּא מוֹסֵב: עַל הַמִּנְחָה וְעַל הַשֶּׁמֶן וְעַל הַיֵּין.

(ו) אוֹ לְאִיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי עֲשָׂרִים בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשִׁית הַחֵין:

ו. אוֹ לְדִקְרָא תַּעֲבֹד מִנְחָתָא סֵלֶתָא תְּרִין עֲשָׂרִין דְּפִילָא בְּמִשְׁחָ תַּלְתּוֹת הֵינָא:

כ"י ~ אוֹ לְאִיל • ואם אִיל הוּא. (מנחות צא) וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ: "או" לְרַבּוּת אֵת הַפֶּלֶגֶס לְנִסְכֵּי אִיל (חולין כג) •

(ז) וַיֵּין לְנֶסֶד שְׁלִשִׁית הַחֵין תְּקַרִּיב רֵיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה:

ז. וְיִחְמְרָא לְנִסְפָּא תַּלְתּוֹת הֵינָא תְּקַרִּיב לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יי':

♦ יום חמישי כ"ד סיון ♦

(ח) וְכִי-תַעֲשֶׂה בִּדְבַר עֹלָה אוֹזֶבֶחַ לְפָנֶי-נָדָר אוֹ-שְׁלָמִים לַיהוָה:

ח. וְיִבְרִי תַּעֲבֹד בְּר תוֹרֵי עֲלֵתָא אוֹ נִכְסַת קוֹדֶשֶׁת לְאַפְרָשָׁא נָדָא אוֹ נִכְסַת קוֹדֶשֶׁת לְאַפְרָשָׁא קָדָם יי':

(ט) וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבְּקָר מִנְחָה סֵלֶת שְׁלֵשָׁה
עֶשְׂרִים בָּלוּל בְּשֶׁמֶן חֲצֵי הַהֵיזֶן:

(י) וַיֵּין תִּקְרִיב לְנֹסֶד חֲצֵי הַהֵיזֶן אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ
לִיהוָה:

כ"ה אִשָּׁה רִיחֹחַ • אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אִשָּׁה, שאינו נתן על האש.

(יא) כֹּכַה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לְאֵיל הָאֶחָד
אוֹ־לֵשָׁה בִּכְבָּשִׁים אוֹ בְּעִזִּים:

כ"ה אוֹ לֵשָׁה וְגו' • בין שהוא בכבשים, בין שהוא בעזים. כֹּכַה וְשָׁה קרויים בתוך שנתם. אֵיל • בן שלשה עשר חדש ויום אחד.

(יב) כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֹכַה תַּעֲשׂוּ לְאֶחָד
כַּמִּסְפָּרם:

כ"ה כַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ • כַּמִּסְפָּר הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר
תִּקְרִיבוּ לְקֹרְבָן, כֹּכַה תַּעֲשׂוּ נֹסְכִים לְכָל אֶחָד מֵהֶם.

(יג) כָּל־הָאֲזִרָח יַעֲשֶׂה־כֹּכַה אֶת־אֵלֶּה לְהִקְרִיב אִשָּׁה
רִיח־נִיחֹחַ לִיהוָה:

(יד) וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם
וַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לִיהוָה כְּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֵּן
יִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה:

(טו) הַקָּהֵל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם בְּגֵר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה:

כ"ה כָּכֶם בְּגֵר • כְּמוֹתְכֶם, בֵּן גֵּר. וְכֵן דֶּרֶךְ לְשׁוֹן עֵבְרִית (בראשית יג): "בְּגֵן־הָהוּא כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם". (פ"א, כב): "כְּמוֹנֵי כְמוֹד, כְּעַמִּי כְּעַמֶּךָ".

(טז) תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר
אֶתְכֶם: פ

♦ יום שישי כ"ה סיון ♦

יו ומליל י"ז עם משה למימר:

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(יח) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה:
יח מלל עם בני ישראל ותימר להון
במעלכון לארץ די אנא מעל יתכון
לתמן:

מִהֵנָּה, שְׂאִינָה אֶלָּא לְאַחַר יְרֻשָּׁה וישיבה, אף בלן בן.
אָבֵל זֶה נֶאֱמַר בָּהּ: "בְּבֹאֲכֶם", מְשַׁנְכְּסוּ בָּהּ וְאָכְלוּ
מִלֶּחְמָה, נִתְחַיְבוּ בְּחֻלָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 149)

דְּלֹא בְּסִפְרֵי פְּרֻשַׁת רָאָה: "אֵין וְהִיא אֶלָּא מִיָּד". וְלִהְיֶיר,
שְׁרִשׁ"י הַשְּׁמִיט תַּבַּת "וְהִיָּה".

כִּי־יֹאמַר בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ • מִשְׁנָה "בִּיָּאָה" זֶה מִכָּל
בִּיאוֹת שְׁבִיתוֹרָה, שְׁבִכְלָן נֶאֱמַר: "כִּי־תִבְאוּ", לְפִיכָף
בְּלָן לְמִדּוֹת זֶה מִזֶּה, וְכִינֵן שְׁפָרַט לָךְ הַכְּתוּב בְּאַחַת

שְׁבִכְלָן נֶאֱמַר כִּי תִבְאוּ, כִּי תִבְאוּ נֶאֱמַר
"שְׁבִכְלָן בִּיאוֹת שְׁבִיתוֹרָה הוּא אוֹמֵר וְהִיָּה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ
כו". וּמִשְׁמַע, לְכַאוֹרָה, שָׁגַם "וְהִיָּה" אֵין פְּרוּשׁוֹ מִיָּד'. וְהוּא

(יט) וְהִיָּה בְּאֹכְלֶכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיֹמוּ תְרוּמָה
לִיהוָה:
יט ויהי במיכלכון מלחמא דארעא תפרשון
אפרשותא קדם יי:

כִּי־יֹאמַר אֶצְוֹתְכֶן חֲלֹתָ תִּפְרְשֹׁן אֶפְרֻשִׁיתָ
קָמָא דִּי מִפְרְשִׁין מִן אֲדָרָא בֵּן תִּפְרְשֹׁן
יָתָה:

(כ) רֵאשִׁית עֲרֹסְתֶכֶם חֲלָה תִּרְיֹמוּ תְרוּמָה בְּתֵרוּמָת
גֶּרֶן בֵּן תִּרְיֹמוּ אֹתָהּ:

לְשֵׁם ה'. חֲלָה • טוֹרִיט"ל בְּלַע"ז. בְּתֵרוּמָת גֶּרֶן •
שְׁלֹא נֶאֱמַר בָּהּ שְׁעוֹר, וְלֹא בְּתֵרוּמָת מַעֲשֶׂר, שְׁנֶאֱמַר
בָּהּ שְׁעוֹר. אָבֵל חֲכָמִים נִתְּנוּ שְׁעוֹר לְכַעַל הַבֵּית –
אֶחָד מַעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְלַנְּחֹתוֹם – אֶחָד מֵאַרְבָּעִים
וּשְׁמוֹנָה.

כִּי־יֹאמַר רֵאשִׁית עֲרֹסְתֶכֶם • כְּשֶׁתִּלְוֶשׁוּ כְּדֵי עֲרִיסוֹתֶיכֶם
שְׂאֵתֶם רְגִילֵין לְלוֹשׁ בְּמִדְבָּר, וְכִמָּה הִיא? (שְׁמוֹת טז):
"וַיִּמְדּוּ בְּעֶמֶר", "עֶמֶר לְגִלְגָּלֶת" (וְשְׁעוֹרוֹ אַרְבָּעִים
וְשֹׁלֶשׁ בִּיצִים וְחֹמֶשׁ בִּיצָה) תִּרְיֹמוּ מִרְאשִׁיתָהּ, כְּלוּמֹר,
קָדָם שְׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנָּה, רֵאשִׁית תִּלְקַח חֲלָה אַחַת תְּרוּמָה

(כא) מִרְאשִׁית עֲרֹסְתֶיכֶם תִּתְּנוּ לִיהוָה לִיהוָה
לְדֹרֹתֵיכֶם: ׀
כא מריש אצותכון תתנון קדם יי אפרשותא
לדריכון:

בְּלָה. תִּתְּנוּ לָהּ תְּרוּמָה • (ספרי) לְכִי שְׁלֹא שְׁמַעְנוּ
שְׁעוֹר לְחֻלָּה, נֶאֱמַר "תִּתְּנוּ", שְׂיִהָא בָּהּ כְּדֵי נִתְּיָנָה.

כִּי־יֹאמַר מִרְאשִׁית עֲרֹסְתֶיכֶם • (ספרי) לָמָּה נֶאֱמַר? לְכִי
שְׁנֶאֱמַר: "רֵאשִׁית עֲרֹסְתֶיכֶם" – שׁוּמַע אֲנִי רֵאשׁוּנָה
שְׁבַעסוֹת, תִּלְמוּד לומר: "מִרְאשִׁית" – מִקְצָתָהּ וְלֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי חז"ח עמ' 183 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

לֵה' הָאָרֶץ וּמִלּוּאָהּ

אֵינָה מִפְּנֵי שְׁבִכְחַת הַשְּׁדָה לְהִבְיָא לוֹ פְּרֻנְסָתוֹ, כִּי־אִם שְׁ"מִאֲמִין
בְּחֵי הָעוֹלָמִים", שְׂיִבִּיא לוֹ אֶת פְּרֻנְסָתוֹ ע"י הַזְרִיעָה.
וְזֶהוּ תִכְן מִצְוֹת חֻלָּה, שְׁהֶאֱדָם מִבֵּין וּמִפִּיר שְׁלֹא מִיִּגְיעָתוֹ
וְעִבּוּדָתוֹ עֲשֶׂה אֶת הַחֲחִיל הַזֶּה, כִּי־אִם הַקֶּבֶץ"ה לְבִדּוֹ הִבִּיא לוֹ
אֶת הַבְּרָכָה, וְאִ"כ הִרִי אֵין הַתְּבוּאָה וְהַעֲסָה שְׂיִיכִים לוֹ, אֶלָּא
לְהַקְבֵּ"ה. וְלָכֵן הוּא נוֹתֵן אֶת "רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם" –
"תְּרוּמָה לַה'", כִּי בְּאֻמָּת שְׂיִכַת הַעֲסָה לְהַקְבֵּ"ה.
וְזֶהוּ "כָּל הַמְּקוֹמִים מִצְוֹת חֻלָּה כְּאֵלּוּ בְטֹל ע"ז", כִּי בְקִיּוֹם
מִצְוֹת חֻלָּה מִרְאָה הָאֲדָם שְׂאִין כֹּחַ וְשִׁלְיֻטָּה לְשׁוֹם דְּבָר
מִבְּלַעֲדֵי ה', וְאִפִּי פְּרֻנְסָתוֹ אֵינָה מְגִיעָה מַעֲצָמָה ע"פ דְּרָכֵי
הַטֵּבַע כִּי־אִם מִהַקְבֵּ"ה לְבִדּוֹ.

מִרְאשִׁית עֲרֹסְתֶיכֶם תִּתְּנוּ לִיהוָה תְּרוּמָה (טו, כא)
לָמָּה נִסְמְכָה פְּרֻשַׁת חֻלָּה לְפָרֻשַׁת ע"ז, לומר לך, שְׁכָל
הַמְּקוֹמִים מִצְוֹת חֻלָּה כְּאֵלּוּ בְטֹל ע"ז (ויקרא רבה פט"ו, ו)
אָמְרוּ חז"ל (שבת לא, א) "אֲמוּנָתָה זֶה סֵדֶר זָרְעִים", וּפְרֻשׁ
בְּתוֹס' (ד"ה אֲמוּנָתָה) "שְׁמִאֲמִין בְּחֵי הָעוֹלָמִים וְזוֹרַע".
וְהַחֲדוּשׁ בְּזֶה הוּא, דְּהִרִי הַמְּשַׁקִּיעַ בְּעִבּוּדַת הַשְּׁדָה, עֲלוּל
לְחֻשָּׁב, שְׁגָדוּל הַתְּבוּאָה וְרוֹחוּי שְׁמִקְבֵּל מַעֲבֹדָה זֶה, הֵם
תּוֹצְאָה מוֹגֵדִל יִגְיעָתוֹ וְהַשְּׁקָעָתוֹ בְּשִׁדְּהוֹ, וְ"כֹחִי וְעֲצָם יָדִי
עֲשֶׂה לִי אֶת הַחֲחִיל הַזֶּה" ח"ו.
אֵין יִשְׂרָאֵל הַזּוֹרַע אֶת שְׁדֵהוּ יוֹדַע, שְׁגָדוּל הַתְּבוּאָה וְאִיכּוּתָהּ
אֵינָם בְּאִים מִ"כֹּחִי" שֶׁל הָאֲדָם ח"ו, כִּי־אִם הַקֶּבֶץ"ה הוּא ה"נֹתֵן
לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל", וְ"בְּרַפְתָּ ה' הִיא תַעֲשִׂיר". וְלָכֵן זָרִיעָתוֹ

כב־וַאֲרִי תִשְׁתַּלֹּחַ וְלֹא תַעֲבֹדוּן יְתָ כָּל
פְּקוּדֵי־הָאֱלֹהִים דִּי מַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה :

הַמַּצּוֹת, (כִּרְיוֹת ז) פֹּרֶקַע עַל וּמִפֶּר בְּרִית וּמַגִּלָּה פָּנִים,
אֶף מַצָּה זֶה פֹּרֶקַע בָּהּ עַל וּמִפֶּר בְּרִית וּמַגִּלָּה פָּנִים,
וְאִיזוֹ? זֶה עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' אֶל-מֹשֶׁה •
(הַדְרִיֹּת ח) "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" — מִפִּי הַגְּבוּרָה
שְׁמַעְנוּם (תְּהִלִּים סב) : "אֶחָת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתֵּי-זֶה
שְׁמַעְתִּי •"

הַיְיָ יִתֵּן בְּכֹל ל"כָּל הַמִּצְוֹת" שֶׁהַצְבּוֹר מֵבִיאִין עֲלֵיהֶם פֶּר, וְהָרִי הַכָּתוּב מוֹצִיאָהּ כָּאֵן מִכָּלָן, לִדְוֹן בְּפֶר לְעוֹלָה וְשָׁעִיר לְחֻטָּאת. וְכִי תִשְׁגּוּ וְגו' (שם) בְּעִבּוֹדֹת כּוֹכְבִּים - הַכָּתוּב מְדַבֵּר; אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת? תִּלְמּוּד לומר: "אֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה" - מִצְוָה אַחַת שֶׁהִיא כָּל הַמִּצְוֹת: מֵהַ הַעוֹבֵר עַל כָּל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 57)

וזקרון בין כֹּהֲנֵי הַבְּרִית). **מִזְבֵּחַ פָּנִים** – קִנְיָד מִשְׁפָּטִים, שֶׁהֵם מִצּוֹת שְׂכִלּוֹת, הֵינּוּ הַנְּהָגוֹת וְשִׁרֹת. הָאֵדָם מִמִּצֵּיא אוֹפָנִים וְטַעֲמִים חֲדָשִׁים שֶׁעַל־יָדָם הוּא 'מַעֲשֵׂם' וְיַמְעוֹת אֶת שָׁכַל הַתּוֹרָה.

פּוֹרֶק עַל, וּמַסֵּר בְּרִית, וּמַגְלָה פָּנִים (רש"י טו, כב)

פּוֹרֶק עַל – כִּנְגַד חֲקִים, שֶׁהֵם גְּזֵרוֹת הַמֶּלֶךְ, וּמִסְתָּרֵתם קִבְּלַת עַל. **מַסֵּר בְּרִית** – כִּנְגַד עֲדוּת, שֶׁהֵם עֲדוּת וְזִכְרוֹן לַחֲסִידֵי הַמֶּמְקוֹם וּכְדוּמָה, וְהֵם בִּגְדֵר שְׂמִירַת 'בְּרִית' (בְּרִית הִיא אוֹת

(כג) אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה
מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

ט"י אֶת כָּל-אֲשׁוֹר צְוָה וְגו' • (ספרי) מַגִּיד, שֶׁכָּל
הַמּוֹדָה בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּכוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה
וּבְכָל מֵה שֶׁנִּתְּנָבְאוּ הַנְּבִיאִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמִן-הַיּוֹם
אֲשֶׁר צְוָה ה' וְהִלָּאָה".

(כד) וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֶדְוָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁנְגָּה וְעָשׂוּ כָל־הָעֶדְוָה פֶּרַךְ בְּזָבָק אֶחָד לַעֲלֹה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ בַמִּשְׁפָּט וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת׃

חֶסֶר א', שְׁאִינוּ כְּשֶׁאֵר חֲטָאוֹת, שְׂכָל חֲטָאוֹת שְׂבִתוֹרָה
הַבָּאוֹת עִם עוֹלָה, הַחֲטָא קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה, שְׁנֹאֲמַר
(ויקרא ה): "וְאֵת הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עוֹלָה", וְזוֹ עוֹלָה קוֹדֶמֶת
לְחֲטָאֹת.

(כח) וּכְפָר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח
לָהֶם כִּי־שָׁגְגָה הוּא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשָּׁה
לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם:

כִּי־יִבְרֹא אֶת־קִרְבָּנִם אֱשֶׁה לָהּ • (ספרי יבמות ט) זֶה הָאָמֹר בַּפְּרָשָׁה, הוּא פַר הָעוֹלָה, שְׁנֹאֲמַר: "אֱשֶׁה לָהּ" • וּמִטָּאתָם • זֶה הַשְּׁעִיר.

(כו) וְנִסַּלַח לְכָל-עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרָ הַגֵּר בְּתוֹכָם
כִּי לְכָל-הָעָם בְּשׁוּגָה: ׀

כו' וְנִסַּלַח לְכָל-עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרָ הַגֵּר בְּתוֹכָם
כִּי לְכָל-הָעָם בְּשׁוּגָה:

♦ שבת קודש כ"ו סיון ♦

(כו) וְאִם־נִפְשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָהּ עֹז
בִּתְשֻׁנָּתָהּ לַחֲטָאתָּ:

כ"ו – תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה • פְּעֻלַּת כּוֹכְבִּים • עֹז בִּתְשֻׁנָּתָהּ • שָׁאָר עֲבֻרוֹת - יָחִיד מְבִיא בְּשֻׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, וּבָזוּ קָבַע לָהּ שְׁעִירָה.

(כח) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגְגָה בַּחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ:

כח ויכפר כהן על אִנְשׁ דְּאִשְׁתְּלִי בַּמִּזְבֵּחַ
בְּשֻׁלּוֹ קָדָם יְיָ לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי וְיִשְׁתַּבַּח לָהּ:

(כט) הַאֲזִינָה בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי הֵנָּה בְּתוֹכָם תֹּרָה
אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֹׂה בְּשִׁגְגָה:

כט וְצִיבָא בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיורָא דִּיתְגַּמֵּר
בִּיגִיהוֹן אוֹרִיתָא חֲדָא יְהִי לְכוּן לְדִיעְבֵּד
בְּשֻׁלּוֹ:

(ל) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בְּיַד רָמָה מִן־הָאֲזִינָה
וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מְגִדָּךְ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מִקֶּרֶב עַמָּה:

ל וְאִנְשׁ דִּיעְבֵּד בְּרִישׁ גְּלִי מִן צִיבָא וּמִן
גִּיורָא קָדָם יְיָ הוּא מְגִדָּךְ וְיִשְׁתַּבַּח אִנְשָׁא
הַהִיא מִגֹּז עַמָּה:

כ"ו – בְּיַד רָמָה • בְּמִזְיד • מְגִדָּךְ • מְחַרְף, כְּמוֹ: (יחזקאל
ה) "וְהִי־תָה חֲרָפָה וְגִדּוּפָה", (ישעיה לז): "אֲשֶׁר גִּדְּפוּ נַעֲרֵי

(לא) כִּי דְבַר־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוֹתוֹ הִפָּרַת
תִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹנָה בָּהּ: פ

לא אִי עַל מִימְרָא דִּי בְּסַר וְיַת פְּקוּדוּהִי
אִשְׁנֵי אִשְׁתַּצָּאָה תִּשְׁתַּצִּי אִנְשָׁא הַהִיא חוֹבָה
בָּהּ:

כ"ו – דְּבַר־ה' • (סנהדרין צט) אֲזַהֲרַת עֲבֻדַּת כּוֹכְבִּים מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהַשָּׂאָר – מִפִּי מִשָּׁה • עֹנָה בָּהּ • בְּזִמְנֵי שְׁעֻנָּה
בָּהּ, שְׁלֹא עָשָׂה תִּשְׁוִבָּה.

(לב) וַיְהִי בְּנִי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמָּצְאוּ אִישׁ מִקֵּשׁ
עֲצִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:

לב וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּרָא וְאִשְׁכְּחוּ גִבְרָא
בַּד מְגַבֵּב אֶעֱצִין בִּיּוֹמָא דְּשַׁבְּתָא:

כ"ו – וַיְהִי בְּנִי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמָּצְאוּ • (ספרי)
רַאשׁוֹנָה, וּבִשְׁנִיָּה בָּא זֶה וְחֻלְלָה.

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(כו) וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת. לְעִיל פִּירִשְׁתִּי
בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא (ד ה), שְׁתוּלָה הַחֲטָא
בְּנִשְׁמָה יוֹתֵר מִהַגּוֹף: תוֹרָה כח
(לב) וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר. אֲמָרוּ
רְבוּתֵינוּ וְ"ל (שבת קיח), אֶלְמָלָא שְׁמָרוּ
יִשְׂרָאֵל שְׁבַת שְׁנִיָּה לֹא שְׁלֹטָה בְּהוֹן כָּל
אוֹמְרוֹ וְלִשְׁוֹן. וּמִנָּה לְהוֹ שְׁוָה הִיָּה
בְּשַׁבַּת שְׁנִיָּה, מִדְּכָתִיב וַיְהִי, וַיִּמָּצְאוּ,
דְּתִיכֵף לְהוֹיָה שְׁנִצְטוּ בַּמִּצְוֹת שְׁבַת

מָצְאוּ מְקוּשֵׁשׁ. וּמִנָּה לֵן דְּמְקוּשֵׁשׁ זֶה
צִלְפָּחֵד, מִדְּכָתִיב מְקוּשֵׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם
הַשַּׁבָּת, עֲצִים עִם בִּי"ת דְּבַיּוֹם עוֹלָה
בְּגִימְטְרִיא 'צִלְפָּחֵד':
וְלָמָּה נִסְמְכָה פִּרְשֵׁת מְקוּשֵׁשׁ לְפִרְשֵׁת
צִיצִית, לְפִי שְׁבִשְׁעָה שְׁחִילֵל הַמְקוּשֵׁשׁ
אֶת הַשַּׁבָּת אֲמָר מִשָּׁה לִפְנֵי הַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ־הוּא, רַבּוֹן הַעוֹלָמִים כְּתוּב
בְּתַפִּילִין (שְׁמוֹת יג ט) לְמַעַן תִּהְיֶה תוֹרַת

ה' בְּפִיךָ, וְצוֹיִתָּם שְׁלֹא לְנִשְׁאֵם בְּשַׁבַּת
(מנחות לו), וְאִילוּ הִיָּה זֶה נוֹשָׁאן הִיָּה
נִזְכָּר וְלֹא חִלָּל אֶת הַשַּׁבָּת. אֲמָר
הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא הִרִינִי קוֹבֵעַ וּמִצְוָה
לָהֶם מִצְוָה אַחַת שְׁעַל יְדֵה יְהוָה
נִזְכָּרִין מִן הַמִּצְוֹת כְּמוֹ בַּמִּצְוֹת
תַּפִּילִין, וְתִהְיֶה נִזְהָגַת בְּשַׁבַּת, וְזוֹ הִיא
מִצְוַת צִיצִית (תנא רבי אליהו רבה
פכ"ז): תוֹרָה לג

~ נקודות משיחות קודש ~ מתוך 'לקראת שבת'

המעשה הוא העקר

התורה היא בהבנה והשגה, מה שאין כן בארץ ישראל עקר העבודה היא במעשה - מצות מעשיות, שש שנים תזרע שדר וגו'.

ועל-פי-זה חשבו ישראל דמכין ש"נגזר עליהן שלא לכנס לארץ", הרי זה סימן ש"אין מחיבים במצות", שהיא עבודת ארץ ישראל "כנל".

ועל זה בא ספור המקושש להורות, דאף ש"לשם שמים נתפנו", ומחשבתו ושכלו היו שלמים עם הקב"ה ותורתו, מפל-מקום מכין שלפעל חלל את השבת במעשה, נתחייב סקילה. והוא הדבר בנוגע לאלו שנשארו ב"מדבר", דאף שרוב עסוקם היה בתורה ובהבנת השכל, מפל-מקום הרי הם "מחייבים במצות", ועקר ענין המצוה - צותא וחבור עם הקב"ה הוא על-ידי מעשה המצוה.

לג ויקריבו יתה דאשקחו יתה כד מגבב אעין לות משה ולות אהרן ולות כל כנשתא:

(ג) ויקריבו אתו המצאים אתו מקשש עצים אל-משה ואל-אהרן ואל כל-העדה:

כ"ג ~ המצאים אתו מקשש • (ספרי. סנהדרין מ"א) שהתרו בו ולא הניח מלקושש, אף שמצאוהו והתרו בו.

לד ואסרו יתה בבית מטרא ארי לא אתפרש להון מה דיעבדון לה:

(ד) ויניחו אתו במשמר כי לא פרש מה-יעשה לו: ם

כ"ד ~ כי לא פרש מה-יעשה לו • (ספרי. סנהדרין עח) לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

לא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומה שכתוב "ויניחוהו במשמר", הרי זה רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי גם עונשי התורה הם ענין של חסד (כשם המכון, לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר.

לה ואמר יי למשה אתקטלא יתקטל גברא מרגם יתה באבניא כל כנשתא מברא למשריתא:

(ה) ויאמר יהוה אל-משה מות יומת האיש רגום אתו באבנים כל-העדה מחוץ למחנה:

כ"ה ~ רגום • עשה פשנ"ט בלע"ז, וכן: "הלוד" אלנ"ט, וכן: "זכור" ו"שמור".

לוי ואפיקו יתה כל כנשתא למברא למשריתא ורגמו יתה באבניא ומית כמא די פקיד יי ית משה:

(ו) ויצאו אתו כל-העדה אל-מחוץ למחנה וירגמו אתו באבנים וימת כאשר צוה יהוה את-משה: פ

כ"ז ~ ויצאו אתו • מכאן, שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית-דין (סנהדרין מב).

לז ואמר יי למשה למימר:

(ז) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

לח מלל עם בני ישראל ותימר להון
ועבדון להון כרוספדין על פנפי כסותהון
לדריהון ויתגון על כרוספדא דכנפא חוטא
דתכלתא:

(לח) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם
צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית
הַכֶּנֶף פֶּתִיל תְּכֵלֶת:

כ"ו – וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית • עַל שֵׁם הַפִּתְּיִלִּים הַתְּלוּיִים בָּהֶם, כְּמוֹ (יחזקאל ח): "וַיִּקְנִי בְּצִיצֵת רֹאשִׁי". דְּבַר אַחֵר: צִיצִית – עַל שֵׁם "וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ", כְּמוֹ (שיר ב): "מִצִּיץ מִן־הַכֶּנֶף, מִן־הַחֲרָכִים". תְּכֵלֶת • (מנחות מד) צָבַע יָרֵק שֶׁל חֲלֹזָן.

לט ויהון לכוון לכרוספדין ותחזון יתה
ותדכרון ית כל פקודיא דיי ותעבדון יתהון
ולא תשעון בתר הרהור לככון ובתר חיזון
עניכון די אתון טען בתייהון:

(לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם
אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּנוּ
אֲחֵרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם:

כמו "מתור הארץ". הלב והעינים הם מרגלים לגוף,
ומסרסרים לו את העברות: העין רואה והלב חומד,
והגוף עושה את העברות.

כ"ו – וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' • שְׁמַנְיָן גִּמְטְרִיא שֶׁל "צִיצִית" – שֵׁשׁ מֵאוֹת, וּשְׁמוֹנֶה חֻסִּים וְחֻמְשָׁה קָשָׁרִים הָרִי תרי"ג. וְלֹא־תִתְּנוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶּם •

מבדיל דתדכרון ותעבדון ית כל פקודי
ותהון קדישין קדם אלהכון:

(מ) לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם
קִדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 98)

לאחר מכן לראיה, המביאה לידי זכירת כל המצוות ועשייתן.
ואלו הפסוק שולנו, שבו לא נאמר ראיה, מחדש שמצוה זו
שקולה כנגד כל המצוות, וכפי שקתב רש"י בפסוק הבא.

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי (טו, מ) המפרשים
הקשו, מה מוסיף פסוק זה על הפסוק הקודם. ויש לומר,
דהנה בפסוק הקודם נאמר רק שמצוות ציצית מביאה

דעת זקנים מבלי התוספות – עזר וזהר

לציצת, והלכ"ד משלמת השלש יודי"ן
החסרות. ועוד שמעתי, שיש שעושין
חוליות וכריכות עד שעולין כל
החוליות והכריכות והחוטין והקשרים
מן כל ארבע ציציות תרי"ג. ושיעור
החוליא בפרק התכלת (מנחות לט). כדי
שיכרוך וישנה וישלש, ותנא הפוחת
לא יפחות משבע, כנגד שבעה
רקיעים, והמוסיף לא יוסיף על שלש
עשרה, כנגד שבעה רקיעים וששה
אזורים שביניהם:

ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי
ענייכם. כדאמר מר (ירושלמי ברכות פ"א
ה"ה) ליבא ועינא תרי סטורי
דחטא: תורה מ
חסלת פרשת שלח

שאתה רואה כסא הכבוד שדומה
לתכלת, כדאמר רבי מאיר מה גשתנה
תכלת מפל מיני צבעונין, לפי
שהתכלת דומה לרקיע ורקיע דומה
לכסא הכבוד, שנאמר (שמות כד י) וַיֵּרָא
אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו
כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר, וְסַפִּיר
קְרִישְׁטָא"ל בלע"ז דומה לרקיע.
ובתיב וראיתם והדר וזכרתם והדר
ועשיתם, מלמד שהראיה מביאה לידי
זכירה וזכירה מביאה לידי עשיה
(במדבר יז ח):

וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'. פִּירַשׁ
רש"י, שְׁמַנְיָן גִּמְטְרִיא שֶׁל צִיצִית שֵׁשׁ
מֵאוֹת וכו'. וְאִף־עַל־פִּי שְׁצִיצַת כְּתִיב
חֶסֶד יו"ד שְׁנֵיָה, (ו)יש לומר דששל
צִיצַת כְּתִיב, וְחַד מִיְנֵיהוּ כְּתִיב

(לח) עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף פֶּתִיל. שְׁצִרְיָן
לפִתְלוֹ. וְאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ו"ל (מנחות לט)
נמי, צִיצִית שְׁלִישׁ גָּדִיל וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי
עָנָף. וְהַטַּעַם בְּדֹאמְרִינָן בַּמִּדְרָשׁ
דְּשִׁמוּנָה חוּטִין שֶׁל צִיצִית כְּנָגֵד שְׁמוּנָה
דְּבָרִים שְׁבָלִב. אִי נָמִי שְׁמוּנָה שְׁמוֹת יֵשׁ
לָלֵב. וְהַלֵּב הוּא תְלוּי בְּשְׁלִישׁ גּוֹפּוֹ שֶׁל
אָדָם, וְלָכֵן הָיוּ חוּטִין מִתְחִילִין מִשְׁלִישׁ
רֹאשׁוֹן וְנִמְשָׁכִין עַד שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, כְּמוֹ
שֵׁשׁ מִן הַלֵּב עַד סוֹף גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם
שְׁנֵי שְׁלִישִׁים. מִהָרִם: תּוֹרָה לֵט
(לט) וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ. פֶּרֶט לְכִסּוֹת לִילָה.
או אִינוֹ אֶלָּא פֶּרֶט לְכִסּוֹת סוּמָא,
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וּזְכַרְתֶּם נִתָּן רֵאִיָּה
וּזְכִירָה, רֵאִיָּה לְמִי שְׂרֹאָה וּזְכִירָה לְמִי
שְׁאִינוֹ רֹאָה. דְּבַר אַחֵר, וְרֵאִיתֶם
אוֹתוֹ, שְׁאֵם עֲשִׂיתָ כֵּן נַעֲשֶׂה כְּמִי

מא) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לַהֲיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: מא) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לַהֲיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: מא) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לַהֲיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

הר-סיני ירדת [נתתן להם תורה ומצוות]. ואת שבת קדשך הודעת להם". ואף פרשת ציצית, לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר: "ועשיתם את-כל-מצותי":

כ"א) (לח) על פנפי בגדיהם • כנגד (שמות יט) "ואשא אתכם על-פנפי נשרים". על ארבע כנפות, ולא בעלת שלש, ולא בעלת חמש (זכרים י"ח ב) - (ר"ל שאין עושים ה' ציצית לחמש כנפות אלא ד' בד' כנפות המרוחקות ועיין בטור א"ח סי' י') כנגד ארבע לשונות של גאלה, שנאמר במצרים (שמות ו) : "והוצאתי", "והצלת", "ונגלת", "ולקחת". פתיל תכלת • (ספר) על שם שכול בכורות. תרגום של שכול: "תכלא", ומפתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשיחיר לעת ערב. ושמונה חוטים שבה - כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים:

כ"ב) אני ה' • (ספר) נאמן לשלם שכר. אלהיכם • נאמן להפרע. אשר הוצאתי אתכם • (ספר) על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי. אני ה' אלהיכם • (ספר) עוד למה נאמר? כדי שלא יאמרו ישראל: מפני מה אמר המקום? לא שנעשה ונטל שכר? אנו לא עושים ולא נוטלים שכר! - (שבת פ"ח) על פרקכם אני מלככם". וכן הוא אומר (יחזקאל כ) : "אם-לא ביד חזקה וגו' אמלך עליכם". דבר אחר: למה נאמר יציאת מצרים? אני הוא שהבחנו במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור, אני הוא עתיד להבחין ולהפרע מן התולה קלא אילן בבגדו, ואומר תכלת הוא (ב"מ ס"א). ומיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי: למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת פוכבים? (חולין ה) לומר, שהמחלל את השבת כאילו עובד עבודת פוכבים, שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא: "ועל

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת שלח, תשי"ג)

ולקרא קריאת שמע שעל המטה. כן הוא נדרש לזהירות בגנבה, גזלה, אונאה והשגת גבול - ולהפך מדרכי המסחר, צפה הרי השאלה: איך יכול הוא להתנהג על-פי תורה, בשעה שהיא הפוכה של דרך העולם?

לכן נאמר בסיום פרשת ציצית - שהרי תכן הציצית הוא, כאמור, למעלה מטעם ודעת, כנ"ל: בשעה שאין אדם מתחשב בשום מדידות והגבלות של טעם ודעת, ומקנים מצוות למעלה מטעם ודעת, מתנהג עמו גם הקדוש-ברוך-הוא למעלה מהגבלת הטבע.

בסיום פרשת ציצית, נאמר: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". עלול אדם לעשות "חשבון", שדרך התורה היא הפוכה של דרך העולם: הוא נדרש לשמור שבת יום-טוב, ועוד להוסיף עליהם מחל על הקדש, למרות שיש לו מתחרים גויים, ולהבדיל בני ישראל שאינם שומרי שבת. הוא נדרש מיד בקומו משנתו להתפלל, ואחר-כך ללמוד, ורק לאחר מכן - להתפנות למסחרו. ובהיותו שקוע כבר בעסק, הוא נדרש, בעצם היום, בעצומו של מסחר, להתפלל מנחה - שזהו הרי גדל החביבות של תפלת מנחה. בערב, עליו שוב להתפלל תפלת ערבית

ק"י"ט פסוקים, פל"ט סימן. חסלת פרשת שלח

הפמרה לפרשת שלח לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רג

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמוד א

7 הכלים, ואף שהמסמא עין חבירו חזיק אדם והמשבר כלים חזיק כלים, ויש ללמוד שברין שוגג הושוו דניהם. דהיינו, מה ה' - שם (במזיק כלים) נזק אין - חייב לשלם, אבל ארבעה דברים, דהיינו צער ריפוי שבת ובושת, הוא לא חייב, כיון שהם רק במזיק את האדם, כמו כן אף אדם שסימא את עין חבירו, נזק אין - חייב לשלם, אבל ארבעה דברים הוא לא חייב, והטעם, משום שחייב ריפוי ושבת נאמר באופן של (שמות כא יח) 'וכי ירבו אנשים והכה איש את רעהו', שזה מויד או קרוב למויד.

1 ליד כלים או אדם אחר, כיון שדרך האדם הישן שהוא מכופף ופויש
2 את רגליו בשעת השינה, ועלול להזיק. וכן אדם שסימא את עין חבירו
3 אפילו בשוגג, ושיפר את הכלים, משלם נזק שלם כדין מזיק המועד
4 מתחילתו:

גמרא

5 הגמרא דנה בחיובי אדם המזיק בשוגג. מבררת הגמרא: קתני - שנינו
6 במשנה, סימא את עין חבירו דומיא - בדומה לאדם השיפר את

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ' סיון מפרק צז עד סוף פרק קג	יום רביעי - כ"ג סיון מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שני - כ"א סיון מפרק קד עד סוף פרק קה	יום חמישי - כ"ד סיון מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שלישי - כ"ב סיון מפרק קו עד סוף פרק קז	יום שישי - כ"ה סיון פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
שבת קודש - כ"ו סיון פרק כ פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה וכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה....

יום ראשון כ' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 162, פרק ז. ובוה... עד עמ' פב, עליו כלל.

שער היחוד והאמונה

פרק ז ובוה יובן מ"ש בזה הקדוש דפסוק שמע ישראל הוא יחודא עילאה

וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה כי ועד הוא אחד בחלופי אתון כי הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתר הזה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פי' עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו על

1 פרק ז. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה
2 את ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל
3 ועל הארץ מתחת אין עוד" – איננה למנוע את הטעות של א-ל נוסף,
4 אלא שמבלעדי הקב"ה אין שום דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים
5 במציאות ומיוחדים בו יתברך;
6 אלא שהצמצום וההסתר
7 מסתירים על החיות האלקית, 1
8 המהווה את הנברא תמיד 2
9 מ"אין" ל"יש", שלא תיראה 3
10 ולא תהיה גלויה בנברא – 4
11 ולכן מרגיש הנברא את עצמו 5
12 ל"מציאות"; ברם, ההסתר 6
13 הוא רק לגבי הנברא בלבד, 7
14 ואילו לגבי הקב"ה, אין 8
15 בהסתר משום הסתר, שכן 9
16 הרי' ואלקים הם "כולא חד", 10
17 הם שניהם דבר אחד, 11
18 וההסתר שמצד שם אלקים 12
19 אינו מכסה על שם הוי', בפרק

20 זה, פרק ז, יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב
21 בזה הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – האופן הנעלה
22 יותר של יחוד, ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" – האופן
23 הנמוך יותר של יחוד. שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד"
24 הוא רק יחודו של הקב"ה שהוא א-ל אחד, – איך מתאים לומר שיש
25 אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר
26 כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של הקב"ה במונח זה, שכל הנבראים
27 בטלים ומיוחדים בו יתברך – כאן שייך כבר לומר אופן נעלה יותר של
28 יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי המהווה את
29 הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות,
30 בשעה שכוח זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות
31 דיבורו כלולות עדיין במחשבה שבמוח ובמדות שבלב, המביאות לאחר
32 מכן לדבר את הדיבור) (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל ח"א פ"כ –
33 כא") כך למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין
34 בהתכללות במדות שלמעלה (הרי במדות שלמעלה שהן למעלה
35 מלהיות מקור לעולמות ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות
36 שלמעלה הן "אין-סוף" (בלתי מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום
37 והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם, מורגש בהם אופן היחוד עם
38 הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות במקורם, כשם שאור
39 השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו, בשעה שהכוח
40 האלקי המהווה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות) בא
41 אחרי צמצומים במדרגה של להיות מקור לנבראים, לגבי מדרגה זו
42 של הכוח האלקי, אי אפשר כבר לומר שהנבראים בטלים במציאות והם
43 אין ואפס, שכן, כיוון שהוא נעשה מקור בפועל לנבראים, הרי

44 שהנבראים תופסים מקום במדרגה זו. במדרגה זו, למרות שגם שם
45 נמשך "אין-סוף" והיא מתאחדת עם הכוח האלקי (מדרגת הדיבור
46 שלמעלה), בכל זאת, היחוד המורגש במדרגה זו, הוא רק "יחודא
47 תתאה", האופן הנמוך יותר של יחוד, שהנבראים הם מציאות מה,
48 ואמנם מציאות זו בטלה
49 לאלקות, אבל לא במדה כזו
50 שמציאותה תתבטל לגמרי.
51 ובוה – במה שדובר לעיל,
52 יובן מה שכתוב בזה
53 הקדוש, דפסוק "שמע
54 ישראל" – עד ה' אחד",
55 הוא "יחודא עילאה", –
56 האופן הנעלה יותר
57 באחדות ה', ו"ברוך שם
58 כבוד מלכותו לעולם
59 ועד" – הוא "יחודא
60 תתאה", – האופן הנמוך
61 יותר באחדות ה'. איזו
62 שייכות יש ל"ברוך שם

63 כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? – פי' ו"עד" הוא
64 "אחד" בחלופי אתון. – כי' המלה "ועד" היא "אחד" בחלופי
65 אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "ו" של "ועד" –
66 בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך – הערת
67 כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת
68 באות "ע" של "ועד" – שכן שתיהן הן מהאותיות "אהח"ע",
69 שה"מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד"
70 מ"ועד". פי' הנה, סבת וטעם הצמצום וההסתר הזה,
71 שהסתיר והעלים הקדוש-ברוך-הוא את החיות של
72 העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו
73 – כלומר, מדוע, אכן, על העולם להיראות כ"ש" וכדבר בפני
74 עצמו? מה היה חסר, אם העולם היה נראה כפי שהוא באמת,
75 שהוא בטל במציאות למקורו? – הסיבה לכך וטעמו של דבר
76 הוא, הנה הוא ידוע לכל, פי' תכלית בריאת העולם הוא
77 בשביל התגלות מלכותו יתברך, – שיהיה גלוי שהקב"ה
78 הוא המלך, ה"אין מלך" – לא שייך ענין המלוכה, בלא עם",
79 – שעליהם ימלוך המלך, פרוש "עם" מלשון "עוממות",
80 – כמו "גחלים עוממות", גחלים כבויים בהם לא נראית האש;
81 כך גם ביחס למלך, שהכוונה ב"עם" היא, אלה שלא נראה
82 בהם הקשר עם המלך, שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים
83 מפעלת המלך, – ודוקא עליהם בא ענין המלוכה, מצד
84 התבטלותם אל המלך. פי' אלו אפילו היו לו – למלך, בנים
85 רבים מאד – לא שייך שם "מלוכה" עליהם, – שכן, בנים
86 הם חלק מהמלך עצמו – "ברא כרעא דאבוא" – ולכן לא שייך

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" – ב"קובץ ליובאוויטש" (תשובות וביאורים
(ברוקלין, תשל"ד) ס"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"כמ"ש בזה"ב קלה, א".

שער היחוד והאמונה

שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא ארון כל הארץ ונמצא כי מדה זו ושם זה הן המהויון ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו ואינו בטל במציאות ממש כי בהסתלקות מדה זו ושם זה ח"ו היה העולם חוזר למקורו בדבר ה' וזרוע פיו ית' ובטל שם במציאות ממש ולא היה שם עולם עליו כלל

"מציאות" ולא היו לו ההגבלות של עולם.

יום שני כ"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה גדר ובחי'... עד עמ' פב, ולד' סטרוין.

39 וְהָיָה, נֶדֶר וּבְחִינַת שֵׁם "עוֹלָם" נוֹפֵל עַל – דָּבָר שְׁהוּא בְּחִינַת
40 מְקוֹם וּבְחִינַת זְמַן דְּרוֹקָא. בְּחִינַת מְקוֹם – הוּא: מִזְרַח וּמַעְרָב,
41 צָפוֹן, דָּרוֹם, מַעְלָה וּמַטָּה. – אֵלֶּה הֵם שֵׁשׁ הַקְצוּת הַמַּגִּידוֹת
42 עֵינֵי הַמְּקוֹם, בְּחִינַת זְמַן – עֶבֶר, הוּהוּ וְעֵתִיד. – וְדוֹקָא עַל
43 הַנִּבְרָאִים הַמוֹגְבִּלִים
44 וּמְחֻלָּקִים בַּהֲגֵדוֹת שֶׁל
45 מְקוֹם וּזְמַן, נוֹפֵל הַשֵּׁם 10
46 "עוֹלָם". וְהָיָה, כָּל 11
47 בְּחִינֹת אֵלּוּ – שֶׁל מְקוֹם 12
48 וּזְמַן, אֵין לָהֶן שִׁיבוֹת 13
49 בְּמִדּוֹת הַתְּדֻשּׁוֹת 14
50 הָעֲלִיּוֹנוֹת, – בַּעֲלוֹם 15
51 ה"אֲצִילוֹת". כִּי הַמִּדּוֹת הֵן 16
52 "אֵין־סוֹף", כַּמּוּזְכָּר לַעֲלִיל, 17
53 שְׁמִדַּת הַחֹסֶד הִיא חֹסֶד 18
54 בַּבְּחִינָה שֶׁל "אֵין־סוֹף", 19
55 וְכֵן שְׁאֵר הַמִּדּוֹת – הִרִי 20
56 שְׁלֹא שִׁיךְ בָּהֶן כֻּלָּל 21
57 הַהִגְבֻּלוֹת שֶׁל מְקוֹם אִו 22
58 זְמַן, כִּיּוֹן שֶׁהֵן "אֵין־סוֹף"

ישער היחוד והאמונה

והנה גדר ובחי' שם עולם

נופל על בחי' מקום ובחי' זמן דוקא בחי' מקום
הוא מזרח ומערב צפון דרום מעלה ומטה בחי'
וזמן עבר הווה ועתיד. והנה כל בחי' אלו אין
להן שייכות במדות הקדושות העליונות כי אם
במדת מלכותו ית' לבדה שייך לומר שהוא ית'
מלך למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית
ובין לד' סטריין וכן בבחי' זמן ה' מלך ה'
ממלך ונמצא שחיות המקום וכן חיות הזמן
והתהוותם מאין ליש וקיומם כל זמן קיומם הוא
ממדת מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה ולפי שמדת
מלכותו ית' מיוחדת במהותו ועצמותו ית' בתכלית
היחוד כמו שיתבאר הלכך גם בחי' המקום

59 ולמעלה מכל הגבלה, **בִּירָאם בְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ וַתִּבְרָךְ לְבָדָה**
60 **שִׁינָּה לִזְמַר שֶׁהוּא יִבְרָךְ מִלֵּךְ לְמַעַלָּה עַד אֵין קֵץ וּלְמִמָּה**
61 **עַד אֵין תְּבִלִּית,** – שהקב"ה הוא מלך על הנבראים העליונים

גבורה משולב בו) ההתגלות היא ענין של חסד, וכך הלאה. 24
האופן והמדריגה של מלכות ושם אדני, מקור הנבראים, כפי 25
שהם עדיין מאוחדים עם מהותו ועצמותו יתברך שלמעלה 26
מלהיות מקור לנבראים, – נקרא שם אדני "בשילוב" בשם הוי' 27
– שמצד ה"התגברות" של 28
שם הוי' בטלים הנבראים 29
במציאות, גם כפי 30
שמלכות ושם אדנות הוא 31
מקורם. כי שם הוי' ה' 32
מורה שהוא למעלה מן 33
הזמן, שהוא הנה הנה 34
ויהיה – ביחד, ברגע אחד 35
– שלש בחינות אלו, עבר, 36
הנה ועתיד ביחד 37

שער היחוד והאמונה

והזמן בטילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו 1
ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם 2
אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא 3
למעלה מן הזמן שהוא היה הנה ויהיה ברגע א' 4
כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום 5
כי הוא מהות תמיד את כל בחי' המקום כולו 6
למעלה עד למטה ולד' סטריין. 7

המלכות, בטילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו 1
יתברך, כביטול אור השמש בשמש. – מדובר כאן במעמד 2
כאשר מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי 3
שהיא מיוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני 4
שהיא באה, על-ידי 5
צמצומים, להתלבש 6
בעולמות שלמטה להוותם 7
ולהחיותם; שכן, למרות 8
שגם כמו שמלכות היא 9
במדריגה זו יש כבר בהם 10
מקור למקום וזמן, אך 11
"שם" בחינות המקום 12
והזמן בטלות במציאות 13
לגמרי לגבי הקב"ה. זהו 14

"עומדות" בשם הוי', כלומר שם הוי' מורה על למעלה מן הזמן. 38
כמו שכתוב [ברעיא מהימנא פרשת פינחס], וכן – כך גם, 39
למעלה מבחינת מקום, כי הוא מהות תמיד את כל בחינת 40
המקום כלל למעלה עד למטה ולד' סטריין. – ולארבע 41
רוחות. הרי ששם הוי' הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם 42
אדני, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך, 43
מצד זה ששם אדני משולב בשם הוי', בטלה בחינת הזמן 44
והמקום במציאות ממש. – זהו כאמור ענין "יחודא עילאה". 45
להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה". 46

ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי 15
שהנבראים מיוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות 16
ממש, כי מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים את 17
מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" 18
שלהם. וזהו שילוב שם אדנות בשם הוי"ה, – בשמות ישנו 19
ענין השילוב, כמו שאותיות שם אחד משתלבות באותיות שם 20
אחר – והשם שהוא שלו באה בתחילה, שם זה הוא בהתגברות 21
(כלומר, השם השני משולב בו). שההתגלות היא כמו מצד שם 22
זה; אם הראשון משמות השילוב הוא משם של חסד (והשם של 23

יום שלישי כ"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה אעפ"י... עד עמ' 164, אפילו לתחתונים.

וזהו [שילוב – שם הוי"ה ב' – שם אדנות ברוך-הוא], – שם 69
הוי' משולב בתוך שם אדנות, כלומר, שם הוי' הוא כאן בהעלם, 70
ושם אדנות הוא בהתגלות ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. 71
דהיינו – כלומר, שמהותו ועצמותו יתברך, הנקרא בשם 72
"אין-סוף" ברוך-הוא – 73

שער היחוד והאמונה

והנה אף על פי 1
שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן 2
הוא נמצא גם למטה במקום וזמן דהיינו 3
שמתיתחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה 4
המקום והזמן וזהו יחודא תתאה [שילוב הוי"ה 5
באדנות ב"ה] דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך 6
הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא מלא את כל הארץ 7
ממש בזמן ומקום כי בשמים ממעל ובארץ ולד' 8
סטריין הכל מלא מאור א"ס ב"ה בשוה ממש כי 9
כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש 10
כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור 11
אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת 12

והנה, אף-על-פי – למרות, שהוא יתברך למעלה מהמקום 47
והזמן – אף-על-פי-כן הוא נמצא גם למטה במקום וזמן, 48
– גם כשהזמן והמקום הם למטה באופן של מציאות יש – גם 49
שם נמצא בהם הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, דהיינו 50
שמתיתחד במדת מלכותו 51
ששם נמשך ונתהווה 52
המקום והזמן, – מדת 53
המלכות כפי שהיא באה 54
למטה, אחרי צמצומים, 55
להיות ה"חיות" של זמן 56
ומקום למטה; אך גם 57
דרגה זו של מלכות, 58
מיוחדת עם הקב"ה. כך גם 59
בבחינת מקום וזמן, נמצא 60
הקב"ה שלמעלה ממקום 61
וזמן, אלא כאן מכסה על 62
כך מדת המלכות, באופן 63
שהנבראים יורגשו וייראו 64
כ"מציאות" עם הגבלות 65

מלא את כל הארץ 74
ממש בזמן ומקום, כי 75
בשמים ממעל ובארץ 76
ולד' סטריין – ארבע 77
רוחות, הכל מלא מאור 78
אין-סוף ברוך-הוא 79
בשוה ממש, כי כך הוא 80
בארץ מתחת כמו 81
בשמים ממעל ממש, כי 82
הכל הוא בחינת מקום, 83
הבטל במציאות באור 84
אין-סוף ברוך-הוא, 85
המתלבש בו – בבחינת 86
מקום, על-ידי מדת 87
מלכותו המתיתחד בו יתברך. – ולגבי אור אין-סוף ברוך-הוא 88
שלמעלה לגמרי מזמן ומקום, אין שום הבדל בין שמים וארץ 89
– הוא נמצא בכל מקום בשווה. אלא, כיוון שכך, הרי מצד אור 90

והתחלקות של זמן ומקום. וזהו יחודא תתאה – האופן 66
התחתון יותר של יחוד. שהנבראים אינם בטלים במציאות ממש. 67
שכן, מקורם, מדת המלכות, נותן מקום להיראותם כ"מציאות", 68

10 הַיָּמִן וְהַמְּקוֹם
11 מְצִיאוֹתָם לְגִמְרִי, וְלֹא
12 יִהְיֶה שׁוּם בְּחִינַת זְמַן
13 וּמְקוֹם בְּמִצִּיאוֹת אֶפְלוֹ
14 לְתַחְתּוֹנִים. – רק כיוון
15 שבחינת מלכות מסתירה
16 על האור איך־סוף ברוך־
17 הוא, יכול להיות ענין
18 הזמן והמקום לנבראים.

שער היחוד והאמונה

מלכותו המיוחדת בו ית' רק שמדת מלכותו היא מדת הצמצום וההסתר להסתיר אור אין סוף ב"ה שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי ולא יהיה שום בחי' זמן ומקום במציאות אפילו לתחתונים.

9 בְּרוּךְ־הוּא, – שהנבראים לא ירגישו בו, וזאת כדי שֶׁלֹא יִבְטְלוּ

יום רביעי כ"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל:

19 וְהֵנָּה, בְּמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר יוֹבֵן מַה שֶׁכָּתוּב: "אֲנִי ה' לֹא
20 שְׁנִיתִי", פֶּרֶשׁ – לא שמשמעות מה שהקב"ה אומר "אני ה' לא
21 שנית" היא רק לומר שהוא לא שינה הנהגתו או אפילו את
22 רצונו לגבי אלה שעושים טוב לשלם להם שכר עבור זה וכך
23 הלאה, אלא הכוונה היא
24 שהקב"ה אומר: "אני לא
25 השתניתי", שאין שום
26 שינוי חס־ושלום בהקב"ה.
27 הרי לא שייך כלל
28 להצביע על שום ענין
29 שיפעול שינוי חס־ושלום
30 בו יתברך! הדבר היחיד
31 שיכול לתת מקום לחשוב
32 שישנו חלילה שינוי – הוא
33 בנוגע לאחדותו יתברך
34 מצד בריאת העולמות:
35 לפני שהוא יתברך ברא
36 את העולמות, לא היתה שום מציאות, רק הקב"ה בלבד. ואילו
37 אחרי שהוא יתברך ברא את העולמות, יכולים הרי לחשוב,
38 שבאילו התווסף עוד דבר (העולמות והנבראים) ואשר ממילא
39 מהוה הדבר שינוי חס־ושלום באחדותו המוחלטת – כלפי כך
40 נאמר "לא שניתי", שֶׁאֵין שׁוּם שְׁנוֹי כָּלֵל, בְּמֹה שֶׁהָיָה לְבָדוֹ
41 קִדְּם בְּרִיאת הָעוֹלָם – כִּךְ הוּא לְבָדוֹ אַחֵר שֶׁנִּבְרָא. – שהרי
42 לכאורה לא מובן: כיצד הוא לבדו אחרי התהוות הבריאה – הרי
43 התווסף עוד דבר, העולם? – אך כפי שהוסבר לעיל ענין היחוד,
44 שהכוונה היא שהעולם בטל במציאות ומיוחד אתו יתברך –
45 מובן, שהוא "לבדו" אחרי הבריאה, בדיוק כמו שהוא "לבדו"
46 לפני הבריאה, כי כל הבריאה בטלה במציאות ומאוחדת אתו
47 יתברך. מה שהבריאה נראית כ"מציאות" הרי זה רק לגבי
48 הנבראים התחתונים, ואילו לגבי יתברך אין היא שום מציאות
49 כלל, והרי הוא "לבדו" אחרי בריאת העולמות כמו שהוא לפני
50 הבריאה. וְהֵנָּה שְׁאוּמְרִים: "אֵתָה – רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוּא עַד

51 שֶׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם, אֵתָה הוּא כו', – משנברא העולם.
52 לכאורה: היה מספיק בנאמר "אתה הוא עד שלא נברא העולם
53 ומשנברא", לשם מה נשנה עוד הפעם "אתה הוא משנברא" –
54 אלא, נאמר עוד הפעם "אתה הוא", כדי להדגיש, שה"אתה
55 הוא" שאחרי בריאת
56 העולם, הוא אותו "אתה
57 הוא" שלפני בריאת
58 העולם, בְּלִי שׁוּם שְׁנוֹי
59 בְּעֲצֻמּוֹתוֹ, – וגם וְלֹא
60 בְּדַעְתּוֹ, – שלמרות שיש
61 מקום לומר שבריאת
62 העולם תהווה שינוי
63 בדעתו, בחשבנו שבמה
64 שהתווסף עולם התווסף
65 משהו בדיעה שהוא יודע
66 את העולם, וממילא
67 מהווה הדבר שינוי בדעתו
68 – לכן אומרים, שגם בדיעה שלו אין שום שינוי חס־ושלום, כִּי
69 בִּידְעֵת עֲצָמוֹ יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, שֶׁחֵבֵל מִמֶּנּוּ וּבְטָל
70 בְּמִצִּיאוֹת אֶפְלוֹ, – וכיוון שבידיעת עצמו הוא יודע את כל
71 הנבראים, לא התווסף שום חידוש ולא נתהווה שום שינוי
72 בידיעתו: לפני הבריאה היתה ידיעת עצמו וכך אחרי הבריאה
73 ישנה ידיעת עצמו, ידיעה שעל ידה הוא יודע את כל הנבראים
74 המתהווים ממנו. וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב הַרְמְבָם ז"ל, ש"הוּא הַיּוֹדֵעַ,
75 וְהוּא הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַיּוֹדֵעַ עֲצָמָה – כפי שהוסבר ביתר פירוט
76 בפרק שני שבחלק הראשון – שאצל האדם, ישנם שלשה דברים
77 נפרדים: ישנו ה"יודע" – נפש האדם שהיא זו היודעת, וישנו
78 ה"יודע" – הדבר שיודעים אותו, וישנה ה"ידיעה" – כוח הדעת
79 לדעת ולהבין; ואילו אצל הקב"ה, כותב הרמב"ם, כל זה "הוא"
80 עצמו, הַכֹּל אַחֵר, וְדָבָר זֶה – ממשיך הרמב"ם, אֵין בֵּין בִּפְּנֵי
81 – האדם, לְאִמְרוֹ, וְלֹא בִּאֲזֵן לְשִׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם –
82 ובהבנתו, לְהַכִּירוֹ עַל בּוֹרְאוֹ. – שתהיה לאדם הכרה יסודית

4. מלאכי ג, ו. 5. בנוסח התפילה (ילקוט ואתחנן רמז תתלה). 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא תואר. ועד"מ להבדיל באלף כו' – באדם הרי ידיעתו למטה ביותר מעצמות נפשו – בנוגע לפשיטות, מציאות וכו'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא אחד מתואריו – ואי"ז משנה בעצמותו ח"ו". 8. הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו. ובכ"מ. מו"נ ח"א פס"ח.

יתברך. ואם בן, - כיוון שאחדותו היא פשוטה, בלי הרכבה
ובלי ריבוי, אי אפשר שדעתו תהיה דבר נפרד ממנו, שהרי אז
היה משמע שלפני שידע היה אופן אחד ואחר-כך נוספו ידיעה,
ריבוי והרכבה חסד-שלום, אלא: על בן מהותו ועצמותו
ודעתו - הכל דבר אחד
ממש, בלי שום הרקבה.
ולפיכך, כשם שאי אפשר לשום נברא
בעולם להשיג מהות הבורא לעצמו, כפי
הבורא לעצמו - כך אי אפשר להשיג מהות
דעתו, - שכן, דעתו
וידעתו הן דבר אחד אתו
יתברך, רק להאמין
באמונה, שהיא למעלה
מהשכל ומהשגת, -
ומשום כך יכולה היא
לקבל ענין שלמעלה
מהבנת אנוש, שהקדוש-
ברוך הוא יחיד ומיוחד -
הוא ודעתו הכל אחד
ממש, וכידיעת עצמו
מביר ויודע כל
הנמצאים עליונים
ותחתונים, - ה"נמצאים"
של העולמות העליונים
ושל העולמות התחתונים,
עד שלשול קטן שבים¹⁰,
ועד יתוש קטן שיהיה
בטבור הארץ¹¹ - אין דבר נעלם ממנו, ואין ודעתו זו -
שהוא יודע את כל הנבראים, מוסיפה בו רבוי ותקופה כלל,
- של דבר נוסף, מאחר שאינה רק ידיעת עצמו, - ובידיעת
עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו ובטלים אליו
במציאות ומאוחדים בו, ועצמותו ודעתו הכל אחד¹². ולפי
שזה קשה מאד לצייר בשכלנו ע"כ

1 בזה, להשיג איך זה ידיעה כזו שמי שיודע, ומה שהוא יודע,
2 ובמה שהוא יודע - הכל דבר אחד, כי הקדוש-ברוך הוא,
3 מהותו ועצמותו ודעתו - הכל אחד ממש מכל צד ופנה,
4 בכל דרך - של, יחוד, ואין דעתו דבר נוסף על מהותו
5 ועצמותו, כמו שהוא
6 בנפש האדם, שדעתה
7 דבר נוסף על מהותה
8 ומרכב בה, - אצל
9 האדם מהווה הדעת ענין
10 נוסף על הנפש המורכב
11 בה, שהרי כשהאדם
12 לומר ויודע איזה דבר -
13 כבר היתה בו נפשו
14 המשכלת בטרם שלמד
15 וידע, ואחר שלמד וידע
16 נתוספה ידיעה זו
17 בנפשו, - הרי שבאדם
18 הידיעה היא דבר נוסף
19 לנפש - נוסף בה הענין
20 שנלמד. וכן מדי יום
21 ביום ימים ידברו, ורוב
22 שנים ידעו חכמה¹³, -
23 ה"ימים" מלמדים את
24 האדם, והרבה שנים
25 מוסיפים חכמה לאדם,
26 ואין זו אחדות פשוטה
27 אלא מרכבת, - כלומר,
28 למרות שהידיעה באדם
29 היא גם כן מאוחדת עם
30 הנפש - הרי אנו אומרים שהנפש יודעת - אך יחוד זה של
31 הידיעה עם הנפש אינו "אחדות פשוטה" ("אחדות פשוטה" היינו
32 שלא שייך שתהיה לא מאוחדת), אלא זוהי אחדות מורכבת,
33 הרי הם שני דברים המתאחדים. אבל הקדוש-ברוך הוא
34 אחדות פשוט בלי שום הרקבה וצד רבוי כלל. - שנאמר
35 שקודם לכן זה לא היה, דבר כזה לא שייך לומר חסד-שלום בו

שער היחוד והאמונה

הקב"ה מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש
מכל צד ופנה בכל דרך יחוד ואין דעתו דבר
נוסף על מהותו ועצמותו כמו שהוא בנפש האדם
שדעתה דבר נוסף על מהותה ומורכב בה שהרי
כשהאדם לומד ויודע איזה דבר כבר היתה בו
נפשו המשכלת בטרם שלמד וידע ואחר שלמד
וידע ניתוספה ידיעה זו בנפשו וכן מידי יום ביום
ימים ידברו ורוב שנים יודעו חכמה ואין זו אחדות
פשוטה אלא מורכבת אבל הקב"ה הוא אחדות
פשוט בלי שום הרכבה וצד ריבוי כלל ואם כן ע"כ
מהותו ועצמותו ודעתו הכל דבר אחד ממש בלי
שום הרכבה ולפיכך כשם שאי אפשר לשום נברא
בעולם להשיג מהות הבורא ועצמותו כך אי אפשר
להשיג מהות דעתו רק להאמין באמונה שהיא
למעלה מהשכל ומהשגת שהקב"ה יחיד ומיוחד הוא
ודעתו הכל אחד ממש ובידיעת עצמו מכיר ויודע
כל הנמצאים עליונים ותחתונים עד שלשול קטן
שבים ועד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ אין דבר
נעלם ממנו ואין ידיעה זו מוסיפה בו ריבוי והרכבה
כלל מאחר שאינה רק ידיעת עצמו ועצמותו ודעתו
הכל אחד ולפי שזה קשה מאד לצייר בשכלנו ע"כ

הנפש - הרי אנו אומרים שהנפש יודעת - אך יחוד זה של
הידיעה עם הנפש אינו "אחדות פשוטה" ("אחדות פשוטה" היינו
שלא שייך שתהיה לא מאוחדת), אלא זוהי אחדות מורכבת,
הרי הם שני דברים המתאחדים. אבל הקדוש-ברוך הוא
אחדות פשוט בלי שום הרקבה וצד רבוי כלל. - שנאמר
שקודם לכן זה לא היה, דבר כזה לא שייך לומר חסד-שלום בו

9. איוב לב, ז. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "[קטן שבכל הבריות - רש"י חולין (מ, א)] שבים [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד].
11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הפחות בצורה - חשיבות - שבכל הברואים - ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט - וראה ב"ר רפ"ח.
12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כאן נסתיים כל הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור בענין: ודבר זה כו', ורק מסתייע מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת כל הכתוב לעיל. דנקודתו - דהוא היודע כו' ובידיעת עצמו וכו' שכתב הרמב"ם - כ"ז הוא יחוד, עבודת כאו"א [ולא יחוד - דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיום הענין ברמב"ם על אתר: ודבר זה אין בלב האדם (איזה שיהי) להכירו על בוריו - משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עממ"ש בהל' תשובה ספ"ה "הוא שהנביא אמר כי לא מח' כו'". - וע"כ מבאר דע"כ אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל - אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) ודייק בלשונו "לצייר" שאינו רגיל כלל. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכיו"ב). (2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" - מוכח דסו"ס אפשרי לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשך - החקר גו' העיני גו' - משמע דא"א. וכן לעיל: ודבר זה אין כח כו' להכירו כו'. וי"ל: ציור בשכל - צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: (1) התאמתות ללא ספק (שהרי רואה הציור) - "אפליג" בשכל בהחלט. (2) אף שאינו מבין כלל איך ציירו הציור ופרטיו - אין זה נוגע כלל בהתאמתות אצלו - שהרי למרות אי ההבנה - בשעת מעשה רואה הציור לכל פרטיו. ובנדו"ד יש: (1) להבין בשכל שאין מקום להקשות בחקר אלקה - שהרי הק' גם לפי הבנת השכל - ראה לקמן פ"ט - בל"ג והגבלות (2) א"א להבין בשכל (בידיעת החיוב) איך זה המציאות דאח"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט בפ"ע.

אפשר לומר על הקב"ה גדר של דעת, גם לא בידיעה כזו שהיא
מופשטת לגמרי מגדרי הידיעה שלנו – וכיוון שאומרים, שהוא
יתברך עצמו הוא ה"מדע" והוא ה"יודע" וכו', יש בכך חסר
ושלום משום הגדרה מסויימת לגבי הקב"ה, שהוא איך-סוף.
ברם, על פי קבלה, צודק
הרמב"ם: אלא (כפי
שכתוב בהגהה בפרק שני
שבחלק הראשון, וכפי
שכתוב להלן בהגהה
בפרק ט') דבר זה הוא
אחרי הרבה צמצומים
שאר איך-סוף ברוך-הוא
צמצם את עצמו, עד
שהוא מתלבש בכלים של
ספירות חכמה, בינה, דעת של עולם האצילות – שם "הוא
המדע הוא היודע כו'", כי הספירות מאוחדות בתכלית היחוד
עם אור איך-סוף, עד ליחוד של "הוא היודע" וכו'¹⁷.

אמר הנביא¹⁴: "כי גבהו שמים מארץ – בן גבהו דרכי –
אומר הקב"ה, מדרכיהם ומחשבותי ממחשבותיהם",
וכתיב¹⁵: "החקר אלוה תמצא וגו'", וכתיב¹⁶: "העיני כשר
לך, אם בראות אנוש תראה", שהאדם רואה ויודע כל
הדברים – שהוא יודע,
בידיעה שחיון ממנו –
וידיעה זו, כיוון שהיא חוץ
ממנו ולפני כן לא ידע
אותה, הרי כשהוא יודע
את הידיעה, מתווסף בו
דבר זה, והקדוש-ברוך
הוא – יודע הכל, בידיעת
עצמו, עד פאן לשונו –
של הרמב"ם. [עין שם
בהלכות יסודי התורה. והסכימו עמו חכמי הקבלה,
במבאר ב'פרדס' מהר"ם זקוני-לברכה]: – שכן, ישנם
גדולי ישראל החולקים על הרמב"ם בענין זה, בטענם שאי

שער היחוד והאמונה

אמר הנביא כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי
מדרכיהם ומחשבותי ממחשבותיהם וכתיב החקר
אלוה תמצא וגו' וכתיב העיני כשר לך אם בראות
אנוש תראה שהאדם רואה ויודע כל הדברים בידיעה
שחיון ממנו והקב"ה בידיעת עצמו עכ"ל [ע"ש בה'
יסודי התורה והסכימו עמו חכמי הקבלה כמבואר
בפרדס מהר"ם ז"ל]:

יום חמישי כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פג, והנה מכאן... עד עמ' 166, ודעתו הכל א'.

איך-סוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור
איך-סוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות.
לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור איך-סוף "נסתלק" היא,
שאור איך-סוף אינו מאיר בגילוי – "איך-סוף" ר"בלי גבול" אינם
בהתגלות – רק מתגלה
כוח הגבול, הנותן מקום
למציאות עולמות בעלי
גבול. – ואילו ה"חכמים
בעיניהם" טעו, בסברם
שענין הצמצום
והסתלקות הוא שם
במובנם הפשוט – שהקדוש-ברוך-הוא סלק עצמו ומחותו
חס-ושלום מעולם הוה¹⁸, – שלא כפי האמת, שמשמעות
"סילק" היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין
אור איך-סוף לא יהיה בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא

ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר
אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה
חס-ושלום ענין של ריבוי והרכבה – ודבר זה לא שייך בהקב"ה,
כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט – הנה מענין זה, יש להבין
שגגת מקצת חכמים
בעיניהם, – וכיוון שגם
שוגג זקוק לכפרה, לכן ה'
יכפר בעדם, – על
טעותם, שישנו וישנו
בעיניהם
האריז"ל, והבינו ענין הצמצום המוזכר שם כפשוטו
שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מעוה"ז רק שמשגית
הצמצום המוזכר שם כפשוטו, – בכתבי האריז"ל מוזכר,
שבתחילת בריאת העולמות, היה אור איך-סוף ממלא "מקום"
העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן
עולמות הם בבחינת גבול – ואור איך-סוף ברוך-הוא, הרי הוא

שער היחוד והאמונה

והנה מכאן יש להבין שגגת מקצת חכמים בעיניהם
ה' יכפר בעדם שישנו וישנו
האריז"ל והבינו ענין הצמצום המוזכר שם כפשוטו
שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מעוה"ז רק שמשגית

(3) ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (בידיעת החיוב) וכנ"ל בעניני הציוור. ובזה מתורצת ג"כ הסתירה: דחקר אלקה וכן להכירו בלב – א"א (היינו בידיעת החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א – דוקא תמצא, על בוריו, וכן בפ"ב להבינו על בוריו – דוקא]. ועפ"י מתורצת ג"כ קושיית הראב"ד בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" – וע"פ הנ"ל מתורץ – כי גם ברמב"ם שם מדייק "להשיג דבר זה על בוריו" (ידיעת החיוב והמהות דוקא – משא"כ בידיעת השלילה שאפשר – וה"ו הסברה וידיעה בשכל ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מור"נ ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' ככלל – שבזה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי ו,ב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "לצייר בשכל". – וראה שם בלקו"ת איך שע"י ריבוי בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) ["קשה מאד"] יוכל להגיע כמעט "לציוור" הדבר – אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". 14. ישע"י נה, ט. 15. איוב יא, ז. 16. שם, י, ד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמנת אלקות". 18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרכנו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן כ"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא מכללות כו') – דכיון שמאמינים שיועד כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא

מן ההכרח לומר שאין ידיעתו אותם – את כל הנבראים, 27
 מוסיפה בו רבוי וחדוש, – וכל זה מדוע? – מפני שידוע הכל 28
 בידיעת עצמו – אילו ידיעתו את הנבראים לא היתה "בידיעת 29
 עצמו", היתה אז בידיעה זו משום ריבוי וחדוש: נוספה ידיעה זו, 30
 והיא ענין של חידוש, 31
 שהרי לפני כן לא היתה 32
 ידיעה זו ועתה היא כן 33
 ישנה; אך כיוון שמושג כל 34
 למעלה לגמרי ענין של 35
 ריבוי וחדוש, מן ההכרח 36
 שידעת הקב"ה את 37
 הנבראים היא באופן 38
 שהוא יודע אותם בידיעת 39
 עצמו – וממילא, הרי 40
 כביכול מהותו ועצמותו 41
 – הוא עצמו, וידעתו – 42
 שידוע את הנבראים 43
 שבעולם הזה, הכל אחד. – כיוון שידעתו והשגחתו ישנן 44
 בעולם הזה, וידיעתו היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו 45
 יתברך ישנו בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך היושב 46
 בהיכלו ורק השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא 47
 במקום שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד 48
 עצמו הוא נראה ומורגש כ"יש" ו"מציאות", ורק על-ידי עבודה 49
 צריכים לעשות את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות 50
 לו יתברך, הרי הוא עצמו ברוך הוא נמצא כאן בעולם הזה 51
 באותה מדה שהוא נמצא בעולמות העליונים. 52

1 סילק חסידו שלום את עצמו מעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה
 2 בהשגחה פרטית על כל היצורים בלם, אשר בשמים
 3 ממעל ועל הארץ מתחת. – על כל אלה משגיח הקב"ה
 4 מלמעלה בהשגחה פרטית, אך כיצד מתבטא הדבר? – לפי
 5 סגנונם הוא למשל כמלך
 6 היושב בהיכלו ומסתכל
 7 משם על הדברים שמחוץ
 8 להיכל. כלומר, המלך
 9 עצמו אינו נמצא מחוץ
 10 להיכל, למרות שהשגחתו
 11 היא גם מחוץ להיכל. כך,
 12 הם אומרים, משגיח
 13 הקב"ה על כל הנבראים
 14 שהם חסידו שלום מחוץ
 15 ל"היכל" שלו. והנה,
 16 מלבד שאי אפשר כלל
 17 לומר ענין הצמצום
 18 בפשוטו שהוא ממקרי הגוף – מי שנתן תחת מקרי הגוף יכול
 19 להיות בו ענין הצמצום והסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה
 20 כאן, ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר – דבר זה
 21 אי אפשר, אבל, לומר כלל על הקדוש ברוך הוא, הנבדל
 22 מהם – ממקרי הגוף, רבוי רבבות הבדלות עד אין קץ; נוסף
 23 על כך, אף גם זאת, לא בדת דבריו, מאחר שהם מאמינים
 24 בני מאמינים שהקדוש ברוך הוא יודע כל היצורים
 25 שבעולם הזה השפל ומשגיח עליהם, – הרי שהם מודים
 26 שידעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם הזה השפל, ועל-כרחיך –

שער היחוד והאמונה

מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כולם
 אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת והנה מלבד
 שא"ל לומר ענין הצמצום כפשוטו שהוא ממקרי
 הגוף על הקב"ה הנבדל מהם ריבוי רבבות הבדלות
 עד אין קץ אף גם זאת לא בדת ידברו מאחר
 שהם מאמינים בני מאמינים שהקב"ה יודע כל
 היצורים שבעוה"ז השפל ומשגיח עליהם וע"כ אין
 ידיעתו אותם מוסיפה בו ריבוי וחדוש מפני שידוע
 הכל בידיעת עצמו הרי כביכול מהותו ועצמותו
 ודעתו הכל א'

יום שישי כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, וז"ש בתקונים... עד עמ' 166, דמלא לון.

53 וזהו שכתוב ב'תקונים' תקון נז: 'דלית אתר פנוי מיניה,
 54 לא בעלאין ולא בתתאין'; – אין מקום פנוי ממנו יתברך לא
 55 בעליונים ולא בתחתונים.
 56 הרי נאמר בתיקוני זוהר,
 57 שהוא עצמו נמצא
 58 בעולמות התחתונים; 11
 59 וב'דעא מהימנא' פרשת 12
 60 פניחם: – כתוב: "איהו" 13
 61 תפיס בבלא ולית מאן 14 סוכ"ע כו' ולית מאן דנפיק מרשותי' לבר איהו
 62 דתפיס ביה כו', – הוא 15 ממכ"ע כו' איהו מקשר ומיחד זינא לזיניה עילא
 63 (הקב"ה) תופס בכל דבר

שער היחוד והאמונה

וזהו שכתוב ב'תקונים' תקון נז: דלית אתר פנוי מיניה, לא בעלאין ולא בתתאין; – אין מקום פנוי ממנו יתברך לא בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר בתיקוני זוהר, שהוא עצמו נמצא בעולמות התחתונים; וב'דעא מהימנא' פרשת פניחם: – כתוב: "איהו תפיס בבלא ולית מאן דנפיק מרשותי' לבר איהו דתפיס ביה כו', – הוא ממכ"ע כו' איהו מקשר ומיחד זינא לזיניה עילא (הקב"ה) תופס בכל דבר

כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל הדיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום – הי' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"ל לומר דלא סילק עצומ"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" – ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"ל לומר דחזר והמשיך עצמו"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבטי דבעולם האצי' יוכלו לתרץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בהעולמות שבהם אין איהו וחיותי וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות ביי"ע".

ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחיית כל הנבראים, אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי – בכך מתבטאת הרבותא של העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום תפיסה ושינוי. וכדלהלן:

וְגַם בְּתַחֲתוֹנִים, – אין אף אחד שיתפוס בו, אֶת־עַל־גַּב דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין – למרות שהוא יתברך "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחיה אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת בפנימיות בנברא – הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים, אין הדבר כך, כי האופן

אין שהוא ממלא כל עלמין – אינו בְּנִשְׁמַת הָאָדָם – המתלבשת תוך גופו, שֶׁהִיא – הנשמה, נִתְפַּסֶּת תוֹךְ הַגּוּף עַד שֶׁמִּתְפַּעֶלֶת וּמִקְבַּלֶּת שְׁנוּיִם מְשֻׁנְיֵי הַגּוּף וְצִעְרוֹ, מִהֶבְאֹת – שהגוף מקבל, או קרירות – שהגוף סובל, או חֲמִימוֹת הָאֵשׁ וְכִיּוּצָא, – שסבל הגוף משפיע גם על הנפש. מִהֶ־שְּׂאִין־בֶּן בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, – שלמרות שהוא ממלא כל העולמות ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל שׁוּם שְׁנוֹי – ואינו מושפע מְשֻׁנְיֵי עוֹלָם הָזֶה, מן השינויים המתהווים מִקִּיץ לַחֹרֶף וּמִיּוֹם לַלַּיְלָה, בְּדִכְתִּיב: – כמו שכתוב: "גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחֲשִׁיד מִמֶּךָ, וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאִיר", לִפִּי שְׂאִינוֹ נִתְפָּס כָּלֵל תוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אֶת־עַל־גַּב דְּמְמַלֵּא לֵזֶן. – למרות שהוא "ממלא" אותם.

וְתַתָּא, – הוא (הקב"ה) מקשר ומיחד מין אחד במין שני, את העליון עם התחתון, וְלִית קוֹרְבָא בְּד' יְסוּדֵי, אֲלֵא בְּקֶרֶן־שֶׁא־בְּרוּךְ־הוּא בְּד' אִיהוּ בִּינִיחוֹ, – ואין שום קרבה ואיחוד בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא עלידי הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, עלידי כוח האין־סוף, בארבעה היסודות – מתהווה התחברות ביניהם, למרות שמצד עצמם הם הפכים אחד לשני, כמו אש ומים, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ – של זוהר שם. וְרוֹצֵה לִמְדָּה: – במה שהוא אומר, "לִית מֵאֵן דְּתַפְסִים בִּיה" – הכוונה היא, שְׂאִין מִי שֶׁיִּתְפָּס בְּהַשְׁגַּת שְׂכָלוֹ מִכָּל שְׂכָלִים הָעֲלִיּוֹנִים, – גם בין ה"שכליים העליונים", של הנבראים מהעולמות לֵזֶן העליונים (שהם בעלי

שכל והשגה גדולים) אין מי שיתפוס בשכלו בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתַקוּנָם: – ב"תיקוני זוהר": "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, – שגם העולמות הסתומים לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את הקב"ה והוא "סתום" מהם, וְלִית מִחְשָׁבָה תַּפְסָא בְּד' כָּלֵל". – אין שום מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה "לתפוס" בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבותא היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת.

יום שבת קודש כ"ו סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, והו' ג"כ ענין... עד עמ' פד, בפועל ממש.

אִינוֹ שְׂכָלוֹ וּמִחְשַׁבְתּוֹ מְקִיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא הַמְצִיָּד בְּמִחְשַׁבְתּוֹ אוֹ בְּשְׂכָלוֹ, – שהרי הדבר נמצא בשכלו ובמחשבתו, אֵךְ אֵין –

השכל והמחשבה, מְקִיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא מִמֶּשׁ פֶּעֶל מִמֶּשׁ; – הם מקיפים את ה"ציר" בלבד של הדבר, אבל לא את הדבר עצמו. דבר זה מובן במיוחד בדבר גשמי,

וְהוּוֹ גַּם־כֵּן עֲנִין "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין", – שהוא מקיף וסובב את כל העולמות, פְּרוּשׁ, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא

נמצא חס־שלוש בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך משפיע בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: דָּךְ מְשַׁל, כְּשֶׁאֲדָם מִתְבּוֹנֵן בְּאִיהוּ דְּבִר חֲכָמָה בְּשְׂכָלוֹ אוֹ בְּדָבָר גְּשָׁמִי בְּמִחְשַׁבְתּוֹ,

שער היחוד והאמונה

והו' ג"כ ענין סוכ"ע פי' ד"מ כשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או דבר גשמי במחשבתו אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא המצוי במחשבתו או בשכלו אך אין מקיפים על הדבר ההוא ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא

המצויר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה
על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו
המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה
בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין זה באופן
שהחיות מצמצמת
בהתאם לנברא, שאז היא
יכולה להיקלט בפנימיותו
של הנברא, אלא חיות זו
נשארת במדריגתה
הנעלה, שהיא למעלה
מעלה מלחצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו
של הנברא – ובהיותה במדריגתה, היא משפיעה בנברא את
ענין ההתהוות והחיות.

שער היחוד והאמונה

מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידיעתו שיועד
כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי
היא היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש.

שהדבר הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל ממש במקום אחר, לא
במחשבתו, שבה נמצא רק "ציורו" של הדבר, ורק את ה"ציור"
בלבד מקיפה מחשבתו, אבל הקדוש ברוך הוא דבתיב ביה
– שלגביו כתובי: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'" –
שהמחשבה שלמעלה
היא באופן אחר לגמרי
מאשר, להבדיל,
מחשבתו של אדם, הנה
מחשבתו וידיעתו
שיועד כל הנבראים,
מקפת כל נברא ונברא בפועל ממש, שהרי היא –
המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין ליש
בפועל ממש. – שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר

21. ישע"י נה, ח.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום רביעי עמוד ב

ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא ומיישבת את דברי רבי אלעזר
באופן אחר: אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה – לא
פטר רבי אלעזר את החופר גלל ברשות הרבים כשלא נתכוין לזכות
בו, אלא כשלא הגבירו שלשה טפחים, שבאופן כזה אינו נידון כמסלק
את התקלה ממקומה, ולפיכך בחזקת הראשון היא עומדת, ואין לחייב
את השני בנוקיה אלא באופן שמכוין לקנותה.
מבררת הגמרא: וימי דוחקיה דרבי אלעזר – מדוע נדחק רבי אלעזר,
לאוקמה בגזון שהפכה לפחות משלשה – להעמיד את דברי המשנה
באופן שלא הגביה שלשה טפחים, וטעמא דכי נתכוין לזכות בה הא
אין מתכוין לזכות בה לא – ועל כן הוצרך להוסיף ולבאר את דברי
המשנה, שרק באופן שנתכוין לזכות בגללים לצורכו חייב בתשלום
נוקיהם, אך אם לא נתכוין לזכות בהם אינו חייב באחריותם, מאחר
שלא סילק מתחילה את תקלתו של הראשון, לוקמה למעלה משלשה
הרי יכול הוא להעמיד את המשנה באופן שהפך את הגללים בגובה
של יותר משלושה טפחים, ואף על גב דלא נתכוין לזכות בה חייב
– ובאופן כזה אף אם לא נתכוין לזכות בגללים לצורכו חייב באחריות
נוקיהם, מאחר שסילק את מעשי הראשון.
מבאר הגמרא: אמר רבא, מתניתין קשייתא, מאי אריא הפך לתני
הנביא – מדוע נקטה המשנה לשון 'הפך' ולא לשון 'הגביה', אלא
שמע מינה שכל הפך למטה משלשה הוא – שכאשר נוקטת המשנה
לשון 'הפך' כוונתה שלא הגביה יותר משלושה טפחים, ולפיכך הוצרך
רבי אלעזר להוסיף, שבאופן שאינו מכוין לזכות בהם אינו חייב
בנוקיהם, מאחר שהגביה הפחותה משלושה טפחים אינ מסלקת את
מעשי הראשון.
הגמרא מקשה על מה שנתבאר שרבי אלעזר פטר את המפקיר נוקי:
ומדרבי אלעזר אמר חייב – בהכרח שרבי יוחנן שנחלק עליו בענין
זה אמר פטור. וימי אמר רבי יוחנן הכי שמפקיר נוקי פטור, והתנין
(להלן ל.) שאדם המצניע – מחביא את תקוין ואת הוכוכות ברשות
הרבים, וכן אדם הגורד דרדו בקוצים – שעשה גדר לחצירו מקוצים,
וכן גדר אבנים שנפיל לרשות הרבים ולא פינהו בעליו, והוזק בהן
– בקוצים או באבנים) אדם אחר, בכל אופנים אלו חייב בעל התקלה
בתשלום נזקו של אותו אדם שהוזק בהם.
ואמר על כך רבי יוחנן, לא שנו בהמים במשנתנו שאם עשה אדם
גדר לחצירו מקוצים ועבר אדם ברשות הרבים ונזקק מהם, שחייב בעל
הגדר בתשלום נזקו, אלא במפירת – באופן שהיו ראשי הקוצים
פורחים לרשות הרבים, שהרי זה כחופר בור ברשות הרבים, אבל
במצמצם – באופן שהיו הקוצים מצומצמים ברשותו, פטור בעל

הגדר מתשלום הנזק.
מבררת הגמרא, באופן שהיה מצמצם הקוצים לחצירו מאי טעמא
פטור הוא מתשלום הנזק, לא – האם לא משום דהויא ליה בור
ברשותו, שהרי חצירו רשותו היא, וסובר רבי יוחנן שלא חייבה תורה
את החופר בור ברשותו, אף כשסמוכה היא לרשות הרבים, מכלל –
ויש ללמוד מכך, דחייבא דבור ברשות הרבים הוא – שלדעת רבי
יוחנן חייבה התורה את החופר בור ברשות הרבים, אף שאין הבור שלו,
אלא מפקיר נזקיו חייב – ואם כן יש ללמוד מכך, שכשם שחייב
אדם על חפירת בור שאינו שלו ברשות הרבים, כמו כן יש לחייבו אם
הפקיר את תקלתו ברשות הרבים, ואם כן, כיצד יתכן לומר שרבי יוחנן
פטר את המפקיר נוקי.
מתרצת הגמרא: לא, לעולם אימא לך שלדעת רבי יוחנן מפקיר נזקיו
פטור, ובור שחייבה עליו תורה היינו כשהבור ממונו הוא, ואם כן יש
להקשות מצמצם מאי טעמא פטור – מדוע פטור המצמצם את קוציו
לרשותו, הרי התורה מחייבת את החופר בור או מניח תקלה ברשותו
בסמוך לרשות הרבים, משום דאתמר עלה אמר רב אחא ברבי דרב
אימא, שהטעם שפטור המצמצם הוא לפי שאין דרכו של בני אדם
להתחבך בקתלים – אין דרך האנשים לילך סמוך כל כך לכתלי רשות
הרבים, עד כדי שמתחככים בהם, ואדם זה שהלך בסמוך כל כך לגדר
הקוצים עד שניזקק מהם משונה הוא, ואין חייב בעל הגדר בתשלום
נוקיו.
הגמרא מקשה קושיא נוספת בענין זה: וימי אמר רבי יוחנן הכי
שמפקיר נוקי ברשות הרבים פטור, והא אמר רבי יוחנן חלקה בבתם
משנה – שבכל מקום שבו מבואר דין במשנה בסתם, שאין תנא החולק
בזה, יש לפסוק הלכה כדיון זה, והני – והרי שנינו (להלן נ) שאדם
החופר בור ברשות הרבים ונפיל לתוכו שור או חמור ונזק, חייב
החופר בתשלום הנזק, ויש ללמוד מדברי המשנה שבור שחייבה עליו
תורה היינו בחופר בור ברשות הרבים, וכן הוא הדין אף במניח תקלה
ברשות הרבים. ומאחר שאין חולק על דין זה במשנה, יש לפסוק כן
להלכה לדעת רבי יוחנן, ואם כן, כיצד יתכן שרבי יוחנן פטר את
המפקיר נוקי.
ומחמת קושיא זו חזרת בה הגמרא ממה שנתבאר עד עתה: אלא
לעולם רבי יוחנן אמר שהמפקיר נוקי ברשות הרבים חייב בתשלומי
נזקם, ויש לדייק מכך, דמרבי יוחנן אמר שהמפקיר נוקי חייב,
בהכרח שרבי אלעזר אמר שהמפקיר נוקי פטור, ואם כן יש
להקשות, והאמר רבי אלעזר

יום ראשון

יום רביעי

כ סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: צד-קג.

תניא: פרק ז. ובוה . . . פב- עליו כלל.

מפתגמי אאזמו"ר: דער שכל און מדות געבוי פון א חסיד, איז לפי ערך זיין ערשטע יחידות בא זיין רבי'ן. די ערשטע יחידות איז לפי ערך מהות עצמו פון א חסיד, לפי אופן מהות עצמו אזא סדר עבודה גיט איהם דער רבי.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מְבִנֵּה הַשֶּׁכֶל וְהַמְדוּת שֶׁל חֲסִיד הוּא לְפִי עֵרֶךְ ה'יחידות' הָרָאשׁוֹנָה שֶׁלוֹ אֶצֶל הָרַבִּי שֶׁלוֹ. ה'יחידות' הָרָאשׁוֹנָה הִיא לְפִי עֵרֶךְ מַהוּת עֲצָמוֹ שֶׁל הַחֲסִיד. לְפִי אִפֶּן מַהוּת עֲצָמוֹ – כָּזֶה סֵדֶר עֲבוּדָה נוֹתֵן לוֹ הָרַבִּי.

יום שני

יום חמישי

כא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קד-קה.

תניא: והנה גדר . . . פב- סטריין

רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואס א איד ניט ער וויל און ניט ער קאן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

רבינו בספר של בינונים פרק ג' אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, שיהידי אינו רוצה ואינו יכול להפרד חס-ושלום מאלקות, זהו מעצמות אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מענין הספירות, דראשיתם היא ספירת החכמה.

יום שלישי

יום ששי

כב סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.
תהלים: קוז-קו.

תניא: והנה אעפ"י . . . 164- לתחתונים.

לאמירת "והביאנו לשלום כו'" מחברים תחלה ב' הציציות דלפניו, אחר-כך מצרפים ציצית כנף השמאלי דלאחוריו, אחרי זה ציצית דכנף הימין ואוחזים אותם בין קמיצה לזרת דיד שמאל. נושקים הציציות שש פעמים, הינו באמירת תבות: ציצית, ציצית, לציצית, אמת, קימת, לעד.

יום
רביעי

שבת

כג סיון

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש תמוז. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות.
שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: והנה כמ"ש . . . -פג- מהרמ"ק ז"ל.

מענה אאזמו"ר לאאמו"ר ביחידות חורף תרל"ה: היצה"ר נקרא נה"ב לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.
בכל אחד ואחד הנה"ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נה"ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.
ונקוט האי כלל בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי' של נה"ב.
וסיים אאמו"ר נ"ע: עד אז לא ידעתי אז עס קען זיין א פרומער נה"ב, ווער רעדט נאך א חסידישער נה"ב.

מענה אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ביחידות חרף תרל"ה: היצר הרע נקרא נפש הבהמית, לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרבה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.
בכל אחד ואחד הנפש הבהמית שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נפש הבהמית למנוע מעבודת התפלה וכדומה.
ונקוט האי כלל [ונאחוז כלל זה] בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותיה של נפש הבהמית.
וסים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] נשמתו-עדן: עד אז לא ידעתי שתתכן נפש בהמית [בלבוש] ירא שמים, שלא לדבר על נפש בהמית [בלבוש] "חסידי".

יום
חמישי

יום ראשון

כד סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית.
תניא: והנה מכאן . . . -166- הכל א'.

השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים.
..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובהתעודותם, ומקלים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.

יום
שלישי

יום שני

כה סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: וז"ש בתקונים . . . "166" דמלא לון.

"דאָגה בלב איש ישחנה", ואמר רבתינו זכרונם לברכה שני פרושים: יסיחנה מדעתו, ישיחנה לאחרים.

ופירש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.

שבת
קודש

יום שלישי

כו סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.

"וירדו חיים שאולה" – שגם בפאול חושבים שהם חיים.

הברכה ב"וירדו חיים שאולה", כמו "בני קרח לא מתו", מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בפאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד א

1 אדם המוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים – כדי שירקבו,
2 ועל ידי כך יהיו ראויים לזבל בהם את שדותיו, והוזהר בהן אדם אחר,
3 חייב המוציא בתשלום נזקו של אותו אדם, וכל הקורם בהן זכה –
4 ובנוסף לכך קנסוהו חכמים, מאחר שפשע בהנחת תקלה ברשות
5 הרבים, שיהא ראשי כל אדם ליטול התבן והקש לעצמו.
6 רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל המקלקלן ו-מניחים תקלה
7 ברשות הרבים והיוק, חייבין לשלם את הנזק, וכמו כן, כל הקורם
8 לזכות בהן לצורך עצמו, זכה.
9 דין נוסף. אדם ההופך את הגלגל ו-גלגל בהמה ברשות הרבים,
10 דהיינו, שנטלם ממקום שבו היו מנחים והניחם במקום אחר, ולאחר
11 שהפכם הוזהר בהן אדם אחר, חייב ההופך בתשלום נזקו של אותו
12 אדם, שמאחר שנטלם ממקום סילק התקלה, וכאשר חזר ומניחם
13 הרי הוא כיוצר תקלה חדשה ברשות הרבים:

גמרא

14 מבררת הגמרא, לימא מתניתין – לכאורה יש לומר, ששיטת משנתנו
15 המחייבת את המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים, היא דלא ברבי
16 יהודה, דתניא – שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר, בשעת הוצאת
17 זבלים – בזמן שרגילים בני אדם להוציא את זבלם לחוץ, אדם מוציא
18 את זבלו לרשות הרבים, וצוברו ו-מניחו שם כל שלשים יום, כדי
19 שיהא נישוף ו-משתפשף ונשחק ברנלי אדם וברנלי בהמה, שעל ידי
20 כך הוא משביח וראוי לדשן בו שדות. שעל מנת כן הנחיל יהושע את
21 הארץ לבני ישראל, שלא יהיו מקפידים זה על זה בהוצאת הזבלים.
22 ויש להוכיח מברייתא זו, שלדעת רבי יהודה אין אדם חייב בתשלום
23 נזקי תבנו וקשו ברשות הרבים, שהרי ברשות עשה, והרי זה שלא
24 כמבואר במשנתנו שחייב המוציא בתשלום הנזק.
25 מתרצת הגמרא, אפילו תימא שמשנתנו ברבי יהודה אין בכך קושיא,
26 מאחר שאף שמתיר רבי יהודה להוציא תבן וקשו לחוץ, מכל מקום
27 מודה רבי יהודה שאם הוזהר תבן זה, משלם בעל התבן את מה
28 שהיוק.
29 שבה הגמרא ומקשה, והתנן (להלן סב): שגמל הטעון פשתן המהלך

30 ברשות הרבים, והניח חנוני נרו מחוץ לחנותו, ועל ידי כך נדלק הפשתן
31 ושרף בית גדול, חייב החנוני בתשלום הנזק, מאחר שפשע בכך
32 שהשאיר את נרו בחוץ. רבי יהודה אומר, בגר תנוכה – אם נר זה
33 שהניח החנוני בחוץ נר חנוכה היה, פטור הוא מתשלום הנזק, מפני
34 שהוא ברשות – שיש רשות לכל אדם להניח נר חנוכה ברשות הרבים.
35 מבררת הגמרא, מאי לאו – האם אין לומר, שכונת רבי יהודה באומרו
36 'מפני שהוא ברשות' משום רשות בית דין – שבית דין מתירים להניח
37 נר חנוכה מבחוץ, ולפיכך פטור הוא מתשלום הנזק, ואם כן אף לגבי
38 מוציא תבן וקשו יהא הדין כן, שמאחר שרשות בית דין נתונה לכל אדם
39 להוציאם לרשות הרבים, לא יהא חייב בנזקיהם.
40 דוחה הגמרא, לא – אין די בכך שעשה ברשות בית דין כדי לפוטרו,
41 אלא משום רשות מצינה – שהדלקת נר חנוכה מצוה היא, ולפיכך
42 פטור הוא על נזק, אבל במוציא תבן וקשו לרשות הרבים שאין מצוה
43 בדבר, חייב הוא בתשלום נזקיהם אף שהרשות בידו להוציאם. דתניא
44 – וכן שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר בגר תנוכה פטור מפני שהוא
45 רשות מצינה.
46 הגמרא מקשה על העמדת המשנה כרבי יהודה: תא שמע, כל אלו
47 שאמרו עליהם חכמים, שמוותרין הם לקלקל ברשות הרבים, כגון
48 אלו המקלחים מי תשמישם לרשות הרבים וכיוצא בזה, מכל מקום אם
49 הוזהרו מימיהם חייבין הם לשלם, ורבי יהודה פוטר אותם מתשלום
50 מאחר שעשו ברשות.
51 ויש להוכיח מברייתא זו, שלדעת רבי יהודה כל העושה ברשות פטור
52 מלשלם, ואם כן לא יתכן להעמיד את משנתנו כרבי יהודה, שהרי
53 במשנה מבואר שהמוציא תבן וקשו לרשות הרבים חייב בתשלום
54 נזקיהם.
55 מתרצת הגמרא, אמר רב נחמן, מתניתין – משנתנו עוסקת שלא
56 בשעת הוצאת זבלים – בזמן שאין אנשים רגילים להוציא את זבלם
57 לחוץ, ורבי יהודה היא, שבאופן כזה מודה רבי יהודה שהמוציא את
58 זבלו לחוץ שלא ברשות חייב בתשלום נזקו.
59 תירוצו נוסף. רב אישי אומר,

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ו

הכלי מצרף לקודש

ואם כך ברור שאין הצירוף מועיל לענין קמיצה ומדוע כתב "ספק אם מצרף הכלי לקמיצה" (ויעיל בדיעבד)?

ומבאר הגר"י אברמסקי (חזון יחזקאל פסחים יט, א):

לטומאה הצירוף צריך לחבר את החלקים ולעשותם אחד (ראיה לכך מההלכה: "עיסה שלשה במי פירות - אינה חיבור שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד" (הל' טומאת אוכלין פ"ו ה"א); כי אף שמכונסים יחד, אינם כגוש אחד). מה שאין כן לענין מנחה אין צורך שהסולת שבכלי ממנו הוא קומץ יהיה גוש אחד, אלא די שהם מכונסים במקום אחד.

ולכן, לענין טומאה שכדי שהאוכל שבכלי יקבל טומאה כאשר נגיעת הטומאה היתה במקצת המאכל, צריך האוכל להיות כגוף אחד, אין צירוף הכלי מועיל מן התורה, כי אין בכוחו לעשות את החלקים המפוזרים לגוף אחד (אלא שמעלה עשו חכמים לקודש (לעיל ה"א) ומצד מעלה זו כל מה שבכלי "כגוף אחד"), אבל לקמיצת המנחה אין צורך שהעשרון יהיה גוף אחד, ויש מקום לומר שאף מדאורייתא הכלי מצרף את החלקים, וקמץ ממקצתו כאילו קמץ מכולו.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יב, הלכה ז: הכלי - מצרף מה שבתוכו לקדש... כלי שהוא מלא פירות פרוזין זה מזה, כגון צמוקין ותרומות, ונניח טמא באחד מהן - נטמא כל מה שבכלי לקדש... וכל המעלות של דבריהם הם. הרמב"ם פוסק כרבי יוחנן (חגיגה כב, א) שהכלי מצרף מה שבתוכו לקודש לענין טומאה מדרבנן.

והקשה ב'כתר המלך' (כאן):

הגמרא (מנחות כד, א) מסתפקת בעשרון סולת של מנחה שחלקוהו לשני חלקים והם מונחים בכלי ואינם נוגעים זה בזה - האם צירופם על ידי הכלי מועיל מדאורייתא ונחשבים כעשרון אחד וניתן לקמוץ מזה על זה, או שהצירוף הוא מדרבנן ולחומרא לטומאה שאם נגע הטמא בחלק אחד נפסל גם החלק השני, אבל לא לקולא, ואין לקמוץ מאחד על השני.

והנה, הרמב"ם הביא הלכה זו בהלכות פסולי המוקדשין (פ"א ה"א) וכתב: "חלק העשרון בכלי אחד ואין חלקיו נוגעין זה בזה ואין ביניהם מחיצה, הרי זה ספק אם מצרף הכלי לקמיצה" (ובדיעבד אם קמץ והקטיר-הורצה). ויש לתמוה: הרי כאן כתב בפשיטות שצירוף כלי הוא מדרבנן,

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ו

האיסור לכהן להיטמא בספק טומאה

ב. ועוד מסתפק ה'מנחת חינוך' (שם): הנטמא בספק טומאה ברשות היחיד שספקו טמא - האם כשהתרו בו שלא יטמא וטימא עצמו לוקה או שמא רק לענין טומאה גילתה תורה שברשות היחיד ספקו טמא וטעון טבילה, אבל לענין הלאו דינו כשאר איסורים שאין לוקים על הספק.

וכתב ה'אחיעזר' (ח"א סי' א סק"ב) שהדבר תלוי במחלוקת אמוראים בירושלמי (נזיר פ"ו ה"א) בנוזר שאם נטמא ודאי מגלח ומביא קרבנות, מה דינו בנטמא מספק ברשות היחיד. לדעה אחת אינו מגלח ואינו מביא קרבנות כי אף שהתורה החמירה ונטמא מספק, אינו נחשב כטמא מת בוודאות. ולפי דעה זו אין הכהן שנטמא מספק לוקה. ולדעה השנייה שהנזיר מגלח ומביא קרבנות גם על ספק טומאה ברשות היחיד. ואם כן, לדעה זו טומאת הספק ברשות היחיד נחשבת כוודאי טומאת מת שהכהן הוזהר עליה ולוקה.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק טו, הלכה ח: טמא שמנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור. היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טמא.

ה'מנחת חינוך' (מצוה רס"ז) הסתפק:

א. האם מותר לכהן לטמא עצמו בספק טומאה ברשות הרבים כי מאחר שהוא טהור גמור אין כאן איסור או שמא לענין האיסור להיטמא למת דינו כשאר איסורי התורה ו'ספק דאורייתא לחומרא'.

וכתב ה'אבני נזר' (יור"ד סי' תסו סק"י) שאין האיסור תלוי בטומאה, האם היא ודאית ואסור לכהן להיטמא ברשות הרבים מספק שמא יש שם מת ככל איסורי תורה שספקם אסור. דוגמא לדבר: אין הגוסס מטמא עד שתצא נפשו ובכל זאת אסור לכהן להיכנס לבית שהגוסס נמצא בו.

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ו

בין קדירות לשבילים

הקדירות מותרות, כי לגבי כל אחת מהן יש ספק אם נאסרה ו'ספקא דרבנן לקולא' (רמב"ן, הובא בש"ך יור"ד סי' קיא סק"ח). ויש אומרים שבמקרה זה אין להקל מספק, כי אם כן נצטרך להתיר את שתיהן, ושוב אין כאן ספק אלא וודאי איסור שהרי אחת משתיהן בוודאי נאסרה (רשב"א, מובא בש"ך שם).

וכתב הש"ך (שם) שמהלכה זו מוכח שהרמב"ם סובר כדעת הרמב"ן, שהרי בשני בני אדם שהלכו בשני שבילים

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יט, הלכה ב: שני שבילים, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ועשה מהירות, ובא חברו והלך בשני ועשה מהירות: אם באו ונשאלו זה אחר זה - מותר לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור.

נחלקו ראשונים בדין שתי קדירות של שני בני אדם העומדות זו לצד זו ונפל לתוך אחת מהן דבר אסור ואין ידוע לאיזו מהן. יש אומרים, שאם נפל איסור מדרבנן שתי

וידוע בוודאי שאחד מהם טמא, שניהם טהורים (אם באו להישאל בנפרד), כי על כל אחד מהם יש ספק האם הלך בשביל הטמא או הטהור, אף על פי שאחד משניהם בוודאי הלך בשביל הטמא. ואם כן, ניתן לדון על כל אחד בנפרד ולטהרו מספק, למרות שמתוך שני המקרים יחד נמצא שטיהרנו טמא בוודאי.

האם בשר המת מטמא טומאת אוכלים? יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ו

הלכות טומאת אוכלין פרק ג, הלכה ז: פחות מִפְּנֵי
מִבְּשֵׁר הַמֵּת שֶׁהַשְּׁלִים עָלָיו בְּבִיצָה מוֹשָׁאֵר אֲכָלִין – הֵבֵל צָרִיף
מִחֻשְׁבָּה, שֶׁהָרִי בָטַל הֵבֵל אֵצֶל כָּל אָדָם.

הגמרא (כריתות כא, ב) מחלקת בין בשר נביזה פחות מכזית שהאדם חשב לאוכלו והושלם לשיעור כביצה בצירוף אוכלים אחרים – שמטמא טומאת אוכלין ובין בשר אדם מן שאינו מטמא טומאת אוכלין גם אם חשב לאוכלו, כי אצל רוב בני אדם אין בשר אדם נחשב 'אוכל' ו'בטלה דעתו אצל כל אדם'.

ולפי זה, תמה הראב"ד על דברי הרמב"ם כאן, "פחות מכזית מבשר המת... צריך מחשבה", הרי משמעות הגמרא היא שאפילו חשב לאוכלו אינו נחשב 'אוכל' כי בטלה דעתו אצל כל אדם!

וה'כסף משנה' כתב ש"ש מקום" לפירוש הרמב"ם בסוגיית הגמרא ותמהו אחרונים (ברכת הוצה וחך נתן, כריתות שם) "מה מקום מצא?" ויתירה מזו: לפי דברי הרמב"ם יש טימאת אוכליו בבשר אדם מת (אם האדם חשב לאוכלו) אבל

וכיון שבשר מת, יחד עם האוכלים המצורפים אליו, נדחה על ידי האנשים המבטלים את הכל מתורת 'אוכל' ("בטל הכל אצל כל אדם") — אינו בא לידי טומאת אוכלין, כי לא שכיח שיחשבו עליו לאכילה, אבל אם בכל זאת אדם יחשוב עליו לאכילה, אכן יטמא טומאת אוכלין.

האם נוטלים ידים על לחם פחות מכביצה? יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ו

ברכה (שו"ע סי' קנח ס"ב).

אלא, שיש להקשות על כך משיטת הרמב"ם שאוכל
פחות מכביצה הרי מקבל טומאה, ולדעתו צריך נטילת ידים
בוודאי! יתירה מזו: גם לדעת התוספות שאין אוכל מקבל
טומאה בפחות מכביצה – זהו רק מן התורה, אבל מדרבנן
לכולי עלמא אוכל מקבל טומאה גם בפחות מכביצה (ראה
המגילה למשל"מ כאן), ואם כן, גם על פחות מכביצה צריך ליטול
ידיים ולברך!

וביארור המפרשים, שכיון ש"אין דין נטילת ידים כי אם מדרבנן" לכן הקילו בו, ומטעם זה לא יברך (מחצית השקל, פרי מגדים, א"א, שם סק"ג).

וכתב ב'קצות השולחן' (בדי השולחן – סי' לו ס"ק ד) כי בלשונו של אדמו"ר הזקן, בהביאו הלכה זו – מוסבר היטב מדוע לא מברכים על הנטילה לכולי עלמא, שכן כתב (סימן קנח ס"ב) "יש להסתפק אם צריך נטילת ידים – לפי שפחות מכביצה אינו נקרא אוכל לענין טומאת אוכלין, שמפני זה אינו מטמא משקים ואוכלים אחרים שנגעו בו .. ופחות מכביצה כיון שאינו נקרא אוכל לענין טומאה אין אכילתו

הלכות טומאת אכלין פרק ד הלכה א: כמה שעור
אכלין לטמא? לטמאת עצמן – כל שחן. אפילו שמשום או
חרדל מטמא... ואין אכל טמא מטמא אכל אחר... עד שיחכה
בו בביצה בלא קלפתה.

לשיטת הרמב"ם כאן, שיעור 'כביצה' שנאמר באוכל הוא רק כדי לטמא אחרים – אבל בכדי שהאוכל עצמו יקבל טומאה, אין צורך בשיעור זה אלא די בכלשהו. אבל לדעת התוספות (פסחים לג, א ד"ה אימת) אף כדי לקבל טומאה צריך שיעור, ואין אוכל מקבל טומאה אלא אם כן יש בו שיעור 'כביצה'.

וענין זה נוגע להלכה גם בזמן הזה – האם לחם פחות מכביצה צריך נטילת ידים?

לדעת ה'רוקח' (הובא בב"א א"ח ס"י קנח) "שיטול מספק ולא יכרך". ומבאר ה'בית-יוסף' את הספק: "משום דכיון דפחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלין [כדעת התוס'] איכא למימר דלא הצריכו בו חכמים נטילה, ואיכא למימר דסתם הצריכו נטילה לאוכל פת ולא חילקו בין פחות מכביצה ליתר מכביצה", ולכן נפסקה כך ההלכה, שיטול ידיים בלי

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ סה

— מכל מקום, מחמת זה שפחות מכביצה אינו מטמא אחרים לכן "אין אכילתו חשובה אכילה לענין נטילת ידיים".

חשובה אכילה לענין נטילת ידיים, לפיכך יטול ידיו ולא יברך". ומובן מזה, כי גם אם אוכל לעצמו מקבל טומאה בפחות מכביצה (כשיטת הרמב"ם – מן התורה; ולכלי עלמא – מדרבנן)

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ו

טיפות נפרדות

נטמא הכל (אלהיו רבא טהרות ח, ט. הגהות הרש"ש למשנה שם).
אך הרמב"ם כתב שאפילו אם נגע הקילוח בשרץ הרי הוא טהור, ואם כן לדעתו הניצוק אינו נחשב חיבור כלל ואפילו נגיעת הטיפות זו בזו, כשהן במצב של שפיקה, אינה מטמאת.

והמשנה נקטה 'טבול יום' כי שם מדובר שהטמא נגע בקילוח כאשר הוא באוויר ואחר כך נשפך לתוך הכלי, ומדובר על דינו של המשקה לאחר שנשפך לכלי התחתון, ולכן, אע"פ שבעודן באוויר אין הטיפות מטמאות זו את זו, אך כאשר הטיפה שנטמאה נפלה לתוך הכלי היא חוזרת ומטמאת את שאר הטיפות. ודין זה הוא דוקא בטבול יום, אבל אם נגע הקילוח בטומאה גמורה, יחזור ויטמא אחר כך את כל המשקה.

אך הרמב"ם מדבר על קילוח הנשפך על גבי השרץ ולא לתוך כלי, והנידון הוא לגבי המשקה הנשאר בכלי העליון, ולכן הקילוח אינו מטמא כלל, כי המגע בין הטיפה הטמאה לזו שמעליה אינו נחשב מגע המטמא (יד אלימלך ס"ח, רמב"ם לעם השלמות ע' תשט

הלכות טומאת אוכלין פרק ז, הלכה א: הנצוק אינו חבור לא לטמאה ולא לטהרה. ביצד? היה מערה משקין טהורין לתוך כלי טמא, ואפילו על גבי השרץ – הרי העמוד הנצוק טהור.

הרמב"ם פוסק ש'ניצוק' אינו חיבור, היינו שעמוד הקילוח אינו מחבר את המשקה העליון והתחתון להחשיבם כמקשה אחת ולכן אם נגעה טומאה בתחתון אין העליון טמא.

אך יש סוברים שגם אם הקילוח אינו מחבר את ההעליון והתחתון להחשיבם כאחד, מכל מקום הטיפה שנגעה בטומאה חוזרת ומטמאת את הטיפה שמעליה וכן הלאה ונמצא הכל טמא. ולדעה זו הניצוק אינו חיבור לטומאה רק אם נגע בקילוח 'טבול יום' שטומאתו פחותה ורק המשקים שנגע בהם טמאים אך אינם מטמאים משקים אחרים, ולכן הטיפה שנגעה בטומאה אינה מטמאת את זו שמעליה, אך אם נגע הקילוח בטומאה גמורה, הכל טמא.

והראיה שהמשנה (טבול יום ב, ז) נקטה בענין זה 'טבול יום' ואמרה: 'המערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח יעלה באחד ומהא'. ומכאן שאם נגע הקילוח בטומאה גמורה,

שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ו

רצון בעלים בהכשר אוכלים לטומאה

על-כך הכסף משנה: "דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם".

ויש להסתפק בהגדרת 'רצון' זה – האם צריך שיאמר בפירוש שזהו לרצונו ואם לא נתכוון לכלום, לא לרצון ולא שלא לרצון, אין זה נחשב לרצונו או שגם כשלא נתכוון לכלום, הרי זה נחשב לרצונו, עד שיתכוון בפירוש שאינו רוצה.

וב'חזון נחום' (ריש מס' מכשירין) דייק מדברי הרמב"ם (בפירוש המשניות שם) "שיבלל ברצון, לא שיבלל שלא ברצון" ש'סתם' אינו נחשב לרצון. וכך כתב גם ב'גינת ורדים' (הובא בשו"ת שבספר אבני מילואים סי' כ) שצריך רצון חיובי דווקא, ולכן בכמה מקרים שבאו מים על האוכלים הצריכו שהבעלים יהיו 'שמחים' בנתינת המים (ראה לדוגמא: מכשירין פ"ג מ"ו), "ומשמע דאם אין לו שמחה, אע"ג שאינו מיצר דאין לו הפסד וגריעות בהכשר זה – דאינו מכשיר לקבל טומאה".

הלכות טומאת אוכלין פרק יב, הלכה א: כל דבר ה'כשר אכלין – דברי קבלה הן... והוא ש'נתן עליהם ב'רצון בעלים'.

אוכל נעשה 'מוכשר' וראוי לקבל טומאה דווקא לאחר שנרטב במים או במשקה אחר שנאמר "וכי יותן מים על זרע.. טמא הוא לכם". ואמרו בגמרא (בבא מציעא כב, ב) "כתיב כי יתן [בלא וא"ן] וקרינן כי יותן. הא כיצד, בעינן כי יותן דומיא דכי יתן – מה כי יתן לדעת, אף כי יותן לדעת ("שידע בנתינה והוכשר בעיניו". רש"י)". ומכאן, שהמשקה צריך להינתן 'ברצון בעלים'.

והנה, לדעת כמה ראשונים (רשב"א, הובא בכס"מ כאן) אין צורך ב'רצון הבעלים' דווקא, אלא גם כאשר נתן את המשקה מועיל רצון הנותן 'להכשיר' את האוכל. כי "כי יותן" משמעו בכל אופן שיותן – בין ברצון הבעלים ובין ברצון של אחר (רשב"ם ב"ב צו, א). אולם לדעת הרמב"ם צריך 'רצון בעלים' דוקא ולא יועיל רצון של הנותן. ומבאר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ו סיון תשע"ו

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ו

הלכות שאר אבות הטומאות

פרק שנים עשרי

(1) יבאר שאת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.

1 א. אחת עשרה מעלות² עשו חכמים לקדש על
2 התרומה, ואלו הן: יש לאדם להטביל פלים בתוך
3 פלים³ לתרומה, אבל לא לקדש. גזרה שמה יהיה
4 פי הפלי צר ולא יהיה בו כשפופרת הנוד⁴, ונמצאו
5 הפלים שבתוכו כאלו טבלו במים שפבלי, לא
6 במקנה. במה דברים אמורים? כשהיה הפלי הגדול
7 שיש בתוכו הפלים הטמאין טהור; אבל אם היה
8 טמא - מתוך שעלתה לו טבילה, עלתה טבילה
9 לפלים שבתוכו אפלי להשתמש בהן בקדש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה..
כו".

ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאוּם בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש, וחמש אחרונות עשאוּם בקדש בלבד.. כו". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות ואילו ו"א ("אחת עשרה מעלות") על למעלה מסדר השתלשלות כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי ו"א סממנים שבה היו מבררים בחינת ה"א דלעומת זה.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקדש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדגרא זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקדש כוו" כי ענייני הקדש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת ו"א - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרה" או שלא להלך בגדולות.

(יין מלכות סימן קמו)

(2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבי במספרן - רבי אילא קובע

שהן עשר ורביא אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרביא מפני שגם רב נחמן סובר כמותו. (3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילם במקווה ויטהרו. (4) החיצון. (5) כעובי השפופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חוזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחוברים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רביא.

10 ב. פלי⁶ שנטמא אחריו במשקין - לא נטמא תוכו,
11 ולא בית אצבע⁷ שבעבי שפתו. והמשקין שבתוכו או
12 שפבית צביעתו טהורין. ושותה בו, ואינו חושש
13 שמה יגעו משקין שפפיו בפאחורי הפלי ויחזור
14 ויטמא תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל
15 לקדש, נטמא אחריו - נטמא בלן⁸.

(6) מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. (7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. (8) אחריים, תוך ובית אצבע.

16 ג. הנושא את המדרס⁹ - מתר לו לשא עמו תרומה
17 בפאחד, והואיל ואין הנושא נוגע בתרומה¹⁰ ולא
18 תרומה נוגעת במדרס - הרי היא טהורה. אבל לא
19 הקדש, אף על פי שלא נגע בו. מעשה היה¹¹
20 בפאחד, שנושא חבית של קדש¹² טמאה במדרס
21 שנושא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא את
22 המדרס לא ישא את הקדש. ולא גזרו אלא במדרס
23 עם הקדש¹³, כמעשה שהיה. ואם עבר ונשא, הואיל
24 ולא נגע בקדש - הרי הקדש טהור¹⁴.

(9) דבר שהזב עמד, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. (10) רבינו במשנה מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו

על גבי העור, אף על פי שאין הפרות נוגעין זה
בזה.

25 עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לענין טומאה.
26 (לרבות זו. 27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר:
"מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית
משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא
על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי
עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום
במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא
מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג,
ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. 28) זו היא מעלה
שביעית.

26 ח. היו שני הצבורין²⁹ בתוך הכלי ודבר אחר³⁰
27 ביניהן ונטמא אחד משניהן: אם היה הדבר
28 שביניהן צריך לכלי³¹ - הכלי מצרפן ונטמא הכל;
29 ואם אינו צריך לכלי³² - לא נטמא אלא זה שנגעה
30 בו הטמא בלבד.

29 כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה
של הכלי וחצי השני בצד אחר. 30) לא סולת של מנחה
העומדת להקטרה (כסף משנה). 31) כגון לבונה.
32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף
משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה
מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגעה בו הטומאה שהרי
ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה ראב"ד].

31 ט. היו שני צבורין בכלי, והצבור האחד מחבר
32 למים שאחורי הכלי, ונגע טמא בצבור השני³³ -
33 נטמאו שניהן³⁴ בצרופ הכלי, ונטמאו המים
34 שאחורי הכלי³⁵ מחמת זה האכל המחבר להן, אף
35 על פי שהן אחורי הכלי. נגע הטמא במים שאחורי
36 הכלי - נטמא האכל המחבר להן, והדבר ספק אם
37 נטמא האכל השני בצרופ הכלי או לא נטמא מחמת
38 הצרופ³⁶.

33) שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם.
34) שני הציבורים. 35) רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף
מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה
שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תימצי לומר כיוון דמחבר
מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי
מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצו לומר.
36) בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל
לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך
ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפטרה. מובן שהאוכל הנוגע
במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

39 י. אכל קדש שנטמא והניחו בכלי, ובתוך הכלי
40 אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור
41 בטהרתו³⁷ והטמא בטמאתו. בא טבול יום ונגע
42 באכל הטמא - יש בדבר זה ספק, אם נפסל הטהור
43 מחמת מגע טבול יום מפני צרופ הכלי או לא

מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע
בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את
התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו
מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך
לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס].
11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. 12) צריך להיות:
"וטימאה" או "ונטמאה". 13) אבל לא בטומאה אחרת,
כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו
טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא
במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. 14) מחלוקת
אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

1 ד. בגדי אוכלי תרומה¹⁵, אף על פי שהן טהורין
2 ונזהרין מן הטמאות - הרי בגדיהן מדרס לקדש¹⁶.

15) שנשמרו בטהרת תרומה. 16) מטמאים אדם וכלים
כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

3 ה. כלי שהוא מפצל¹⁷ ולוחותיו וקורותיו מקשרות,
4 כגון מטה וכיוצא בה: אם נטמא וצריך להטבילו
5 לתרומה - יש לו להטבילו בלוי בלא אחד בשהוא
6 מקשר; אבל לקדש - מתיר¹⁸ ומנציב¹⁹, שפא יש שם
7 דבר החוצץ²⁰, ומטביל ואחר כך קושר.

17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. 18) את
החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. 19) מנקה
במטלית כל חלק בפני עצמו. 20) מפריע את מי המקווה
מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

8 ו. בלים הנגמרים בטהרה²¹, אפלו היה העושה אותן
9 תלמיד חכם ונזהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה
10 לקדש, ואינן צריכין הערב שמש; אבל לתרומה -
11 משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה.
12 ומפני מה הצריכום טבילה לקדש? גזרה משום רק
13 עם הארץ שיגע בהן²² בשעת מלאכה ועדין²³ הוא
14 לך²⁴.

21) גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך
לגמר עשה עם הארץ. 22) שמא נפל הרוק על הכלי
בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות
משכב ומושב פרק י). 23) אחרי גמר מלאכה.
24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו
דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שיטית).

15 ז. אחר שנגמר הכלי - מצרף²⁵ מה שבתוכו לקדש,
16 אבל לא לתרומה. פיצד? כלי שהוא מלא פרות
17 פורדין זה מזה, כגון צמקין וגרוגרות, ונגעה
18 טמא באחד מהן - נטמא כל מה שבפלי לקדש,
19 אבל לא לתרומה. וכל המעלות²⁶ של דבריהם הם²⁷.
20 ורמז יש למעלה זו בתורה: פה אחת עשרה זהב
21 מלאה קטרת. אמרו חכמים: כל מה שבפף - הרי
22 הוא פגוף אחר. אפלו שאין לו תוף²⁸ מצרף מה
23 שעליו לקדש. כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או

18 שִׁידֵיו טִמְאוֹת לְאָכַל קֹדֶשׁ שְׁלֹא הִכָּשֵׁר. וְאָפְלוּ לֹא
19 נִגַע בּוֹ אֲלֵא בְכוּשׁ⁴⁹ או שֶׁתַּחֲב לּוֹ חֲבֵרוֹ⁵⁰ לְתוֹךְ פִּיר
20 - הָרִי זֶה אֶסוּר⁵¹. וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר, שְׁאֵם נִגְעָה
21 טִמְאָה בְּאֶכְלִין שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֹא הִכָּשֵׁר - שְׁנִטְמָאוּ,
22 מִפְּנֵי שֶׁחֲבַת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרָתָן.

46 שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). (47) סתם יריים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם). (48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין (שם כד, ב). (49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה. (50) שידיו טהורות. (51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן אנטיגנוס שמא יקח צנן או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצנן או הבצל שנגעו בידי נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

23 יד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְפָסַל הָאֶכָּל עֲצָמוֹ
24 וּלְאָסְרוֹ בְּאֶכְלָהּ; אֲבָל לְמִנּוֹת בּוֹ רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי - הָרִי
25 זֶה סִפְקָא⁵². בִּיצֵד? נִגַע אֶכָּל שְׁנִטְמָא בְּלֹא הִכָּשֵׁר
26 בְּאֶכָּל שְׁנֵי שֶׁהִכָּשֵׁר - הָרִי זֶה הַשְּׁנִי סִפְקָא, מִפְּנֵי
27 שֶׁהָרֹאשׁוֹן לֹא הִכָּשֵׁר.

52 בעיני שלא נפשטה בחולין לו, א בצריד של מנחות שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון ושני או לפסול בלבד. [הכסף משנה שואל, הלא למעלה פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריד של מנחות שמונים בו ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה דאורייתא וגזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים, אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני. ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת בנגעה טומאה באוכלין].

28 טו. הָאוֹנָן⁵³ אַחֵר שֶׁתֵּם זְמַן אֲנִינוּתוֹ, וּמַחֲסֵר פְּפוּרִים
29 אַחֵר שֶׁהֵבִיא פִּפְרָתוֹ - צְרִיכִין טְבִילָה לְאֶכְלִיל
30 הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לְתַרוּמָּה; שֶׁהָאוֹנָן וּמַחֲסֵר פְּפוּרִים
31 מִתְרִין לְאָכַל אֶת הַתְּרוּמָּה. וּמִפְּנֵי מָה הַצְּרִיכִים
32 טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? שֶׁהָרִי עַד עֵתָה הָיוּ אֶסוּרִין לְאָכַל אֶת
33 הַקֹּדֶשׁ וְהִסִּיחוּ דַעְתָּן⁵⁴, וְשִׁמְא נִטְמָאוּ וְהֵם לֹא יָדְעוּ.
34 וְלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה זֹאת אֲלֵא לְאֶכְלָהּ; אֲבָל לְנִגְיָה -
35 נִגְיָעִים בְּקֹדֶשִׁים קֹדֶם טְבִילָה⁵⁵.

53) אבל לפני קבורת המת. (54) מלשמוע על טהרת הקודש. (55) זבחים צט, ב: באכילה עבד (עשו) חכמים מעלה, בנגיעה לא עבד חכמים מעלה.

36 טז. שֶׁשׁ מַעֲלוֹת הָרֹאשׁוֹנוֹת עֲשָׂאוּם בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין
37 לְחִלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טְהַרַת הַקֹּדֶשׁ; וְחִמְשׁ אַחֲרוֹנוֹת,

1 נִפְסָל; שְׁלֹא נִגַע טָבֹל יוֹם אֲלֵא בְּאֶכָּל שֶׁשָּׂבַע מִן
2 הַטִּמְאָה³⁸ וְלֹא הוֹסִיף לוֹ כְּלוּם³⁹.

37) לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. (38) כאדם השבע שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. (39) ומתוך כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י שם בראש העמוד).

3 יא. הָרְבִיעִי בְּקֹדֶשׁ - פָּסוּל; אֲבָל בְּתַרוּמָּה - טָהוֹר.
4 וְכֵן שְׁלִישִׁי בְּתַרוּמָּה, אִם נִגַע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - הָרִי
5 זֶה נִטְמָא⁴⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁבְּתַרוּמָּה או
6 שֶׁבְּקֹדֶשׁ אִם נִגַע בְּמִשְׁקָה תַּרוּמָּה - לֹא פָּסָלוּ.

(40) עשה ראשון.

7 יב. מִי שֶׁנִּטְמָא יָדוֹ אַחַת וְנִגַע בָּהּ בִּידוֹ שְׁנִיָּה או
8 בִּידוֹ חֲבֵרוֹ - פָּסָל⁴¹ אֶת הַשְּׁנִיָּה וְהָרִי הִיא בְּשְׁלִישִׁי.
9 וְאִם הָיְתָה יָדוֹ בְּלוּלָה⁴² בְּמִשְׁקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא
10 נִגַע - נִטְמָא חֲבֵרָתָהּ⁴³. וְצְרִיךְ לְהַטְבִּיל אֶת שְׁתֵּיהֶן⁴⁴
11 וְאַחֵר כֵּן יִגַע בְּקֹדֶשׁ. אֲבָל בְּתַרוּמָּה, אִם נִטְמָא יָדוֹ
12 הָאַחַת - לֹא נִטְמָא חֲבֵרָתָהּ, וְאָפְלוּ נִגַע בָּהּ בְּשִׁנְיָה
13 נְגוּבָה⁴⁵. וְאִין צְרִיךְ לְהַטְבִּיל יָדוֹ שְׁנִטְמָא, אֲלֵא
14 נוֹטְלָה וְנוֹגַע בְּתַרוּמָּה.

41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא טמאהו. כרבי יוסי בן יהודה שם. (42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום המעלה שבקודש. (43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו, שמא נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה שני. [רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה דנגובה". ראה רש"י שם]. (44) נתבאר למעלה פרק ח הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה במקווה כשירה כמו ששנינו (שם יח, ב): "נוטלים לידים לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם היא נגובה וגם לא נגע בידו האחרת מטביל את היד הטמאה בלבד. (45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית). [למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לענין טומאה (בלשון הגמרא: "דררא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

15 יג. אֲכָלִין נְגוּבִין שְׁלֹא הִכָּשֵׁרוּ⁴⁶ - אוֹכְלִין אוֹתָם
16 בִּידֵים מְסֻבֹּת⁴⁷. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּתַרוּמָּה;
17 אֲבָל בְּקֹדֶשׁ - חֲבַת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרָתָן⁴⁸, וְאֶסוּר לְמִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות סט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדומה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה.
(9 פ"ג ה"א.)

ב. וכן¹⁰ עשו חכמים מעלות בטבילה. פיצד? מי
שטבל בלא פונה - הרי זה טהור לחלין¹¹, ואסור
במעשר שני עד שיתפון לטבל למעשר. טבל
למעשר - הרי זה בחזקת טהרה למעשר, ואסור
בתרומה. טבל לתרומה - החזק¹² לתרומה, ואסור
בקדש. טבל לקדש - החזק לקדש, ואסור לחטאת.
טבל לחטאת - החזק לכל; שהטובל לחמור - החזק
לכל. טבל סתם ולא נתפון לאחד מכל אלו - הרי
זה טהור לחלין בלבד, וטמא כשהיה אפלו
למעשר¹³. וכן הטובל ידיו או הטבילין - צריך פונה
אפלו למעשר. וכן המעשר ומעלה צריך פונה, אבל
לחלין אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו מדברי
סופרים¹⁴; אבל דין תורה, הואיל וטבל מכל מקום
19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32
- הרי הוא טהור לכל.

(10 משנה שם יח, ב. 11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא
הוחזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל", אבל בגמרא
שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין
הטבילה מטהרתו. (12) הרי הוא בחזקת טהרה. (13) שני,
ומכל-שכן לחמורים ממעשר. (14) בגמרא שם משמע,
שמעלות דרבנן הן.

ג. מי שהיה¹⁵ טהור לתרומה והסיח את לבו מלאכל
- נטמא בהסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד
שיתטבל פעם שניה, ואינו צריך הערב שמש¹⁶. היו
ידיו טהורות לתרומה והסיח לבו מלאכל, אף על
פי שאומר: יודע אני שלא נטמא ידי - הרי ידיו
טמאות בהסח הדעת, שהידיים עסקניות¹⁷. אם
לתרומה בן, קל וחמר לקדש שכל המסיח דעתו
צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת מת ולא
ידע בודאי שלא נטמא - הרי זה צריך הנזהר שלישי
ושביעי¹⁸, מפני הסח הדעת. ואם ידע שלא נטמא
במת והסיח דעתו משאר טמאות - הרי זה צריך
טבילה והערב שמש¹⁹ אף לתרומה. ודבר ברור הוא,
שכל אלו הטבילות מדבריהן.
15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32

(15) טהרות פרק ז מ"ח. כחכמים. (16) מותר לאכול תרומה
אפילו לפני שקיעת החמה. זבחים זט, א. (17) רגילות
להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). (18) צריך להזות
עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו
על טמא מת ממש. (19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו
מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו
חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר
כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב
שמש, שם נגע בטומאה.

ד. וכן גזרו חכמים²⁰ על הפלים הנמצאים בשוקים
וברחובות, אפלו במדברות²¹, שהיהו בחזקת טמאה,
46 47

1 שהן מן הפלי מצרף מה שבתוכו והלאה - עשאוה
2 בקדש בלבד, אבל לא בחלין שנעשו על טהרת
3 הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחלין. לפיכך,
4 חלין שנעשו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן,
5 והשני פסול, והשלישי טהור בחלין, כמו שבארנו.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך
טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך
כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת
טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות
הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה,
ואם שורפים על שני ספיקות.
א. חמש מעלות² עשו חכמים בבגדים, ואלו הן:
בגדי עמי הארץ - מדרס³ לאוכלי חליהן בטהרה.
וכן עמי הארץ עצמן - פזבין⁴ לטהרות, כמו
שבארנו⁵. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה - מדרס
לאוכלי מעשר שני⁶. אבל אוכלי חליהן בטהרה,
והן הנקראים פרושים - אינם פזבים⁷. אפלו
לתרומה הרי זה הפרוש טהור, אפלו אם נגע בה
בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני - מדרס לאוכלי
תרומה. ובגדי אוכלי תרומה - מדרס לקדש. אבל
אוכלי תרומה עצמן - אינם פזבין לקדש. ובגדי
אוכלי קדש - מדרס לחטאת⁸, כמו שבארנו בהלכות
פרה אדמה⁹. אבל הטהור לקדש - אינו פזב
18 לחטאת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"..בגדי עם הארץ מדרס.. כו"

לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עם הארץ אינה
רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על
עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים בדקדוקי
טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם שברגל הם
"בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל
אחד ואחד עושה במה לעצמו כו" (כשיטת רש"י) כי אין
זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני
ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת
מפני חומרתה אין מזלזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על
טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות
שבכולם נזהרים גם עמי הארץ ולכן במקרים אלו לא
החילו עליהם חכמים חזקת טומאה.

(על פי לקו"ש חזק לז ע' 23 והערה 31)

(2) משנה, חגיגה יח, ב. (3) הטילו עליהם טומאה כטומאת
הכלים שדרס עליהם זב. (4) מטמאים את הטהרות במגע.
(5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. (6) כרב אחא בר
אדא (שם יט, ב). (7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. (8) לפרה

19 ביום טוב בין בשאר הימים - הרי היא פְּמוֹהָ³⁴: אם
20 טְהוֹרָה - טְהוֹרָה, וְאִם טְמֵאָה - טְמֵאָה.

(33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. (34) רבינו למד זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו. ותירץ, מפני שרובן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת ב"ד, שונה דין קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

21 ח. כָּל הָרֶקֶין³⁵ הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַם בְּאֻמְצָע הַדֶּרֶךְ³⁶
22 - גִּזְרוּ עֲלֵיהֶן טְמֵאָה³⁷ פֶּשֶׁאֶר הָרֶקֶין הַנִּמְצָאִים בְּכָל
23 מְקוֹם. וְכָל הָרֶקֶין הַנִּמְצָאִים בְּצִדֵּי³⁸ בִּירוּשָׁלַם -
24 טְהוֹרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שֶׁמֶהֲלֵכִין בְּצִדֵּי, כְּדִי
25 שְׁלֹא יִתְטַמְּאוּ בְּמַגַּע עִמִּי הָאָרֶץ. וּבִשְׁעַת הָרֶגֶל³⁹:
26 שֶׁבְּאֻמְצָע הַדֶּרֶךְ - טְהוֹרִים, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים
27 בְּרֶגֶל; וּשְׁבִצֵּי⁴⁰ - טְמֵאִים, שֶׁהִטְמֵאִים בְּרֶגֶל
28 מְעֻטִּים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצִדֵּי הַדֶּרֶכִּים.

(35) שם. (36) באמצע רחובות העיר. (37) שמא הוא של עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. (38) בצדי הרחובות. (39) ב"מים טובים". (40) כר' יוסי שם.

29 ט. כָּשֵׁם⁴¹ שֶׁהָרֹאשׁוֹן עוֹשֶׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה
30 שְׁלִישִׁי⁴², בֶּן סֶפֶק רֹאשׁוֹן עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁנֵי וְסֶפֶק שְׁנֵי
31 עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁלִישִׁי.

(41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. (42) בתרומה.

32 י. תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמָאוּ בְּסֶפֶק אֵב מֵאֲבוֹת
33 הַטְּמָאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הֲרִי אֵלּוּ נִשְׁרָפִין בְּטֵמֵאָה זו.
34 כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּמְּקוּ לֹא⁴⁴ אִם נָגַע בָּאֵב זֶה אוֹ לֹא נָגַע.

(43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. (44) פירוש, מה שאמרנו "בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית, ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

35 יא. וְיֵשׁ שֵׁם⁴⁵ סִפְקוֹת שָׂאִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאֵין
36 אוֹכְלִין אוֹתָן אֲכָלִין שֶׁנִּסְתַּמְּקוּ לוֹ בִּהְיוֹת, אֲלֹא תוֹלִין,
37 לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וְיֵשׁ שֵׁם סִפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין
38 עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר קִדְשִׁים⁴⁷.

(45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו. (46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים

1 שְׁמָא בְּזָב אוֹ בְּמֵת נִטְמָאוּ. וְכֵן הָרֶקֶין הַנִּמְצָאִין שָׁם
2 - בְּחֻזְקַת טְמֵאָה, שְׁמָא רַק זָב וְכִיּוּצָא בּוֹ הוּא הָרֶק
3 הַזֶּה.

(20) שבת טו, ב. (21) שאין אנשים מצויים שם.

4 ה. כָּל הַכֵּלִים²² הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַם - טְהוֹרִין, אֲפֹלוּ
5 נִמְצְאוּ דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה²³. שְׁלֹא גִזְרוּ
6 טְמֵאָה עַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַם²⁴, חוּץ מִן
7 הַסִּבְיָנִים לְשַׁחֲטוֹת הַקִּדְשִׁים²⁵, מִפְּנֵי הַמִּטָּה
8 הַקִּדְשִׁים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּסִכּוֹן הַנִּמְצָאֹת
9 בִּירוּשָׁלַם בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה; אֲבָל אִם מֵצָא סִכּוֹן
10 בִּירוּשָׁלַם בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר בְּנִסָּן - שׁוֹחֲט בָּהּ
11 הַקִּדְשִׁים מִיָּד²⁶, וְאֲפֹלוּ חַל אֲרַבְּעָה עָשָׂר לַהֲיוֹת
12 בְּשֶׁבֶת²⁷; שְׁלֹא גִזְרוּ עַל הַסִּבְיָנִין הַנִּמְצָאִים בַּיּוֹם
13 הַזֶּה²⁸. וְכֵן אִם מֵצָאָה בַּיּוֹם טוֹב²⁹ - שׁוֹחֲט בָּהּ מִיָּד;
14 שֶׁחֻזְקַת כָּל הַכֵּלִים בַּיּוֹם טוֹב טְהוֹרִין.

(22) שקלים פ"ח מ"א. (23) ויש להניח, שנאבדו כשהוליכו אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו, ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחבריו]. (24) פסחים יט, ב. (25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא סכין בשלושה עשר בניסן, צריך להטבילה לשחיטת הפסח בארבעה עשר. ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה המשנה שאף-על-פי שכל ישראל מטהרים סכיניהם לשחיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומובן שמכל-שכן בכל ימות השנה. (26) מטבילים היו סכיניהם בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני הטבילה, ונמצא ב"ד, מפני שמכבדים היו את שווקי ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב. ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום? (27) לא חששו שמא הסכין טמאה ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוהט חילל את השבת שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). (28) כל אדם מטביל את סכיניו לשחיטת הפסח. (29) שם.

15 ו. מֵצָא³⁰ הַסִּכּוֹן בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר - מִזֶּה עֲלִיָּה³¹
16 וּמִטְבִּילָה, וְשׁוֹחֲט בָּהּ לְמַחֵר; מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוּהָ בַּיּוֹם
17 זֶה כְּאֵלוֹ יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁבִיעִי שְׁלָה³².

(30) שם. (31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי לטומאה. ראה למעלה ה"ג. (32) שכל אחד מטהר סכיניו לשחיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת מת, יש לתלות שהזאה הזאה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה. ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי שלה.

18 ז. מֵצָא סִכּוֹן קְשׁוּרָה לְסִכּוֹן הַיְּדוּעָה אֲצִלּוֹ³³, בֵּין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות עא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ספיקות]. (57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם כמות יין ככמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות מים ככמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים. ומלשוננו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה, ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [אולם כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק מלשון המשנה?]. (58) כגון אם נגעה התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה. (59) למעלה ה"ב. חומרות יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פרק ארבעה עשר

(1) יבארו ששנים עשר ספיקות טיהור חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. שנים עשר ספיקות² טהרו חכמים, ואלו הן: ספק מים שאובים למקוה. ספק טמא צפה על פני המים. ספק משקין לטמא אחרים. אבל לטמא עצמן - טמאים מספק. ספק הידים, בין לטמא עצמן בין לטמא אחרים בין לטהר ידים מטמאתן. ספק דברי סופרים. ספק החליץ. ספק קרפנות. ספק נגעים. ספק עובר ועומד. ספק שרצים. ספק רשות הרבים. ספק שתי רשויות.

(2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספיקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים-עשר יבוארו בהלכות הבאות.

ב. ספק מים שאובין למקוה ביצד? שלשה לגין מים שאובין שנפלו למקוה - פסולוהו. ספק נפלו ספק לא נפלו; ונפלו נפלו³, ספק יש בהן שעור או אין בהן - ספקו טהור, והרי המקוה כבשרותו. ואין מורין לו⁴ לטבל במקוה זה ולעשות טהרות לכתחלה; ואם טבל ועשה - טהרותיו טהורות.

(3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתו). (4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

ג. ספק טמא צפה על פני המים ביצד? שרץ⁵ שהיה צף על פני המים, בין שהיו המים בכלים⁶ או בקרקעות, וירד למים⁷, אפילו אין שם אלא מלא אדם וטמאה⁸ - הרי זה טהור⁹, עד שיצד ודאי שנגע. ולא אמרו ספק טמא צפה טהור אלא לשרץ

בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-אחת-כמה-וכמה שתגורם שריפה לקדשים.

יב. אבל על ספק ספק הטמא⁴⁸ - אין שורפין עליו תרומה לעולם, ואין צריך לומר קדשים⁴⁹; אלא תולין, לא אוכלין ולא שורפין.

(48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמא נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) "אין צריך לומר" זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובספ-משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

יג. על ששה ספיקות⁵⁰ שורפין את התרומה, וכלם גזרה מדבריהם⁵¹. ואלו הן: על בית הפרס⁵². ועל עפר הבא מארץ העמים⁵³. ועל בגדי עם הארץ⁵⁴. ועל הפלים הנמצאים⁵⁵. ועל הרקם הנמצאים. ועל מי רגלי אדם טמא⁵⁶ שנחערב במי רגלי בהמה מנחצה למחצה ואין ידוע אם בטלו מראיתו⁵⁷ אם לא. ביצד? אם נטמאת תרומה מחמת אחד מששה אלו, אף על פי שעקר טמאתו בספק - הרי זו תשרף, הואיל ודאי ספיקות אלו טמאתו מן התורה, שהמת והזב טמאין מן התורה. ואחת תרומה שננעה באחת משש טמאות האלו או שננטמאת מחמת אחת מהן והרי היא שלישי לאחת מהן⁵⁸ - הרי זו תשרף. אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפרס ובארץ העמים או לא נגע, אם נגע בבגדים ורקין וכלים ומי רגלים או לא נגע - הרי אלו תולין. מפני שעקר טמאתו מפני הספק, שמא טמאין הן או טהורים; ואם תאמר טמאין, שמא נגע שמא לא נגע. ונמצאו שני ספיקות, ואין שורפין על שני ספיקות אלא תולין, כמו שבארנו⁵⁹.

(50) שם מ"ה. (51) מה-שאינ-כן בשאר טומאות דרבנן, שאין שורפים אלא תולים. (52) ביארנו בהלכה הקודמת, ראה הלכות טומאת מת פ"י ו"א. (53) תרומה וקדשים שנגעו באפר חוץ-לארץ שהוא לארץ ישראל. ראה הלכות טומאת מת שם. (54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). (55) שהם טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. (56) טהרות פ"ד מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמא בטלו. ראה בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני

1 בלבד¹⁰. וְכָל הַנִּתְּלִים¹¹ וְהַנִּגְרָרִין¹² - הָרִי הֵן
2 לְתִרְוּמָה - סִפְקוֹ טָמֵא²⁶, וְלִפְעֻלָּין²⁷ - סִפְקָן טָהוֹר²⁸,
3 מִפְּנֵי שֶׁהִיא טָמְאָה צָפָה.¹³

(5) במשנתנו (טהרות פ"ד, ז"ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש. (6) כתנא-קמא במשנתנו. (7) וכל-שכן אם לא היתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. (8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. (9) כרבי יוסי, שם. (10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. (11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. (12) אם משהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס לתוכם. (13) נזיר, שם. ופירושו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אחוז בשרץ אין דינו כצף.

3 ד. שָׂרֵץ¹⁴ שֶׁהִיא מִנְחָה בְּכָלִי וְכָלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם,
4 או שֶׁהִיא מִנְחָה עַל הַמֵּת¹⁵ או עַל הַנֶּבֱלָה, וְאֶפְלוּ
5 נִמּוֹחַ הַנֶּבֱלָה¹⁶ או בֶּשֶׂר מֵת שֶׁתַּחְתּוּ, או שֶׁהִיא מִנְחָה
6 עַל שִׁכְבַּת זָרַע הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּמִנְחָה
7 עַל הָאֶרֶץ, שֶׁסִּפְקוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד טָמֵא, כְּמוֹ
8 שִׁיתִּבְאָר. הָיָה שָׂרֵץ עַל גִּבִּי שָׂרֵץ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם
9 - הָרִי זֶה כְּטָמְאָה עֲבָה שֶׁצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְסִפְקוֹ
10 טָהוֹר. הָיָה מִנְחָה עַל גִּבִּי מִי חֲטָאת¹⁷ וְמִי חֲטָאת צָפִין
11 עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה סִפְקָא אִם הוּא כְּמִנְחָה או אִינוֹ
12 כְּמִנְחָה. לְפִיכָךְ יֵרָאֶה לִּי, שֶׁסִּפְקוֹ טָהוֹר.

(14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנויר שם. וכל בעיא אחוזה בזו שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תימצי לומר". (15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. (16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה). (17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.

13 ה. כְּדֶרֶךְ שֶׁטָהֲרוּ¹⁸ סִפְקָא טָמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם
14 בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת, כֹּף טָהוֹר סִפְקָא טָהוֹר
15 הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם¹⁹ בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת.
16 כִּיצַד? עֲרֵכָה שֶׁהִיא טָמֵא מֵת וְכִפֹּר תִּרְוּמָה כְּרוֹף
17 בְּסִיב²⁰ או בְּנִיר וְנִתּוֹן בְּתוֹכָהּ, וְיִרְדּוּ לְתוֹכָהּ מִי
18 גִּשְׁמִים וְנִתְמַלְאָת, וְנִפְשֵׁט הַנִּיר וְהָרִי הַכֹּפֶר צָף עַל
19 פְּנֵי הַמַּיִם²¹ וְהַנִּיר מְבַדִּיל בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּיִם, וְסִפְקָא נִגְעַ
20 צִיד²² בְּעֲרֵכָה סִפְקָא לֹא נִגְעַ - הָרִי הוּא בְּטָהֲרָתוֹ²³,
21 מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף.

(18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. (19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעוה בטומאה שהיא נחה. (20) גידולים דומים לחוטמים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. (21) ולא טימאו המים את הכיכר. (22) של הכיכר. (23) שם.
22 ו. שָׂרֵץ²⁴ שֶׁנִּמְצָא צָף עַל גִּבִּי בּוֹר בְּתוֹךְ הַגֵּת:

(24) שם פי"א ה"ט. (25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. (26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. (27) אוכלי חולין בטהרה. (28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).
ז. סִפְקָא מִשְׁקִין²⁹ לְטָמֵא אַחֲרֵים - טָהוֹר³⁰, לְטָמְאָת
עֲצָמָן - טָמֵא, כִּיצַד? הִיָּה מִקָּל בִּידוֹ וּבִירָאוֹ
מִשְׁקִין טָמְאִים וְיִרְקָן לְתוֹךְ בְּכָרוֹת טָהוֹרוֹת, סִפְקָא
נִגְעוּ הַמִּשְׁקִין בְּכָפְרוֹת סִפְקָא לֹא נִגְעוּ - טָהוֹרוֹת. וְכֵן
אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טָמְאִין בְּכָלִי זֶה או
לֹא נִגְעוּ - הָרִי הַכָּלִי טָהוֹר. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם
נִגְעוּ מִשְׁקִין אֵלּוּ הַטָּמְאִין בְּמִשְׁקִין אַחֲרֵים או לֹא
נִגְעוּ - הָרִי הַמִּשְׁקִין הָאֲחֲרִים טָהוֹרִין. אֲבָל טָמֵא
שֶׁפִּשֵׁט יָדוֹ או רִגְלוֹ לְבֵין מִשְׁקִין טָהוֹרִין, או שֶׁזָּרַק
כֶּפֶר טָמֵא³¹ לְבֵין מִשְׁקִין טָהוֹרִין, סִפְקָא נִגְעַ בְּמִשְׁקִין
סִפְקָא לֹא נִגְעַ - הָרִי אֵלּוּ טָמְאִין בְּסִפְקָא. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
בָּזֶה.

(29) טהרות פ"ד מ"ט. (30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא-קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר ה'כסף משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא - טמא, אלא במשקין לבד, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שיינגבו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וצע"ג]. (31) ראה לקמן פט"ו ה"ו.

ח. חֲבִית³² שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין וּפִשֵׁט הַטָּמֵא אֶת
יָדוֹ לְאֻוִּירָה³³, סִפְקָא נִגְעַ בְּמִשְׁקִין סִפְקָא לֹא נִגְעַ בָּהֶן
- הַמִּשְׁקִין טָמְאִין³⁴, וְהַחֲבִית טָהוֹרָה³⁵; שְׂאִין סִפְקָא
הַמִּשְׁקִין מְטָמֵא. וְכֵן אִם נִכְנְסוּ מִשְׁקִין שֶׁהֵן טָמְאִין
מִסִּפְקָא לְאֻוִּיר הַחֲבִית³⁶ - הָרִי הַחֲבִית טָהוֹרָה³⁷,
וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ טָהוֹרִין³⁸, שְׂאִינָן מִתְטָמְאִין אֵלּא
מִן הַחֲבִית³⁹. וְאִם נִתְעַרְבוּ מִשְׁקִין אֵלּוּ הַסִּפְקָא
בְּמִשְׁקִין שֶׁבְּחֲבִית - הָרִי כָּל הַמִּשְׁקִין טָמְאִין
בְּסִפְקָא⁴⁰, וְהַחֲבִית טָהוֹרָה⁴¹. וְכֵן אִם נִפְּלוּ מִשְׁקִין אֵלּוּ
לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה⁴² - הָרִי הַפֶּתַח וְהַתְּנוּרָה טָהוֹרִין⁴³.

(32) תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. (33) סתם חבית של חרס היא שטמאה מאוירה בלי נגיעה. (34) נחבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם - טמא. (35) אף-על-פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהושיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"א סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות עג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלים. (36) ולא נגעו לא בחבית ולא במשקין שבה. (37) כמו בדין הקודם. (38) אף-על-פי שספק משקין להיטמא - טמא. (39) אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. (40) מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. (41) כמו בדינים הקודמים. (42) של חרס. (43) שם.

והטבילין⁵⁸ או נטלן⁵⁹, ספק שהמים שטהרו בהן²⁶ בשירים לידים ספק שהן פסולין⁶⁰, ספק יש בהן²⁷ בפעור⁶¹ ספק אין בהן, ספק שהיה דבר חוצץ על ידו ספק שלא היה - הרי ידי טהורות.²⁹

(53) ידיים פ"ב מ"ד. (54) דיני טומאת ידיים, נתבאר למעלה בפ"ח. (55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדין. (56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שידים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. (57) עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרות". (58) לקודש (ראה למעלה פ"ב ה"ב). (59) לתרומה. (60) כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים]. (61) שיעור לנטילה - רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

יב. היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא -
אומרין לו שלא יעשה טהרות⁶² עד שיטל שתי ידיו; ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שיטל ידיו³⁰ - טהרותיו טהורות.³³

(62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ו

פרק חמשה עשר

(1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. ספק דברי סופרים פיצד? ספק אכל אכלין³⁴ טמאין ושתה משקין טמאין² ספק שלא אכל ושתה³⁵ ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפל עליו שלשה לגין מים שאובין ספק שלא בא ושתה³⁶ נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו עליו שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטהרות אלו ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל ספק אכלין טמאים ושתה משקין שהן טמאים בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה תלויה³ - טהור. וכן כל פיוצא באלו מולדי טמאות⁴ שהן מדברי סופרים⁵ - ספקן טהור. אכל אב [הטמאה] שהוא מדברי סופרים - ספקו טמא; אלא אם כן היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על ספק מגען, כמו שבארנו.⁴⁹

(2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י') שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך

ט. המרפין⁴⁴ ביתו במים טמאים או שזלפן⁴⁵ והיו שם טהרות, ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו - ספקו טהור.⁴⁶

(44) שם ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.

י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הבית, ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה: נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק המשקין לטמא - טהור. הניח הכפר עד שינגבו המים שעליה - הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה ברשות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין כאן משקין, אלא כפר⁵² שהיא ספק טמאה ספק טהורה.¹¹

(47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51) לקמן פט"ז וי"ח. (52) ואם נטרה יטעו הרואים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין, והרי קבלה בידינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור, אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"י].

יא. ספק ידים⁵³ בין להטמא בין לטמא אחרים בין לטהרות⁵⁵ - טהור, פיצד? היו ידי טהורות ולפניו שני כפרים טמאין⁵⁶, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידי טמאות ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידי אחת טמאה ונגע באחד מהן, וספק בטמאה נגע ספק בטהורה; או שהיו ידי טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טהור ואחד טמא, ונגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע; או שהיו ידי אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו כפר טמא וכפר טהור ונגע בשניהן, ספק טמאה בטמא וטהורה בטהור או טמאה בטהור וטהורה בטמא - הידים כמות שהיו, והכפרים כמות שהיו⁵⁷. וכן אם היו ידי טמאות

ושיהיו חכמים? זה ספק הנזקין". (12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנה אינו נוגע בכיכרות.

ז. השרץ בפי החלדה ומחלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴, מפני שלא נחה הטמאה¹⁵. היתה מחלכת בו ונוגע¹⁶ בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנטלתו והלכה לה; אבל אם נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראוי הן בפייה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו טהורות²⁰. וכן השרץ בפי החלדה והנבלה בפי הכלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע²¹. היו מנזקין בהן על הארץ - הרי הן כמנזקין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר²³.

(13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טמאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזקים", שספקם טהור. (16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. (17) אחר שירדה מן הכיכרות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. (19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזקים". (22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ מתנועע. (23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טמאה מונחת אינה מטמאה מספק.

ח. ספק רשות הרבים ביצד? טמאה שמנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור. היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת להשאיל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

(24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. (25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). (26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טמאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

ט. ספק שתי רשויות ביצד? היה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר להפך, ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע, או שהסיט²⁷ את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט, אם היה הדבר הטמא מטמא במשא²⁸, או שהיה אחד מהן מטמא באהל והאהל על אחד מהן ואין ידוע אי זה מהן האהל - הרי זה טהור. אף על פי שספק רשות הרבים טהור, פשיבא לשאל אומרין לו: אם טבלת, אין בך הפסד²⁹. אם טבל - הרי זה

נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "וולד הטומאה". (5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

ב. ספק החלין היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראים פרושים. ביצד? אוכלי חליהן בטהרה שנולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו טהורים, ככל⁶ הספקות פלן. ואין להן טמאה אלא טמאה ודאית.

(6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. ספק הקרבנות ביצד? מחסר כפורים שיש עליו ספק חמשה קרבנות, כגון האשה שיש עליה ספק חמש זיבות או ספק חמש לדות⁷ - מביאה קרבן אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאר עליו חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה.

(7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת וזבה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

ד. ספק נגעים ביצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ - ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות נגעים⁹.

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

ה. ספק עומד ועובר ביצד? מצרע שיושב תחת האילן והטהור עובר, ספק האהיל עליו האילן וטמא ספק לא האהיל עליו; וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן¹⁰ והמצרע עובר תחתיו, ספק עמד המצרע ונטמא הטהור ספק לא עמד - ספקו טהור.

(10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצרע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצרע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. ספק שרצים¹¹ זה ספק הנזקין. ביצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר לבין הטמאות, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור, הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה. שפל הטמאות - פשעת מציאתן, ואין אומרין שמה נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי הן פשעת מציאתן.

(11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פרה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"א סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות עה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. (3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. (בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר. (4) פ"ח ה"ז. (5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. (6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". (7) מים המארים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

ב. וכשם שהסוטה ובוטלה שנים⁸, כך ספק טמאה בשנים; אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי ספק טמאתם שם טהור ברשות הרבים. במה דברים אמורים? בשהיה זה שנטמא בספק יש בו דעת להשאיל ולדרש ממנו מה ארע לו, בסוטה⁹; אבל אם היה חרש או שוטה או קטן שאינו יודע להשיב על הענין בפשוטאלין אותו - הרי ספקו טהור. פיצד¹⁰ חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת להשאיל שנטמאו בחצר או במקווי¹¹ שיש שם טמאה, וספק נגעו וספק לא נגעו - הרי אלו טהורים. וכן כל שאין בו דעת להשאיל, אף על פי שנולד לו הספק ברשות היחיד - ספקו טהור.

(8) נזיר נז, א. (9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. (10) טהרות פ"ג מ"א. (11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

ג. הסומא¹² והיטין והמהלך פליגה - ספקן ברשות היחיד טמא, מפני שיש בו דעת להשאיל¹³. במה דברים אמורים שכל שאין בו דעת להשאיל ספקו טהור? בשהיה הדבר שקול¹⁴ ואין שם חזקה; אבל אם היה הדבר ידוע שהזקתו שנטמא¹⁵ - הרי זה טמא. פיצד¹⁶ תינוק¹⁷ טמא שנטמא בצד העסה והבצק בידו - הרי העסה טמאה¹⁸, שדרך התינוק לטפח¹⁹ ויבכה היא חזקה. ואין שורפין²⁰ על חזקה²¹.

(12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. (15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. (16) טהרות פ"ג מ"ח. (17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב

1 מְשֻׁבָּח; וְאִם לֹא טָבֵל וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי הֵן
2 טְהוֹרוֹת, שֶׁסָּפֵק רְשׁוּת הָרַבִּים - טְהוֹר.

(27) הזיו ממקומו. (28) דעת רבינו שהיסט כמשא. (29) ולפיכך תטבול.

3 י. שֶׁרֵץ שֶׁנִּמְצָא שְׂרוּף³⁰ וּמָנַח עַל גְּבִי אֲכָלִין, וְכֵן
4 טְלִית שֶׁנִּמְצָא בְּלוּיָהּ³¹ וּמִחַט שֶׁנִּמְצָא שְׂבוּרָה או
5 חֲלוּדָה³² בֵּין הַכְּלִים - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין בֵּין בְּרִשׁוֹת
6 הָרַבִּים בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד; וְאִין אוֹמְרִין: שְׂמָא אַחַר
7 שֶׁנִּגַּע בְּאֲכָלִין נִשְׂרַף וְאַחֵר שֶׁנִּטְמָא הַכְּלִים בְּמַגַּע
8 הַטְּלִית וְהַמִּחַט נִשְׂבְּרָה אוֹ הַחֲלוּדָה וּבִלְתָּה הַטְּלִית
9 עַד שֶׁטְהַרָה³³, שֶׁכָּל הַטְּמָאוֹת כְּשַׁעַת מְצִיאתָן.

(30) ואינו מטמא. (31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. (32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראויה להשתמש בה. (33) בגד טמא שבלה - נטהר.

10 יא. שְׁנֵי עֲדִים אוֹמְרִין לוֹ נָטְמָא, וְהוּא אוֹמֵר טְהוֹר
11 אָנִי - הוּא נֶאֱמָן עַל יְדֵי עֲצָמָה³⁴. וְאִף עַל פִּי כֹן, אִין
12 אוֹמְרִין לוֹ עֶסֶק בְּטְהוֹרוֹת; אֲלֹא אִם עָשָׂה טְהוֹרוֹת -
13 הָרִי הֵן טְהוֹרוֹת, וְיִחוּשׁ לַעֲצָמָה³⁵. עַד אוֹמֵר נָטְמָא,
14 וְשָׁנִים אוֹמְרִים לֹא נָטְמָא, בֵּין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים בֵּין
15 בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - טְהוֹר. שְׁנֵים אוֹמְרִים נָטְמָא, וְעַד
16 אֶחָד אוֹמֵר לֹא נָטְמָא, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד בֵּין בְּרִשׁוֹת
17 הָרַבִּים - הָרִי זֶה נָטְמָא. עַד אוֹמֵר נָטְמָא, וְעַד אוֹמֵר
18 לֹא נָטְמָא; אֲשֶׁה אוֹמְרֵת נָטְמָא, וְאֲשֶׁה אוֹמְרֵת לֹא
19 נָטְמָא: בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - טְמָא, בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים -
20 טְהוֹר³⁶.

(34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פרק נשעה עשרי

(1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו בר"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

21 א. מִפְּנֵי מָה² טְהוֹר חֲכָמִים סָפֵק טְמָאָה בְּרִשׁוֹת
22 הָרַבִּים? שֶׁהָרִי הַצָּבוּר עוֹשִׂין פֶּסַח בְּטְמָאָה בְּזִמָּן
23 שֶׁהַטְּמָאִים מְרַבִּין³. אִם טְמָאָה וְדֹאֵית נִדְחִית
24 מִפְּנֵיהֶן, קָל וְחֹמֶר לְסָפֵק טְמָאָה; שְׂאִסוּר כָּל
25 הַסְּפִקוֹת מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאֹת
26 אֲסוּרוֹת⁴. וּמִפְּנֵי מָה הִחְמִירוֹ בְּסָפֵק רְשׁוֹת הַיָּחִיד?
27 שֶׁהָרִי סוֹטָה שְׁנִסְתְּרָה⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר סָפֵק -
28 הָרִי הִיא טְמָאָה לְבַעֲלָהּ⁶ עַד שֶׁתִּשְׁתָּה⁷.

"חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

- ו. ה'יו' 366 טמאות וטהרות 37 בצדו 381 או למעלה ממנו, ונתעטף בטליתו וספק נגעו 399 ספק לא נגעו בעת שנתעטף: אם היו ברשות היחיד - ספקו טמא 40; וספק טמא הבהא בידי אדם - נשאלין עליה 41. אפלו בכלי המנח על גבי קרקע - הרי הוא כמי שיש בו דעת לשאל. ואם היו ברשות הרבים - ספקו טהור. ואם אי אפשר שלא יגע 42 - ספקו טמא. 29

(36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב. (37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון שרץ. (38) והוא טהור. (39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא "נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים: הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמא, והמדובר כשהטלית ודאי נגעו בטהרות, והוא הדין אם הטלית טמאה וספק נגעו בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביאר עוד כמה אופנים של ספיקות. (40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל. (42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מוכן מאליו שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).

- ז. פבר של תרומה 43 שנתון על גבי הדף ומדרס 44 נתון תחתיו, ואי אפשר לו כשיפול שלא יגע במדרס, אף על פי שהוא במקום מדרון 45, ובא ומצא הפבר במקום אחר 46 - הרי הוא בטהרה 47; שאני אומר: אדם בא ונטלו ונתנו במקום זה 48. ואם אמר: פרי לי שלא בא אדם לכאן - טמא; שודאי נפל ונגע במדרס כשנפול. 36

(43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא. (45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור. (46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור. (48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

- ח. תינוק 49 שנמצא בצד בית הקברות והשושנים בידו, אף על פי שאין שם שושנים אלא במקום הטמא - ספקו טהור 50, שמא אחר לקטן ונתנם לו 51. וכן חמור העומד בבית הקברות - פלוני 52 טהורין, ואין אומרין שמא נתמעה בהן 53 ונגעו בקבר, מפני שאין בו דעת לשאל, וכשנמצאו לא נמצאו נוגעין 54, וכל הטמאות כשעת מצאתן. 43

(49) טהרות פ"ג מ"ז. (50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה

תינוק טמא, זאת-אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. (18) כחכמים. (19) בעיסה (רבינו בפירושו למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש, שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם, והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש כרבינו]. ראה לקמן ה"י. (20) אם הבצק היה תרומה או חלה. (21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

- ד. ה'יו משקין 22 טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה או עופות בבית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן - חזקה 23 ששנתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו 24. היתה שם פרה, ובין המשקין והבצק פדי שתלחף את לשונה - הרי הבצק טהור 25. ובשאר כל הבהמה - פדי שתנגב את פיה 26. פחות מזה - הבצק טמא. ואם היה פלג, אפלו היו משקין בצד הבצק - הרי זה טהור; שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילף לו אל המים 27. נמצא בבצק נקירת התרנגולין 28: אם יש בין המשקין והבצק פדי שיתנגבו את פיהן בארץ 29 - הבצק טהור; ואם לאו - טמא, שחזקתן ששנתו ונקרו בבצק במשקין שבפיהם. במה דברים אמורים? 30 בשעה שהיו המשקין צלולין, שבבואה של תינוק נפרת בהן; אבל עכורים 31 - הבצק טהור, שאלו נקרו במשקין - היה מקום המשקין נפר בבצק. אם היו צלולין, אף על פי שהבצק בחזקת טמא - אין שורפין על חזקה זו, אלא תולין 32.

(22) שם. (23) הנחה מכריעה יש כאן. (24) ואף-על-פי שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה. (25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק, והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך את לשונן אחר השתייה. (26) במשנה הגירסא "כדי שיתנגב", פירוש שיתנגב מאליו, מפני שאין דרכן של שאר הבהמות לנגב את הפה בלשונן. (27) כר' אליעזר בן יעקב שם. (28) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו תולים בשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם. (30) קידושין פ, ב. (31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר' יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הכול בין מים לבנים או אדומים, ומכריעה צלילתם בלבד. (32) כר' יוחנן שם, שבריתא מסייעת לו.

- ה. איזו היא 33 חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד? עסה בבית ושרצים וצפרדעים 34 מטפלין שם, ונמצאו חתיכות מבשרן בעסה: אם רב המטפלים שרצים 35 - העסה טמאה ותשרף, ואם הרב צפרדעים - טהורה. 22

(33) שם, כר' יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה (ויקרא יא, כט-ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום, הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה

א. פזית² מן המת בפי העורב, ספק האהיל³ על
האדם ועל הכלים ברשות היחיד ספק שלא האהיל⁴
הרי האדם טמא מספק, והוא שיהיה בו דעת
לשאול⁴, והכלים טהורים, מפני שאין להן דעת
לשאול. וכן הממלא⁵ בכלי ונתן בעשרה פלים⁶
ונמצא השרץ באחד מהן⁷ - הוא טמא⁸ והכלים⁹
טהורים, אף על פי שפלן ספק שמא השרץ בכלי
שמלא בו היה תחלה¹⁰, מפני שהן פלים ואין בהן
דעת לשאול. ואם היה לכלי שמלא בו אוננים¹¹,
הואיל ואפשר שיצאו המים ויתאחר בו השרץ¹² -
פלן טמאים¹³. וכן הממלא בעשרה דליים¹⁴ זה אחר
זה ונתן בעשרה פלים, מדלי אחד¹⁵ לכלי אחר, ואין
ידוע הראשון מן האחרון¹⁶, ונמצא השרץ בכלי
אחד מהן - הרי התשעה פלים עם עשרת הדליים¹⁷
טהורים¹⁷; שאני אומר: שמא בכלי זה¹⁸ היה השרץ
מתחתלו. ואם יש לדליים אוננים¹⁹ - הרי כל הדליים
עם כל הפלים טמאים²⁰. המערה מפלי לכלי²¹
ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור, ואין אומרים
מהעליון נפל, אלא שמא בתחתון היה. מפני שהן
פלים ואין להן דעת לשאול. וכן כל פיוצא בזה.

(2) טהרות פ"ד מ"ד. (3) כזית מן המת המאהיל על אדם
או כלים - נטמא (הל' טומאת מת פ"א ה"י). (4) ולא
חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה
בפי עורב פורח היא טומאה נזרקה שאינה מטמאה מספק?
(ראה למעלה פט"ו ה"ו). ותיירך שטומאת אוהל חמורה, ולא
טיהרו בה ספק טומאה נזרקת]. (5) שם. (6) במשנה
כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו
הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל
מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. (7) באחד הכלים
ששפך לתוכם. (8) הכלי שנמצא בו השרץ. (9) תשעת
הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. (10) וזה מתקבל
על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר
בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני
שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא
זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים,
ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר
הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין
בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו.
ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה,
נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים
מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמוכן, אבל אם נמצא
באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו
שמטהרים את תשעת הכלים]. (11) נדה ג, ב. ושם כתוב
"אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר
ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין
שבמשנתנו. (12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה. (13)
מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על
הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי
פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על

ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספיקו אף ברשות היחיד
טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים
ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום
טומאה.

ט. תינוק⁵⁵ שהיה תופש בידו של אביו או שהיה
רוכב על גבי כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד
טמא⁵⁶, מפני שאביו נשאל עליו⁵⁷.

(55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת
להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

י. וארבעה ספקות⁵⁸ אמרו חכמים בתינוק: תינוק
שאינו יכול להלך שהניחתו אמו ובאה ומצאתו כמו
שהוא במקומו - טהור, ואין אומרים שמא טמאה⁵⁹
באה ונשקתו וגפפתו⁶⁰. התחיל התינוק לצאת
ולהפנס⁶¹ - בגדיו טהורים, ואין מדרס בשאר בגדי עם
הארץ⁶². ואף על פי שהן טהורים - אין עושין על
גביהן טהרות⁶³. הגדיל עד שיהיה בו דעת לשאול -
ספקו טמא ברשות היחיד. הגדיל עד שיהיה בו דעת
לשמור את גופו⁶⁴ - אוכלין על גב גופו טהרות⁶⁵; יודע
לשמור את ידיו⁶⁶ - אוכלין על גבן⁶⁷ טהרות. כיצד
בודקין אותו?⁶⁸ מטבילין אותו ונותנין לו חליץ לשם
תרומה⁶⁹. אם יודע⁷⁰ לשמור את גופו - אוכלין אגב
גופו טהרות; ואם יודע לשמור את ידיו - אוכלים אגב
ידיו טהרות.

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה".
(60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי
למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?].
(61) בדפוס רומא: ולהיכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם
טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). (63) לכתחילה,
ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו
בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט
ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה
מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר
מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו
עד כדי שלא תהינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א).
(67) אם נגעו בידיו. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו
ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת
תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור
אותם כראוי ותיטמא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא
שומר.

פרק שבעה עשר

(1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או
לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אוננים ונתן
בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון.
הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת
מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצא
גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו
בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

13 אַחַר שְׁמֵלָא אֶת הָרָאשׁוֹנוֹת נָפַל שָׁרֵץ לְבוֹר³⁵. הִיָּה
14 זֶלְף בְּכָלִי וְנוֹתָן לְתוֹךְ הַחֲבִיּוֹת עַד שְׁמֵלָאן, וְנִמְצָא
15 הַשָּׁרֵץ בְּאַחַת מֵהֶן - הִיא בְּלֶבֶד טְמֵאָה, וְכָלֵן
16 טְהוֹרוֹת; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: בְּזוֹ בְּלֶבֶד נָפַל הַשָּׁרֵץ³⁶ אוֹ
17 הִיָּה בָּהּ עַד שֶׁלֹּא זָלַף לְתוֹכָהּ. לְפִיכָּהּ, אִם הִיָּה בְּזֶדֶק
18 כָּל חֲבִית מֵהֶן וְאַחֵר כָּף נוֹתָן בָּהּ הֵינָן וּמִכֶּסֶה אוֹתָהּ
19 אַחֵר שֶׁזֶלַף לְתוֹכָהּ, וְנִמְצָא הַשָּׁרֵץ בְּאַחַת מֵהֶן - כָּלֵן
20 טְמֵאוֹת³⁷. וְכֵן אִם נִמְצָא הַשָּׁרֵץ בְּבוֹר אוֹ בְּכָלִי
21 שֶׁזֶלַף בּוֹ - הִפֵּל טְמֵא³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר שמילא את כולן. (34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה – נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ – תולים שלא בדק יפה, וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה בחבית זו. מובן שאם נמצא באמצעות, טמאות כל החביות שנחמלאו אחריה. (36) נבחרת בהלכה א. (37) בבור הדבר, שהשרץ היה בבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

22 ד. הִיָּה³⁹ קוֹפֶה⁴⁰ זֵיתִים מִן הַמַּעֲטָן⁴¹ וּמַעֲלָה אוֹתָן
23 לִגְגֵּי⁴², וְנִמְצָא הַשָּׁרֵץ בִּגְגֵּי - זֵיתִים שְׁבִמְעָטָן
24 טְהוֹרִים⁴³. נִמְצָא בְּמַעֲטָן - הַמַּעֲטָן טְמֵא⁴⁴. נִמְצָא
25 בֵּין כֶּתֶל לְזֵיתִים⁴⁵ - הַזֵּיתִים טְהוֹרִים⁴⁶. נִמְצָא הַשָּׁרֵץ
26 בְּתוֹךְ גֹּיֶשׁ שֶׁל זֵיתִים⁴⁷ וְהַגֹּיֶשׁ בִּגְגֵּי: אִם בְּתוֹךְ שְׁלֹשֶׁת
27 יָמִים⁴⁸ - אִף הַמַּעֲטָן טְמֵא, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: גֹּיֶשׁ זֶה מִן
28 הַמַּעֲטָן עָלָה וְהַשָּׁרֵץ בְּתוֹכָו⁴⁹; וְאִם נִמְצָא אַחֵר
29 שְׁלֹשֶׁת יָמִים מִשְׁהַעֲלָה הַזֵּיתִים לִגְגֵּי - הֲרִי הַמַּעֲטָן
30 טְהוֹר, שְׁמָא בִּגְגֵּי נִתְקַבְּצוּ וְנַעֲשׂוּ גֹיֶשׁ בְּתוֹךְ הַשְּׁלִישָׁה
31 יָמִים⁵⁰.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם זהה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט 'כין' אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנולד בו הספק, אבל אם טילטל אותו

בבא זו. ראה שם]. (14) ברייתא, נדה שם. (15) כן צ"ל. פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחד. (16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. (17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושמא לא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. ונלא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים – טהור, לא החמירו חכמים כל-כך ותולים שבכלי היה]. (18) ולא בדלי. (19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. (20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). (21) כאן – בשני כלים – ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

1 ב. קָפָה²² שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּטְהוֹרוֹת וְנִמְצָא בָּהּ שָׁרֵץ²³,
2 אִם יֵשׁ לָהּ שְׁלֹשִׁים, או אֲזִינִים²⁴ אִף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ
3 שְׁלֹשִׁים²⁵ - הֲרִי כָּל הַטְהוֹרוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׂוּ בָּהּ
4 טְמֵאוֹת²⁶. אֶפְלוּ הִיָּתָה בְּדוֹקָה²⁷ וּמִכֶּסֶה, שְׁמָא עִם
5 הַגְבֵּהֶת יָדוּ מִן הַבְּדִיקָה נָפַל הַשָּׁרֵץ²⁸. וְאֶפְלוּ
6 נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּטְהוֹרוֹת בְּזוּיָת זֶה וְטִלְטְלָה לְזוּיָת אַחֶרֶת
7 וְנִמְצָא בָּהּ הַשָּׁרֵץ - כָּלֵן טְמֵאוֹת²⁹; לְפִי שְׁמַחְזִיקִין
8 טְמֵאָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם³⁰ לְתַלּוּת, אֲבָל לֹא לְשָׁרֵץ.

(22) חבית שנותנים בה פירות. (23) אחר שהוציא את הטהרות. (24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. (25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. (26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. (27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקוה ולא היה שם שרץ. (28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. (29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. (30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

9 ג. הַזֶּלְף³¹ אֶת הַבוֹר³² וּמִמֵּלָא מִמֶּנּוּ חֲבִיּוֹת: אִם
10 הִיָּה מִשְׁקִיעַ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּבוֹר וּמִמֵּלָא אוֹתָן,
11 וְנִמְצָא הַשָּׁרֵץ בְּרָאשׁוֹנָה³³ - כָּלֵן טְמֵאוֹת³⁴. נִמְצָא
12 בְּאַחֲרוֹנָה - הִיא טְמֵאָה וְכָלֵן טְהוֹרוֹת; שְׁאֵנִי אוֹמֵר:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ב סיון – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות עט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".

ז. ה'יו⁶³ בפית אכלין טמאין ואכלין טהורים
ונמצאת גרעינה בפית⁶⁴ - הולכין אחר הרב⁶⁵. וכן
אם ה'יו⁶⁶ דמים טהורים ודמים טמאים בתוך הפית
ונמצא דם על האכל - הולכים אחר הרב. מעשה
היה בכפר של תרומה שנמצא עליו דם, ובא מעשה
לפני חכמים וטהרוהו. שאפלו נאמר: דם שרץ
הוא, הריני אומר: דם שרץ חי הוא, שהוא טהור.

(63) תוספתא, שם. (64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין
אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65) אם
רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם
הרוב טהורים – הם טהורים (ראה ביאור הגר"א וזו זהב'
שם). (66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

ח. עיר⁶⁷ שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא
בה⁶⁸ הולכים אחר הרב⁶⁹. וכן אם היה הנמצא בה
ספק שרץ ספק צפרדע - הולכין אחר הרב שיש
באותה העיר באותו הזמן. זה הכלל: בנמצא⁷⁰ הלך
אחר הרב.

(67) שם. (68) מושלך בחור. (69) בין לקולא ובין
לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל
האומר שאפילו רוב שחוטות – טמא, מפני שנבילות
מושכות שכיחות יותר משחוטות מושכות. (70) להוציא
בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות,
שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות
פ"ח ה"א).

ט. האשה⁷¹ שמגבבת גבבא⁷² בחצר, ונמצא שרץ
בתוך גבבא - הרי זו טהורה, שאין השרץ מטמא
במשא⁷³. נמצא על גבי גבבא - הרי זו טמאה, שמא
נגעה בו. היתה פוברת⁷⁴ בכברה ונמצא שרץ בתוך
הפרות שבכברה - הרי זו טהורה⁷⁵. נמצא על גבי
הכברה - הרי זו ספק טמאה, שמא נגעה בו, וכל
ספק ברשות היחיד - טמא, כמו שבארנו⁷⁶.

(71) שם פ"ג ה"ג. (72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש
רבינו: גבבא – זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק
השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל
לשדה. (73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו.
(74) מנקה גרענים. (75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות
שבכברה. (76) למעלה פט"ו.

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ו

פרק שמונה עשר

(1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות
ברשות היחיד – טמא, ברשות הרבים – טהור וכיצד.

א. כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספקי ספיקות,
ברשות הרבים – טהור, ברשות היחיד – טמא. כיצד?

הרי זה כעין ממקום למקום. [בכסף משנה' מתפלא, למה
פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה'
בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בדינו (יבמות מב, ב)
שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי
מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין
זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו
שסידר את ה'סתם']. (אינני יודע לפרש, מה בין זה לדין
נמצא בבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בביתים. (46) ואין
חוששים שמא נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים
אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. (48) משעת
הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים
להתרבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך
שלושת הימים.

ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העפה ונמצא שרץ
במקרצת⁵³ - המקרצת לבדה טמאה⁵⁴. נמצא בעפה
- העפה לבדה טמאה⁵⁵. נמצא בתוך המקרצת - אף
העפה טמאה⁵⁶.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה.
(53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על
המקרצת נפל. (55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ
נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם.
(56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על
המקרצת לא היתה שוקעת כל-כך במקרצת (ביאור הגר"א
בתוספתא).

ו. אכל טמא⁵⁷ שנמצא גרעינה שלו⁵⁸ בתוך הכפר או
על גבי תבשיל רותח, אף על פי שאין עליה משקה
טופח⁵⁹ - הרי הן⁶⁰ טמאים⁶¹; שאני אומר: האכל
כלו נפל שם ונמות בתוך הכפר או מחמת הרתיחה
ונשארה גרעינתו. נמצאת הגרעינה על גבי הכפר או
בתוך תבשיל צונן - הרי אלו טהורין, אף על פי
שיש עליה משקה⁶²; שאני אומר: גרעינה זו לבדה
נפלה אחר שאבד האכל מעליה, שהרי אינה
מטמאה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של
זית וכדומה. [נמצאנו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום
"גרעין" (משנה יומא – כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב
– גלעינה של רותב, ובתוספתא כאן – גרעינה של גפת).
(59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה.
(60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה
אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן
האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת
טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת
בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה
משקה טופח – טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על
גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח – טהורה".
ופירשה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא
מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת
שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את
הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט.

הדרך - הקבר מצרפו¹⁵, והעובר שם¹⁶ טמא. שאין
זה פשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

(13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון שנטה לצידי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת, ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור. וכל זה לתרומה, ולנוזר ועושה פסח נתבארו הדינים בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה]. (15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה. (16) ואפילו הוא יודע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין שם כלום מן המת.

ד. שרץ שנמצא במבוי - מטמא למפרע עד העת
שיאמר: בדרךתי את המבוי הזה ביום פלוני ולא היה
בו שרץ¹⁷. אפלו כפרו¹⁸ ולא בדרך - הרי זה מטמא
למפרע מקדם הכבוד. במה דברים אמורים?
שמצאו יבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא
למפרע אלא עד שעה שאפשר שימות בה ויהיה
עתה לח בעת שנמצא¹⁹.

(17) ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן
הרקין הנמצאים שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו,
ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע אי זהו -
תולין²⁰ עליו את התרומה, מפני שהן שני ספקות²¹:
ספק בטהור נגע ספק בנמצא; ואם תאמר בנמצא,
ספק שהוא טמא ספק שהוא טהור. היו שני הרקין
ברשות הרבים: אם היו נגובין ומנחין שם ונגע
באחד מהן - ספקו טהור; נשא אחד מהן - תולין
עליו, שהרי משנשא אינו מנח ברשות הרבים; וכן
אם היה אחד מהן לח ונתלה בו הרק הלח - תולין
עליו, שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה
ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו,
שאם נגע ברק הנמצא או נשא או הסיט בכל
מקום²² - שורפין עליו את התרומה, כבית הפרס
וביצאא בה ששורפין על ודאי מגען²³ בכל מקום.

(20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן, כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין

1 נכנס למבוי² והטמאה בחצר, ספק נכנס לספק
2 לא נכנס; טמאה בבית, ספק נכנס לבית ספק לא
3 נכנס; ואפלו נכנס, ספק שלא היה שם ספק היה
4 שם; ואם תאמר היה שם בעת שנכנס, ספק יש בה
5 פשעור ספק אין בה; ואם תאמר יש בה, ספק שהיא
6 טמאה ספק אינה טמאה; ואפלו היא טמאה, ספק
7 נגע ספק לא נגע - ספקו טמא³, שהמבוי רשות
8 היחיד.

(2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכו. (3) התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות - טומאה.

9 ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות
10 היחיד, ונגע באחד מהן ואינו יודע אי זהו - ספקו
11 טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים
12 ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק
13 ברשות הרבים - טהור, עד שיאמר נטמאתי בודאי⁴;
14 וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שיאמר ודאי
15 שלא נטמאתי. לפיכך, עצמות המת⁵ ועצם נבלה⁶
16 ברשות הרבים, או גוש מארץ טהור וגושים מבית
17 הפרס⁷ או מארץ העמים⁸, ונגע באחד מהן או
18 הסיטו⁹, ואין ידוע במה נגע מהן¹⁰ ובמה¹¹ הסיט;
19 זנות מן המת וזנות מן הנבלה, והאהיל על אחד
20 מהן, ואין ידוע על אי זה מהן האהיל; שני שבילין,
21 אחד טהור ואחד טמא¹², הלך באחד מהן ואין ידוע
22 באי זה הלך; או שנגע באדם זה בדרך, ואין ידוע
23 אם הוא טמא או טהור; או שהיו שני אנשים, אחד
24 טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן ואין ידוע באי
25 זה מהן נגע - בכל אלו הספקות טהור.

(4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שמשמאים במגע ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ט). (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ, שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הזיוז. דין היסט כדן משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

26 ג. המוצא מת משפכ¹³ לרחבו של דרך אם היה
27 שלם והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא
28 לתרומה, שחזקתו שנגע¹⁴; היה לו מקום לעבר, או
29 שהיה משפך ומפרכ שפאפשר שעבר בין שוקיו
30 ופרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה ואין ידוע אם
 חי אם מת, ובשחר עמד ומצאו מת - הרי זה טמא,
 שקל הטמאות פשעת מציאתן. ואם ראוהו חי
 בערב, ובשחר מצאו מת - הרי זה ספק ברשות
 הרבים וטהור.

טו. המסכן ברשות היחיד ונתעלף, ואין ידוע אם
 מת או עדין הוא חי, והוציאוהו לרשות הרבים
 וחקרו והכניסוהו לרשות היחיד: פשהוא ברשות
 היחיד - ספקו טמא, וכשהוא ברשות הרבים -
 ספקו טהור. מעשה באחד שהיה מסכן והולכיהו
 מעיר לעיר במטה, והיו כתות מתחלפות תחתיו,
 ובאחרונה נמצא מת, ולא טמא חכמים אלא פת
 אחרונה בלבד.

טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתזה צנורא
 מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע: אם היה בור
 של שמן - ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור
 של יין - ספקו טהור בכל מקום, מפני ששפת הבור
 קולטת.

פרק תשעה עשר

יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד
 מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד
 טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו
 הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע
 כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות
 מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו
 בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

א. שני שבילין², אחד טמא³ ואחד טהור⁴, הלך
 באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן הלך⁵, ועשה
 טהרות ונאכלו⁶, והזה שלישי ושביעי⁷ וטבל וטהר⁸,
 והלך פשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות⁹. אם
 קימות הראשונות¹⁰ - אלו ואלו תלויות¹¹, שפודאי
 שאחד מן הטהרות טמא¹². ואם לא טהר בינתיים¹³
 - הראשונות תלויות¹⁴, והשניות ישרפו, שהרי הן
 טמאות בודאי, שזה טמא הוא, מפני שהלך בשני
 השבילין. וכן השרץ¹⁵ והצפרדע¹⁶ ברשות הרבים¹⁷
 ואין צורתן נפרת ואין ידוע אי זהו השרץ, ונגע
 באחד מהן, ועשה טהרות ונאכלו, וטבל, ונגע בשני
 ועשה טהרות - הרי אלו טהורות. ואם קימות
 הראשונות - אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל בינתיים
 - הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

(2) טהרות פ"ה מ"ג. (3) טומאת מת. (4) ושניהם ברשות
 הרבים. (5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או
 הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש
 הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב

ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו
 חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.

ו. מי שישב ברשות הרבים ובא אחד²⁴ ודרס על
 בגדיו או שרקק ונגע בו²⁵ הרק - על רקו שורפין
 את התרומה²⁶, ועל בגדיו הולכין אחר הרב: אם רב
 העיר טמאין²⁷ - בגדיו מדרס, ואם רב העיר טהורים
 - הרי הוא טהור.

(24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב.
 (26) כדין ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן
 הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר
 לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה
 שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה
 יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם
 כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה.
 וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

ז. מי שאבד לו כלי ומצאו ברשות היחיד - הרי זה
 טמא מדרס וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים
 ומצאו ברשות הרבים: אם אבדו ביום ומצאו לבו
 ביום - טהור; אבד ביום ומצאו בלילה, בלילה
 ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום של אחריו
 - הרי זה בחזקת טמא. זה הכלל: כל שעבר עליו
 הלילה או מקצתו - טמא.

ח. הניח כלי או שכחו ברשות הרבים, אף על פי
 שעבר עליו הלילה - טהור. הניחו או שכחו ברשות
 היחיד - הרי זה טמא מדרס וטהור מטמא מת.
 ומפני מה לא החמירו בשוכח ומניח פמאבד? מפני
 שאינו דבר מצוי תמיד, לא גזרו עליו.

ט. המאבד ומצא בתוך הבית - הרי זה טהור, מפני
 שהוא בחזקת שמור.

י. השוטח פלים ברשות הרבים - הרי אלו טהורין;
 וברשות היחיד - טמאים, שמא נגעו בהן טמאים.
 ואם היה משמרן - טהורים. נפלו והלך להביאם -
 טמאים, מפני שנעלמו מעיניו. וכן מי שאבדו פליו
 ברשות היחיד ומצאן אפלו בו ביום - הרי הן מדרס
 וטמא מת, כמו שבארנו.

יא. שוטח אחת בעיר או נכרית - כל הרקין שבעיר
 בחזקת טמאה לעולם בכל מקום.

יב. מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו
 בספינה: אם מפירתו שהוא אוכל בתרומה - פליו
 טהורין, ואם לאו - ישאלנה.

יג. מי שישן ברשות הרבים ועמד - פליו טהורים.

פב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

- ג. כפר טמא שנתערב בתשעה כפרות טהורין, ובאו חמשה בני אדם²⁸ ואכלו חמשה כפרות מהן, ובאו חמשה בני אדם אחרים ואכלו החמשה הנשארים - הראשונים טמאים, מפני שאין להן אנשים אחרים שייתלו בהן²⁹; והחמשה האנשים האחרונים טהורין, מפני שהן תולין בראשונים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה, כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

- ד. שני שבילין³¹, אחד טמא ואחד טהור, והלכו בהן שני אנשים, איש אחד טהור ואיש אחד טמא, אפלו היה האחד תלוי - הרי זה הטהור תולה בתלוי, ואומרין: זה הטהור הלך בשביל הטהור והרי הוא בטהרתו, וזה התלוי הלך בשביל הטמא. ואף על פי שנשאלו שניהן כאחד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

פרק עשרים

(1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

- א. פל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת³², כף הוא רשות הרבים לענין טמאה³³.

(2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

- ב. ארבע אמות³⁴ הסמוכות לרשות הרבים - הרי הן כרשות הרבים לטמאה³⁵. וכן הפרמלית³⁶, כגון הים והאצטונות³⁷ - הרי הן כרשות הרבים לטמאה³⁸.

(4) בבא-בתרא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ב'רמב"ם לעם' בהערות ספר זמנים הל' שבת פי"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו, פירוש,

לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. (6) כדין, שספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. (7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). (8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום שמתמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). (9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. (10) ואחת מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. (11) אף-על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. (12) ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. (13) והראשונות קיימות. (14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחון להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

- ב. שני שבילין¹⁸, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ועשה טהרות, ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות: אם באו ונשאלו זה אחר זה - מורין לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור; באו שניהן כאחד, או שבא האחד ושאל עליו ועל חברו¹⁹ ואמר: שנים היינו ובשני השבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו - הרי שניהם טמאין, וטהרות שעשו נשרפות²⁰. וכן²¹ אם נטמאו בטמאה קלה. כיצד? שני כפרים²², אחד טמא ואחד טהור, אכל את אחד מהם²³ ועשה טהרות, ובא חברו ואכל את השני ועשה טהרות: אם נשאלו זה אחר זה - שניהן טהורין, מפני שהן ספק דברי סופרים²⁴, שהוא מכלל הספקות שטהרו חכמים, כמו שבארנו²⁵; נשאלו שניהן כאחת או שנשאל עליו ועל חברו - שניהן טמאין מספק, וטהרותם נשרפות, שהרי ודאי אחת מהן טמאה. ואפלו כפר אחד²⁶ טמא שנתערב במאה כפרות טהורין - קלן טמאין²⁷ וישרפו.

(18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י', א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חברו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. (20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמורנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [בתוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות" (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פי"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ב סיון – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות פג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

23 הָרִי הִיא רְשׁוּת הַיְּחִיד לְטַמְּאָה בְּלִבָּד. ²⁹ וּבִקְעָה
 24 שֶׁעֲבָרוּ ³⁰ עָלֶיהָ בִּימֹת ³¹ הַגִּשְׁמִים ³² - הָרִי הִיא רְשׁוּת
 25 הַיְּחִיד לְטַמְּאָה אֶפְלוּ בִּימֹת הַחֲמָה. ³³ וְאִלוּ הֵן ³⁴
 26 יְמֹת הַחֲמָה? מִשְׁתַּעֲקֵר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ. וְאִלוּ הֵן
 27 יְמֹת הַגִּשְׁמִים? מִשְׁתַּרְדֵּר רְבִיעָה שְׁנֵיָהּ. ³⁵ בֵּין
 28 הָעֲגוּלִים ³⁶ שֶׁל עֲנָבִים לְזִוְגִין ³⁷ - רְשׁוּת הָרִבִּים
 29 לְטַמְּאָה. ³⁸

(27) משנה טהרות פ"ז, על פי פירושו של רב אשי (שבת ז, א.). (28) בימות הגשמים אין בני אדם נכנסים לשדות, כדי שלא לדרוס את התבואה. (29) אבל לשבת אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים אלא ככרמלית, שדינה נתבאר בה' שבת. גם בימות החמה אין תבואה מצויה בשדות, ובני אדם נכנסים לתוכם לקצור את התבואה וגם לטילל, ולפיכך אינם מקום סתירה, ודינם כרשות הרבים אפילו לסומאה. (30) רבא בבבא־בבא־קנא, ב. (31) בבבא־בבא־שם, הגירסא "ימות". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. (32) אחר הקמת הגדר, וחל עליה דין רשות היחיד. (33) מכיוון שנעשתה רשות היחיד, אינה חוזרת להיות רשות הרבים. ראה למקן ה"י [ביאור זה הוא על-פי פירושו של הרשב"ם שם. ב'תוספות' ד"ה אמר, הביאו שני פירושים לאחרים לדברי רבא, ואי אפשר ליישב על פיהם את דברי רבינו כאן]. (34) תוספתא, טהרות פ"ז ה"ד. (35) הגשם השני שזמונו מתחיל בעשרים ושלושה במרחשון (רבינו בה' נדרים פ"ו ה"א). (36) משנה, שם פ"י, מ"ח. ופירוש רבינו: כלים גדולים עגולים שמונחים בהם הענבים המוכנים לדריכה בגת. (37) הפסולת של הענבים אחר הדריכה שמתקבץ לערימה גדולה (רבינו, שם). (38) מפני שמקום זה גלוי לעיני הדורכים.

30 ז. בָּרָם³⁹ שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצְרִים⁴⁰ - רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד⁴¹, וּלְאַחֵר
 31 הַבּוֹצְרִים⁴² - רְשׁוֹת הָרַבִּים לְטַמְאָה. אֵימָתִי⁴³ בְּזִמָּן
 32 שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זֶה וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שְׂכַנְגְדָּה⁴⁴.
 33 שְׂאֵר כָּל הַמְּקוֹמוֹת חוּץ מֵאֵלֵי שְׂבָאֲרָנוּ דִּינָם - כָּשֶׁם
 34 שֶׁהֵן רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד לְשִׁבְתָּהּ, כֹּךְ הֵם רְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד
 35 לְטַמְאָה.

(39) שם. (40) המקומות שלא נבצרו עדיין. (41) מפני שבני אדם נמנעים מלהיכנס שמה, כדי שלא יחשדו בהם בגניבת ענבים, והמקום אינו גלוי לעיני הבורצרים, שהגפנים חוצצים. (42) השטח שנבצר. (43) לאחר הבורצרים דינו כרשות הרבים? (44) ואם כן רבים נכנסים שם כדי לקצר את הדרך, אבל פתח אחד אינו עושה רשות הרבים ('תפארת ישראל'). לא ביארו מפרשי המשנה למה אין המקום רשות הרבים מפני הבורצרים. ואולי מדובר כשאין שם בוצרים.

ח. וַיֵּשׁ מִקְוֹמוֹת שְׂאִינָן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְשִׁפְתָּהּ, וְאַף
עַל פִּי כֵּן הֵן רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְטַמְאָה, מִפְּנֵי שְׂאִינן הָעַם
מִשְׁתַּמְשִׁין בִּהְיוֹן⁴⁵. וְאֵלּוּ הֵן: הָאֵילָנוֹת, וְחוֹרֵי רְשׁוֹת
הָרְבִים אֵף עַל פִּי שְׂאִינן בִּהְיוֹן אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה⁴⁶.
פִּינִיד? אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרְשׁוֹת הָרְבִים וְטַמְאָה
בְּתוֹכָו⁴⁷, עֲלֶה לְרֹאשׁוֹ, סִפְק נִגַּע סִפְק לֹא נִגַּע -

אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה. (8) מפני שאי אפשר להיסתר בה.

1 ג. יֵשׁ שָׁם⁹ מְקוֹמוֹת¹⁰, שָׁאף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּרִשּׁוֹת
2 הַיְחִיד לְשִׁבְתָּ - הֲרִי הֵן כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְעִנְיָן
3 טְמֵאָה¹¹. וְאִלוֹ הֵן: הַשְּׂבִילִין הַמְּפֻלְשִׁין לְשִׁיחִין
4 וּלְבִוּרוֹת וּלְגֻתוֹת¹²; וְהַבְּקָעָה¹³ הַמְּקַבֶּת גְּדֵר בִּימּוֹת
5 הַחֲמָה¹⁴; וּבִסְלָקֵי¹⁵ מַלְכִּים, שֶׁהוּא בְּנֵן רָחֵב הַרְבֵּה
6 לְעֵמֶד בּוֹ אֲנָשִׁי הַמְּרַכְּבָה¹⁶ וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה
7 פְּתִיחִים לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים; וְהַפּוֹרֵן, וְהוּא הַבְּנֵן הַגָּדוֹל
8 שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּגֹדֶזֶה וְחֶצֶר, שֶׁהָרַבִּים
9 נִכְנָסִין בְּפֶתַח זֶה וְיוֹצְאִין בְּפֶתַח אֲחֵר. וְכֵן מְבֹאוֹת¹⁷
10 הַיּוֹרְדִים לַיָּם אוֹ לַנָּהָר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרִין¹⁸
11 מִבָּאֵן וּמִבָּאֵן, וְרַבִּים¹⁹ מְטַפְּסִין וְעוֹלִין בָּהֶן,
12 וְהַבִּימּוֹסוֹת²⁰ וְהַמְּרַחְצוֹת²¹ - הֲרִי הֵן כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים
13 לְטֵמֵאָה. וְכֵן כָּל הַעֲזוּרָה²² - כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְטֵמֵאָה.

9) יש במציאות (סיגנון ערבי). 10) שם מ"ר-ט. 11) לא כרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין טומאה. 12) שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושכיל עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות (רבינו בפירושו למשנה). 13) שטח גדול במישור שיש בו הרבה שדות. 14) ובאים לשם פועלים לקצור את התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים. 15) מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס". 16) הממונים על מרכבות המלך. 17) תוספתא פ"ז ה"ד. 18) גדירות משני צדיהם המכבידות את הכניסה. 19) פירוש, אם רבים. 20) צ"ל: והדימוסות. פירוש, מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה. 21) תוספתא, שם פ"ז ה"ה. 22) שכבית המקדש (פסחים יח. ב.).

14 ד. גִּנּוֹת הָעִיר²³ שֶׁדָּרְךְ הָעִיר עֹבֶרֶת עָלֶיהֶן - רְשׁוֹת
15 הָרָבִים לְטִמְאָה.

23) תוספתא, שם.

16 ה. הגנה²⁴, בזמן שהיא משתמרת²⁵ - רשות היחיד,
17 ויבזמן שאינה משתמרת - רשות הרבים לטמאה. וכן
18 בסילקי גדולה²⁶, בזמן שפותחין אותה - רשות
19 הרבים לטמאה, ויבזמן שנועלין אותה - רשות
20 היחיד לכל.

(24) שם. (25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא ייכנסו לה בני אדם. (26) שננעלת בלילה ונפתחת ביום.

21 ו. הבקעה²⁷ המקפת גדר בימות הגשמים - רשות
22 היחיד לשבת ולטמאה²⁸; ואם לא היתה מקפת -

פד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 סִפְקוֹ טָמֵא⁴⁸. הַכֵּנִיס יָדְךָ⁴⁹ לְחֹרֶם⁵⁰ שֶׁישׁ בּוֹ טָמְאָה, 2 סִפְקָא נִגְעָה סִפְקָא לֹא נִגְעָה - סִפְקוֹ טָמֵא⁵¹.
- 45 לענין טומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. 46 מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. 47 בתוך הענפים. 48 אף-על-פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. 49 האדם העומד ברשות הרבים. 50 שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. 51 שאין רבים מצויים שם.
- 3 ט. חֲנוּת⁵² שֶׁהִיא טָמְאָה⁵³ וּפְתוּחָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, 4 סִפְקָא נִכְנֵס סִפְקָא לֹא נִכְנֵס - סִפְקוֹ טָהוֹר⁵⁴; שֶׁכָּל 5 הַחֲנוּת כְּמוֹ שֶׁרָץ הַמְּנַח בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, שֶׁסִּפְקָא מִגֵּעוֹ 6 טָהוֹר. הֵיוּ שְׁתֵּי חֲנִיּוֹת, אַחַת טָהוֹרָה וְאַחַת טָמְאָה, 7 וְנִכְנֵס לְאַחַת מֵהֶן, סִפְקָא לְטָמֵא נִכְנֵס סִפְקָא לְטָהוֹר - 8 סִפְקוֹ טָמֵא; שֶׁזֶה סִפְקָא רִשּׁוֹת הַיָּחִיד⁵⁵, שֶׁהַחֲנוּת 9 לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד. וְכֵן בְּקֶעֱהָ⁵⁶ בִּימֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁישׁ בָּהּ 10 שְׂדוֹת הָרִבָּה, וּבָהּ שְׂדֵה אַחַת טָמְאָה וְאַחַת טָהוֹרָה, 11 וְאָמַר: נִכְנְסֹתִי לְבִקְעָה זֹאת וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם נִכְנְסֹתִי 12 לְאוֹתָהּ שְׂדֵה אוֹ לֹא נִכְנְסֹתִי - סִפְקוֹ טָמֵא; שֶׁסִּפְקָא 13 טָמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, אִפְלוּ סִפְקָא בִּיאָה - טָמֵא⁵⁷.
- 52 שם פ"ו מ"ג. 53 מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל. 54 פירוש, הכניסה לחנות הפתוחה לרשות הרבים דומה למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך נידונית כל החנות הטומאה כטומאה המונחת ברשות הרבים (רבינו בפירושו). 55 מפני שוודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם-כן הספק הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן (ראה ראב"ד וכסף-משנה). 56 שם מ"ה. 57 נחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע - טמא, אבל ספק אם נכנס למקום שהטומאה בו (ספק ביאה) - טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק רבינו כחכמים.
- 14 י. מְקוֹם⁵⁸ שֶׁהִיא רִשּׁוֹת הַיָּחִיד וְנִגְעָה לְרִשּׁוֹת 15 הָרִבִּים⁵⁹ וְחֹזֵר וְנִגְעָה לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד⁶⁰ - כְּשֶׁהוּא 16 לְרִשּׁוֹת הַיָּחִיד סִפְקוֹ טָמֵא, וְכְשֶׁהוּא לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים 17 סִפְקוֹ טָהוֹר.
- 58 שם מ"א. 59 כגון שמכרו לרבים. 60 חזר וקנאו מהרבים ('תפארת ישראל'). ואין זה דומה לדין בקעה שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).
- 18 יא. דְּבָרִים⁶¹ שֶׁהֵן בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים - הֵרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת 19 הָרִבִּים. בִּיצֵד? קֶפֶה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים גְּבוּהָה עֲשָׂרָה 20 טַפְחִים⁶² וְהִטְמִינָהּ בְּתוֹכָהּ, סִפְקָא נִגְעָה⁶³ סִפְקָא לֹא נִגְעָה 21 - סִפְקוֹ טָהוֹר⁶⁴. הַכֵּנִיס יָדְךָ לְתוֹכָהּ, סִפְקָא נִגְעָה סִפְקָא 22 לֹא נִגְעָה - סִפְקוֹ טָמֵא⁶⁵. הִיתָה כְּפִישָׁה⁶⁶ נְתוּנָה עַל 23 כְּתָפוֹ, וְכִפְר תְּרוּמָה כְּרוֹף בְּסִיבָה⁶⁷ אוֹ בְּגִיר וְנִתְּנָן 24 לְתוֹכָהּ, סִפְקָא נִגְעָה בָּהּ אַחֲרָי⁶⁸ סִפְקָא לֹא נִגְעָה - סִפְקוֹ 25 טָמֵא⁶⁹.
- 61 שם פ"ז ה"ב. 62 שיעור רשות היחיד. 63 פירוש, ספק אם הכניס ידו לתוך הקופה. 64 ואין זה דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות הרבים, והרי זה דומה ברשות היחיד שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. 65 כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. 66 חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכך נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. 67 ואין ידוע אם טהור לתרומה. 68 כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמא נגע בכיכר עצמה.
- יב. חֲמֹר⁷⁰ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים 26 וְטָמְאָה נְתוּנָה עָלָיו, סִפְקָא נִגְעָה⁷¹ סִפְקָא לֹא נִגְעָה - סִפְקוֹ 27 טָהוֹר. פֶּשֶׁט יָדוֹ עַל גְּבִיּוֹ, סִפְקָא נִגְעָה סִפְקָא לֹא נִגְעָה - 28 סִפְקוֹ טָמֵא⁷². וְכֵן סָלַע הַמְּנַח בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים גְּבוּהָה 29 עֲשָׂרָה טַפְחִים וְטָמְאָה נְתוּנָה עָלָיו, סִפְקָא נִגְעָה סִפְקָא 30 לֹא נִגְעָה - סִפְקוֹ טָהוֹר. עָלָה בְּרֹאשׁ הַסֵּלַע⁷³, סִפְקָא 31 נִגְעָה סִפְקָא לֹא נִגְעָה - סִפְקוֹ טָמֵא. 32
- 70 שם. 71 אדם. 72 מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. 73 לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.
- יג. הִיא⁷⁴ זָב רֹכֵב עַל חֲמֹר וְזֶה⁷⁵ רֹכֵב עַל חֲמֹר וְ 33 וּמִהֲלָכִין בְּדֶרֶךְ, סִפְקָא נִגְעָה בְּזָב סִפְקָא לֹא נִגְעָה; תִּינוּק 34 מֵמָא מְרָקָב עַל כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִיו וְתִינוּק טָהוֹר מְרָקָב 35 עַל כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִיו וְהִלְכוּ זֶה בְּצֵד זֶה, סִפְקָא נִגְעָה סִפְקָא 36 לֹא נִגְעָה; חֲבִילָה עַל כְּתָפוֹ וְהִרְק מְדֻבֵּק בְּכֶתֶל⁷⁶, סִפְקָא 37 נִגְעָה סִפְקָא לֹא נִגְעָה; בָּלִים שְׁטוּחִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים 38 לְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרָה⁷⁷ וְהִטְמִינָה עוֹבֵר, סִפְקָא הֵיטֵי סִפְקָא לֹא 39 הֵיטֵי⁷⁸ - הַכָּל טָהוֹר⁷⁹. 40
- 74 שם ה"ג. 75 אדם טהור. 76 וספק רוקין טמא. 77 ומקום זה נידון כרשות היחיד. 78 הזוי. 79 ואפילו אם הוא זב שמתמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו - טהור".
- בְּרִיָּה רִחְמָנָא דְּסִינָן
- יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ו
- הִלְכוֹת טָמְאָת אֹכְלִין
- מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא דִּין טָמְאָת אֹכְלִין וּמִשְׁקִין 41 וְהִכְשִׁירָן.
- וּבְאִוֵּר מִצְוָה זֹאת בְּפָרְקִים אֵלֶּי:
- פָּרֶק רֵאשׁוֹן
- 1 יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוחית המדבקת ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקים יותר מהאוכלים.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינן מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרים עם פנימיות נשמתו כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה' גם מקורו של עניין זה הוא בתורה שבה מצינו שאין די בידיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברוך בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה דתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא דתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(ענפי לקו"ש חלק כו ע' 74. יין מלכות ס' קמ"ז)

- 19 ג. אָכַל שֶׁהָיָה בְּלוּלִי בְּמֵי פְּרוֹת, כְּגוֹן מִי תוֹתִים
- 20 וְרִמּוֹנִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלוּלִי וְנָגַע בּוֹ הֶזֶב אוֹ
- 21 בֶּשֶׂר הֶמֶת - הָרִי הוּא טְהוֹר, מִפְּנֵי שְׁלֹא הִכְשֵׁר
- 22 בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּשְׁקִין.

(5) רטוב. (6) שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". (7) עודנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. (8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

- 23 ד. אֵין שֵׁם מִשְׁקָה שֶׁמִּקְבֵּל טִמְאָה אֲלֵא שְׁבַעַת
- 24 הַמִּשְׁקִין שֶׁמִּנֵּינוּ בְּלֶבֶד; אֲכַל שְׂאֵר מִי פְּרוֹת - כְּדֶרֶךְ
- 25 שְׂאִין מִכְשִׁירִין, כִּף אֵין מִקְבֵּלִין טִמְאָה כָּלִיל¹⁰.

(9) דברי רבינו כאן הם סיום הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלי טומאה. (10) בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות,

- 1 מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם
- 2 מכשירים. הדברים שאינם מקבלי טומאה אף על פי שבני
- 3 אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו
- 4 או הזק מחשבה.

- 5 א. כָּל אֶחָד מִמֵּיחָד לְמֵאכֹל אָדָם, כְּגוֹן לֶחֶם וּבֶשֶׂר
- 6 וְעֵנָבִים וְזִיתִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מִקְבֵּל טִמְאָה; וְכָל
- 7 שְׂאִינוֹ מִיחָד לְמֵאכֹל אָדָם - הָרִי זֶה טְהוֹר וְאִינוֹ
- 8 מִקְבֵּל טִמְאָה, אֲלֵא אִם כֵּן חָשַׁב עָלָיו וְיָחַד לְמֵאכֹל
- 9 אָדָם. וְזֶה וְזֶה אִינוֹ מִקְבֵּל טִמְאָה עַד שֶׁיִּבְלֹל תַּחֲלָה
- 10 בְּאֶחָד מִשְׁבַּעַת מִשְׁקִין. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא הַכָּשֵׁר. שְׁנֵאמַר:
- 11 וְכִי יֵתֵן מַיִם עַל זֶרַע².

(2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע, שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

- 12 ב. וְאֵלֵי הֵן הַשְׁבַּעַת מִשְׁקִין שֶׁמִּכְשִׁירִין אֶת הָאֶחָלִין
- 13 לְטִמְאָה: הַמַּיִם, וְהַטַּל, וְהַשֶּׁמֶן, וְהַיֵּין, וְהַחֵלֶב,
- 14 וְהָדֶם, וְהַדְּבָשׁ. וְאִינוֹ מִכְשִׁירִין עַד שֶׁיִּפְּלוּ עַל
- 15 הָאֶחָלִין בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים. וְלֹא יִהְיוּ סְרוּחִין,
- 16 שֶׁהַמִּשְׁקָה הַסְּרוּחַ אִינוֹ מִכְשִׁיר⁴. וְכִיוֹן שֶׁהַכָּשֵׁר
- 17 הָאֶחָל, אֵף עַל פִּי שֶׁיִּכַּשׁ וְהָרִי הוּא נָגוּב - הָרִי זֶה
- 18 מִקְבֵּל טִמְאָה.

(3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא נמאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. (4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמות מאוד ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במובן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוות' ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקים, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה

פו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי בני אדם.
- י. הקור²⁴ - הרי הוא פֵּעִץ לְכָל דָּבָר. וְאִם שָׁלָקוּ וְטָגְנוּ - מִתְּטָמָא טַמְאָת אֲכָלִין.
- (24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).
- יא. החרצנין²⁵ והזגין²⁶, אף על פי שפנסן לאֲכָלִין²⁷ - אֵינָן מִתְּטָמְאִין²⁸ טַמְאָת אֲכָלִין.
- (25) גרעיני הענבים. (26) קליפות הענבים. (27) אחר שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים והזגים וחישוב לאכול אותם. (28) מפני שאין דרכם של בני אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.
- יב. זיתים וענבים הקשים שפנרצין²⁹ ויוצאין מתחת הקורה בשעת הדריכה - אֵינָן מִקְבְּלִין טַמְאָה³⁰. וְעַד פְּמָה³¹? עַד אַרְבָּעָה קַבִּין לְכָל כּוֹר³². הֲיֵה הַנִּפְרָץ יֵתֵר מִזֶּה - מִקְבְּלִין טַמְאָה³³. וְאִם פָּנָס לְאֲכָלִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה קַבִּין - מִקְבְּלִין טַמְאָה.
- (29) קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. (30) מפני שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין. (31) תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. (32) הכור הוא שלושים סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבד או לגת אין אדם מוותר עליהם. (33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל, המחשבה מועילה.
- יג. הפפניות³⁴ והפגין³⁵ והבסר³⁶ והקצח³⁷ - הרי הן פֶּאֶבְלִין ומקבלין טַמְאָה.
- (34) שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון רבינו בפירושו שם). (35) תאנים שלא בשלו. (36) ענבים שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. (37) כמון שחור (ערוד).
- יד. לולבי וזדים³⁸ וחרובין ושל ערל ועלי הלוח³⁹ השוטה - אֵינָן מִקְבְּלִין טַמְאָה עַד שִׁיתִּמְתְּקוּ³⁹.
- (38) "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים הדקים) בעת שהאילנות מבלבלים". (39) שישופר טעמם על ידי כבישה וכדומה.
- טו. החרדל והתורמוסין⁴⁰ ושאר פל הנכבשין - מִטְּמָאִין טַמְאָת אֲכָלִין בֵּין מְשֻׁהֲמִיתִיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹּא הִמְתִּיקוּ⁴¹.
- (40) מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. (41) דרכם של בני אדם לכובשם ולאוכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין אפילו לפני כבישתם.
- טז. זיתים שפכשן בעלין שלהן - אין העלין
- תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רמונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.
- ה. זיתים וענבים¹¹ שלא הביאו שליש¹² - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן אֵינָן מִכְשִׁירִין וְלֹא מִקְבְּלִין טַמְאָה¹³, אֲלֹא הֲרִי הֵן פֶּשֶׁאֶר מִי פְרוֹת שֶׁהֵן טְהוֹרִין לְעוֹלָם.
- (11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. (12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. (13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.
- ו. אלו דברים¹⁴ שאֵינָן מִקְבְּלִין טַמְאָה אֵף עַל פִּי שֶׁבִּנְי אָדָם אוֹכְלִין אוֹתָן, לִפִּי שֶׁאֵינָן נֹאֲכָלִין לְהֵנָּה גּוֹפֶן¹⁵, אֲלֹא מִפְּנֵי שְׁנוֹתֵינִן טַעַם בְּמֵאֲכָלוֹת אוֹ מִפְּנֵי הָרִיחַ אוֹ הַמַּרְאֶה. וְאֵלּוּ הֵן: הַקֶּשֶׁט וְהַחֲמֵס וְרֹאשֵׁי בָשָׂמִים וְהַתִּיּאָה וְהַחֲלִיתִית וְהַפִּלְפִּלִין וְחִלּוֹת חֲרִיעַ¹⁶. וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בִּהֶן.
- (14) פרק ג משנה ה. (15) ליהנות מגוף דברים אלה. (16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשתמשים בהם לשיפור הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.
- ז. השֶׁבֶת¹⁷ - סְתָמוֹ לְאֲכִילַת גּוֹפֹה פֶּשֶׁאֶר יִרְקוֹת הַשֶּׁדֶה; וְאִם חָשַׁב עָלָיו לְקַדְרָה - אֵינּוּ מִתְּטָמְא טַמְאָת אֲכָלִין¹⁸. וְהַשֶּׁבֶת מְשֻׁנָּתָה טַעַם לְקַדְרָה - הֲרִי זֶה קִבְּבֵל¹⁹ וְאֵינָה מִתְּטָמְא טַמְאָת אֲכָלִין.
- (17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשויה"). ואם נותנים אותו בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת שאינה ראויה למאכל אדם. (18) אם חישב עליו לקדירה הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים טומאה. (19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.
- ח. התמרים²⁰ והגרוגרות²¹ שנתנן לקדרה כתבלין - עֲדִין הֵן מִתְּטָמְאִין טַמְאָת אֲכָלִין עַד שִׁיפְסְדוּ מִלֵּאֲכָל אָדָם²².
- (20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. (21) תאנים יבשות. (22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכול" ורבינו גורס כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד, שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל חשוב.
- ט. הפרשינים²³, אם יחדן למאכל אדם - מִתְּטָמְאִין טַמְאָת אֲכָלִין.
- (23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין פז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).

כא. דבש תמרים - לא אכל ולא משקה. חשב עליו 18
לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁹; למשקין - בטלה 19
דעתו⁶⁰. ושאור כל מי פרות בלן - לא אכל ולא 20
משקה. חשב עליהן בין לאכלין בין למשקין - 21
בטלה דעתו. 22

(59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. (60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.

כב. השלג - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו 23
לאכלין - בטלה דעתו; למשקין - מתטמא טמאת 24
משקין. נטמא מקצתו - לא נטמא כלו⁶¹; העבירו⁶² 25
על גבי כלי חרס הטמא⁶³ - נטמא כלו⁶⁴. 26

(61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. (62) את השלג. (63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. (64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאווירו), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייתא שם הגירסא: "שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאווירו, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבון].

כג. החלב שפכה⁶⁵ שחשב עליו - בטלה דעתו, 27
והרי הוא טהור. חשב על החלב שפכה⁶⁶ - הרי 28
זה מתטמא טמאת אכלין⁶⁷. 29

(65) שד הבהמה. (66) הנמצא בקיבת עגל יונק. (67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לענין טומאה (לענין איסור ראה בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

כד. ענבים שדרקן⁶⁸ - משיהלך בהן הדורף שתי 30
וערב מתטמאין טמאת משקין⁶⁹. נשתיר בהן גרגרין 31
שלמים - אותן גרגרין מתטמאין טמאת אכלין⁷⁰. 32
וכן הזיתים - משיטעננס⁷¹ מתטמאין טמאת משקין. 33
נשתירו בהן גרגרין שלמים - מתטמאין טמאת 34
אכלין. 35

(68) בגת להוציא יינם. (69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה.

1 מְקַבְּלִין טִמְאָה⁴²; שְׁלֹא כִּבְשָׁן לְאָכְלִין אֶלֶּא 2
לְמִטְמָאָה⁴³.

(42) מפני שאינם נאכלים. (43) הזיתים נראים טריים ויפים כשהם מחוברים לעלים.

3 יו. כְּשׁוֹת שֶׁל קִשּׁוֹת⁴⁴ וְהַנִּיץ⁴⁵ שֶׁלָּהּ - אֵין מְקַבְּלִין 4
טִמְאָה⁴⁶, מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ אֶכֶּל.

(44) קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. (45) הפרח שבראש הקישוא. (46) אם נגעה בהם טומאה לא נטמאו הקישוא, מפני שאינם יד ולא שומר לקישוא. ראה לקמן פרק ה הלכה א והלכה ב.

5 יח. דִּבְשׁ בְּכוֹרֶתוֹ⁴⁷ - מִטְמֵא טִמְאָת אֶכְלִין⁴⁸ שֶׁלֹּא 6
בְּמִחְשָׁבָה. רָדָה הַדְּבִשׁ⁴⁹ - מְשַׁיֶּרֶסֶק הַחִלּוֹת⁵⁰ 7
מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם מִשְׁקָה⁵¹. דִּבְשׁ הַזֵּב⁵² מִפּוֹרֶתוֹ - 8
מִתְטַמֵּא טִמְאָת מִשְׁקִין⁵³; חֹשֶׁב עָלָיו לְאָכְלִין - 9
מִתְטַמֵּא טִמְאָת אֶכְלִין⁵⁴.

(47) כשעודנו בכוורת. (48) אינו כמשקה. טומאת משקין חמורה מטומאת אוכלין. (49) הדבורים אוגרות את הדבש בשפופרות מושות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכוורת נקראת רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש מהכוורת. (50) כדי להוציא דובשן. (51) אבל לפני הריסוק יש עליו דין אוכל. (52) מאליו. (53) כדין חלות שריסקן להוציא דובשן. (54) כשריסק החלות אין מחשבת אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.

10 יט. הַשֶּׁמֶן הַקָּרוֹשׁ⁵⁵ - אֵינוֹ אֶכֶּל וְלֹא מִשְׁקָה. חֹשֶׁב 11
עָלָיו כְּשֶׁהוּא קָרוֹשׁ בֵּין לְאָכְלִין בֵּין לְמִשְׁקִין - בְּטָלָה 12
דְּעֻתוֹ⁵⁶. וְכֵן הַדֵּם שֶׁקָּרַשׁ - אֵינוֹ אֶכֶּל וְלֹא מִשְׁקָה. 13
חֹשֶׁב עָלָיו לְאָכְלִין - מִתְטַמֵּא טִמְאָת אֶכְלִין⁵⁷; חֹשֶׁב 14
עָלָיו לְמִשְׁקִין - בְּטָלָה דְּעֻתוֹ.

(55) בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו "הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין. (56) מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן הזיתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת רבינו]. (57) לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו "כבד כולו דם".

15 כ. חֶלֶב שֶׁקָּרַשׁ - לֹא אֶכֶּל וְלֹא מִשְׁקָה. חֹשֶׁב עָלָיו 16
לְאָכְלִין⁵⁸ - מִתְטַמֵּא טִמְאָת אֶכְלִין; לְמִשְׁקִין - בְּטָלָה 17
דְּעֻתוֹ.

(58) בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישי].

7 א. פֶּל הָאֶכְלִין² הַגְדִּילִין מִן הַקֶּרֶקַע - אֵינָן מְקַבְּלִין
8 טָמְאָה עַד שִׁיעָקְרוּ; אֲבָל כָּל זֶמֶן שֶׁהֵן מְחַבְּרִין,
9 אֲפֹלוּ בְּשֶׁרֶשׁ קֶטֶן שִׁיכּוּלִין לַחֲיוֹת מִמֶּנּוּ³ - אֵינָן
10 מְקַבְּלִין טָמְאָה.

(2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן". וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

11 ב. יחור⁴ שֶׁל תֵּאֲנָה⁵ שֶׁנִּפְשָׁה⁶ וּמַעֲרָה בַּקֶּלֶפָה שְׂאִינוּ
12 יָכוֹל לַחֲיוֹת מִמֶּנָּה⁷ - כָּל הָאֶכְלִין שֶׁבּוּ מִתְּמָאִין⁸.
13 וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם הִיא שְׂאֵר הָאֵילָן כְּמוֹ יֶדֶד⁹ לְזָה
14 הַיַּחֲוֹר שֶׁנִּשְׁפָּר אוֹ לֹא¹⁰.

(4) שם. (5) ענף, ותאנים תלויות בו. (6) נשבר. (7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. (8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. (9) פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשארה בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשו זה הייחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחומר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?" (10) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קכו, ב.

15 ג. יִרְקוֹת שִׁיבְשׁוּ¹¹ בְּאִפְיֵיהֶן¹², כְּגוֹן כְּרוֹב וְדִלְעַת
16 שִׁיבְשׁוּ בְּאִפְיֵיהֶן - אֵינָן מִתְּמָאִין טָמְאָה אֶכְלִין¹³.
17 לְקֶטֶן¹⁴ לִיבֶשֶׁן - הֲרִי הֵן אֶכְלִין בְּשִׁיבְשׁוֹ¹⁵ עַד שִׁיבְשׁוֹ
18 וְיַעֲשׂוּ כַּעֲזִין.

(11) טרם שנקצצו. (12) מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. (13) כשהם לחים וראויים לאכילה. (14) ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). (15) שם ה"ד.

19 ד. אֵילָן שֶׁנִּפְשָׁה וּבּו פְּרוֹת - הֲרִי הֵן כְּתִלוּשִׁין¹⁶. וְכֵן
20 אִם יָבֵשׁ הָאֵילָן וּבּו פְּרוֹת - הֲרִי הֵן כְּתִלוּשִׁין¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

חכמה ובינה נקראו אוכל ומשקה שהאוכל הוא נקודה אבל השתיה מביאה התפשטות האוכל בגוף - בינה ולכן "אין מערבין במים" כי אינם מן המזונות. דבש מרמז על עשיית תורה ומצות כמאמר חז"ל "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה כך כל מה שישראל מסגלין מצות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים". בעשיית המצות, העיקר הם הניצוצות שבדומם צומח וחי שבהם נעשית המצוה ועל

(70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשארו שלמים במקום הדריכה. (71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

1 כה. הָעֵרְלָה⁷², וְכִלְאִי⁷³ הַפֶּרֶם, וְשׂוֹר הַנֶּסְקָל⁷⁴
2 שֶׁנִּשְׁחַט, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה⁷⁵ בֵּין שְׁנֵשְׁחָטָה בֵּין
3 שְׁנֵעֲרָפָה⁷⁶, וְצִפְרִי מְצֻרֶע, וּפֶטֶר חֲמוֹר⁷⁷, וּבֶשֶׁר
4 בְּחֵלֶב, וּבֶשֶׁר פָּרָה אֲדָמָה⁷⁸, וְהַפְּגוּל⁷⁹, וְהַנּוֹתֵר⁸⁰, אֵף
5 עַל פִּי שֶׁכָּל אֱלוֹ אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה - כָּלָן מִתְּמָאִין
6 טָמְאָה אֶכְלִין⁸¹.

(72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). (73) אם נזרעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. (74) שור שנח אדם או רבע אשה דינו בדין לסקילה, בשרו ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. (75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דינה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. (76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. (77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, ג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרכס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו ששנינו בחולין (ק"י, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרץ, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. (78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. (79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקומם), שקבעה תורה. (80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. (81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שיעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין פט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 פֶּלֶה כְּמוֹ יָד לְאִיבָר זֶה, וְיָד שֶׁהֶכְשֵׁר - הֶכְשֵׁר הָאִיבָר
15 כָּלוּ, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר³². וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם תִּהְיֶה
16 הַבְּהֵמָה בְּחִיָּה כְּמוֹ יָד לְאִיבָר אוֹ בְּשָׂר הַמְדֻלְדָּלִין³³
17 בָּהּ.

(21) כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. (22) שם קיז, ב. (23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי. והטעם, מפני ששחיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה כשעודה מפרקסת, מועילה היא גם בבהמה טמאה להוריד לה תורת אוכל, ומכל-שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת לאכילה בשחיטה לפני שתמות. (24) עוקצין פ"ג מ"ח, כבית-הלל. (25) בדגים. (26) פירוש, נולד בהם מום או מחלה, שכיוצא בהם בבהמה חיה ועוף - טריפה. (27) נגעו בטומאה. (28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א). (29) להתרפא. (30) נרטבו באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה בפ"א ה"א. (31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחיטה. פסק כר' מאיר (שם קכז, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין יחזור של תאנה. (32) לקמן פ"ה ה"ג. (33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

18 ז. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף - הֶכְשֵׁר כָּל הַבָּשָׂר בָּדָם
19 שֶׁיֵּצֵא בְּשַׁחֲטָהּ³⁴. לְפִיכָךְ, אִם לֹא יֵצֵא מִיָּד דָּם
20 בְּשַׁחֲטָהּ - הָרִי כָּל בָּשָׂר צָרִיף הֶכְשֵׁר³⁵ כָּל הָאֹכְלִין
21 שֶׁלֹּא הֶכְשֵׁרוּ.

(34) דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מבוא לדין שלאחריו. (35) כנא-קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.

22 ח. אֹכְלִין³⁶ שֶׁהֶכְשֵׁרוּ פֶּשֶׁה מְחַבְּרִין לַקֶּרֶקֶע³⁷, אוֹ
23 שֶׁהֶכְשֵׁרוּ בְּמִים הַמְּחַבְּרִים³⁸ שֶׁבִּקְרָע - אֵינוֹ הֶכְשֵׁר,
24 עַד שֶׁיִּכְשְׁרוּ אַחֵר שֶׁנֶּעְקְרוּ בְּמִים הַתּוֹלְשִׁין מִן הַקֶּרֶקֶע
25 אוֹ בְּשָׂר מִשְׁקִין; שְׁנֵאמַר: בְּכָל כְּלִי - אֵינוֹ מְכַשֵּׁר
26 עַד שֶׁיִּתְלַשׁ מִן הַקֶּרֶקֶע כְּעֵין הַמִּים שֶׁבְּכָלִים³⁹. שְׂאֵב
27 הַמִּים בְּכָלִי וְנִתְּנָן בִּקְרָע - אֵינוֹ מְכַשֵּׁרִין⁴⁰.

(36) שם קיח, ב. (37) ונעקרו אחר שנוגבו. (38) מים שבבורות ובמערות, ונגעה בהם טומאה בעודם במים המחברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחברים מכשירים. ופירש ריב"א ב'תוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו האוכל מן המים המחברים, ומסתמך על המשנה מכשירין פ"ד מ"ו]. (39) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ב. (40) אף-על-פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה (הכסף-משנה מציין המקור ב'תורת כהנים' שם, אולם נפלו שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה קרבן אהרן שם).

28 ט. קִשּׁוּת⁴¹ שֶׁנִּטְעָה בְּעֶצִין⁴² וְהִגְדִּילָהּ, אָף עַל פִּי
29 שֶׁיֵּצֵאת חוּץ לְעֶצִין⁴³ - אֵינָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה⁴⁴.
30 וְעֶצִין שֶׁהוּא נָקִיב כְּדִי שֶׁיֵּצֵא בּוֹ⁴⁵ שֶׁרֶשׁ קִטְוִין⁴⁶ -
31 הָרִי הוּא פְּאָרֶץ, וְהִנָּטוּעַ בּוֹ אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן
32 אִם הָיוּ בּוֹ מִים - אֵינוֹ מְכַשֵּׁרִין⁴⁷.

ידם מקבל האדם חיות בדוגמת החיות של אכילה. אבל כדי שהניצוצות יתלבשו (פעולת המים) באדם העושה צריך שיהיה "תלמודו בידו". ומובן שכל עוד שאין תפיסת יד אדם אין מקום לטומאה וזהו שאין טומאה במחובר וכיון שמים עניינם נעלה יותר כי הם המביאים את התפשטות החיות לכל הגוף לכן עלולים יותר לקבל טומאה.

ונחלקו ב"ש וב"ה "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקין" היינו באיזה אופן צריך האדם לשמור עצמו בעבודתו כדי שיתלבש בו הניצוץ ויתאחד עמו : בית שמאי אומרים: משיהרהר מחשבה בלבו לרדות הדבש ומחמירים להצריך שימור וזהירות גם על לבוש המחשבה שבאדם. אבל בית הלל מקילים ואומרים משירסק כי הקפידו רק על לבוש המעשה וכל עוד שלא ריסק נחשבים כמחברים ואינם מקבלים טומאה ומיד כשעושה המצוה ומתחיל בהעלאת דבר גשמי ממקום חיבורו נעשה משקה ומתאחד עם הניצוץ.

(ע"פ רשימות ח' קל"ב ט"ד)

(16) מתטמאים ומטמאים טומאת אוכלין. (17) בתוספתא שם כתוב "כמחברים", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את הגירסא שבגמרא שם "יבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו הסתמך על גירסת התוספתא "יבש". פירוש, האילן יבש. וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהרי הרישא של ברייתא זו מדברת באילן שנפשו, והיא ממשיכה ואומרת: "יבש", ומסיימת: "הרי הן כמחברים". וקושיית הגמרא על שמואל, המדבר על פירות שיבשו, היא מקל-וחומר: אם יבש האילן כולו - דין הפירות כמחברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא כל-שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה-למלך].

1 ה. תֹּאגִים¹⁸ שֶׁיִּבְשּׁוּ¹⁹ בְּאֵפֶיהֶן - מְטַמְּאוֹת טֻמְאָת
2 אֹכְלִין בְּמִקְוֵי²⁰.

(18) מימרא של שמואל שם. (19) בגמרא שם כתוב "שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו. (20) אפילו כשעודם מחברים באילן.

3 ו. כָּל הָאֹכְלִין שֶׁהֵן מְבַעְלֵי חַיִּים - אֵינוֹן מְקַבְּלִין
4 טֻמְאָה עַד שֶׁיִּמּוּתוּ²¹. שֶׁחֲטִט²² בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, אָף
5 עַל פִּי שֶׁעֲדִין הֵן מְפַרְקִסִין - מְקַבְּלִין טֻמְאָה²³.
6 וְדָגִים מֵאִמְתִּי מְקַבְּלִין טֻמְאָה? מְשִׁימוּתוֹ²⁴. נִוְלָד
7 בְּהָן²⁵ טְרִפָּה²⁶ וְנִתְּטַמְּאוּ²⁷ פֶּשֶׁה מְתַנְדְּנִין - הָרִי יֵשׁ
8 בְּדָבָר סֶפֶק, אִם הֵן חֲשׂוּבִין כְּמַתִּים הוּאִיל וְנִתְּרַפּוּ²⁸,
9 אוֹ אֵינוֹן מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיִּדְמּוּ כְּאֶבֶן וְלֹא
10 יִתְנַדְּנוּ. הָאִיבָר אוֹ הַבָּשָׂר הַמְדֻלְדָּלִין בְּהֵמָה אוֹ
11 חַיָּה שֶׁאֵינוֹן יְכוּלִין לְחַיּוּת²⁹, אִם הֶכְשֵׁרוּ³⁰ - מְקַבְּלִין
12 טֻמְאָה בְּמִקְוֵי, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׂוּבִין כְּאֶבֶן שֶׁפִּרֶשׁ.
13 נִשְׁחַטָה הַבְּהֵמָה - הֶכְשֵׁרוּ בְּשַׁחֲטָהּ³¹; שֶׁהַבְּהֵמָה

15 וְנִפְסָד וְאִינוּ רְאוּי לְשִׁתֵּית אָדָם - אִינוּ מְקַבֵּל טֻמְאָה,
16 בְּדֶרֶךְ שְׂאִינוּ מִכְשִׁיר⁶⁴, שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה⁶⁵.

(62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ"ו: "כלל אמרו בטהרות: כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שיפסל מאכילת כלב". ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר עליו), הכא (מה) שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם אף-על-פי שהוא ראו לכלב אינו טמא) לאחותי ליה טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה זו. (63) 'תורת כהנים' פרשת שמני פרשתא ח ה"ד. (64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. (65) ודרשו שם: פרט למשקה סרוח. [פסוק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר, אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "יטמא"].

17 טו. הָעוֹר⁶⁶ שֶׁשָּׁלְקוּ וְהִשְׁלִיָּא שֶׁחֲשָׁב עָלֶיהָ
18 לְאֲכִילָה⁶⁷ - מִתְּטַמְּאִין טֻמְאָת אֲכָלִים בְּפָנֶי עֲצָמָן⁶⁸.

(66) ברייתא חולין עז, ב. (67) אף-על-פי שלא שלקה, עור שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה, ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי שליקה. (68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.

19 טז. עוֹר הַחֲמוֹר⁶⁹ שֶׁשָּׁלְקוּ - הָרִי זֶה סָפֵק, אִם
20 מִתְּטַמְּא טֻמְאָת אֲכָלִים בְּפָנֶי עֲצָמוֹ מִפְּנֵי שֶׁשָּׁלְקוּ, אוֹ
21 אִינוּ מִתְּטַמְּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאוּס הַרְבֵּה.

(69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו, שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליקה.

22 יז. חֲטִיטִים⁷⁰ שֶׁבִּגְלָלִי בָקָר⁷¹ וְשִׁעוּרִים שֶׁבִּגְלָלִי
23 הַבְּהֵמָה שֶׁלֶקְטָן⁷² - אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה. וְאִם חֲשָׁב⁷³
24 עָלֶיהָ לְאֲכִילָה - מִתְּטַמְּאוֹת טֻמְאָת אֲכָלִין.

(70) ברייתא, מנחות סט, א. (71) רגילים להאכיל את הבקר - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים - שעורים (רש"י). (72) ולא חישוב לאכלן. (73) בשעה שליקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ). [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף-משנה כך].

25 יח. כָּל אֲכָלִי⁷⁴ שֶׁנִּטְמָא וְאַחַר שֶׁנִּטְמָא נִפְסָל וְנִסְרַח:
26 אִם נִפְסָל מִלְּאֲכֹל הַכֶּלֶב אוֹ שִׁיבֵשׁ בְּחֶרֶשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה
27 טְהוֹר⁷⁶; וְאִם נִפְסָל מִלְּאֲכֹל אָדָם וְעֵדִין הוּא רְאוּי
28 לְכֶלֶב - הָרִי זֶה טָמֵא פְשִׁיחָה. וְכָל הָאֲכָלִין שֶׁנִּטְמָאוּ
29 - אֵין לָהֶן טְהִירָה בְּמִקְוֵה⁷⁷.

(74) נתבאר למעלה בהלכה יד. (75) ומתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה"א) פסק שבשר המת

(41) עוקצין פ"ב מ"ט. (42) נקוב, והזרעים שבו דינם כמחומר לקרקע. (43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ לעציץ. (44) אין אנו אומרים שחלק זה נתלש מן העציץ, ודינו כפירות תלושים (על-פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה ראב"ד וכסף-משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעציץ שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה חוץ לעציץ, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכןגד הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועציץ שהוא נקוב", משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב]. (45) דרך הנקב. (46) שם מ"ו. (47) שם.

1 י. עֲצִיץ⁴⁸ שְׂאִינוּ נְקוּב - הָרִי הַנְּטוּעַ בּוֹ מְקַבֵּל
2 טֻמְאָה; וְאִם הָיוּ מִים בְּתוֹכוֹ - מִכְשִׁירִין.

(48) שם.

3 יא. פְּלִי⁴⁹ גָּלִילִים⁵⁰ וְכָלִי אֲדָמָה⁵¹ שֶׁהִשְׁרִישׁ יְכוּלִין
4 לְבָקֵעַ בָּהֶן⁵² וְלִצְאָת - אֵינָן מִכְשִׁירִין אֶת הַזְּרָעִים⁵³,
5 וְאִף עַל פִּי שְׂאִינָן נְקוּבִין - הָרִי הֵן בְּנִקְוִבִין.

(49) שם. (50) כלים העשויים מרפש בהמות מיובש. (51) בלתי מוסקים באש. (52) מפני שהם רכים. (53) הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחומר לקרקע ואינם מקבלים הכשר, והמים שבתוכם אינם מכשירים (במשנתנו כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).

6 יב. עֲצִיץ שֶׁמִּלְּאָהוּ⁵⁴ עֶפֶר עַד שְׁפָתוֹ - אִינוּ חֲשׁוּב
7 פְּלִי⁵⁵, אֲלֹא הָרִי הוּא פְּטִבְלָא שְׂאִין לָה שְׁפָה, שְׂאִינוּ
8 פְּלִי קְבוּל⁵⁶.

(54) שם. (55) אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו מתורת כלי. (56) כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים הנמצאים בכלי זה שמילאהו עפר - אינם מכשירים.

9 יג. מִשְׁקִין⁵⁷ טֻמְאִין שֶׁנִּפְּלוּ עַל הָאֲכָלִין⁵⁸ - נִטְמָאוּ,
10 אִף עַל פִּי שֶׁנִּפְּלוּ שְׁלֵא בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים⁵⁹, שֶׁהָרִי
11 הַטֻּמְאָה וְהַהֲכָשֶׁר בָּאִין פְּאַחַת⁶⁰. וְהוּא שְׁלֵא יִהְיוּ
12 בְּקִרְקָע⁶¹.

(57) מכשירין פ"א מ"א. (58) שלא הוכשרו לקבל טומאה. (59) בבבא מציעא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח) שהכשר צריך רצון בעלים. (60) נימוק זה נמשך גם לדין מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני נפילת הטומאה, אבל כשההכשר והטומאה באים בבת אחת לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת הכתוב. (61) הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).

13 יד. כָּל אֲכָלִי⁶² שֶׁנִּפְסָד וְנִסְרַח עַד שְׂאִינוּ רְאוּי לְמַאֲכֹל
14 אָדָם - אִינוּ מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן מִשְׁקָה⁶³ שֶׁנִּסְרַח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו. (87) מטומאתו. (88) שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא, ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. [וב'תורת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות)]. (89) אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. (90) משנה ביצה יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). (91) כבית-הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

16 **כב. מַקְלָה⁹² שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין טָמְאִים⁹³ וְהִטְבִּיל**
17 **מִקְצָתָהּ בְּמִקְוָה⁹⁴ - לֹא טָהָרוּ הַמִּים שֶׁעַל מִקְצָתָהּ⁹⁵**
18 **עַד שִׁיטְבַּל אֶת כָּלָהּ.**

(92) טהרות פ"ח מ"ט. (93) כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרו (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד]. (94) ונגעו מי המקוה במצקת המים שעל המקל. (95) שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושק. [ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף-על-פי שסופם לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששינוי שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הוזחלים לאט לאט על פני שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). [ולא נתבאר לי למה לא טימאו המשקין את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

19 **כג. שֶׁלֶג⁹⁶ שֶׁנִּטְמָא וְהִשִּׁיק מִקְצָתוֹ לְמִי מִקְוָה -**
20 **הוֹאִיל וְטָהַר מִקְצָתוֹ, טָהַר כָּלָהּ⁹⁷.**

(96) ברייתא, נדה יז, א. (97) למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיתי השלג כמחברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני שלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

21 **כד. הַתְּמָד⁹⁸ הַטָּמֵא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא אַחֵר שֶׁתְּמָדוֹ בֵּין**
22 **שֶׁתְּמָדוֹ בְּמִים טָמְאִים: עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ - מִשְׁיָקוֹ**
23 **בְּמִקְוָה וְיִטְהַר, שֶׁהָיָה הוּא כְּמִים; מִשֶּׁהִחְמִיץ - הָיָה**
24 **הוּא כִּינִין, וְאִין לֹא טָהָרָה בְּמִקְוָה⁹⁹.**

(98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. (99) ברייתא, חולין כו, ב.

25 **כה. קִדְרָה¹⁰⁰ שֶׁמְלֵאָה מִשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבִשׁ וְיִין**
26 **וְכִיזָא בִּהְיִין¹⁰¹, וְנִתְּנָה בְּתוֹךְ הַמִּקְוָה¹⁰², וּפִשֵּׁט**

יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. (76) פקעה טומאתו. (77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".

1 **יט. זָרְעִים⁷⁸ טָמְאִים שְׂזָרְעָם - הָרִי הַצּוֹמֵחַ מִהֵן**
2 **טָהוֹר, וְאִפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִין זָרְעוֹ כָּלָהּ⁷⁹. וְהוּא**
3 **שֶׁהִשְׂרִישׁוֹ⁸⁰; אֲבָל קֹדֶם הַשְׂרִשָּׁה - הָרִי הֵן בְּטָמְאָתָן,**
4 **אִפְלוּ בְּדָבָר שְׂזָרְעוֹ כָּלָהּ⁸¹.**

(78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהור? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לו). יכול אף-על-פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". (79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצללים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש, שהבצלים היו מונחים בעלייה על גבי המעזיבה, שעפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עלים לא טהרו]. ורש"י (פסחים לד, א) מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. (80) הוציאו שרשים. (81) נרקב באדמה.

5 **כ. אֲכָלִין⁸² שֶׁמִּחְבְּרִין לְכִלִּים⁸³ - בְּטָלוּ מִתּוֹרַת אֲכָל.**
6 **וְאִם נִטְמָא הַכִּלִּי - הָרִי הֵן מִתְטַמְּאִין בְּטָמְאָת**
7 **הַכִּלִּי⁸⁴; הוֹאִיל וְהֵן מִשְׁמִשִּׁין תְּשִׁמִּישׁ עֵץ⁸⁵ - הָרִי**
8 **הֵן כָּעֵץ.**

(82) חולין קכט, א. (83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. (84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. (85) נעשו חלק מדופן הכלי.

9 **כא. כָּל מִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא וְאַחֵר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח**
10 **- הָרִי זֶה בְּטָמְאָתוֹ לְעוֹלָם⁸⁶, שְׂאִין הַמִּשְׁקָה יוֹצֵא⁸⁷**
11 **עַל יָדֵי הַכִּלִּי לְעוֹלָם. וְאִין לְמִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא טָהָרָה**
12 **חוּץ מִן הַמִּים בְּלִבָּד, שְׂאֵם הַטְּבִיל מִים טָמְאִים**
13 **בְּמִקְוָה - בֵּינָן שֶׁצִּפּוּ מִי מִקְוָה צִלְיָהּ⁸⁹ טָהוֹר⁹⁰.**
14 **וּמִטְבִּילִין חֲמִין בְּצוֹנָן וְצוֹנָן בְּחֲמִין, וְרָעִים בְּיָפִים**
15 **וְיָפִים בְּרָעִים⁹¹.**

(86) לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה הי"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בהי"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו

1 וְטָבַל - לֹא טָהַר הַשֶּׁמֶן שֶׁעָלָיו; אֲלֵא אִם נִשְׁאַר
2 מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ¹²¹ - הָרִי הַשֶּׁמֶן בְּטִמְאָתוֹ, וְאִם
3 לֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהַטְפִּיחַ מִמֶּנּוּ - בָּטַל בְּמַעוֹטוֹ.¹²²

(118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל, ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין. (121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי בית-שמואי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל, שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

25 א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ¹²³, שְׁאִין הָאֶכְלִין מִתְטַמְּאִין עַד
26 שִׁיכְשְׁרוּ; וְשֶׁכַל אֶכַל שְׁאִינוּ מִיָּחֵד לְמַאֲכַל אָדָם -
27 אֵינוּ מְקַבְּלִים טִמְאָה עַד שִׁיחֲדוּ לְאָדָם.

(2) פ"א, ה"א.

28 ב. אֶכַל¹²⁴ שֶׁהוּא מִיָּחֵד לְאָדָם בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֵינוּ
29 מִיָּחֵד לְאָדָם בְּמָקוֹם אֲחֵר - בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מִיָּחֵד בּוֹ
30 אֵינוּ צָרִיךְ מַחְשָׁבָה לִיָּחֵדוֹ לְאָדָם, וּבְמָקוֹם שֶׁאֵינוּ
31 מִיָּחֵד בּוֹ צָרִיךְ מַחְשָׁבָה לִיָּחֵדוֹ לְאָדָם וְאַחֵר כֵּן יִקְבַּל
32 טִמְאָה¹²⁵. וְכָל אֶכַל שֶׁסּוּפוֹ לְטַמְּא אָדָם וְכָלִים¹²⁶ אֵינוּ
33 צָרִיךְ הִכָּשֵׁר.

(3) עוקצין פ"ג מ"ג. (4) ברבים מדיני טומאה והכשר טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרקת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרק - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

34 ג. יֵשׁ אֶכְלִין¹²⁷ שֶׁצָּרִיכִין הִכָּשֵׁר וְאֵינָן צָרִיכִין
35 מַחְשָׁבָה, וְיֵשׁ שֶׁצָּרִיכִין מַחְשָׁבָה וְאֵינָן צָרִיכִין
36 הִכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שֶׁצָּרִיכִין מַחְשָׁבָה וְהִכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שְׁאִין
37 צָרִיכִין לֹא מַחְשָׁבָה וְלֹא הִכָּשֵׁר. פִּיעֵד? כָּל הָאֶכְלִין
38 הַמִּיָּחֵדִין לְאָדָם בְּכָל מָקוֹם¹²⁸ - צָרִיכִין הִכָּשֵׁר וְאֵין
39 צָרִיכִין מַחְשָׁבָה. דְּגִים טְהוֹרִים וְחִגְבִּים טְהוֹרִים
40 בְּכָל מָקוֹם, וְחִגְבִּים טְמָאִים וְדְגִים טְמָאִים בְּכַפְרִים¹²⁹
41 - הָרִי הֵן מִיָּחֵדִין לְאָדָם, וְצָרִיכִין הִכָּשֵׁר וְלֹא
42 מַחְשָׁבָה¹³⁰. וְכֵן חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂמֵתָה - צָרִיךְ
43 הִכָּשֵׁר¹³¹ וְלֹא מַחְשָׁבָה בְּכָל מָקוֹם¹³². וְאֵלוֹ צָרִיכִין
44 מַחְשָׁבָה וְהִכָּשֵׁר¹³³: בֶּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי¹³⁴, בֵּין מִן
45 הָאָדָם בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הָעוֹף, וְנִבְלַת הָעוֹף
46 הַטְּמֵא¹³⁵, וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂחוּטָה בְּכַפְרִים¹³⁶.
47 אֵף עַל פִּי שֶׁהִכָּשֵׁר בְּשִׁחִטָּה¹³⁷, צָרִיךְ הִכָּשֵׁר שְׁנֵי

1 הָרָאשׁוֹן לְטִמְאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָ בָּהֶּ¹⁰³ - הָרִי זֶה מְטַמֵּא
2 אֶת הַמִּשְׁקִין אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוֹף הַמְקָוָה, וְנִטְמָאת
3 הַקְדָּרָה¹⁰⁴ מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא
4 בְּתוֹף הַמְקָוָה¹⁰⁵. הֵיתָה מְלֵאָה מִיָּם - הַקְדָּרָה
5 טְהוֹרָה¹⁰⁶, שְׁאִין הָרָאשׁוֹן מְטַמֵּא כְּלִי חָרָס לְעוֹלָם,
6 וְאֵין הַמִּיָּם שֶׁבְּתוֹכָהּ טְמָאִים¹⁰⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִים
7 בְּמֵי הַמְקָוָה¹⁰⁸. פֶּשֶׁט אֵב הַטְּמָאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָ בָּהּ
8 - נִטְמָאת הַקְדָּרָה, שְׁאִין הַמְקָוָה מְטַהֵר כְּלִי חָרָס¹⁰⁹.

(100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא. (101) כל המשקין המקבלים טומאה חוץ למים. (102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. (103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. (104) משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב). (105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש... ואותו תשבורו". (106) אפילו נגע בקדירה עצמה. (107) אפילו אם נגע בהם. (108) ונטהרים בהשקה. (109) והקדירה מטמאה את המים כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה ונגע בטומאה שבתוכה.

9 כו. מִי¹¹⁰ שֶׁפִּיכּוֹת¹¹¹ - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טִמְאָה. יָרְדוּ
10 עֲלֵיהֶן מִי גִשְׁמִים, אִם רַבּוֹ עֲלֵיהֶן - הָרִי הֵן טְהוֹרִים;
11 מִחֻזָּה לְמַחֲצָה - הַכָּל טָמֵא, בֵּין בְּכָלִים בֵּין
12 בְּקִרְקָעוֹת¹¹². אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁקָּדְמוֹ מִי שֶׁפִּיכָה; אֶכַל
13 קָדְמוֹ מִי גִשְׁמִים וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי
14 שִׁפְכּוֹת - הַכָּל טָמֵא¹¹³, שֶׁמִּשְׁקִין טָמְאִין שִׁפְיָרְדוּ
15 לְטְהוֹרִים - מְטַמְּאִין בְּכָל שֶׁהוּא.

(110) מכשירין פ"ב מ"ג. (111) מי שופכים. (112) רבינו לשיטתו בפט"ו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. (113) הרא"ש במשנה מסביר, כשקדמו מי השפיכה לא החשיב האדם את מי הגשמים, שהרי יוזהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו הם ומקבלים טומאה.

16 כז. הַטּוֹרֵף¹¹⁴ אֶת גִּגְיוֹ¹¹⁵ וְהַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ¹¹⁶ וְהָרִי
17 הֵן מְנַטְפִּים, יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גִּשְׁמִים וְרַבּוֹ הַנְּטִיפוֹת¹¹⁷ -
18 הָרִי רַבּוֹ מִי גִשְׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנּוֹטְפִין מִהֵן טְהוֹרִין.

(114) שם מ"ד. (115) מחליק את הטיט שטח על הגג. בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום הישן שנפרך מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים אותו במעגילה. (116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר במים טמאים). (117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף המים.

19 כח. הַסֶּף¹¹⁸ שֶׁמֶן טְהוֹר וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם וְטָבַל וְהָרִי
20 הַשֶּׁמֶן עַל בִּשְׁרוֹ, אִם הָיָה כְּדִי סִיכַת אֵיבָר קָטָן¹¹⁹ -
21 הָרִי הוּא טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה מְקֻדָּם¹²⁰. סֶף שֶׁמֶן טָמֵא

1 אַחַר הַמִּחְשָׁבָה¹⁸. וְשָׁאָר כָּל יִרְקוֹת הַשְּׂדֵה¹⁹, כְּגוֹן²⁰
2 הַבְּצִלִּים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר וְהַפְּטָרִיּוֹת. וְכֵן חֲגָבִים
3 וְדָגִים קָטָנִים²¹ - צָרִיכִין מִחְשָׁבָה בְּכַפְּרִים. עַל־שֵׁין²²
4 שְׂוָרֶעַן לְכַהֲמָה²³ וְנִמְלֹךְ עָלֶיהָ לְאָדָם - אֵינָן
5 מְקַבְּלִין טֻמְאָה עַד שְׂחִישָׁב עָלֶיהָ אַחֵר שְׂחִילָשׁוֹ,
6 שְׂמִחְשָׁבֶת חֲבוּרָה²⁴ אֵינָה מִחְשָׁבָה. עַל־שֵׁין שְׂלֶקֶטָן
7 לְבַהֲמָתוֹ וְהַדִּיחָן, וְנִמְלֹךְ עָלֶיהָ לְאָדָם - צָרִיכִין
8 הַכֶּשֶׁר שְׁנֵי אַחֵר הַמִּחְשָׁבָה²⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
9 הָאֶלֶל²⁶, אִם חָשַׁב עָלָיו לְאֶכִילָה - מְקַבֵּל טֻמְאָה
10 אֶכְלִין²⁷, וְאִם לֹא - הֵרִי הוּא כְּעֵץ²⁸ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל
11 טֻמְאָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת הַמִּחְבְּרִין בְּבֶשֶׁר, וְהַגִּידִים,
12 וְהַמְקוּמוֹת הָרָפִים מִן הַקְּרָגִים וּמִן הַטְּלָפִים²⁹,
13 וְהַקְּנָפִים³⁰ וְהַנוּצָה³¹, וְהַמְקוּמוֹת הָרָפִים מִן
14 הַצְּפָרִיגִים וּמִן הַחֲרָטוּם הַמְּבָלְעִין בְּבֶשֶׁר - צָרִיכִין
15 הַכֶּשֶׁר וּמִחְשָׁבָה. וְאֵלּוֹ שְׂאִין צָרִיכִין לֹא מִחְשָׁבָה
16 וְלֹא הַכֶּשֶׁר: נִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם³²,
17 וְנִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר³³ וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה³⁴
18 בְּכָרְפִים³⁵. לְפִי שֶׁהֵן מִיחְדִּין לְמֵאֵכֵל אָדָם, אֵין אֶחָד
19 מֵאֵלּוֹ צָרִיךְ מִחְשָׁבָה; וְאֵינָן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר, מִפְּנֵי
20 שְׂשׁוּפֹן לְטֻמְאָה³⁶ אָדָם וְכָלִים בְּכֹזֵית³⁷, וְכָל הַמְטֻמָּא
21 טֻמְאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ הַכֶּשֶׁר. וְאֵלּוֹ צָרִיכִים
22 מִחְשָׁבָה וְאֵינָן צָרִיכִין הַכֶּשֶׁר³⁸: נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר
23 בְּכַפְּרִים, וְנִבְלַת בְּהֵמָה טֻמְאָה בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא
24 שְׂחִישָׁב עַל פְּחוֹת מְכֹזֵית; אֶבֶל כֹּזֵית - אֵב טֻמְאָה
25 הוּא.

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. (10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירושו למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה כתוב: "החתוך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתינו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב.

(15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. (16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתנבלה ובין חלב שחוטא, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטא פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטא בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטא. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש'. ראה השלמות). (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. (20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חרוץ משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטירות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטא). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוחית כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוחית זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כתב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השדרה והצואר - רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. (29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. (30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. (31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). (32) עוקצין פ"ג מ"ג. (33) שם. (34) שחוטא. דין חלב בהמה טהורה שנתנבלה - נתבאר למעלה. (35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. (36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב - אפילו של נבילה - אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטא אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. (37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם

18 ו. פחות מפיזית⁵¹ מנבלת בהמה טמאה שחשב
עליו, והשלים עליו כביצה מאכלים אחרים - אין
20 הכל צריך הכשר⁵²; הואיל ופחות מפיזית⁵³ שפכל
הביצה, אם השלימו לכזית, מטמא טמאה חמורה.
21 וכן פיזית⁵⁴ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו,
22 והניחה בבצק עד שהשלים לכביצה, הואיל ואינו
23 מטמא במגע מפני הבצק⁵⁵ - הרי זה צריך מחשבה.
24 ואין הבצק הזה צריך הכשר, הואיל וכל השעור
25 הזה מטמא במשא⁵⁶ מפני כזית ובלה שבתוכו, אף
26 על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו⁵⁷ לטמא
27 טמאה חמורה, לפיכך אין צריך הכשר.
28

(51 כריתות כא, א. 52) אפילו החלק של אוכלין אחרים.
(53 של הנבילה (ראה השלמות לה"ז).) וגם בנבלת בהמה
טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו",
שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז
על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו. (54) שם עמוד ב.
(55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. (56) משא מטמא
אפילו בלא נגיעה (הל' טומאת מת פ"א ה"ז). (57) פירוש,
הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה
הערה נא.

29 ז. פחות מפיזית⁵⁸ מבשר המת שהשלים עליו כביצה
30 משאר אכלין - הכל⁵⁹ צריך מחשבה, שהרי בטל
31 הפל⁶⁰ אצל כל אדם; ואין הכל צריך הכשר, מפני
32 בשר המת שפכללו.

(58) שם. (59) אפילו הבצק שעליו. (60) כך היא גירסת
רבינו בגמרא שם ('קריט ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב
בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" [ולעני
הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה
אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו]. ומדבריו יוצא שההבדל
בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק
צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה שאין-כן
בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת,
ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא
נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיסוי לבשר
המת היה אוכלו (ראה השלמות).

33 ח. פיזית⁶¹ מן המת שחפשו בבצק - הפל מטמא
34 טמאה חמורה⁶².

(61) שם. (62) אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני
שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

35 ט. החותך בשר מאדם חי להאכילו לקלב⁶³, אם
36 חשב עליו⁶⁴ למאכל אדם - הרי זה צריך מחשבה,
37 ואינו צריך הכשר⁶⁵.

(63) מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין
טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה
(ראה מס' כריתות שם). (64) לאחר שחתכו נמלך וחישב
עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי

יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה
מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה
סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה
מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם
מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). (38) משנה, שם.

1 ד. ישראל ששחט³⁹ בהמה טמאה לנכרי, ושחט בה
2 שנים⁴⁰ [או רב שנים] - הרי זו מתטמאה טמאת
3 אכלין כל זמן שהיא מפרקסת⁴¹. ואין צריכה
4 מחשבה, שהרי ישראל שחטה לאכילת העובד
5 פוכים, ואין לה מחשבה גדולה מזו; ואינה צריכה
6 הכשר, לפי שסופה לטמא טמאה חמורה. שחט בה
7 אחד⁴² או שנתרה⁴³ - אינה מטמאה טמאת אכלין⁴⁴.
8 וכן עובד פוכים ששחט בהמה טהורה לישראל,
9 ושחט בה שנים או רב שנים - מתטמא טמאת
10 אכלין⁴⁵ כל זמן שהיא מפרקסת, ואינה צריכה
11 הכשר. שחט בה אחד או נתרה - אינה מטמאה
12 טמאת אכלין, והרי היא כשאר הנבלות.

(39) חולין קיז, ב (40) שני הסימנים: וושט וקנה.
(41) מפני שישאל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה
באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרקסת,
ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת
נבילות. (42) סימן אחד, וושט או קנה. (43) דקרה.
(44) שחיטה המתירה טהורה מפרקסת באכילה, עושה גם
בהמה טמאה מפרקסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה,
שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה
בטמאה. (45) שם קכא, ב. מפני ששחיטה שכזו על-ידי
ישראל מתירה את המפרקסת באכילה, מועילה שחיטת גוי
להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וסוף-משנה).

13 ה. החותך בשר מאיבר מן החי⁴⁶ של בהמה ואחר
14 כף חשב עליו⁴⁷ - צריך הכשר⁴⁸. חשב עליו ואחר
15 כף חתכו⁴⁹ - אינו צריך הכשר, מפני שמשמא
16 טמאה חמורה נבילה⁵⁰, וכל המטמא טמאה חמורה
17 אינו צריך הכשר.

(46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו
אינו טמא טומאת עצמו. (47) ונעשה אוכל. (48) ואף-
על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת
אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר
ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טמא טומאה
חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב).
(49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר.
(50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא
דווקא אמרו "סופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך
הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך.
[בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו
מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו
מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרלא שבגמרא. רבינו נמנע
בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרלא. ראה
ראב"ד וסוף-משנה].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 בְּאֹכְלִין אוֹ בְּכָלִים אוֹ בְּמִשְׁקִין אַחֲרֵים - נִטְמָאוּ. וְאִם
20 עַל פִּי בֶן, אֵין הַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין טְמֵאִין נִפְסָל עַד
21 שִׁישִׁתָּה רְבִיעִית⁸, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(7) אחרים. (8) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

22 ג. כֹּל הַמִּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לִפְסֹל אֶת הַגּוֹיָה לְרְבִיעִית.
23 וְכֹל הָאֹכְלִין מִצְטָרְפִין לְכַבִּיצָה לְטֵמֵא טִמְאָת
24 אֲכָלִים, וְלִכְחָצִי פָרֶס לִפְסֹל אֶת הַגּוֹיָה. אֲפֹלוּ חֹטֶה
25 עִם קָמַח עִם בָּצֵק עִם תְּאֵנָה וּבִשָּׁר וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ -
26 הֵפֵל מִצְטָרֵף.

27 ד. הַעוֹר⁹ הַמְּחֻבָּר בִּבְשָׂר¹⁰, וְהַמֶּרֶק¹¹ וְהַתְּבַלִּין¹²,
28 וְהָאֵלֶּל¹³ - אִם עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ חֹשֵׁב עָלָיו¹⁴
29 וּמִקְצָתוֹ לֹא חֹשֵׁב עָלָיו, מִקְצָתוֹ פְּלִטָתוֹ חֵיהּ¹⁵
30 וּמִקְצָתוֹ פְּלִטָתוֹ סָכִין¹⁶ - וְהַעֲצָמוֹת הַמְּחֻבָּרוֹת
31 בִּבְשָׂר, וְהַגִּידִים, וְהַמְּקוֹמוֹת הַרְפִּים מִן הַקְּרָנִים וּמִן
32 הַטְּלָפִים, וְהַקְּנָפִים וְהַנּוֹצָה, וְהַמְּקוֹמוֹת הַרְפִּים מִן
33 הַצְּפָרִיגִים וּמִן הַחֲרָטוֹם הַמְּכַלְעִין בִּבְשָׂר - כֹּל אֶחָד
34 מֵאֵלוּ מִתְטַמָּאִין וּמִטְמָאִין, וּמִצְטָרְפִין לְכַבִּיצָה¹⁷ אוֹ
35 לְכַחְצִי פָרֶס¹⁸.

(9) בחולין קיז, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפים מצטרפים לטמא טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו במשנה כפי שנתבארו בגמרא. (10) עור כשהוא לעצמו אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א משנה א). (11) במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ, א) פירש אבבי ציר סמך המתמצה מן הבשר, ורבא פירש "שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק" הוא אחד משני אלה. (12) פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב פפא שם. (13) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אגב הפשוט. (14) לאכילה. שם קכא, א. (15) חיה אכלה את הבשר והשאירה את העור ושרידי בשר דבוקים בו. (16) כשהפשיטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישוב ומקצתו לא חישוב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. (17) לטמא אוכלין. (18) לפסול את הגווייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.

36 ה. כַּבִּיצָה אֲכָלִין טְמֵאִים שֶׁהֵנִיחַ בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ¹⁹
37 - אֵינֶן מִטְמָאִים. וְכֵן פְּזִית מִן הַמֶּת אוֹ מִן הַנֶּבֶלָה
38 וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ²⁰ שֶׁהֵנִיחַ בַּחֲמָה וְנִתְמַעְטוּ -
39 טְהוֹרִין.

(19) נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. (20) נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים

מדובר בחישוב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר. (65) ה'חזון איש' מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירוש למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליו.

1 י. גּוֹזֵל⁶⁶ שְׁנֹפֶל לְגַת⁶⁷ וְמֵת, אִם עַל פִּי שֶׁהִגַּת
2 בְּמִדְנָה⁶⁸ - הָרִי נִמְאָס בְּגַת⁶⁹, וְלִפְיֶךָ צָרִיךְ
3 מִחֻשְׁבָּה⁷⁰. חֹשֵׁב עָלָיו כִּשְׁהַעֲלָהּ לְהַאֲכִילוֹ לְנֹכְרִי -
4 הָרִי זֶה מִטְמָא, שֶׁהָרִי חֹשֵׁב עָלָיו לְמַאֲכֵל אָדָם. חֹשֵׁב
5 עָלָיו לְהַאֲכִילוֹ לְכֶלֶב - אֵינוֹ מִתְטַמָּא טִמְאָת
6 אֲכָלִים⁷¹. הִיא זֶה שֶׁחֹשֵׁב עָלָיו לְהַאֲכִילוֹ לְאָדָם חֹרֵשׁ
7 שׁוֹטֵה וְקָטָן - הָרִי זֶה טְהוֹר⁷². הַעֲלוּהוּ פְּדִי
8 לְהַאֲכִילוֹ לְאָדָם - הָרִי זֶה טְמֵא; שֵׁשׁ לֶהֱן מַעֲשֶׂה⁷³,
9 וְאֵין לֶהֱן מִחֻשְׁבָּה.

(66) עוף קטן. (67) טהרות פ"ח מ"ו. (68) בעיר שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. (69) נדה ג, ב. (70) אף-על-פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). (71) מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). (72) שמחשבתם אינה מועילה. (73) מעשיהם מועילים כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור. דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו. ודין כל ששיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם או שיעורם ולא טומאתם.

10 א. בַּמָּה² שְׁעוֹר אֲכָלִין לְטֵמֵאָה? לְטֵמֵאָת עֲצָמָן - כֹּל
11 שֶׁהֵן. אֲפֹלוּ שֶׁמִּשּׁוֹם אוֹ חֶרֶדֶל מִתְטַמָּא. שְׁנֹאֲמַר: כֹּל
12 הָאֶכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל - כֹּל שֶׁהוּא³. וְאֵין אֶכֶל טְמֵא
13 מִטְמָא אֶכֶל אַחֵר אוֹ מִשְׁקִין אוֹ יָדִים עַד שִׁיהִיָּה בּוֹ
14 כַּבִּיצָה בְּלֹא קִלְפָתָהּ⁴. וְכֵן הָאוֹכֵל אֲכָלִין טְמֵאִים -
15 אֵינוֹ נִפְסָל⁵ עַד שִׁיאֲכֹל כַּבִּיצָה וּמִחֻצָּה⁶. וְזֶהוּ תִּצִּי
16 פָּרֶס.

(2) תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. (3) דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. (4) הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. (5) מלאכול תרומה וקדשים. בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו "פסול גווייה". (6) בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעה יותר.

17 ב. הַמִּשְׁקִין מִתְטַמָּאִין כֹּל שֶׁהֵן, וּמִטְמָאִין⁷ כֹּל שֶׁהֵן. אֲפֹלוּ טֵפֶת מִשְׁקִין טְמֵאִים כִּחֶרֶדֶל שֶׁנִּגְעָה
18 שֶׁהֵן.

צו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכעדה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו').
 1. **ו. כִּזִּית חֶלֶב וְדָם וְנוֹתָר²¹ וּפְגוּל²² שֶׁהֵיָחָן בַּחֲמָה**
 2. **וְנִתְמַעְטוּ - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן כֶּרֶת. הֵיָחָן בְּגִשְׁמִים²³**
 3. **וְנִתְפַּח²⁴ - חֲזָרוּ לְכַמּוֹת שְׁהִיּוּ. בֵּין לְטִמְאַה**
 4. **חֲמוּמָה²⁵, בֵּין לְטִמְאַה קֶלֶה²⁶, בֵּין לְאִסּוּר²⁷.**
 (21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. (22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. (23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. (24) ויש בהם כזית. (25) מת ונבילה. (26) טומאת אוכלין. (27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.

בכעדה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו').

1. **ו. כִּזִּית חֶלֶב וְדָם וְנוֹתָר²¹ וּפְגוּל²² שֶׁהֵיָחָן בַּחֲמָה**
 2. **וְנִתְמַעְטוּ - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶן כֶּרֶת. הֵיָחָן בְּגִשְׁמִים²³**
 3. **וְנִתְפַּח²⁴ - חֲזָרוּ לְכַמּוֹת שְׁהִיּוּ. בֵּין לְטִמְאַה**
 4. **חֲמוּמָה²⁵, בֵּין לְטִמְאַה קֶלֶה²⁶, בֵּין לְאִסּוּר²⁷.**

(21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. (22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. (23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. (24) ויש בהם כזית. (25) מת ונבילה. (26) טומאת אוכלין. (27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.

5. **ז. עֲלֵי בָצָלִים²⁸ וּבְגִי בָצָלִים²⁹ שֶׁהֵן חֲלוּלִין: אִם יֵשׁ**
 6. **בָּהֶם רִיר - מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן³⁰; וְאִם הָיָה חֲלוּלִין**
 7. **וְרִיקָנִים - מִמַּעַף אֶת חֲלָלָן³¹.**

(28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים חלולים ובתוכם ריר סמך. (29) העלים היוצאים מבצלים שאינם מחוברים לקרקע. (30) מפני שגם הריר נאכל ולכן מצטרף לשיעור כביצה. (31) ואם אין כשיעור אחר שמיעכו אינו מטמא.

8. **ח. פֶּת סַפְגָּנִין³² - מִשְׁתַּעְרֶת כְּמוֹת שֶׁהִיא³³. וְאִם יֵשׁ**
 9. **בָּהּ חֲלָל - מִמַּעַף אֶת חֲלָלָה.**

(32) נקבובי כספוג. (33) עם הנקבים הקטנים. (34) מקום ריק גדול.

10. **ט. בֶּשֶׂר הָעֵגֹל שֶׁנִּתְפַּח³⁵ וּבֶשֶׂר זָקֵנָה שֶׁנִּתְמַעְטָה³⁶ -**
 11. **מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן³⁷.**

(35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה (רבינו שם). (36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול. (37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי יוחנן במנחות נד, א.

12. **י. הָאֵגוֹז וְהַתְּמָרִים וְהַשֶּׁקֶד הַמִּתְקַרְקָשִׁים³⁸ -**
 13. **מִשְׁתַּעְרִין כְּמוֹת שֶׁהֵן.**

(38) המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים.

14. **י.א. כֹּל שֶׁטִּמְאַתּוֹ³⁹ וְשִׁעוּרוֹ שְׁוִין - מִצְטָרְפִין זֶה עִם**
 15. **זֶה. הָיָה טִמְאַתּוֹ שְׁוִין אֲבָל לֹא שְׁעוּרָן, שְׁעוּרָן אֲבָל**
 16. **לֹא טִמְאַתּוֹ - אֵין מִצְטָרְפִין וְאִפְלוּ לְטִמְאַ פֶּקֶל**
 17. **שֶׁבִשְׁנֵיהֶן⁴⁰. בִּיצָה טִמְאַתּוֹ וְלֹא שְׁעוּרוֹ? כְּגוֹן בֶּשֶׂר**
 18. **הַמֵּת⁴¹ וְרֶקֶב שְׁלוֹ⁴². שְׁעוּרוֹ וְלֹא טִמְאַתּוֹ? כְּגוֹן בֶּשֶׂר**
 19. **הַמֵּת וּבֶשֶׂר הַנִּבְלָה⁴³. וְאֵין צָרִיף לֹמֵר, שֶׁאִם לֹא הָיָה**
 20. **שְׁוִים לֹא בִשְׁעוּר וְלֹא בְטִמְאַה, כְּגוֹן בֶּשֶׂר נִבְלָה⁴⁴**
 21. **וּבֶשֶׂר הַשֶּׁרֶץ⁴⁵ - שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין.**

22. **יב. אֲכָלִין טִמְאִים - שְׁעוּרָם שְׁוָה, שֶׁפֶל אֲכָל טִמְא**
 23. **אֵינוֹ מִטִּמְא⁴⁶ אֲלֹא בְּבִיצָה, וְטִמְאַתּוֹ שְׁוָה⁴⁷, שֶׁפֶל**
 24. **אֲכָל טִמְא אֵינוֹ מִטִּמְא אֲלֹא בְּמַגֵּעַ וְאֵינוֹ מִטִּמְא לֹא**
 25. **אָדָם וְלֹא בָלִים, לְפִיכָךְ מִצְטָרְפִין לְטִמְא פֶּקֶל**
 26. **שֶׁבִשְׁנֵיהֶן. בִּיצָה? פֶּחָצִי בִיצָה אֲכָל רֹאשׁוֹן⁴⁸ וְכִחְצִי**
 27. **בִּיצָה אֲכָל שְׁנֵי שְׁבָלָלִין זֶה בָּזָה - הָרִיר זֶה שְׁנֵי, וְאִם**
 28. **נִגַּע בְּתֵרוּמָה - פֶּסְלָה⁴⁹. פֶּחָצִי בִיצָה אֲכָל שְׁנֵי וְכִחְצִי**
 29. **בִּיצָה אֲכָל שְׁלִישִׁי שְׁבָלָלִין - הָרִיר זֶה שְׁלִישִׁי⁵⁰. וְכֵן**
 30. **כֹּל פְּיוּצָא בָּזָה. אֲפֹלוּ חֲצִי בִיצָה אֲכָל רֹאשׁוֹן וְחֲצִי**
 31. **בִּיצָה אֲכָל רְבִיעִי שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁבָלָלִין זֶה בָּזָה - הָרִיר**
 32. **הַכֹּל רְבִיעִי⁵¹.**

(46) אוכלין אחרים. (47) כל האוכלין חומרת טומאתם שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע בשלישי. (48) אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. (49) היא עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה. (50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי לתרומה. (51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש אלא בפרה אדומה. משמיענו, שאין אנו תופסים את הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה של טומאת הרביעי.

33. **יג. בְּבִיצָה אֲכָל רֹאשׁוֹן וּבְבִיצָה אֲכָל שְׁנֵי שְׁבָלָלִין זֶה**
 34. **בָּזָה - הַכֹּל רֹאשׁוֹן⁵². חֲלָלָן⁵³ - כֹּל אֶחָד מֵהֶן שְׁנֵי⁵⁴.**
 35. **נָפֵל זֶה לְעֶצְמוֹ [וְזֶה לְעֶצְמוֹ] עַל כֶּפֶר שֶׁל תְּרוּמָה -**
 36. **פֶּסְלוֹהוּ⁵⁵. נָפְלוּ שְׁנֵיהֶן בְּאֶחָד - עֲשֹׂאוּהוּ שְׁנֵי⁵⁶.**

(52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. (53) לשני חלקים. (54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור. (55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל אחרים. (56) שהרי נגע בבת אחת בשיעור שלם של ראשון.

ביר שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל-וחומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. [כותב רבינו לתרץ למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר"]. (9) היינו "מטמא". (10) היינו "מתטמא". (11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. (12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין ק"ח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.

ג. פשם¹³ שיד לטמאה, פך יש יד להכשר¹⁴. שאם הכשר היד - הכשר כל האכל התלוי בו¹⁵. ויש יד לפחות מקבוצת¹⁶. ויש שומר לפחות מקפול¹⁷. ושומר שחלקו¹⁸ - אינו מצטרף עם האכל¹⁹.

(13) חולין ק"ח, ב. (14) נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). (15) כר' יוחנן שם. (16) הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמו בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). (17) כר' יוחנן שם. מלשונו משמע שאין יד לפחות מכפול. פול = מין שעועית, ואין בו כחצי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). (18) שם ק"ט, ב. (19) מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.

ד. ומצוין²⁰ לשומרי²¹ אכלין שהן מתטמאין עם האכלין פשהן מחברין בהן? שנאמר: על כל זרע זרוע אשר יזרע²² - בדרך שפני אדם מוציאין לזריעה: חטים בשעוריהן²³ ושעורים בקלפיהן ועדשים בקלפיהן. והוא הדין לשאר השומריין.

(20) שם ק"ז, ב. (21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשומרי. (22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עלי, טמא הוא לכם". (23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. [יש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי-אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוי. ומלשונו של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיטה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אגב דישה].

ה. ומצוין לידות²⁴ האכלין שהן מתטמאות ומטמאות פשהן מחברין עם האכלין? שנאמר: טמא הוא לכם - לכל שבצרכיכם²⁵.

(24) חולין ק"ח, א. (25) כל דבר הנצרך לכם בקשר עם אותו אוכל.

ו. הפוצר²⁶ לגת²⁷ - אין לו ידות, שהרי אין לו צרף²⁸ ביד, מפני שמוצץ את המשקה²⁹.

יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שפולין זה בזה - הרי הכל שני. חלקן - כל אחד מהן שלישי. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על פך של תרומה - לא פסלוהו. נפלו שניהן באחד - פסלוהו, מפני שעשאוהו שלישי.

טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שפולין זה בזה - ראשון⁵⁷. חלקן - זה שני וזה שני, שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני.

(57) כולו כראשון.

טז. פשתי ביצים אכל ראשון וכשתי ביצים אכל שני שפולין - הכל ראשון. חלקן לשנים - כל אחד מהן ראשון. חלקן לשלשה חלקים או לארבעה - כל אחד מהן שני. וכן פשתי ביצים אכל שני וכשתי ביצים אכל שלישי שפולין - הכל שני. חלקן לשנים - כל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה - הרי כל אחד מהן שלישי.

פרק חמישי

(1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הבורר לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכוך, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרעינים שמתמאין ומצטרפים. ודין המתטמאים ומטמאים ומצטרפין או שאינם מצטרפים או שאין מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

א. ידות האכלים² - הן העצים הרבין הסמוכין לאכל שהאכל³ נתלה בהן מן האילן, כמו עקצי התאנים והאגסים וקצת האשכול⁴, וכן הגרעינים וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי האכלין - הן הקלפה שעל האכל שהיא שומרתו. וכן כל כיוצא בזה⁵.

(2) עוקצין פ"א מ"א. (3) הפרי. (4) יבואר לקמן בהלכה כ. (5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות הבאות יבוארו דיניהם.

ב. כל שהוא יד⁶ ואינו שומר - מתטמא ומטמא ולא מצטרף⁷; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו יד - מטמא ומתטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא יד - אינו מתטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף⁸. כיצד מתטמא ומטמא ואינו מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד - נטמא האכל התלוי בו⁹; ואם נגעה טמאה באכל - נטמא היד¹⁰; ואין היד מצטרפת עם האכל להשלימו לכביצה¹¹ או לכחצי פרס¹². אכל אם היה שומר - הרי זה מצטרף לכביצה ולכחצי פרס.

(6) שם. (7) יתבאר לקמן בהלכה זו. (8) מכיוון שלמדנו

צח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאות אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 26) סוכה יג, ב. (27) הקוטף ענבים כדי לדרוך אותם בגת לעשיית יין. (28) היד סופגת יין, ולפיכך אין האדם רוצה בו.
- 1 ז. הקוצר²⁹ לספוף³⁰ - אין לו ידות³¹, שהרי אינו צריך ליד.
- 2 (29) שם. (30) לסכך בו סוכתו. (31) כרב מנשיא שם.
- 3 ח. כל ידות³² האכלין שבססין³³ בגרן - טהורין.
- (32) עוקצין פ"ג מ"ה. (33) "מכתתן ורצצן, מלשון בוססו מקדשך (ישעיה סג, יח)" (רבינו בפירושו שם). כר' יוחנן בסוכה יד, א.
- 4 ט. פסיגה³⁴ של אשכול שרקנה³⁵ - טהורה. ואם נשתיר בה גרגר³⁶ אחד - הרי זו יד לאותו גרגר ומקבלת טמאה. וכן³⁷ שרביט תמרה³⁸ שרקנו - טהור. שיר בו תמרה אחת - טמא. וכן שרביט קטניות³⁹ שרקנו - טהור. שיר בו גרגר אחד - מקבל טמאה.
- 5 (34) אשכול ענבים קטן היוצא משידרה האמצעית של האשכול, וענבים תלויים בו. (35) הוריד ממנה את הענבים (משנה שם). (36) ענב. (37) שם. (38) תמרים תלויות בדקל, באופן דומה לאשכולות ענבים, שידרה גדולה מרכזית מחוברת ישר אליה, וממנה צומחים כעין ענפים קטנים שהתמרים מחוברות בהם ונקראים "שרביטים". (39) שם. המדובר בשרביטים שאינם ראויים לאכילה, אבל שרביטי אפונה וכדומה ראויים לאכילה כל זמן שלא נתייבשו, ומקבלים טומאה בתורת אוכל.
- 10 י. לעולם⁴⁰ אין שומר על גבי שומר⁴¹, אלא שומר אחד בלבד הסמוך לאכל הוא הנחשב עמו.
- 11 (40) חולין קיט, ב. (41) כגון הקליפה הירוקה שעל גבי קליפת האגוז.
- 12 יא. שלש⁴² קלפות בבצל: פנימית⁴³ - בין שלמה בין קדורה⁴⁴ מצטרפת⁴⁵; אמצעית⁴⁶ - שלמה מצטרפת⁴⁷, קדורה אינה מצטרפת⁴⁸; החיצונה - בין כף וביין כף טהורה⁴⁹.
- 13 (42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונה) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).
- 14 (42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונה) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).
- 15 (42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונה) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).
- 16 יב. כל הקלפין⁵⁰ מתטמאות ומטמאות ומצטרפות, מפני שהן שומר. קלפי פולין⁵¹ ותורמוסין⁵²: ורקן - אינן מתטמאות, כנסן לאכלין - מתטמאין. ואם נשאר בהן אכל - בין כך ובין כך מתטמאין. קלפי מלפפון⁵³, אף על פי שאין בהן מתוך המלפפון⁵⁴ - מתטמאות טמאת אכלין. השעורים⁵⁵, בזמן שהן יבשין - קלפתן מצטרפת⁵⁶ עמהן, ובזמן שהן לחין - אין מצטרפת. אכל החטה, בין לחה בין יבשה - קלפתה מצטרפת.
- 17 (50) עוקצין שם. (51) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (52) מין קטנית (ראה פ"א ה"ט). יש בני אדם ששולקים ואוכלים קליפות אלו. (53) שם. (54) שקלף קליפה דקה מאוד, ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו. (55) במנחות ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת. והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל המובאה למעלה בהלכה ד, ותיצרו "הא (כאן) בלחות, הא ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה רכה מתקלפת בנקל. נרש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות לאכילה ומצטרפות]. (56) ראה למעלה ה"ד.
- 18 יג. כל הגרעינין⁵⁷ מתטמאות ומטמאות ולא מצטרפות⁵⁸, חוץ מגרעינות הרטבה⁵⁹; אכל של תמרה יבשה - אינה מצטרפת.
- 19 (57) עוקצין פ"ב מ"ב. (58) נידונים כיד ולא כשומר (ראה ה"ב). (59) תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו בפירושו למשנה).
- 20 יד. החותל⁶⁰ שעל הגרעינה של רטב⁶¹ - אין מצטרף⁶², ושעל גרעינת היבשה - מצטרף⁶³; מפני שהוא דבוק באכל, נחשב כאכל⁶⁴.
- 21 (60) קרום דק המבדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה. "חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד): "והחתל לא חתלת". (61) של תמרה לחה. (62) משום שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו. (63) אף-על-פי שאינו שומר. (64) משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין"].
- 22 טו. גרעינה⁶⁵ של רטב שיצאת מקצתה⁶⁶ - כל שפנגד האכל מצטרף, והיצא אינו מצטרף. וכן עצם שיש עליו בשר - כל שפנגד הבשר⁶⁷ מצטרף. הנה עליו הבשר מצד אחד⁶⁸ - אינו מצטרף ממנו אלא העצם שתחת הבשר עד חלל העצם⁶⁹. ואם לא הנה לעצם חלל - רואין אותו כאילו הוא פגעבי האזוב⁷⁰. ושאר העצם אין מצטרף, שהעצמות⁷¹ לפשר בשומר הן חשובין.
- 23 (65) שם. (66) בתוספתא שם ה"א שנינו: "רוטב שנאכל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בה, והיא נופלת בשעת דישא. [בפיה"מ כתוב "קרום", אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. (93) מין תאנים דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). (94) עוקצין של חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.

- 16 כ. ואלו⁹⁵ מתטמאים ומטמאין ולא מצטרפין⁹⁶:
17 וְשֵׁשׁ הַשּׁוֹם וְהַבְּצָלִים וְהַקְּפֻלוֹת בְּזֶמַן שֶׁהֵן
18 יְבֻשִׁים, וְהַעֲמוּד שֶׁאֵינוֹ מִכֵּן כְּנֶגֶד הָאֶכָּל⁹⁷. וּמִלְּעִין
19 שֶׁל שְׂבָלִים. וְהֵן הַשְּׁעָרוֹת הַשְּׁחֹרוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ
20 הַשְּׂבָלֹת שְׂדוּמִין כְּמוֹ מֶסֶר⁹⁸. וְעֻקְצֵי הָאֲגָסִים
21 וְהַקְּרוֹסְטְמָלִין⁹⁹ וְהַפְּרִישִׁין¹⁰⁰ וְהַעֲזָדִין¹⁰¹. וְעֻקְצֵי
22 דְּלָעַת - טֶפַח הַסְּמוּךְ לְאֶכָּל. וְעֻקְצֵי קוֹנְדֶּס¹⁰² - טֶפַח.
23 וְכֵן יֵד הַפְּרָכִיל - טֶפַח מִכָּאן וְטֶפַח מִכָּאן. וְהַפְּרָכִיל
24 הוּא הַשְּׂרִיג¹⁰³ שֶׁהָאֲשָׁפוֹלוֹת תְּלוּיִין בּוֹ. וְיֵד
25 הָאֲשָׁפוֹל¹⁰⁴ - כָּל שֶׁהוּא. וְזֶנֶב הָאֲשָׁפוֹל¹⁰⁵ שֶׁרָקְנוּ¹⁰⁶
26 וְיֵד הַמִּכְבֵּד שֶׁל תְּמָרָה - אֲרֻבָּה טֶפְחִים. וְהַמִּכְבֵּד
27 הוּא הָעֵץ הָאֵדָם שֶׁהַשְּׂרָבִיטִין תְּלוּיִין בּוֹ, וְהַתְּמָרִין
28 דְּבוֹקוֹת בַּשְּׂרָבִיטִין. וְקֵנָה הַשְּׂבָלֹת¹⁰⁷ - שְׁלֹשָׁה
29 טֶפְחִים. וְיֵד כָּל הַנֶּקְצָרִין - שְׁלֹשָׁה טֶפְחִים; וְשֹׁאֵן
30 דְּרָכָן לְהַקְצָר¹⁰⁸ - יְדִיהֶם וְשְׂרִישֵׁיהֶן כָּל שֶׁהֵן¹⁰⁹. כָּל
31 אֵלוֹ מִתְטַמְּאִין וּמִטְמָאִין וְלֹא מִצְטָרְפִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
32 יְדוֹת אֶכָּלִין.

(95) שם מ"ג. (96) דינם כיד, ולא כשומר. (97) רבינו מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. (98) משור. (99) מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). (100) חבושים. (101) "זעוררים" בשפה המדוברת בישראל. (102) מין ירק מר כשהוא חי, ומירורו מתנדפת על-ידי שרייה במים חמים (ערוך). (103) ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים, ומפני שכמה אשכולות תלוים בכל שריג צריך הוא ליד באורך טפח מכאן וטפח מכאן. (104) העוקץ המחובר לשריג. (105) סוף האשכול. (106) הוריד ממנו את הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר מרובים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את האשכול. (107) שיבולת הוא החלק העליון של התבואה, שבו טמונים הגרירים. וכל שלמטה מהשיבולת - נקרא קנה. (108) אלא עוקרים אותו. (109) בין גדול ובין קטן.

- 33 כא. ואלו¹¹⁰ לא מתטמאין ולא מטמאין ולא
34 מצטרפין: שָׁאֵר כָּל הָעֻקְצִים. וְשְׂרִישֵׁי קִלְחֵי הַכְּרוֹב.
35 וְחֻלְפֵי תְּרִידִים¹¹¹ וְחֻלְפֵי הַלֶּפֶת. וְהֵן הָעֻקְרִין שֶׁנִּשְׁאָרוּ
36 בַּקֶּרֶקַע כְּשֶׁלְקָטוּ הַכְּרוֹב וְהַלֶּפֶת וְחִזְרוּ וְהִחְלִיפוּ¹¹².
37 וְכָל הַשְּׂרִשִׁין שֶׁדִּרְכָן לְהִגְזוֹ שְׁנֻעָקְרוּ עִם הָאֶכָּל¹¹³.
38 הַפְּטָמָה¹¹⁴ שֶׁל רְמוֹן - מִצְטָרֶפֶת, וְהַגִּיץ¹¹⁵ שֶׁל - אֵינוֹ
39 מִצְטָרֵף.

(110) שם מ"ד. (111) בערבית "סלק" (רבינו בפירושו

חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל - אינו מצטרף, וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא, אבל גם אם כל התמרה קיימת ויצא חלק מהגרעין - הדין כך (ראה ראב"ד וספ"מ-משנה). (67) כגון, שחלק מהעצם מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. (68) הבשר אינו מקיף את העצם סביב סביב. (69) רוב עצמות חלולות הן (תוספתא שם ה"א). (70) כאילו נחתכה העצם שמתחת לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מודבקת לבשר, וחלק דק זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). (71) נימוק למה העצם מצטרפת.

- 1 טז. קולית⁷² שְׁהִיהָ עָלֶיהָ בֶּשֶׁר אֶפְלוֹ כְּפֹל - גִּוְרָר
2 אֶת כְּלָה לְטִמְאָהָ⁷³.

(72) עצם הירך (חולין קיט, א). (73) כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.

- 3 יז. גִּרְעִינֵי זֵיתִים⁷⁴ וְתְמָרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׁלָקָן
4 לְאֶכָּלִין - אֵין מִתְטַמְּאִין⁷⁵.

(74) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (75) למעלה בהלכה יג אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגרעין בתוך התמרה, וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.

- 5 יח. גִּרְעִינֵי חֲרוֹבִין⁷⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּסְנֶס לְאֶכָּלִין -
6 אֵין מִתְטַמְּאִין; שְׁלָקָן לְאֶכָּלִין - מִתְטַמְּאִין⁷⁷.

(76) שם. (77) משום שהם מתרככים בבישול, וראויים למאכל אדם.

- 7 יט. ואלו⁷⁸ מתטמאין ומטמאין ומצטרפין: שְׂרִישֵׁי
8 הַשּׁוֹם וְהַבְּצָלִים וְהַקְּפֻלוֹת⁷⁹ בְּזֶמַן שֶׁהֵן לַחִין,
9 וְהַפְּטָמָה⁸⁰ שְׁלָקָן בֵּין לַחֵה בֵּין יְבֻשָּׁה, וְהַעֲמוּד⁸¹
10 שֶׁהוּא מִכֵּן כְּנֶגֶד הָאֶכָּל. וְשְׂרִישֵׁי הַחֲזִירִין⁸² וְהַנֶּפֶס⁸³.
11 וְשֵׁשׁ צִנּוֹן גָּדוֹל - מִצְטָרֵף, וְהַסִּיב שְׁלֹו⁸⁴ - אֵינוֹ
12 מִצְטָרֵף. וְשְׂרִישֵׁי הַמִּנְמָא⁸⁵ וְהַפִּגָּם⁸⁶. וְשְׂרִישֵׁי יִרְקוֹת
13 שְׂדֵה⁸⁷ וְיִרְקוֹת גִּנָּה⁸⁸ שֶׁעֲקָרוּ⁸⁹ לְשִׁתְלִים⁹⁰. וְהַשְּׁוֹרָה⁹¹
14 שֶׁל שְׂבָלֹת וְהַלְבוֹשׁ שְׁלָה⁹². וְעֻקְצֵי תְּאֵנִים וְגִוְרָרוֹת
15 וְהַכְּלָסִים⁹³ וְהַחֲרוֹבִין⁹⁴.

(78) עוקצין פ"א מ"ב. (79) מין בצלים קטנים (הרא"ש במשנה). (80) כעין כפתור שבראש הבצל. (81) כעין קנה יוצא מאמצעותו של הבצל, ובראשו כיס ובתוכו זרע הבצל. (82) חסא. (83) מין צנון. (84) כעין חוטים היוצאים מהצנון. (85) מין עשב, ושמו בכמה שפות "מנתה" (מם סגולה ותיו דגושה). (86) אל פגיאן בערבית. רבינו בפיה"מ. (87) הגדלים מעצמם בשדה. (88) שזורעים או שותלים אותה בגינה. (89) כך בכ"י תימן, וכן הגירסא במשנה. בדפוסים: שעיקרם. (90) במקום אחר, ולפיכך הוא צריך לשרשיהם. (91) צ"ל והשדרה (כת"י תימן, וכן הגירסא במשנה). כשמוציאים את החיטה מהשיבולת, נשאר שם במקומה כעין שלשלת עשויה חוליות חוליות כשידרה (רבינו במשנה). (92) הקליפה שגרעיני התבואה טמונים

- ד. פָּנֵי חֲגָבִים¹⁷ וְשִׁשִּׁי דָגִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהָעִבִּיר
סִפִּין עֲלֵיהֶן¹⁸ - חֲבוּר עַד שִׁתְּחִיל לְקַלֵּף. הַרְמוֹן
שֶׁפָּרְדוּ¹⁹ - חֲבוּר עַד שִׁקִּישׁ עָלָיו בְּקִנְהָה²⁰.

(17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול-יום פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס' טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. (18) והפירוש קצת מן הברש. (19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם, וכשמייבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרגינים מן הקליפה (רבינו בפירושו). (20) הגרגינים אינם נפרדים לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל. ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

- ה. הַשְּׂרֵבִיטִים²¹ שֶׁל תַּמָּרִים - אֵינָן חֲבוּר זֶה לָזֶה²².
(21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגוע הדקל צומחים כמה שרביטים (שבטים דקים) שהתמרים תלויות בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). (22) ואם נגעה טומאה באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף-על-פי שכולן יוצאות מאותו המכבד.

- ו. מְלַפְפוֹן²³ שֶׁתִּכּוּ²⁴ וּנְתָנוּ עַל הַשְּׁלֶחֶן - חֲבוּר²⁵
עַד שִׁתְּחִיל לְפָרֶק²⁶. הַתְּחִיל לְפָרֶק - חֲתִיכָה וְכָל
הַעוֹלָה עִמָּה²⁷ חֲבוּר, וְהַשָּׂאֵר אֵינּוּ חֲבוּר²⁸. פָּקָה
הַתְּחִתּוֹנָה²⁹ - חֲבוּר לַעֲצָמָה, וְאֵינָה חֲבוּר לַחֲתִיכוֹת.
הֵיוּ שְׁנֵים אוֹ שְׁלֹשָׁה מְלַפְפוֹנוֹת, וְחָתַף כָּל אֶחָד מֵהֶן
וְהִנִּיחַן עַל הַשְּׁלֶחֶן, וְהַתְּחִיל בְּאֶחָד מֵהֶן - זֶה
שֶׁהַתְּחִיל בּוֹ חֲבוּר, וְהַשָּׂאֵר אֵינּוּ חֲבוּר³⁰. אֶפְלוֹ אָמַר:
חָצִיו אֲנִי אוֹכֵל שְׁחִיתִי³¹ וְחָצִיו עֲרֵבִית - זֶה הַחֲצִי
שֶׁהַתְּחִיל בּוֹ חֲבוּר, וְהַשָּׂאֵר אֵינּוּ חֲבוּר³².

(23) שם פ"ב ה"ה. (24) ולא הפריד את החתיכות אלא נשארו מחוברות קצת למטה. (25) אם נגעה טומאה בחתיכה אחת נטמאו כולן. (26) להפריד את הפרוסות זו מזו. (27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. (28) לחלק שעלה, אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. (29) במקום הצומח מן הקנה. (30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן מחוברות. (31) פירושו, החצי מכל מלפפון ומלפפון. (32) אפילו חציו השני מהמלפפון שבדעתו לאכלו עכשיו. ואין אנו אומרים שמכיוון שבדעתו לאכול כל החצאים והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. [דברי התוספתא לפי גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם, וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגר"א גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש ליברמן].

- ז. הַמְּחַתֵּף יִרְקוֹת³³ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן לְבָשֵׁל, אֵף עַל פִּי
שֶׁלֹא מָרַק³⁴ וְהִבְדִּיל³⁵ - אֵינּוּ חֲבוּר³⁶; אֲלָא אִם

(למשנה). (112) הצמיחו שנית תרד ולפת. (113) ואין האוכל צריך להם כלל. (114) בראש הרימון נמצא כעין כפתור, ואם יינטל ייגרם נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר. (115) השערות הגדולות סביב הפיטמא.

- כב. הַרְמוֹן¹¹⁶ וְהָאֲבִטִּיחַ שְׁנִמּוֹק¹¹⁷ מְקַצְתוּ - אֵין
הַנֶּשֶׂאֶר חֲבוּר לְאוֹתוֹ שְׁנִמּוֹק¹¹⁸. וְאֵין הַנֶּשֶׂאֶר מִן
הַקְּלִפָּה¹¹⁹ מְצֻטָּרֶף, שֶׁהָיָה אֵין שְׁמִירְתּוֹ מוֹעֵלֶת
כָּלוּם¹²⁰. וְכֵן אִם הָיָה שֶׁלֹם מִפָּאָן וּמִפָּאָן וּנְמוֹק
בְּאֶמְצָע¹²¹ - אֵין הַצִּדִּין חֲבוּר זֶה לָזֶה, וְאֵין קְלִפְתּוֹ
מְצֻטָּרֶפֶת. עַלִּי יִרְקוֹת: יִרְקִין¹²² - מְצֻטָּרֶפִין,
וּלְבָנִים¹²³ - אֵינָם מְצֻטָּרֶפִין, שֶׁהָיָה אֵינָן כָּלוּם.

(116) שם פ"ב מ"ג. (117) נמס, הרקיב. (118) ואין הנימוק יד ולא שומר. (119) שלא נרקבה. (120) שהרי הרקיב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. (121) פירוש, נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. (122) ראויים לאכילה או שומרים על הירק. (123) נכמשו.

פָּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור. אוכל פירות שהוא מכונס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהם וכו'.

- א. הָאֲגוּזִין² וְהַשְּׂקָדִים שֶׁנִּסְדָּקָה קְלִפְתָּן - עֲדִין הוּא
חֲבוּר לְאֹכֶל³ עַד שִׁירָצִין⁴ אֶת הַקְּלִפָּה.

(2) עוקצין פ"ב, מ"ה. (3) הקליפה היא כמחוברת לאוכל, ויש עליה תורת שומר. (4) ישבר.

- ב. בִּיצָה⁵ מְגֻלְגֶּלֶת⁶ - מְשִׁיקָב⁷ בָּהּ מְקוּם לְגִמְעָה
מִמֶּנּוּ אֵין שָׂאֵר קְלִפְתָּהּ חֲבוּר⁸. וְשְׁלוּקָה⁹ - קְלִפְתָּהּ
חֲבוּר עַד שִׁירָצִין אֶת הַקְּלִפָּה¹⁰. וְאִם נִתְּבַלָּה¹¹
בְּקְלִפְתָּהּ¹², אֵף עַל פִּי שִׁירָצָהּ כְּלָה - חֲבוּר¹³.

(5) שם מ"ו. (6) צליה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה, שבת לב, ב). (7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו עד שיעשה נקב. (8) משום שאינה שומרת על האוכל שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. (9) נתבשלה ונקרשה קצת, ואי אפשר לגומעה ע"י נקב קטן. (10) כי הקליפה השלימה שומרת על הביצה. (11) נתן בה תבלין. (12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה דרך הקליפה. (13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ 'כסף משנה').

- ג. עֲצֵם¹⁴ שִׁישׁ בּוֹ מַח - חֲבוּר עַד שִׁירָצִין¹⁵. צִמְרֶם¹⁶
שֶׁבְּרָאשֵׁי הַכִּבְשִׁים וְשֶׁעַר שְׂבֻזָּן הַתִּישִׁים, אֵף עַל פִּי
שֶׁחֲרָךְ בָּאוּר - הָרִי הֵן חֲבוּר עַד שִׁתְּחִיל לְתַלֵּשׁ.

(14) משנה, שם. (15) את העצם. (16) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נְטֵמָא זֶה - לֹא נְטֵמָא זֶה, אָף עַל פִּי שְׁהוּא מְעֵרָה³⁷
- 2 בּוּ. חֲתָף לִכְבֹּשׁ אוֹ לְשַׁלֵּק³⁸ אוֹ לְהַנִּיחַ עַל הַשְּׁלֶחֶן -
- 3 הָרִי זֶה חֲבוּרָה³⁹, וְאִפְלוּ הַתְּחִיל לְפָרֵק מִהּ שְׁחֲתָף⁴⁰.

- (33) משנה, שם פ"ב, ה. (34) לא גמר את החיתוך, והחתיכות מחוברות במשהו. (35) פירוש - ולא הבדיל. התיבה "שלא" נמשכת גם ל"והבדיל". (36) יודע הוא שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים, שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים המכריעים]. (37) מחובר קצת. (38) לבישול קל. רבינו מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן וגם רש"י בכמה מקומות פירשו, ששלוק משמעותו מבושל הרבה. ראה למעלה ה"ב. (39) מפני שהוא מעוניין בכך שיינטלו בבת אחת. (40) אף-על-פי-כן החתיכות שלא פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

- 4 ח. כָּל אֶכְלָי⁴¹ שְׁעָדִין לֹא פָּרְקוּ - חֲבוּרָה, וְאִם נְטֵמָא
- 5 מְקַצָּה - נְטֵמָא פְּלוּ.

(41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

- 6 ט. אֶכְלָי⁴² שְׁנַפְרָס⁴³ וּמְעֵרָה בְּמִקְצָה, וְנָגַע טֵמָא
- 7 בְּאֶחָד מֵהֶן: אִם אוֹחֶז בְּזֶה שְׁנָגַע בּוֹ וְהִשְׁנִי עוֹלָה
- 8 עִמּוֹ - הָרִי זֶה חֲבוּרָה⁴⁴; וְאִם כְּשֶׁאוֹחֶז בְּזֶה הַטֵּמָא
- 9 וּמִגִּבְיָהּ יִשְׁמַט הָאֲחֵר וְיַפֵּל - אֵינוֹ חֲבוּרָה⁴⁵, אֲלֹא הָרִי
- 10 זֶה הָאֲחֵר כְּנֹגַע בְּרֹאשׁוֹ שְׁנַטְמָא.

- (42) טבול-יום פ"ג מ"א. (43) נחלק. (44) כחכמים, שם. (45) ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה. ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחלת ירקות שבה"ז כשהטהור עולה עם הטמא.

- 11 י. כָּל הָאֶכְלָיִין⁴⁶ שֶׁהָיוּ עֲלֵיָן⁴⁷ אוֹ קָלְחִין מִחֲבָרִין בִּהְיוֹ:
- 12 אֶת שְׁדָרְכּוֹ לְהַאֲחִז בְּעֵלָה - אוֹחֶזִין אוֹתוֹ בְּעֵלָה,
- 13 בְּקָלַח - אוֹחֶזִין אוֹתוֹ בְּקָלַח; אִם נִתְּלָה עִמּוֹ - הָרִי
- 14 זֶה חֲבוּרָה בְּטָבֹל יוֹם⁴⁸, וְאִין צָרִיף לֹמַר בְּשֹׁאֵר
- 15 הַטֵּמָאוֹת. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ יָד - אוֹחֶזִין אוֹתוֹ בְּיָד
- 16 שְׁלוֹ⁴⁹. הָיְתָה לוֹ יָד וְעֵלָה - אוֹחֶזִין אוֹתוֹ בְּאֵי זֶה מֵהֶן
- 17 שִׁירָצָה⁵⁰. לֹא הָיְתָה לוֹ יָד וְלֹא עֵלָה - בְּזֶה אֲמָרוּ: אִם
- 18 אוֹחֶז בְּטֵמָא וְהִשְׁנִי עוֹלָה עִמּוֹ - חֲבוּרָה, וְאִם לֹא -
- 19 אֵינוֹ חֲבוּרָה.

- (46) שם. (47) עלים שלו. (48) טמא שטבל נקרא 'טבול יום', ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49) ואם האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חיבור. (50) פירוש, אם יאחז באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

- (51) האגוזין⁵¹ שְׁקָצָן בְּעֻצָּהֶן⁵² כְּשֶׁהֵן רַבִּין
- 21 וְאִמְנָן⁵³ פֶּלֶן כְּמוֹ חֶבְלִי⁵⁴, וְכֵן הַפְּצָלִים שֶׁחֲבָרָן בְּדֶרֶךְ
- 22 הַזֹּאת - הָרִי אֵלוֹ חֲבוּרָה⁵⁵. הַתְּחִיל לְפָרֵק בְּאִגּוּזִים

- 20 טז. הַזִּיתִים⁷⁷ שְׁעֻטָּן⁷⁸ וְנִעְשׂוּ גוֹשׁ אֶחָד - הָרִי זֶה
- 41 חֲבוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחַלְלָה לֹא נִתֵּן לְמַעֲטָן אֲלֵא עַל מִנְתּוֹ
- 42 שִׁינָקוֹ זֶה מִזֶּה⁷⁹. לְפִיכָף, שְׂרִיץ⁸⁰ שֶׁנִּמְצָא עַל אוֹם

- (51) עוקצין פ"ב מ"ה. (52) עם העוקצים. (53) חרום וחיברם למחרוזת. [רבינו בפירושו למשנה כותב, מלשון "ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף ומקבץ]. (54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה, ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55) מפני שנתחברו על-מנת לקיימם יחד זמן רב. (56) "להכרית עליון שלו ולהסיר את הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו). (57) אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם, מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה ה"ב) אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע ('חזון נחום' במשנה).

- יב. קָלִיעָה⁵⁸ שָׁל שׁוֹם⁵⁹ שְׁנַפְלוּ מִשְׁקִין עַל אֶחָד
- 26 מֵהֶן⁶⁰ - הוּא טֵמָא⁶¹ וְחֲבוּרָה⁶² טָהוֹר; שְׁאִין חֲבוּרָה
- 27 אֶדָם חֲבוּרָה⁶³ לְכָל דְּבָר. וְכֵן אֶתְרוֹג שְׁנַפְרָשׁ⁶⁴ וְחֲחָבו
- 28 כְּכוֹשׁ⁶⁵ אוֹ בְּקִיָּסָם - אֵינוֹ חֲבוּרָה.

- (58) תוספתא, שם פ"א ה"ד. (59) מגדלי שום רגילים לחבר את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. (60) על שום אחד. (61) הוכשר לקבל טומאה. (62) השומים המחוברים אליו באותה קליעה. (63) כשלא נתחברו לקיום זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום'). (64) נתחלק, נחתך. (65) הברזל שבראש הפלך.

- יג. עֶסֶה⁶⁶ שְׁלִישָׁה בְּמֵי פִּירוֹת⁶⁷ - אֵינוֹ חֲבוּרָה; שְׁאִין
- 30 לָף דְּבָר שֶׁמִּחֲבָר אֶת הָאֶכְלָיִין אֲלֵא שְׁבָעָה מִשְׁקִין
- 31 בְּלֶבֶד.

- (66) שם. (67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה.

- יד. הַמִּמְעָה⁶⁸ אֶכְלִין זֶה בְּזֶה וְקִבְצָן, כְּגוֹן הַדְּבִלָה⁶⁹
- 33 וְהַתְּמָרִים וְהַצִּמְמוֹקִין שֶׁקִּבְצָן וְנִעְשָׂן גּוֹף אֶחָד⁷⁰ -
- 34 אֵינוֹ חֲבוּרָה. לְפִיכָף, עֲגוּל שֶׁל דְּבִלָה⁷¹ שְׁנַפְלוּ מִשְׁקִין
- 35 טֵמָאִין עַל מְקַצָּתוֹ - הָרִי זֶה נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מְקוֹם
- 36 הַמִּשְׁקִין בְּלֶבֶד, וְהַשֹּׁאֵר טָהוֹר⁷².

- (68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (69) תאינה יבישה ('ערוך'). (70) על-ידי לחץ חזק. (71) דרכם לקבץ את התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים "עגולי דבילה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.

- טו. הַתְּמָרִים⁷³ וְהַגְּרִגְרוֹת⁷⁴ שֶׁשָּׁלָקָן וְנִעְשׂוּ אוֹם⁷⁵ -
- 38 הָרִי זֶה חֲבוּרָה⁷⁶.

- (73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. (74) תאנה יבישה נפרדת. (75) גוש גדול אחד. (76) מכיוון שזה חיבור של קבע.

98) טהרות, פ"א מ"ח. (99) קירב והדביק. מדובר בבבא, ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש מ"ז). (100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. (101) כל האחרות. (102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיור הראשונה. (103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. (104) שאין רביעי בתרומה. (105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו, מה שאין כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו].

יט. בפרות¹⁰⁶ של תרומה נושכות זו בזו¹⁰⁷, נטמאת אחת מהן בשרץ - כלן ראשון, ואף על פי שפרשו אחר מכלן¹⁰⁸. [נטמאת אחת במשקין טמאין - כלן שניות¹⁰⁹, אף על פי שפרשו אחר מכלן]. נטמאת אחת מהן בידים - כלן שלישיות¹¹⁰, ואף על פי שפרשו. מפני שהיו¹¹¹ גוף אחד בפשעת טמאתן.

(106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. (107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותכים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפייה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". (108) אין זה דומה לדין השיך שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נגע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. [ויש עוד הבדל בין הי"ח והי"ט, בהי"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובהי"ט נגעה הטומאה כשהכירות היו מחוברות]. (109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). (110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). (111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם. ודין דברים שאינם חיבור בטבול יום אף על פי שהם חיבור לשאר דברים. ודין אוכלים שהם מתטמאים בכל הטומאות והם טהורים בטבול יום.

א. הנצוק² אינו חבור לא לטמא ולא לטהרה. פיצד? הנה מערה משקין טהורין לתוך פלי טמא, ואפילו על גבי השרץ - הרי העמוד הנצוק טהור,

1 של זיתים, והן הזיתים שנעשו כלן גוף אחד, אפילו
2 נגע בכשעורה - הכל טמא, שהכל גוף אחד. היתה
3 לו⁸¹ אום של זיתים ועתיד להפכה⁸² - כיון שתקע
4 בה את היתד⁸³, אף על פי שיש בה גושים הרבה⁸⁴,
5 אינן חבור⁸⁵. ואם משתפכה נעשו אום⁸⁶ - אינן
6 חבור⁸⁷.

(77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. (78) החפירה שנותנים בה את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן" בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטנן", ופירושו, נתן את הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א. (79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם, אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברת טיפות השמן מזית לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ הקורה והאבנים. (80) משנה, טהרות פ"ט ח. (81) תוספתא, שם פ"י ה"ז. (82) וכשיהפוך אותה תתפרק. (83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (84) שטרם נתפרקו. (85) ואם נגע בית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. (86) נתחברו שנית מאליהם. (87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).

7 יז. אכל⁸⁸ פרויד⁸⁹ שהוא כלו מכנס ודבק זה בזה,
8 אף על פי שאינו חבור להתטמא⁹⁰ ואינו כגוף
9 אחד כמו שפארנו⁹¹ - הרי הוא מצטרף לכביצה
10 לטמא טמאת אכלים אחרים⁹². ואם לא כנסו⁹³
11 אלא הרי הוא מפרד, כמעשה קדרה⁹⁴ והקטנית -
12 אינו מצטרף⁹⁵ עד שיקבצם ויעשם גוש אחד⁹⁶.
13 הרי גושים הרבה זה בצד זה, ונגע אב הטמא
14 באחד מהן - הרי הוא ראשון, והגוש שבצדו שני,
15 ושבצד השני שלישי, ושבצד השלישי רביעי⁹⁷.

(88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. (89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דבוקים יחד. (90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. (91) למעלה בהלכה יד. (92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. (93) טבול-יום פ"ב מ"ה. (94) גרעיני תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו למשנה). (95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. (96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. (97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.

16 יח. בפר⁹⁸ של תרומה שהיתה ראשון לטמא
17 והשיף⁹⁹ לה אחרות - כלם ראשון¹⁰⁰; פרשה -
18 היא ראשון וכלן¹⁰¹ שניות¹⁰². היתה שניה והשיף
19 לה אחרות - כלן שניות; פרשה - היא שניה וכלן
20 שלישיות¹⁰³. היתה שלישית והשיף לה אחרות -
21 היא שלישית וכלן טהורות¹⁰⁴, בין שפרשו בין
22 שלא פרשו¹⁰⁵.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ידי גילוי אור כעבודת הצדיקים, ועל ידי עבודתם פועלים
הבעלי תשובה חיבור עם העליון "בחילא יתיר" כי דווקא
בעבודה זו ישנו עניין חמימות.

2) טהרות פרק ח משנה ט. עמוד הקילוח המחבר את
הנוזלים שבכלי שממנו יוצקים עם הנוזלים שבכלי המקבל
אותם, נקרא "ניצוק". (3) הכניס כלי באמצע העמוד ונפלו
לתוכו מקצת מהמשקין לפני שהגיעו לכלי הטמא.
4) שטרם יצאו מהכלי העליון.

ב. במה דברים אמורים? בשערה מצונן לצונן או
מחם לחם או מחם לצונן; אבל המערה משקין
טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין - הרי הנצוק
חבור, ונטמאו המשקין הצונן פלן שהוא מערה מהן,
ונטמא הפלי שמערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו,
שהרי נטמאו. ומפני מה אמרו: המערה משקין צונן
לחמין - חבור? מפני שעשן החמין⁵ עולה פתימרות
עשן⁶ ומתערב בנצוק ובמים שבפלי העליון ומטמא
הפלי⁷, שהעשן העולה מן החמין משקין הוא חשוב.

5) הקיטור העולה מהמים החמים, שהוא אד המים
המתנדפים. (6) כעמוד עשן. (7) וכל מה שבתוכו ואת
הניצוק, אבל בחם לתוך חם אין הניצוק סופג את אדי
התחתון מפני שהוא עצמו מוציא אדים.

ג. לפיכך, האשה שהיו ידיה טהורות והגיסה⁸
בקדרה⁹ טמאה והזיעו ידיה מהבל הקדרה - נטמאו
ידיה כאלו נגעו במשקה שבקדרה¹⁰. וכן אם היו
ידיה טמאות והגיסה בקדרה והזיעו ידיה - נטמא
פל מה שבקדרה כאלו נגעו במשקין שבקדרה.

8) בוחשת בכף. (9) כתבשיל חם שבקדירה ואינה נוגעת
בו ביד. (10) חכמים גזרו טומאה על ידיים שנגעו במשקין
טמאים.

ד. נחיל¹¹ דבש¹² הזיפים ודבש הצפחת¹³ - הנצוק
שלהן חבור, ואפילו היה מערה מצונן לצונן, מפני
שיש להן ריר והרי הן נמשכין¹⁴ בדבק. לפיכך¹⁵,
פל האכלין - אין הנצוק שלהן חבור ואפילו היו
עבים הרבה, כגון הגריסין והחלב המתך וכיוצא
בהן, לפי שאין להן ריר. וכן שאר פל המשקין -
אין הנצוק שלהן חבור, אלא אם פן ערה מצונן
לחם, כמו שבארנו.

11) בכל מקום שנזכרה בתלמוד התיבה "נחיל" משמעותה
קבוצת דבורים הנמצאת בכוורת אחת. במשנה כתוב סתם:
"דבש הזיפים" ורבינו כאן הוסיף "נחיל". (12) שם משנה
ט. (13) רבינו בפירושו למשנה אומר ש"זיפים וצפחת"
שמות מקומות בארץ ישראל הם, והדבש הבא מהם היה
סמך מאוד. [בסוטה מח, ב מפרש כן ריש לקיש, ורבי יוחנן
מפרש זיפים מלשון זיוף, מפני שהדבש סמך אפשר היה
לזייפו ולהוסיף מים. אף על פי שבכל מקום הלכה כרבי
יוחנן נגד ריש לקיש, קיבל רבינו כאן פירושו של ריש

1 ואם קלט מן המשקין הנגרין מן האויר³ - הרי זה
2 שקלט טהור. ואין צריך לומר, שהמשקין שמערה
3 מהן טהורין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".

בהסבר מהות הניצוק מצינו שלושה אופנים: א: נגיעת
התחתון בעליון על ידי ההבל (כפירוש רבנו עובדיה
מברטנורא). ב: חיבור התחתון לעליון ע"י ההבל (לשון
הרמב"ם בפירוש המשניות). ג: ההבל גורם חיבור הניצוק
שבין העליון לתחתון (כפירושו בספר הי"ד). והצד השווה
ביניהם שתתאה גבר כשהוא חם, ולכאורה קשה שהרי
הכלל הוא ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה".
והביאור הוא על פי פנימיות העניינים: "עליון" רומז על
הקב"ה שאין עליון למעלה ממנו ותחתון רומז על הנבראים
והעולם הזה הגשמי. ניצוק בין העליון לתחתון רומז על
החיבור התמידי של הקב"ה עם העולם ומלמדנו דין
התורה ש"הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה"
היינו שהחיבור הוא רק לעניין התהוות העולם בכל רגע,
אבל לא בנוגע לטומאתו וטהרו של האדם כי זה תלוי רק
בבחירתו "ובחרת בחיים" ואף שהתחתון מחובר עם העליון
יכול להיות אצלו מצב של "טומאה" וכן לאידך יכול להיות
אצלו מצב של טהרה אבל זו אינה נובעת מחיבורו על ידי
"קילוח העליון" אלא ע"י שמתחבר עם העליון בכח עצמו.
ו"במה דברים אמורים שעירה מצונן לצונן אבל המערה
משקין צונן לחמין חיבור" כי המים כפי שהם מצד עצמם
הם קרים אבל חמימות המים מראה שנעשתה בה פעולה
ועבודה על ידי האדם. ושלושת האופנים הנ"ל האמורים
בהסבר דין ניצוק, הם שלושה שלבים בעבודת האדם
למטה.

דברי רבנו עובדיה מברטנורא שכתב שהתחתון מעלה הבל
לעליון הצונן מתאימים לשלב הראשון בעבודת האדם
שכולה מצד בחירה חופשית ובכח עצמו ואין נראה בזה
החיבור לעליון. פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות שעליית
ההבל החם פועלת החיבור עם העליון (ולא רק נגיעה)
מגלה שעבודת התחתון פועלת חיבור עם העזר מלמעלה
ובה כבר נרגש שעבודת האדם היא בכח ובעזרת הקב"ה.
ודברי הרמב"ם בספר היד החזקה "הרי הניצוק חיבור"
מדגישים שעל ידי עבודת התחתון מתגלה שטוף סוף כל
זה הוא ענינו של הניצוק גופא כי כל בריאתו והתהוותו על
ידי הקב"ה היתה מלכתחילה לכוונה זו היינו לעבודת
האדם "למעשה ידיך תכסוף".

והגם שכל עניין החיבור הנ"ל נאמר לעניין טומאה הרי
הרמז בפרט זה שעיקר עבודת החיבור נעשית על ידי
עבודת התשובה שהיא עיקר העבודה בכח עצמו ולא על

את העריבה, כדין כל משקין שמתמאים אחרים בכל שהם ואפילו את הכלים. (32) מפני שטיפת המשקין שבין שתי החתיכות אין עליה דין קטפרס והיא נוגעת בכביצה אוכלין טמאים ונטמאה וחוזרת ומטמאה את העריבה, אבל בשלוש חתיכות הטיפה שבין העליונה והאמצעית אינה נוגעת בכביצה וכן הטיפה שבין האמצעית והתחתונה. והטיפות אינן מתחברות, מפני שהן קטפרס. (33) כגון ששולי העריבה הם מקום שטוח ישר, ומתוך כך המשקה עומד תחת כל החתיכות. (34) חתיכות הבצק הן קטנות כחרדל וכולן ביחד הן כביצה. (35) המשקה מצרף את כל הפירורים לשיעור כביצה ומטמאים את המשקה וזה מטמא את העריבה כמו שנתבאר למעלה.

לקיש, שנתקבל יותר על דעתו, מפני שאין בזה הבדל להלכה, שהרי דרגת סמיכות הדבש קובעת]. (14) כשאדם נוגע בכל משקה שהוא, ניתק הקשר שבינו ובין המשקה ברגע שהוא מסלק את ידו, אבל כשנוגע בדבש סמך ומסלק את ידו נמשך עמוד דק של ריר המחבר את ידו לדבש, ולפיכך נידון עמוד הניצוק כגוש אחד, ולא כשאר משקין שכל טיפה היא גוש בפני עצמו. (15) מפני שחיבור ניצוק של דבש מנומק ברירים ולא בסמיכות שלו. [בנזיר שם שאלו אם יש ניצוק לאוכלין עבים (סמיכים) כדבש או אין להם ניצוק ואין לדמותם לדבש שיש לו רירים, ומשמע שם שרירים קובעים ולא סמיכות. ומכאן ה"לפיכך" בדברי רבינו כאן].

ז. **כָּבֵד בְּאֶרְנוֹ, שְׁטָבּוּל יוֹם אֵינוֹ מְטַמֵּא חֲלִין כָּלָל,** **אֶלָּא פּוֹסֵל³⁶ אֲכָלִי תְרוּמָה וּמִשְׁקָה תְרוּמָה וְעוֹשֶׂה הַכֵּל³⁷ שְׁלִישִׁי³⁸, וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֲכָלִי קֹדֶשׁ אוֹ מִשְׁקָה קֹדֶשׁ - פְּסָלָן וְעִשְׂאָן רִבְעִי.**

(36) נתבאר כבר, שדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. (37) אפילו את המשקין. (38) ומה שאמרנו (שם פרק ז הלכה ה) שאפילו שני שנגע במשקין נעשו תחילה (פירוש, כראשון לטומאה) המדובר באוכל שנגע בראשון ונעשה שני, אבל טבול יום אינו מטמא את התרומה ולא את הקודש, אלא פוסל (ראה ביאורנו שם). הלכה זו משמשת הקדמה לבאות אחריה.

ח. **יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִינָם חֲבוּר בְּטָבּוּל יוֹם וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲבוּר בְּכָל הַטָּמְאוֹת, אֶלָּא אִם נִגַּע בְּהֵן טָבּוּל יוֹם - לֹא פָסַל אֶלָּא זֶה שֶׁנִּגַּע בוֹ, וְאֵלּוּ הֵיךְ הַנוֹגֵעַ בְּמָקוֹם טָבּוּל יוֹם אָדָם אַחֵר³⁹ - הֵיךְ פּוֹסֵל הַכֵּל. אֶפְלּוּ הֵיךְ הַנוֹגֵעַ אָדָם שְׂאֵכָל אֲכָלִין טָמְאִין אוֹ שֶׁתָּה מִשְׁקִין טָמְאִין, שֶׁהֵיא טָמְאָה קִלְחָה⁴⁰ - הֵיךְ זֶה פָסַל הַכֵּל, שְׁלֹא פָסַל טָבּוּל יוֹם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שְׂאֵם הֵיךְ הַנוֹגֵעַ אֵב טָמְאָה אוֹ רֹאשׁוֹן, שֶׁהוּא מְטַמֵּא הַכֵּל. וּמִפְּנֵי מָה הִקְלּוּ בְּטָבּוּל יוֹם? מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד טִהָרָה⁴¹ וְאֵינוֹ מְחַסֵּר אֶלָּא הָעֶרֶב שֶׁשְׂמֻשׁוֹ⁴². וְעוֹד הִקְלּוּ בְּטָבּוּל יוֹם, שֶׁיֵּשׁ אֲכָלִין שֶׁהֵן מִיְחָדִין לְאָדָם וּמִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטָּמְאוֹת, וְהֵן טְהוֹרוֹת בְּטָבּוּל יוֹם. וְאֵלּוּ הֵן: הַשְּׁעוּרָה וְהַפְסָמָת בְּזִמָּן שְׂאִינָן קְלוּפִין. אֲבָל בְּזִמָּן שֶׁהֵן קְלוּפִין, וְהַחֲטָה⁴³ אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה קְלוּפָה, וְהַקְצָח⁴⁴ וְהַשְּׂמֻשׁוֹם - נִפְסָלִין בְּטָבּוּל יוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהֵן מִתְטַמְּאִין בְּכָל הַטָּמְאוֹת.**

(39) אדם טמא אחר שלא טבל. (40) גזירת חכמים. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה י והלכה י"א. (41) על ידי טבילה. (42) שקיעת השמש ויטהר מאליו. (43) שקליפתה דקה וצמודה לגופה. (44) מין כמון שחור.

ט. **כָּל יָד הָאֲכָלִין שֶׁהֵן חֲבוּר בְּאֵב הַטָּמְאָה - הֵיךְ הֵן חֲבוּר בְּטָבּוּל יוֹם. וְכֵן כָּל הָאֲכָל שֶׁנִּפְרַס וּמְעִרָה בְּמִקְצָת⁴⁵, שֶׁהוּא חֲבוּר בְּאֵב הַטָּמְאָה - כִּף הוּא חֲבוּר**

ה. **הַנִּצּוֹק אֵינוֹ חֲבוּר לְטִהָרָה¹⁶. מִיָּצֵד? שְׂאֵם עָרָה מֵיָם טָמְאִים מְכָלִי אֲבָן¹⁷ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן¹⁸ לְתוֹךְ הַמִּקְוָה - אֵין אוֹמְרִים: מִשְׁהַגִּיעַ קֶצֶת הַנִּצּוֹק לְמִקְוָה טְהוֹר הַמַּיִם¹⁹, אֶלָּא הֵרִי הֵן בְּטָמְאָתָן עַד שִׁישִׁיק²⁰ הַמִּקְוָה לְכָלִן מִצַּד אֶחָד²¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ²². וְכֵן הַקְּטָפְרָס²³ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו מִשְׁקָה טוֹפַח²⁴ - אֵינוֹ מְחַבֵּרֵן לְשָׂאר הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּמִדְרוֹן²⁵ לֹא לְטָמְאָה²⁶ וְלֹא לְטִהָרָה²⁷. אֲבָל הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּאֶשְׁבֵּרֵן²⁸ - כָּלִן חֲבוּר לְטָמְאָה וּלְטִהָרָה.**

(16) בהלכה א אמרנו הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, ובהלכות ב, ג יד נתפרשו דיני ניצוק לטומאה, ומבאר רבינו בהלכה זו לטהרה כיצד. (17) שאינו מקבל טומאה. (18) כלי אדמה וכלי גללי בהמה. (19) מדין השקה (ראה למעלה פרק ב הלכה כא). (20) שיעצו מי המקווה במי המים הטמאים. (21) כגון כל השטח העליון. (22) שם. ולמה נקט כלי אבן? משום שבכלים המקבלים טומאה אין ההשקה מועילה אפילו אם ניצוק חיבור, שהרי המשקין הטמאים טימאו את הכלי, וחוזר הכלי ומטמא את המשקין שטהרו על ידי ניצוק. והשקה בכלים המקבלים טומאה נעשית על ידי הטבלת הכלי במקווה עד שמי המקווה צפים על גבי המים הטמאים ואז נטהר הכלי בטבילה והמים בהשקה. (23) מקום משופע והמים שנשפכו עליו יורדים תיכף למטה ואינם מתעכבים כלל. (24) קצת משקה המרטיב את היד הנוגעת בה. (25) שיש בהם יותר ממשקה טופח. (26) אם נגעה טומאה במשקה טופח לא נטמאו המשקין שבמקום המדרון. (27) אם נגעו במי מקווה לא נטהר המשקה טופח וכן להיפך. (28) בבקע שבאדמה.

ו. **עָרְבָה שֶׁהֵיא קְטָפְרָס²⁹ וְעָלִיָּה מִשְׁקָה טוֹפַח, וְשִׁלֵּשׁ חֲתִיכוֹת אֲכָלִין טָמְאִים בְּכַבִּיצָה³⁰ מְנַחִין עָלֶיהָ זֹו לְמִטָּה מְזֹו - אֵינָן מְצַטְרְפוֹת³¹; הֵיוּ שְׁתֵּים - הֵרִי אֵלּוּ מְצַטְרְפוֹת³². וְאִם הֵיךְ תַּחֲתִיָּהֶם מִשְׁקָה עוֹמֵד³³, אֶפְלּוּ בְּעֵין הַחֲרָדֵל³⁴ - הֵרִי זֶה מְצַרֵּף אֶת כָּלִן³⁵.**

(29) ששוליה משופעים, או שהיא שעונה על מקום מדרון. (30) שלשתן ביחד יש בהן כביצה, והמדובר כשנוגעות זו בזו ואינן נושכות. (31) לטמא המשקין והם יחזרו ויטמאו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חלקי המיקפה. (17) רתיחות אלה הן סמיכות, ויש בהן ממשות היין.
ב. בצק ¹⁸ שִׁצָא בִשְׁעַת אֲפִיָּה ¹⁹ וְנִמְצָא בְּאֻמָּצֵה הַכֶּכֶר כְּמוֹ מִסְמֵר יוֹצֵא, וְכֵן קִצֵּת הַבָּצֵק שְׁנֵימָשָׁךְ ²⁰ וְנִתְחַרְחַר בְּעַת אֲפִיָּה, וְהוּא הַנִּקְרָא תְּרַחֲרוּר, אִם הָיוּ פְּחוּתֵימָם מִקְּאָצֵּבֶה וְנִגַּע טָבּוּל יוֹם בָּהֶן - פֶּסֶל כָּל הַכֶּכֶר. וְכֵן אִם נִגַּע ²¹ בְּגִרְגָּר מֶלֶח קִטָּן שֶׁבַּכֶּכֶר - נִפְסֵל כָּל הַכֶּכֶר. וְאִין צָרִיף לֹאמַר בְּכָל הַטְּמָאוֹת. אָכֵל צִירוֹר שֶׁבַּכֶּכֶר אוֹ תוֹרְמוֹס ²² וְגִרְגָּר מֶלֶח גָּדוֹל וְחִרְחֹרוּר יָתֵר מִקְּאָצֵּבֶה שְׁנֵימָשָׁךְ בָּהֶן אֶפְלוּ אֵב הַטְּמָאָה - הַכֶּכֶר טָהוֹר ²³, וְאִין צָרִיף לֹאמַר בְּטָבּוּל יוֹם.

(18) שם מ"ג. (19) מפני החום הרב נסדקה הכיכר, ויצא על פניה קצת בצק. (20) נמשך מצידי הככר קצת בצק, ומתוך דקותו נחרך. (21) טבול-יום. (22) ראה למעלה פ"א הט"ו. (23) כל אלה גופים בפני עצמם הם, ואינם בטלים לגבי הכיכר.

ג. רִקִּיק ²⁴ שְׁנִתְחַרְחַר ²⁵ חֲצִיָּה וְחֲצִיָּה קֵיִם - הָרִי זֶה אֵינוֹ חֲבוּר ²⁶, נִתְחַרְחַר הָאֻמָּצֵה ²⁷ וְהַצִּדִּין קֵימִין - אֵינֶן חֲבוּר זֶה לָזֶה, אֶפְלוּ בְּאֵב הַטְּמָאָה, וְאִין צָרִיף לֹאמַר בְּטָבּוּל יוֹם. בָּשָׂר קִדְשָׁה ²⁸ שֶׁקָּרַם ²⁹ עָלָיו הַמֶּרֶק וְנִגַּע טָבּוּל יוֹם בְּקִיפָה ³⁰ - הַחֲתִיכָה מִתְּרוֹת. נִגַּע בְּחֲתִיכָה - הַחֲתִיכָה וְכָל הָעוֹלִין עִמָּה ³¹ חֲבוּר. וְכֵן בְּתַבְשִׁיל קִטְּנִיּוֹת שֶׁקָּרַם עַל גְּבִי פְּרוֹסוֹת ³². שֶׁמֶן ³³ שֶׁצָּף עַל גְּבִי יֵין וְנִגַּע טָבּוּל יוֹם בְּשֶׁמֶן - לֹא פֶּסֶל אֲלֵא הַשֶּׁמֶן.

(24) עוגה דקה. (25) כך היא גירסת רבינו בתוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, ובסיפא של בבא זו נאמר דין רימון שנימוק (ראה ראב"ד וכוף-משנה). (26) ואם נגע בחלק שנחרך לא נטמא החלק השני. (27) פירוש, נחרך כעין פס מקצה אחד של הרקיק עד לקצהו השני, ופס זה מפסיק בין שני הצדדים שלא נחרכו (ראה למעלה פ"ה הכ"ב בדין רימון שנימוק). (28) טבול-יום פ"ב מ"ה. (29) נקרוש. (30) במרק הקרוש. (31) כל מה שיעלה עם החתיכה כשיגביה אותה. (32) של לחם. (33) שם.

ד. יִרְקָה ³⁴ תְּרוּמָה וּבִיצָה טְרוּפָה ³⁵ נְתוּנָה עַל גְּבִי ³⁶, וְנִגַּע טָבּוּל יוֹם בְּבִיצָה - לֹא פֶּסֶל אֲלֵא קֶלַח שֶׁנִּגְדָּה ³⁷. וְאִם הָיְתָה כְּמִין פּוֹכֵעַ ³⁸ - אֵינוֹ חֲבוּר ³⁹.

(34) טבול-יום פ"ג מ"ב. (35) שנתערבו יפה החלבון והחלמון אחר שהוצאו מקליפת הביצה. (36) ומפני שנתערבו החלבון והחלמון אינם נשמטים מהירק. והמדובר כשיש שם כמה קלחים של ירק (37) שכנגד מקום הנגיעה, ואע"פ שביצה היא חולין ואינה נפסלת במגע טבול-יום, אבל הקלחים האחרים לא נטמאו, שביצה אינה מחברת אוכלין לטומאה. ולמה נפסל הקלח שכנגדו? משום שזה כאילו נגע בקלח עצמו. (הרא"ש מפרש שנפסל הקלח שכנגד הביצה, ופירושונו הוא ע"פ הר"ש). (38) ולא היתה דבוקה לירק במקום הנגיעה. (39) ולא נטמא אפילו הקלח שכנגדו. וגם הביצה עצמה לא נפסלה, מפני שאינה תרומה,

בְּטָבּוּל יוֹם. וְכָל שֶׁאֵינוֹ חֲבוּר בְּטָבּוּל יוֹם ⁴⁶ - הָרִי הוּא חֲבוּר בְּיָדָיו ⁴⁷. וְגַם זֶה חֲמוֹר בְּטָמְאָת יָדָיו מְטָבּוּל יוֹם ⁴⁸.

(45) ראה למעלה פרק ו הלכה ט דין אוכל שנפרס ונגע באב הטומאה. (46) והוא חיבור בשאר טומאות. (ראה לקמן פרק ח הלכה א). (47) אף על פי, שירידים וטבול יום שווים לפסול את התרומה ולא לטמא, אינם שווים לעניין חיבור. (48) בהלכות אבות הטומאות פרק י הלכה ה נתבאר חומר אחר בירידים מטבול יום; טבול יום אינו מטמא משקין של חולין כלל וירידים מטמאים אותם להיות כראשון לטומאה.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר הדברים שהם חיבור לטבול יום, והדברים שנגע בהם אם פוסלים. ודין טבול יום מטומאת מת ומבעילת נידה אם עושה בטהרות.

א. חֲלוֹת ² אוֹ כְּפָרִים ³ שֶׁנִּפְסָן וְהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוֹ וְדַעְתּוֹ לְהַפְרִישָׁן, אוֹ שֶׁאֵפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה ⁵ בַּתְּנוּר וְצִדִּין לֹא קָרְמוּ פְּנִיָּה ⁶, וְנִגַּע טָבּוּל יוֹם בְּאַחַת מֵהֶן - לֹא פֶּסֶל אֲלֵא הַחֲלָה שְׁנֵימָשָׁךְ בָּהֶן. וְכֵן הַמִּים שֶׁהִתִּיחוּ וְנִעְשׂוּ כִּקְבָה ⁸, וְהַגְּרִיסִין ⁹ שֶׁהִתִּיחוּ רִתִּיחָה רְאוּשׁוֹנָה ¹⁰, וְיֵין חֲדָשׁ ¹¹ וְאֲרִז ¹² שֶׁהִתִּיחוּ, וְנִגַּע טָבּוּל יוֹם בְּרִתִּיחָה - אֵינוֹ חֲבוּר, וְלֹא פֶּסֶל אֲלֵא בְּרִתִּיחָה בְּלִבָּר. וּבִשְׂאֵר כָּל הַטְּמָאוֹת, בֵּין קִלּוֹת ¹³ בֵּין חֲמוּרוֹת - הַפֶּל חֲבוּר. אָכֵל חֲלוֹת שֶׁהָיוּ נוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוּ וְאִין דַּעְתּוֹ לְהַפְרִישָׁן, אוֹ שֶׁאֵפָה חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה וְנִשְׁכּוּ וְקָרְמוּ בַּתְּנוּרָה ¹⁴, וְרִתִּיחַת הַמִּים שֶׁאֵינָה מְחַלְחֶלֶת כִּקְבָה ¹⁵, וְרִתִּיחַת הַגְּרִיסִין שֶׁנִּיגָה ¹⁶, וְרִתִּיחַת יֵין יִשְׁנָה ¹⁷, וְרִתִּיחַת הַשֶּׁמֶן בֵּין יִשְׁן בֵּין חֲדָשׁ, וְרִתִּיחַת עֲדָשִׁים - הָרִי אֵלוֹ חֲבוּר בְּטָבּוּל יוֹם, וְאִין צָרִיף לֹאמַר בְּכָל הַטְּמָאוֹת.

(2) כתוב בתורה (במדבר טו, כ): "מראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". חלה זו צריך ליתן לכהן, וקדושה כתרומה. (3) של תרומה. (4) ואם תפרידן, תשאר חתיכה מכל ככר דבוקה בחברתה, כאילו נשכה ממנה. (5) "חלה" משמעותה בצק דק ושטוח. (6) לפני שעלה קרום על החלה התחתונה, הניח עליה חלה שניה. ומובן שבדעתו להפרידן, כדי שלא תתקלקל תבנית התחתונה מכובד העלינה (רבינו בפירושו למשנה). (7) כבית-הלל בטבול-יום פ"א מ"א. וזה נאמר בנגיעת טבול-יום, אבל בשאר טומאות, אם נגע באחת נטמאו האחרות. [הר"ש במשנתנו מפרש, שכאן אפילו שאר טומאות אינן מטמאות אלא זו שנגע בה, ודעת רבינו כמו שכתבנו]. (8) העלו אבעבועות גדולות שתוכן ריק, ודומות לאוהל זעיר. (9) פולים כתושים. (10) טרם שהספיקו הגריסים לספוג את המים ולהיעשות מיקפה, ולפיכך הבועות ריקות כבועות מים. (11) שהעלה בועות. (12) כר' יהודה במשנתנו. (13) ואפילו טומאות שגזרו חכמים. (14) והקרום הקשה מגן על החלה התחתונה. (15) שהבועות הן זעירות ואינן חלולות. (16) כשהתבשיל עבה קצת, מעלות הרתיחות

ואינה נפסלת במגע טבול-יום. יתר על כן, לדעת רבינו (למעלה פ"א הי"ד), שמי פירות אינם מקבלים טומאה כלל, לא נטמאה הביצה אפילו אם נגע בה טמא ממש, שהרי ביצה דינה כמי פירות.

ה. חוט⁴⁰ שֶׁל בִּיצָה שֶׁקָרַם עַל דָּפְנָה שֶׁל אֶלְפָס⁴¹
וְנָגַע בּוֹ טָבֹל יוֹם: מִן הַשְּׁפָה⁴² וְלִפְנֵים - חֲבוּרָה⁴³,
מִן הַשְּׁפָה וְלַחוּץ - אֵינוֹ חֲבוּרָה. וְכֵן בִּקְטָנוֹת⁴⁴
שֶׁקָרְמוּ עַל שֹׁפֶת הַקְּדָרָה.

(40) שם מ"ג. (41) מחבת גדולה, ובה תבשיל של תרומה. המדובר כשהחוט מגיע עד התבשיל שבאילפס. (42) של האילפס. (43) אם נגע בחלק החוט הרבוק משפת האילפס ולמטה בכיוון לתבשיל - נפסל כל התבשיל. (44) תבשיל של קטניות סמך.

ו. חֲבִית⁴⁵ שֶׁנִּקְבָּה, בֵּין מְשֻׁלִּיָּה בֵּין מַצִּידָּה, וְסַתֵּם
טָבֹל יוֹם הַנֶּקֶב בִּידוֹ - נִפְסְלָה כְּלָה⁴⁶.

(45) שם מ"ז. (46) כתנא-קמא. [רבינו מחמיר כאן בטומאה יותר מביין נסך, שהרי בהלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"י פסק, שאם ניקבה חבית של יין מצידה, וסתמה גוי בידו - לא נאסר היין שממקום הנקב ולמטה. ראה סוף-משנה].

ז. הַמַּעֲרָה⁴⁷ מִכְּלִי לְכִלִּי⁴⁸ וְנָגַע טָבֹל יוֹם בִּקְלוֹחַ⁴⁹
- מְשַׁעֲרִין זֶה שֶׁנָּגַע בּוֹ בְּאֶחָד וּמֵאָה⁵⁰; שֶׁתְּרוּמָה
טְמֵאָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּאֶחָד וּמֵאָה - בְּטָלָה בְּמַעֲוָטָה,
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת⁵¹.

(47) שם. (48) משקה של תרומה. (49) בעמוד היורד מכלי לכלי, וזהו "ניצוק" האמור למעלה בפ"ז ה"א. (50) אם יש בכל המשקה שבכלי התחתון פי מאה ואחד בכמות המשקה שנגע בה ונפסלה, בטלה אותה הטיפה והכל טהור. (51) פ"ד הי"ד (ראה השלמות).

ח. טָבֹל יוֹם⁵² שֶׁהָיָה תוֹרֵם אֶת הַבוּר⁵³ וְנִפְסְלָה מִמֶּנּוּ
חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה וְשִׁקְעָה בְּבוּר שֶׁל יֵין⁵⁴ וְנָגַע בֵּיין
שֶׁבְּבוּר: מִן הַשְּׁפָה וְלַחוּץ⁵⁵ - אֵינוֹ חֲבוּרָה⁵⁶, מִן
הַשְּׁפָה וְלִפְנֵים⁵⁷ - חֲבוּרָה. וְאִם הָיָה הַבוּר⁵⁸ פִּיטָס⁵⁹,
אֶפְלוּ הָיָה כְּלִי גָדוֹל שֶׁמִּחְזִיק מֵאָה כֹר - כָּלוּ
חֲבוּרָה⁶⁰, וְאִם נָגַע בְּמִקְצַת הַיֵּין - פֶּסֶל הַתְּרוּמָה
שֶׁבְּחֲבִית שֶׁבִּקְרָקַע הַכְּלִי.

(52) שם מ"ו. (53) היה מפריש תרומה מבור של יין, ונזהר מלנגוע ביין שקרא עליו שם תרומה. (54) חולין. (55) למעלה משפת החבית או מצידה. (56) אף-על-פי שיין הבור צף על פני התרומה - לא נפסלה, מפני שהוא בכלי ואינה חיבור ליין שבבור. ודוקא טבול-יום, שאינו מטמא חולין כלל (למעלה פ"ז ה"ו), אבל טמא שנגע ביין שבבור - נעשה היין ראשון מדין גזירת משקין (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ה) ומטמא את חבית התרומה. (57) נגע ביין של חולין הצף על גבי התרומה בתוך החבית, כגון שהחבית לא היתה מלאה כשנפלה לבור, ונתמלאה מיין שבבור ונגע ביין שהתווסף - נפסל הכל (ברטנורא).

ט. הַסֵּלֶת⁶¹ שֶׁל מִנְחוֹת וְהִלְבוּנָה⁶² וְהַקְטָרֹת
וְהַגְּחָלִים⁶³ שֶׁנָּגַע טָבֹל יוֹם בְּמִקְצָתָן - פֶּסֶל אֶת
כָּלוּ⁶⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּגִחָלִים שֶׁחֹתָה
בְּמִחְתָּה בְּיוֹם הַפְּפוּרִים, שֶׁהִמְחִתָּה שֶׁחֹתָה⁶⁵ - בָּה
נִכְנָס לְהִיכָל⁶⁶; אֲבָל גִּחָלִים שֶׁחֹתָה בְּכָל יוֹם,
כְּשֶׁהוּא מַעֲרָה בְּמִחְתָּה שֶׁל כֶּסֶף לְשַׁל זָהָב, אִם
נִתְפָּצְרוּ מִן הַגִּחָלִים⁶⁷ - אֵין בָּהֶן קִדְשָׁה⁶⁸, אֲלָא
מִכְבֹּדָן לְאַמָּה⁶⁹.

(61) עדיות פ"ח מ"א; בבלי חגיגה כג, ב. (62) מין בושם שמקטירים עם קומצי המנחות, והיא אחד הסממנים שבקטורת. (63) גחלי אש שנותנים עליהן את הקטורת. (64) אף-על-פי שכל קורט וקורט הוא גוף בפני עצמו. חכמים עשו מעלה בקדרשים (וכן באפר פרה אדומה) שהכלי מצרפם להיות כגוף אחד לענין זה, והסמיכו מעלה זו על הכתוב (במדבר ז, יד): "כף אחת עשרה זהב", עשה הכתוב כל מה שבכף - אחת (ראה הלכות שאר אבות הטומאות פ"ב ה"ז). [בפירושו למשנתנו כותב רבינו, שגם כלי שאין לו תוך מצרף כל מה שעליו, ומקור הדין בחגיגה כד, א לדעתו של ר' עקיבא. ראה 'תוספות יום טוב' שם]. (65) שגורף את הגחלים. (66) משנה יומא מג: "בכל יום היה חותה בשל כסף, ומערה בתוך של זהב, והיום (ביום הכיפורים) חותה בשל זהב ובה היה מכניס", ואותן הגחלים נתקדשו. (67) שלא הגיעו למחתה של זהב. (68) מכיוון שלא ישתמשו בהן להקטרה. (69) מרוב שברצפת העזרה. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב. כר' בון.

י. מִקְפָּה⁷⁰ שֶׁל חֲלִין⁷¹ או רִיקִיק⁷² שֶׁל חֲלִין וְשֶׁמֶן
שֶׁל תְּרוּמָה צָף עַל גְּבִיהָ, וְנָגַע טָבֹל יוֹם בְּשֶׁמֶן -
לֹא פֶסֶל אֲלָא הַשֶּׁמֶן בְּלִבְד⁷³. וְאִם חֲבִין⁷⁴ - כָּל מְקוֹם
שֶׁהָלַךְ בּוֹ הַשֶּׁמֶן פֶּסֶל.

(70) תבשיל סמך. (71) טבול-יום פ"ב מ"ד. (72) עוגה. (73) דין זה פשוט, שהרי טבול-יום אינו מטמא חולין, ונכתב כעין הקדמה לדין שלאחריו. (74) עירבב את השמן והמקפה, או לש את הרקיק באותו השמן (ראה ר"ש ומלאכת שלמה במשנתנו).

יא. יִרְקָה⁷⁵ שֶׁל חֲלִין שֶׁבִּשְׁלוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה⁷⁶
וְנָגַע בּוֹ טָבֹל יוֹם - לֹא פֶסֶל אֲלָא מְקוֹם מְגַעוֹ⁷⁷.

(75) שם פ"ג מ"ה. (76) והיו בתבשיל הרבה קלחי ירק, ונבלע בהם כל השמן. (77) הקלח שנגע בו בלבד, ואין השמן מחבר את כל הקלחים להיות דינם כגוש אחיד, מפני שכולו בלוע בירק. אבל אם נשאר קצת שמן עומד, הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו. וראה השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.
 יב. המקפה⁷⁸ של תרומה והשום והשמן של חלין
 שנגע טבול יום במקצתו - פסל את כלו⁷⁹.
 (78) שם פ"ב מ"ג. (79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.
 יג. המקפה של חלין⁸⁰ והשמן⁸¹ של תרומה שנגע
 טבול יום במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו⁸².
 אם היה השום מרבה - חולקין אחר הרב⁸³.
 אימתי?⁸⁴ בזמן שהוא גוש בקערה; אבל אם היה
 מפזר במדוכה⁸⁵ ונגע במקצתו - לא פסל אלא מקום
 מגעו⁸⁶, מפני שהוא רוצה בפזורו⁸⁷. ושאר⁸⁸ כל
 הנדוכין שדרכן לדוכן במשקין, בגון השום בשמן,
 אם דכן שלא במשקין וקבצין, אף על פי שהן גוש
 בקערה, ונגע בהן - לא פסל אלא מקום מגעו;
 שהרי הם כעגול של דבלה⁸⁹, שאם נטמא מקצתו -
 לא נטמא כלו.

מצרף את כל הקלחים (ראה למעלה פ"ז ה"ו. וראה השלמות). פסק כר' עקיבא בשם ר' יהושע.

יב. המקפה⁷⁸ של תרומה והשום והשמן של חלין
 שנגע טבול יום במקצתו - פסל את כלו⁷⁹.

(78) שם פ"ב מ"ג. (79) מפני שהמקפה עיקר, והוא מחבר את הכל לגוש אחד.

יג. המקפה של חלין⁸⁰ והשמן⁸¹ של תרומה שנגע
 טבול יום במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו⁸².
 אם היה השום מרבה - חולקין אחר הרב⁸³.
 אימתי?⁸⁴ בזמן שהוא גוש בקערה; אבל אם היה
 מפזר במדוכה⁸⁵ ונגע במקצתו - לא פסל אלא מקום
 מגעו⁸⁶, מפני שהוא רוצה בפזורו⁸⁷. ושאר⁸⁸ כל
 הנדוכין שדרכן לדוכן במשקין, בגון השום בשמן,
 אם דכן שלא במשקין וקבצין, אף על פי שהן גוש
 בקערה, ונגע בהן - לא פסל אלא מקום מגעו;
 שהרי הם כעגול של דבלה⁸⁹, שאם נטמא מקצתו -
 לא נטמא כלו.

(80) שם. (81) צ"ל והשום והשמן (דפוס רומא ר"מ וכת"י
 תימן, וכן הגירסא במשנתנו). (82) התבשיל שהוא חולין
 אינו נפסל במגע טבול-יום, ולפיכך אינו מצרף את כל השום
 והשמן לגוש אחד להיפסל, ואף-על-פי-כן נפסל מקום מגעו
 מפני השום והשמן שבו. [והמדובר כשנבלע כל השמן
 בתבשיל, אבל אם נשארה טיפה בעין - היא מצרפת את כל
 השום של תרומה ונפסל כולו, כמו שביארנו למעלה בהלכה
 יא. ראה בבלי פסחים מד, א. ורש"י ותוספות שם].
 (83) לשון המשנה, ורבינו מפרש שם: "ואם היה השום יותר
 מן המקפה, יהיה דין הכל כדין תרומה, וכאשר נגע במקצת
 פסול הכל". משמע מלשוננו שלחומרא בלבד אמרו
 שהולכים אחר הרוב, אבל כשהמקפה של תרומה, והשום
 והשמן של חולין אפילו הם רוב - פסל את כולו, מפני
 שהמקפה עיקר ('תוספות יום טוב' במשנתנו). (84) פסל
 את כולו? (85) בשעה שכותשים אותו. (86) החתיכה
 שנגע בה. במשנה כתוב: "טהור". ומפרש רבינו שהחלק
 שלא נגע בו טהור, אבל מקום מגעו טמא. (87) רוצה הוא
 לכותשו לפירורים זעירים, ולפיכך אין רואים את כל חלקי
 השום כגוש אחד. (88) הגר"א גורס במשנתנו: "וכן שאר
 כל הנדוכין", ומובן שלדעתו יש לתקן כך גם כאן.
 [בכסף-משנה מקיים גירסתנו, ומפרש: ושאר כל הדברים
 שהם נדוכים במשקין כמו שום בשמן, גם כן דינם כך. ולפי
 פירושו, יש להוסיף וא"ו, ולגרוס: "ואם דכן"]. (89) ראה
 למעלה פ"ו הי"ד.

יד. עסה⁹⁰ שקרא שם חלתה⁹¹ בצפונה או בדרומה,
 וכן הקשות⁹² שקרא שם תרומה בצפונה או בדרומה
 - הרי זה חבוי⁹³, ואם נגע טבול יום במקצת
 העסה⁹⁴ - נפסלה החלה. נטלה חלתה מתוכה וחתרה
 לתוכה - אינו חבוי⁹⁵.

(90) תוספתא טבול-יום פ"ב הלכה א. (91) קדושת חלה

טו. עסה⁹⁶ שנדמעה⁹⁷ או שנתחמצה בשאור של
 תרומה⁹⁸ - אינה נפסלת⁹⁹ בטבול יום¹⁰⁰.

(96) משנה שם פ"ג, ד. (97) שנתערבה בה תרומה יותר
 מחלק אחד ממאה חלקי חולין, ונאסרה לזרים (זר = מי
 שאינו מזרע אהרן הכהן). (98) ונאסרה לזרים, אפילו אם
 היה השאור אחד מאלף בעיסה, כמו ששנינו בערלה פ"ב
 מ"ד. והטעם, מפני שפעולת השאור ניכרת. (99) שפעולת
 השאור כוחה יפה לאיסור, אבל לא לטומאה.
 (100) במשנה ערלה שם מודים בית-הלל שאם היה שאור
 כשיעור ביצה מטמא. וכאן לא חילקו. ומשמע שאפילו
 בכביצה אינו מטמא, ואין בזה כל סתירה, כי שם המדובר
 בשאור של תרומה טמאה (כך פירש רבינו שם) ואם יש בה
 כביצה טימאה את כל העיסה, אבל פחות מכביצה אוכלין
 אינו מטמא, וכאן המדובר בתרומה טהורה.

טז. עסה¹⁰¹ שהקשרה¹⁰² במשקין¹⁰³ ונלושה במי
 פרות¹⁰⁴ ונגע בה טבול יום - לא פסל אלא מקום
 מגעו בלבד¹⁰⁵.

(101) שם. (102) לקבל טומאה. (103) החטים נרטבו
 באחד משבעת המשקין המכשירים (רבינו בפירושו
 למשנתנו). (104) שאינם משבעת המשקין המכשירים.
 (105) שמי פירות אינם עושים חיבור. [ראה למעלה הי"א,
 שאפילו שמן שהוא משבעת המשקין המכשירים, אינו
 עושה חיבור אם לא נשארה טיפה בעין. ויוצא מזה,
 שהמדובר כאן כשנשאר משקה טופח בעין, ואעפ"כ אינו
 חיבור מפני שמי פירות אינם חיבור כשם שאינם מכשירים].

יז. מעשר¹⁰⁶ ראשון¹⁰⁷ שהקשר ונגע בו טבול יום
 או ידים מסאבות¹⁰⁸ - מפרישין ממנו תרומת מעשר
 בטהרה¹⁰⁹. מפני שמעשר ראשון פחלין, וטבול יום
 וידים מסאבות אינם פוסלין את החלין; שהשלישי
 פחלין - טהור¹¹⁰, כמו שבארנו¹¹¹. וכן האשה שהיא
 טבולת יום - לשה את העסה¹¹² וקוצה¹¹³ לה חלה¹¹⁴
 ומפרישתה ומניחתה בפלים¹¹⁵, ונותנת¹¹⁶ עם שאר
 העסה קאחת¹¹⁷ ומקפת¹¹⁸ על הפל כדי לתרם מן
 המקף¹¹⁹, ואחר כך קוראה לה שם ואומרת: הרי זו
 חלה. ומשתקרא לה שם לא תגע בה, שלא
 תפסלנה. וכך היא עושה אם לשה בערבה שהיא¹²⁰
 טבולת יום.

(106) שם פ"ד מ"ב. (107) וצריך להפריש ממנו אחד
 מעשרה לתרומת מעשר, שדינה כתרומה גדולה.

ולספור שבעת ימים נקיים אחרים ולטבול. בנדה כט, ב נאמרה חששא זו בשם ר' שמעון, לענין טהרה לבעלה. (134) בהלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ד.

פרק תשיעי

1) יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו. הרוטב והגריסים והחלב שקרשו ונגע בהם אוכל ראשון. נטמאו כשהם משקין וקפאו, או כשהם קפואים ונימוחו וכו'. טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גגיר לגת וכו'. גוש של זיתים טמאים שהיה מקובץ והשליכו לתנור והוסק. עצים שהיו בלועים בהם משקין טמאים והסיקם בתנור. שרץ שנמצא בריחים של זיתים. הגפת והזגים שנעשו בטהרה והלכו עליהם טמאים. כיכרות הקודש שהיו בהן גומות, ובגומות משקין ונגע שרץ באחד מהן. ודין אבעבוע הנעשה בעובי החבית ונגע אב הטומאה במשקה שבאבעבוע.

א. הַשֶּׁמֶן אוֹ הַדְּבַשׁ שֶׁנִּטְמָאוּ וְאַחֵר כִּף קָרְשׁוּ וְאַחֵר כִּף נִמְוָחוּ - הָרִי הֵן רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה לְעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין¹⁴ וְאֵף עַל פִּי שֶׁקָּפְאוּ אַחֵר שֶׁנִּטְמָאוּ.¹⁵

2) בטהרות פ"ג מ"ב שנינו: "רבי מאיר אומר, השמן תחילה לעולם. וחכמים אומרים, אף הדבש". ופירש רבינו שם, שמדובר בשמן ודבש שנטמאו ואחר-כך קרשו. (3) ונעשו ראשון לטומאה כדין משקין. (4) אפילו בזמן שהם קרושים (רבינו בפירושו למשנתנו). ואין בזה סתירה לדבריו פ"א ה"ט ששמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה, מפני שמדובר שם בשמן טהור שקרש ונפסל ע"י למאכל אדם, ולפיכך אינו מקבל טומאה, וכאן מדובר בשמן שנטמא ואחר-כך קרש אין הטומאה יורדת ממנו עד שיפסל מאכילת כלב, כאמור למעלה פ"ב ה"ח. ומה שאמר: "ואחר-כך נימוחו" בא להשמיענו, שאפילו נימוחו וקפאו אלף פעמים - דינם כמשקה (ראה כסף-משנה כאן).

ב. הָרֹטֵב וְהַגְּרִיסִין וְהַחֲלָב שֶׁקָּרְשׁוּ - הָרִי הֵן כְּאֶחָד¹⁶, וְצִרְיִין מִחֻשְׁבָּה¹⁷. וְאֵם נִגַּע בָּהֶן אֶכָּל רֹאשׁוֹן אוֹ מִשְׁקָה - נִעָשׂוּ שְׁנֵימִים. הִיא בָּהֶן מִשְׁקָה טוֹפֵחַ¹⁸ - הָרִי הֵן כְּמִשְׁקִין וְהֵן תַּחֲלָה לְטִמְאָה. נִטְמָאוּ כְּשֶׁהֵן מִשְׁקִין וְקָפְאוּ אַחֵר כִּן וְקָרְשׁוּ - הָרִי הֵן שְׁנֵימִים¹⁹, כִּמוֹ אֶכָּל שֶׁנִּטְמָאוּ מִמִּשְׁקִין טְמָאִין²⁰. נִטְמָאוּ כְּשֶׁהֵן קְפוּיִים²¹ וְנִמְוָחוּ וְנִעָשׂוּ מִשְׁקִין: אִם הָיוּ כְּבִיצָה מְכוּנָה²² - הָרִי הִמְשְׁקִין טְהוֹרִין²³; הָיוּ יוֹתֵר מִכְּבִיצָה - הִמְשְׁקִין טְמָאִין, שֶׁכְּשֶׁנִּמְוָחוּ טָפָה רֹאשׁוֹנָה נִטְמָאת בְּכִבְיָהּ²⁴ אֶכָּל טְמָא שֶׁנִּמְוָחוּ מִמֶּנּוּ²⁵, וְאוֹתָהּ הִטָּפָה הִטְמָא כֹּל הִמְשְׁקִין שֶׁנִּמְוָחוּ אַחֲרֶיהָ. וְכֵן טְמָא מֵת שֶׁסָּחַט זִיתִּים וְעֵנָבִים שֶׁהִכְשִׁרוּ: אִם הָיוּ כְּבִיצָה²⁶ - הָרִי הִמְשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן טְהוֹרִין, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִגַּע בְּמִקוֹם הַמִּשְׁקָה²⁷; שֶׁהִמְשְׁקָה²⁸ כְּמִפְקֵד בְּאֶחָד²⁹ וּבְאֵלוֹ הוּא גּוֹף אַחֵר³⁰. הָיוּ אוֹתָן זִיתִּים וְעֵנָבִים יוֹתֵר מִכְּבִיצָה - הָרִי הִמְשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן טְמָאִין; שֶׁכֵּן שֶׁיִּצְאָת טָפָה רֹאשׁוֹנָה

(108) שלא שמר על טהרתו. וגזרו חכמים עליהן דין שני לטומאה, לפסול תרומה וקודש. (109) ותהיה טהורה. (110) וטבול-יום וידיים - עושים שלישי. (111) בפ"א מהלכות אבות הטומאות. (112) עיטת חולין החייבת בחלה. (113) חותכת. (114) חתיכת הבצק שבדעתה לעשותה חלה, אבל אינה קוראת עליה עדיין שם חלה. (115) בכת"י תימן: בכלי. (116) את הכלי הזה. (117) בכלי גדול אחד. (118) ומקרבת. (119) הסמוך, הקרוב (חלה, וכן תרומה צריך להפריש מעיסה או מפירות הסמוכים לאלה שמפרישים עליהם. ראה משנה חלה פ"א ט). (120) העריבה. ולמה הצריכה לתת החתיכה בכלי מיוחד, כדי שלא תיגע בה אחר קריאת השם "חלה" ותיפסל, אבל כלי אינו ניטמא במגע טבול-יום. [בפירושו למשנתנו, אומר רבינו שמניחתו בכלי אבן (כלי אבן אינו מקבל טומאה). ונשגב מבינתי נימוקו].

יח. לְגִין¹²¹ שֶׁהוּא טְבוּל יוֹם שֶׁמֶלְאָהּ מִחֻבִּית מַעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ¹²² וְאָמַר: הָרִי זֶה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מֵה שֶׁבְּחֻבִּית אַחֵר שֶׁתִּתְחַשֵּׁף¹²³ - הָרִי זֶה תְּרוּמָה טְהוֹרָה; לְפִי שֶׁאֵינָה נִעָשִׂית תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַד שֶׁתִּתְחַשֵּׁף כִּפִּי תִנְאוּ, וְאַחֵר שֶׁתִּתְחַשֵּׁף יַעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ שֶׁל לְגִין וְיִטְהַר. נִשְׁבְּרָה הַחֻבִּית¹²⁴ לְדָם שֶׁתִּתְחַשֵּׁף - הַלְגִין בְּטָבְלוֹ¹²⁵; נִשְׁבֵּר הַלְגִין - הַחֻבִּית בְּטָבְלָהּ¹²⁶.

(121) כד (שם מ"ד). (122) תרומת מעשר. (123) קדושת תרומת מעשר לא יחול עליה לפני שקיעת השמש. (124) ונשפך כל המשקה שבתוכו. (125) מעשר שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר - נקרא טבל. מפני שנאבד המעשר לא נעשה המשקה שבכד תרומה, ומתוך כך נשאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. (126) מפני שהיין או השמן שבכד נשפך לפני שחל עליו שם תרומת מעשר.

יט. טְבוּל יוֹם מִטְמָאת מֵת וּמִבְעִילַת נֶדֶה - עוֹשָׂה בְּבֵית הַבֵּד¹²⁷. וְכֵן שָׂאֵר הַטְּמָאִים¹²⁸ שֶׁשִּׁבְּלוּ - עוֹשִׂין בְּטְהוֹרֹת¹²⁹. חוּץ מִזֵּב וְזִבְה¹³⁰ בְּשִׁבְעֵי שָׁלְהֵן¹³¹, שָׂאֵף עַל פִּי שֶׁשִּׁבְּלוּ - לֹא יַעֲשׂוּ בְּבֵית הַבֵּד וְלֹא יִתְעַסְקוּ בְּטְהוֹרֹת, שֶׁמָּא יִרְאוּ¹³² וְנִמְצְאוּ טְמָאִים לְמַפְרַע; שֶׁהָרִי סוֹתְרִין אֶת הַכֹּל¹³³, כִּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֵה¹³⁴.

(127) מקום שסוחטין בו זיתים להוציא שמנם. (128) כגון נוגע בנבילה או בשרץ. רבינו מפרט טומאת מת ובעילת נדה, שהם טמאים שבעת ימים, ואחר-כך כלל כל הטמאים האחרים. (129) בבא זו אינה צריכה לגופה, שהרי השמיענו כבר (בהלכה יז) שאפילו במעשר מותרים לנגוע. וכפל הדברים כאן כעין הקדמה לבבא השניה. [ואפשר שהתכוון להשמיענו שטבול-יום אינו פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה]. (130) שהם מחוייבים לספור שבעה ימים נקיים מראית זוב. (131) ביום השביעי של ספירת נקיים שמתירים לטבול ביום, ודינם ככל טבול-יום, ואעפ"כ לא יגעו בטהרות. (132) זוב לפני שקיעת החמה. (133) אפילו אם ראו אחר הטבילה, סותרים כל ימי הספירה שהיו נקיים מזוב, וחוזרים לטומאתם וצריכים להתחיל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמא; שהעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה
מטמא כל המשקין שבקדרה³⁶, ומטמא את הקדרה.
היתה הקדרה³⁷ מלאה כבשים של תרומה³⁸ ונער
אותה טבול יום וראה משקין על ידו, ספק מן
הקדרה נתנו ספק שהקלח נגע בידו - הירק פסול³⁹
והקדרה טהורה⁴⁰.

(27) טהרות פ"ב מ"א. (28) ירקות כבושים. ומדובר בחולין
(רבינו בפירוש). (29) העלים של הירקות. (30) במשנה
כתוב סתם "ונגעה", ורבינו הוסיף את המילים "אב
הטומאה". לקמן יתבאר. (31) מכיוון שהעלה הטמא הוא
מחוץ לקדירה, אינו חיבור לטומאה לירק שבקדירה, וכאילו
הוא מובדל לגמרי מחלק העלה שבתוך הקדירה, ולפיכך
אינו מטמאו בנגיעתו. (32) אחר שנטמא ויש בו כביצה.
(33) ונעשו ראשון. נתבאר כבר שאפילו שני בחולין מטמא
משקין להיות תחילה. (34) שמשקין טמאים מטמאים
כלים (הל' אבות הטומאות פ"ד ה"א). (35) על העלה היה
משקה ולא נגע במשקה. (36) מפני שהמשקה שעל העלה
מחובר למשקה שבקדירה. [ביארנו לפי פירוש רבינו
למשנתנו. ולא נתבאר למה דילג רבינו על הבבא: "היתה
מגע טמא מת". ולהר"ש משאנץ שיטה אחרת לגמרי
בפירוש משנה חמורה זו, שרב יהודה אמר עליה (ברכות כ,
א): הוויות דרב ושמואל חזינא הכא]. (37) סיפא של
המשנה, שם. (38) רבינו כאן מפרש את הסיפא בתרומה,
מפני שכתוב בה "היתה טבולת יום" וטבול-יום אינו פוסל
את החולין. [בפירושו למשנה, כותב רבינו שגם בסיפא
מדובר בחולין, והירק נפסל מפני טומאת הידיים, ומיישב
בדוחק גדול את המילים "טבולת יום". ונראה שחזר בו כאן
מפירושו במשנה, כנראה מפני ששנינו (טבול יום פ"ב מ"ב)
"והידיים ספיקן טהור". וכאן מטמא את העלה מספק. ולא
נתבאר לי כיצד יפרש רבינו מה שכתוב במשנתנו "בידיים
מסואבות"]. (39) שספק טבול-יום ספיקן פסול (הל' אבות
הטומאות פ"ד ה"ה). (40) שמשקין שנטמאו במגע טבול-
יום אינם מטמאים כלים (רבינו שם ה"ג).

ד. טמא⁴¹ שהיה אוכל ענבים מְשֻׁרִים⁴² ונפל ממנו
גרגר יחידי לגת⁴³: אם היה שלם ולא נשטט ממנו
עקצו⁴⁴ - הגת טהור⁴⁵; ואם נטל עקצו⁴⁶, והיו
ענבים⁴⁷ מוכנים בעביט⁴⁸ וכיוצא בו לדרכן, שהרי
רוצה במשקה היוצא מהן⁴⁹ - נטמא הגת בטפת
משקה שבראש הגרגר במקום העקץ⁵⁰. נפלו ממנו⁵¹
ענבים⁵² ודרכן במקום מפנה⁵³: אם היו כביצה מכון
- הרי המשקין היוצאין מהן טהורין, כמו
שבארנו⁵⁴. היו יתר מפיצה - היוצא מהן טמא;
שפיון שיעצאת טפה ראשונה נטמאת בכפיצה,
ומטמאת את כל המשקה היוצא אחריה.

(41) טהרות פ"ד מ"ה. (42) לקבל טומאה. (43) ובה ענבים
מוכנים לדריכה. (44) הסותם את פי הגרגר, ולא יצאה
ממנו טיפת משקה. (45) מפני שאין בגרגר כביצה, ואוכל
פחות מכביצה אינו מטמא אחרים (ראה 'תפארת ישראל'

נטמאת מכפיצה²¹ וטמאה כל המשקין. ואם היה
הסוחט זב וזבה²² וכיוצא בהן²³, אפלו סחט גרגר
אחד יחידי שלא הכשר ולא נגע במשקה - המשקה
טמא; שפיון שיעצאת טפה ראשונה נטמאת במשא
הזב, שהזב שנשא אכלין או משקין - טמאין, כמו
שבארנו²⁴. וכן זב שחלב את העז - החלב טמא²⁵;
שפיון שיעצאת טפה הראשונה נטמאת במשא הזב²⁶.

(5) שם מ"א. (6) ולא חל עליהם גזירת משקין.
(7) שהאדם יחשוב לאוכלם, וכל זמן שלא חישב כך אינם
אוכלין ולא משקין ואינם מקבלים טומאה כלל (למעלה
פ"א ה"כ, ופ"ד ה"ד). (8) כדי להרטיב את היד הנוגעת
בו. [הרע"ב מפרש שהכוונה ל"טופח על-מנת להטפוח"
פירוש, שהיד שנרטבה תרטיב בנגיעתה, ואפשר שגם רבינו
התכוון לכך, אלא שנקט לשון המשנה, כדרכו במקומות
רבים]. (9) לא נשאר בטומאתם הראשונה, מפני שהאוכל
הוא גוף חדש. (10) שכל טיפה שנקרשה נטמאה במגע
במשקין הטמאים, שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא,
ומשקין מטמאים אחרים בכל שהם, ולפיכך אפילו אם
המשקין פחות מכביצה נטמא הקרוש. ומה בין אלה לשמן
ודבש שבהלכה הקודמת, שאמרנו שם שאפילו קפאו דינם
כמשקין? מפני ששמן ודבש אינם נקפאים כל-כך עד שלא
תישאר בהם כל לחוחית שהיא (רבינו בפירוש).
(11) שם. (12) וכל-שכן אם היה פחות מכביצה.
(13) רבינו מפרש שהם טהורים ממש, מפני שהמשקין הם
גוף חדש שלא נטמא מעולם (ראה למעלה הערה ג, בדין
נטמאו כשהן משקין), והנגיעה באוכל הטמא גם כן לא
טימאה את המשקין, כי כשנימוח כלשהוא לא נשאר באוכל
שיעור כביצה, ופחות מכביצה אוכלין אינו מטמא אחרים
(למעלה פ"ד ה"א). (14) בנגיעה בכביצה. (15) שמשקין
מתטמאים וגם מטמאים אחרים בכל שהן (שם ה"ב).
(16) או פחות ממנה. (17) במקום שנעשה כבר משקה
אע"פ שאין בו כביצה. (18) נימוק לדין טהורים.
(19) אינו מחובר לזג שהוא אוכל, אלא כאילו הוא נתון
בכלי. (20) ואין המשקה מתטמא מהנגיעה בזג הטמא,
מפני שאינו נעשה משקה לפני סחיטתו (רבי יוחנן, פסחים
לג, ב): לכי סחיט להו ליתיה לשיעוריה. (21) אף-על-פי
שהמשקה המופקד בזגים ובזיתים הוא טהור, ובזגים עצמם
אין כביצה, מצטרף עמהם המשקה הטהור להשלים את
השיעור (רש"י פסחים שם, ד"ה טמא מת). (22) המשך
המשנה, שם. (23) נדה ויולדת. (24) פ"ח מהל' משכב
ומושב ה"ב. (25) אפילו לא נגע בו. (26) מפני שהזויז את
החלב ממקומו.

ג. קדרה²⁷ שפלאה כבשין²⁸ של חלין ויצאו
עליהם²⁹ חוץ לקדרה, ונגע אב הטמאה³⁰ או ראשון
בעלה שחוץ לקדרה במקום הנגוב, אף על פי שיש
בעלה כביצה - הוא טמא והכל טהור³¹. חזר³²
לקדרה - טמא את המשקין שבה³³, ונטמאת
הקדרה³⁴ וכל הפבשין. נגע בעלה שחוץ לקדרה
והיה בו משקה³⁵, אם יש בעלה כביצה - הפל

הבד כל שמנם בלחץ הקורות והאבנים. (68) הזיתים שנגע בהם השרץ, והזיתים הטמאים אינם מטמאים את הטהורים, מפני שאין באחד מהם כביצה. (69) ונוגע בכל הזיתים. (70) שאינם אוכלין, ואינם מקבלים טומאה כלל. (71) פועלי בית הבד. ומדובר בעמי הארץ שטיהרם חבר, ומעסיק אותם בבית הבד. (72) בשרץ. [הגר"א גורס במשנתנו "לא נגע", פירוש: השרץ לא נגע בזיתים]. (73) מה שאמרו ע"ה הארץ אינו נאמן על הטהרות, היינו בטהרות שלו, אבל על של אחרים נאמן (ראה הל' משכב ומושב פ"ג ה"ג). (74) זיתים שנדבקו לגוש אחד. (75) דנים את כל הזיתים שבאום כגוף אחד. (76) למעלה פ"ו ה"ט. ראה הערות, שם. (77) שם מ"ט. (78) האום התפורר לכמה גושים קטנים. (79) השרץ נגע בפירור שיש בו כביצה. [עלינו לדחוק ולפרש את לשונו של רבינו במשנתנו "זיתים מפורדים" לפי ביאורנו כאן, שהרי פסק בפ"א מהל' אבות הטומאות ה"ב, ששני חצאי זיתים מן הנבילה אינם מטמאים אפילו אם נגעו בבת אחת, ואפילו נדבקו בידי אדם וכל-שכן שאין הזיתים דבוקים, אבל כשנדבקו ונעשו גוש, נתבאר למעלה שהם חיבור. ראה פ"ו ה"ט טעמו של דבר]. (80) מדובר במשקה מועט שאינו מחבר את כל הפירורים שיהיה דינם כגוש אחד, אבל אם יש תחת כולם שמן בעין נטמא הכול, אפילו כשהשרץ מונח על פירור פחות מכביצה, מפני שהמשקה מצרפם. (81) ואינו נוגע בפירור שנגע בו השרץ. (82) מפני שהפירור הטמא אינו נוגע במשקה.

ח. עם הארץ⁸³ שהושיט ידיו לגת ונגע באשכולות
- אשכול וכל סביבותיו טמאין, והגת⁸⁴ פלה
טהורה, מפני שמפסיקין האשכולות⁸⁵ שסביבות זה
האשכול בינו ובין שאר הגת.

(83) בבלי, עבודה זרה עה, ב. (84) הענבים שבגת שאינם נוגעים באשכול זה. (85) אבל זיתים אין להם אשכולות, ולפיכך אם נגע בגוש אחד - נטמאו כל הנוגעים בו. ונראה שזה אחד מהדברים שהקילו חכמים בטומאת ע"ה הארץ, אבל אם נגע טמא באשכול - נטמאו כל האשכולות שבגת כשהמשקה מחברם.

ט. הגפת⁸⁶ והזגים⁸⁷ שנעשו בטהרה⁸⁸ והלכו עליהן
טמאין ואחר כך יצאו מהן משקין⁸⁹ - הרי אלו
טהורין, שמתחלה נעשו בטהרה⁹⁰. ואם נעשו
מתחלה בטמאה⁹¹ ויצאו מהן משקין - טמאין⁹².

(86) פסולת של זיתים אחר סחיטת שמנם (כלים פ"ט מ"ו).
(87) פסולת הענבים אחר דריכתם. (88) נסחטו ונדרכו על-ידי טהורים. (89) הגר"א אינו גורס במשנתנו את המלים "ואחר-כך", ומוסיף ואו, וגורס "ויצאו". ומפרש שעל-ידי דריכת הטמאים יצאו המשקין. ויש להניח שגם בדברי רבינו כאן הוא גורס כך. וכך היא הגירסא בתוספתא טהרות פ"ג ה"א. (90) בתוספתא שם מבואר, שהמשקין שבתוך הפסולת יצאו בשעת סחיטה ודריכה, וכאשר סר הלחץ חזרו ונבלעו, וכשהם יוצאים מחמת דריכת הטמאים יוצאים בלי רצון בעלים, ושנינו במכשירין (פ"ו מ"ח)

(שם). (46) ומתוך כך יש מעט משקה בפי הגרגר, ומשקה מטמא בכל שהוא. (47) שמהם לקח את הגרגיר. (48) כלי בלתי מנוקב, והמשקה הזב מהענבים אינו הולך לאיבוד. (49) ולפיכך הכשירו את הענבים לקבל טומאה. [במכשירין פ"א מ"א שנינו, שמשקין אינם מכשירים אלא מרצון בעלים]. (50) וטיפת המשקה נטמאה כשנגע בה הטמא. (51) מן הטמא. (52) טמאים. (53) שלא היו שם ענבים אחרים. (54) למעלה ה"ב.

ה. גוש⁵⁵ של זיתים⁵⁶ טמאין שהיה מקבץ ומחבר והשליכו לתוך תנור והסק⁵⁷: אם היה כביצה מכון - התנור טהור, שאין האכלין מטמאין פלים, והמשקה היוצא מהן טהור, כמו שבארנו. היה הגוש יתר מכביצה - נטמא התנור; שפשיצא טפה אחת נטמאת כביצה, וטמאה את התנור. לפיכך, אם היו הזיתים הטמאין פרוירין⁵⁸ ואין גוש, אפילו הן מאה - התנור טהור⁵⁹.

(55) שם פ"ג מ"ב. (56) הזיתים נדבקו ונעשו גוש אחד. (57) והחום הפליט שמן מן הגוש. (58) במשנה, הגירסא "פרורין". ואין הבדל במשמעות, ושתי הגירסאות מתכוונות לזיתים שלא נתחברו לגוש אחד. (59) שהשמן הנפלט לא נגע בשיעור כביצה.

ו. עצים⁶⁰ שנבלעו בהם משקין טמאין והסיקן - התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפילו הוציא העצים שנפלו⁶¹ עליהן גשמים, ונפלו לרצונו, והסיקן - התנור טהור, ואין המים שעליהן מתטמאין מן המשקין הבלועין בהם⁶². ולא יסיקם⁶³ אלא בידים טהורות⁶⁴. גזרה שלא יסיקם הטמא⁶⁵, ונמצאו המשקין שעליהם מטמאין את התנור.

(60) מכשירין פ"ד מ"י. (61) צ"ל שיפלו. (62) מפני שהמשקין הטמאים פלים במקומם מחום האש. (63) עצים שנפלו עליהם משקין. (64) שנשמרו בטהרה. ואף-על-פי שמשקין שנטמאו מחמת טומאת ידיים אינם מטמאים כלים. (65) כשעליהם משקה טופח.

ז. שרץ⁶⁶ שנמצא ברחים של זיתים⁶⁷ - אין טמא אלא מקום מגעו⁶⁸. אם היה משקה מהלך⁶⁹ - הפל טמא; שפיון שנטמא מקצת המשקה נטמא פלו, והשמן מטמא את כל הזיתים. נמצא על גבי העלין⁷⁰ למעלה מן הזיתים - ישאלו מן הפדדין⁷¹. אם אמרו: לא נגענו⁷² - נאמנין⁷³. נמצא על אום⁷⁴ של זיתים - נטמא כל הגוש⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶. נמצא⁷⁷ על גבי זיתים פרוירין⁷⁸ והוא נוגע בכביצה⁷⁹ - הפל טמא; שהאכל שהוא כביצה מטמא המשקה המערב בהן⁸⁰, והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פרוירין על גבי פרוירין והמשקה מלמטה⁸¹, אף על פי שנגע בכביצה - אין טמא אלא מקום מגעו⁸².

(66) טהרות פ"ט מ"ח. (67) לפני שנותנים את הזיתים במקום סחיטתם, טוחנים אותם בריחיים, כדי שיוציאו בבית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 **אם היה הנקב שבאבעבוע שבפנים מלמעלה**
26 **והחיצון מלמטה - הרי זו אינה נצלת בצמיד**
27 **פתיל¹¹⁷; אבל אם נגע אב הטמא באבעבוע¹¹⁸ -**
28 **לא נטמאו משקין שבחבית, והנם פמבדלין מהן¹¹⁹.**

(107) טבול-יום פ"ב מ"ח. (108) בדופן. (109) חביות של חרס נעשות מטיט, ושורפים אותן בכבשן, ולפעמים הן מעלות כעין אבעבועות חלולים בדפנותיהן. (110) והמשקין שבחבית נכנסים בנקב הפנימי, ונשפכים לחוץ דרך הנקב החיצון. (111) בשני המקרים הללו, המשקין הנכנסים לחלול שבאבעבוע עד למקום הנקב החיצון מתעכבים שם. (112) נגע בנקב החיצון. (113) מכיון שמשקין שבאבעבוע מחוברים למשקין שבחבית. ולא דווקא אב הטומאה, אלא אפילו טבול-יום מטמא. ונקט אב הטומאה משום הבבא האחרונה להשמיענו שאפילו אב הטומאה אינו מטמא (תפארת ישראל). ראה (ראב"ד). (114) כיסוי מהודק ומחובר יפה. (115) כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מתטמא באוהל. (116) ואינה סגורה מכל צד. (117) שהרי היא פתוחה לכניסת אוויר ומשקין. (118) בנקב החיצון שמלמטה. (119) המשקין הנכנסים לאבעבוע דרך הנקב שמלמעלה יוצאים תיכף לחוץ דרך הנקב שלמטה הימנו, והרי זה כניצוק שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שאינו חיבור. [הר"ש בפירוש שני מפרש, שאבעבוע שהמשקין אינם מתעכבים בו אין עליו תורת כלי כלל, ודינו כגב הדופן, וכלי חרס אינו מטמא מגבו].

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) יבאר דין תולדות שבעת המשקין המכשירים כיוצא בהם, ומה הן התולדות. ואם הקודש צריך הכשר.

29 **א. כבר בארנו², שהשבעה משקין בלבד הן**
30 **שמתטמאין או מכשירין, והשאר קרויין מי פרות**
31 **ואינם מתטמאין ולא מכשירין. ושבעה משקין**
32 **שמנינו - תולדותיהם³ פיוצא בהם⁴.**

(2) בפרק א הלכה ב מהלכות אלו. (3) בהלכות הבאות יבואר תולדות מה הן. (4) דינם שווה לדין המשקין - האבות.

33 **ב. תולדות המים הם היוצא מן העין ומן האזן ומן**
34 **החטם ומן הפה, ומי רגלי בני אדם, בין גדולים בין**
35 **קטנים. כל אלו היוצאין מן האדם - משקין הן, בין**
36 **שיצאו לדעתו של אדם בין שיצאו שלא לדעתו.**
37 **אבל מי רגלי בהמה והמלח שנמחת⁵ - הרי הן כמי**
38 **פרות, לא מתטמאין ולא מכשירין.**

(5) נמס ונעשה נוזל.

39 **ג. הדם המנוי מן המשקין הוא הדם השותה⁶ בשעת**
40 **שתיטה⁷ מן הפהמה והחיה והעופות שהורין; אבל**
41 **דם הקלוח⁸ - אינו מכשיר⁹, שעדין חיים הן והרי**

שמשקין שיצאו שלא לרצון בעלים, אינם מקבלים טומאה (ראה פירוש רבינו, שם). ואף-על-פי שמתחילה יצאו לרצון, כיון שנבלעו בתוך הפסולת דינם כפסולת ואינם כמשקין, ולפיכך צריך שיצאו לרצון (הגר"א). (91) תוספתא, שם. (92) מפני שנטמאו בדריכה ראשונה שהיו לרצון, וכשנבלעו בפסולת לא ירדה מהם טומאתם (הגר"א).

1 **י. הבדיין⁹³ שנקנסין⁹⁴ ויוצאין⁹⁵ ומשקין טמאין**
2 **בתוך בית הבד⁹⁶, אם יש בין משקין לזיתים⁹⁷ כדי**
3 **שינגבו את רגליהן בארץ⁹⁸ - הרי הזיתים טהורין;**
4 **שהנגע במשקין טמאים שלא בידי - טהור⁹⁹**
5 **ואפלו לקדש. כפרות¹⁰⁰ הקדש שהיו בהן גמות**
6 **ובתוך הגמות היו משקין של קדש, ונגע השרץ**
7 **באחת מהן, ונגעה ראשונה בשניה ושניה**
8 **בשלישית, אפלו מאה - כלן ראשון לטמאה¹⁰¹,**
9 **מפני המשקה שבגמות וחבת הקדש הרי הן כלן**
10 **במשקין שאין מונין בהן¹⁰². אבל אם היו כפרות**
11 **תרומה - הרי הכפר השלישית בלבד פסולה¹⁰³,**
12 **ומשלישית והלאה טהור¹⁰⁴. ואם היה משקה טופח**
13 **על כל הכפרות - אף בתרומה הכל טמאות. וכלן**
14 **שניות¹⁰⁵, חוץ מן הראשונה שנגע בה השרץ שהיא**
15 **ראשון¹⁰⁶.**

(93) ראה לעיל ה"ז, הערה 71 (טהרות פ"י מ"ב). (94) לבית הבד. (95) ורגליהם נוגעות בזיתים שבחוץ. (96) ונרטבו רגליהם. (97) שבחוץ מקום פני. (98) אגב הילוך. (99) וכשאין מקום כדי לנגב הרגלים, נטמאו הזיתים מן המשקין הטמאים שעל רגליהם. ומדובר ברגלים יחפות, אבל כשעליהן נעליים נטמאו הנעליים, שהרי משקין מטמאים כלים, והן מטמאות את הזיתים. (100) שם פ"א מ"ט. (101) כדין משקים, שהם ראשון לטומאה, אפילו אם נגעו בולד הטומאה. (102) ראשון ושני וכו'. [במשנתנו כתוב "כולן טמאות", ומפרש שם רבינו, שהמשקין נעשו ראשון ומטמאים את הכיכרות והן שניות, וכאן חזר בו ואומר שכולן ראשון. ובדוחק אפשר לומר, שהתכוון כאן לכל המשקין שבגומות]. (103) מובן שהראשונה היא ראשון, והשנייה היא שני לטומאה, כמו ששינינו שם: "מטמא שנים ופוסל אחד". (104) כדין אוכל תרומה. (105) המשקין שעליהם נטמאו ונעשו ראשון, כדין משקים שנגעו בראשון או בשני, והכיכרות שנגעו בהם נעשו שניות. (106) מפני שנגעה בשרץ.

16 **יא. אבעבוע¹⁰⁷ הנעשה בעבי¹⁰⁸ החבית¹⁰⁹ והרי הוא**
17 **כמו כלי אחר בצדה, אם נקב האבעבוע לאויר**
18 **החבית ונקב נקב אחר לחוץ זה כנגד זה¹¹⁰, או**
19 **שהיה הנקב הפנימי מלמטה והחיצון מלמעלה¹¹¹,**
20 **והיה האבעבוע והחבית מלאים משקין, אם נגע אב**
21 **הטמא במשקה שבאבעבועות¹¹² - נטמאו כל**
22 **המשקין שבחבית¹¹³. היתה החבית מקפת צמיד**
23 **פתיל¹¹⁴ ונתונה פאהל המת¹¹⁵ - נטמאת מפני הנקב**
24 **שבאבעבוע זה, שהרי הוא מפלש לאוירה¹¹⁶. וכן**

וְדָם הַנֶּהֱדָה.²⁵ וְכֵן²⁶ דָּם מִגִּפְתּוֹ²⁷ שֶׁל זֶב וְחֻבְרִיו,²³
וְחֵלֶב שֶׁל אִשָּׁה, וְדִמְעַת עֵינָיו עִם שְׁאָר תּוֹלְדוֹת²⁴
הַמֵּיִם²⁸ הַיּוֹצֵאִין מִזֶּה - מִטְּמֵאִין בְּמִשְׁקִין טְמֵאִין²⁹
שֶׁמִּטְמֵאִין³⁰ בְּלֹא כּוֹנֵה³¹, שֶׁמִּשְׁקִין טְמֵאִין מִטְּמֵאִין
לְרִצּוֹן וְשֹׁלֵא לְרִצּוֹן. לְפִיכָךְ, נִדָּה אוֹ זָכָה שֶׁנִּטְפָּן³²
חֵלֶב מִדִּדְיָה לְאֹרֵר הַתְּנוּרָה³³ - נִטְמָא הַתְּנוּרָה וְכָל מָה
שֶׁבָּתוּכוֹ.²⁹

(23) מִן הַטְּמֵאִים שִׁיפּוּרְטוֹ לִקְמָן. (24) שֶׁהַמִּשְׁקִין הָאֵלֶּה.
(25) כָּל הַמְּנוּיִים כֵּאֵן הֵם אֲבוֹת הַטוֹמָאָה וּמִטְמֵאִים גַּם אָדָם
וְכָלִים. (26) כָּל אֵלֶּה הַמְּנוּיִים מִכֵּאֵן וְאִילָךְ, הֵם וּוּלְדוֹת
הַטוֹמָאָה. (27) פִּצְעוֹ. (28) הַמְּבוֹאֲרִים לַמַּעֲלָה בַּהֲלָכָה ב.
(29) פִּירוּשׁ, מִטְמֵאִים בְּלִי הַכֶּשֶׁר כְּמוֹ הַמִּשְׁקִין הַטְּמֵאִים
מִחֲמַת עֲצָמָם שֶׁנִּמְנוּ לַמַּעֲלָה שְׂכוֹלָם אֲב הַטוֹמָאָה. [כָּל
הַמִּשְׁקִין הַמְּפּוֹרְטִים בְּכָבָד זֶה, טוֹמָאָתָם מְנִיגֵיעָתָם גּוֹף הַטְּמָא,
שֶׁמִּמֶּנָּה יֵצֵאוּ. (30) צִרִּיךְ לַהֲיוֹת: וּמִטְמֵאִין. כֵּאֵן מִתְחִילָה
בְּבֹא חֲדָשָׁה וְנִמְשַׁכֵּת לְכָל הַמִּשְׁקִין הַמְּפּוֹרְטִים לַמַּעֲלָה בֵּין
אֲבוֹת הַטוֹמָאָה וּבֵין וּוּלְדוֹת הַטוֹמָאָה. (31) אָף עַל פִּי
שֶׁנִּפְלוּ עַל הַטְּהוֹרוֹת בְּלִי כּוּוֹנָתָם וְשֹׁלֵא לְרִצּוֹנָם שֶׁל הַבְּעָלִים
- הוֹכְשָׁרוּ וְנִטְמָאוּ. (32) מִעֲצָמוֹ. (33) שֶׁל חֶרֶס.

ו. כֶּכֶר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִטְּבוֹל יוֹם אֵינָם³⁰
טְמֵאִים. לְפִיכָךְ, אִם נָפְלוּ אֶפְלוּ עַל כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה³¹
- אֵינּוּ מִכְשָׁר עַד שִׁיפְלוּ לְרִצּוֹן, בְּשְׁאָר הַמִּשְׁקִין³²
הַטְּהוֹרִין שֶׁאֵינָן מִכְשָׁרִין אֲלֵא לְרִצּוֹן.³³

ז. הַזֵּעָה וְהַלָּחָה הַסְּרוּחָה וְהִרְעִי³⁴, וְהַמִּשְׁקִין³⁴
הַיּוֹצֵאִין מִכֵּן שְׂמוֹנָה חֲדָשִׁים³⁵, וְהַשּׁוֹתָה מִי טְבִירָה³⁶
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אָף עַל פִּי שִׁיּוֹצֵאִין נִקְיִים - כָּל אֵלֶּה³⁶
אֵינָן חֲשׁוּבִין מִשְׁקָה, וְלֹא מִתְּטֵמֵאִין³⁷ וְלֹא מִכְשָׁרִין.³⁷

(34) צוּאָה. (35) שֶׁנּוֹלַד בַּחוּדֶשׁ הַשְּׁמִינִי לַעֲיִבוֹר. נִפֵּל כֹּזֶה
אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵי דִינוֹ כְּדַבֵּר דּוּמָם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ בֵּן קִיּוּמָא.
(36) חֲמִי טְבִירָה. הֵם מְבִיאִים שֶׁלְשׁוֹל רֵב וּלְפַעֲמִים יוֹצֵאִים
כֶּשֶׁהֵם זָכִים (רַבִּינוּ בִּפְרוּשׁוֹ). (37) אִם נִגְעוּ בַטּוֹמָאָה.

ח. הַשּׁוֹתָה שְׁאָר מִשְׁקִין³⁸ וְיָצְאוּ - הָרִי הֵן³⁸
מִשְׁקִין כְּשֶׁהָיוּ, שֶׁאֵין שְׁאָר הַמִּשְׁקִין טְהוֹרִין³⁹
בַּגּוֹף³⁹. כִּיצַד? שֶׁתָּה מֵיִם טְמֵאִין וְהִקִּיאָן - הָרִי
אֵלֶּה טְמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא טְהוֹרֵי בִּיצֵאָתָן⁴⁰. שֶׁתָּה
מֵיִם טְמֵאִים וְטָבַל וְאַחֵר כֶּךָ הִקִּיאָן, [אוֹ שֶׁנִּסְרָחוּ
וְאַחֵר כֶּךָ הִקִּיאָן], אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִלְּמִטָּה אָף עַל
פִּי שֶׁלֹּא טָבַל - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁴¹. שֶׁתָּה שְׁאָר
מִשְׁקִין טְמֵאִין אוֹ שְׁאָר אֲכָלִין טְמֵאִין, אָף עַל
פִּי שֶׁטָּבַל וְאַחֵר כֶּךָ הִקִּיאָן - טְמֵאִין, לְפִי שֶׁאֵינָן
טְהוֹרִין בַּגּוֹף⁴². נִסְרָחוּ אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִלְּמִטָּה - הָרִי
הֵן טְהוֹרִין.⁴⁸

(38) שֶׁשֶׁת הַמִּשְׁקִין הַמִּכְשָׁרִים חוּץ לַמֵּיִם. (39) שֶׁאֵר
מִשְׁקִין אֵינָם בְּטָלִים בַּגּוֹף וְלֹא בְטָלָה טוֹמָאָתָם. (40) בַּדְּפוּס
רומא (ר"מ) וּבַדְּפוּס קוֹשְׁטָא וְכֵן בִּכְתָב יֵד תִּימָן הַגִּירָסָא:
"מִפְּנֵי שֶׁנִּטְמָאוּ בִּמְגַעוֹ בִּיצֵאָתָן" וְכֵן הִיא גִירְסַת הָרַב"ד

1 הוּא דוּמָה לְדָם מִכָּה אוֹ לְדָם הַקָּזָה. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְּנוֹ דָּם
2 עַל הָאֲכָלִין וְנִתְקַנְּחָה הַדָּם בֵּין סִימָן¹⁰ לְסִימָן¹¹ - הָרִי
3 זֶה סִפְקָא¹². לְפִיכָךְ תּוֹלִין עָלָיו, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא
4 שׁוֹרְפִין¹³. תּוֹלְדוֹת הַדָּם: דָּם הַקָּזָה שֶׁל אָדָם שֶׁהוֹצִיאוֹ
5 לְשִׁתָּה¹⁴. אֲבָל אִם הוֹצִיאוֹ לְרִפּוּאָה - טְהוֹר וְאֵינּוּ
6 מִכְשָׁר. וְכֵן דָּם שְׁחִיטָה בְּבִהְמָה וּבַחֲתִיָּה וּבַעוֹפּוֹת
7 הַטְּמֵאִין¹⁵, וְהַדָּם הַיּוֹצֵא עִם הַלָּחָה וְעִם הָרִיעַ, וְדָם
8 הַשֶּׁחִין וְהָאֲבַעְבּוּעוֹת, וְתִמְצִית הַבֶּשֶׂר - כָּל אֵלֶּה אֵינָן
9 מִתְּטֵמֵאִין וְלֹא מִכְשָׁרִין, אֲלֵא הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר מִי
10 פְּרוֹת. וְדָם הַשֶּׁרֶץ - כְּכִשְׁרוֹ¹⁶, מִטְמָא וְאֵינּוּ מִכְשָׁר.
11 וְאֵין לָנוּ כִּיּוֹצֵא בּוֹ¹⁷.

(6) זֶב לֹאט לֹאט. (7) בִּמְכִשְׁרִין שֶׁם מִנּוּ דָם שְׁחִיטָה בֵּין
תּוֹלְדוֹת הַדָּם, וּבִתְּסוּפְתָא שֶׁבֶת פֶּרֶק ט הַלָּכָה י"ד שְׁנִינּוּ:
"מִנִּיִן לְדָם שֶׁהוּא מִשְׁקָה שֶׁנִּאֲמַר (בַּמְדַּבֵּר כֵּג, כֵּד): וְדָם
חֲלָלִים יִשְׁתֵּה". וּמִשְׁמַע שְׁעִיקָר דָּם הוּא דָם חֲלָלִים שֶׁל אָדָם.
(8) הַמִּתְפָּרֵץ מִן הַפִּצְעַת כִּכּוֹחַ. (9) "וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתֵּה" -
פֶּרֶט לְדָם הַקִּילוֹת שֶׁאֵינּוּ מִכְשָׁר (חוֹלִין לוֹ, א).
(10) הוֹוֶשֶׁט וְהַקָּנָה הֵם שְׁנֵי סִימְנֵי שְׁחִיטָה וְצִרִּיךְ לַשְׁחוֹט רוֹב
שְׁנֵיהֶם בְּבִהְמָה. (11) חֲתָךְ סִימָן אֶחָד וְהַדָּם שִׁיּוֹצֵא לִפְנֵי
חִיתוֹךְ הַשְּׁנִי נִפֵּל עַל אוֹכְלִין. (12) אִיבַעֲיִיא שֶׁם אִם
הוֹכְשָׁרוּ הָאוֹכְלִין אוֹ לֹא. (13) וְדוּקָא בְּנִתְקַנְּחָה לִפְנֵי
שְׁחִיטָה הַסִּימָן הַשְּׁנִי, אֲבָל כִּשְׁלֹא נִתְקַנְּחָה הוֹכְשָׁרוּ אַחֵר גָּמַר
הַשְּׁחִיטָה בְּאוֹתוֹ הַדָּם. מִסְּקַנְתָּ הַגְּמָרָא שֶׁם. (14) לְבַהְמָה,
אוֹ לְגוֹי, מִחֲשֻׁבָּתוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ מִשְׁקָה. (15) אֵינּוּ מִכְשָׁר.
כָּל דִּינִים אֵלֶּה נִמְסָרוּ בְּקַבְלָה אִישׁ מִפִּי אִישׁ.
(16) בְּכַעֲדָשָׁה. (17) דוּמָה לוֹ, שֶׁמִּטְמָא וְאֵינּוּ מִכְשָׁר
(הָרַא"שׁ בַּמִּשְׁנָתוֹ).

ד. מִי הַחֵלֶב¹⁸ - הָרִי הֵן כְּחֵלֶב. וְחֵלֶב הָאָדָם שֶׁאֵינּוּ¹²
צִרִּיךְ לוֹ - אֵינּוּ מִשְׁקָה, לֹא מִכְשָׁר וְלֹא מִתְּטֵמָא.¹³
לְפִיכָךְ חֵלֶב הַזָּכָר¹⁹ אֵינּוּ מִשְׁקָה²⁰. וְכֵן חֵלֶב בְּהִמָּה
וְחִיָּה שֶׁיָּצְא שֹׁלֵא לְרִצּוֹן, כְּגוֹן שֶׁזָּב מִהֶדֶד מֵאֵלָיו אוֹ
שֶׁחֲלָבוֹ מִתְּעַסֵּק²¹. אֲבָל חֵלֶב הָאִשָּׁה, בֵּין שֶׁיָּצְא
לְרִצּוֹן בֵּין שֶׁיָּצְא שֹׁלֵא לְרִצּוֹן - סִתְמוֹ מִשְׁקָה
וּמִתְּטֵמָא אוֹ מִכְשָׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוי לְתִינּוּק²².

(18) נִזּוּל הַנֶּפֶד מִן הַחֵלֶב כְּשֶׁמִּקְפִּיאִים אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת גְּבִינָה.
(19) יִשְׁנָם מִקְרִים, אִמְנָם נִדְרִים מְאֹד, שֶׁמִּתְמַצֵּה חֵלֶב מִדִּדִּי
הַזָּכָר. בַּמִּסְכָּת שֶׁבֶת נִג, ב מִסּוּפֶר עַל מַעֲשֵׂה כֹזֶה שֶׁהִיָּה.
(20) אֵין אָדָם שׁוֹתָה אוֹתוֹ. (21) מִטְפֵּל בְּדִיד הַבְּהִמָּה לֵלֵא
כּוּוֹנֵת חֲלִיבָה. (22) בַּמִּשְׁנָה שֶׁאֵל רַבִּי עֲקִיבָא הֵלֵא חֵלֶב
בְּהִמָּה גַּם כֵּן רָאוי לְתִינּוּק וְיֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה יִתִּירָה שֶׁרָאוי גַּם
לְגִדּוּלִים? וְעַנּוּ לוֹ, שֶׁבְּחֵלֶב אִשָּׁה יֵשׁ מַעֲלָה יִתִּירָה שֶׁדָּם
הַיּוֹצֵא מִפִּצְעָה מִכְשָׁר, אֲבָל בְּבִהְמָה רַק דָּם שְׁחִיטָה מִכְשָׁר.
[רש"י (שֶׁבֶת קַמֵּד, א) מִפְּרֵשׁ שֶׁהַכּוּוֹנָה לְמָה שֶׁאֲמָרוּ דָּם
נִעֲכָר וְנַעֲשֶׂה חֵלֶב וְהָרַ"שׁ כֵּאֵן דּוּחָה פִּירוּשׁ זֶה].

ה. הַמִּשְׁקִין שֶׁיּוֹצֵאִין מֵאוֹתָן הַטְּמֵאִין²³ שֶׁאוֹתָן¹⁹
הַמִּשְׁקִין²⁴ אֲבוֹת טְמָאָה - מִטְמֵאִים בְּלֹא הַכְּשָׁר,
שֶׁהַטְּמָאָה וְהַכְּשָׁר בָּאִין בְּאַחַת. וְאֵלֶּה הֵן: זֶזֶב הַזָּב
וְשִׁכְבַּת זֶרְעוֹ וְיִמְמִי רִגְלָיו, וְרִבִּיעִית דָּם מִן הַמֶּת,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 יג. המהלך⁵⁶ - פשמן⁵⁷. משקין המנטפין מסלי זיתים
18 וענבים - אינו משקה ולא מתטמאין ולא
19 מכשירין⁵⁸, עד שיקניסם⁵⁹ בכלי.

56 לחלוחית המתמצה מאליה מן הזיתים. ויש גורסים
"מוחל" (מכשירין פרק ו משנה ה). (57) ואף על פי שאין
עימו שיורי שמן. כרבי מאיר במשנתנו. (58) שאינם
משקה, לפי שאינו מקפיד עליהם והם הולכים לאיבוד.
59 בכלי יחשיב אותם ואז תורת משקה עליהם.

20 יד. השוקל ענבים בכף מאזנים - היין שפכף אינו
21 משקה עד שיעצרו לתוף הכלי, והרי זה דומה לסלי
22 זיתים וענבים שמתנפין.

23 טו. הדורס⁶⁰ ענבים של תרומה בחבית, אף על פי
24 שהיין צף על גבי ידיו⁶¹ - הרי הכל טהור⁶².

60 לוחץ עליהם, כדי להכניס הרבה ענבים. (61) וסתם
ידים פוסלות את התרומה. (62) שהיין היוצא אגב הלחיצה
אינו משקה מפני שהאדם אינו רוצה שיצא היין.

25 טז. משקה בית מטבחיים שבעצרה, והוא דם
26 הקדשים והמים שמשותמין בהן שם - טהורין⁶³
27 לעולם, ואינו מתטמאין⁶⁴ ולא מכשירין. ודבר זה
28 הלכה מפי הקבלה. לפיכך, כל דמי הזבחים אינו
29 מקבל טמאה ואינו מכשיר. והואיל ודם הקדשים
30 אינו מכשיר, קדשים שנושחטו בעצרה לא הכשרו
31 בדם שחיטה; ואין לבשר הקדשים הכשר אלא
32 במשקין שיפלו על הבשר חוץ ממשקה בית
33 המטבחיים.

63 שנינו שם: "העיד יוסי בן יעזר איש צרידה על משקה
בית מטבחיא דכן (טהור)". (64) כרב בפסחים טז, א
שאמר: "מה דכן? דכן ממש" פירוש, טהור לגמרי ואפילו
טומאת עצמם אין להם.

34 יז. פרת קדשים שהעבירה בנהר ושחטה ועדין⁶⁵
35 משקה טופח⁶⁶ עליה - הרי זו מכשרת. לפיכך, אם
36 נמצאת מחט טמאה⁶⁷ בבשרה - הרי הבשר טמא.
37 ובן אם היתה הפרה חסומה⁶⁸ מחוץ לירושלים⁶⁹,
38 אף על פי שאין המחט ידועה⁷⁰ - הרי הבשר טמא,
39 מפני שנגע בפלים הנמצאין מחוץ לירושלים⁷¹.
40 נמצאת המחט בפירש⁷² - הבשר טהור. ובין כך ובין
41 כך הידים טהורות, שאין טמאת ידים במקדש, כמו
42 שבארנו. במה דברים אמורים⁷³? להיות הבשר טמא
43 בדין תורה; אבל להתטמא מדבריהן - אין הקדש
44 צריך הכשר, אלא חבת הקדש מכשרת הבשר. ואם
45 נגע בה טמאה, בין קלה בין חמורה - נפסלה, אף
46 על פי שלא הכשר במשקה, כמו שבארנו.

65 אחר שחיתתה. (66) רטוב. (67) בפסחים יט, ב אמרו
בשם רב כשבעל המחט הכירה. (68) כך מפרש שם רבי
יוסי בר אבין את המשנה. (69) ונשחטה בעודה חסומה

בהשגותיו, והוא מפרש, כגון ששתה רביעית הלוג שיעור
שמתמא את האדם, והמשקין עצמם כשהם במעי האדם
בטלה טומאתם, אולם כשהקיאם נטמאו שנית במגע האדם
הטמא. וברור שהראב"ד מחלק בזה בין מים לשאר משקין,
מים בטלה טומאתם ושאר משקין לא. וכדבריו שנינו
בפירוש בתוספתא טבול יום פרק א הלכה ז: חומר במשקין
(מבמים), שהמשקין אין להם טהרה ואין טהורין בגוף מה
שאין כן במים. (41) בטבל והקיאם נטהרו המים בגוף כמו
שאמרנו, ולא נטמאו אגב הקאה, שהרי האדם טבל ונטהר.
ונסחרו או יצאו מלמטה טהורים אף על פי שלא טבל מפני
שאינם ראויים לשתייה אינם מקבלים טומאה. (42) לא
נטהרו בעודם בגוף, מכיוון שמשקין אינם בטלים בגוף.

1 ט. כבר בארנו, שהזעה אינה משקה. אפלו שמה
2 משקין טמאין והזיע - זעתו טהורה⁴³. אבל הבא
3 במים שאובין והזיע - זעתו טמאה⁴⁴. ואם נסתפג⁴⁵
4 מן המים השאובין ואחר כך הזיע - זעתו טהורה.

43 ואף על פי ששתה רביעית ונטמא גופו, וגם אינה
מכשירה, מפני שהזיעה באה מגופו ולא מהמשקין שבלע
(רבינו שם). (44) הבא ראשו ורובו במים שאובים אפילו
טהורים טמא (הלכות אבות הטומאות פרק ט הלכה א).
ומכיוון שהזיעה מעורבת במים השאובים נטמאה התערובת
מנגיעתה בגוף הטמא, והיא גם מכשירה. (45) התנגב.

5 י. זעת בתיים⁴⁶ שיחין ומערות ובורות - אינן משקה,
6 ואפלו הן טמאין - זעתן טהורה. אבל זעת המרחץ
7 - פמים: אם היתה המרחץ טמאה⁴⁷ - זעתה
8 טמאה⁴⁸; ואם היתה טהורה⁴⁹ והקניס בה פרות -
9 הכשרו⁵⁰. הקניסו לה פלים - הרי המים שעליהן
10 כתלושין ברצון⁵¹ ומכשירין.

46 קירות בתים שנבנו במקומות נמוכים מוציאים לחלוחית
המתגבשת לפעמים לטיפות דומות לטיפות זיעה.
47 המים שבתוכה היו טמאים. (48) וגם מכשירה,
שהזיעה היא קיטור הבא מן המים שהתנדפו מחמת החום.
49 המים היו טהורים. (50) מפני שהורטבו בקיטור.
51 משקין שנתלשו ממקום חיבורם שלא ברצון בעלים
אינם מכשירים (לקמן פרק י"ב הלכה ג), ומשמיענו, שאם
הכניס כלים למרחץ והורטבו הרי זה רצון בעלים מפני
שהוא יודע שיורטבו והכניסם מרצונו.

11 יא. הפרכה⁵² שבבית והבית מזיע מחמתה, אם
12 היתה הפרכה טמאה⁵³ - זעת כל הבית שמתחמתה
13 טמאה.

52 חפירה בקרקע הבית ויש בה מים. (53) המים שבתוכה
טמאים.

14 יב. שתי פרכות בבית, אחת טמאה ואחת טהורה:
15 המזיעה⁵⁴ קרוב לטמאה⁵⁵ - טמא, קרוב לטהורה -
16 טהור, מחצה למחצה - טמא.

54 אדם וכלים ואוכלין. (55) קרובים יותר לבריכה
הטמאה.

15 מִחֲזִירִין לִגְתָּא¹⁴ - לֹא הִכְשָׁרוּ עַד שְׂבִיבֹאוֹ לְרִשּׁוֹת
16 הַגֶּת¹⁵. וְכֵן הַיִּזְיָתִים¹⁶ שֶׁבָּאוּ לְרִשּׁוֹת הַבֵּד - הִכְשָׁרוּ,
17 כָּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר¹⁷.

(12) תוספתא טהרות פ"א ה"ה. (13) על-מנת למוכרם.
(14) לא היה בטוח שימצא קונים, וחשב שאם לא יוכל
למוכרם - יעביר אותם לגת לעשות יין. (15) כל עוד שלא
הגיעו לגת, אפשר שימצא קונים, ולפיכך אינו רוצה
שיתמצה משקה מהענבים. (16) שם. זיתים אינם מוכשרים
עד גמר מלאכתם. ואימתי גמר מלאכתם? כשימסוק כל
הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת בבית הבד (לקמן
ה"ח), ואם דעתו למוכרם אינם מוכשרים, מפני שלא גמר
מלאכתם, שהרי חסירה מכירתם (לקמן ה"ו). ומלמדת
התוספתא, שאם מסק כל זיתיו אבל היה בדעתו למוכרם,
וחישוב שאם לא ימצא קונים יעבירם לסחיטה, לא הוכשרו
עד שיבואו לרשות בית הבד. ורבינו קיצר, והביא לשון
התוספתא. (17) לקמן הלכה ו', שאם דעתו למוכרם - אין
המסיקה גמר מלאכה, ולקמן בהי"ב, שלפני גמר מלאכה
מותר ליטלם בטומאה, ולהולידם לבית הבד בטומאה,
ומובן שהטמא אינו מכניסם לתוך בית הבד ממש, אלא עד
בית הבד.

18 ג. הַבּוֹצֵר¹⁸ עֲנָבִים וְנִתְנָם בְּעֵבֶיט¹⁹ או שֶׁשְּׁטַחֵן עַל
19 גְּבִי הָעֵלִין²⁰ - הִכְשָׁרוּ בַּמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִהֶן, שֶׁהֲרִי
20 דַּעְתּוֹ עַל הַמִּשְׁקִין וּלְפִיכֶךָ שֶׁשְּׁטַח עַל הָעֵלִין או נִתֵּן
21 לְתוֹךְ הָעֵבֶיט, שֶׁהוּא כָּמוֹ בּוֹר²¹. לְפִיכֶךָ, אִם נָטַל
22 מִהֶן טֶמְאָה²² או מִי שִׁדְּיוֹ טֶמְאֹת²³ - טֶמְאָן. בָּצַר
23 וְנָתַן לְסָלִים²⁴ או בַּמִּשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה²⁵ - לֹא הִכְשָׁרוּ,
24 שֶׁהֲרִי אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל הַמִּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִהֶן. לְפִיכֶךָ
25 נֹטַל הַטֶּמְאָה מִהֶן וְאוֹכֵל. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבַקְעוֹת
26 וּמְנַשְׁפוֹת²⁶ לִגְתָּא - הֲרִי הַגֶּת טְהוֹרָה²⁷, שֶׁהֲרִי לֹא
27 הִכְשָׁרוּ²⁸ וְהֲרִי נִבְצָרוּ לְאִכְלָהָ²⁹. וְכֵן הַנּוֹטֵל³⁰ מִן
28 הַסָּלִים וּמִן הַמִּשְׁטַח שֶׁל אֲדָמָה³¹ וְאוֹכֵל וְהוֹתִיר
29 בְּסָאָה וּבְסָאָתִים וְזִרְקָן לִגְתָּא³², וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵינִן³³
30 מְנַתֵּן עַל הָעֲנָבִים - לֹא הִכְשָׁרוּ³⁴.

(18) טהרות פ"י מ"ד. (19) חפירה שנותנים בה את הענבים
העומדים לדריכה בגת (רבינו בפירושו למשנתנו. והר"ש
פירש - כלי גדול). (20) על-מנת ליתן לגת את הענבים
ביחד עם העלים שנטף עליהם מיץ. (21) שמתאסף שם
המיץ, ומוציאים אותו ונותנים לגת. (22) אדם שנטמא
גופו. (23) והגוף טהור, כגון שנגעו בראשון לטומאה,
שאינו מטמא אדם, או סתם ידיים, שלא שמר עליהן
בטהרה, וחכמים גזרו שתהיינה שניות. ראה הלכות אבות
הטומאות פ"ח ה"ח, וה"י. (24) קלועים, והמיץ דולף
והולך לאיבוד. (25) מקום על פני הקרקע המיוחד לשטוח
עליו הענבים. (26) שם מ"ה. (27) הענבים שבגת לא
נטמאו אפילו אם הם מוכשרים. (28) פירוש, הענבים
שהוא אוכל לא הוכשרו, מפני שהמיץ נוסף שלא לרצון.
(29) ולפיכך אין תורת משקה על המיץ המנטף, ודינו כמי
פירות שאין מטמאים ואין מכשירים (למעלה פ"י ה"א).

ואם כן בלעה את המחט מחוץ לירושלים. (70) אין אנו
יודעים אם היא טמאה. (71) חכמים גזרו טומאה על כלים
שנמצאו מחוץ לירושלים. (72) האוכלין המעוכלים
שבמעיה, מפני שהפרש אינו מקבל טומאה. (73) שבשר
קדרשים אינו מטמא אלא אם הוכשר במשקין שמחוץ לבית
המקדש.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר הבוצר ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת
הוכשרו עם המשקה היוצא מהן. כרם שהוא עומד בצד בית
הפרס ובוצר ממנו לגת. המוסק זיתים שלא נגמרה מלאכתם
אם הוכשרו, ואימתי גמר מלאכתם. ודין הפוצע זיתים של
תרומה בידים טמאות. העוטן ברשות עם הארץ ונעל וחתם,
והדורך בטומאה ורוצה לטהר כלי בית הבד.

1 א. הַבּוֹצֵר² עֲנָבִים לְמַכֵּר בְּשׁוּק או לְבִשְׁוֹן³ - לֹא
2 הִכְשָׁרוּ לְטֶמְאָה⁴ עַד שֶׁיִּפְּלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין לְרִצּוֹנוֹ,
3 בַּשָּׂאָר הָאֲכָלִין; אֲכָל הַבּוֹצֵר לְדֶרֶךְ⁵ - הִכְשָׁר
4 לְטֶמְאָה⁶ וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ מִשְׁקִין עַל הַבָּצִיר
5 כָּלֵל, וְאִם נִגְעָה בּוֹ טֶמְאָה - נִטְמָא. וְדָבָר זֶה גְּזֵרָה
6 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִפְּנֵי מָה גְּזֵרָה⁷ עַל הַבּוֹצֵר לִגְתָּא
7 שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר? שֶׁפְּעָמִים שָׂאֵדָם נִכְנָס לְכֶרְמּוֹ לִידַע
8 אִם הֵגִיעַ לְהַבָּצֵר, וְסוֹחֵט אֲשָׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְבִדֵּק
9 בּוֹ וּמִזְלָפוֹ עַל גְּבִי הָעֲנָבִים הַבּוֹצְרוֹת, שֶׁהֲרִי הִפֵּל
10 לְדְרִיכָה עוֹמֵד⁸. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד עֲלֵיוֹ⁹ הֲרִי
11 הוּא מְתַמַּעֵף¹⁰ וְיִצְאֹו מִמִּזְיוֹ וְהֲרִי הוּא מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן
12 שֶׁלֹּא יִזְוְבוּ בַּקֶּרְקַע, וְנִמְצָא מְכַשֵּׁר בֵּהֶן¹¹. לְפִיכֶךָ
13 גְּזֵרָה, שֶׁהַבּוֹצֵר לִגְתָּא הִכְשָׁר.

(2) שבת טו, א. קטיפת ענבים נקראת "בצירה". בלשון-
הקודש ניתנו שמות שונים לקטיפת פירות שונים: בוצר -
ענבים, מוסק - זיתים, אורה - תאנים, גודר - תמרים.
(3) לעשות צימוקים. (4) אף-על-פי שהורטבו במיץ שזב
מהם. והטעם, מפני שמין זה לא נפל עליהם מרצון
הבעלים, והכשר טעון רצון בעלים (לקמן פ"ב ה"א).
(5) לתעשיית יין. (6) בשבת שם, מחלוקת שמאי והלל,
ופסק כשמאי, מפני שאמרו שם: "שתק ליה הלל לשמאי".
פירוש, אחרי טענותיו התקיפות של שמאי, שתק הלל,
משמע שהודה לו. ושם נז, א אמרו, שתלמידי שמאי והלל
גזרו על הבצירה, וגזירתם נתקבלה. (7) שם יז, א.
(8) ואם כן, הורטבו לרצון בעלים. (9) על האשכול להניחו
בנחת, ושלא יכבידו עליו האשכולות האחרים. (10) בסל
מפני הלחץ. ולמה אינו מקפיד? מפני שעומד לדריכה.
(11) שהרי מימיו (המיץ) יוצאים מרצונו (ראה ראב"ד
וכסף-משנה). [רבינו כותב כאן על הענבים "הבצורות",
משמע שכבר נבצרו. אבל בגמרא שם, אמר רבה בר אבוא:
"ובשעת בצירה, עדיין משקה טופח עליהם". ומשמע מזה
שמולף הענבים לפני בצירתם. ואולי "הבצורות", פירושו
בשלות ועומדות לבצירה. אמנם פירוש דחוק הוא, אבל לא
מצאתי ביאור אחר].

14 ב. הַבּוֹצֵר¹² עֲנָבִים¹³ שֶׁאִם לֹא מָצָא לָהֶם שׁוּק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפרס, אף-על-פי שכל הנבצר לגת מוכשר מגזירת חכמים, כלמעלה בהלכה א. (40) וברגע שיצאו הענבים משטח בית הפרס, חלה עליהם גזירה זו ונעשו מוכשרים מאליהם. (41) מגזירת חכמים. (42) ואם כן, צריכים אנו לשתי גזירות חכמים, כדי לדון את הענבים כמוכשרים ולטמאם. (43) כדי לאפשר את הבצירה. (44) ואפילו הם טהורים (רבינו בפירושו שם. והר"ש מפרש, שהמדובר בטמאים). (45) מי אפר פרה, כדין טמא מת. (46) ביום השלישי מיום שהתחיל בטהרתם, ובשביעי ממנו. (47) ואין מכניסים אותם לעבודה בכרם עד אחר שקיעת השמש, כדין טמא מת ממש. (48) טומאת בית הפרס היא מפני הספק, שמא נגע בעצם כשעורה כמו שביארנו למעלה. ולמה כל הטורח הזה? כדי שהבוצרים לא יחשבו שגם לטמא ודאי מותר לבצור לגת. (49) ומיד הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה. (50) מפני שהענבים יוכשרו הכשר דאורייתא במין שיפלטו אגב הולכתם, ויתטמאו בנגיעת הבוצרים, שטומאת בית הפרס עליהם, שהרי אין כאן אלא גזירת חכמים אחת - גזירת בית הפרס - ולא הקלו אלא בשתי גזירות. [ר"ש בפירושו שם. והרא"ש מפרש מפני שאפשר בטהורים, לא התיירו בטמאים]. (51) האנשים הטמאים, בטהורים. (52) בדפוס רומא (ר"מ), וכן בכת"י תימן: "ומטמאין".

פיסקא זו מנמקת למה לא נטמאת טיפת המיץ מחמת הידיים וטמאת את הענבים שבגת, שהרי משקין מטמאים בכל שהם. (30) תוספתא טהרות פ"א ה"ז. (31) המדובר כשבצרים לאכילה, והמיץ יוצא שלא לרצונו. (32) בידיים טמאות. (33) שהתמצה לפני שזרקם לגת. (34) דעת רבינו, שהמיץ שאין עליו תורת משקה כלל אינו מכשיר אפילו כשירד לגת. בתוספתא שלפנינו כתוב "טהור", ואפשר לפרש כפשוטו שלא נטמאו מידי הטמאות, מכיוון שלא הוכשרו לפני שהגיעו לגת, שהרי נבצרו לאכילה, אולם רבינו כותב "לא הוכשרו", ולכאורה כאן סתירה גלויה לדבריו בהלכה ד, שאם לקח מן הסלים לדורכן הוכשרו (ראה השגת הראב"ד). אולם יש לחלק בין נטל על-מנת לדורכם, שנטילה זו דומה לבוצר לגת, לבין נטל על-מנת לאכול ונשתיירה כמות לא גדולה, ולא גזרו חכמים על דבר זה (ע"פ כסף-משנה). ורבינו עצמו מעיר ברמיה על הבדל הגיוני זה. בהלכה ד כתב "ולקח מהן לדורכן", וכאן כתב "וזרקו לגת". שינוי לשון זה מלמדנו שהמדובר כאן בכמות בלתי חשובה, שהבעלים "זורקים" אותם לגת בלי תשומת לב מיוחדת. בכל הלכה זו המדובר בבוצר לאכילה, אבל כשבצור לגת הרי הוכשרו מגזירת חכמים אף-על-פי שהמשקה הנוסף מהם לא הכשירם.

ו. המוסק⁵³ את זיתיו לכבשן או למכרן בשוק - לא הכשרו עד שיפלו עליהן משקין בוצון, כשאר האכלין. וכן המוסק זיתיו⁵⁴ לדרך בבית הבד⁵⁵ - לא הכשרו עד שתגמר מלאכתן⁵⁶. ומפני מה יכשרו הזיתים שנגמרה מלאכתן? שחזקתן שהכשרו במהלך⁵⁷ שלהן, שהרי רוצה בקיומו כדי שיהיו נוהגין לדרך. אבל קדם שתגמר מלאכתן⁵⁸ - אין המהלך הייצא מהן מכשיר, מפני שאינו רוצה בקיומו⁵⁹. לפיכך, זיתים שלא נגמרה מלאכתן שגפלו עליהן משקין טמאין⁶⁰ - אין טמא אלא מקום מגעם, ככל האכלים שלא הכשרו. נפלו עליהן משקין טמאין אחר שנגמרה מלאכתן - נטמאו כלן⁶¹; שהמשקין הטמאין מטמאים את המהלך שבהן, והמהלך מטמא את כלן. שהמהלך שייצא מהן אחר גמר מלאכתן חשוב משקה ומתטמא ומכשיר.

ד. ענבים³⁵ שהיו בסלים או במשטח של אדמה ולקח מהן לדרך - הכשרו³⁶. לפיכך צריך לקח מהן בידים טהורות, כדי שלא יקח מהן הטמא ויטמאן.

(35) תוספתא שם (כסף-משנה). (36) מתקנת חכמים, כמו הבוצר לגת. ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת.

ה. פרים³⁷ שהוא עומד בבית הפרס³⁸ - הבוצר אותו לגת אינו מכשיר³⁹ כל זמן שהוא בבית הפרס⁴⁰. הואיל וטמאת בית הפרס מדבריהם⁴¹, והבוצר לגת הכשר מדבריהם⁴², הקלו בגזירה זו ולא גזרו עליו שיהיה מכשיר עד שייצא מבית הפרס⁴³. לפיכך, הרוצה לבצר בבית הפרס לגת בטהרה - מטהר את הבוצרים ואת הפלים⁴⁴, ומזה עליהם⁴⁵ שלישו ושביעי⁴⁶ ומעריב שמן⁴⁷, כדי להפיר שאין מקלין בטמאת בית הפרס אלא מפני שהוא ספק⁴⁸, ואחר כך נכנסין ובוצרין ומוציאין חוץ לבית הפרס⁴⁹, ואחרים טהורים מקבלין מהן ומוליכין לגת⁵⁰. ואם נגעו אלו באלו⁵¹ - טמאין ומטמאין⁵² את הענבים. שהאנשים שבבית הפרס טמאין, ומטמאין לאותן שבחוץ ועושין אותן ראשון, והן מטמאין את הענבים, שהרי הכשרו משיצאו חוץ לבית הפרס.

(53) בשבת טו, א אמרו הכל מודים שמותר למסוק זיתים בידים טמאות, אפילו כשהם עומדים לסחיטה בבית הבד, ומכל-שכן לאכילה או למוכרם בשוק. (54) טהרות פ"ט מ"א. (55) ונותן אותם במעטן, כדי שיתרככו ונוח יהיה להוציא שמנם. (56) כרכן גמליאל וחכמים במשנה שם. ומאימתי גמר מלאכתם? משיגמור למסוק ולהניח במעטן את כל הזיתים שברעתו להעבירם לבית הבד לסחיטה (ראה הלכה ח). (57) נוזל המתמצה מן הזיתים במעטן. (58) בדעת בעל הזיתים להוסיף עוד זיתים לאותו מעטן, כדי לסוחטם ביחד. (59) תוספתא טהרות פ"י ה"א. אינו רוצה שיתרככו הזיתים הראשונים לפני שיגיעו האחרונים למעטן, כדי שלא יתרככו יותר מדאי ויתקלקלו (תפארת ישראל

37) אהלות פ"ח מ"א. (38) שדה שנחרש בו קבר, וגזרו חכמים טומאה על הנכנסים לתוכו, שמא נגע בעצם כגודל שעורה ולא הרגיש בה, ועצם כשעורה מטמאה מן התורה (הלכות טומאת מת פ"ב ה"י. ודיני בית הפרס, נתבאר בפרק יוד שם). (39) ולפיכך לא נטמאו בטומאת בית

קטז שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד שיזיעו - לדברי ב"ש, או עד שיתחברו לדברי ב"ה. ויש לתמוה על רבינו למה נטה מדברי תוספתא ז"ל. (69) תוספתא פ"י ה"ח. (70) לקנות או להביא מכרם אחר. (71) מדה עתיקה, אחד מששה בסאה. (72) רצונו להוסיף, בא מתוך כוונה שזיתיו לא יוכשרו. (73) חכמים ראו בזה ערמה, ואין להסכים שערמתו תועיל לו. (74) טהרות פ"ט מ"ב. (75) מפני שהוציא כבר כל כספו. (76) בדעתו היה לעשות כך לשם הוספת רווח, ולא לשם מניעת ההכשר. (77) שמטמאים טומאה חמורה.

ט. העוֹטֵן⁷⁸ זִיתוֹ בְּשָׁנֵי בָּדִים⁷⁹ - פִּינֹן שְׁגֹמֵר אַחַת⁸⁰ 19
מִהֶן הַכְּשָׁרִי לְקַבֵּל טִמְאָה. 20

(78) נותן למעטן. תוספתא פ"י ה"ב. (79) יש לו הרבה זיתים, ואין בדעתו לסחוט את כולם בבת אחת. (80) למסוק ולתת במעטן את הזיתים שבדעתו לסוחטם בבת אחת.

י. הַמוֹסֵק⁸¹ זִיתוֹ בְּגִלְלִי הָעֵלְיוֹן וְעֵתִיד לְהוֹרִידָם 21
לְגִלְלִי הַתַּחְתּוֹן - אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה⁸² עַד שְׁיֹרִידָם⁸³ 22
לְשֵׁם. וְהוּא שֶׁחֲשַׁב עֲלֵיהֶן קֹדֶם שְׂמִימָם; אָבֵל אַחֵר 23
שְׂמִימָם - אֵין הַמְּחַשְׁבֶּה מוֹעֵלָת, אֲלָא הַכְּשָׁרוֹ. גָּמַר 24
אֵת זִיתוֹ וְעֵתִיד לְמַכְרֹן⁸⁴ - לֹא הַכְּשָׁרוֹ⁸⁵. עֵתִיד 25
לְחַפּוֹתָן בְּעֵלְיוֹן⁸⁶ - הַכְּשָׁרוֹ⁸⁷ וּמְקַבְּלִין טִמְאָה. 26

(81) שם. (82) אפילו אין דעתו להוסיף. (83) הנתינה במעטן בגליל העליון, אינה גמר מלאכה, מפני שבדעתו להעביר את הזיתים למקום אחר. גליל עליון וגליל תחתון לאו דוקא, אלא כל מחשבת העברה ממקום אחד לשני. ונקט "גליל" מפני שבתקופתם שגשגה שם תעשיית השמן. (84) שם ה"ב. (85) גמר מלאכה מכשירה כשדעתו לסחוט (ראה למעלה ה"ח, הערה 10). (86) כדי לשמור עליהם מפני הגשם או מפני האבק. (87) אף-על-פי שדעתו להוסיף חיפוי בעלים, מפני שמלאכת הזיתים עצמה נגמרה, והחיפוי מלאכה בפני היא.

יא. הַלּוֹקֵחַ⁸⁸ מַעֲטָן זִיתִים מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, אִם 27
יֵשׁ מוֹסֵק⁸⁹ עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה - יַעֲשֶׂה בְּטִמְאָה⁹⁰, שְׁנֵה 28
בְּחִזָּקָתָ שְׁגֹמֵר⁹¹. וְנֶאֱמַר עִם הָאֶרֶץ⁹² לֹא מַעֲטָן זֶה 29
לֹא גִמְרָתוֹ⁹³. 30

(88) שם ה"ג. (89) ונמצאים שם זיתים מוסקים של הגוי שלא נמכרו עם הזיתים שבמעטן. (90) פירוש, אפשר לטפל בהם בידיים טמאות, מפני שכבר נטמאו במגע הגוי, ואין אנו אומרים שהגוי רצה להוסיף למעטן את הזיתים הנמצאים על פני האדמה, ואם-כן לא נגמרה מלאכתם ולא הוכשרו. וכל-שכן אם אין שם מוסק. [המלים: "יעשו בטומאה" מתפרשים כאן אחרת במבוקמות אחרים. ראה לקמן ה"ב]. (91) לא היה בדעתו להוסיף אלא למכור מה שכבר נתן במעטן. (92) שם. (93) פירוש, היה בדעתי להוסיף ואף על פי שאינו נאמן על טומאה וטהרה אין אנו חושדים בו שישקר בודון (ראה הלכות משכב ומושב פ"י ה"א).

יב. הַרוֹצֵה לְטַל⁹⁴ מִזִּיתִים שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן 31

במשנתנו שם). (60) שנטמאים אוכלין שלא הוכשרו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב ה"ג. (61) משקין טמאים מטמאים בכל שהם (שם הלכה כו). פסק כחכמים בטהרות פ"ט מ"ג.

ז. חֲבִית⁶² שֶׁל זִיתִים מְגֻלְגָּלִים⁶³ - צָרִיף לְנֶקֶב 1
הַחֲבִית פְּדִי שְׂנֵימָה הַמְּהֵל; וְאִם לֹא נֶקֶב - הָרִי אֱלוֹ 2
מְכָשְׁרִין⁶⁴. נֶקֶבָה וְסִתְמוּהָ שְׁמָרִים וְהָנֶם⁶⁵ בְּלוּלִים 3
בַּמְּהֵל - אֵינֶם מְכָשְׁרִין, מִפְּנֵי שְׂאִינָן בְּרָצוֹנוֹ, שֶׁהָרִי 4
נֶקֶבָה⁶⁶. 5

(62) עדיות פ"ד מ"ו. (63) מלוחים ומקובצים ועומדים לאכילה (רבינו בפירושו שם). (64) ואף-על-פי שהוא אינו צריך למוהל, רוצה הוא בו כדי שלא יתקלקלו הזיתים. ואם ניקב את החבית גילה דעתו שאינו רוצה במוהל. הלכה זו מנויה שם בין ההלכות שבית-שמאי מקילים ובית-הלל מחמירים. והלכה בכל מקום כבית-הלל, בין להקל ובין להחמיר. (65) הזיתים. ואפשר גם לפרש שהכוונה לשמרים. (66) במשנה שם אמרו, שבזה מודים בית-הלל שאינם מוכשרים.

ח. זִיתִים שְׂמִסְקָן לְדִרְיָה, מְאִימָתִי גָמַר מְלַאכְתָּן? 6
מִשְׁתַּגְּמֵר מְסִיקָתָן⁶⁷ וְיִהְיוּ מִנְּחִים וּמוֹכְנִים לְדִרְיָה. 7
אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁקִין וְלֹא יָצְאוּ מִהֶן 8
מִשְׁקִין, הוֹאִיל וְנִגְמְרָה מְלַאכְתָּן - הַכְּשָׁרוֹ⁶⁸. אָבֵל 9
קֹדֶם שְׁנִגְמְרָה מְלַאכְתָּן, אֵף עַל פִּי שְׁנִתְמַעְכוּ וְהִזְיֵעוּ 10
וְנִתְחַבְּרוּ בְּמִשְׁקִיָּהן - אֵינֶן מְכָשְׁרִין. גָּמַר מְלַמְּסָן 11
זִיתֵיהֶן⁶⁹ אָבֵל עֵתִיד לְקַח⁷⁰ זִיתִים אֲחֵרִים לְהוֹסִיף 12
עֲלֵיהֶם, אֲפֹלוּ אֵינֶן עֵתִיד לְהוֹסִיף אֲלָא אוֹ קֵב⁷¹ אוֹ 13
קִבִּים - לֹא הַכְּשָׁרוֹ. וְאִם הָעָרִים⁷² - הָרִי אֱלוֹ 14
מְכָשְׁרִין⁷³. גָּמַר⁷⁴ מְלַמְּסָן⁷⁵ אָבֵל עֵתִיד לְלוּוֹת⁷⁶ 15
וְלְהוֹסִיף, וְאָרְעוּ אִנֶּס אוֹ נִתְעַסַּק בְּמִשְׁתָּה וְלֹא הוֹסִיף 16
- עֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן וְאֵינֶן מְקַבְּלִין טִמְאָה, 17
וְאֲפֹלוּ זָבִים וְזִבּוֹת⁷⁷ מְהֻלְכִין עֲלֵיהֶם - טְהוּרִים. 18

(67) שאין בדעתו להוסיף עליהם, אלא להעבירם לבית הבד (ראה שם משנה ב). (68) רבן גמליאל (שם) אמר סתם "משתגימר מלאכתן", ולא הוסיף כל תנאי אחר, ומשמע מזה שגמר מלאכה עצמו מכשיר. [יש לראות בדבריו כאן סתירה למה שכתב בה"ו: "שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן". ובדוחק אפשר לפרש כוונתו כאן כשאין אנו רואים שם משקה, אבל אפשר שהיה ונבלע בזיתים או נתייבש. ובתוספתא טהרות פ"י ה"א, שנינו: "הגומר את זיתיו בני יומן (ביום מסיקתם והכנסתם למעטן), חזרנו לדברי בית-שמאי ולדברי בית-הלל". ופירשו מבארי התוספתא, מפני שלפני גמר מלאכתם נפסקה הלכה כחכמים שאינם מוכשרים, נגד דעת בית-הלל, מלמדת תוספתא זו, שאם נגמרה מלאכתם וטרם הספיקו להוציא מוהל, אנו חוזרים למחלוקת בית-שמאי ובית-הלל במשנה שם, שבית-שמאי אומרים משיזיעו, ובית-הלל אומרים משיחברו שלושה זה לזה. והגר"א שם מבאר, שרבן גמליאל וחכמים באו להקל, שכל זמן שלא נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים, אבל לא להחמיר. וסוברים שאפילו נגמרה מלאכתם אינם מוכשרים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדברים יבשים, ואם נרטבו במהול היוצא ע"י פציעתם - יידבק. (108) שהרי לא נגמרה מלאכתם. בבא זו, וכן הבבא שאחריה עוסקות בזיתים שלא הוכשרו, ולענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין. (109) שם. (110) בשלו כבר, וראויים למסיקה. (111) מפני שאינו מעוניין כלל במשקה היוצא, והוא הולך לאיבוד.

טו. המניח¹¹² זיתים פגת לגרן¹¹³ ולבשן, אפלו הם רום אמה¹¹⁴ - אינן מכשרין¹¹⁵. נתנן בפית שילקו¹¹⁶, אף על פי שעתיד להעלותן לגג¹¹⁷, או שנתנן בגג שילקו, אף על פי שעתיד לפתחם ויפריס אותן¹¹⁸ - הרי אלו מכשרים¹¹⁹. נתנן בפית עד שישמור¹²⁰ את גגו או עד שיוליכם למקום אחר - אינן מכשרים, שעדין לא נגמרה מלאכתן¹²¹.

(112) טהרות פ"ו ה"ו. (113) פירות מיובשים נקראים גרגירים, ומכאן "לגרגר", פירוש לייבש עד שיעשו גרגרים טובים לאכילה (רבינו בפירושו למשנתנו). (114) ואם כן, התחתונים אינם ממחרים להתייבש, ובינתיים מתמצה משקה ומרטיבם. (115) מפני שהתכוון לייבשם אינו רוצה שיורטבו, שהרי הרטיבות מעכבת את הייבוש. [הר"ש גורס במשנתנו "הרי אלו מוכשרים" ומפרש, שהמין מייפה את טעם הזיתים, ולפיכך הוא רוצה בן]. (116) שיכמשו קצת (רבינו שם). (117) אחרי כמישתם, כדי שיתייבשו. (118) יחתכם לחצאים. (119) מפני שהוא רוצה בזיעה הגורמת לעיפוש. (120) צ"ל "שישמר" כגירסתנו במשנה. פירוש, שיעשהו ראוי לשמור על הפירות השטוחים עליו, כגון שיקיפהו מעקה או יבנה סוכה לשומר, שישמור על הזיתים מפני הגנבים. (121) ואינו רוצה שיוציאו כאן מיץ, שהרי ילך לאיבוד, כשיעביר את הזיתים למקום אחר. [הלכה זו עוסקת בזיתים העומדים לאכילה, ומסיקתם היא גמר מלאכתם, ולפיכך כשהורטבו ברצון בעלים - הוכשרו].

טז. העוטין¹²² זיתיו¹²³ ברשות עם הארץ ונעל וחתם - אינו חושש שמא יש לו מפתח אחר וחותם אחר. אף על פי שמצא חותם מקלקל ומפתח פתוח - הרי אלו טהורין¹²⁴. וחותם שאמרו, אפלו צרור¹²⁵ או קיסם¹²⁶. ה"י שם¹²⁷ חורין וסדקין - אינו חושש שמא מכניס קנה ומסיטן. ה"י שם חלונות של ארבעה טפחים - נדונות כפתחים¹²⁸.

(122) ראה הערה עז. (123) תוספתא טהרות פ"י ה"ד. (124) מפני שעם-הארץ ירא להכנס שם, שלא ייתפס כגנב, ואנו אומרים שגנבים שברו את החותם ונמלכו ולא נכנסו (ראה הלכות משכב ומושב פ"ב ה"טו). ואם לא נעל וחתם אין עם-הארץ מיוחד להיכנס, מפני שיכול להתנצל ולומר: חשבתי שאינך מקפיד שאכנס, ולפיכך הזיתים טמאים. (125) אבן קטנה. (126) חתיכת עץ. (127) בבית שבו המעטן. (128) שאם לא נעל וחתם - טמאים, לפי שאפשר לאדם להיכנס בלי התאמצות יתירה דרך חלון שכזה.

יז. הדורה¹²⁹ בטמאה¹³⁰ ורצה לטהר פלי בית הפד והעקל¹³¹ מן המשקין הטמאין שנבלעו בהן, כיצד

1 וְלִדְרֹךְ - הרי זה נוטל מהן בטמאה⁹⁵ ומולין לבית
2 הפד בטמאה ומכסה השאר בטמאה⁹⁶ ואינו חושש,
3 שהרי לא הכשרו כדי שיקבלו טמאה.

(94) משנה טהרות פ"ט, ז. (95) בידיים טמאות ובכלים טמאים, מפני שלא הוכשרו ולא יתטמאו. (96) הזיתים שנותרו במעטן, דינם כמו שהיה לפני שנטל מהם. כבית הלל במשנתנו. [בתוספתא שם פ"ה ח"ה מסיימים בית הילל: "ובלבד שלא יעקור את כל האם ואם עקר הרי אלו טמאים ... ובלבד שלא יערים ואם הערים הרי אלו טמאים". פירוש, שלא יעביר לבית הבד את כל הגוש שבמעטן. ועוד תנאי: שאמירתו שברצונו להוסיף, יהיה רצון כנה ולא מחשבה ערמומית, כדי שלא יוכשרו. ותמוה הדבר למה השמיט רבינו שני תנאי בית-הלל אלה? ונראה שב"הערים" סמך על מה שכתב בה"ח, ועקירת כל האום אפשר ללמוד מזה שאמר ומכסה "השאר"].

4 יג. המניח⁹⁷ את זיתיו בכותש⁹⁸ כדי שימתינו⁹⁹ ויהיו
5 נוחים להפתש - הרי אלו מכשרין¹⁰⁰. הניחן
6 שימתינו ושימלחם אחר שימתינו - אינן
7 מכשרין¹⁰¹, שהרי דעתו עליהן לכבשן¹⁰².

(97) שם מ"ה. (98) במכתשת גדולה שכותשים בה זיתים העומדים לאכילה. (99) במשנתנו הגירסא "שימתנו", פירוש, שיתלחלו ויתרכו. [בבבא בתרא יח, א אמרו: "מתנותא קשי לכותל", פירוש לחלוחית מזיקה את הכותל. אמנם רבינו בפירושו למכשירין פ"ו מ"ב, מפרש "שימתינו" - שיתקיימו זמן ארוך, אבל כאן קשה לפרש כך]. (100) הוכשרו במשקה היוצא מהם. (101) כבית-הלל שם. (102) ולא נגמרה מלאכתם.

8 יד. הפוצע¹⁰³ זיתים של תרומה¹⁰⁴ בידיים טמאות -
9 פסלן¹⁰⁵, שפציעתן היא גמר מלאכתן. פצען¹⁰⁶
10 לספגן במלח¹⁰⁷ - לא הכשרו¹⁰⁸. וכן¹⁰⁹ אם פצען
11 לידע אם יש בהן שמן והגיעו להמסק¹¹⁰ - לא
12 הכשרו¹¹¹.

(103) מבקע. שם. (104) במשנתנו כתוב "זיתים" סתם, ורבינו הוסיף: "של תרומה" (ראה ההערה הבאה). (105) ידיים שניות לטומאה, ושני פוסל את התרומה. [גם כאן שינה רבינו מלשון המשנה שכתוב בה "טימאן", משמע שהזיתים פוסלים אחרים. ונראה שלדעתו "טימאן" לאו דוקא, וכוונת המשנה - שנפסלו ממגעם בידיים טמאות. ויוצא מזה, שלדעת רבינו הלחלוחית שעל הזיתים הנפצעים לא נטמאה מפני כמותה הזעירה, ואולי גם מפני שהיא הולכת לאיבוד לא חלה עליה תורת משקה, ומתוך כך נאלץ רבינו להעמיד משנתנו בתרומה, שהרי ידיים אינן פוסלות אוכל חולין. והמדובר כשהוכשרו לפני פציעתם. אולם הר"ש והרא"ש פירשו בחולין שלא הוכשרו - כמו הבבא הראשונה - והמשקין שיצאו נטמאו מידיהם, שידיים מטמאות משקה חולין, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות ראשון, והם מטמאים את הזיתים, שמשקין מטמאים בכל שהם]. (106) שבת קמא, א. (107) המלח אינו נדבק יפה

שבמערה, נדה מדיחתו (במים מכונסים שבמערה) והוא טהור, העלתו כל שהוא מן המים - טמא" (ראה 'תוספות' חולין לא, ב - ד"ה ופירות). (5) ואם כן לא תמצא זרעים שאינם מוכשרים.

ב. כַּל מִשְׁקָה⁶ שֶׁנִּפְלַע עַל הָאֶכָל בְּתַחֲלָה בְּרִצּוֹן בְּעָלִים⁷, אָף עַל פִּי שְׁאִין סוֹפוֹ בְּרִצּוֹן, אוֹ שֶׁהִיָּה סוֹפוֹ בְּרִצּוֹן וְאִין תַּחֲלָתוֹ בְּרִצּוֹן⁸ - הַכְּשִׁיר. נִפְלַע שְׁלֹא בְּרִצּוֹנוֹ - אִינוֹ מְכֻשָּׁר. אֶפְלוּ כָּלֵל הוּא פְּרוּתִיו מִפְּנֵי הַסִּפְּנָה⁹ אוֹ מִפְּנֵי הַצֶּרֶף¹⁰, וְהוּא אִין רִצּוֹנוֹ שֶׁהִיָּה בְּלוּלִין - הָרִי אֵלּוּ לֹא הַכְּשִׁיר. פִּיצֵד? הַטּוֹמֵן פְּרוּתִיו בְּמִים מִפְּנֵי הַגִּנְבִּים¹¹, אוֹ הַנוֹתֵן פְּרוּתִיו לְשִׁבְלָת הַנֶּהָר לְהַבִּיאַן עֲמוּ¹² - אִין מְכֻשָּׁרִים.

(6) משנה, שם. (7) רבינו מדייק ואומר: "שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים", אבל אם נפלו במקום אחר ברצון בעלים, ומשם חזרו ונפלו על הפירות שלא ברצונו - לא הוכשרו. ואין כן דעת הר"ש, והוא מפרש, שמספיק רצון בעלים בנפילה ראשונה. וכן דעת הראב"ד. (8) נפלו על הפירות ללא כוונת בעלים ואחרי-כך היה מרוצה מזה. (9) לקמן יתבאר. (10) הוא צריך לכן שיהיו במים, אבל לא כדי שיורטבו. (11) שלא ירגישו בפירות (דוגמא לסכנה). (12) הוא הולך על שפת הנהר בכיוון הזרם, ונותן שק מלא פירות בנהר והוא שט עם הזרם (דוגמא למפני הצורך).

ג. מִשְׁקִין¹³ שֶׁנִּתְּלוּ מִן הַקֶּרֶק עַל שְׁלֹא בְּרִצּוֹן - אִין מְכֻשָּׁרִין. לְפִיכָף, אָדָם אוֹ פֶּלִים אוֹ פְּרוֹת שֶׁנִּבְלְלוּ בְּמִשְׁקִין וְנִתְּלוּ שְׁלֹא בְּרִצּוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ אֶכְלִין בְּאוֹתָן מִשְׁקִין בְּרִצּוֹן - לֹא הַכְּשִׁיר, שֶׁהִיָּה אוֹתָן הַמִּים שְׁלֹא לְרִצּוֹן נִתְּלוּ, וְכֵאלּוּ הֵן עֲדִין בְּקֶרֶק שְׁאִין מְכֻשָּׁרִין¹⁴. הִיָּה הַמִּים שֶׁעַל הָאָדָם וְעַל הַפֶּלִים וְעַל הַפְּרוֹת תְּלוּשִׁין בְּרִצּוֹן וְנִגְעוּ בִּהֶן אֶכְלִין בְּרִצּוֹן - הַכְּשִׁיר¹⁵. פִּיצֵד? הַפּוֹפֶה קֶעֶרָה¹⁶ עַל הַכֶּתֶל בְּשִׁבְלֵי שְׁתוּדָח¹⁷ - הַמִּים שֶׁבָּה מְכֻשָּׁרִין, וְאִם הִנִּיחַ בִּהֶן פְּרוֹת - הַכְּשִׁיר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּלוּשִׁין בְּכָלִי לְדַעַת¹⁸. כִּפְּאָה בְּשִׁבְלֵי שְׁלֹא יִלְקַח הַכֶּתֶל¹⁹ - הַמִּים שֶׁבָּה אִין פְּתוּשִׁין²⁰, וְלִפִּיכָף אִם נָתַן בָּה אֶכְלִין - לֹא הַכְּשִׁיר. נִתְּפוֹן שְׁתוּדָח הַכֶּתֶל²¹: אִם הָיָה כֶּתֶל בֵּית²² - הָרִי אֵלּוּ מְכֻשָּׁרִין; שֶׁתְּלוּשׁ שְׁחָבְרוֹ - לְעֵנֶן הַכְּשִׁיר הָרִי הוּא פְּתוּשׁ, וְנִמְצָאוּ מִים שֶׁעַל כֶּתֶל בֵּית זֶה בְּמִים שֶׁבְּפִלִים²³. וְאִם הָיָה כֶּתֶל מַעְרָה, שְׁאִינוֹ בִּנְיָן אֶלָּא עֲצָמָה שֶׁל קֶרֶק - הַמִּים שֶׁעָלֶיהָ אִין פְּתוּשִׁין²⁴ מִן הַקֶּרֶק.

(13) שם פ"ד מ"ג. (14) כמבואר בה"א. ואין זה דומה לדין צנון שבמערה שהובא למעלה בהערה ג, שאם הוציאה אותו מן המים - נטמא, מפני ששם נתלשו המים ברצון והם מכשירין אחרי שנתלשו. (15) גם התלישה וגם הנגיעה צריכות להיות ברצון. [נראה שהתלישה אינה טעונה רצון בעלים, ומספיק רצונו של כל אדם שהוא, ורק הנגיעה טעונה רצון הבעלים של הפירות, כמבואר בתחילת ההלכה

1 יַעֲשֶׂה? כָּלִי שֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֲבָנִים - מְדִית, וְשֶׁל
2 נְסָרִים¹³² וְכִיּוּצָא בִּהֶן¹³³ - מְנַבֵּן¹³⁴, וְשֶׁל גְּמִי¹³⁵ -
3 מִשְׁנָן¹³⁶ כָּל שְׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ, אוֹ חוֹלְטֵן בְּחִמִּין אוֹ
4 בְּמֵי זֵיתִים¹³⁷, אוֹ מְנִיחֵן תַּחַת צִנּוֹר שְׁמִימִיו
5 מְקַלְחִין¹³⁸ אוֹ לְתוֹךְ מַעֲיָן שְׁמִימִיו רוֹדְפִין¹³⁹ שְׁתִּים
6 עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת, וְאַחֲרֵי כֵן מְטַבֵּיל אֶת הַפֶּלִים שְׁצָרִיכִין
7 טְבִילָה¹⁴⁰, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בִּהֶן בְּטַהֲרָה.

(129) משנה טהרות פ"ו, ח. ותוספתא שם פ"א ה"י. (130) ונרטבו כל כלי הגת ביין הטמא ונטמאו. (131) רבינו במשנה, מפרש: "היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לקבצם ולחברם". והר"ש מפרש כעין קופה מסורגת, ונותנים בה הזיתים אחרי דריכתם, ומניחים עליהם דברים כבדים ויוצא מותר השמן דרך נקבי הסריגה. (132) קרשים. נראה שהכוונה לקרשים שאינם מהוקצעים. (133) והדומים להם, שהדחה אינה מעבירה את הרטיבות שעליהם. (134) בשמש או באוויר. (135) מין עשב שסופג הרבה. (136) וצריכים הדחה וניגוב (תפארת ישראל). (137) מים שנתבשלו בהם זיתים (רש"י במסכת עבודה זרה עה, א). מובן שהכוונה למי זיתים חמים (ראה השלמות). (138) בזרם חזק. (139) זורמים. כ"ר שמעון בן גמליאל בשם ר' יוסי בתוספתא שם. [במשנתנו אמר ר' יוסי: "אם נותנן בשיבולת הנהר, דיו" (שיבולת = זרם). ורבינו מסיים שם: "ואין הלכה כר' יוסי". ברור שחזרו בו כאן. ואולי דעתו, שר' יוסי במשנתנו אינו מצריך שיהיה בנהר 12 שעות]. (140) להוציא פשוטי כל עץ שאין להם בית קיבול.

פְּרָק שְׁנִים עֶשְׂרִי

(1) יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים, ואחר שנעקרו מהקרקע. משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון ולא בסוף או בהיפך. משקין שנתלשו מהקרקע שלא ברצון. ודין הכופה קערה על הכותל כדי שתודח או שלא ילקה הכותל, או שיודח הכותל.

8 א. כָּל דְּבָרֵי הַכְּשִׁיר אֶכְלִין - דְּבָרֵי קֶבֶלָה הֵן. מִפִּי
9 הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶה שְׁנֵאמַר: וְכִי יִתֵּן מִים עַל זֶרַע
10 - אֶחָד הַמִּים וְאֶחָד שְׁאֵר שְׁבָעָה מִשְׁקִין². וְהוּא
11 שִׁנְתָּן עֲלֵיהֶם בְּרִצּוֹן בְּעָלִים³ וְאַחֲרֵי שֶׁנִּעְקְרוּ מִן
12 הַקֶּרֶקע⁴. שְׁדָּבָר יָדוּעַ הוּא שְׁאִין לָךְ זֶרַע שְׁלֹא בָּא
13 עָלָיו מִים בְּשֶׁהוּא מְחָבְר⁵, לֹא נֵאמַר 'וְכִי יִתֵּן מִים'
14 אֶלָּא לְאַחֲרֵי שֶׁנִּעְקְרוּ הָאֶכְלִין וְנִתְּלוּ מִן הַקֶּרֶקע.

(2) הכוונה לששת המשקין שביחד עם המים הם שבעה. ואלה הם שבעת המשקין: יין, דם, שמן, חלב, טל, דבש, מים (ראשי תיבות: יד שחט דם). (3) מכשירין פ"א מ"א. במשנה שם אמרו "לרצון" סתם, ורבינו מפרש "לרצון בעלים, כי ההגיון מחייב, שבדבר התלוי ברצון - קובע רצון בעלים ולא רצונם של אחרים (ראה למעלה פ"א ה"ב). (4) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ח ה"ג: "ומוציא אני (מדין הכשר) את שירדו לבורות שיחין ומערות שאינן תלושין מן הקרקע". ובמס' מכשירין פ"ד מ"ו, שנינו: "צנון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(38) שם מ"ב. (39) תוספתא, מכשירין פ"א ה"ג. (40) אפילו ירדו מגופו או מבגדיו. (41) מפני שנפלו עליו שלא לרצון. (42) ונותקו כהרף עין. (43) לאט לאט. (44) בנגיעתם בבגד הטמא, מפני שהוא רוצה בהעברתם מבגדיו, אבל כשנותקו כהרף עין - אין כאן נגיעה בשעת ההעברה. כך מפרש רבינו דברי רב יוסף בכריתות טו, ב (ראה ראב"ד). (45) כדי להוציא את המים והם ניתזים מן הבגד. (46) שהרי נתלשו רצונו ע"י הניעור, ולפיכך הם מכשירים גם כשנותקו בכל כוחו, אף-על-פי שאינם מטמאים.

ז. חבית⁴⁷ שהיתה מלאה פרות וירד הדלף⁴⁸ 21
לתוכה⁴⁹ - הרי זה יערה⁵⁰ המים מעליהן ואינן 22
מכשירין⁵¹, ואף על פי שרצונו שיהיו בתוכה עד 23
שיערה המים מעליהן⁵². 24

(47) שם מ"ד. (48) מי גשמים הנוטפים מן הגג. (49) שלא לרצונו. (50) מטה את החבית על צידה והמים יצאו. (51) כבית-הלל, שם. (52) בפירושו למשנתנו מבאר רבינו טעמם של בית-שמאי שאמרו ישבר את החבית, שאם הוא מטה אותה על צידה, המים נשפכים לאט לאט, ורצון הבעלים בכך שפירותיו יהיו עוד מעט במים, ולפיכך ישבר את החבית, כדי שהמים יצאו במהירות האפשרית, ובית-הלל חולקים.

ח. ערבה⁵³ שיירד הדלף לתוכה⁵⁴ - המים הנתזין⁵⁵ 25
והצפין⁵⁶ מעליה אינן תלושין ברצון⁵⁷. נטלה 26
לשפכה⁵⁸ - המים שבתוכה⁵⁹ אינן ברצון. הניחה 27
שיירד הדלף לתוכה - הנתזין והצפין שבתוכה⁶⁰ אינן 28
תלושין ברצון. ואם נטלה לשפכה - הרי אלו 29
מכשירין, שפינן שלא לשפכה במקומה הרי תלשן 30
ברצון⁶¹. 31

(53) שם מ"ה. (54) שלא לרצון בעלים. (55) כשנפלות טיפות עבות לתוך המים שבעריבה, ניתזות טיפות זעירות ונופלות מחוץ לעריבה. (56) כשנתמלאה העריבה, צפים על גבה מי הגשמים הנוספים ונשפכים. (57) ואינם מכשירים. והוא-הדין למים שבתוך העריבה. ונקטה המשנה "ניתזין וצפין" מפני הבבא השניה, העוסקת בהניח בכוונה כדי שירדו המים לתוכה, שבה נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בנייתזין וצפין. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (58) כדי להסביר יפה את דברי רבינו, יש לבאר תחילה את המשנה ששימשה לו מקור להלכה זו. שנינו שם: "עריבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכייתון (פירוש, לא נכללו במה שכתוב (ויקרא יא, לח): וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם). נטלה לשפכה, בית-שמאי אומרים בכייתון, ובית-הלל אומרים אינן בכייתון. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין בית-שמאי אומרים בכייתון, ובית-הלל אומרים אינן בכייתון. נטלה לשפכה - אלו ואלו מודים שהן בכייתון". ופירושה לפי דעת רבינו הוא: הבבא הראשונה עוסקת כשירד הדלף שלא לרצון בעלים. ושניהם מודים, שהמים אינם מכשירים, ולא רק הניתזים והצפים אלא גם אלה שבתוך העריבה (כן

הקודמת]. (16) שם. (17) כדי שירדו מי גשמים לתוכה וידיחוה. (18) בהתאם לרצונו. (19) שהמים יעברו לקערה ולא ירטיבו את הכותל. (20) מפני שהוא אינו מעוניין בכך שייגיעו המים לקערה, אלא שלא יפלו על הכותל, והרי זה דומה למפני הצורך שבהלכה הקודמת. (21) לפי פירושו של רב פפא (חולין טז, א) למשנתו. (22) והחומר שממנו נבנה הכותל היה תלוש שחיברו לקרקע. (23) שנתלשו ברצון, שהרי הוא רוצה שיפלו על הכותל. (24) מפני שכותל זה לא היה תלוש מעולם.

ד. השוחה²⁵ לשותות²⁶ - הרי המים העולים בשפמו 1
ובפיו תלושין ברצונו²⁷; שדכר ידוע הוא שהשותה 2
יעלה המים בפיו ובשפמו, והואיל ושתה ברצונו - 3
הרי אלו נתלשו ברצון. אבל המים העולים בהטמו 4
ובזקנו ובראשו - אינן תלושין ברצון²⁸. 5

(25) מכשירין פ"ד מ"א. (26) מרכין ראשו, כדי לשותות מן המעיין וכדומה. (27) אף-על-פי שהוא אינו מעוניין אלא בכניסת המים למעיו בלבד. (28) שאפשר לשותות בזהירות, ולא יגיעו שם מים.

ה. הממלא²⁹ את החבית³⁰: המים העולים אחריה³¹, 6
ובחבל שהוא מכוון³² על צוארה³³, ובחבל שהוא 7
לצרכה³⁴ - הרי הן תלושין ברצון³⁵; והמים שבחבל 8
היתר על צרכה - אינן תלושין ברצון. נתנה תחת 9
הצנור³⁶ - כל המים שעל גבה ובחבל אינן תלושין 10
ברצון³⁷, לפיכך אין מכשירין. 11

(29) שם. (30) קושר סביבה חבל ומשקיעה בבור. [החביות בתקופת המשנה היו צרות למעלה ומוקפות שפה, וקושרים את החבל במקום הצר והשפה מעכבת שלא יפול]. (31) אחורי החבית. (32) לפוף, כרוך. (33) המקום שמתחת לשפה, נקרא "צואר". (34) לצורך מילוי החבית. כשהוא דולה מים מן הבור משקיע את החבית למטה מפני המים ומרטיב חלק מן החבל. [במשנה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: "וכמה לצורכה? טפח". ותמוה למה השמיט רבינו את דבריו שאין חולק עליהם במשנתנו]. (35) שהרי אי-אפשר למלא את החבית מבלי שיעלו מים על גבה ועל החבל, וזה דומה למים שבשפת השותה ובפיו שבהלכה הקודמת. (36) שיקלחו המים מעצמם ישר לחבית. (37) מפני שאפשר שהמים יפלו לחבית ללא הרטבת גבה או החבל הקשור סביב צוארה.

ו. מי שיירדו³⁸ עליו גשמים, אפלו היה אב הטמא 12
- המים שעליו, אף על פי³⁹ שיירדו מצד העליון 13
לתחתיו⁴⁰, טהורין⁴¹. והוא שינתקם מעליו בכל 14
פחו⁴²; אבל אם היו שותתין⁴³ ויורדים - בשעת 15
פרישתם מתטמאין⁴⁴. ובזמן שהן טהורין - אינן 16
מכשירין, שהרי אינן תלושין עליו לרצונו; ואם 17
נעיר⁴⁵ - הרי אלו לרצונו⁴⁶. עמד תחת הצנור להקר 18
או לדוח - הרי זה לרצון, ואם היה טמא - המים 19
שעליו טמאין. 20

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ברצון ומכשירים, מפני שאי אפשר לכבס או להטביל מבלי שיעלו המים על ידיו. (63) אין רצונו שיתלחלו רגליו במים.

- 4 י. פְּרוֹת⁶⁴ שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם וּפָשַׁט יָדָיו וְנִטְלָן -
- 5 לֹא הִכְשָׁרוּ⁶⁵. וְאִם חָשַׁב שִׁינְדְּחוּ יָדָיו - הִכְשָׁרוּ
- 6 בַּמַּיִם שֶׁבִּידָיו, שֶׁהַמַּיִם שֶׁבִּידָיו וְשֶׁעַל הַפְּרוֹת⁶⁶ הָיִי
- 7 הֵן פְּתוּשִׁין בְּרָצוֹן⁶⁷.

(64) שם מ"ז. (65) מפני שנפלו שלא ברצון בעלים. (66) שנרטבו מהמים שעל ידיו. (67) מכיוון שהוא רוצה שיגיעו המים לידי, ורוצה גם כן שיגע בפירות בידי אלו כדי להוציאם, אבל כשלא נתכוון שידוחו ידיו הרי המים שעל ידיו אינם לרצון, ולפיכך אע"פ שהוא רוצה שתגענה בפירות – לא הוכשרו.

- 8 יא. הַנּוֹתֵן⁶⁸ פְּרוֹתָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם בְּרָצוֹנוֹ, אִם הָיָה
- 9 מֵיָם שֶׁבִּקְרָקָעוֹת - אֵינָן מְכַשְּׁרִין כָּל זְמַן שֶׁהֵן
- 10 בַּמַּיִם⁶⁹; הוֹצִיאָן - הִכְשָׁרוּ בַּמַּיִם שֶׁעָלִיָּהֶן אִי שֶׁעַל
- 11 יָדָיו, שֶׁהָיָה נִתְּלָשׁוּ בְּרָצוֹן. מִיָּצֵד? צָנוֹן אִי לָפֶת
- 12 שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמַּעְרָה - נִדָּה מִדִּיחָתוֹ שֶׁם וְהוּא טָהוֹר;
- 13 הַעֲלָתָהּ כָּל שֶׁהוּא מִן הַמַּיִם - נִטְמָא בְּמַגְעָה⁷⁰.

(68) שם מ"ו. (69) שמים מחוברים בקרקע אינם מכשירים, אע"פ שהפירות נרטבו מרצון בעלים. (70) בנגיעה שלאחר הוצאתם מן המים.

- 14 יב. קֶפֶה⁷¹ שֶׁהִיא מְלֵאָה תוֹרְמוֹסִין⁷² וְנִתְּוֹנָה⁷³ לְתוֹךְ
- 15 הַמַּקְנָה - מוֹשִׁיט יָדוֹ הַטְּמֵא וְנוֹטֵל תוֹרְמוֹסִין מִתּוֹכָהּ
- 16 וְהֵן טָהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִכְשָׁרוּ, שֶׁהָיָה מִתּוֹכָהּ נִטֵּל
- 17 וְאֵין רָצוֹנוֹ בַּמַּיִם שֶׁעָלִיָּהֶן⁷⁴. הַעֲלֵם⁷⁵ מִן הַמַּיִם -
- 18 הַנּוֹגְעִין בְּקֶפֶה טְמֵאִין⁷⁶, שֶׁהָיָה הִכְשָׁרוֹ בַּמַּיִם
- 19 שֶׁבִּקְפָּה שֶׁנִּתְּלָשׁוּ בְּרָצוֹנוֹ⁷⁷, וְשֶׁאֵר כָּל הַתוֹרְמוֹסִין
- 20 שֶׁבְּתוֹךְ הַקֶּפֶה טָהוֹרִין⁷⁸.

(71) שם. (72) מין קטנית. (73) שלא לרצונו. (74) ואין זה דומה לדין צנון שבהלכה הקודמת, מפני ששם מדיחה ברצון. (75) צ"ל העלה (דפוס רומא ר"מ וכת"י תימן, וכן גורס ה'תוספות יום טוב'), פירוש, הטמא העלה את כל הקופה מן המקווה. (76) שהקופה נטמאה מנגיעת הטמא, ומטמאה את התורמוסים. (77) כשהוציא את הקופה מן המקווה. (78) אפילו אם הוא אב הטומאה, מפני שהקופה נעשית ראשון, והתורמוס הנוגע בה הוא שני, ואין שני עושה שלישי בחולין (רבינו בפירושו למשנתינו). ויוצא מזה, שאם התורמוסים תרומה, נטמאו גם אלה שנגעו בנוגעים בקופה.

פירשו גם הר"ש והרא"ש במשנה, והמשנה כתבה "הניתזין והצפין" מפני הבבא השניה שבה נחלקו בית שמאי ובית הלל בניתזין וצפין. ואם נטל את העריבה לשפוך את המים במקום אחר, סוברים בית שמאי מכיון שלא שפך המים בו במקום, אלא העביר את העריבה למקום אחר, הרי רצה שיישארו למשך זמן מה בעריבה, וזה נקרא לרצונו ומכשירים. ודעת בית הלל, שיש כאן סברא נגדית: מכיוון שהוא שופך את המים - גילה דעתו, שאינו רוצה בהם בכלל (ראה רא"ש כאן) ולכן אמרו שאינם מכשירים. בבבא שניה מדובר, כשהניח העריבה בכוונה שירדו לתוכה המים. כאן הדבר פשוט, שהמים שבתוכה מכשירים לדברי הכל, ולא הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. ובניתזין וצפין נחלקו. בית שמאי אומרים מכיון שירדו לעריבה לרצונו, אע"פ שניתזו או נשפכו - מכשירים, ובית הלל חולקים, מפני שלא התכוון להם אלא למים שיישארו בעריבה. ובנטלה לשפכה משמיעה אותנו המשנה, שגם בית הלל מודים שהמים שבתוכה מכשירים, ואין אנו אומרים, הרי גילה דעתו שאינו רוצה כלל במים אלה, ומכל שכן כשלא נטלה לשפכה, כמבואר למעלה. עד כאן פירוש המשנה, ועכשיו נמשיך בפירוש דברי רבינו: (59) המילה "שבתוכה" אינה במשנה, ורבינו הוסיף אותה, שלא טענה לומר שהמחלוקת במשנה היא בניתזים וצפים, אבל במים שבתוך העריבה מכשירים גם לדעת בית הלל כשנטלה לשפכה. (60) נראה שהמילה "שבתוכה" נעתקה ממקומה בטעות, ומקומה הנכון למטה אחר המילים "הרי אלו" (בדוחק גדול אפשר לפרש שהכוונה לצפים שהיו בתוכה לפני שנשפכו, אבל יש להעדיף העברתה למטה כמו שכתבנו. ראה השלמות). (61) ממקומם הראשון. נימוק זה אינו במשנה, ונאמר למעלה בפירושו למשנתנו לדעת בית שמאי בבבא ראשונה, כשלא הניח את העריבה בכוונה, ושם לא נתקבל על דעת בית הלל מפני שיש גם סברא נגדית, כמו שביארנו, ושתי הסברות שקולות, ולכן מעשה הנטילה לשפכה לא מעלה ולא מוריד. אולם כאן, כשהניח מרצונו, מסביר רבינו, למה אין השפיכה מועילה כגילוי דעת שאינו רוצה במים - ואומר, שיש כאן סברא נגדית "שתלשן מרצונו", ומשום כך מכריע גילוי דעתו הראשון, שהניח בכוונה. ומתוך אותו הטעם ששתי הסברות שקולות ומבטלות זו את זו, פוסק רבינו, בלא הניח בתוכה אינם מכשירים (ראה למעלה ה"א וה"ב).

- 1 ט. הַמְּטָבִיל אֶת פְּלִי וְהַמְּכַבֵּס אֶת פְּסוּתוֹ בְּמַעְרָה:
- 2 הַמַּיִם הָעוֹלִין בִּידָיו - בְּרָצוֹן⁶², וּבִרְגָלָיו - אֵינָן
- 3 פְּתוּשִׁין בְּרָצוֹן⁶³.

(62) פירוש, המים שעלו בידי אגב כביסה, נידונים כתלושים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"כ"ו סיון תשע"ו

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ו

הלכות שגגות

פרק רביעי

(1) יבאר דין העושה עבירות הרבה בהעלם אחד, ואם עשה מעשה שחייב עליו משום שמות הרבה אם חייב על כל שם.

1 א. העושה עבירות² הרבה בהעלם אחת³ - חייב
2 חטאת על כל אחת ואחת⁴. אפילו עשה הארבעים
3 ושלש אלו שמנינו⁵ בהעלם אחת - חייב ארבעים
4 ושלש חטאות⁶. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא
5 חייב עליו משום שמות הרבה⁷ - חייב על כל שם
6 ושם⁸. והוא שהיו האסורין פלן באין באחת⁹ או
7 אסור מוסיף¹⁰ או אסור כולל¹¹. כיצד? השוחט
8 בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לעבודה זרה -
9 חייב שלש חטאות¹²: משום שוחט קדשים בחוץ,
10 ומשום מחלל שבת, ומשום עובד עבודה זרה;
11 שהרי שלשת האסורין באין באחת¹³. במה דברים
12 אמורים?¹⁴ באומר בגמר זביחה הוא עובד אותה¹⁵;
13 אבל אם לא היתה פונתו לכך¹⁶ - משישחט בה מעט
14 לשם עבודה זרה תאסר¹⁷, ואינו חייב משום שחוטאי
15 חוץ עד שישחוט שנים¹⁸ או רב שנים¹⁹, ונמצא
16 בשגמר השחיטה שחט בהמה האסורה לקרן,
17 שאינו חייב עליה משום שוחט בחוץ²⁰, כמו
18 שבארנו²¹. היתה²² חטאת העוף²³, והיה חצי קנה
19 שלה פגום²⁴, והוסיף בו²⁵ כל שהוא²⁶ בשבת לשם
20 עבודה זרה - חייב שלש חטאות²⁷, שהרי שלשת
21 האסורין באים באחת²⁸. וכן העושה מלאכה²⁹ ביום
22 הכפורים שחל להיות בשבת - חייב שתי חטאות³⁰,
23 מפני ששני האסורין באין באחת³¹. הבא על אשת
24 אחיו הקנים³² כשהיא נדה - מביא שלש חטאות³³:
25 משום אשת איש, ומשום אשת אח, והן שני אסורין
26 הבאין באחת, ומשום נדה, שהוא אסור מוסיף³⁴;
27 שמתוך שנתוסף בה אסור זה לבעלה - נוסף
28 ליבמה³⁵. וכן פיוצא בזה. הבא על אביו - חייב
29 שתים³⁶: אחת משום ערות אביו לא תגלה, ומשום
30 ואת זכר לא תשכב. וכן הבא על אחי אביו - חייב
31 שתים³⁷, שנאמר: ערות אחי אביו לא תגלה³⁸. הבא
32 על הזכור והביא זכור עליו³⁹ בהעלם אחת, אף על
33 פי שהן שני גופין⁴⁰ - אינו חייב אלא חטאת אחת⁴¹;
34 שנאמר: ואת זכר לא תשכב - השוכב והנשקב שם
35 אחד⁴² הוא. וכן הבא על הבהמה והביא בהמה

עליו⁴³ בהעלם אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת⁴⁴.
עשו השוכב והנשקב בהמה וזכור כבעילה אחת.⁴⁵

(2) שהעושה אותן בשוגג, חייב עליהן חטאת. (3) כן
בכתב-יד תימן. ובדפוס רומי כאן ולהלן בסמוך, ובדפוסים
חדשים, בטעות: "אחת". ורוצה לומר, אפילו בהעלם אחד
(וכל-שכן אם עשה בכמה העלמות). והיינו, שנעלמו ממנו
כל האיסורים האלו, וחשב שהם מותרים, ורק אחר שעשה
כל אותן העבירות, נודע לו שהם אסורים. (4) דברי ר'
יוחנן בכריתות ב: ולמד זאת ממה שכתבה התורה בבא על
אחותו חייב כרת באופן מיוחד בפרשת קדושים (ויקרא כ,
יז), אף כי אחותו נכללה בין שאר עריות החייבים כרת (שם
יח, כט), וזה בא ללמד, שכשם שאחותו חייב עליה אפילו
אם עשאה ביחד עם עבירות אחרות, כמו כן כל יתר העריות
כולן - חייב הוא על כל אחת ואחת מהן. ורבי יצחק וכן
רבנן (כריתות שם) למדו זאת ממה שנאמר (שם יט): "ואל
אשה בנות טומאתה לא תקרב לגלות ערותה", ולא נאמר
"ואל נדה בטומאתה לא תקרב" - ללמדך שהוא חייב על
כל אשה ואשה, אפילו בהעלם אחד. (5) למעלה פ"א
הלכה ד. (6) ארבעים ושלש לאו דוקא, שהרי באשה לא
שייך "השוכב עם זכר", ו"הבא על אביו", ו"הבא על אחי
אביו" ו"שוכב עם בהמה". ובגבר לא שייך "האשה
שמביאה עליה את הבהמה" (לחם-משנה). (7) כלומר,
משום מקראות רבים = אזהרות הרבה. (8) משנה בכריתות
יג: וראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה יב. (9) שאם
לא כן "אין איסור חל איסור" (פי"ז מהלכות איסורי ביאה
הלכה ח). (10) כשבא על אשת אחיו הקיים, כשהיא נדה,
כמבואר להלן. וראה בהלכות איסורי ביאה שם. (11) כאן
לא נתן לנו רבינו דוגמא מ"איסור כולל". אבל כבר פיישה
בפרק יד מהלכות מאכלות אסורות הלכות יח"ט, והדגימה
באחד שאכל חלב ביום הכיפורים, שכיון שאיסור יוכ"פ חל
גם על דברים המותרים, חל הוא גם על חלב, ובניגוד
ל"איסור מוסיף" שלמעלה, שחל איסור נוסף על האיסור
גופו, ואנו אומרים: מתוך שהגרושה אסורה לכהן הדיוט,
אסורה היא גם לכהן גדול, אע"פ שבלא זה היא אסורה עליו
- כאן ב"איסור כולל" לא נוסף איסור על האיסור גופו, אלא
אנו אומרים: מתוך שאסור הוא לאכול ביום הכיפורים -
דברים המותרים, נאסר הוא גם בחלב. (12) ברייתא בחולין
מ. (13) שהרי כל האיסורים הללו אינם על ה"חפצא",
אלא על ה"גברא" ומוזהר על כולם כאחד - בשעת שחיטה.
(14) שהוא חייב שלש חטאות. (15) לעבודה-זרה, גמרא
שם: (16) שיעבוד אותה בגמר זביחה, אלא עובד אותה
מיד עם התחלת השחיטה. (17) דברי עולא שם. כי
במעשה כל שהוא בבהמה לשם ע"ז נאסרה הבהמה (פ"ח
מהלכות ע"ז הלכה א). ואף-על-פי שאין אדם אסור דבר
שאינו שלו (ראה שם), וקדשים שלו אף הם ממון גבוה -
כיון שהוא מתכפר בהם הם נחשבים שלו והוא יכול
לאוסרם (גמרא שם, וראה גם רש"י - לח"מ). ולפי מה

שָׂאָר אָחִי יַעֲקֹב⁶⁴, נֹסֵף לַיַּעֲקֹב בְּה⁶⁵ אֲסוּר אֲשֶׁת
אָחִיו⁶⁶. מֵת אוֹ גֵרֶשׁ⁶⁷ וְנִשְׁאֵת סָרַח זוֹ לַיִּשְׁמָעֵאל⁶⁸ -
מִתּוֹךְ שְׁנֵאֲסָרָהּ עַל שָׂאָר אָחִי וַיִּשְׁמָעֵאל⁶⁹, נֹסֵף
לַיַּעֲקֹב בְּה⁷⁰ אֲסוּר אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו. מֵת וַיִּשְׁמָעֵאל
וְנִפְלָה לַיִּבּוֹם לִפְנֵי יִצְחָק⁷¹, וְעָבַר יִצְחָק וַיִּבְרָא אֶת
עַל פִּי שְׂהִיָּא שְׁנִיָּה לִזְ⁷² - מִתּוֹךְ שְׁנֵאֲסָרָהּ עַל שָׂאָר
אָחִיו⁷³, נֹסֵף בְּה אֲסוּר לַיַּעֲקֹב מִשּׁוּם אֲשֶׁת אָבִיו
וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ, שְׁשֻׁנֵּי הָאֲסוּרִין בָּאִין בְּאַחַת⁷⁴.
אִם שְׁנֵי יַעֲקֹב וְכָא עַל סָרַח זוֹ כְּשֶׁהָיָה נְדֵה⁷⁵ בְּחֵי
יִצְחָק בְּעִלָּה⁷⁶ וּבְחֵי רַחֵל אֲשֶׁת יַעֲקֹב⁷⁷ - הָרִי זֶה חֵיב
עָלֶיהָ שְׁמוֹנָה חֻטָּאוֹת: מִשּׁוּם בֵּת בְּתוּרָה⁷⁸, וּמִשּׁוּם
אֲחוּת אֲשֶׁת⁷⁹, וּמִשּׁוּם כְּלָתוֹ⁸⁰, וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָחִיו⁸¹,
וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו⁸², וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָבִיו,
וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ, וּמִשּׁוּם נְדֵה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

(45) בשוגג. ומקור הלכה זו בכריתות יד: במשנה ובגמרא.
(46) אסורה. (47) משום שמונה שמות. משנה שם.
(48) שהוא בעלה של רחל, בתו של לבן. (49) שהיא אשתו
השניה, ואינה בתו של לבן. (50) שהוא חותנו של יעקב.
(51) שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו.
(52) אחרת חוץ מסרח. (53) שעדיין אין על יעקב שום
איסור "אחות אשתו", וכשנולדה סרח חלים על יעקב שני
האיסורים: "בת בתו" ו"אחות אשתו" בבת אחת, ואילו
היתה ללבן עוד בת, לא היתה סרח נאסרת משום בת בתו,
כיון שיעקב כבר נאסר באיסור "אחות אשתו" באחותה של
רחל, אין איסור "בת בתו" חל עליו, אף כי לגבי סרח באים
שני האיסורים כאחד (מרכבת המשנה, וראה לחם-משנה).
(54) נכדתו, שהיא בת תמנע, שהיא בתו של יעקב.
(55) רחל. (56) לבן. ולא מאמה. (57) שמיד עם לידתה
של סרח, חלים על יעקב שני האיסורים כאחד, וכבר אמרנו
למעלה, שבבת אחת חל איסור על איסור. (58) בן יעקב,
שהיא בת אחותו, ומותרת לו. (59) בנישואין אלו.
(60) משום "אשת אחיו". (61) בנישואין אלו.
(62) שמתוך שנאסרה על בני יעקב, נאסרה גם על יעקב
עצמו, שהרי באיסור מוסיף - חל איסור על איסור, כנ"ל.
(63) נקט אחי יעקב מאמו, משום דלהלן, שנשאת לישמעאל
ונפלה לייבום לפני יצחק, שאם היתה נשואה לפני זה לאחי
יעקב מאביו, הרי היא כלתו של יצחק, ואינה נופלת לפניו
לייבום, כמפורש בפ"ו מהלכות יבום וחליצה שערורה פטורה
מן החליצה ומן היבום (כסף-משנה), ואפילו אם עבר ויבמה
אינה "אשת אב", שהרי אין קידושין תופסין בכלתו. ועוד,
שהרי היא אסורה עליהם משום אשת אח, ולא חל עליהם
שום איסור אחר. לכן כתב שנישאה לאחי יעקב מאמו, ואם
כן אינה אסורה לא על יצחק ולא על אחי יעקב מאביו.
(64) משום אשת אח. (65) בנישואין אלו, על האיסורים
הקודמים. (66) שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף.
(67) בעלה, שהוא אח של יעקב. (68) דוד יעקב, שהוא אחי
יצחק אביו. (69) באיסור אשת אח. (70) בנישואין אלו.
(71) שהוא אביו של יעקב. שמן התורה יש חיוב על יצחק
לייבמה, ורק מדרבנן אסרו לייבם בת נכדתו, משום איסור

שכתב רבינו בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה כא, שמה שאין
אדם אוסר דבר שאינו שלו הוא משום שאין כוונתו אלא
לצער, אין צריך לטעם הנ"ל, לאסור את הקדשים, שהרי
בקדשים לא שייך לומר שהוא מתכוון לצער (מרכבת
המשנה בהלכות ע"ז שם). (18) שני הסימנים = הקנה
והוושט. (19) רוב שני הסימנים. ראה משנה חולין כז.
"שחט רוב שנים בבהמה, שחיטתו כשרה". וראה שם מ.
שאינו חייב משום שחטי חוץ אם לא שחט אלא סימן אחד.
(20) דברי הגמרא שם, שהוא כמתחך בעפר. (21) בפ"ח
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו ואילך, שאינו חייב על
שחיטת קדשים בחוץ אלא על הראויים ליקרב על המזבח.
(22) זו ששחט בחוץ, בשבת לע"ז. (23) שהעוף מותר
בשחיטת רוב סימן אחד (חולין כז). ואף-על-פי שהכשירו
בפנים (=בעזרה) במליקה - לענין "שחטי חוץ", אינו חייב
אלא אם שחטו (זבחים קיא: במשנה). (24) חתוך.
(25) שחט אותה. (26) וע"י הכל-שהו נגמרת השחיטה
בעוף, ואם היה העוף חולין, מותר הוא באכילה (פ"א
מהלכות שחיטה הלכה יא). (27) חולין מ:
(28) שבשחיטת הכל-שהו עובר הוא על שחטי חוץ, על
שחיטה לע"ז והוא מחלל את השבת. (29) בשוגג.
(30) גם משום שבת וגם משום יוהכ"פ. והיא מחלוקת
בבביתא חולין קא: ודין זה הביא רבינו גם להלן פ"ו הלכה
ו. (31) בבביתא שם למדו ממה שנאמר (ויקרא כג, גכז)
"שבת היא", "יום הכיפורים הוא", לחייב על שניהם. אבל
לפי מה שפסק רבינו, שאיסור חל על איסור בבת אחת, אין
צורך ללימוד זה, ועיין רש"י שם ד"ה שלה. (32) החי,
ואם כן היא גם אשת אח וגם אשת איש. (33) משנה
ביבמות לג:
(34) שהרי היא נאסרת גם על בעלה בזמן
נדתה. (35) לאחיו של בעלה, זה שבא עליה באיסור.
(36) סנהדרין נד. (37) שם. (38) וגם משום "זאת זכר לא
תשכב". (39) כלומר, אותו הזכור שלפני זה בא הוא עליו,
אבל אם הביא עליו זכר אחר חייב שתים, ראה להלן פ"ה
הלכה ג. (40) ראה להלן שם, כי גופין מחלקין לחייבו
שתים. (41) מחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע בכריתות ג,
ופסק כר"ע (כסף-משנה). (42) שר"ע דורש שם "לא
תשכב", קרי ביה גם "לא תשכיב", ונחשב כאילו בא הוא
פעמיים על הזכר הזה בהעלם אחד. (43) אותה הבהמה
שבא עליו לפני זה. ראה להלן פ"ה שם. (44) כריתות שם.
ולדברי אביו, גם ר' ישמעאל שמחייב שתים אצל הבא על
הזכור והביא זכר עליו, מחייב רק אחת אצל הבא על
הבהמה והביא בהמה עליו, וראה להלן שם.

1 ב. יֵשׁ בּוֹעֵל⁴⁵ בְּעִלָּה אַחַת⁴⁶ וְחֵיב עָלֶיהָ שְׁמוֹנָה
2 חֻטָּאוֹת⁴⁷. פִּיּוּצָא? יַעֲקֹב⁴⁸ שְׁהִיָּתָה לוֹ בֵּת מִזְלָפָה⁴⁹
3 וַיִּשְׁמָה תִּמְנֵעַ, נִשְׂאָ לָבֶן⁵⁰ תִּמְנֵעַ⁵¹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת
4 וַיִּשְׁמָה סָרַח, וְאִין לָלֶכֶן בֵּת⁵² אֶלָּא רַחֵל לְבָדָה⁵³,
5 נִמְצְאָת סָרַח בֵּת בֵּת יַעֲקֹב⁵⁴ וְאַחוּת אֲשֶׁת⁵⁵ מֵאֲבִיהָ⁵⁶
6 הֵן שְׁנֵי אֲסוּרִין הֵבִאִין בְּאַחַת⁵⁷. נִשְׂאָת סָרַח לְרֵאוּבֵן⁵⁸
7 וְנִשְׁאָרָה⁵⁹ עַל שָׂאָר בְּנֵי יַעֲקֹב⁶⁰, נֹסֵף בְּה⁶¹ אֲסוּר
8 לַיַּעֲקֹב וְהָרִי הִיא כְּלָתוֹ⁶². מֵת רֵאוּבֵן אוֹ גֵרֶשׁ וְנִשְׂאָת
9 סָרַח זוֹ לְאָחִי יַעֲקֹב מֵאִמּוֹ⁶³ - מִתּוֹךְ שְׁנֵאֲסָרָהּ עַל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"א סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קבג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלו אלא חטאת אחת, כגון שבא על אשה אחת שישנם עליה שלשה לאווין אלו (שם טו. דברי ר' אבהו בשם ר' יוחנן). (90) וזהו מה שאמרו (שם) במשנה "אמרו לו, שלשתן שם אחד הן".

ה. אָבֵל הָבֵא עַל אֲחֻתּוֹ, שֶׁהִיא אֲחֻת אָבִיו וְהִיא אֲחֻת אִמּוֹ - חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת⁹¹; שְׁנָאֵמֶר: עֲרוֹת אֲחֻתּוֹ גֵּלָה - חֵיב עַל אֲחֻתּוֹ בְּפָנָיו עֲצֻמָּה וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲחֻת אִמּוֹ וְאֲחֻת אָבִיו⁹². וְהִיאֵךְ תִּהְיֶה זֹאת? כְּגוֹן שֶׁבֵּא עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה שְׁתֵּי בָנוֹת, וּבָעַל אֶחָת מִבָּנוֹתָיו וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן; כְּשִׁיבּוֹא הַמִּמָּזוֹר הִזָּה עַל הַבַּת הַשְּׁנִיָּת, שֶׁהִיא אֲחֻת אִמּוֹ הַמִּמָּזוֹרָה, שֶׁהִיא אֲחֻתּוֹ מֵאָבִיו, שֶׁהִיא אֲחֻת אָבִיו מֵאִמּוֹ - חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזוֹ⁹³.

(91) משנה וגמרא שם טו. (92) שהענין הזה של "ערות אחותו גילה" נכפל בפסוק (שם) כדי להורות שהוא חייב על כל שם ושם. (93) אם עשה מעשה אחד שחייב עליו משום שמות הרבה, שחייב על כל שם ושם, ראה למעלה הלכה א.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ו

פרק חמישי

(1) יבאר דין הבא על ערוה אחת בביתא הרבה בהעלם אחד או על עריות הרבה.

א. הָבֵא עַל עֲרוּהָ² בִּיאֹת הִרְבָּה³ בְּהֶעֱלֵם אֶחָת⁴, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּין בְּעִילָה וּבְעִילָה יָמִים הִרְבָּה⁵, הוֹאִיל וְלֹא נֹדַע לוֹ בִּינְתָיִם⁶ וְהָרִי הִיא גּוֹף אֶחָד⁷ - הָרִי הַכֹּל שֶׁגָּגָה אֶחָת וְאִינוּ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אֶחָת⁸. אָבֵל אִם שָׁגַג בָּהּ וְאַחֵר כֶּף נֹדַע לוֹ, וְחֹזֵר וְשָׁגַג בָּהּ עֲצֻמָּה וּבְעִילָה וְאַחֵר כֶּף נֹדַע לוֹ, וְחֹזֵר וְשָׁגַג בָּהּ עֲצֻמָּה וּבְעִילָה - חֵיב עַל כָּל בְּעִילָה וּבְעִילָה⁹; שֶׁהִידְעוֹת מְחַלְקוֹת הַשְּׁגָגוֹת¹⁰.

(2) אחת הנשים האסורות עליו באיסור עריות המנויות בפרשת אחרי מות, ופורטו למעלה (פ"א ה"ד). (3) בא עליה וחזר ובא עליה על אותה הערוה עצמה כמה פעמים. (4) כן הוא "אחד", בכת"י תימן ובדפוס רומי (וכן צריך להיות להלן בכל הפרק). והיינו שנעלם ממנו כל הזמן כי אשה זו אסורה עליו. (5) להלן פ"ז ה"ב לענין שבת (אם ידע עיקר דין שבת, ושכח בכמה שבתות, שהם שבת בהעלם אחת) ולהלן ה"ה לענין נדה (אם שגג ובא על נדה אחת כמה פעמים בזמנים שונים של נדות, כגון שבא עליה וטהרה מנדתה וטבלה, וחזרה וראתה ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה, בהעלם אחד) כתב רבינו כי ימים מחלקים את השגגה האחת לחייבו כמה חטאות. והיינו מפני שיש ימי היתר בין פעולה אחת של איסור לבין פעולה שניה, אבל כאן שאין ימי היתר מפסיקים בין ביאה לביאה - הכל שגגה אחת, וראה להלן פ"ז ה"א, ובכריתות יז, א. (6) בין ביאה אחת לשניה, וכל הבעילות האסורות נעשו

שניות, ראה יבמות כא. כי בת נכדתו היא איסור שניות מדרבנן (פ"א מהלכות אישות הלכה ו, אות יא). ובמשנה שם כ. "איסור מצוה = שניות מדברי סופרים, חולצת ולא מתייבמת". (72) ותופסין קידושין באיסור דרבנן. (73) של יעקב מאביו, משום אשת אב. (74) וחלים שניהם בבת אחת על האיסורים הקודמים, ששניהם מוסיפים עליהם, ובאיסור מוסיף אמרינן איסור חל על איסור. (75) ומתוך שנאסרה על בעלה יצחק, נאסרה גם על יעקב, כמבואר למעלה הלכה א. (76) אבל לאחר מיתתו, אינו חייב משום אשת איש. (77) שהיא אחות סרח, אבל לאחר מותה של רחל אינו חייב משום איסור אחות אשתו, שאיסור אחות אשתו אינו אלא בחיי אשתו (ויקרא יח, יח). (78) סרח בת תמנע בת יעקב. (79) שהיא בתו של לבן, והיא אחות רחל אשת יעקב. (80) אשת בנו ראובן, שאסורה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה (פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה א). (81) שהרי נישאה לאחיו מאמו, ועיין שם הלכה ב. (82) שהרי נישאה לישמעאל.

ג. כָּל אֱלוֹ שֶׁתֵּאָסֵר זֶה הָעֲרוּהָ עֲלֵיהֶן בְּאִסּוֹר מוֹסִיף, צָרִיךְ שֶׁיְהִי הָאֲנָשִׁים הָאֲחֵרִים מְצוּיִין בְּעוֹלָם⁸³ כְּדִי שֶׁתֵּאָסֵר עֲלֵיהֶן, וּמִתּוֹךְ שֶׁתֵּאָסֵר עֲלֵיהֶן תּוֹסֵף אִסּוֹר אַחֵר לָזֶה; אָבֵל אִם אֵינָן מְצוּיִין - אֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְאִלוֹ הִיא לָזֶה בָּנִים אוֹ אֲחִים הִיתָה נֹאסֶרֶת עֲלֵיהֶן - יתּוֹסֵף אִסּוֹר לְזִמְנָהּ⁸⁴, שֶׁהִרִי אֵין שָׁם עֵתָה לֹא בֵּן וְלֹא אָח. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.

(83) כך נלמד מהגמרא בכריתות שם, שאמרו "מורה ר' יוסי באיסור מוסיף, מאי איסור מוסיף איכא הכא? דאיכא ברא לסבא, מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה, איתוסף איסורא לגבי דידיה". הרי שדווקא אם יש לו לאביו בן, הרי זה איסור מוסיף (כסף-משנה). (84) לזה שהיא אסורה עליו מקודם באיסור אחר.

ד. מִי שֶׁהִיא נְשׂוּי שְׁלֹשׁ נָשִׁים, וּבֵא עַל אֶמָּה שֶׁל אֶחָת מֵהֶן, שֶׁהִיא אִם אֶמָּה שֶׁל שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא אִם אָבִיהָ שֶׁל שְׁלִישִׁית⁸⁵, אָף עַל פִּי שֶׁזָּקְנָה זֶה הִיא חֲמֹתוֹ וְאִם חֲמֹתוֹ וְאִם חֲמִיו וּשְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵן⁸⁶ וְאִסּוֹר בֵּת אֶחָת הִיא⁸⁷ - אֵינוּ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אֶחָת⁸⁸. לְפִי שְׁנָאֵמֶר בְּאִשָּׁה וּבִתָּה: וּבֵת בָּנָה וּבֵת בִּתָּה שְׁאֵרָה הֵנָּה זִמָּה הִיא - הַפְּתוּב עֲשָׂה שְׁלֹשָׁה גּוֹפִין כְּגוֹף אֶחָד⁸⁹, לְפִיכֶךְ יִחָשְׁבוּ הַשְּׁלֹשָׁה שְׁמוֹת כְּשֵׁם אֶחָד⁹⁰.

(85) כגון שנשא את לאה ונשא גם את בתה של רחל אחותה של לאה, וגם את בת בנו של לבן, שהוא אחיהן של לאה ורחל, ושגג ובא על אשת לבן (אחר מות) שהיא אמם של לאה ורחל אחיהן. (86) ג' איסורים הם. (87) כגון שקידש את שלשתן בבת אחת על-ידי שליח. (88) משנה בכריתות יד: "ר' יוחנן בן נורי אומר, הבא על חמותו, חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. אמרו לו, שלשתן שם אחד הן". (89) כלומר, התחיל בשלש נשים, וסיים בלשון יחיד "זימה היא", להורות כי לפעמים אינו חייב על שלש

23) ראה למעלה פ"ד ה"א. (24) כלומר, הזכר שבא עליו מקודם, אותו הזכר עצמו הביא אחר-כך עליו. (25) שני זכרים. (26) על זכר אחד. (27) זכר אחד. (28) כן הוא ב"ירושלמי" סנהדרין פ"ז ה"ט, ובבבלי כריתות שם, אבל מהבבלי סנהדרין שם נשמע לכאורה לרבי ישמעאל כי אף בשני גופים חייב אחת, וראה ב"אור שמח" כאן, וב"מעשה רוקח" פ"ד ה"א, מה שכתבו בזה. (29) שמה שאנו אומרים כי הבא על בהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת (ראה למעלה פ"ד שם), שאין זה אלא אותה הבהמה שבא עליה לפני זה, אותה הבהמה עצמה הביא עליו לאחר מכן, אבל בבהמה אחרת – חייב שתי חטאות, משום שהם שני גופים.

ד. האשה שהביאה עליה בהמות הרבה בהעלם אחת - חייבת חטאת על כל בהמה ובהמה³⁰, שהרי גופין מחלקין; והרי זו כמי שנבעלה לאנשים הרבה בהעלם אחד, שהיא חייבת חטאת על כל איש ואיש³¹.

(30) נלמד ממה שכתב קודם ה"ג (כסף-משנה), ואף אם הביאה את הבהמה הזאת עליה כמה פעמים, אינה חייב על בהמה אחת כ"א חטאת אחת, ועל עוד אחרת חטאת שניה. (31) ראה להלן ה"ה.

ה. האשה שהלך בעלה למדינת הים, ושמה³² שמה או שפאו עדים שמה, ונשאת, בין על פי עצמה³³ בין על פי בית דין³⁴, ונודע שבעלה קים - חייבת קרבן אחד³⁵. ואם נשאת לאנשים הרבה או שזנתה עם אנשים הרבה³⁸ - חייבת חטאת על כל איש ואיש, מפני שהן גופים מחלקין, ואף על פי שהכל בשגגה³⁹ אחת. הבא על הנדה בשגגה, ושהרה מנדתה וטבלה, וחקרה וראתה נדה, ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה⁴⁰ - חייב על כל פעם ופעם⁴¹, אף על פי שהוא בהעלם אחת⁴². והוא גוף אחד⁴³; ושזמן נדות זה חוץ מזמן נדות השנית⁴⁴, והרי הן פשטי נשים נדות⁴⁵.

(32) מעד אחד, או מעבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, ואע"פ שאין דבר שבערונה פחות משנים – הקילו רבנן בדבר זה להאמין לכל אלו, משום שדבר העשוי להתגלות הוא ואינם חשודים לשקר בו, ועוד שלא תשאנה בנות ישראל עגונות (פ"ב מהל' גירושין ה"ט, ופ"ג הכ"ט). (33) זה מוסב על "באו עדים שמת ונישאת", שאפשר לה להנשא אפילו בלא הוראת בית-דין (ראה רש"י יבמות פז: ד"ה ניסת שלא ברשות ב"ד). (34) זה מוסב על "שמעה שמת", וכגון שהעיד לפניו עד אחד או עבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, שכל ההיתר הוא על-פי בית-דין. (35) משנה, יבמות פז, ב: "האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך וכו', ניסת שלא ע"פ ב"ד, תצא וחיבת בקרבן". ומה שאמרו שם במשנה: "ניסת על-פי בית-דין תצא ופטורה מן הקרבן" – נדחה מן ההלכה, שכן אמרו זעירי ורבא (שם צב.) שאין זו הוראה כלל, אלא טעות

בהעלם אחד. (7) וראה להלן ה"ג, כי גופים מחלקים את ההעלמה האחת לחייבו בכמה חטאות. (8) כריתות טו, א. מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, ופסק רבינו כחכמים. (9) קרבן חטאת. (10) כלומר, הידיעות שבין בעילה אחת לשניה מחלקות השגגות, שלא יחשבו כשגגה אחת, וחייב על כל ידיעה וידיעה. ראה להלן פ"ו ה"א וה"ט, ומקור דבר זה בשבת עא, ב - ובכריתות יז, ב - במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם היתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת וכו'".

ב. הבא על הערה ביאות הרבה בהעלם אחת, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה בין כל ביאה וביאה¹¹, שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה - הוא מביא חטאת אחת, והיא מביאה חטאת על כל ביאה וביאה¹². הוא היו לו ידיעות בינתיים¹³, והיא בהעלם אחת - הוא מביא חטאות הרבה¹⁴, והיא מביאה חטאת אחת¹⁵.

(11) כגון שבשעת ביאה נעלם ממנה שזה אסור, ואחר הביאה נודע לה, ושוב שכחה, ושוב נודע לה, וחזר הדבר כמה וכמה פעמים, ולו לא נודע עד לאחר כל הביאות. (12) תוספתא, כריתות פ"א (הובאה בכריתות, שם). (13) שנודע לו בין ביאה לביאה כי בעל באסור, ובשעת הביאות שכח שדבר זה אסור. (14) על כל ביאה וביאה. (15) תוספתא, שם.

ג. הבא על עירות הרבה בהעלם אחת¹⁷, אף על פי שכל משם אחד¹⁸, הואיל והן גופים מחלקים¹⁹ - חייב על כל אחת ואחת²⁰. פיצד? הרי שבעל חמש נשיו נדות או שפא על חמש אחיותיו או על חמש בנותיו בהעלם אחת - חייב על כל גוף וגוף. מביא אחת למד, שזה שאמרו חכמים²²: הבא על הזכור והביא זכור עליו בהעלם אחת - חייב חטאת אחת²³, במה דברים אמורים? פשהה אותו הזכור עצמו²⁴; אבל אם היה זכור אחר, בין שפא על שניהם²⁵ בין שפא על זה²⁶ והביא זה עליו²⁷ - חייב על כל גוף וגוף²⁸. והוא הדין בבא על הבהמה והביא בהמה עליו²⁹.

(16) בא בשוגג על כמה נשים האסורות עליו. (17) שנעלם ממנו שדבר זה אסור במשך כל זמן הביאות האלו, ולא נודע לו בין ביאה לביאה. (18) כלומר, משום איסור אחד. (19) מכיון שהביאות הללו לא היו בגוף אחד אלא בכמה גופים. (20) על כל גוף וגוף חייב קרבן חטאת מיוחד, משנה כריתות טו, א: "הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחת, שהוא חייב על כל אחת ואחת", ובגמרא שם, נאמר הטעם: "הואיל והן גופים מוחלקים". וכ"ש אם היו הנשים הללו אסורות כל אחת משום איסור אחר, שהרי אפילו במעשה אחד אם יש בו כמה שמות, חייב כמה חטאות על כל שם ושם, ראה למעלה פ"ד ה"א. (21) שאנו מחלקים באיסור אחד בין כמה גופים, שחייב כמה חטאות, לבין גוף אחד שחייב חטאת אחת על כמה ביאות, ראה למעלה ה"א. (22) כריתות ג, א. וסנהדרין נד, ב. דברי רבי עקיבא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"א סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמה - שניהן טמאים בספק⁶⁵ ופטורין מקרבן⁶⁶; 18
ואם שהתה כדי שתדיר מן המטה ותדיח את פניה⁶⁷ 19
ואחר כך קנחה עצמה⁶⁸ ונמצא דם⁶⁹ - בעלה טהור⁷⁰. 20

46) קביעותה לראות דם. 47) והרי נכשל ובא על נדה.
48) שניהם הבעל ואשתו. 49) שבועות יח, א.
50) שמחויב קרבן. וכגון שבא על אשתו נדה וחשבה שהיא
טהורה, ראה למעלה פ"ב ה"ח. 51) כלומר, כיון שזה
אונס. 52) המטלית שהיא מקנחת עצמה אחר התשמיש.
53) המטלית שהוא מקנח עצמו אחר התשמיש. כי דרך איש
ואשה לבדוק עצמם אחר התשמיש: הוא קינח עצמו
במטלית שלו, והיא במטלית שלה (פ"ד מהל' איסורי ביאה
ה"ד-טו). וראה להלן בהמשך ההלכה, לענין בא עליה
סמוך לוסת, שלפעמים יש הבדל בין אם נמצא הדם על
שלה, לבין אם נמצא הדם על שלו. 54) אף כי ודאי בעל
נדה, פטורים מטעם הנ"ל שזה אונס גמור, ואין חיוב חטאת
אלא על השוגג. 55) שאסור לבוא עליה בעונה הסמוכה
לוסתה, שמא תראה דם בשעת תשמיש (הל' איסורי ביאה
שם ה"ב, ועיי"ש כמה הוא זמן עונה). 56) כלומר, אין
זה מזיד, שהרי לא התכוון לבעול בעת שהיא נדה. וגם אין
זה אונס, כי לא היה לו לבעול סמוך לוסת, אלא שוגג הוא,
וראה למעלה פ"ב ה"ט בדין אומן. 57) כיון שזהו שוגג,
וחייבים חטאת. 58) שהוא קינח בו אחר התשמיש.
59) שבעת ימים, היא משום טומאת נדתה, והוא משום
שהבועל נדה כנדה, כמו שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי
נדתה עליו וטמא שבעת ימים". 60) חטאת כל אחד מהם,
משנה נדה יד, א. לפי מה שביארו בשבועות יח, א -
שמשנה זו עוסקת בבא עליה סמוך לוסתה. ואף-על-פי
שקינח זמן רב אחרי התשמיש - כיון שנמצא על שלו,
בוודאי ממנה הוא שראתה בשעת תשמיש. ועי' רש"י שם.
61) הדם. 62) כלום, אלא קינחה עצמה מיד סמוך
לפרישתו. 63) משנה, שם: "נמצא על שלה אותיום
(=תיכף) טמאין וחיביבין קרבן", שגם כאן ברור הדבר
שראתה דם בשעת התשמיש. 64) מזמן פרישתו של
הבעל, ועד שקינחה את עצמה. 65) טומאת שבעה. שיתכן
כי הדם בא לאחר התשמיש, ברייתא שם, ב. ומפרש רב
חסדא (שם) כי גם במשנה הביאור כך. 66) מן החטאת
(שם). ומשום שאין חטאת בהמה באה על הספק (ראה פ"ז
מהל' פסולי המוקדשין ה"י), אבל הם חייבים בקרבן אשם
תלוי (גמרא, שם טו). 67) "כוונת פניה, הוא לשון נקיה"
(רבינו בפי"ה"מ, נדה שם). כלומר, פניה של מטה, אותו
המקום (ראה רש"י, שם). 68) כלומר, ששהתה זמן
שאפשר בו לרדת מן המיטה וכן לקנח את עצמה. ורק לאחר
משך זמן זה קינחה עצמה. 69) על המטלית שקינחה בה.
70) שאנו תולין כי הדם הזה בא לאחר גמר התשמיש, ואילו
בשעת התשמיש לא היתה נדה כלל (משנה, נדה שם,
מחלוקת רבי עקיבא וחכמים, ופסק כחכמים).

ז. מי שעבר ובעל סמוך לוסת⁷¹ על דעת שתקדם⁷² 21
ביאתו לראית הדם, והרגישה האשה שנטמאת 22
בשעת תשמיש ואמרה לו נטמאתי - הרי זה לא 23
יפרש כשהוא מתקשה⁷², כמו שבארנו בהלכות 24

היא, וראה להלן פ"ד ה"ג, ובמה שכתבנו שם.
36) מחלוקת רבי אליעזר וחכמים (שם צב. לענין הורוה
בית-דין להנשא והלכה וקלקלה, כגון אלמנה לכהן גדול
וכו', והוא-הדין, לפי ההלכה, בנישאת על-פי בית-דין
שחייבת בקרבן) ופסק כחכמים, שחייבת קרבן אחד על כל
הביאות שבא עליה בעלה השני, הואיל ולא נודע לה
בינתיים שבעלה הראשון חי, וראה רש"י שם. 37) שם:
"מודים חכמים לרבי אליעזר, שאם נשאת לחמשה בני אדם
שחייבת קרבן על כל איש ואיש, הואיל והם גופים
מוחלקים". 38) משנה, שם פז, ב: "הורוה ב"ד לינשא,
והלכה וקלקלה - חייבת בקרבן", ובגמרא שם צב, א - "מאי
קלקלה, ר"א אומר זינתה (= כלומר בלי קידושין), ורבי
יוחנן אומר אלמנה לכ"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט",
אבל זינתה פטורה מן הקרבן, שטוענת לב"ד: אתם עשיתם
אותי לפנויה. וכל זה אינו לפי דעת המשנה שנישאת על-פי
ב"ד פטורה מן הקרבן, אבל לפי ההלכה שגם נישאת חייבת
קרבן, כל-שכן שזינתה, חייבת בקרבן (ועי' 'מאירי' שם
פז:). 39) כגון שחשב שהיא טהורה, או ששכח שהנדה
אסורה. 40) בהעלם אחד, שלא נודע לו כל הזמן שהיא
נדה, וכגון שהיא לא סיפרה לו כל הדבר שהיא נדה וטבלה
ושוב פרסה נדה, או שלא נודע לו כל הזמן שהנדה אסורה.
41) חטאת אחת על כל עת נדתה (דברי רבא, כריתות יז).
42) כלומר, שהוא בעל את הנדה בכל הפעמים בהעלם
אחד. 43) כלומר, האיסור הוא גוף אחד, שהרי בעל אותה
אשה כמה פעמים ולא בעל כמה נדות, ובהעלם אחד וגוף
אחד, היה מן הדין שלא לחייב אלא חטאת אחת בלבד.
44) כלומר, שעת נדתה הראשונה אינו בעת נדתה השניה.
וזה כאילו שכח בכמה שבתות שהן שבת ועשה בהן מלאכה
בהעלם אחד, שהימים שבין שתי השבתות מחלקים לחייבו
בכמה חטאות (ראה להלן פ"ז ה"ב) - כמו כן גם הטבילות
שבין עת נדתה האחת לבין עת נדתה השניה, נחשבות כמו
ימים שבין השבתות. 45) שהבא עליהן בהעלם אחד,
חייב שתי חטאות, ראה למעלה ה"ג וה"א.

ו. הבא על אשתו שלא בשעת וסתה⁴⁶ וראתה דם 1
בשעת התשמיש⁴⁷ - הרי אלו⁴⁸ פטורין מקרבן 2
חטאת, מפני שזה פאנוס הוא ולא שוגג⁴⁹. ששהשוגג⁵⁰ 3
היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדק יפה יפה ודקדק 4
בשאלות - לא היה בא לידי שגגה, ולפי שלא טרח 5
בדרישה ובחקירה ואחר כך יעשה צריך פפירה; אבל 6
זה - מה לו לעשות? הרי טהורה היתה ושללא בשעת 7
וסתה בעל. אין זה אלא אנס. ולפיכך⁵¹, בין שנמצא 8
דם על עד שלה⁵² בין שנמצא על עד שלה⁵³ - 9
פטורין⁵⁴. אבל אם עבר ובא עליה סמוך לוסת⁵⁵, 10
ודמה שבעל ויפרש קדם שתראה דם, וראתה בשעת 11
התשמיש - חיבין בקרבן, שזו היא שגגה⁵⁶. לפיכך⁵⁷, 12
אם נמצא דם על עד שלה⁵⁸ - שניהם טמאים⁵⁹ וחיבין 13
בקרבן⁶⁰. נמצא⁶¹ על עד שלה: אם קנחה עצמה מיד 14
כשפרש הבעל ולא שהתה⁶² - שניהם טמאים וחיבין 15
בקרבן⁶³; ואם שהתה⁶⁴ כדי שתושיט ידה לתחת הפר 16
או לתחת הפסת ותטל עד לבדק בו ואחר כך קנחה 17

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ו

פרק נשי

(1) יבאר שדין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות, ואם האיסורין מצטרפין לקרבן.

- 19 א. דין שגגת המאכלות² כדין שגגת הבעילות³.
- 20 לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם
- 21 אחת⁴, אף על פי שיש ביניהן ימים רבים - אינו חייב
- 22 אלא חטאת אחת⁵. כיצד? אכל חלב היום ואכל חלב
- 23 למחר וחלב למחר⁶ בהעלם אחת, אף על פי שהן
- 24 בשלשה תמחויין⁷ - אינו חייב אלא אחת. אבל אם
- 25 אכל פזית חלב ונודע לו, וחזר ואכל פזית חלב
- 26 ונודע לו - חייב על כל אכילה ואכילה; שהידיעות
- 27 מחלקות השגגות⁸. אבל פחצי זית חלב⁹ וחזר ואכל
- 28 פחצי זית חלב בהעלם אחת, אף על פי שהן שני
- 29 תמחויין¹⁰ ואף על פי שהפסיק ביניהן¹¹ - הרי אלו
- 30 מצטרפין ומביא חטאת; שאין התמחויין מחלקין¹².
- 31 והוא שלא ישנה ביניהן¹³ יותר מכדי אכילת שלש
- 32 ביצים¹⁴, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.
- 33 שפשם שמצטרף השעור¹⁵ למזיד למלקות, כך
- 34 מצטרף השעור לשוגג לקרבן¹⁶.

(2) האסורים. (3) ברור הוא, מדברי המשנה כריתות יא: (4) כלומר, אם אכל דבר איסור כמה פעמים, ונעלם ממנו במשך כל הזמן (מתחלת האכילה הראשונה עד סוף האכילה האחרונה) כי דבר זה אסור באכילה. (5) על כל האכילות, כי לענין האכילות אין הימים מחלקים, כי אם הידיעות מחלקות וכל זמן שלא נודע לו ביניהם אינו חייב אלא אחת. (6) כלומר, למחר של המחר, שהוא יומיים אחרי האכילה הראשונה. (7) נתבשרו בשלוש קערות, בשינוי מלאכת בישולם. וראה להלן פרק ט הלכה ט כי התמחויין מחלקים במעילה, אבל לענין חיוב כריתות פסק כרבי עקיבא (כריתות טו:); כי אין התמחויין מחלקים את ההעלם בין להקל ובין להחמיר, שאינו חייב חטאת על כל תמחוי ותמחוי, אף כי רבי יהושע שהוא רבו של רבי עקיבא סובר כי התמחויין מחלקין, פסק כרבי עקיבא שהשיב לרבי יהושע במשנה (שם), ובגמרא נסתפקו אם קיבל רבי יהושע תשובת רבי עקיבא או לא קיבל, וכיוון שרבי עקיבא הוא וודאי ורבי יהושע הוא ספק - אין ספק מוציא מידי וודאי. (8) במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם הייתה ידיעה ביתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת". (9) כי שיעור אכילת חלב לענין כרת ומלקות במזיד, וחטאת בשוגג - הוא בכזית. (10) בשתי קערות ושנתבשר חצי זית זה בשינוי מלאכת הבישול מאשר חצי הזית השני - אין אומרים התמחויין מחלקים, אלא שני החצאי זיתים מצטרפים. (11) שאכלם בנפרד ובהפסקה ביניהם. (12) בין להקל ובין להחמיר וכרבי עקיבא. (13) אין הכוונה שלא ישנה מסוף אכילת חצי זית ראשון להתחלת אכילת חצי זית שני, אלא מתחילת אכילת החצי זית הראשון עד סוף אכילת החצי זית השני. וכן מצאנו בגמרא ברכות יב:

- 1 אסורי ביאה⁷³. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד ופרש
- 2 כשהוא מתקשה - חייב שתי חטאות⁷⁴: אחת על
- 3 בניתו, שהרי בעל נדה⁷⁵, ואחת על יציאתו⁷⁶,
- 4 שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים?⁷⁷
- 5 בשידע שאסור לבעל בשעת הוסת ודמה שתקדם
- 6 בעילתו לראייתה, ולא ידע שאסור לפרש מיד,
- 7 שנמצאו לו שתי העלמות⁷⁸ בשתי הבעילות⁷⁹; אבל
- 8 אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הוסת⁸⁰, ולא ידע
- 9 שאסור לפרש מן הטמאה מיד, אף על פי שפרש
- 10 מיד והוא מתקשה - אינו חייב אלא חטאת אחת⁸¹;
- 11 מפני שפניסתו ויציאתו, שהן פשתי בעילות, בשגגה
- 12 אחת הן, ובהעלם אחת עשה הפל⁸². והוא הדין
- 13 בשאר העריות⁸³, שאם שגג ובא על הערוה על דעת
- 14 שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה והוא בתוך
- 15 התשמיש - לא יפרש מיד, שיציאתו הנאה לו
- 16 כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד ופרש והוא
- 17 מתקשה - אינו חייב אלא חטאת אחת⁸⁴, שהפל שגגה
- 18 אחת היא.

(71) נקט כן כדי לחייבו גם על הכניסה כדלהלן, ואילו שלא בשעת וסתה פטור על הכניסה (למעלה ה"ו). (72) כשהאבר עדיין חי. (73) פ"ד ה"א. (74) משנה, שבוועת יד, ב: "היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו", ובגמרא שם יז, ב: "איתמר, אביי וכו' חייב שתיים". (75) בשוגג. (76) שפירש באבר חי, ופרישה זו נחשבת לו כביאה בפני עצמה. (77) שם יח, א - בגמרא. (78) לפי שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה. שהרי שגגת הכניסה, לאו במותר ואסור היתה השגגה, כמו שהיתה שגגת הפרישה, אלא ביכול לבעול לפני זיבת הדם ובאינו יכול, ולעולם יודע הוא שהוא מזהר שלא לבעול סמוך לוסתה, וכיון שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה, אינו שייך לדין של אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שהוא חייב חטאת אחת (ר"י מיגש, שבוועת שם). ורש"י פירש שם, שהן שתי העלמות לפי שיטתו ידיעה באמצע. (79) בכניסה וביציאה, שהן כשתי בעילות נפרדות. (80) ואמרה לו באמצע התשמיש: נטמאתי. (81) (שבוועת, שם). (82) ששתי השגגות בענין אחד הם, שהוא במותר ואסור שבבעילת הנדה (ר"י מיגש, שם), ולפירוש רש"י שם הטעם, משום שאין כאן ידיעת החטא, כי הוא סבור שהוא אנוס ולא עשה חטא, מכיון שאינו יודע שאסור לבעול סמוך לוסתה, ונחשב הכל להעלמה אחת. (83) פשוט הוא (כסף-משנה). (84) בהיתר ואיסור הביאה, ואע"פ שיש כאן ידיעה ביתיים, בין הכניסה לבין היציאה (וראה למעלה ה"א, כי הידיעות מחלקות השגגות) וצריך להתחייב שתי חטאות, גם על הכניסה וגם על היציאה - מכיון ששגגת הכניסה גרמה לשגגת היציאה, אין הידיעה מחלקת ואינו חייב אלא חטאת אחת ('אור שמח'. וראה ב'הר המורה' ובהגהות הגרע"א בשם סדרי טהרה).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחת - חייב על כל שם ושם³². כיצד? כגון שאכל חלב ודם ונותר ופגול³³, פזית מכל אחד ואחד, בהעלם אחת - מביא ארבע חטאות. וכן כל פיוצא באלו. וכל האוכל פזית אחד שנתקבצו בו שמות הרבה³⁴ בהעלם אחת³⁵, אם נתקבצו באסור מוסף או באסור כולל או באסור בת אחת³⁶ - חייב על כל שם ושם³⁷. לפיכך, השמא שאכל פזית חלב³⁸ ונותר³⁹ ביום הפגורים - מביא ארבע חטאות ואשם⁴⁰: חטאת אחת משום טמא שאכל קדש, ואחת משום אוכל חלב, ואחת משום אוכל נותר, ואחת משום יום הפגורים. והוא שישטרף אכל אחר עם פזית זה עד שישלימו לכבותבת⁴¹. ומביא אשם ודאי למעילה, שהרי נהנה מן ההקדש בשגגה⁴².

(32 חטאת מיוחדת. (33 שעל כל אלו חייב חטאת בשוגג. (34 כלומר, שחלו על כזית זה כמה איסורים. (35 שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו. (36 אבל חוץ מהאופנים הנ"ל - אין איסור חל על איסור. (37 משנה בכריתות יג: "ש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם", ובגמרא יד. אמרו כי באיסור מוסף ובאיסור כולל לא אמרו "אין איסור חל על איסור". (38 מבהמת קדשים. (39 שנותר לאחר זמן הקרבתו, שאסור גם משום נותר. (40 "אמרו שאמתת הדין הזה הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיביא שתי שערות בשנים המסוימות, לכשיגיע לפרקו נאסר עליו אכילת חלב ואכילת קדשים בטומאה בשעה אחת, הרי אלו שני איסורין באים כאחת וחייב גם כן במעילה על האכילה הזאת, לפי שקודם שהייתה הבהמה קודש היה אסור לאכול חלבה ומותר ליהנות בו ולפי שהקדש נאסר בהנאה, מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף נמי איסור לעניין אכילה דחייב על אכילתו אשם מעילה וזהו איסור מוסף, וגם כן החלב הזה שאכל קודם שיהא נותר היה מותר לגבוה ואסור להדיוט וכשיהיה נותר נאסר לגבוה, איתוסף נמי בה איסור לעניין אכילה, ולפיכך חייב על אכילתו משום נותר, ואם אכלו ביום הכיפורים איתוסף עליו איסורי אכילת היום שהוא איסור כולל כל האוכלים וכל המשקים והואיל ואסור ביום הזה לאכול דבר המותר הרי הוא גם כן מוסף איסור בדבר האסור באכילתו, לפי שהוא כולל החלב הזה בכלל מה שאסור לאכול". (41 ששיעור אכילה שחייבים עליה ביום הכיפורים הוא ככזבת הגסה (=תמרה גדולה). (42 כי המועל בהקדש בשוגג משלם מה שנחנה בתוספת חומש ומביא איל לאשם.

ה. האוכל ושותה ביום הפגורים בהעלם אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת. אכילה ושתיה אחת היא⁴³.

(43 כלומר, שתייה בכלל אכילה היא, ושתייה נלמדו מפסוק אחד. וראה למעלה הלכה א כי האוכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. העושה מלאכה ביום הפגורים שחל להיות

"כל השנה כולה אדם מתפלל וכו' חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים", הרי ש"בין", הוא מתחילת ראש השנה עד סוף יום הכיפורים, שהרי בלעדי ראש השנה ויום הכיפורים אין עשרה ימים. (14 כחכמים במשנה כריתות יב: האומרים עד שישעה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס ופסק גם כר' יוחנן בן ברוקא עירובין פג. כי שיעור אכילת פרס הוא כדי אכילת שלוש בצים. (15 לכזית שלם. (16 לא מבורר למה פשוט לו לרבינו שמצטרף למלקות יותר ממה שמצטרף לקרבן.

ב. אכל נותר¹⁷ מחמשה זבחים, פזית¹⁸ מכל זבח, בהעלם אחת, אף על פי שאכלן בחמשה תמחויין¹⁹ - אינו חייב אלא חטאת אחת; שכלן שם אחד הן²⁰, והתמחויין אינן מחלקין²¹. וגופי הזבחים אינן מחלקין²², שאחד האוכל פשוט מזבחים רבים או מזבח אחד²³. וכן השוחט חמשה זבחים בחוץ²⁴ בהעלם אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת²⁵. הא למה זה דומה? למשתחוה לחמש צורות²⁶ בהעלם אחת²⁷.

(17 בשר זבח שנותר לאחר זמן אכילתו, שאם אכלו במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת. (18 כי שיעור אכילת נותר להתחייב בה, הוא כזית. (19 נתבשרו כל זבח וזבח בקערה אחרת. (20 כלומר, אינם אלא איסור אחד והוא איסור נותר. (21 את השגגות שיתחייב בהן כמה חטאות. (22 לחייבו כמה חטאות ואף על פי שבעריות אמרנו למעלה (פרק ה הלכה ג) שגופים מחלקים - שם בעריות אי אפשר לבעול כולן בבת אחת, ולפיכך הגופים מחלקים, אבל אכילת נותר יכולה להיות מכל הזבחים בבת אחת, ולכן אין הגופים מחלקים. (23 שווים הם, שאינו חייב אלא חטאת אחת, שאין הדין משתנה על ידי היותם כמה גופין, וכרבי עקיבא במשנה שם. (24 בחוץ לעזרה. (25 במשנה שם: שאל ר' עקיבא לר' יהושע על השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחד, אם חייב חמש חטאות או חטאת אחת, ואמר ר' יהושע שהוא חייב חמש בקל וחומר ממעילה, ודחה ר' שמעון דבריו, עיין שם, וכשם שאין גופים מחלקים לגבי אכילת נותר, כך אין מחלקים לעניין שחיטת קדשים בחוץ, שאפשר לשחוט את כולם בבת אחת. (26 של עבודה זרה. (27 בהשתחוואה פשוט הדבר בהעלם אחד, שהרי בהשתחוואה אחת יכול לעבוד לחמש צורות, ואילו באכילה ושחיטה - לכל אחד אכילה מיוחדת ושחיטה מיוחדת.

ג. הקיז דם²⁸ לבהמתו²⁹ וקבלו³⁰ בשני פוסות ושתאן בהעלם אחת - אינו מביא אלא חטאת אחת³¹.

(28 חיבל בבהמה והוציא דם שהנפש יוצאה עימו, והוא דם הקילוח (=היוצא בזרם חזק), שהשוותה דם זה במזיד - חייב כרת, ובשוגג מביא חטאת. (29 בהמתו לאו דווקא אלא הוא הדין לחיה ועוף, ולא בא אלא למעט דם דגים, חגבים, שקצים, רמשים, ודם האדם. (30 לדם. (31 ומפרש רבינו שהמדובר בהעלם אחד, אבל בשתי העלמות הכל מודים שחייב שתיים.

ד. האוכל מאכלות הרבה משמות הרבה בהעלם

61) שהעבירו ברגליו. 62) בשבת שם אמר רבה שאפילו לרבן גמליאל האומר "אין ידיעה לחצי שיעור", אין זה אלא באופן ששיעור המלאכה נגמר כשהוא שוגג, אבל כאן ששיעור ארבע אמות (עם כלות שתי האמות השניות) נגמר בהיותו מזיד, מודה רבן גמליאל שהוא פטור. וולפי מה שרבינו פוסק כרבנן, שיש ידיעה לחצי שיעור - אפילו אם לא היה מזיד אלא באמצע ולא במשך שתי אמות שניות, באופן ששיעור המלאכה נגמר בהיותו שוגג, גם כן פטור.

ט. האוכל פזית חלב וכן חלב בהעלם אחת, ונודע לו על הראשון וחרור ונודע לו על השני - מביא שתי חטאות; שהידיעות מחלקות⁶³ ואף על פי שעדיין לא הפריש הקרבן⁶⁴. אבל אם נודע לו על שניהן פאחת - מביא חטאת אחת. וכן יראה לי, שהוא הדין בפעילות⁶⁵.

63) בין הכזית הראשון לשני, להתחייב שתי חטאות, אף אם הידיעה לא הייתה בין אכילה לאכילה. 64) על הכזית הראשון שנודע לו לראשונה. כן אמר רב אשי (שם) שדברי רבי יוחנן הם בין לפני שהפריש הקרבן ובין לאחר שהפריש הקרבן. 65) שאף על פי שלעניין "גופים מחלקים" יש הבדל בין אכילת איסור שאין הגופים מתחלקים, לבין ביאות אסורות שהגופים מחלקים לפי שאי אפשר לבעול כולן בבת אחת, - כאן לעניין "ידיעות מחלקות" אין הבדל בין אכילות אסורות לבין ביאות אסורות שבשתייהן אמרו ידיעות מחלקות.

י. אבל פזית ומחצה⁶⁶ בהעלם אחת, ונודע לו על פזית⁶⁷, וחרור ואכל חצי זית בהעלמו של שני⁶⁸ - אינו חייב אלא חטאת אחת⁶⁹; שאין חצי זית האחרון מצטרף לראשון, אף על פי שהוא בהעלמו, שהרי נודע לו על מקצת העלמה⁷⁰.

66) חלב. 67) ועל מחצית הכזית לא נודע לו. 68) כלומר, בהעלם אחד עם מחצית הכזית הקודמת, שעדיין לא נודע לו עליה עד שגמר לאכול גם המחצית השנייה. 69) על אכילת הכזית הראשון. 70) והרי זה כאילו נודע לו על כל ההעלמה, וגם על מחצית הכזית, שהרי אם היה מביא קרבן על הכזית הראשון והיה מתכפר גם על מחצית הכזית הראשון שלא נודע לו, אף על פי שכזית שלם אינו מתכפר אלא אם כן נודע לו, ואף ר' יוחנן האומר: ידיעות מחלקות גם לאחר אכילה - בכזית, מודה בחצי זית.

יא. אבל שני זיתי חלב בהעלם אחת⁷¹ ונודע לו על אחד מהן, וחרור ואכל פזית אחר בהעלמו של שני, והביא חטאת על הראשון⁷² - ראשון ושני מתפפרין⁷³, אבל שלישי לא נתפפר⁷⁴; אלא פשיידע לו עליו - יביא חטאת אחת. הביא חטאת על השלישי⁷⁵ - שלישי ושני מתפפרין, ששניהם בהעלם אחת, וראשון לא נתפפר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי⁷⁶ - שלשתן מתפפרין, מפני

1 בשבת - חייב שתי חטאות, מפני שהן שני אסורין
2 הבאין פאחד⁴⁴.

44) דין זה מובא גם למעלה פרק ד הלכה א (ופורש שם) וחרור רבינו ושנאו כאן לחלק בינו לבין אוכל ושותה שקדם (כסף משנה).

3 ז. אבל פחצי זית חלב וכן חצי זית דם בהעלם אחת
4 - אינו חייב קרבן. פשם שאין האסורין מצטרפין
5 למלקות⁴⁵, כמו שבארנו בהלכות מאכלות
6 אסורות⁴⁶, כן אין מצטרפין לקרבן.

45) ראה בפרק יט מהלכות סנהדרין הלכה א כי האוכל כזית חלב או כזית דם וכו' במזיד - חייב מלקות, נוסף לחיוב הכרת. 46) פרק ד הלכה יז ופרק יד הלכה ה, שאם אכל כחצי זית מאיסור אחד ועוד חצי זית מאיסור אחר אין מצטרפין לכזית שלם לחייב מלקות.

7 ח. אבל פחצי זית⁴⁷ ונודע לו⁴⁸ וחרור ושכח⁴⁹, ואכל פחצי זית אחר⁵⁰ בהעלם שני - פטור⁵¹; שהרי נודע לו בניתים, ויש ידיעה לחצי שיעור⁵². וכן אם כתב אות אחת [בשבת]⁵³ בשגגה ונודע לו וחרור ושכח, וכתב אות שניה סמוכה לה⁵⁴ בהעלם שני - פטור מקרבן חטאת⁵⁵. וכן כל פירצא בזה. וכן אם הוציא שתי אמות בשוגג⁵⁶ ושתי אמות במזיד ושתי אמות בשוגג⁵⁷; אם בזריקה⁵⁸ - חייב. לא מפני שאין ידיעה לחצי שיעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה⁵⁹, לפיכך לא הועילה לו הידיעה שביניהם⁶⁰. ואם בהעברה⁶¹ - פטור; ויש ידיעה לחצי שיעור⁶², כמו שבארנו.

47) מדבר איסור, בשוגג. 48) שאכל דבר איסור. 49) כי דבר זה אסור באכילה. 50) מאותו איסור. 51) מחיוב חטאת, אף כי אכל כזית שלם בפחות מכדי אכילת שלוש ביצים. 52) כלומר, הידיעה בין אכילת החצי שיעור הראשון לאכילת החצי השני מועילה לחלק בין שני חצאי השיעורים שלא יצטרפו זה עם זה להוות ביחד שיעור שלם לחיבו. 53) ראה בפרק יא מהלכות שבת הלכה ט כי אין חייבים על כתיבה בשבת אלא אם כתב שתי אותיות לפחות. 54) לאות הראשונה. ראה שם הלכה יא כי אין חייב על כתיבת שתי אותיות בשבת אלא אם נהגות (=נקראות) זו עם זו. 55) שיש ידיעה לחצי שיעור. 56) כלומר, הוציא ברשות הרבים בשבת, כי המעביר ארבע אמות ברשות הרבים בשבת בשוגג חייב חטאת. 57) שיש לו בזה ידיעה, בין שתי האמות הראשונות שהעביר, לבין שתי האמות האחרונות. 58) כלומר, אם הוצאה זו הייתה דרך זריקה שזרק חפץ ובשעה שהחפץ עבר את שתי האמות הראשונות היה שוגג, ובשתי האמות האמצעיות נודע לו, ושוב שכח בשעה שהחפץ עבר את שתי האמות האחרונות. 59) כרבא בשבת קב. שאף לחכמים הסוברים יש ידיעה לחצי שיעור, בזריקה מצטרפות, כיוון שאין בידו להחזירה. 60) והרי זה כאילו לא הייתה לו ידיעה כלל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 חֲטָאת אַחַת¹⁴. פִּיּוּד? יָדַע שֶׁזֶּה עֲבוּדָה זָרָה וְשֹׁאֵסוֹר
19 לְעִבְדָּה, אָבֵל לֹא יָדַע שֶׁהִשְׁתַּחֲוִּיתָ וְהִנְסוֹף עֲבֵרָה,
20 וְהִשְׁתַּחֲוִּיתָ וְהִנְסוֹף - חֵיב שְׁפָתַי. יָדַע שֶׁאֵלּוּ עֲבוּדוֹת הֵן
21 וְאִסּוּר לְעִבְדָּה בְּהֵן לֹאֵל אַחֵר, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה עֲבוּדָה
22 זָרָה, לְפִי שֶׁלֹּא הִתְהַוָּה שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב¹⁵, וְעָלָה עַל
23 יָדָעוֹ שֶׁאֵין קְרוֹיִין עֲבוּדָה זָרָה אֶלָּא שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב,
24 וְעִבְדָּה בְּכָל הָעֲבוּדוֹת - אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת.

(2) השתחוואה היא אחת מארבע עבודות (פ"ג מהלכות עבודה זרה הלכה ג). אחד השתחויה בפישוט ידים ורגלים או בלא פישוט ידים ורגלים, משעה שיכבוש פניו בקרקע - נסקל (פ"ו שם הלכה ח). (3) ואפילו אין דרך עבודתה בד' עבודות הללו (סנהדרין ס: ושם פ"ג הלכה ג). (4) יין, ככתוב (דברים לב, לח) "יין נסיכם". או דם שכתוב (תהלים טז, ד) "בל אסין נסכיהם מדם" (סנהדרין שם). (5) הקטיר החלבים, כמו שנאמר (דברים שם) "אשר חלב זבחימו", וראה בסנהדרין שם: "ולחקטיר חלבה". ובתפארת ישראל פ"ז מסנהדרין משנה ו, פירש: "המקטר בשר או קטורת מבשמים". (6) שנאמר (שמות כב, יט) "זובח לאלהים יחרם". (7) שנעלם ממנו כי הדברים האלה אסורים. (8) על כל דבר ודבר, גמ' סנהדרין סב. "תני רבי זכאי קמיה דר' יוחנן, זיבח וקטיר וניסך והשתחויה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, שנאמר (שם כ, ה) "לא תעבדם", הכתוב עשאן כולן עבודה אחת - (שם סג). אמר ליה, פוק תני לברא (דטעות הוא - רש"י). ובדף סג. "אמר אביי, שלש השתחוואות בעבודה זרה (= "לא תשתחוה להם" - שמות שם, "כי לא תשתחוה לאל אחר - שם לד, יד, "לא תשתחוה לאלהיהם" - שם כג, כד) למה? - אחת לדרכה, אחת לשלא כדרכה, ואחת לחלק". כלומר, לחלק, שחייב על כל עבודה ועבודה, ופסק רבינו כר' יוחנן ואביי. (9) עושה צרכיו לפני עבודה זרה - שנקראת פעור, וזו היא דרך עבודתה. (10) או מסלק אבן (רבינו בפי"ה סנהדרין שם, וכן כתב הרע"ב שם). (11) שדרך עבודתה בזריקת אבן (או בסילוק אבן). ומרקוליס פירושו: חילוף שבח, "מר" מלשון חילוף, "קילוס" מלשון שבח (רע"ב שם) [שאעפ"י שבמקרא הוא לשון גנאי - בתלמוד הוא לשון שבח, וראה ב"ערוגת הבושם" חלק א עמוד 150 והערה 18]. וכל זה דוקא בפעור ובמרקוליס, אבל בעבודה זרה אחרת, שאין דרך עבודתה בכך - פטור (שם סא). (12) כמבואר למעלה שהשתחוואה יצאה לחלק, לחייב על כל עבודה ועבודה. (13) כלומר, בשאר עבודות שדרכם בכך. (14) על כל העבירות, שם סב. ובכריתות ג. אמרו על מה שנאמר (ויקרא ד, ב) "ועשה אחת מהנה" - פעמים שחייב אחת על כולן, ופעמים שחייב על כל אחת ואחת, וכו'. אחת שהיא הנה: זדון עבודה זרה ושגגת עבודות. הנה שהיא אחת: שגגת עבודה זרה וזדון עבודות. (15) בסנהדרין ובכריתות שם, משום שנאמר (שמות כ, כ) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב", טעה וסבר שרק עבודה זרה של כסף וזהב אסור.

25 ב. כָּלֵל גְּדוֹל אֶמְרוּ בְּשִׁפְתָּה¹⁶: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֶקֶר שִׁפְתָּה
26 וְשִׁכַח שֶׁנֶּעֱשֶׂה וְיִשְׂרָאֵל¹⁷ עַל הַשִּׁפְתָּה, או שֶׁנֶּעֱשֶׂה
27 והוא קָטָן לְבִין הַעֲבוּדִי כּוֹכְבִּים¹⁸, או נִתְגַּדֵּר קָטָן

1 שְׁהִרְאִשׁוֹן וְהִשְׁלִישִׁי בְּהַעֲלֵמוֹ שֶׁל אֶמְצָעִי; וּכְשִׁינִידַע
2 לוֹ עַל הָרִאשׁוֹן וְעַל הַשְּׁלִישִׁי - אֵין צָרִיךְ לְהִבְיֵא
3 חֲטָאת אַחֶרֶת.

(71) שאינו חייב אלא חטאת אחת. (72) ועל השני והשלישי לא נודע לו עוד. (73) ששניהם בהעלם אחד, ואף על פי שידעו מחלקות (למעלה הלכה ט) - אין זה אלא אם נודע לו על השני לפני שהקריב החטאת, אבל אם הקריב החטאת לפני שנודע לו על השני, כיוון שעדיין לא נתחייב עליה קרבן, כל זמן שלא נודע לו, נגזרת היא אחרי הראשונה ומתכפרת איתה. (74) אף על פי שבגמרא שם אמרו שרבא חזר בו ופסק שהשלישי נגזר אחרי השני ומתכפר איתו - אין זה אלא לריש לקיש שסובר ידיעות אינן מחלקות (שם עא:); והשני מתכפר ביחד עם הראשון (בלי גרירה) ולפיכך גזר הוא את השלישי, אבל לדעת רבינו שידעו מחלקות והשני אינו מתכפר אלא משום שנגזר אחרי הראשון, מאחר שלא נודע עליו בעת הקרבת הקרבן כנ"ל, אינו יכול לגזור את השלישי, כי הכל מודים שאין גרירה אחר גרירה. (75) כלומר, נודע לו עליו ועדיין לא נודע לו לא על השני ולא על הראשון, והביא קרבן על השלישי. (76) וכגון שנודע לו על זה, ועל הראשון ועל השלישי לא נודע לו לפני ההקדשה, שאם נודע לו חייב חטאת על כל אחד ואחד שהרי ידיעות מחלקות.

4 יב. מִי שֶׁאָבֵל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת¹⁷ וְנִסְתַּפֵּק לוֹ
5 אִם אָבֵל חֲלָב או שֶׁמֶן, וְאָבֵל חֲתִיכָה אַחֶרֶת מִשְׁתִּי
6 חֲתִיכוֹת¹⁸ וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אָבֵל חֲלָב או שֶׁמֶן, וְאַחֵר
7 כֶּן נִדְעָ לוֹ בְּדֹאֵי שֶׁחֲלָב אָבֵל בְּרִאשׁוֹנָה וּבְשֵׁנִיָּה -
8 אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת¹⁹; שִׁינִידַעַת סִפֵּק שֶׁהִתְהַוָּה
9 לוֹ בִּינִיתִים, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּחְלָקָה לְאַשְׁמוֹת²⁰, אֵינָה
10 מִחְלָקָה לְחֲטָאוֹת²¹.

(77) ואחת מהחתיכות הייתה חלב ואחת הייתה שומן. (78) שגם בהן אחת של שומן ואחת של חלב. (79) שהייתה כאן ידיעה אחת וודאית על שניהם בסופה. וראה למעלה הלכה ט שאם נודע לו על שניהם כאחת מביא חטאת אחת. (80) לחיבור שני אשם תלוי על כל אחת ואחת. (81) פשוט הוא לדברי כולם בכריתות יח:

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) יבאר העושה ארבע עבודות לעבודה זרה בהעלם אחד, וכל השוכח עיקר שבת.

11 א. הַמִּשְׁתַּחֲוִּיתָ לְעִבְדָּה זָרָה² וְהִנְסוֹף³ וְנִסְךְ⁴ וְקָטַר⁵ וְזִבְחָה⁶
12 בְּהַעֲלֵם אַחַת⁷ - חֵיב אֶרְבַּע חֲטָאוֹת⁸. וְכֵן אִם פָּעַר⁹
13 עֲצָמוֹ לְפַעוֹר⁹ וְזָרַק אֶבֶן¹⁰ לְמַרְקוּלִים¹¹ בְּהַעֲלֵם אַחַת
14 - חֵיב שְׁפָתַי¹². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹³ יֵהָא חֵיב עַל
15 כָּל עֲבוּדָה וְעִבְדָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהְיִיד
16 בְּעִבְדָּה זָרָה וְשִׁגְגָה בְּעִבְדוֹת אֵלֹהִים; אָבֵל אִם הִזִּיד
17 בְּעִבְדוֹת אֵלֹהִים וְשִׁגְגָה בְּעִבְדָּה זָרָה - אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - "שמירה אחת לכל שבת ושבת".

ג. וְכֵל הַיּוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם שָׁבַת וְשָׁגַג בְּמַלְאכּוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמַּלְאכּוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת²⁷ אוֹ שִׁידַע שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁחֵיבִין עֲלֵיהֶן פֶּתֶר²⁸, וְעָשָׂה מַלְאכּוֹת הִרְבָּה - חֵיב חֲטָאת עַל כָּל אֶב מַלְאכָה וּמַלְאכָה. אִפְלוּ עָשָׂה הָאַרְבָּעִים חֲסֵר אֶחָת²⁹ בְּהַעֲלֵם אֶחָת³⁰ - מִכִּיּא שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעַ חֲטָאוֹת³¹.

(27) במשנה שבת שם: "היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה". (28) כר' יוחנן שם סט. וראה למעלה פ"ב הלכה ב. (29) ל"ט אבות המלאכות שבשבת, ראה משנה שבת עג. (30) כלומר, לא ידע שחייבים עליהן כרת, אבל ידע שהן אסורות. וזה מוסב רק על הסיפא, ולא על הרישא כ"שלא ידע שמלאכות אלו אסורות", שאם לא ידע כל הארבעים חסר אחת, במה ידע שהיום שבת? (לחם-משנה, ועיין כסף-משנה). (31) דברי ר' יוחנן כריתות ב: ושבת שם, וראה למעלה פ"ד ה"א.

ד. שֶׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שָׁבַת וְשָׁגַג אֶף בְּמַלְאכּוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמַּלְאכּוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת - אִינוֹ חֵיב אֲלֵא חֲטָאת אֶחָת³².

(32) זו היא בעיית רבא מרב נחמן (שבת ע:): "העלם זה וזה בידו, מהו?". כלומר, שכח שהיום שבת, וכן שכח שמלאכות אלו שעשה, אסורות בשבת, אם הולכים אחר שכחת השבת לחייבו אחת בלבד, או אחר שגגות מלאכות לחייבו על כל מלאכה ומלאכה. ואמרו במסקנא שם: "לא שנא", ופירש רש"י: "ואינו חייב אלא אחת".

ה. הָעוֹשֶׂה אֶב וְתוֹלְדוֹתָיו³³ בְּהַעֲלֵם אֶחָת - אִינוֹ חֵיב אֲלֵא חֲטָאת אֶחָת³⁴. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר הָעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת הִרְבָּה שֶׁל אֶב אֶחָד, שְׁאִינוֹ חֵיב אֲלֵא חֲטָאת אֶחָת³⁵.

(33) ראה פ"ז מהלכות שבת, מהו אב מלאכה ומהי תולדה. (34) משנה שם סח. "העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא חטאת אחת", ומפרש רבינו בפיה"מ "מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת", וכ"ה בבבא קמא ב. לדעת רבנן ולא כר' אליעזר. וראה בפ"ז מהלכות שבת הלכות ז"ח. (35) בכריתות טז. "שאל רבי עקיבא את רבי אליעזר, בעושה מלאכות הרבה וכו' מעין מלאכה אחת בהעלם אחד וכו'" ומפרש רבינו בפיה"מ שם "כגון שיהיה ד' וה' מלאכות כולן תולדות אב אחד", ופסק כר' עקיבא שאינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. עָשָׂה תוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה וְתוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה בְּהַעֲלֵם אֶחָת - יִרְאָה לִי, שֶׁהוּא חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת³⁶.

(36) כן מפורש בבבא קמא שם: "ומה יש בין תולדה לאב? - שאם עשה שתי אבות ביחד או שתי תולדות ביחד, חייב על כל אחד ואחד". ונראה שרבינו לא גרס שם "או שתי תולדות ביחד" (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס, ועיין שם מה

1 וְהוּא בֵּין הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים¹⁹, אֶף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה
2 מַלְאכּוֹת הִרְבָּה בְּשִׁבְתּוֹת הִרְבָּה - אִינוֹ חֵיב אֲלֵא
3 חֲטָאת אֶחָת²⁰, שֶׁהַכֹּל שָׁגָגָה אֶחָת הִיא²¹. וְכֵן חֵיב
4 חֲטָאת אֶחָת עַל כָּל חֶלֶב שֶׁאָכַל²², וְחֲטָאת אֶחָת עַל
5 דֶּם²³ שֶׁאָכַל, וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזֶה בְּעִבּוּדוֹת²⁴ אֵלּוּ²⁵.
6 וְכֵל הַיּוֹדֵעַ עֵקֶר שָׁבַת אֲכַל שִׁכַח שֶׁהַיּוֹם שָׁבַת וְדָמָה
7 שֶׁהוּא חֹל, אֶף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בּוֹ מַלְאכּוֹת הִרְבָּה -
8 חֵיב חֲטָאת אֶחָת עַל הַיּוֹם כֹּלּוֹ, וְכֵן חֲטָאת עַל כָּל
9 שָׁבַת וְשִׁבְתָּ שֶׁשָּׁגַג בּוֹ²⁶.

(16) כן לשון המשנה שבת סז: ובגמרא שם סח. ביארו למה נקט התנא לשון "גדול". וראה בפירוש המשניות לרבינו שם, ודבריו מתאימים למה שכתב בפירושו לתלמוד "במספרות הגאונים" להר"ש אסף, ירושלים תרצ"ג עמוד 192. וראה מש"כ אאמור"ר שליט"א ב"סיני" כרך כו עמוד 171. (17) במשנה (שם סז:): "כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת". ואמרו בגמרא (שם סח:): "ששוכח עיקר השבת" הוא בין אם הכיר ולבסוף שכח, ובין אם לא ידע מעולם, כגון תינוק שנשבה בין הגוים או גר שנתגייר בין הגוים (וראה להלן). וכתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ואמרם כל השוכח עיקר שבת, רצונו-לומר ואפילו היתה לו ידיעה קודם לכן, ומלת שוכח תורה על זה, והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באיסור מלאכה בשבת". ונראה שכן כוונת רבינו כאן במה שכתב "ושכח שנצטוו ישראל", שזהו פירוש למה שכתב קודם "השוכח עיקר שבת". (18) ולא ידע מעולם כי יש שבת בישראל. כרב ושמואל (שם סח:): וראה למעלה פ"ב הלכה ו. (19) שלא ידע מעולם כי ה' צוה על השבת (ועיין למעלה שם). והזכיר רבינו "נתגייר קטן", שאם היה גר גדול, הרי ודאי הודיעהו ממצות שבת (והוא בכלל שכתב למעלה "השוכח עיקר שבת"), אבל קטן שמטבילין אותו על דעת בית-דין אין צורך להודיעו (כסף-משנה). (20) על כל המלאכות שעשה בכל השבתות - משנה שם. (21) בעיקר השבת. ובגמרא (שם סט:): למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ל) "את שבתותי תשמורו" - "שמירה אחת לשבתות הרבה". כלומר, אינו חייב אלא חטאת אחת לשגגות הרבה שבתות, אם שכח עיקר השבת. (22) כרבנן (שם סח:): ולא כמונבו הפוטרו לגמרי מקרבן, וראה למעלה שם. והוא-הדין אם ידע שדבר זה אסור ושכח, שאינו חייב אלא חטאת אחת על אכילות הרבה, וכתבה רבינו למעלה פ"ו הלכה א. (23) בכ"י תימן: "על כל דם". וכן הגיה מעשה רוקח. (24) צ"ל "בעבירות", וכן בכ"י תימן. (25) כלומר, בכל עבירות שחייבים עליהן חטאת (ראה למעלה פ"א הלכה ד), ולא ידע מעולם שדבר זה אסור, ואעפ"כ הוא חייב חטאת, ולא כמונבו החולק על רבנן וסובר שהוא פטור לגמרי. (26) במשנה שם סז: "היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת". ובכריתות טז: נאמר ע"ז משום שלענין שבת אמרינן שימים שבינתיים מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת. ולמדו זאת (שבת סט:)

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. שָׁגַג שֶׁהַיּוֹם שֶׁבֶת וְזָרַע בּוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהֲזִירָעָה
מִלֵּאכָה, וְכֵן בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּיחַ שֶׁכַּח שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְנִטַּע בּוֹ
וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהֲנִטְעָה מִלֵּאכָה, וְכֵן בְּשִׁלְשִׁית שֶׁכַּח
שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְהִכְרִיף אָף עַל פִּי שִׁוִּדַּע שֶׁהִבְרָכָה
מִלֵּאכָה - הֲרִי זֶה חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שֶׁהֵימִים
שִׁבְּיִן שֶׁבֶת לְשֶׁבֶת הֲרִי הֵן כִּידִיעָה אַחַת⁴⁹ לְחֵלֶק⁵⁰.

(49) כלומר, ששת הימים שבין שבת לשבת, הרי הם כידיעה המחלקת. ולשון "אחת" אינה מובנת. (50) וראה למעלה הלכה ב בדברינו, כי דין זה, שהימים שבין שבת לשבת מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת, נלמד בשבת סט: ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה אחת לכל שבת ושבת.

י. מִי⁵¹ שֶׁקָּצַר וְטָחַן כְּגִרְגֵּרָת⁵² בְּשִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזָדוֹן מִלֵּאכֹת, שְׁאִינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת⁵³, וְחִזֹּר וְקָצַר וְטָחַן כְּגִרְגֵּרָת⁵⁴ בְּזָדוֹן שֶׁבֶת⁵⁵ וְשִׁגְגַת מִלֵּאכֹת, שֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל מִלֵּאכָה וּמִלֵּאכָה⁵⁶, וְנוֹדַע לוֹ עַל קְצִירָה שֶׁל שִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזָדוֹן מִלֵּאכֹת⁵⁷ - קְצִירָה⁵⁸ גִּזְרֵת קְצִירָה⁵⁹ וְטַחֲנִינָה⁶⁰ גִּזְרֵת טַחֲנִינָה⁶¹, וּכְאֵלּוּ עָשָׂה אֲרֻבָּעִתָּן בְּשִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזָדוֹן מִלֵּאכֹת, שְׁאִינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת; וְכִיּוֹן שֶׁהִקְרִיב חֲטָאת זֶה נִתְּכַפֵּר לוֹ עַל הַכֹּל, וְכַשִּׁידָעַם אַחֵר כֵּן - אִינוּ צָרִיף לְהִבִּיא חֲטָאת אַחֶרָת⁶². אֲבָל אִם נֹדַע לוֹ תַּחֲלָה עַל קְצִירָה שֶׁל זָדוֹן שֶׁבֶת וְשִׁגְגַת מִלֵּאכֹת וְהִקְרִיב חֲטָאת - נִתְּכַפֵּר לוֹ עַל זֶה הַקְצִירָה שֶׁנֹּדַע לוֹ עָלֶיהָ וְעַל הַקְצִירָה וְהַטַּחֲנִינָה שֶׁל שִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזָדוֹן מִלֵּאכֹת; מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵיהֶן כְּמִלֵּאכָה אַחַת⁶³, וְנִגְרָה קְצִירָה וְטַחֲנִינָה עִם הַקְצִירָה, וְתִשָּׂא הַטַּחֲנִינָה שֶׁל זָדוֹן שֶׁבֶת עַד שֶׁנֹּדַע לוֹ עָלֶיהָ וְיָבִיא חֲטָאת שֶׁנִּיחָה⁶⁴. קָצַר כַּחֲצִי גִרְגֵּרָת בְּשִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזָדוֹן מִלֵּאכֹת, וְחִזֹּר וְקָצַר כַּחֲצִי גִרְגֵּרָת⁶⁵ בְּזָדוֹן שֶׁבֶת וְשִׁגְגַת מִלֵּאכֹת - הֲרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. קְצִירָה גִּזְרֵת קְצִירָה⁶⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה בְּשָׂר מִלֵּאכֹת.

(51) שבת ע: מימרא של רבא. (52) קצר כגורגרת וטחן כגורגרת (רש"י שם). (53) למעלה הלכה ב. (54) אף כאן: קצר כגורגרת וטחן כגורגרת כנ"ל. (55) כלומר, נודע לו ששבת היום, אבל לא נזכר שלפני כן קצר וטחן בשגגת שבת. (56) למעלה הלכה ג. (57) ואילו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" לא נודע לו. (58) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (59) של "זדון שבת ושגגת מלאכות" אעפ"י שאינה אתה בהעלם אחד. (60) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (61) של "זדון שבת ושגגת מלאכות". (62) ואף-על-פי שידיעות שלאחר החטא אף הן מחלקות (למעלה פ"ו הלכה ט) כיון שלא נודע לו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" אלא לאחר הקרבת הקרבן, נתכפר לו על זה. וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת ("מספרות הגאונים" לר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמוד 195, ועיין עליו ב"סיני" כרך כו עמוד סו מאמר של אאמור"ר

שכתב בשם הר"א בן רבינו) וכן נראה מדברי רבינו בפ"ז מהלכות שבת הלכה ז, שלא גרס בגמרא שם אלא: "אילו עביד שתי אבות בהדי הדדי", עיין שם].

ז. עָשָׂה מִלֵּאכֹת הִרְבָּה מַעֲיִן מִלֵּאכָה אַחַת³⁷, כְּגִוֹן שִׁוִּדַּע³⁸ וְהִכְרִיף³⁹ וְהִרְכִּיב⁴⁰ בְּהָעֶלֶם אַחַת - אִינוּ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת⁴¹. וְכִכָּר נִתְּבָאֵר בְּהִלְכוֹת שֶׁבֶת⁴² הָאֲבוֹת⁴³ וְהַתּוֹלְדוֹת⁴⁴ וְהַמִּלֵּאכֹת שֶׁהֵן מַעֲיִן אֲבוֹת⁴⁵.

(37) שעשה כמה מלאכות הדומות זו לזו, וכולם אבות מלאכות של אב אחד, ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה ג. (38) זרעים. (39) כפף ענף עץ בקרקע וכסחו בעפר למען יקלט ויהיה לעץ בפני עצמו. (40) שם ענף רך בעץ אחר, ו"כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין אחד, שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכווין" (רבינו בהלכות שבת שם). (41) ברייתא שבת עג: "תנא, הזורע והזומר והנוטע והמבריק והמרכיב, כולן מלאכה אחת הן", ובגמרא שם: "מאי קמ"ל, העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא אחת". וכן כתב רבינו, שם הלכה ט. ושם העתיק כל המלאכות המפורשות בברייתא הנ"ל: "הרי שזרע ונטע והבריק והרכיב וזמר בהעלם אחד". (42) פ"ו. (43) שם בהלכה א. (44) שם בהלכות ה'. (45) שם בהלכות ב"ג"ד.

ח. עָשָׂה מִלֵּאכֹת הִרְבָּה מַעֲיִן מִלֵּאכָה אַחַת בְּשֶׁבֶתוֹת הִרְבָּה⁴⁶, בֵּין בְּזָדוֹן שֶׁבֶת וְשִׁגְגַת מִלֵּאכֹת בֵּין בְּשִׁגְגַת שֶׁבֶת וְזָדוֹן מִלֵּאכֹת - חֵיב עַל כָּל מִלֵּאכָה וּמִלֵּאכָה⁴⁷. מִיֵּדָע? יָדַע שֶׁהַיּוֹם שֶׁבֶת וְזָרַע בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהֲזִירָעָה מִלֵּאכָה, וְכֵן בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּיחַ יָדַע שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְנִטַּע בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהֲנִטְעָה אֲסוּרָה מִשּׁוּם מִלֵּאכָה, וְכֵן בְּשֶׁבֶת שִׁלְשִׁית הִכְרִיף מִפְּנֵי שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהִבְרָכָה מִלֵּאכָה - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מַעֲיִן מִלֵּאכָה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁבֵּתוֹת כְּגִוִּפִין מְחַלְקִין⁴⁸.

(46) כלומר, בכל שבת עשה מלאכה אחרת. (47) משנה בכריתות טז. "אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבי אליעזר בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו, חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת. אמר לי, חייב על כל אחת ואחת". ובגמרא שם: אמר רב חסדא, זדון שבת ושגגת מלאכות, אפילו רבי עקיבא סבר שהן כגופים מחולקים, והוא שאל רק שגגת שבת וזדון מלאכות, אם הימים שבינתיים הם כידיעה לחלק או לא, ופשוט לו ר"א ימים שבינתיים הוי ידיעה לחלק, וקיבל ממנו ר"ע דין זה. ופסק רבינו כרב חסדא. ולפ"ז לאו דוקא במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, חייב על כל מלאכה ומלאכה, אלא אפילו עשה מלאכה אחת בשבתות הרבה - חייב על כל שבת ושבת (קרית ספר, וראה בלח"מ). (48) כאילו בא על כמה עריות בהעלם אחד (ראה למעלה פ"ה הלכה ג), שחייב על כל אחת ואחת אף שהבעילה מעשה אחד, שאין בין בעילה לבעילה ולא כלום (רבינו בפיה"מ שם).

"תנו רבנן, החותה גחלים בשבת חייב חטאת. רשב"א אומר משום ר"א ברבי צדוק חייב שתיים, מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות. רב אשי אמר, כגון שנתכוון לכבות והובערו מאלהן, תנא-קמא סבר כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר (ולפיכך אינו מחויב על ההבערה). ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון חייב – שזוהי פלוגתא חדשה בין ר' שמעון לבין ר' יהודה, שלר' שמעון: דבר שאינו מתכוון ופסיק רישא דלא ניחא לו, הרי הוא כדבר שאינו מתכוון ומותר. ולר' יהודה הרי זו כמלאכה שאינה צריכה לגופה וחייב (ועיין שם בתוספות) ופסק רבינו בזה כר' שמעון, אף-על-פי שלענין מלאכה שאינה צריכה לגופה – פסק כרבי יהודה]. (79) בניגוד לדין הראשון, ששם לא היתה פעולתו בהבערה אלא בכיבוי – כאן הובערו אותם גחלים שחתה אותם ברצון לכבותם ולא להבעירם. (80) בכריתות שם: ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאלהן, תני חדא חייב (=על ההבערה), ותני אידך פטור. הדתניא חייב, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דתנא פטור, קסבר מלאכה שאצל"ג פטור, ופסק רבינו כברייתא המחייבת, כשיטתו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (פ"א מהלכות שבת הלכה ז). (81) כדעת רבי יהודה ולא כרבי שמעון. (82) שם.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ו

פרק שמיני

(1) יבאר מי שנסתפק לו אם שגג בדבר זה אם לאו שיביא אשם תלוי.

- א. כל חטא שחייבין על שגגתו²⁴ חטאת³ קבועה⁴ –
- חייבין על לא הודע⁵ שלו אשם תלוי⁵. ומהו לא
- נודע? אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג
- הרי זה מצוה להקריב אשם, שנאמר: ולא ידע
- ואשם ונשא עונו, והביא איל תמים מן הצאן
- בערפך לאשם. וזהו הנקרא אשם תלוי, מפני שהוא
- מכפר על הספק ותולה לו⁶ עד שיודע לו פודאי
- שחטא בשגגה ויקריב חטאתו⁷.

(2) כשנודע לו חטאתו. (3) ראה למעלה פ"א ה"א-ב, שהוא חטא שחייבין על זדונו כרת. ואם חייבים על שגגתו אשם, אין חייבים על לא הודע שלו, אשם תלוי (כריתות כב. במשנה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. וראה להלן פ"ט ה"א). (4) אבל חטא שחייבים על שגגתו עולה ויורד, אין חייבים אשם תלוי על לא הודע שלו (שם ב. במשנה. וברש"י שם נראה שכן גרס במשנה שם כה. – 'הר המוריה'). וכן הוא בהוריות ח, ב – במשנה. וכן כתב רבינו להלן פ"א ה"ה. (5) משנה, שם כה, א: "וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". (6) כלומר, הקרבן הזה מכפר עליו כפרה שאינה גמורה. (7) כריתות כו, ב. ולמדו שם ממה שנאמר בחטאת (ויקרא ד, כח) "או הודע אלי – מכל-מקום", כלומר, בכל אופן חייב חטאת כשנודע לו חטאו, ואפילו כבר הקריב אשם תלוי. וכן הוא שם כה,

הגרמ"ל זק"ש שליט"א): "קצר וטחן כגורגרת וכו' נודע לו על הקצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והקריב קרבן הקצירה, קצירה של שגגת שבת וגו' (=וגומר) שחיוב שתיהן אחת גוררת קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות וכו'. (63) כלומר, הקצירה והטחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (64) ואין אומרים תגרור טחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות" לטחינה של "זדון שבת ושגגת מלאכות" – שאין גרידה אחר גרידה (שם עא.). (65) שם. (66) כלומר, כשם שקצירה של שגגת שבת וכו' גוררת קצירה של זדון שבת וכו', כמו כן הן מצטרפות לכשיעור.

- 1 יא. המִתְכַּוֵּן לְחֹתֶךָ⁶⁷ אֶת הַתְּלוֹשׁ⁶⁸ וְחֹתֶךָ אֶת
- 2 הַמִּחְפֵּר⁶⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְחִיתְכָּה⁷⁰, הוֹאִיל וְלֹא
- 3 עָשָׂה מִחֻשְׁבֶּתָּהּ⁷¹ – פֶּטוּר מִן הַחֲטָאתָהּ⁷²; שְׁוֹה
- 4 בְּמַתְעֶסֶק⁷³, וְלֹא אָסְרָה תוֹרָה אֲלֵא מְלֹאכֶת
- 5 מִחֻשְׁבֶּתָּהּ⁷⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמָה פְּעָמִים⁷⁵.

(67) בשבת. (68) תלוש מן הקרקע. (69) מחובר לקרקע. שהעוקרו בשבת חייב משום קוצר (פ"ח מהלכות שבת הלכה ג). (70) למעשה החיתוך. (71) כלומר, לא חתך את המחובר במחשבה. (72) כרבא, ולא כאב"י, שם עב: (73) שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה. ואינו דומה לשוגג, שהשוגג מתכוון לעשות דבר שעשה אלא שחשב שמותר לעשותו. ראה רש"י בכריתות יט: (74) ולמדו כן ממה שנאמר במלאכת המשכן סמוך לאיסור מלאכה בשבת (שמות לה, לג) "לעשות בכל מלאכת מחשבת", שכשם שבמשכן היו המלאכות מכוונות לפי חישוב מתחילה, כמו כן במלאכות שבת (כריתות יט: דברי רב נחמן). (75) ראה עוד למעלה פ"ב הלכה ז, ובפ"א מהלכות שבת הלכות ח-ט.

- 6 יב. הַחוֹתֶה גִּחְלִים⁷⁶ בְּשֶׁבֶת, שֶׁהוּא מִכְּבֶּה אֶת
- 7 הָעֲלִיוֹנוֹת וּמְדַלֵּק אֶת הַתַּחְתּוֹנוֹת⁷⁷, אִם נִתְכַּוֵּן לִכְבוֹת
- 8 וְלִהְבֵּיעַ – חֵיב שְׁתֵּים⁷⁸. חֹתֶה גִּחְלִים לְהַתְחַמֵּם מֵהֶם
- 9 וְהִבְעֵרוּ מֵאֵלֵיהֶן⁷⁹ – חֵיב שְׁתֵּים⁸⁰; מִפְּנֵי שֶׁמְלֹאכֶה
- 10 שְׁאִינָה צָרִיכָה לְגוּפָה – חֵיב עֲלֵיהֶן⁸¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
- 11 בְּהִלְכוֹת שֶׁבֶת⁸², וּכְשֶׁם שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנָה כֶּרֶת, כֵּן
- 12 חֵיב עַל שֶׁגָּגָתָה קֶרֶפֶן חֲטָאת.

(76) לוקח גחלים ממקום ריכוזם ומכניסם לתוך כלי. ראה רש"י כריתות כ. (77) כלומר, הגחלים שהיו במקום הריכוז למעלה לוחשות (=בוערות), הם עכשיו בתוך הכלי עוממות (=כבויות) על-ידי כובד המשא של הגחלים שעליהם, והגחלים שהיו קודם למטה עוממות מחמת העליונות, נמצאות עכשיו למעלה בתוך הכלי לוחשות. (78) [אבל אם לא נתכוון אלא לכבות ולא להבעיר, והובערו מאלהן אינו חייב אלא אחת בלבד, אף שהדבר ידוע שאי-אפשר לחתות לשם כיבוי מבלי שיובערו – והרי זהו כ"פסיק רישיה ולא ימות" (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) – סובר רבינו כדעת הערוך שכיון שפעולת ההבערה אינה נעשית בידים אלא מאליה, והוא לא ניחא לו שיבעור, אין כאן איסור (ראה שם הערה כז) ולא כדעת התוספות בשבת קג. ש"פסיק רישיה דלא ניחא ליה" הוא כמו "מלאכה שאינה צריכה לגופה". וכן מפרש רבינו מה שאמרו בכריתות שם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליו - פסק רבינו כרב נחמן שהובאו דבריו לאחרונה, אחר דברי רבא, ומזה נראה שהגמרא סוברת כמותו (תוספות יום טוב כריתות פ"ד מ"א). (18) כיון הוא ספק היה וחלבו מותר, כמפורש בחולין קיז, א - במשנה, ספק בהמה וחלבו אסור, וראה פ"ב מהל' נזירות ה"י. (19) ובכריתות שם אמרו: "רבי אליעזר אומר, כיון חייבין עליו אשם תלוי", כי הוא סובר שאין צורך שיהיה אסור קבוע, אבל רבינו שפוסק שצריך שיהיה אסור קבוע - פוטרו מאשם תלוי. (20) ביארו רבינו להלן. (21) כלומר, ערוה של שאר בשר (= קרובות), בניגוד לערוה של אשת איש, שיבואר להלן ה"ג. ומהו ספק ערוה של שאר בשר, ביארו רבינו להלן בהמשך הדברים. (22) מטלית שמקנחת בה אחר תשמיש, ראה פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ד. (23) ששהתה אחר שפירש הבעל "כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ואחר קינחה עצמה", ששניהם טמאים בספק, ראה למעלה פ"ה ה"ו. (24) למות אחיו - בעלה. (25) והיא אסורה עליו משום אשת אח שלא במקום מצוה, שהרי יש לו בן, ראה למעלה פ"א ה"ד. (26) ונמצא שאחיו מת בלא בנים, ואשתו מותרת לשני, ומצות ליבמה. (27) כריתות שם, דלא כרבי אליעזר שאינו מצריך איסור קבוע באשם תלוי, וראה למעלה.

ג. האוכל חתיכה, ועד אחד אומר לו: זה שאכלת חלב היה, ועד אחד אומר: לא אכלת חלב, אשה אומרת: אכל, ואשה אומרת לא אכל, הואיל ונקבע האסור²⁹ והוא אינו יודע³¹ אם חטא או לא חטא - הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל הפא על אשת איש שעד אחד אומר מת בפעלה ועד אחד אומר לא מת - חייב באשם תלוי³². והוא הדין לספק מגרשת³³, שהרי נקבע האסור³⁴. אכל ספק מקדשת - לא נקבע האסור.

(28) משנה, כריתות יא, ב. וכתבו שם ה'תוספות' (ד"ה אמרו לו) כי מדובר כשהעידו שני העדים בבת אחת, שאם העידו בזה אחר זה - כיון שנתקבל עדות הראשון שוב לא מתחשבים בעדות השני, שכיון שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים. (29) במשנה, שם. ואף כי נשים פסולות לעדות אחרת - נתרבו כאן ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו חטאתו" - אפילו אמרה אשה (סיפרא) ויקרא, דיבורא דחובה פ"ז ה"א). (30) לפי דעת הראב"ד, לא יתכן שנקבע האיסור אלא אם היו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ואחד אומר חלב אכלת ואחד אומר שומן אכלת, אבל בחתיכה אחת, אין זה נקבע האיסור. ויתכן כי כן גם כוונת רבינו (כסף-משנה). (31) ה'תוספות' (שם) כתבו כי אינו חייב אלא אם שתק, אבל אם אמר "איני יודע" פטור הוא מקרבן, שנאמר (שם) "או הודע אליו חטאתו" - "ולא שיודיעוהו אחרים" (גמרא שם, לענין חטאת, והוא-הדין לענין אשם תלוי). אבל לדעת רבינו אין ללמוד מפסוק זה אלא לגבי חטאת ולא לגבי אשם תלוי, ועי' לחם משנה ו'ערוך לנר' כריתות שם. (32) ביבמות קיז, ב - אמרו: "עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו'" לא תנשא, ובפ"ב מהל' גירושין ה"ט כתב רבינו שאם נשאת

ב: "תנו רבנן, חמשה אשמות מכפרין, אשם תלוי אין מכפר", "אמר רב יוסף, ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה גמורה, ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה". ופירש רש"י שם "דלכי מתיידע לו מביא חטאת".

ב. אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם אסור קבוע⁸. כיצד? אכל חלב⁹, וספק אם היה¹⁰ פזית או פחות מפזית¹¹; או שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שמן¹², ואכל אחת מהן ואין ידוע אי זה מהן אכל; אשתו ואחותו עמו בפית¹³, פעל אחת מהן ואין ידוע אי זו מהן פעל; שבת וחלל¹⁴, ועשה מלאכות באחד מהם ואין ידוע באי זה יום עשה; או שעשה מלאכה¹⁵ בשבת ולא ידע מעין אי זו מלאכה¹⁶ עשה - הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל פיוצא פזה. אכל אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא שמן, ואכלה - פטור, שהרי אין פאן אסור קבוע¹⁷. וכן האוכל חלב הפזי¹⁸ - פטור מאשם תלוי¹⁹, שהרי אין פאן אסור קבוע. וכן הפא על אשה שהיא ספק נדה²⁰ או ספק ערוה של קרוב בשר²¹ - פטור מאשם תלוי. לפיכך, האשה שנמצא דם על עד שלה²² לאחר זמן²³, והנזשא יבמתו בתוך שלשה חדשים²⁴ וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון²⁵ או בן שבועה לאחרון²⁶ - הרי אלו פטורין מן הקרבן²⁷. וכן כל פיוצא באלו, שהרי אין שם אסור קבוע.

(8) כרב נחמן (שם יח). (9) היתה חתיכה גדולה שיש בה כמה כזיתים (ה'ה' המוריה' ו'תפארת ישראל' שם, וראה להלן). (10) באכילתו, ראה להלן. (11) משנה, כריתות יז, א: "אכל, ספק יש בו כשיעור וספק אין בו", ופירשו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה מדיספא) כי מדובר בשתי חתיכות. אבל רבינו שפסק כרב נחמן (ראה למעלה) סובר, שכיון שיש בחתיכה כמה כזיתים, הרי זה "איסור קבוע". (12) במשנה, שם יז, ב. (13) במשנה שם, וכגון שאשתו היתה טהורה, אבל אם היתה אשתו נדה, פטור מאשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא. ראה להלן ה"ה. (14) במשנה, שם. (15) בכת"י תימן: "שעשה מעשה". (16) כלומר, יודע שעשה מעשה ואינו יודע אם היתה מלאכה האסורה בשבת או מעשה המותר בשבת, כגון שחתך ואינו יודע אם חתך המחובר או חתך התלוש, אבל אם ברור לו שעשה מלאכה האסורה בשבת, אלא שלא נודע לו איזו מלאכה עשה - אינו חייב אשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא, ראה להלן ה"ה. וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה'. ומה שאמרו במשנה (שם יט): "העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה וכו'", ורבי יהושע פוסט וכו' אף מאשם תלוי - הכוונה שוודאי עשה מלאכה אסורה שאינו יודע איזו היא (לחם-משנה). (ויש לציין, כי רבינו השמיט הבבא הנ"ל ולא כתבה למעלה פ"ב ה"ג, ולהלן ה"ה, וצריך עיון). (17) כדעת חייא בר רב, ורב יהודה אמר רב (כריתות יז:). וכמה טעמים נאמרו שם בדבר זה, ורבינו כתב טעמו של רב נחמן שם יח, א. ואף-על-פי שרבא, שהוא בתרא, חולק

שְׂפִינִיָּה⁴⁵ - הָרִי זֶה פֶּטֹר מִקְרָבָן. וְאִינוּ מְבִיא
חֲטָאת⁴⁶, שֶׁהָרִי אֵינוּ יוֹדֵעַ עֲצָמוֹ שֶׁל חֲטָא⁴⁷, כְּמוֹ
שֶׁבְּאֲרֵנוּ⁴⁸; וְאִינוּ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי⁴⁹, שֶׁהָרִי יוֹדֵעַ
בְּרֹדָאֵי שֶׁחֲטָא⁵⁰.

(43) בשוגג, שחשב כי הם שומן של היתר. (44) שחשב כי היא אשתו והיא טהורה. (45) למעלה פ"ב ה"ג, לענין פטור מקרבן חטאת, כתב רבינו "שבת ויום הכיפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן" ואינו מזכיר שעשה בין השמשות, וראה משנה כריתות יט, א - שאמרו שבבין השמשות לדברי הכל פטור ואין כאן מחלוקת, לפי שאפשר שמקצת מלאכה נעשתה בשבת ומקצתה נעשתה ביום הכיפורים. ועי' ב'ערוך לנר' שם. (46) כרבי יהושע במשנה, כריתות שם. (47) ונאמר (ויקרא ד, כג) "אשר חטא בה" - "עד שיוודע לו במה חטא" (שם לדברי רבי יהושע). (48) למעלה פ"ב שם. (49) במשנה, שם: "א"ר יהודה, פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי". (50) כן הוא בברייתא (שם:) בטעמו של רבי יהושע, שנאמר (שם ה, יז) "כי תחטא - ולא ידע" - "פרט לזה שידע שחטא".

ו. פֶּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל וְדָאוּ חֲטָאת קְבוּעָה⁵¹ אַחַת - חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֶשֶׁם תְּלוֹי אֶחָד, וְכָל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל וְדָאוּ חֲטָאוֹת הֶרְבֵּה - חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֶשְׁמוֹת תְּלוּיִין הֶרְבֵּה כְּמִנְיֵן הַחֲטָאוֹת⁵². פִּיּוּצָד? כִּשְׁם שֶׁאֵם אָכַל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל בְּהֶעֱלֵם אַחַת - חִיב אֲרֻבַּע חֲטָאוֹת, כִּךְ אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֶכְלָן אוֹ לֹא אָכַל אֲלֹא חֲתִיכוֹת שֶׁל הֶתֶר שֶׁהָיוּ עִמָּהֶם - מְבִיא אֲרֻבַּע אֶשְׁמוֹת תְּלוּיִין. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הֶאֱשָׁה שֶׁבָּא עָלֶיהָ אֶשְׁתּוֹ אוֹ פְּלוֹנִית הֶעֱרָה שֶׁהִיְתָה עִמָּה שֶׁחִיב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֶה חֲטָאוֹת⁵³ - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁמוֹנֶה אֶשְׁמוֹת תְּלוּיִין.

(51) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"א ה"ה. (52) משנה, שם יז, ב. (53) ראה למעלה פ"ד ה"ב. ודבר זה, שהוא חייב על מעשה אחד כמה אשמות תלויות, "נראה שלמד זאת מתוספתא פ"ה דכריתות: חתיכה של חלב פיגול וחתיכה של חולין לפניו, אכל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן - מביא שני אשמות תלויות" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

ז. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן אָכַל, וְאַחֵר שְׁנוּלֵד לוֹ הִסְפֵּק אָכַל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁנֵי אֶשְׁמוֹת תְּלוּיִין⁵⁴.

(54) פסק כרבי, בברייתא שם יח, ב. ואף-על-פי שרבים חולקים עליו, פסק כמותו, משום שהאמוראים מפרשים דבריו (כסף-משנה), ועוד שסתם משנה שם יז, ב - כמותו, שאמרו שם: "אם היתה ידיעה בינתיים (ידיעת ספק - רש"י), כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

תצא, וכיון שתצא, הבא עליה חייב אשם תלוי, כמו שאמרו גבי תרי ותרי (שם פח: ובכתובות כב:), שהבא עליה חייב באשם תלוי, כיון שנקבע האיסור, שהיתה אשת איש (קריית ספר). (33) כגון שנים אומרים נתגרשה, ושנים אומרים לא נתגרשה, שלא תנשא ואם נשאת תצא (כתובות שם, והל' גירושין שם ה"ו), וכיון שתצא - חייב עליה אשם תלוי, שהרי נקבע האיסור שהיא בחזקת אשת איש כנ"ל. (34) שהרי היא בחזקת פנויה, ולפיכך אין הבא עליה חייב אשם תלוי.

ד. מִי שֶׁהָיוּ לִפְנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֶלֶב וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וּבָא עוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ כָּלֶב וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה³⁵, אוֹ שֶׁאָכַל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ כָּלֶב אֶת הָרֵאשׁוֹנָה וּבָא יִשְׂרָאֵל וְאָכַל הַשְּׁנִיָּה³⁶, אוֹ שֶׁאָכַל רֵאשׁוֹנָה בְּזִדּוֹן³⁷ וְשְׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה³⁸, אוֹ שֶׁאָכַל רֵאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וְשְׁנִיָּה בְּזִדּוֹן³⁹ - הָרִי זֶה חִיב בְּאֶשֶׁם תְּלוֹי, הוֹאִיל וְהָיָה שְׁמָה אִסּוּר קְבוּעַ. אָכַל שְׁתֵּיתֵיהֶן בְּזִדּוֹן - פֶּטֹר מִקְרָבָן⁴⁰. אָכַל שְׁתֵּיתֵיהֶן בְּשִׁגְגָה - מְבִיא חֲטָאת⁴¹. אָכַל אֶת הָרֵאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה - שְׁנִיָּה חִיבִין בְּאֶשֶׁם תְּלוּי⁴². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(35) ברייתא, כריתות יח, א. (36) שם, מחלוקת רבי ורבנן. ופסק כרבי שהוא מחייב אשם תלוי, ואף שבשעה שאכל הישראל לא היתה אלא חתיכה אחת, ספק איסור ספק היתר, כיון שלפני כן היו שתי חתיכות ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור, ופסק כרבי לגבי רבנן, משום שרב נחמץ סובר כמותו. וראה למעלה ה"ב הערה טז. (37) כלומר, היה יודע שיש כאן חתיכה אחת של חלב, ואף-על-פי-כן אכל (רש"י, שם). (38) שם בברייתא, וכרבי. ואף כי עכשיו בשעה שאכל את השניה בשוגג, לא היתה כ"א חתיכה אחת ועל אכילת הראשונה אין לחייבו שהרי נאכלה במזיד, מ"מ כיון שלפני כן היו שתי חתיכות, ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור. וכגון שחזר בתשובה, ראה למעלה פ"ג ה"ז. (39) חייב אשם תלוי. שם בברייתא. ואף כי בוודאי אכל את האיסור, ואשם תלוי אינו בא אלא על הספק - כיון שאכל את השניה בזדון, ועליה אינו חייב קרבן, חייב אשם תלוי על הראשונה, כי ספק הוא אם זה איסור או היתר. וראה להלן באכל שתיהן בשגגה. (40) שם בברייתא. כלומר, פטור מאשם תלוי, כי אין כאן ספק שוודאי אכל חלב בזדון, ופטור מחטאת, שהרי אכל בזדון, ראה למעלה פ"א ה"א, כי אין חטאת באה אלא על עבירה בשוגג. והוא-הדין לאשם תלוי (למעלה ה"א). (41) שם בברייתא. שהרי ברור שאכל חלב. (42) מחלוקת תנאים במשנה, כריתות כג, א. ופסק כת"ק. ומשום שכל אחד ואחד מהם אכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן.

ה. חֶלֶב וְנוֹתֵר לִפְנָיו, אָכַל אַחַת מֵהֶן⁴³ וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן אָכַל; אֶשְׁתּוֹ נָדָה וְאַחֲרוֹתָיו עֲמָו בְּבִית. וְשִׁגָּה בְּאַחַת מֵהֶן⁴⁴ וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן בָּעַל; שִׁבְתָּ יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְעָשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ח. פֶּשֶׁם שְׂיָדִיעַת וְדָאִי בִּינְתִים⁵⁵ מְחַלֶּקֶת לְחֻטָּאוֹת⁵⁶,
2 כִּן יִדְיַעַת סֶפֶק בִּינְתִים מְחַלֶּקֶת לְאַשְׁמוֹת⁵⁷. לְפִיכָךְ,
3 אִם אָכַל חֶמֶשׁ זֵיתִי חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ
4 יִדְיַעַת סֶפֶק עַל אַחַת מֵהֶם, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ יִדְיַעַת
5 סֶפֶק אַחֶרֶת עַל הַשְּׁנִי, וְכֵן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת - חַיֵּב
6 אֶשֶׁם תְּלוֹי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

(55) כלומר, שאכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחד, ואחר
שאכלם נודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני.
(56) שמביא שתי חטאות, ראה למעלה פ"ו ה"ט.
(57) שכשם שבידיעה שבין אכילה לאכילה למעלה לא חילקו
בין ספק לוודאי (ראה למעלה ה"י), כמו כן בידיעה שלאחר
האכילות - אין להבדיל בין ידיעת ספק לידיעת ודאי.

7 ט. חֲתִיכָה שֶׁל שֶׁמֶן וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב, אָכַל אַחַת
8 מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הֵיא, וְהֵבִיא אֶשֶׁם תְּלוֹי, וְחָזַר
9 וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מְבִיא חֻטָּאת⁵⁸. וְכֵן אִם אָכַל אַחֵר
10 אֶת הַשְּׁנִיָּה - מְבִיא הָאֶחָד אֶשֶׁם תְּלוֹי⁵⁹, כְּמוֹ
11 שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶⁰.

(58) משנה, שם כג, א: "חתיכת חלב וחתיכת חולין (= שומן של היתר) אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי. אכל את השנייה, מביא חטאת".
(59) כרבי עקיבא, שם במשנה: "אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה, זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי, דברי ר"ע. וסובר רבינו, כי אף אם אכל את השני אחר שהראשון הביא אשם תלוי, מביא הוא אשם תלוי. (60) למעלה ה"ד, כי זהו בכלל "נקבע האיסור".

12 י. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב נֹתֵר⁶¹, אָכַל
13 אֶת אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הֵיא - מְבִיא חֻטָּאת
14 עַל הַחֶלֶב⁶². וְאֶשֶׁם תְּלוֹי מְשֻׁם נֹתֵר⁶³. אָכַל אֶת
15 הַשְּׁנִיָּה בְּהֶעֱלֵם שְׁנִיָּה⁶⁴ - מְבִיא שְׁלֹשׁ חֻטָּאוֹת⁶⁵. וְאִם
16 הָיָה בָּהּ שְׁוֶה פְּרוּטָה⁶⁶ - מְבִיא אֶשֶׁם וְדָאִי מְשֻׁם
17 מְעִילָה⁶⁷. אָכַל אֶחָד אֶת אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן, וְכָא אַחֵר
18 וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מְבִיא חֻטָּאת וְאֶשֶׁם תְּלוֹי, וְזֶה
19 מְבִיא חֻטָּאת וְאֶשֶׁם תְּלוֹי⁶⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(61) ראה למעלה פ"ו ה"ד כי האוכל חלב שהוא גם נותר, חייב שתי חטאות, אחת על אכילת חלב ואחת על אכילת נותר, ואשם ודאי על מעילה בהקדש, שאיסור חל על איסור באיסור מוסף, באיסור כולל ובאיסורים הבאים בבת אחת.
(62) כי הרי ודאי אכל חלב. (63) כי ספק הוא אם החתיכה שאכל היתה נותר (שם, במשנה). אבל על ספק מעילה בהקדש, אינו מביא קרבן, ראה להלן פ"ט ה"א.
(64) כלומר, שלפני שאכל את החתיכה השני נודע לו שהחתיכה הראשונה שאכל היא של חלב, או אפילו נודע לו אחר שאכל את השנייה, אבל הידיעות על שתי החתיכות לא היו ביחד כִּי־אם ידיעה אחת ידיעה, אבל אם לא נודע לו שהראשונה היא חלב אלא לאחר שאכל את השנייה, והידיעה היתה לשתי החתיכות כאחת - אינו חייב על אכילת החלב כִּי־אם קרבן אחד, ראה למעלה פ"ו ה"א

וה"ט. (65) אחת על אכילת החלב של החתיכה האחת, ואחת על החלב של החתיכה האחרת, ואחת על אכילת הנותר של אחת מהחתיכות (שם, במשנה). (66) כלומר, כל חתיכה וחתיכה היתה שוה פרוטה, הרי חוץ ממה שעבר על איסור אכילת חלב ואכילת נותר - נהנה גם שוה פרוטה מן ההקדש. (67) כן אמרו בגמרא שם, כי מה שאמרו במשנה שם שחייב שלש חטאות, מדובר שלא היה בכל חתיכה שוה פרוטה, אבל אם היו שוות פרוטה כל אחת, חייב גם אשם ודאי. (68) כתנא־קמא במשנה, שם. שהרי כל אחד מהם בוודאי אכל חלב שחייב עליו קרבן חטאת, וספק אם אכל נותר, שחייב עליו אשם תלוי. ועל ספק מעילה אינו חייב כלום, כמבואר למעלה, ולהלן פ"ט ה"א.

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ו

פרק תשיעי

(1) יבאר שעל חמש עבירות מביאין קרבן אשם ודאי, ואם אמרו לו שניים: בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי.

- א. על חֶמֶשׁ עֲבֻרוֹת מְבִיא קָרְבָּן אֶשֶׁם. וְהוּא הַנֶּקְרָא
- אֶשֶׁם וְדָאִי, שֶׁהָיָה אֵינוֹ בָּא מְשֻׁם סֶפֶק². וְאֵלּוֹ הֵן:
- עַל שִׁפְחָה חָרוּפָה³, וְעַל הַגָּזֵל, וְעַל הַמְּעִילָה, וְעַל
- טִמְאַת נְזִיר⁴, וְעַל הַצִּרְעָת כְּשִׁטָּהּ מִמֶּנָּה⁵. עַל
- שִׁפְחָה חָרוּפָה בִּיצֵד? הֲבֵיא עַל שִׁפְחָה חָרוּפָה⁶, בֵּין
- בְּזֶדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - מְבִיא אֶשֶׁם⁷. וְהוּא שְׁתֵּיהֶם⁸
- גְּדוּלָה⁹ וּמִזִּידָה¹⁰ וּבְרִצּוֹנָה¹¹, וְתִהְיֶה בַּעֲוִלָה¹²
- בְּדִרְבָּה¹³, וּבְגִמְרָה בִּיאָה¹⁴, כְּדִי שְׁתִּלְקָה¹⁵; שְׁנֵאמַר:
- בְּקֶרֶת תִּהְיֶה וְהֵבִיא אֶת אֶשְׁמוֹ - הִיא לֹקָה¹⁶ וְהוּא
- מְבִיא קָרְבָּן.

(2) כמו אשם תלוי שעיקרו בא על ספק. (3) "שפחה חרופה האמורה בתורה היא שחצייה שפחה וחצייה בת חורין ומקודשת לעבד עברי וכו'". (4) שנטמא במת בין בשוגג בין במזיד. (5) כלומר, הנזיר והמצורע, בנזיר נאמר (במדבר ו, יב) "והזיר לה" את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם וכו'". ובמצורע נאמר (ויקרא יד, י"ב) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכו' ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם". (6) שנאמר (שם יט, כ"א) "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וכו' והביא את אשמו לה' אל פתח אהל מועד איל אשם". (7) ולמדו כן בגמרא ממה שנאמר (שם, כב) "וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' ונסלח לו מחטאתו אשר חטא" - "לעשות מזיד כשוגג" (רצונו לומר שנסלח לו בקרבן זה באיזה עניין שיהיה). (8) השפחה החרופה. (9) שהיא בת ענשים וחייבת מלקות, אבל קטנה אינה בת עונשין. (10) אבל שוגגת אינה בת חיוב מלקות. וכן הוא בתוספתא "כל עריות שבתורה עושה אונס (כלומר אנס אותה), כרצון, וכו' ישינה כעירה וכו' מה שאין כן בשפחה חרופה" וכן כתבו התוספות (שם יא). שמה שאמרו במשנה "שעשה בה את המזיד כשוגג", אין זה אלא על האיש, אבל השפחה - מזידה, שאם לא כן, שניהם פטורים. (11) ולא אנוסה. (12) שם יא. "אמר רבי יצחק לעולם אינו חייב

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכאן אף רבי מאיר מודה (כריתות יב:) שלא חלק על חכמים אלא משוגג למזיד, שאין אדם רוצה להיעשות רשע.

ה. **הָבָא עַל הַשְּׁפָחָה**²⁹ **בִּיאֹת הָרֵבָה - אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא**
אֶשֶׁם אַחֲדָה³⁰. **פִּינֵדָה? הָבָא עַל הַשְּׁפָחָה בִּיאֹת הָרֵבָה**
בְּזֶדֶן, או שְׂבָא עָלֶיהָ בְּשִׁנְיָה וְנֹדַע לוֹ וְחָזַר וְכָא
עָלֶיהָ בְּשִׁנְיָה וְנֹדַע לוֹ, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים בְּמֵאָה
הַעֲלָמוֹת³¹ - **מִקְרִיב אֶשֶׁם אַחֲדָה**³² **וּמִתְפַּכֵּר לוֹ עַל**
הַכֹּל, עַל הַזְדוֹנוֹת שָׂבָה וְעַל הַשְּׁנִיָּה. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? בְּשִׁפְחָה אַחַת; אֲכָל הָבָא עַל שְׁפָחוֹת
הָרֵבָה, אֶפְלוּ בְּהָעֵלֶם אַחַת³³ - **חֵיב אֶשֶׁם עַל כָּל**
שְׁפָחָה וְשִׁפְחָה³⁴.

(29 חרופה. (30 ונלמד זאת בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא יט, כב) "וכיפר עליו הכהן באיל האשם וגו' על חטאתו אשר חטא" "שעניינו מכל חטא שחטא בבעילה זו, איל האשם מכפר עליו". וכל זה הוא לבעול, אבל השפחה עצמה "חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כשאר חייבי לאווין, אם הייתה מזידה". (31 שאם לא נודע לו הרי גם בשאר איסורין אינו חייב אלא חטאת אחת כמפורש למעלה פרק ה הלכה א. (32 אף על פי שאמרו בשבת עב. שלמי סוֹבֵר שבאשם וודאי צריך שייודע לו חטאו תחילה - הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. והרי פסק רבינו כן להלן הלכה י - סמך רבינו על הסוגיא הנ"ל בכריתות, שאמרו שם שבחמש העלמות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת, הרי שאין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה. (33 שלא הייתה ידיעה בין ביאה לביאה. (34 שהגופים הם המחלקים לחיבו על כל שפחה ושפחה קרבן מיוחד, שנאמר (שם) "והיא שפחה", לחלק על כל שפחה ושפחה.

ו. **בְּעַל שְׁפָחָה**³⁵ **וְהַפְרִישׁ אֶשְׁמוֹ, וְחָזַר וּבְעָלָה אַחֵר**
שֶׁהַפְרִישׁ אֶשְׁמוֹ - חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת;
שֶׁהַפְרִישָׁה מִחֻלָּתָהּ³⁶, **וְנִמְצָא פָּמִי שֶׁהַקְרִיב וְאַחֵר**
כֶּף בְּעַל. וְכֵן אִם בְּעַל חֲמֵשׁ בְּעִילֹת בְּהָעֵלֶם אַחַת
בְּשִׁפְחָה אַחַת, וְנֹדַע לוֹ עַל אַחַת מֵהֶן³⁷ **וְהַפְרִישׁ**
אֶשְׁמוֹ, וְאַחֵר כֶּף נֹדַע עַל הַשְּׁנִיָּה - מִפְּרִישׁ אֶשֶׁם
אַחֵר³⁸. **אֵף עַל פִּי שְׂבָהָעֵלֶם אַחַת הָיוּ כָּלָן, הוֹאִיל**
וְלֹא נֹדַע לוֹ אֶלָּא אַחֵר שֶׁהַפְרִישׁ, נִמְצָא כְּבוֹעֵל אַחֵר
שֶׁהַפְרִישׁ. שְׂדִין הַשּׁוֹגֵג וְהַמְזִיד בְּשִׁפְחָה אַחֵד הוּא³⁹.

(35 כלומר, שפחה חרופה שהבא עליה כמה ביאות אפילו נודע לו ביניהן אינו חייב אלא אחת. (36 כן אמרו בשבת שם אפילו למי שסובר שבאשם וודאי אין צורך בידיעה בתחילה, מודה הוא שהפרשה מחלקת, אם כן הוא הדין לדידן, שידיעות אינן מחלקות בשפחה - שההפרשות מחלקות. (37 שאף על פי שלעניין אכילת חלב ידיעה שלאחר עבירה מחלקת - כאן בשפחה חרופה, שאין הידיעה מחלקת באמצע, בוודאי שאינה מחלקת לאחר עבירה, אלא אם כן יש עימה גם הפרשה. (38 [אף על פי שבגמרא (שבת שם) לא אמרו אלא: "מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא", כלומר, אם בעל נודע לו והפריש קרבן, ואחר

אלא על שפחה בעולה בלבד, שנאמר (שם): והיא שפחה נחרפת לאיש". היינו נבעלת לאיש, כלומר, נשתנה גופה (שם). (13) שהבעילה שנחרפה לאיש, הייתה כדרכה, דרך אותו מקום, שעל ידי הבעילה נשרו בתוליה ונשתנה גופה [ואף על פי שנבעלה על ידי בעלה, ודינה כבעולה אף על פי שנבעלה שלא כדרכה - "נחרפת לאיש", היינו נשתנה גופה, אינה, אף שיש לה דין בעולה]. (14) כלומר, בעלה גמר בה בעילתו, שהכניס את כל האבר, שאם לא כן, הרי לא נקרעו בתוליה ולא נשתנה גופה. (15) כלומר, בשביל כך צריך שתהיה גדולה ומזידה משום שאז היא מחוייבת מלקות. (16) כי "בקורת" היא לשון של מלקות, שכל הלוקה קוראים עליו פסוקים מן התורה ו"בקורת" מלשון קריאה, וכן בודקים אותו ואומדים כוחותיו כמה מלקות יכול לקבל ו"בקורת" מלשון בקורת וחקירה.

ב. **וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׂבָזְמָן שֶׁהִיא חֵיבַת**
מְלִקוֹת¹⁷ - **הוּא חֵיב בְּקָרְבָּן, וּבְזֶמֶן שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִן**
הַמְלִקוֹת - הוּא פְּטוּר מִן הַקָּרְבָּן¹⁸.

(17) שהיא מזידה, וגדולה. (18) כגון שהיא קטנה או שוגגת או אנוסה. אבל לא נבעלה על ידי בעלה, או נבעלה שלא כדרכה, או על ידי התחלת ביאה בלבד - כל אלה לא נלמדו מפסוק זה, אלא מהמלה "נחרפת", שנשתנה גופה.

ג. **בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד**¹⁹ **שְׂבָא עַל שְׁפָחָה**
חֲרוּפָה²⁰ - **הִיא לֹקָה וְהוּא מְבִיא קָרְבָּן**²¹. **וְיִרְאֶה לִּי,**
שְׂאִינוּ מְבִיא עַד שִׁנְיָה לְיָהִי בֶן דַּעַת²².

(19) אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה. (20) גדולה ומזידה. (21) כן הוא בספרא (קדושים פרק ה הלכה א) "איש פרט לקטן, או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד, תלמוד לומר ואיש". (22) ראה להלן בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידם אלא מדעתם.

ד. **כִּבְר בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאֹת אֲסוּרוֹת מַה הִיא**
הַשְּׁפָחָה הַחֲרוּפָה הָאֲמֹרָה בְּתוֹרָה, וְשְׂאִינָן חֵיבִין²³
עַד שִׁבְעֻל בְּדִרְכָּה וְיִגְמְרוּ²⁴. **לְפִיכֶן**²⁵, **אִם אָמְרוּ לוֹ**
שְׁנִים²⁶: **בְּעִלְתָּ שְׁפָחָה חֲרוּפָה, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא**
בְּעִלְתִּי - נֶאֱמַן, וְאֵינוּ מְבִיא קָרְבָּן עַל פִּיהֶן; שֶׁהִרִי
הוּא יוֹדֵעַ אִם גָּמַר בִּיאָתוֹ²⁷ **או לֹא גָמַר, וְזֶה שְׂאֵמֵר**
לֹא בְּעִלְתִּי - כְּלוֹמֵר לֹא גְמַרְתִּי²⁸.

(23) הבעול - קרבן, והשפחה חרופה - מלקות. (24) משום שנאמר (ויקרא יט, כ): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע", ואם בעל שלא כדרכה, או שבעל כדרכה ולא גמר ביאתו, אין זה נחשב לשכבת זרע, שאינה ראוייה להתעבר מביאות אלו. (25) מכיוון שאינו חייב עד שיגמור ביאתו. (26) שני עדים. (27) והעדים אינם יכולים לראות אם גמר ביאתו. (28) ראה למעלה פרק ג הלכה א שאם עדים מעידים אותו שאכל חלב והוא אומר שלא אכל נעשה כאומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד וכחכמים דרבי מאיר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 חֲמֵשׁ וְיִקְרִיב אֶשֶׁם וְיִתְּכַפֵּר לוֹ⁵⁵. וְכָבֵד בְּאַרְנוֹ
17 בְּהִלְכוֹת מַעֲלָה, שֶׁהִקְרִיב וְהִקְרָן מֵעַכְבִּין הַכֹּפֶרֶת,
18 וְאֵין הַחֲמֵשׁ מֵעַכְבִּי⁵⁶.

52 ראה למעלה הלכה א שיש על זה קרבן אשם.
53 משנה מעילה יח. ובבא מציעא נה. "הנהנה בשווה
פרוטה מן ההקדש מעל". 54 אבל במזיד לוקה ומשלם
קרן בלבד. 55 שנאמר (שם, טו-טז) "נפש כי תמעול מעל
וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' ואת אשר
חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסף עליו וגו'".
56 שנאמר (שם) "יכפר עליו באיל האשם" - איל ואשם
מעכבין ואין החומש מעכב.

ט. האוכל מדבר שמועלין בו בחמשה תמחוין⁵⁷
בהעלם אחת, אף על פי שהוא מזבח אחד, אם יש
בכל אכילה ואכילה שנה פרוטה - חייב אשם על
כל אחד ואחד⁵⁸; שהתמחוין מחלקין במעילה,
והרי הן במינין הרבה⁵⁹, אף על פי שאין מחלקים
בחיוב הכרתות⁶⁰. חמרא יתרה יש במעילה: שהרי
עשה בה המנהג בפניה⁶¹, ומצטרפת לזמן מרבה⁶²,
ושליח שעשה שליחותו⁶³ - חייב המשלח⁶⁴; מה
שאין דברים אלו בשאר האסורין.

57 שמתבשלים בחמש קערות נפרדות, כלומר, בחמשה
מיני תבשילים. 58 משנה בכריתות טו: "אמר רבי יהושע
שמעתי באוכל מזבח אחד בה' תמחוין בהעלם אחת שהוא
חייב על כל אחת ואחת משום מעילה". 59 כלומר,
כאילו אכל כמה מיני איסורים שחייב על כל איסור ואיסור
בנפרד. 60 ראה למעלה פרק ו שם שבשאר האיסורים
אין תמחוין מחלקים. 61 כלומר, אם אחד נותן לשני
דבר הקדש שיאכלנו או שיהנה ממנו - חייב הנותן, ולא
זה שקיבל (רש"י שם). 62 שאם אכל חצי זית מדבר
שמועלין בו, ולאחר זמן רב, אפילו אחר שלוש שנים, אכל
חצי זית שני - מצטרפין שני חצאי הזיתים לחייבו אשם
מעילה, ולמדו זאת (שם יח): ממה שנאמר (שם, טו)
"תמעול מעל". הלשון הכפולה "תמעול מעל" מרבה גם
צירוף כזה. 63 שאמר לו תן בשר זה לאורחים ונתן.
64 משנה מעילה כ. "השליח שעשה שליחותו בעל הבית
מעל", מה שאין כן בכל האיסורים, שאמרו בהם: "אין
שליח לדבר עבירה" והשליח חייב.

י. כל המחייב אשם ודאי צריך שיודע לו חטאו
תחלה ואחר כך יקריבו⁶⁵ אשמו; אבל אם הקריבו
קדם שיודע לו ונודע לו אחר שהקריב - אינו עולה
לוא⁶⁶. וכל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אחד
המלך ואחד פהן משוח⁶⁷ או שאר עם הארץ שוין
בוא⁶⁸.

65 פשטות הפסוק משמע כך, שכתוב (שם, כג-כד) "והיה
כי יחטא ואשם" כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת
להורדות כי "חטא ואשם" והשיב את הגולה וכו' ואת אשמו
יביא וכו'". 67 וצריך להביא אשם אחר גדול בימי בית

כך שוב בעל, אבל לא הזכירו דין הפרשה שלאחר המעשים
אם היא מחלקת - למד זאת רבינו ממה שאמרו שם:
"מתקין לה רב המנונא אלא מעתה בעל וחזר ובעל והפריש
קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול, הכי נמי דאינו חייב
אלא אחת"? - הרי הזכירו "בעל וחזר ובעל" ומזה נראה
שחייב כאן שלושה אשמות: שניים על שתי הבעילות
שקדמו להפרשה ואחד על בעילה שלאחר הפרשה - הרי
מפורש שהפרשה שלאחר המעשים מחלקת. 39 ולפיכך
אין הידיעות בלבדן מחלקות עד שתהיה איתן גם הפרשה.

ז. על הגזל⁴⁰ כיצד? כל מי שיש בידו משוה פרוטה
ומעלה⁴¹ מממון ישראל, בין שגזלו⁴² בין שגנבו⁴³,
בין שהפקידו אצלו או הלוהו, או משום שתפוח או
משאר דרכים⁴⁴, וכפר בו⁴⁵ ונשבע לשקר, בין בידון
בין בשגגה⁴⁶ - הרי זה מביא אשם על חטאו. וזהו
הנקרא אשם גזלות. ומפרש בתורה, שאין מתכפר
לו באשם זה עד שישביח הממון שבידו לבעליו⁴⁷;
אבל החמש⁴⁸ אינו מעכב הכפרה⁴⁹. כבר בארנו
בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב בשבועה זו
שמקריב עליה אשם זה⁵⁰, ואימתי יהיה פטור
ממנה; ועל אי זו דרך יתחייב אשמות רבות כמנן
חייב השבועות, ועל אי זו דרך לא יהיה חייב אלא
אשם אחד⁵¹.

40 שיש על זה קרבן אשם. 41 אבל פחות מפרוטה אינו
ממון, והכופר ונשבע על פחות משווה פרוטה פטור
משבועת הפקדון. 42 שלקח ממון אדם בגלוי ובפרהסיא
בחזק יד. 43 שלקח ממון אדם בסתר כגון שפשט ידו
לתוך כיס חבירו ואין הבעלים יודעים. 44 כגון עושק, או
מצא אבידה וכיחש בה, או עשה לו מלאכה ולא נתן לו
שכרו. 45 כשתבעו שיחזיר לו הממון. 46 ולמדו זה
בגמרא שם בגזירה שווה "תחטא - תחטא", משבועת
העדות. 47 שנאמר (שם כג-כד) "והיה כי יחטא ואשם
והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ושלם אותו וגו' ואת אשמו
יביא וגו'". הרי שרק אחר השבת הגזילה מתכפר באשם.
ובבבא קמא קי. במשנה: "הביא אשמו עד שלא הביא גזילו
לא יצא". ובגמרא שם קיא. למדו כן ממה שנאמר בגזל הגר
(במדבר ה, ח): "מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו",
הרי נאמר "אשר יכפר" בלשון עתיד, להורות, שאינו מתכפר
אלא אחר כך, אחרי שישביח את הגזילה לכהן. 48 שהוא
מחוייב להוסיף חומש על הקרן, שהוא אחד מארבעה
מהקרן מפני שכתוב (ויקרא שם, כד) "ושלם אותו בראשו
וחמישיתו יוסף עליו". 49 בבא קמא שם במשנה: "נתן
את הקרן ולא נתן את החומש אין החומש מעכב", ולמדו
כן בגמרא שם קיא. הדיוט מהקדש (=מן הנהנה מן
ההקדש) מה הקדש אם מעל לא מעכב החומש את הכפרה,
אף הדיוט אין החומש מעכב את הכפרה. 50 כלומר,
אימתי מתחייב קרבן אשם גזלות על שבועה זו ואימתי
פטור. 51 על כמה וכמה שבועות.

ח. על המעילה⁵² כיצד? כל הנהנה משוה פרוטה⁵³
מן ההקדש בשגגה⁵⁴ - מחזיר מה שנהנה ויוסיף

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש כ"ו סיון – ספר קרבנות – הלכות שגגות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

84) שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, וחזן מאיסור חלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש. (85) שם במשנה, שהרי כל אחד מהם אכל חלב וודאי. (86) ואינם חייבים אשם תלוי על ספק מעילה. (87) שאף על פי ש"אין איסור חל על איסור" - חל איסור הקדש על איסור חלב, מפני שהוא איסור מוסיף, שהחלב הזה לא היה אסור אלא באכילה, וכשהקדישו נאסר גם בהנאה, ומתוך שנוסף בו איסור הנאה, נוסף עליו גם איסור אכילה לחייבו גם משום חלב וגם משום הקדש, ובאיסור מוסיף אמרו "איסור חל על איסור".

יום שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) יבאר מה בין שגגת מקדש וקדשיו לשאר כריתות, והחייבים קרבן מספק אם מביאים אותו.

- א. ששה² מצותן שיקריבו קרבן עולה ויזרד³, ואלו²² הן: א. המצרע⁴. ב. והיולדת⁵. ג. והנשבע שבועת העדות⁶ בין בזדון בין בשגגה⁷. ד. והנשבע שבועת בטוי לשקר⁸ בשגגה⁹. ה. והטמא שאכל קדש בשגגה¹⁰. ו. והטמא שנכנס למקדש בשגגה¹¹.

(2) אנשים. ובמשנה (כריתות ט.) תנן "חמשה", משום שהמשנה מונה טמא שאכל קודש וטמא שנכנס למקדש, לאחד. ואילו רבנן מונה אותם לשנים (כסף-משנה). (3) כלומר, קרבן שאינו קבוע. שאם היה עשיר, מביא בהמה; ואם היה עני מביא עוף או עשירית האיפה, ראה למעלה פ"א הלכה ד. (4) שנאמר (ויקרא יד, י, כא-כב): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו' ואם דל וגו' ולקח כבש וגו' ושתי תורים וגו'". (5) שנאמר (שם יב, יח) "ובמלאות ימי טהרה וגו' תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת וגו' ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וגו'". (6) שידעו העדים עדות ממון ותבעם בעל העדות להעיד לו, וכפרו בעדותן ולא העידו ונשבעו שאינן יודעין לו עדות, זו היא שבועת העדות (פרק א מהלכות שבועות הלכה יב). ונאמר (שם ה, א, רז) "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים וגו'". (7) משנה שם ט. ובגמרא שם, נלמד משום שבכולן נאמר בתורה "ונעלם", וכאן (בשבועת העדות - שם, א) לא נאמר "ונעלם", הרי משום שחייבה התורה על המזיד כשוגג. (8) שנשבע (=לעתיד) שלא יאכל, ואכל. או שנשבע שיאכל, ולא אכל. או שנשבע (=לעבר) שלא אכל, ואכל. או שאכל, ולא אכל (שם הלכה ג). ואמר (שם, ד, רז) "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והביא את אשמו וגו' כשבה או שעירת עזים וגו' ואם לא תגיע ידו די שה והביא וגו' שתי תורים או שני בני יונה". (9) שנאמר (שם, ד) "ונעלם ממנו". (10) שנאמר (שם, ב"ג) "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו'". וראה להלן הלכה ה, כי מפי השמועה למדו שהפסוק הזה מדבר בטמא

ראשון, שנמשח בשמן המשחה. (68) שחייבים אשם. מה שאין כן באשם תלוי, שאינם שווים, שהכהן המשוח אינו חייב בו. וכמו כן לעניין קרבן חטאת חלוקים הם, שהמלך מביא שעיר עזים, והכהן המשוח - פר בן בקר, ושאר עם הארץ מביאין שעירת עזים או נקבה מן הצאן.

1. יא. כל חטא שחייבין עליו אשם ודאי, אם נסתפק
2. לו אם עשאנה או לא עשאנה - פטור מכלום⁶⁹.
3. לפיקה, הפא על ידו ספק מעילה - אינו חייב
4. כלום⁷⁰, כמז' שבארנו בהלכות מעילה.

(69) שאינו חייב אשם תלוי, אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ודבר זה נחלקו בו חכמים ורבי עקיבא במשנה כריתות כב. ופסק רבינו כחכמים. (70) הזכיר באופן מיוחד ספק מעילה משום שבה המחלוקת של רבי עקיבא וחכמים הנ"ל.

5. יב. היתה לפניו חתיכה של חלין וחתיכה של
6. הקדש, אכל אחת מהן ואין ידוע אי זו היא -
7. פטור⁷¹; חזר ואכל את השניה - מביא אשם על
8. מעילתו⁷²; אכל אחר את השניה - שניהן פטורין⁷³.

(71) שהוא ספק אם מעל בהקדש או לא, וכדברי חכמים החולקים על רבי עקיבא, שם כב במשנה. (72) שהרי וודאי מעל. (73) כי כל אחד מהם הוא בספק אם מעל או לא.

9. יג. חתיכה של חלב⁷⁴ וחתיכה של הקדש, אכל
10. אחת מהן⁷⁵ - מביא אשם תלוי משום חלב; אכל
11. את השניה⁷⁶ - מביא חטאת על החלב⁷⁷ ואשם ודאי
12. של מעילה על ההקדש⁷⁸; פא אחר ואכל את השניה
13. - אף השני מביא אשם תלוי⁷⁹. חתיכה של חלב⁸⁰
14. וחתיכה של חלב הקדש, אכל אחת מהן - מביא
15. חטאת⁸¹; אכל את השניה אחר שגדע לו על
16. הראשונה⁸² - מביא שתי חטאות⁸³ ואשם ודאי על
17. מעילתו⁸⁴; פא אחר ואכל את השניה - זה מביא
18. חטאת וזה מביא חטאת⁸⁵ בלבד⁸⁶. פקר בארנו
19. בהלכות מאכלות אסורות מאיזה טעם נוסף אסור
20. הקדש על אסור חלב⁸⁷. וכן כל פיוצא באלו
21. האסורין.

(74) חולין. (75) בשוגג. (76) בשוגג אפילו אחר שהביא אשם תלוי. (77) שם. שהרי אכל וודאי חלב, והאוכל חלב בשוגג חייב חטאת. (78) שהרי אחת מהן הוא של הקדש. (79) שם. כי גם זה הוא ספק אכל חלב או לא שחייב אשם תלוי. וראה למעלה הלכה ז כי זהו איסור קבוע. (80) חולין. (81) שהרי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על איסור אכילת חלב בשגגה. ואינו חייב אשם תלוי על ספק הקדש משום שפוסק כחכמים שאין מחייבים על ספק מעילה. (82) שהדיעות מחלקות. אבל בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת. (83) על שתי אכילות של חלב, אחת על חתיכת חלב החולין ואחת על חתיכת חלב של הקדש.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש כ"ו סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29 - הרי הוא כמפדש³¹, שהרי בפרוש חיבה תורה
30 ברת לטמא שאכל קדש ולטמא שנכנס למקדש³².
31 באוכל נאמר: והנפש אשר תאכל פשר מזבח
32 השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה. ובנכנס
33 למקדש נאמר: ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל
34 כי את מקדש ה' טמא³³. וכיון שחיבה תורה פרת³⁴
35 על טמאת מקדש וקדשיו, פירש הקרבן שמביאין
36 על שגגתן³⁵.

שנכנס למקדש או טמא שאכל קודש ולא ידע. וראה למעלה
פ"א הלכה ג.

1 ב. קרבן היולדת¹¹: אם היתה עשירה - מביאה כבש
2 בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת; ואם אין
3 ידה משגת - הרי קרבנה יורד ומביאה שתי תורים
4 או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת. אפלו
5 היתה ידה משגת לשה ואינה משגת לנסכיו¹² -
6 מביאה קרבן עני¹³.

(11) שם יב, רח. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה
ג. (12) ראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב
והלכה ד, שכבש היולדת הקרב לעולה טעון גם נסכים:
עשרון סולת כלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית
ההין. (13) שתי תורים או שני בני יונה, ונלמד דין זה
בספרא (פרשת תזריע פרק ד הלכה א) ממה שנאמר (שם,
א) "ואם לא תמצא ידה די שה", ללמד שאם יש לה שה
ואין לה הדברים הנצרכים לשה זה - שמביאה קרבן עני.

7 ג. המצרע כשיטהר - מביא שלש בהמות¹⁴. מהן
8 שני כבשים, אחד עולה ואחד אשם, וכבשה¹⁵
9 לחטאת. אם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או
10 שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, וכבש
11 לאשם.

(14) שם יד, י, כא-כב. וראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה
הלכה ג. (15) נקבה מן הכבשים.

12 ד. על שבוועת העדות¹⁶ ועל שגגת שבוועת בטיי¹⁷
13 ועל שגגת טמאת מקדש וטמאת קדשיו¹⁸ מביא
14 כבשה¹⁹ או שעירה²⁰, פשאר החטאות הקבועות²¹.
15 ואם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני
16 יונה, אחד עולה ואחד חטאת. ואם אין ידו משגת
17 לעוף - מביא עשירית האיפה²² סלת. והיא הקרויה
18 מנחת חוטא, שפבר נתפרשו מעשיה בהלכות
19 מעשה הקרבנות²³.

(16) בין בזדון בין בשגגה (למעלה הלכה א). (17) שם ה,
ד, וז. (18) שם, ב-ג, וז. (19) נקבה מן הכבשים.
(20) נקבה מן העזים. (21) ראה למעלה פ"א הלכה ד.
(22) שם, יא. (23) פי"ז.

20 ה. כל הקרבנות האלו מפרשין בתורה ומפרש זה
21 שחייב להביאן, חוץ מטמא שנכנס למקדש בשגגה
22 או אכל קדש²⁴. שפך פתוב שם: ונפש כי תחטא
23 ושמעה קול אלה²⁵ וגומר. או נפש אשר תגע בכל
24 דבר טמא²⁶ וגומר. או נפש כי תשבע לבטא
25 בשפתים²⁷ וגומר. והיה כי יאשם לאחת מאלה
26 וגומר. מפי השמועה למדו²⁸, שהה שחייב פאן קרבן
27 לטמא - פשנטמא ונכנס למקדש או אכל קדש
28 והוא לא ידע²⁹. אף על פי שהדבר מפי הקבלה³⁰

(24) בשגגה, שאינם מפורשים בתורה שחייבים להביא קרבן
עולה ויורד. (25) זוהי שבועת העדות. (26) ולא מפורש
שאכל קודש בטומאה או שנכנס למקדש בטומאה.
(27) זוהי שבועת בטיי. (28) בשבועות ו: ז. (29) שם ז.
אמר רבא, שלמדו גזירה-שוה "טומאתו - טומאתו". נאמר
כאן בקרבן עולה ויורד (שם ה, ג) "או כי יגע בטומאת אדם
לכל טומאתו", וכתוב במטמא מקדש (במדבר יט, יג) "את
משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל, כי מי נדה לא
זורק עליו טמא יהיה עוד טומאתו בו" - מה להלן טומאת
מקדש, אף כאן (שלא פירש מה היא טומאה זו שחייבין
עליה קרבן עולה ויורד) היא טומאת מקדש. ואוכל קודש,
נלמד (שם) בברייתא: רבי אומר אקרא אני חיה, בהמה למה
נאמר (שבקרבן עולה ויורד כתוב, ויקרא ה, ב) "או נפש
אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת
בהמה טמאה וגו'", וכיון שמזכיר "חיה" הרי גם בהמה
בכללה (שהרי כתוב שם יא, ב "זאת החיה אשר תאכלו",
ומיד סמוך לזה כתוב (שם, ג) "כל מפרסת פרסה וגו'
בבהמה אותה תאכלו", הרי שבהמה בכלל חיה) ולמה לו
להזכיר כאן גם "בהמה טמאה", כדי ללמוד גז"ש "בהמה
טמאה - בהמה טמאה": נאמר כאן "בהמה טמאה", ונאמר
להלן (שם ז, כא) באוכל קדשים בטומאה "ונפש כי תגע
בכל טמא, בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ
טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש
ההיא מעמיה", מה שם מדובר לענין אוכל קודש בטומאה,
אף כאן (בקרבן עולה ויורד) שכתוב טומאה, מדובר באוכל
קודש בטומאה. (30) שהרי אין זה מפורש בתורה, אלא
נלמד בגזירה-שוה. (31) בתורה. (32) במזיד.
(33) במכות יד: למדו זאת מן הפסוק (שם יט, יג) "את משכן
ה' טמא ונכרתה". וראה בספר המצוות לא-תעשה עז,
ובהערה שם שי. (34) במזיד. (35) בברייתא שבועות ו:
"מנין שאין הכתוב (=נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו')"
מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו (=שאינ מחייבו על מגע
אלא-אם-כן אכל קודש בטומאה או נכנס למקדש בטומאה).
ודין הוא: הואיל והזהיר וענש על הטומאה [בזדון - רש"י]
וחייב קרבן על הטומאה, מה כשהזהיר וענש על הטומאה
לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו, אף כשחייב
קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש
וקדשיו.

37 ו. כל קרבנות³⁶ שהאשה חייבת - בעלה מביא³⁷ על
38 ידיה³⁸. אם היה עני - מביא קרבן עני, ואם היה
39 עשיר - מביא על ידיה קרבן עשיר³⁹. ומביא אדם⁴⁰

(כהן המשיח ובית-דין) על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו, והנשיא כיוצא בהם, דברי רבי יוסי הגלילי" מפרש רבינו (בפיה"מ שם) שאין כהן המשיח מביא פר, והמלך שעיר עזים, אלא מביאין כהדיוט קרבן עולה ויורד (וראה בהשגת הראב"ד וכסף-משנה כאן). ומה שאמר רבי עקיבא (במשנה שם) כי המלך אינו חייב בשבועת העדות, שהמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו (וכן פסק רבינו בפ"י מהלכות שבועות הלכה א' "היו עדי וכו' או שהיה המלך אחד מעידיו שאינו ראוי להעיד וכו' ונשבעו, פטורין משבועת העדות") - כל זה אינו אלא משום שאין זה מכבודו של מלך לבוא לבית-הדין להגיד עדותו, אבל אם באו בית-הדין והנבכעים לבית המלך והעיד שם, מקבלים עדותו, ובאופן זה אם כפר ונשבע שאינו יודע עדות חייב בקרבן שבועה, וראה במרכבת המשנה ובמעשה רוקח. (46) [למעלה ה"א] מנה רבינו גם מצורע ויולדת, וכאן השמיטם; לפי ש"יולדת" אינה לא במלך (ראה בפ"א מהלכות מלכים ה"ה, שאין מעמידים מלכה), ולא בכהן גדול (ראה בפ"ט מהל' ביאת מקדש ה"א, שבבנות אהרן אין קדושת כהונה). ו"מצורע", אע"פ שישנו בכ"ג, שאם כי נפסל מלהיות כ"ג (ראה בהוריות יב: ובבכורות מה: במשנה. ומה שאמרו במועד קטן יד: "והצורע לרבות כהן גדול, והא כהן גדול דכל השנה כרגל וכו' שמעמינה (מצורע) נוהג צרעתו ברגל", היינו משום שגם כהן גדול שעבר, אינו פורע ופורס, כמפורש בהוריות יא: ולפי דברי רבינו להלן פט"ו הלכה ז, גם כהן גדול שעבר מחמת מום, כל דיני כהונה גדולה עליו, ואם כן הרי הוא ככל אדם ברגל. ועיין בריטב"א שם ובתוספות ר' ידידיה תלמיד ר"י מפרש שם ח"ב עמודים י"ז הערה 8) - מביא הוא פר הבא על כל המצוות, ככהן גדול המשמש, הרי גם כהן גדול שעבר מחמת מום, מביא פר כמפורש להלן פט"ו שם, והיה לו להביא כאן, שלענין קרבן עולה ויורד הרי הוא כהדיוט, - השמיטו משום שבמלך אינו שייך, שהרי נשיא (=מלך) שנצטרע עבר מנשיאותו, והרי הוא כהדיוט (להלן שם הלכה ט, וכן מפורש בסנהדרין קז: ועיין שם כ. ובתוספות ד"ה שתי שנים), ואין צריך לומר שלענין עולה ויורד, הרי הוא כהדיוט]. (47) קרבן עולה ויורד. וראה למעלה הלכה ד, מהו קרבן עולה ויורד. (48) שהמלך מביא שעיר עזים (זכר), והכהן המשוש - פר בן בקר, וההדיוט - שעירת עזים (נקבה) או נקבה מן הכבשים. (49) כלומר מצוות לא-תעשה. (50) למעלה פ"א הלכה א. (51) המלך והכהן המשוש וההדיוט. משנה שם (ט): "כל המצוות שבתורה שחייבין על זדון כרת ועל שגגתן חטאת, היחיד מביא כשבה ושעירה, והנשיא שעיר, ומשיח ובית-דין מביאין פר וכו' ועל שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ופירש רש"י שם "דכתיב באשמות ואם נפש, ונשיא ומשיח בכלל נפש אחת הן". (52) פרקים ד"ו, ט"ז. (53) פ"א ופ"ד.

1 על ידי פניו⁴¹ ועל ידי פתו ועל ידי עבדו ופסחתו⁴²
2 קרבן עני⁴³ ומאכלין בזבחים⁴⁴.

(36) לדעת הר"ש (פי"ד מנגעים משנה יב בשם ספרי זוטא) אין הבעל חייב אלא בקרבנות שבאים לטהרתה, והם קרבנות לידה, זיבה וסוטה. אבל קרבנות שבאים לכפרתה, כגון שאכלה חלב או חיללה שבת בשוגג - אינו חייב להביא. וראה בתפארת ישראל שם אות צד. [ועיין בנדרים לו. ובגליון הש"ס שם]. (37) חייב להביא, משנה בנגעים שם, וברייתא בנדרים לה: ובנזיר כד. ובבא מציעא קד. (38) בשבילה (רבינו בפיה"מ שם). (39) דברי ר' יהודה במשנה שם, ואין חולק עליו (כסף-משנה). ואין אומרים, כיון שנשאת היא עניה, שהרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, יביא בשבילה קרבן עני אף אם הוא עשיר, אלא מביא עליה קרבן עשיר, שאשתו כגופו. ראה בפיה"מ לרבינו, בנגעים שם. (40) שהוא עשיר. נגעים שם. (41) בשביל בנו. (42) [בין עבדים ובין כנענים. ואף לדעת הר"ש, שהמדובר רק במחוסרי כפרה (ראה למעלה), הרי טומאת צרעת נוהגת גם בעבדים כנענים (פ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכה א), וכמו כן נוהגת בהם טומאת זיבה (פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד), והם מחוייבים בקרבנות]. (43) אף אם הוא עשיר. ובנו ובתו ועבדו ופסחתו לאו דוקא, כי הוא הדין שמביא בשביל כל אדם, אלא מזכיר אלו להודיענו שאף בנו ובתו הקטנים או אפילו הגדולים הסמוכים על שולחנו (דומיא דעבדו ושפחתו), שיש לו הכרח להביא בשבילם קרבן כדי שלא יטמאו טהרותיו על שולחנו, והיה מקום לסברא שיביא בשבילם קרבן עשיר, אם הוא עצמו עשיר - השמיענו שאין הדבר כן, אלא מביא בשבילם קרבן עני, שהתורה חסה עליו (משנה אחרונה, נגעים שם). (44) קרבן זה מטהרן לאכול בקדשים. ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א, שמחוסרי כפרה אינם אוכלים בקדשים עד שיביאו קרבן, וראה שם הלכה ה.

3 ז. המלך וכהן משיח מביאין קרבן⁴⁵ על שבועת
4 העדות או על שבועת בטוי או על טמאת מקדש
5 וקדשיו⁴⁶ פשאר הדיוטות⁴⁷; שלא חלק הפתוב קרבן
6 מלך מקרבן הדיוט ומקרבן כהן משיח⁴⁸ אלא
7 במצוות⁴⁹ שחייבים על שגגתן חטאת קבועה, כמו
8 שפארנו⁵⁰, אבל בקרבן עולה ויורד פלן שוים⁵¹. פבר
9 בארנו בהלכות שבועות⁵², אימתי יהיה חייב על
10 שבועת העדות ועל שבועת שגגת בטוי, ואימתי
11 יהיה פטור עליהן; ועל אי זה דרך יהיה חייב קרבנות
12 הרבה כמנן השבועות, ועל אי זה דרך לא יהיה חייב
13 אלא קרבן אחד. ובהלכות מחסרי כפרה⁵³ אבאר,
14 באיזה דרך תתחייב היולדת והמצרע קרבנות הרבה,
15 ובאי זה דרך יתחייב כל אחד מהן קרבן אחד.

(45) משנה בהוריות ט. "על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו בית-דין פטורין, והיחיד והנשיא והמשיח חייבין". ומה שאמרו שם ח: במשנה "אין חייבין

16 ח. פל המביא קרבן על הזדון פשגה⁵⁴, אם היה
17 אנוס - פטור מן הקרבן⁵⁵. ואין צריך לומר פשאר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש כ"ו סיון - ספר קרבנות - הלכות שגגות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 עֲבֹרֹת שְׁאִינוּ חַיִּב חֲטָאת אֶלָּא עַל שְׁגָגָתָן⁵⁶, שְׁאֵם
- 2 הִיא אָנוּס - פְּטוּר⁵⁷.
- 3 הִיא מוֹרִישׁוּ גּוֹסֵס⁷¹ - הִרִי זֶה עֲנִי⁷² עַד שְׁיָמוּת
- 4 מוֹרִישׁוּ וְיִירָשְׁנוּ⁷³.

(65) המדובר באחד מהששה שמצוותם שיקריבו קרבן עולה ויורד (למעלה הלכה א), ובעשיר שהפריש מעות כדי לקנות בהמה (=שעירה או כבשה) לחטאת. (66) ירד מנכסיו, וראה למעלה הלכות ב'ג'ד כי קרבן העני - שתי תורים או שני בני יונה. (67) משנה שם. ואף כי כבר הפריש מעות לקרבן עשיר, כיון שהעני אינו מביא אלא קרבן עני. ואף זה למדו שם ממה שנאמר (ויקרא ה, ו) "וכפר עליו הכהן מחטאתו" - "מחטאתו", משמע מקצת חטאתו (ראה למעלה), כלומר, אם העני יביא עוף ממקצת הדמים. (68) המדובר כאן בשבועת העדות או שבועת ביטוי או טומאת מקדש וקדשיו, שיש בהם שלש דרגות של עולה ויורד, ראה למעלה הלכה ד. (69) במשנה שם. ואף שהפריש כבר מעות לשתי תורים או לשני בני היונה - כיון שהעני עוד, מביא רק עשירית האפיפה סולת למנחה. ואף זה נלמד (שם) ממה שנאמר (שם, י) "וכפר עליו הכהן מחטאתו", מקצת חטאתו. כלומר, אם הפריש מעות לשתי תורים או שני בני יונה, ושוב העני עוד, מביא ממקצת הדמים הללו, עשירית האפיפה. (70) משנה שם. ואף כי כבר הפריש המעות לקרבן עני - כיון שהעשיר צריך להוסיף ולהביא קרבן עשיר. ולמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם, יג) "וכפר עליו הכהן על חטאתו", "על חטאתו" משמע שאם העשיר בינתיים, צריך להוסיף על הדמים ולהביא קרבן עשיר. (71) ועתיד לירש ממנו, ויהיה עשיר. (72) כל זמן שלא ירש אותו, ומביא קרבן עני. (73) ויצטרך להוסיף מעות עד לקרבן עשיר. משנה ערכין יז: "אבל בקרבנות אינו כן, אפילו מת אביו והניח לו וכו' אין להקדש בה כלום". ופירושו (שם יח. בגמרא) שכונת המשנה שהיה אביו גוסס, מהו דתימא רוב גוססין למיתה, קא-משמע-לן שכל זמן שלא מת נחשב עדיין היורש לעני, לפי שהגוסס הוא כחי לכל דבריו, ראה נזיר מג.

- 17 יֵא. עֲשִׂיר שֶׁהִפְרִישׁ פֶּשֶׁבֶה או שְׁעִירָה וְנָפַל בָּהּ
- 18 מוֹם⁷⁴ [וְהָעֵנִי] - אִם רָצָה⁷⁵, יָבִיא בְדָמֶיהָ עוֹף. אֲבָל
- 19 אִם הִפְרִישׁ עוֹף וְנָפַסְלָה⁷⁶ - לֹא יָבִיא בְדָמֶיו עֲשִׂירִית
- 20 הָאִיפָה, שְׁאִין לְעוֹף פְּדִיּוֹן⁷⁷.

(74) ברייתא כריתות כז: (75) כן הוא בברייתא שם. ומשמע שאם רצה יביא בדמיה כשבה אחרת, אף-על-פי שעכשיו העני. וכן מפורש בר"ש וברע"ב בנגעים פרק יד משנה יב, שמה שאמרו "מצורע עני שהביא קרבן עשיר, יצא", היינו אפילו לכתחילה [וראה בתפארת ישראל כריתות פ"ו משנה ח אות נה, וצריך עיון]. (76) בעוף לא כתב "ונפל בו מום", לפי שאין המומים פוסלים בעוף (פ"ג מהלכות איסורי מזבח הלכה א) אלא "ונפסל", היינו שנקטעה רגלו, שאין מקריבים חסר על גבי המזבח (שם). (77) ברייתא שם. ובספרא (בחוקותי פרשה ד הלכה ה) אמרו: "והעמיד את הבהמה לפני הכהן (ראה בתמורה לב: שפסוק זה מדבר בפסולי המוקדשין), בהמה נפדית ואין העופות והעצים וכו' נפדים". וראה בדברי רבינו בפירושו המשניות שם, בפ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י, ובפ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ד.

(54) כגון הבא על שפחה חרופה (למעלה פרק ט הלכה א), ושבועת העדות (למעלה בפרק זה הלכה א), ושבועת הפקדון (למעלה פ"ט הלכה ז). (55) תוספתא בכריתות פ"א: "ארבעה מביאין על הזדון כשגגה, כולם באנוס פטורים, חוץ מן הנזיר" (=שחייב על הזדון כשוגג, וגם חייב על האנוס, ראה בפ"ו מהלכות נזירות הלכה ג) וראה בקרית-ספר ולחם-משנה כאן. (56) ולא על זדון, שכוין שלא חייבה התורה אלא על השוגג בלבד ולא על המזיד - כל-שכן שלא חייבה על האנוס. (57) ראה בשבועות יז: ויח. (ולמעלה פ"ה הלכה ו) שהבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת תשמיש, הרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה אנוס ומה היה לו לעשות.

- 3 ט. מִי שֶׁהִפְרִישׁ מְעוֹת לְכֶבֶשֶׂה שֶׁל חֲטָאתוֹ⁵⁸ וְצָרִיךְ
- 4 לָהֶן⁵⁹ - הִרִי זֶה מְבִיא שְׁעִירָה⁶⁰ וְיַחֲלִיל אוֹתָם הַמְּעוֹת
- 5 עַל הַשְּׁעִירָה⁶¹ וְיִהְיֶה בָהֶן⁶². וְכֵן אִם הִפְרִישׁ
- 6 לְשְׁעִירָה⁶³ וְלָקַח פֶּשֶׁבֶה⁶⁴ - יִהְיֶה בָהֶן.

(58) המדובר כאן בקרבן חטאת של עולה ויורד (ובעשיר שמביא כבשה או שעירה), ראה להלן טעמו של דבר, אבל בחטאת קבועה (ראה למעלה פ"א הלכה ד, שמביא כבשה או שעירה), אם נשאר מן המעות שהפריש לחטאת - יפלו לנדבה, ראה פ"ה מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט. (59) למעות הללו, וכגון שהעני, וכגון שדמי השעירה פחותים מדמי הכבשה. (60) משנה בכריתות כז: (61) הוא פודה את המעות מקדושתם על השעירה הזאת, והיא נכנסת בקדושה תחת המעות היוצאים לחולין. (62) במעות האלו שחסך מההפרש שבין כבשה לשעירה. ולמדו כן (שם בגמרא) ממה שנאמר בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה, וי) "מחטאתו" - "מחטאתו" - ממקצת חטאתו. כלומר, ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני מתכפר במקצת, והנותר מותר בהנאה, וראה גם בפיה"מ לרבינו שם. ונראה מדברי רבינו שדווקא אם הוא צריך למעות, וכגון שהשעירה יותר זולה (או להיפך כשהכבשה יותר זולה), אז מותר לו לשנות, אבל אם אינו צריך למעות, לא ישנה מן כבשה לשעירה או משעירה לכבשה. ובפירוש"י במשנה כריתות שם, נראה שהכל תלוי ברצונו, וראה מרכבת המשנה. (63) משנה שם. כלומר, שהפריש מעות בשביל לקנות שעירה, והעני, והכבשה יותר זולה, וצריך למעות הללו שבהפרש בין שווי הכבשה לשווי השעירה. (64) וחילל את המעות על-ידי הכבשה, כמבואר למעלה.

- 7 י. הִפְרִישׁ מְעוֹת לְכֶהֱמָה⁶⁵ וְהָעֵנִי⁶⁶ - יִקַּח שְׁתֵּי
- 8 תּוֹרִים או שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה⁶⁷ וְיַחֲלִיל עֲלֵיהֶן אוֹתָם
- 9 הַמְּעוֹת וְיִהְיֶה בָהֶם. הִפְרִישׁ מְעוֹת לְבְנֵי יוֹנָה או
- 10 לְתוֹרִים⁶⁸ וְהָעֵנִי - יָבִיא עֲשִׂירִית הָאִיפָה⁶⁹ וְיַחֲלִיל
- 11 עֲלֵיהֶן אוֹתָם הַמְּעוֹת וְיִהְיֶה בָהֶן. וְכֵן אִם הִיא
- 12 עֲנִי וְהִפְרִישׁ מְעוֹת לְעֲשִׂירִית הָאִיפָה וְהָעֵשִׂיר -
- 13 יוֹסִיף עֲלֵיהֶן⁷⁰ וְיָבִיא עוֹף. הִפְרִישׁ לְעוֹף וְהָעֵשִׂיר
- 14 - יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיָבִיא פֶּשֶׁבֶה או שְׁעִירָה. אֲפֹלוּ

- 1 יב. הַפְּרִישׁ⁷⁸ עֲשִׂירִית הָאִיפָה⁷⁹ וְהָעֶשֶׂיר: עַד שְׁלֹא
2 קִדְּשָׁה בְּכָלִי⁸⁰ - הָרִי הִיא כָּכָל הַמִּנְחוֹת⁸¹, וְתִפְדָּה
3 וְתִאֲכַל⁸²; וּמִשְׁקֵדְשָׁה בְּכָלִי⁸³ - תַּעֲבֹר צוּרְתָהּ וְתֵצֵא
4 לְבֵית הַשְּׁרָפָה⁸⁴.
- 7 שֶׁהִיא קִדְּשֵׁת דָּמִים שֶׁהִיא נִדְּחִית⁸⁹. וְלָמָּה לֹא
8 נִדְּחִית?⁹⁰ מִפְּנֵי שֶׁדָּחִי מַעֲקָרוֹ אֵינוֹ דָּחִי⁹¹, וְהָרִי
9 נִרְאָה קֵץ זֶה לֹא עָמָה. עֲנִי שֶׁהִקְרִיב⁹² קָרְבֵּן עֶשֶׂיר -
10 יֵצֵא, וְעֶשֶׂיר שֶׁהִקְרִיב קָרְבֵּן עֲנִי - לֹא יֵצֵא.

(85 בכריתות כז: כח. "אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא, מטמא מקדש עשיר שהפריש קן לכבשתו והעני". ומפרש רבינו "לכבשתו" - "למכרה וליקח בדמיה כשבה". (86 והרי היא קדושה בקדושת דמים, למכרה לצורך קרבן עשיר. (87 שיכול להביא קרבן עני. (88 לאחר שיפדה אותה ויקדישנה לקרבן עני. (89 כלומר, קדושת דמים זו לקרבן עשיר - נדחית, לפי שעני אינו ראוי לכתחילה לקרבן עשיר. (90 כלומר, אילו היתה בקדושת הגוף נדחית, ודאי היתה צריכה להידחות לגמרי מלהקריבה, אלא אפילו אם אין עליה אלא קדושת דמים נדחית, צריכה היא להידחות מהקרב (לחם-משנה). וכן נראה מדברי רבינו בפרק טו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שקדושת דמים נדחית, מדחה הקרבן. (91 בגמרא שם אמרו שקדושת דמים מדחה, אבל רבינו לא פסק כן. ולמעלה פרק ג הלכה ח כתב רבינו, שגם בנראה ונדחה אין בעלי חיים נדחים. וכ"כ גם בפ"ג מפסולי המוקדשין הלכה כג. ועיי"ש גם בהלכה כ"ד, ובפס"ו ממעשה הקרבנות ה"ד, ובלח"מ למעלה פ"ג שם. (92 נגעים פ"ד מ"ב. וראה למעלה הי"א.

(78 תוספתא כריתות פ"ד. (79 כרין עני. (80 כל זמן שלא שם עדיין הסולת לתוך כלי שרת, לא קדשה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים, וקדושת דמים נפדית (מנחות ק: והלכות איסורי מזבח שם הלכה ה). (81 שנטמאו ושנפסלו שפודין אותן, ראה הלכות איסורי מזבח שם. (82 אף-על-פי שלא נטמאה. וכן אמרו במנחות קא. "רבי אליעזר אומר, כולן טמאין נפדין, טהורין אין נפדין. חוץ מעשירית האיפה של מנחת חוטא, שהרי אמרה תורה (ויקרא ה, ו, י"ג) "מחטאתו" "על חטאתו", כלומר, לכך כתוב אצל עשירית האיפה "על חטאתו", שאם היה עני והפריש עשירית האיפה, והעשיר, יפדנה ויוסיף עליה מעות, ויביא כבשה או שעירה, כמו שאמרו בכריתות שם (רש"י שם). (83 מִשְׁשֵׁם את הסולת לתוך כלי שרת, קדשה הסולת קדושת הגוף, ואין קדושת הגוף נפדית (שם). (84 תוספתא כריתות שם. כלומר, מכיון שהפסול אינו בגוף המנחה אלא בבעל המנחה שהעשיר, אסור לשרוף את המנחה מיד אלא תעובר צורתה ואחר-כך תשרף, ראה בפ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ג.

- 5 יג. עֶשֶׂיר שֶׁהִפְרִישׁ קָן⁸⁵ לְמִכְרָהּ וְלִקְחַ בְּדָמֶיהָ כְּשֶׁבָה
6 או שְׁעִירָה⁸⁶ וְהָעֶנִי⁸⁷ - יָבִיא קֵץ זֶה⁸⁸, אֵף עַל פִּי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"כ"ו סיון תשע"ו

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ו
מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח נדפסה ביום הקודם

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ו
מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח נדפסה ביום שלישי

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ו
מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח נדפסה ביום שלישי

יום שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ו
מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח נדפסה ביום שלישי

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ו
מצות עשה קה.

הַמִּצְוָה הַק"ה — הַצֹּוֹי שֶׁנִּצְטָנְנוּ לְהִיּוֹת שְׂכֵבֶת זָרַע מִטְמָאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי שְׂכֵבֶת זָרַע.

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ו
מצות עשה קה.

הַמִּצְוָה הַק"ה — הַצֹּוֹי שֶׁנִּצְטָנְנוּ לְהִיּוֹת שְׂכֵבֶת זָרַע מִטְמָאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי שְׂכֵבֶת זָרַע.

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ו
מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצֹּוֹי שֶׁנִּצְטָנְנוּ לְדוֹן בְּטִמְאָת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּדִינֵים הָאֲמֻרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-תּוֹרַת טִמְאָת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בָּלֶם.

ישעיה פרק כז יא-יג

יֵא בִּיבֶשׁ קְצִירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם־בִּינוֹת הוּא עַל־כֵּן לֹא־יִרְחֲמֶנּוּ עִשְׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא יִחַנְּנוּ: (פ) יִבּ וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחְבֹּט יְהוָה מִשְׁבַּלַּת הַנָּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקֻמוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ) יִג וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וְכָאֵם הָאֲבָדִים בְּאַרְץ אֲשׁוּר וְהַנְדָּחִים בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהָר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

רש"י

יתרמון קטילין ואני אומר ב' לשונות הללו חיבוט ולקיסה נופלין זה על זה כחובט זיתיו וחזור ומלקטן ואחרים מלקטין אותו מן הארץ כך הקב"ה יתחיל האסיפה כמו שנאמר יתקע בשופר גדול: משבולת הנהר. הם האובדים בארץ אשור: עד נחל מצרים. הם הנדחים בארץ מצרים. הנהר. פרת, הם בני אשור היושבים על פרת: עד נחל מצרים. הם יושבי מצרים יחבוט אותם כחובט זיתים: ואתם תלוקטו. מן הגליות: לאחד אחד. המוצא אחד מכם יביאהו מנחה: (יג) האובדים בארץ אשור. לפי שנפוצו בארץ רחוקה לפנים מן הנהר סמבטיון קראם אובדים:

מצודת ציון

(יא) קצירה. כן נקרא הענף כמו ועשה קציר כמו נטע (איוב יד): מאירות. מבערות כמו ולא תאירו מזבחי חנם (מלאכי א): בינות. מל' בינה: עושהו. המגדל ומרומם אותו וכן ישמח ישראל בעושי (תהלים קמט): (יב) יחבט. ענין הכאה במקל להפריש התבואה מהקשין כמו כי במטה יחבט קצח (לקמן כח): משבלת. הוא חוזק מרוצת המים כמו אל תשטפני שבולת מים (תהלים סט): לאחד אחד. כמו אחד לאחד ור"ל לצרף אחד לאחד: (יג) יתקע. מלשון תקיעה:

יפריש את ישראל מבין האומות: ואתם וכו'. בני ישראל. סרס המקרא ואתם בני ישראל תלקטו וכו' רצה לומר אחר הפרשה תהיו אתם הנלקטים אחד אחד והמוצא אחד מכם יביאהו לירושלים: (יג) יתקע בשופר גדול. הוא ענין משל לומר כולם יתקבצו ויבואו כאלו תקעו בשופר גדול להשמיע הקול בכל העולם להתקבץ ולבוא: האובדים. לפי שלא חזרו לארצם מעת שגלו שמה לכן קראם אובדים. בהר הקדש בירושלים. בהר המוריה העומד בירושלים והוא מקום מקדש:

מצודת דוד

(יא) ביבוש קצירה. כשתתיבש ענפיה תשבר מעצמה רצה לומר כשתתמלא סאתם ישברו מאליהם: נשים באות. נשים תבאנה ויבעירו בהם האש ור"ל עם חלש כנשים ישחיתו אותה: כי לא עם בינות הוא. להבין שכל ממשלתו באה לו מה' ולא בכח זרועו: עושהו. המקום שגדלו והמשילו: ויוצרו וכו'. כפל הדבר במ"ש: (יב) יחבוט ה'. ר"ל כמו שחובטין את השבילים במקל להסיר התבואה מן הקשין כן יסיר את ישראל מבין האומות: משבולת הנהר. מארץ אשור היושבים על נהר פרת עד נחל מצרים ר"ל מכל המקומות שבין זה לזה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמוד א

מקשה הגמרא: מדוע יש לחייב את הראשון על התקלה שנעשית על ידי ממזנו משום בור, ואין לחייב את השני על כך, הרי מִמְּנָה נִפְשָׁךְ יש להשוות דינם זה לזה, דאִי נִתְקַל שׁוֹשֵׁעַ הוּא, ועל כן יש לחייבו על התקלה שנוצרה מממונו, כדין אדם החופר בור ברשות הרבים, אם כן, שְׁנֵי נִמְי לִיתֵיב – יש לחייב אף את השני על התקלה שנעשית על ידי ממזנו, שהרי אף הוא פשע בכך שנתקל בראשון, ואִי נִתְקַל לֹא שׁוֹשֵׁעַ הוּא, ולפיכך פטור השני על הנזק שאירע לשלישי מממונו, אם כן, אִפְּיֵלֹ רֵאשׁוֹן נִמְי לִפְטֹר מִתְשֻׁלֹם נֹזֵק הַשֵּׁנִי, ואף באופן שניזוק השני מגופו של הראשון יש לפטור, שהרי אנוס הוא בנפילה זו, ולפיכך אין לדון את נזקי גופו כאדם המזיק, וכן אין לדון את ממזנו כבור ברשות הרבים.

חייב בתשלום נזקי השני בין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו, דהיינו, בין אם הוזק השני מגופו של הראשון, ובין אם הוזק מממונו של הראשון, חייב הראשון בתשלום נזקי השני. אלא שאם נתקל בגופו של הראשון, חייב הלה משום אדם המזיק ומשלם אף על נזקי כליו של השני, ואם נתקל בממונו של הראשון, חייבו משום בור המזיק הוא, ולפיכך אינו חייב בזה אלא על נזקי גופו של שני ולא על נזקי כליו, שהרי בור פטור על נזקי כלים. שְׁנֵי חֵיבִי בְּתִשְׁלוֹם נֹזֵקִי הַשְּׁלִישִׁי בְּנֹזֵקִי גֻּפִי אֲכָל לֹא בְּנֹזֵקִי מִמּוֹנִי, דהיינו, אם נתקל השלישי בגופו של השני, חייב הלה משום אדם המזיק בין על נזקי גופו של השלישי ובין על נזקי כליו, אך אם נתקל השלישי בממונו של השני, פטור השני לגמרי מתשלום נזקי השלישי, מאחר שאין ממזנו של השני נידון כבור ברשות הרבים.

איוב פרק ג בא-כו

כא המִּחְכִּים לַמּוֹת וַאֲיָנְנוּ וַיִּחְפְּרוּהוּ מִמַּטְמוֹנִים: כב הַשְׁמַחִים אֶל־יָגִיל יִשְׁיִשׁוּ פִי יִמְצְאוּ־קֶבֶר: כג לִגְבֹר אֲשֶׁר־דָּרְכּוֹ נִסְתָּרָה וַיִּסְךְ אֱלֹהִים בְּעֶדּוֹ: כד כִּי־לִפְנֵי לַחֲמִי אֲנֹחֲתִי תָבֹא וַיִּתְּכּוּ כַּמִּים שְׁאֲנֹתִי: כה פִּי פָּחַד פַּחַדְתִּי וַיֵּאֱתָנִי וְאֲשֶׁר יָגִרְתִּי יָבֹא לִי: כו לֹא שְׁלוֹתִי | וְלֹא שְׁקַטְתִּי וְלֹא־נַחֲתִי וַיָּבֹא רָגְזִי:

איוב פרק ד א-ד

א וַיַּעַן אֱלִיפַז הַתִּימְנִי וַיֹּאמֶר: ב הִנֵּה דָבָר אֱלֹהִים תִּלְאַה וְעֶצֶר פִּמְלִין מִי יוֹכֵל: ג הֲנִה יִסְרֹת רַבִּים וַיְדִים רַפּוֹת תַּחְזֹק: ד כֹּשֶׁל יִקְיָמוֹן מִלֵּיד וּבְרָכִים כְּרָעוֹת תֵּאֱמָץ:

רש"י

(כא) המִּחְכִּים לַמּוֹת. למרי נפש התאבדים ומתאבדים למוות וקובלים לאמר איננו: ויחפרוהו. מרגלים אחריו: מִמַּטְמוֹנִים. יותר משמרגלי אחר מטמוני אוצרות והיו: (כב) שִׂמְחִים אֵלֵי גִיל. וישישו אם היו מוצאים קבר: אֵלֵי גִיל. בשביל הגילה והששון של (מציאות) קבר: (כג) לִגְבֹר אֲשֶׁר דָּרְכּוֹ נִסְתָּרָה. כל טובות אשר פעל נסתרו מאת בעל הגמול ולא הביט בהם: וַיִּסְךְ אֱלֹהִים בְּעֶדּוֹ. עשה מחיצה לפניו לסיגרו במסגר כמו (הושע ב) הנני שך את דרכך: (כד) תָּבֹא. באה: וַיִּתְּכּוּ. לשון נתן ארצה נגרים ויורדים כמים ויש לפרש נתיכה לִי רבייה: (כה) פָּחַד פַּחַדְתִּי. כל ימי עמדתי בפחד על זה כמו שאמרנו (לעיל א) ויהי כי הקיפו

וגו': ואשר יגורתי. הן עתד הועתד ונגזר שיבא לי: (כו) לֹא שְׁלוֹתִי. מדאגה זו והנה ויבא רוגז: (א) מַעֲנָה אֵלִיפֹז. (אליפז בן עשו היה ועל ידי שנתגדל בחיקו של יצחק זכה שתשרה עליו שכנה: הַתִּימְנִי. מארץ תימן מארצו של עשו (סא'א): (ב) הַנִּסְתָּרָה. לשון תימה הבעבור שניסה דבר אליך תלאה בנסיון אחד שניסך בוראך ובא אליך אתה נלאה, ומעתה עצור במילין מי יוכל מלהשיבך: (ג) הֲנִה יִסְרֹת רַבִּים. שהרבו דברים הוכחתם ויסרתם: וַיְדִים רַפּוֹת. ויגורות מפורענות הבא עליה' אתה היית רגיל לחזקם ולומר אל תירא שכך הוא מדת הדין: (ד) יִקְיָמוֹן. רגילות הם מליך להקים את הכושל:

מצודת ציון

(כא) המִּחְכִּים. המקוים כמו וחכיתי לה' (ישעיה ח): ויחפרוהו. מל' חפירה ור"ל יחפשו כי המחפש חופר בקרקע: מִמַּטְמוֹנִים. מאוצרות כי הדרך להניחם במקום טמון ונסתר: (כב) אֵלֵי גִיל. אל גיל: (כג) וַיִּסְךְ. ענין גדר כמו אתה שכת בעדו (לעיל א): (כד) וַיִּתְּכּוּ. ענין שפיעה ויציקה כמו עד נתן מים (ש"ב כא): שִׂמְחֹתִי. צעקות: (כה) כִּי פָּחַד פַּחַדְתִּי. אשר פחד פחדתי וכן כי גוע אהרן (במדבר כ): וַיֵּאֱתָנִי. באה עלי כמו אתה בקר (ישעיה כא): יגורתי. ענין פחד כמו ויגר מואב (במדבר כב): יָבֹא לִי. כמו בא לי: (כו) נַחֲתִי. מל' נחת ומנוחה: (א) וַיַּעַן. מל' עניה ותשובה: (ב) הַנִּסְתָּרָה. מל' נסיון והיא בה"א התימה: תִּלְאַה. ענין עייפות ויגיעה כמו את כל התלאה (שמות יא): וְעֶצֶר. ענין מניעה ועכבה כמו שרים עצרו במילים (לקמן כט): בַּמִּילִין. ענין דבור: (ג) רַפּוֹת. מל' רפיון: (ד) כֹּשֶׁל. ענין נפילה הכח והתשות: כורעות. היא הנפילה על הברכים: תֵּאֱמָץ. תחזק:

מצודת דוד

(כא) המִּחְכִּים. הלא המה אשר יקוו למוות ומדוע איננו ואף כי יחפשו אחריו יותר מאחר מטמונים: (כב) הַשְׁמַחִים. הנה האנשים שלימי הדעת השמחים אל דבר אשר ראוי ונכון לגיל בו הלא המה ישישו כאשר ימצאו קבר וסיבת מות: (כג) לִגְבֹר אֲשֶׁר דָּרְכּוֹ נִסְתָּרָה מִמֶּנּוּ שִׁישׁ לוֹ קוֹשֵׁי הַמִּזְל לְבַל יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דָּרְכּוֹ לַגְּמוּר מַעֲשָׂהוּ אֲשֶׁר הָחַל וְאֱלֹהִים עֲשָׂה גֹדֶר בְּעַד דָּרְכּוֹ לְבַל יוֹכֵל לַעֲבֹר בּוֹ וּבַעֲבֹר זֶה יִשְׁיִשׁוּ שְׁלִימֵי הַדַּעַת כֹּאשֶׁר יִמְצְאוּ לוֹ קֶבֶר כִּי יֵאֱמָרוּ טוֹב מוֹתוֹ מַחֲיָיו וְהוֹאִיל וְכֵן הוּא לִמָּה יִתֵּן א"כ לַעֲמַל אוֹר: (כד) כִּי לִפְנֵי לַחֲמִי. למה לי חיים הלא מר לי מאד כי אף לפני מאכלי תבוא אֲנֹחֲתִי וְלֹא הִלְכָה הַעֲצֵר בַּשְּׂמֵחַת תַּעֲנוּג הַמֵּאכֵל וְשִׂמְחֹתִי הִמָּה תַּכּוּפִים מִבְּלִי הַפֶּסֶק כִּמְי' הַנִּגְרִים וַיּוֹרְדִים: (כה) כִּי פָּחַד. הפחד אשר פחדתי בעת שלותי פן יבואו עלי הרעות האלה הנה כן באו אלי: וַאֲשֶׁר יִגְוֹרְתִּי. כפל הדבר בַּמִּשָּׁשׁ: (כו) לֹא שְׁלוֹתִי. מעולם לא ישבתי בשלוה ובהשקט ובנחת כי יראתי מן הרעה

הבאה ומתרגשת בעולם והנה באה עלי הרוגז והחרדה (העולה מהמענה ההיא שהיה איוב נבון בדעתו ומסתפק לומר שכל מקרי האדם המה מוגבלים ומסודרים לפי מערכת השמים אשר יורו בעת ההריון והלידה ולזה קלל יום תולדתו וליל עיבורו אף יתרעם מול המקום המסדר את הנהגה ההיא לומר מדוע לא סדר אשר מי שיהי' ראוי להולד בכמו זה המערכה שנולד הוא שימור או ברחם האם או בצאתי ולא יראה ברעה כי טוב לו המות): (ב) הַנִּסְתָּרָה. האם ראוי ונכון שכאשר המנסה אותך בדבר רעה מן הרעות נעשית מיד עיף ויגע מלהיות מחזיק בתומתך ולכן מי יוכל להתאפק לעצור בדברים מבלי להשיב: (ג) הֲנִה יִסְרֹת. הנה מאז הלא אתה יסרת רבים אשר הרבו דברים כלפי מעלה: וַיְדִים רַפּוֹת. הידים שהיו רפות באמונת השם אתה הייתי מחזק באמרי מוסר: (ד) כֹּשֶׁל. האיש הכושל היו מליך מקיימים אותו וברכים הכורעות לנפול אתה היית מאמץ ר"ל כל מי שהיה נבון בהשגחת המקום בעבור מה שהגיעהו מהרעות בחושבו שבאה מצד המערכה ולא בהשגחה הנה מאז היית אתה מעמידו על האמת לומר שבא בהשגחה ומצד העונש על הפשע והנה שבו כולם והורו לדברך:

ו הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי כִלְכָּלוֹת שֶׁל טָבֵל, וְאָמַר: "מַעֲשֵׂרוֹת זוּ בֹזֵז" – הָרִאשׁוֹנָה מַעֲשֵׂרֶת; "שֶׁל זוּ בֹזֵז וְשֶׁל זוּ בֹזֵז" – הָרִאשׁוֹנָה מַעֲשֵׂרֶת, "מַעֲשֵׂרוֹתֶיהָ מַעֲשֵׂרוֹת כִּלְכָּלָה בְּחִבְרָתָהּ" – קָרָא שֵׁם.
ז מֵאָה טָבֵל, מֵאָה חֲלִין – נוֹטֵל מֵאָה וְאַחַד. מֵאָה טָבֵל, מֵאָה מַעֲשֵׂר – נוֹטֵל מֵאָה וְאַחַד. מֵאָה חֲלִין מִתְקַנֵּים,

פירוש ברטנורא

ו כלכלות. סלים: מעשרות זו בוז. מעשרות שאני צריך להפריש מכלכלה זו יהיו מונחים בחברתה: הראשונה מעשרת. ומפריש מן השניה המעשרות של שתיהן: של זו בוז ושל זו בוז הראשונה מעשרת. אבל השניה אינה מעשרת, דמיון כשאמר של זו בוז נתקנה הראשונה ונפטרה מן המעשרות וכי הדר ואמר של זו בוז נמצא מפריש מוזהר שכבר נפטרה על זו שהיא חייבת ואין מפרישין מן הפטור על החיוב ולא אמר כלום, ונוטל מן השניה המעשרות של שתיהן: מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה. המעשרות המחויבות לשתי כלכלות הללו יהיו של כלכלה בחברתה, הרי קרא שם מעשרות שתיהן כאחת ומפריש מוזהר על זו ומוזהר על זו דבכל אחת שיר טבל כדי מעשרות חברתה. אבל אינו מפריש עליהן ממקום אחר שהרי קרא שם וקבע מעשרות כל אחת מהן בחברתה. פי' אחר ועיקר, מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה קרא שם ומפריש מאיזו מהן שירצה דהכי מפרשין למלחיה מעשרותיהן מאיזה מהן שארצה יהיו מעשרות כלכלה בחברתה:

ז מאה טבל ומאה חולין. שנתערבו: נוטל מאה ואחד. נוטל מאה להפריש מהן מעשר ראשון ומעשר שני כדין כל טבל, ואחד נוטל מן המאה (דלשם) [צ"ל של] חולין לתרומת מעשר כאילו היו טבל, שהחולין נעשים בטבל עצמו לענין תרומת מעשר בלבד אבל לא לענין מעשר ראשון ומעשר שני, ונמצא זה מפסיק ע"י תערובת זו אחת בלבד שמפריש מן החולין, וטבל דאיירי ביה הכא הוא שהורמנו ממנו תרומה גדולה אבל לא הורמנו ממנו מעשרות ולא תרומת מעשר: מאה טבל ומאה מעשר. שלא הורמנו מן המעשר הזה תרומת מעשר ונתערבו נוטל מאה של טבל להפריש מהן המעשרות כדפרישית לעיל, ונוטל אחת מן המאה של מעשר שהם נעשים בטבל עצמו להחייב בתרומת מעשר ונשארו צ"ט מפריש מהן תרומת מעשר לפי חשבון שהם עשר פחות עשירית של אחד. ואם לא נתערב המעשר בטבל לא היה מפריש אלא עשרה לתרומת מעשר שבהן השתא מפני שנתערבו בטבל מפריש י"א פחות עשירית נמצא מפסיק א' פחות עשירית: מאה חולין מתקנין ומאה מעשר. ראשון שלא נטלה תרומתו שנתערבו נוטל מאה לשם מעשר ראשון כדי להפריש מהן עשרה לתרומת מעשר שבהן ועשר נוטל מן המאה חולין מתקנין כאילו היו הם מעשר ראשון דעשרה מהם לתרומת מעשר ונמצא מפסיק

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

מֵאָה טָבֵל, מֵאָה חֲלִין – שנתערבו זה בזה, כגון מאה תאנים של טבל ומאה של חולין, ומדובר כאן בטבל הטבול רק למעשר ולתרומת מעשר, אבל לא לתרומה גדולה, דהיינו שידוע שהופרשה כבר ממנו תרומה גדולה, והרי תערובת זו אסורה לזרים על ידי תרומת המעשר שבה; ואי אפשר להפריש אחד מהתערובת לשם תרומת מעשר, לפי שיש חשש שמא משל חולין הוא ואין מפרישים מן הפטור על החייב; נוטל מֵאָה וְאַחַד – מתוך התערובת של המאיתיים, והרי יש בהם ודאי אחד טבל, והוא עושהו תרומת מעשר על מאה הטבל, שאומר: "תשעה של טבל שבתוך התערובת עם האחד שיש במאה ואחד שנטלתי הם מעשר ראשון, והאחד הזה תרומת מעשר עליהם". וכל המאה ואחד שנטל, הואיל ומעורב בהם האחד שעשהו תרומת מעשר, הריהו מוכרם לכהן, והכהן משלם לו דמיהם כשער התרומה שהוא בזול, חוץ מדמי האחד שהוא תרומת מעשר, שחייב ליתנו לכהן בחינם. ושאר התשעים ותשעה שנשארו בידו מותרים לו מכל מקום: אם חולין הם, הרי ודאי מותרים, ואם טבל הם, הרי הפריש עליהם אחד לתרומת מעשר; וצריך עוד להפריש מהם מעשר ראשון ומעשר שני כפי חשבון. מֵאָה טָבֵל, מֵאָה מַעֲשֵׂר – אם נתערבו זה בזה מאה טבל ומאה מעשר ראשון שלא הופרשה מהם תרומת מעשר, ונמצא בתערובת זו אחד עשר תרומת מעשר: אחד ממאה של הטבל, ועשרה ממאה של המעשר; ואי אפשר להפריש אחד עשר מכל התערובת כתרומת מעשר וליתנם לכהן, שמא משל טבל הם, והרי ממאה טבל אין ראויים למעשר אלא עשרה, ואלה אמנם יכולים להיות תרומת מעשר על המאה של המעשר, אבל האחד הנוסף על העשרה, אם הוא טבל, הרי אינו יכול להיות תרומת מעשר, שאין תרומת מעשר אלא מן המעשר ולא מן הטבל או מן החולין; נוטל מֵאָה וְאַחַד – מתוך המאיתיים, ובהם יש ודאי אחד טבל, והוא עושהו תרומת מעשר על מאה הטבל, כמו שבארנו בענין הקודם, ונותן כל המאה ואחד ללוי, במקום מאה המעשר שחייב לו, והלוי מוכרם לכהן בדמי תרומה, חוץ מאחד עשר תרומת מעשר שבהם, שחייב ליתנם לכהן בחינם. ותשעים ותשעה הנותרים, לאחר שהופרשו מהם מעשר ראשון ומעשר שני, הרי הם מותרים מכל מקום: אם הם טבל, הרי הפריש כל מעשרותיהם כדין, ואם הם מעשר, הרי המאה ואחד שנטל הם הטבל, ועשרה מתוך המאה ראויים להיות מעשר ראשון, והם יהיו

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה לדון בעניינים הקשורים בהלכה שאין מעשרים מן הפטור על החייב ולא מן החייב על הפטור.

הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי כִלְכָּלוֹת שֶׁל טָבֵל – שני סלים של פירות טבל, וְאָמַר: "מַעֲשֵׂרוֹת זוּ בֹזֵז" – המעשרות של כלכלה זו (הראשונה) יהיו בכלכלה זו (השנייה), כלומר שהוא מפריש מכלכלה אחת על חברתה, הָרִאשׁוֹנָה מַעֲשֵׂרֶת – שהרי עישר מן החייב על החייב; ומפריש מן הכלכלה השנייה את המעשרות על שתיהן. – יש מפרשים, שמדובר כאן בכלכלות של טבל הטבול למעשרות, אבל לא לתרומה גדולה, שכן תרומה גדולה רגילים להפרישה מיד בשעת הגורן (דא"ש: ריב"מ צ"א). וכן כותב הרמב"ם (הל' מעשר ד' א'): "מי שהיו לפניו שתי כלכלות של טבל שניטלה תרומתן". ויש מפרשים, שמשנתנו עוסקת בטבל הטבול גם לתרומה גדולה, ולשון "מעשרות" שנקטה המשנה כולל גם תרומות, כמו שהזכרנו כבר במקומות אחרים ("תוספות יום טוב": "תפארת ישראל"). – יש מעירים, שהלכה זו ששינו עכשיו, אין בה כל חידוש, ולא נשנתה אלא אגב ההלכות הבאות (ר"ש). ויש סוברים, שהמשנה באה להשמיענו, שמותר לאכול מן הכלכלה הראשונה, אף שלא הופרשו עדיין מעשרותיה מן השנייה ("תפארת ישראל"). "שֶׁל זוּ בֹזֵז וְשֶׁל זוּ בֹזֵז" – אבל אם אמר: המעשרות של כלכלה זו בכלכלה זו ושל כלכלה זו בכלכלה זו, הָרִאשׁוֹנָה מַעֲשֵׂרֶת – אבל השנייה אינה מעשרת, לפי שבשעה שאמר "של זו בוז", נעשתה הכלכלה הראשונה מתוקנת, שהרי עישר מן החייב על החייב, וכשהוסיף ואומר "ושל זו בוז" נמצא מפריש מן הכלכלה המתוקנת, שכבר נפטרה מן המעשרות, על הכלכלה שהיא עדיין חייבת במעשרות, ואין מפרישים מן הפטור על החייב; הלכך השנייה אינה מעשרת עד שיפריש ממנה את מעשרותיה מלבד המעשרות שעל הראשונה, או שיפריש עליה ממקום אחר החייב במעשר. "מַעֲשֵׂרוֹתֶיהָ מַעֲשֵׂרוֹת כִּלְכָּלָה בְּחִבְרָתָהּ" – אבל אם אמר: מעשרותיהן של שתי הכלכלות יהיו של כל אחת בחברתה, קָרָא שֵׁם – המעשרות לשתייהן כאחת, ולכן שתיהן מעשרות, ושבו אינו יכול להפריש עליהן ממקום אחר, שכן בקריאת השם קבע מעשרותיהן בהן, והרי הוא מפריש את המעשרות של שתיהן מאיזו כלכלה שירצה (תוספות: רמב"ם: "שנות אליהו").

ג

מֵאַרְבַּע זָוִיּוֹת; "שׁוֹרָה אַחַת מְעַשֵּׂר", וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא – נוֹטֵל שׁוֹרָה אַחַת לֹכֶסֶן; "חֲצִי שׁוֹרָה אַחַת מְעַשֵּׂר", וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא – נוֹטֵל שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת לֹכֶסֶן; "חֲבִית אַחַת מְעַשֵּׂר", וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא – נוֹטֵל מִכָּל חֲבִית וְחֲבִית.

ס ל י ק מסכת דמאי

מסכת כלאים

פרק ראשון

א הַחֲטִיִּם וְהַזֵּינִין אֵינָן כְּלָאִים זֶה בָּזֶה. הַשְּׁעוּרִים וְשִׁבְלַת שְׁעוֹל, הַכֶּסֶּמִּין וְהַשִּׁיפּוֹן, הַפּוֹל וְהַסְּפִיר, הַפְּרָקָדָן וְהַטַּפָּח,

פירוש ברטנורא

שבשתי שורות החיצונות הסמוכות לה וממלא מארבעתן חבית אחת ותהיה מעשר: שורה אחת מעשר וכו'. ואם אמר חבית אחת שבשורה אחת מאלו עשר שורות בה קבעתי מעשר ואין ידוע באיזו שורה היא: נוטל שורה אחת באלכסון. כלומר נוטל עשר כדות משרה אחת ממקצוע דרומית מזרחית עד מקצוע מערבית צפונית, או ממקצוע דרומית מערבית עד מקצוע מזרחית צפונית וממלא מכל העשר חביות חבית אחת ותהיה מעשר. ומפני מה נוטל באלכסון ואינו נוטל שורה אחת כולה ביושר ממזרח למערב או מצפון לדרום, דכשהוא נוטל באלכסון בין שתמנה השורות כולן ממזרח למערב בין שתמנה אותן מצפון לדרום נמצא נוטל חבית אחת מכל שורה ושורה, מה שאין כן אם היה נוטל שורה אחת באורך ממזרח למערב או מצפון לדרום:

מסכת כלאים

א א הַחֲטִיִּם וְהַזֵּינִין. קורין לו בערבי זיואין: אינן כלאים זה בזה. לפי שכשהשחיתו דור המבול את דרכם היתה הארץ גם היא מונה את פירותיה והיו זורעים חטים ומוציאה זונין, הלכך לא היו כלאים עם החטים. אבל עם שאר מיני תבואה היו כלאים, ואף על גב דלא חזי למאכל אדם מכל מקום כיון שמולכים אותו במקום למאכל יונים הוו כלאים: השעורים ושבלת שעול. כל השנים במשנה זו וזו אינם כלאים זה בזה, אחד מזוג זה וא' מזוג זה הם כלאים זה בזה. והא דאמרין במנחות [דף טז.] הכוסמין מין חטים ושיפון מין שעורים, הני מילי לענין חלה שמצטרפין זה עם זה לשיעור חלה אבל

משניות מבוארות – קהתי

החביות שבשני האלכסונים, היינו מ"א עד ג וכן מ"ב עד ד, ונמצא נוטל חבית אחת מכל חצי שורה, וחצייה של כל חבית מעשרים חביות אלו הוא ספק תרומת מעשר, ומוכרן לכהן חוץ מדמי חצי חבית שחייב לתרומת מעשר, וכל השאר מותר. אם אמר: "חֲבִית אַחַת מְעַשֵּׂר" – ראשון, וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא – החבית שעשאה מעשר, נוטל מִכָּל חֲבִית וְחֲבִית – עשירית מכל חבית לתרומת מעשר, שכל אחת היא ספק מעשר, ומוכר כל העשיריות לכהן חוץ מדמי עשירית אחת שחייב לתרומת מעשר.

מסכת כלאים

באור משנה א

בירושלמי אמרו, שהואיל וכתוב "שדך לא תורע כלאים" אפשר היה לומר, שכל תערובת זרעים אסרה תורה, אפילו של שני מיני חטים, כגון אדומות ולבנות; וכן בכלאי בהמה, שנאמר בהם: "בהמתך לא תרביע כלאים", אפשר היה לומר שהתורה אסרה אפילו בבהמות שהן מין אחד אלא ששונות הן זו מזו בצבע העור; וכן בכלאי בגדים, שנאמר בהם: "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", אפשר היה לומר אפילו בשני מיני צמר אסרה התורה – בא הכתוב ופירש בכלאי בגדים: "לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו", "מה כלאי בגדים שאסרתי לך – לא זה ממין זה ולא זה ממין זה, אף כלאים שאסרתי לך בכל מקום – לא זה ממין זה ולא זה ממין זה" (ירושלמי כלאים א, א). ברם, יש מינים הנראים כשונים, ואף על פי כן אין הם אלא מין אחד, ויש מינים הדומים זה לזה ומכל מקום לענין כלאים הם חשובים כמינים שונים זה מזה. לפיכך בא הפרק הראשון של מסכתנו לפרט מינים של זרעים ושל אילנות ושל בהמה שאינם כלאים זה בזה, ומינים שהם כלאים זה בזה. – משנתנו מונה מיני תבואה ומיני קטנית.

הַחֲטִיִּם וְהַזֵּינִין אֵינָן כְּלָאִים זֶה בָּזֶה. – וזונין היינו מין גרעינים שחורים הגדלים בין החטים; ובירושלמי מבואר שאף על פי שאין הזונין ראויים למאכל אדם, מכל מקום שייך בהם איסור כלאים, לפי שיש מקומות שמקיימים אותם למאכל יונים, ואף מביאים אותם ממקום למקום בשביל אוכל ליונים. הלכך באה משנתנו להשמיע, שהחטים והזונין אינם כלאים זה בזה, לפי שהזונין אינן אלא מין גרוע של חטים (ענין בראשית ובה כח, ח). הַשְּׁעוּרִים וְשִׁבְלַת שְׁעוֹל – משנתנו מונה זוגות זוגות שאינם כלאים זה בזה, הַכֶּסֶּמִּין וְהַשִּׁיפּוֹן – שהם מיני תבואה דומים; הרמב"ם מפרש, שכוסמין היא חיטה מדברית, ושיפון

אחת חיצונה, שיש בה עשר כדים, תהא מעשר ראשון על מאה הכדים, וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא – השורה החיצונה שנתכוון לה, שהרי יש כאן ארבע שורות חיצוניות לארבע הרוחות: א-ב, ב-ג, ג-ד, ד-א, ונמצא שבכל אחת מהשורות החיצוניות הללו יש כד אחת שהיא ספק תרומת מעשר, נוטל שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת לֹכֶסֶן – באלכסון, כלומר שתי החביות שבקצות אחד האלכסונים, היינו א רג, או ב רד, לפי שכל חבית שבקצה האלכסון נמנית עם שתי שורות חיצוניות, כגון החבית א נמנית עם השורות א-ב, א-ד; והחבית ג נמנית עם השורות ג-ד, ב-ג; הלכך כשהוא נוטל את שתי החביות א רג או ב רד נמצא נוטל מכל השורות החיצוניות, ושתי החביות הללו הן ספק תרומת מעשר וכל השאר מותר. ומוכר שתי החביות לכהן בדמי תרומה של חבית אחת, שכן חבית אחת הוא חייב ליתן לכהן כתרומת מעשר (תפארת ישוראל). ואם אמר: "חֲצִי שׁוֹרָה הַחֲצִיזֶנָה אַחַת מְעַשֵּׂר" – היינו חמש חביות שבחצי השורה החיצונה יהיו מעשר ראשון, וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא – חצי השורה החיצונה שנתכוון לה, שהרי יש כאן שמונה חצאי שורות חיצוניות, ונמצא שבכל חצי שורה חיצונה יש חצי חבית של ספק תרומת מעשר, נוטל אַרְבַּע חֲבִיּוֹת מְעַשֵּׂר זָוִיּוֹת – א ב ג ד, שכל אחת נמנית עם שני חצאי שורות חיצוניות, ונמצא שיש בידו חבית מכל חצי שורה חיצונה, וחצייה של כל חבית מארבע החביות הללו הוא ספק תרומת מעשר, וכל השאר מותר. וארבע החביות שנטל (היינו החצי מכל אחת) הוא מוכר לכהן חוץ מדמי חצי חבית שחייב לתרומת מעשר. "שׁוֹרָה אַחַת מְעַשֵּׂר" – אם אמר: שורה אחת תהא מעשר ראשון, ולא אמר "חיצונה", וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא – השורה שנתכוון לה, ונמצא שחבית אחת בכל שורה היא ספק תרומת מעשר, נוטל שׁוֹרָה אַחַת לֹכֶסֶן – עשר חביות שבאלכסון, מ"א עד ג או מ"ב עד ד ונמצא נוטל חבית אחת מכל שורה, ואילו עשר החביות הן ספק תרומת מעשר, ומוכרן לכהן חוץ מדמי חבית אחת שחייב לתרומת מעשר; וכל השאר מותר. ואם אמר: "חֲצִי שׁוֹרָה אַחַת מְעַשֵּׂר" – ראשון, וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ הִיא – חצי השורה שנתכוון לה, ונמצא בכל חצי שורה חצי חבית של ספק תרומת מעשר, נוטל שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת לֹכֶסֶן – כל

ופול הלָבָן והשְׁעוּעִית – אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה.

ב הַקְּשׁוּת והַמְלַפְפֹּן אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: פְּלֵאִים. חֲזֵרָה וְחֲזֵרָה גָּלִים, עֲלִישׁ וְעֲלִישׁ שָׂדֶה, פְּרִישִׁים וְכְרִישִׁי שָׂדֶה, כְּסָפֶר וְכֶסֶד שָׂדֶה, חֲרָדֶל וְחֲרָדֶל מִצְרִי, וְדִלְעַת הַמִּצְרִית וְהַרְמוּצָה, וּפּוֹל הַמִּצְרִי וְהַחֲרוּב – אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה.

ג הַלֶּפֶת וְהַנּוּפִין, וְהַכְּרוּב וְהַתְּרוּבָתוֹר, הַתְּרָדִים וְהַלְעֻנִּים – אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא: הַשּׁוּם וְהַשּׁוּמָנִית, הַבָּצֵל וְהַבָּצְלוֹל, וְהַתְּרָמוֹס וְהַפְּלָסְלוֹס – אֵינָן פְּלֵאִים זֶה בָּזָה.

ד וּבִאֵילָן: הָאֲגָסִים, וְהַקְּרֶסְתוּמִּלִּין, וְהַפְּרִישִׁים וְהַעֲזָרִידִים – אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה. הַתְּפוּחַ וְהַחֲזָרָה, הַפְּרָסְקִים וְהַשְּׁזִיפִין, וְהַרִימִין – אֵף עַל פִּי שְׂדוּמִין זֶה לֹא, פְּלֵאִים זֶה בָּזָה.

פירוש ברטנורא

לענין כלאים הוו כלאים זה בזה: ושבולת שועל. שעורים מדבריים ובלע"ז אוי"א: כוסמין. בל"ע"ז אספלט"א: שיפון. בלע"ז סוגל"א. ומשום דכוסמין ושיפון דמו להדדי אינם כלאים זה בזה: והספיר. יש אומרים ציצרקל"א בלע"ז. ורמב"ם פ' שקורין לו בערבי מא"ש: הפורקדן. רמב"ם פירש שהוא זרע דק שקורין לו בערבי גילבא"ן: וטופח. הוא קטנית שגרגריו עגולים לבנים וקורין לו קורטמא"ן. ואני שמעתי שטופח הוא שקורין לו גילבא"ן: והשעועית. קורין לה בערבי לוביא"ה: אֵינָם כְּלָאִים זֶה בָּזָה. אם זרע כל אחד עם בן זוגו:

ב הקישות. קשואין שקורין בערבי פאק"ם ובלע"ז קוקומברו"ש: והמלפפונות. נקראים בערבי כיא"ר ובלע"ז ציטרו"ל: רבי יהודה אומר כלאים. ואין הלכה כרבי יהודה: חזרת וחזרת גלים. ההסא הגדלה בגנים וחסא הגדלה בחרושים: עולשים. של גנים ועולשי שדה, ונקראים בערבי הנדב"ז: פרישין. של גינה וכרישי שדה והם הנקראים בערבי כורא"ת ובלע"ז פורויש: כוסבר. כך שמו בערבי כוליינדר"ז בלע"ז. תרגום ירושלמי כורע נד כבר זרע כוסבר: והרמוצה. דלעת מרה שממתקים אותה ברמץ כלומר באפר חם שיש בו רשפי אש לפיכך קורין לה רמוצה: ופול המצרי. פאסול"ז בלע"ז: והחרוב. מין קטנית, וקורין לו חרוב לפי שתרמיליו שהורע בתוכו הן דקין ועקומין כחרובין והוא ממין פול המצרי:

ג והנפין. הוא מין צנון ועליו דומים לעלי הלפת הלכך לא הוו כלאים: והתרובתור. מין כרוב שקלחים שלו דקים: תרדין. בערבי סילק"א ובלע"ז בליט"ז: לעונין. בערבי קט"ף ובלע"ז ארמולא"ש: השומננית. שום מדברי והוא קטן מן השום הגדל בגנים: בצלוצל. בצל מדברי קטן משאר בצלים לפיכך נקרא בצלוצל: פלוסלוס. מין תורמוס הוא ותורמוס מין קטנית ידוע מר מאד ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקנוח סעודה:

ד אנשים. בערבי אנא"ם ובלע"ז פירא"ש: קורסטומלין. מין אנשים קטנים הדומים לעפצים שקורין מילין: פרישים. הם חבושים בערבי ספרג"ל ובלע"ז קורוני"ש: עוזרדים. בערבי זער"ד ובלע"ז סורבא"ש: חזרד. תפוח יערי תרגום וכפתור וחזר: אפרסקים. בלע"ז פירשאנ"ם וכשהן קטנים דומין לשקדים: שזיפין. הרכיב ויתים על רמון נפיק מנהון שזיפין: רימין. בערד פ' פולצקא"י בלע"ז:

משניות מבוארות – קהתי

– מין ממני החיטים המדבריות; הפול והספיר – שאף הוא מין פול; הפורקדן והטפח – שהם שני מיני קטניות, ופול הלָבָן והשְׁעוּעִית – שהם שני מיני פולים; כל הזוגות הללו אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה – ברם, מין מזוג אחד ומין מזוג אחר משמע ממשנתנו שהם כלאים זה בזה (ירושלמי).

באור משנה ד

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שבאילנות אין איסור כלאים לענין זריעה אלא לענין הרכבה בלבד, שאסור להרכיב שני מינים שונים זה על גבי זה. משנתנו מונה מיני אילנות שאינם כלאים ומיני אילנות שהם כלאים.

ובאילן – לענין איסור כלאי הרכבה: **הָאֲגָסִים, וְהַקְּרֶסְתוּמִּלִּין** – מין אגסי בר קטנים, **וְהַפְּרִישִׁים** – הם חבושים (רמב"ם), אספרגלים, מין תפוחים, **וְהַעֲזָרִידִים** – ויש גורסים: והעוזרדים, והם שיחי בר שפירותיהם דומים לתפוחים קטנים, **אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה** – בירושלמי נחלקו בבאור משנתנו: יש מפרשים שזוגות וזוגות נישנו כאן: האגסים והקרטומלין אינם כלאים, וכן הפרישים והעוזרדים אינם כלאים; אבל אחד מזוג זה ואחד מזוג זה כלאים הם. ויש סוברים שכל אלו שנימנו במשנתנו מין אחד הם ואינם כלאים זה בזה. **הַתְּפוּחַ וְהַחֲזָרָה** – תפוח הבר, **הַפְּרָסְקִים** – האפרסקים **וְהַשְּׁזִיפִין**, ויש סוברים, שהשיזיפין הם שיחים קוצניים שפירותיהם דומים לשיזיפים שלנו, אלא שהם קטנים מהם, **וְהַרִימִין** – יש גורסים והדימין – והוא סנה ממין "לוטוס" המגדל פרי גרוע, **אֵף עַל פִּי שְׂדוּמִין זֶה לֹא** – שכל זוגות האילנות שנימנו בסיפא, דומים הם זה לזה, **פְּלֵאִים זֶה בָּזָה** – ואסור להרכיבם זה על גבי זה.

באור משנה ה

לאחר שלמדנו בסוף המשנה הקודמת, שיש אילנות הדומים זה לזה ומכל מקום הם כלאים זה בזה, באה משנתנו למנות גם מיני ירקות הדומים זה לזה, ואף על פי כן הרי הם כלאים זה בזה.

באור משנה ב

משנתנו מונה ירקות שאינם כלאים זה בזה.

הַקְּשׁוּת – לשון יחיד של קישואים, **וְהַמְלַפְפֹּן** – האבטיח הצהוב (מלון), **אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה** – שנחשבים הם מין אחד (עיי' ירושלמי). **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: פְּלֵאִים** – הקישות והמלפפון הם כלאים זה בזה. ואין הלכה כרבי יהודה. **חֲזֵרָה** – חסא, **וְחֲזֵרָה גָּלִים** – חזרת הבר הגדלה בהרים: **עֲלִישׁ** – (ציקוריו"ם), **וְעֲלִישׁ שָׂדֶה** – כלומר עולשי הבר; **פְּרִישִׁים** – הקרוי בארמית "כרת" (תרגומו של "חציר"), והוא מין בצל למאכל אדם, **וְכְרִישִׁי שָׂדֶה** – כרישי הבר; **כְּסָפֶר** – (קוריאנד"ר); **וְכָסֶד** – האמור במן (שמות טז, לא) תרגומו: כוסבר, **וְכָסֶד שָׂדֶה** – כוסבר הבר; **חֲרָדֶל וְחֲרָדֶל מִצְרִי** – שני מיני חרדל, **וְדִלְעַת הַמִּצְרִית** – שהיא מתוקה, **וְהַרְמוּצָה** – מין דלעת מרה שממתקים אותה ברמץ, היינו באפר חם; **וּפּוֹל הַמִּצְרִי וְהַחֲרוּב** – מין קטנית ששרביטיו דקים ועקומים כעין החרובים; כל הזוגות הללו אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה – שמין אחד הם.

באור משנה ג

משנה זו מוסיפה למנות ירקות שאינם כלאים זה בזה.

הַלֶּפֶת וְהַנּוּפִין – "הנפין" הוא מין צנון שעליו דומים לעלי הלפת; **וְהַכְּרוּב וְהַתְּרוּבָתוֹר** – "התרובתור" הוא כרוב מדברי שקלחיו דקים (רמב"ם; ירושלמי). ויש סוברים שהתרובתור הוא "קלפיר"; **הַתְּרָדִים וְהַלְעֻנִּים** – שהם שני מיני סלק; **אֵינָם פְּלֵאִים זֶה בָּזָה** – כל הזוגות הללו אינם כלאים. **הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא: הַשּׁוּם וְהַשּׁוּמָנִית**

ה הצנן והנפון, החרדל והלפסן, ודלעת ויגית עם המצריה והרמוצה – אף על פי שדומין זה לזה, בלאים זה בזה.

ו הזאב והפלב, פלב הכפרי והשועל, העזים והצבאים, היעלים והרחלים, הסוס והפדר, הפדר והחמור, החמור והעורד – אף על פי שדומין זה לזה, בלאים זה בזה.

ז אין מביאין אילן בליל, ירק בירק, ולא אילן בירק, ולא ירק באילן. רבי יהודה מתיר ירק באילן.

ח אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה, אין מרכיבין פנים על גבי קדה לבנה, מפני שהוא ירק באילן. אין נוטעין יחור של תאנה לתוך החצוב, שיהא מקרו. אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח, שתהא זורקת מימיה לתוכו, מפני שהוא אילן בירק. אין נותנין זרע דלעת לתוך החלמית שתהא משמרתה, מפני שהוא ירק בירק.

פירוש ברטנורא

ה הצנן והנפון. אע"פ שהפרי והעלים דומין זה לזה הן כלאים זה בזה לפי שאין טעם הפרי דומה שהלכו בזה אחר טעם הפרי: לפסן. פי' בערוך מר"ו בלע"ז:

ו כלב כופרי. כלב שמגדלים בני הכפרים והוא קטן ודומה לשועל: היעלים. מין היה ואין מתרומן ויעלא: עורד. חמור הבר:

ז אין מביאין אילן באילן. אין מרכיבין אילן מאכל באילן מאכל מין בשאינו מינו או אילן סרק באילן מאכל אבל אילן סרק באילן סרק כיון שאין שום א' מהם עושה פרי כמין אחד חשוב ושרי: ירק בירק. מין שאינו מינו: רבי יהודה מתיר ירק באילן. ואין הלכה כרבי יהודה:

ח שקמה. אילן תאנה שגדל בערים: סדן של שקמה. לאחר שנחתך ונשארו שרשיו בארץ נקרא סדן, ואין נוטעין ירק לתוכו דהו ירק באילן: פיגם. עשב שקורין לו רוד"א בלע"ז: קודה. מין אילן של בשמים תרגום קדה קציעה וכתוב (תהלים מה) מור ואהלות קציעות כל בנדותיך: חצוב. מין ירק ששרשיו יורדים

משניות מבוארות – קהתי

טוב"ז. ברם, חכמים סוברים, שהואיל ויונקים זה מזה, יש בזה משום איסור כלאי הרכבה. והלכה כחכמים.

באור משנה ח

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרט דוגמאות של הרכבות, שהן של ירק באילן, ושל אילן בירק, ושל ירק בירק, ולכן אסורות הן, כדברי תנא קמא במשנה הקודמת.

אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה – בתוך גזע של אילן השקמה, לאחר שנוקצץ האילן, אין מרכיבין פנים – שיח בר ריחני, בעל פרחים צהובים, על גבי קדה לבנה – מין עץ בושם, מפני שהוא ירק באילן – ואסור להרכיב ירק באילן, כמו ששינו במשנה הקודמת. אין נוטעין יחור – ענף רך, של תאנה – אילן תאנה, לתוך החצוב – מין צמח ממשפחת הבצל, ששרשיו נוקבים ויורדים בעומק הארץ, בלי להתפשט לצדדים, ולכן נוטעים אותו בגבולות השדה להיכר; בגמרא מובא, שיהושע יתחם בו לישראל את הארץ (בבא בתרא נו, א); משנתנו באה ללמד, שאין נוטעים יחור של תאנה לתוך החצוב, אף על פי שאין כוונתו אלא כדי שיהא מקרו – לשון קור, כלומר שיהא היחור מצננו, לפי שהחצוב חם ביותר.

פירוש אחר: לשון קורה, כלומר שיהא היחור מטיל עליו צל (ברטנורא); ויש חולקים על שני הפרושים הללו, שאין זו סברא שהתאנה שהיא חשובה והיא מאכל אדם, יעשה טפלה לחצוב שאינו מאכל אדם, ולכן מפרשים הם: "שיהא החצוב מקרו ליחור, כלומר שיהא החצוב משרישו ליחור, כי לפעמים אין היחור יכול להשתרש בארץ ומשימים אותו בתוך עשב שהוא משרישו" ("מלאכת שלמה" בשם ה"ד יוסף אשכנזי). אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח, שתהא זורקת מימיה לתוכו – כלומר שאף על פי שאין כוונתו אלא שהאבטיח שהוא מלא מים יזרוק מימיו לתוך הגפן, מכל מקום אסור, מפני שהוא אילן בירק – שזוהי הרכבת אילן בירק. אין נותנין זרע דלעת לתוך החלמית שתהא משמרתה – החלמית מין צמח בר נאכל, המכיל בגבעולו נוזלים, והם שומרים על הזרע עד שיהא נרשר בארץ; ויש סוברים שהחלמית היינו "לשון הפר" הקרויה בסורית חלמא; וזוהי גם ה"חלמות" שבמקרא (איוב ו, ו); משנתנו באה ללמד, שאין נותנים זרע דלעת לתוך החלמית, אף על פי שאין הכוונה אלא כדי שתהא משמרתה, מפני שהוא ירק בירק – הרכבת ירק בירק, ויש בזה משום איסור כלאי הרכבה.

הצנן והנפון – כבר הסברנו שהנפון הוא מין צנן שעליו דומים לעלי הלפת, החרדל והלפסן – הלפסן הוא חרדל הבר, ודלעת ויגית עם המצריה או דלעת ויונית והרמוצה – מין דלעת מרה שממתקים אותה ברמץ, אף על פי שדומין זה לזה – בעלים ובמראה הפרי, מכל מקום הם בלאים זה בזה – לפי שחלוקים הם בטעם הפרי (ירושלמי).

באור משנה ו

משנתנו עוסקת בכלאי בהמה (עין פתיחה למסכתנו), והיא מונה מיני בהמות הדומים זה לזה והם כלאים זה בזה.

הזאב והפלב, פלב הכפרי והשועל – כלב הכפרי היינו כלב שמגדלים בני הכפר לשמירה ולציד, והוא דומה לשועל, העזים והצבאים, היעלים והרחלים, הסוס והפדר – פדר הוא בן תערובת מסוס ואחור, הפדר והחמור, החמור והעורד – עורד הוא חמור הבר; כל הזוגות הללו שנימנו במשנתנו, אף על פי שדומין זה לזה – בצורתם, בלאים זה בזה – ואסור להריעם, וכן אסור לעשות בהם מלאכה יחיד.

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד איסור כלאי הרכבה; וכבר הזכרנו שאיסור זה כלול במה שאמר הכתוב (ויקרא יט, ט): "שדך לא תזרע כלאים", ולמדים זה ממה שהקיש הכתוב כלאי זרעים לכלאי הרכבה – "בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע כלאים" – מה "בהמתך" אסורה בהרבעה (דבר המסוים על דבר המסוים – רש"י). אף "שדך" אסורה בהרכבה (סנהדרין ס, א). וכפי שהזכרנו (בפתיחה למסכתנו), גם למדים מהיקש זה שהרכבת האילן אסורה בין בארץ בין בחורץ לארץ.

אין מביאין אילן באילן – אין מרכיבים אילן באילן מין בשאינו מינו, לא אילן מאכל באילן מאכל, כגון יחור של תפוח באילן אתרוג, ולא אילן סרק באילן מאכל, ולא אילן מאכל באילן סרק (ספרי: ירושלמי). אבל אילן סרק באילן סרק מותר להרכיב, משום שכל אילנות סרק נחשבים כמין אחד. וכן אין מרכיבים ירק בירק – מין בשאינו מינו, ולא אילן בירק, ולא ירק באילן – שכל הרכבה כזו אסורה משום "שדך לא תזרע כלאים", כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. רבי יהודה מתיר ירק באילן – וכן אילן בירק (תוספתא). שלדעת רבי יהודה אין איסור כלאי הרכבה אלא כשעל ידי ההרכבה נולד מין חדש, וזה דווקא בהרכבת אילן באילן או ירק בירק, אבל כשמרכיבים ירק באילן או אילן בירק אין ההרכבה מתאחה ומולידה מין חדש, ולכן אף על פי שיונקים זה מזה אין בזה איסור כלאים (יתוספות יוס

ט הטומן לפת וצנונות תחת הגפן – אם היו מקצת עליו מגלין, אינו חושש לא משום פלאים, ולא משום שביעית, ולא משום מעשרות; ונפטלים בשבת. הוזרע חטה ושעורה באחת – הרי זה פלאים. רבי יהודה אומר: אינו פלאים, עד שיהיו שתי חטים ושעורה, או חטה ושתי שעורים, או חטה ושעורה וכספית.

פירוש ברטנורא

בעומק הארץ ביושר ואינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע את הארץ: מקירו. לשון קור שתהא התאנה מקררת החצוב שהוא חם ביותר. פירוש אחר שתהיה עליו לצל לשון קורה: מימיה לתוכה. שהאבטיח לח ומלא מים: חלמית. בערבי כובח"א ובלע"ז מלוח"א:

ט הטומן לפת וצנונות. כדי שיהיו נשמרים תחת הקרקע שלא כדרך שהחלה גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן, כגון שטמן אגודה של לפת ואגודה של צנונות יחד: אם היו מקצת עליו מגולין. משום שבת נקטיה, דאם היו כל העלן מכוסין אי אפשר לטול אם לא שזיז עפר בידים: לא משום כלאים ולא משום שביעית. לא משום זורע כלאים ולא משום זורע בשביעית. אי נמי אפילו הוסיף מאתים משום כלאים שרי דלאו דרך זריעה [הוא] ואם היה מששת ונכנסו לשביעית והוציאו ספחים כדרך שמוסיפים הבצלים בתלוש, אין בהם משום ספחים שביעית: ולא משום מעשרות. אינו חייב לעשר כשתלוש אותם ממקום שהטמינם דכתיב (ויקרא כו) וכל מעשר הארץ מורע הארץ, והאי לאו זריעה היא: וניטלים בשבת. דכתלושים דמו, ואוחז בעלים המגולים ומוציאן. ואע"ג דמזיז עפר ממקומו טלמול מן הצד לצורך דבר היתר ואינו נוגע בדבר האסור מותר: עד שיהיו שני חטים ושעורה. מעמא דר"י משום דכתיב (ויקרא יט) שדך לא תורע כלאים וכבר דקרקע בלא זרע לא אקרי שדה ומשמע לא תורע כלאים בחדי שדך שנועך כבר, וכן (דברים כב) לא תורע כרמך כלאים לא תורע כלאים דהיינו שני מיני זרעים בחדי כרמך ולא מחייב בכלאי הכרם עד שיוזע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. ואין הלכה כרבי יהודה. דקרקע אף על פי שאינה זורעת קרוי שדה אבל אינו קרוי כרם בלא חרצן, הלכך הוזרע חטה ושעורה כאחד חייב משום כלאי זרעים, ואינו חייב משום כלאי הכרם עד שיוזע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד:

משניות מבוארות – קהתי

כגון חיטה ושעורה, במפל יד אחד, הרי זה פלאים – והוא עובר על האזהרה שבתורה "שדך לא תורע כלאים". ברם, מדרבנן אפילו שלא במפל יד אסור לזרוע שני מינים סמוכים זה לזה, משום מראית העין. רבי יהודה אומר: אינו פלאים – אין הזרוע מינים שונים עובר על איסור כלאים, עד שיהיו שתי חטים ושעורה, או חטה ושתי שעורים, או חטה ושעורה וכספית – כלומר עד שיוזע שלושה גרעינים, ששניים מהם הם ממין אחד או משני מינים שאינם כלאים זה בזה, ואחד ממין אחר שהוא כלאים עם השניים. טעם המחלוקת הוא, שלדעת רבי יהודה קרקע שאינה זורעת אינה קרויה שדה, וכיון שכתוב "שדך לא תורע כלאים" משמע שדה שנוזעה כבר אין לזרוע בה כלאים, הלכך אין איסור כלאים אלא אם כן זרע שני גרעינים ממין אחד וגרעין אחד ממין אחר, שאז הוא זורע כלאים בשדה זורעה (כי אחד הגרעינים מהמין האחד עושה אותה לשדה זורעה). וכן בכלאי הכרם כתוב "לא תורע כרמך כלאים", ומשמע שלא לזרוע כלאים, היינו שני מיני זרעים, עם ה"כרם", ולפיכך אין איסור כלאי הכרם אלא אם כן זורע חיטה ושעורה וחרצן (גרעין של ענב) במפל יד אחד. אבל חכמים סוברים שאף קרקע שאינה זורעה קרויה שדה, ולכן די בגרעין אחד מכל מין. ההלכה היא. שרקע אף על פי שאינה זורעת קרויה "שדה", אבל אינו קרוי "כרם" בלי נטיעה, הלכך הוזרע חיטה ושעורה כאחד חייב משום כלאי זרעים, ואינו חייב משום כלאי הכרם עד שיוזע חיטה ושעורה וחרצן במפל יד אחד (ברטנורא).

באור משנה א

תערוכת של שני מיני זרעים, שאחד מהם הוא לפחות החלק העשירים וארבעה של כל התערוכת, כגון קב של חטים שנתערב בעשרים ושלושה קבים שעורים, שנמצאו החטים חלק אחד מעשרים וארבעה של כל התערוכת, וכל שכן אם המין המורע הוא יותר מאחד מעשרים וארבעה אסור לזרוע תערוכת זו משום כלאים. אבל אם המין המורע שבתערוכת הוא פחות מאחד מעשרים וארבעה מכל התערוכת, כגון קב חטים שנתערב בעשרים וארבעה קבים שעורים (ונמצא המין המורע 1/25 מהתערוכת), מותר לזרוע את התערוכת. – בעל "תוספות יום טוב" נותן טעם לכך, "שהתורה לא אסרה אלא שרוצה אדם לזרוע כלאים, אבל כשאינו רוצה, לא אסרה התורה, אלא שחכמים אסרו מפני מראית העין, ונתנו שיעור לדבר". ברם, בפחות משיעור זה לא אסרו חכמים, לפי שהתערוכת בכמות זו מצויה וקשה לבררה, הלכך מותר לזרעה, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת (שאלות ותשובות הרשב"א סימן ר"ט); ויש מבארים הטעם, שעל פחות מאחד מעשרים וארבעה אין דרכם של בני אדם להקפיד, ולכן הרי זה כאילו כל התערוכת מין אחד (דומ"ץ) בלא בתרא דצד. – משנתנו באה ללמד כיצד אפשר להיתר את התערוכת האסורה לזריעה.

באור משנה ט

הטומן – באדמה, לפת וצנונות – אגודת לפת או אגודת צנונות, והוא הדין ירקות אחרים כשהם אגודות, שזה מוכיח שאינו רוצה בהשרשתם, וטומנם רק כדי שישתמרו (ירושלמי), תחת הגפן – בקרקע שתחת הגפן, והוא הדין תחת אילן אחר, אלא שנקטה המשנה "תחת הגפן" לרבותא: אפילו תחת הגפן. שהיא רכה ונוחה לקלוט, אם היא מקצת עליו – העלים של היקף הטומן, מגלין – משנתנו נקטה תנאי זה משום ענין שבת, כפי שנבאר להלן, אינו חושש – כלומר אין בזה כל חשש איסור, לא משום פלאים – של ירק באילן, שאין זו דרך זריעה, והתורה אמרה: "שדך לא תורע כלאים", ולא משום שביעית – שיותר לטמנם בדרך זו גם בשנת השמיטה, ואינו נקרא זורע; או אם טמנם בשיטת והוסיפו גידולים בשביעית, כדרך שמוסיפים הבצלים בתלוש, אין בהם משום ספחים שביעית (ריש; ברטנורא), ולא משום מעשרות – שאינו חייב לעשר את הגידולים שהוסיפו בקרקע, שכן במעשר כתוב (ויקרא כו, ל): "וכל מעשר הארץ מורע הארץ", ואילו כאן אין זו זריעה; ויש מפרשים "ולא משום מעשרות" – שאם היה צריך להפריש מירקות אלו שטמן מעשר שני, והגיעה השנה השלישית של שמיטה, והוסיפו גידולים בקרקע, אינו צריך להפריש מהם מעשר עני כדן השנה השלישית, אלא נותן מהכל מעשר שני, לפי שלא רצה בהשרשתם, ושלא כדרך השרשה גדלו והוסיפו (ריש). ונפטלים בשבת – שיותר לאחוז בעלים המגולים ולהוציאם בשבת מן הקרקע, ואין בזה משום תלישה בשבת; וזהו שבארנו קודם, שמה שנקטה משנתנו "אם היו מקצת עליו מגולים" לא נקטה אלא משום ענין שבת, שרק בכגון זה שמקצת העלים מגולים אפשר ליטלם בשבת מתחת הגפן, ואין בזה משום תלישה מן הקרקע. ואף על פי שמוזיז עפר ממקומו, הואיל ואוחז בעלים המגולים, הרי זה טלול מן הצד לצורך דבר היתר מבלי לנגוע בדבר האסור, שיותר בשבת, ברם, לגבי כלאים ושביעית ומעשרות אין הבדל אם מקצת עליו מגולים אם לא. יתר על כן, אם מקצת העלים מגולים, הרי זה נראה יותר כדרך שתילה, ויש בזה משום מירוש לגביהם (ריש). אבל לפי הרמב"ם "במשנה תורה ה' כלאים ב, יא) יוצא, שמשנתנו נקטה תנאי זה – "אם היו מקצת עליו מגולים" – לא רק לענין שבת אלא גם לענין כלאים, שביעית ומעשרות, שכן אם לא השאיר מקצת עליו מגולים הרי זה מוכיח שרוצה בהשרשתם (עין שם השגות הרמב"ם). הוזרע חטה ושעורה באחת – מכאן ואילך עוסקת מסכתנו בכלאי זרעים, ובאה המשנה ללמד, שהזרוע שני גרעינים משני מינים שונים,

פ ר ק ש נ י

א כָּל סָאָה שֵׁישׁ בָּהּ רֹבַע מָמִין אַחֵר, יִמְעַט; רַבִּי יוֹסִי אֹמְרִי: יִבֵּר. בֵּין מָמִין אֶחָד בֵּין מִשְׁנֵי מִינֵין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי: לֹא אֶמְרוּ אֵלָּא מָמִין אֶחָד. וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: כָּל שֶׁהוּא כְּלָאִים בִּפְסָא מִצְטָרֵף לְרֹבַע.

ב בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? תְּבוּאָה בְּתִבּוּאָה וְקִטְנִית בְּקִטְנִית, תְּבוּאָה בְּקִטְנִית וְקִטְנִית בְּתִבּוּאָה. בְּאִמַּת אֶמְרוּ: זְרַעוּנִי גִנָּה שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין, מִצְטָרֵפִין אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּנוּפֵל לְבֵית סָאָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי: בְּשֵׁם שְׂאִמְרוּ לְהַחְמִיר,

פירוש ברטנורא

ב א כל סאה שיש בה רובע. הקב דהיינו אחד מכ"ד לסאה שהסאה ששה קבין ימעט. אותו מין אחר המעורב בו עד שיפחת הרובע ויתבטל בתוך הסאה ומותר לזרוע ולא מיתסר משום זרוע כלאים: יבור. מכיון שהחזק למעט יסיר הכל, משום דמיוחזק במקוים כלאים מכיון שהתחיל לברור אם לא היה בורר את כולו. אבל תחלתו פחות מרובע שרי. ואין הלכה כרבי יוסי: **בין ממין אחד**. בין שאותו רובע ממין אחד בין ממין הרבה צריך למעט: **לא אמרו אלא ממין אחד**. דאין שני מינין מצטרפין לשיעור רובע: **וחכמים אומרים כל שהוא כלאים לסאה**. איכא בין חכמים לת"ק גנון סאה שעורים שיש בה רובע שכולל שועל וכוסמין, לת"ק צריך למעט לחכמים אין צריך למעט, דאין שכולל שועל מצטרף לכוסמין כיון דלא הוו כלאים בסאה של שעורים. והלכה כחכמים:

ב במה דברים אמורים תבואה בתבואה. תבואה במין תבואה או בקטנית הוא דאמרן ברובע לסאה ימעט, אבל זרעוני גינה שנתערבו בתבואה או בקטנית: **א' מעשרים וארבע בנופל**. מהן לבית סאה חמין, כלומר בשיעור הזרע שזורעים מהן למקום שזורעין בו סאה של חמין, ושיעור המקום שזורעים בו סאה של חמין הוא חמישים אמה על חמישים אמה ואין זורעים בו מזרעוני גינה אלא קב וחצי לפי שהן דקין ובקב וחצי מהן יש בהן כדי לזרוע מקום שזורעים בו סאה של חמין. נמצא לפי חשבון זה שאם נתערב בסאה אחת של תבואה או של קטנית או של זרעונים אחד מארבעה ועשרים של קב וחצי מזרעוני גינה שהוא אחד משה עשר בקב חייב למעט. הלכך אם נתערב בסאה תבואה כביצה וחצי זרעוני גינה שהוא אחד מכ"ד בקב וחצי קב ימעט: **בשם שאמרו להחמיר**. דזרעונים דקים אוסרים בשיעור מועט באחד מכ"ד בנופל מהן לבית סאה, כך אמרו להקל דזרעונים גסים שצריך מהן הרבה לזרוע

משניות מבוארות – קהתי

שלוש או ארבעה קבים בשטח "בית סאה", מכל מקום קבעו חכמים בכל מיני התבואה והקטנית, שהשיעור האוסר בתערובתם משום כלאים הוא רובע הקב לסאה, כמו שבארנו במשנה הקודמת. **באמת אֶמְרוּ** – ברם, הלכה מקובלת היא; ובירושלמי אמרו: כל מקום ששנו "באמת" – הלכה למשה מסיני היא: **זְרַעוּנִי גִנָּה שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין** – כגון זרעוני השום או הלפת וכיוצא בהם, שאין זרעוניהם נאכלים אלא הפרי הגדל מהם, והזרעונים אינם אלא לזריעה, אם נתערבו בתבואה או בקטנית, **מִצְטָרֵפִין** – לאסור משום כלאים, **אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּנוּפֵל לְבֵית סָאָה** – "בנופל" היינו כמה שזרע. כלומר אם יש בזרעונים שבתערובת אחד מעשרים וארבעה של השיעור שזורעים מהם בשטח "בית סאה", שאמנם תבואה זורעים בשטח זה סאה (6 קבים), כמו שבארנו לעיל, אבל זרעוני גינה שדקים הם, אין זורעים בשטח זה סאה, אלא הרבה פחות מזה, כגון קב וחצי, ואם נתערב בסאה של תבואה או של קטנית או של זרעונים אחד מעשרים וארבעה בקב וחצי (1/16 בקב) מזרעוני גינה, הרי זה אוסר את התערובת לזריעה משום כלאים, וחייב למעט. ועל דרך זו משערים בשאר הזרעונים, כגון זרעונים שהם דקים מאוד ונזרעים חצי קב ל"בית סאה", שיעורם אחד מעשרים וארבעה בחצי קב (1/48 בקב) לסאה. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי: בְּשֵׁם שְׂאִמְרוּ לְהַחְמִיר** – בזרעוני גינה, ששיעורם אחד מעשרים וארבעה בקב וחצי, וכיוצא בו, **כָּךְ אֶמְרוּ לְהַקֵּל** – שזרעונים שזורעים מהם יותר מסאה בבית סאה, שיעורם יותר מרבע הקב לסאה, לפי החשבון של אחד מעשרים וארבעה בנופל מהם לבית סאה, כגון **הַפִּשְׁתָּן בְּתִבּוּאָה** – אם זרעוני פשתן נתערבו בתבואה, **מִצְטָרֵפִין אֶחָד מִעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּנוּפֵל לְבֵית סָאָה** – כלומר הואיל וזרעוני פשתן נזרעים שלש סאים ב"בית סאה", נמצא החלק האחד מעשרים וארבעה של השיעור שזורעים מהם "בית סאה" הוא שלשת רבעי הקב, הלכך שיעורם של זרעוני פשתן לאסור התערובת הוא שלשת רבעי הקב לסאה תבואה. יש מפרשים, שהסיפא אינה המשך דבריו של רבי שמעון, אלא המשך דברי תנא קמא, והוא בא להשמיענו שזרע הפשתן יוצא מכלל שאר זרעוני גינה. ואילו דברי רבי שמעון הם המשך למה שאמר במשנה הקודמת: "לא אמרו אלא ממין אחד", והוא מוסיף כאן: "כשם שאמרו להחמיר כך אמרו להקל", כלומר כשם שאמרו ששני מינים אינם מצטרפים להחמיר, היינו לאסור התערובת, כך אמרו שאינם מצטרפים להקל, כגון אם חצי קב שעורים ופחות מקב עדשים נתערבו בעשרים ושניים וחצי קב חיטים, אין

כָּל סָאָה – של זרעים, **שֵׁישׁ בָּהּ רֹבַע** – רבע הקב, **מָמִין אֶחָד** – של זרעים; הסאה ששה קבים (כ"ד ליטר), ונמצא רבע הקב אחד מעשרים וארבעה לסאת התערובת, והרי היא אסורה לזריעה, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), **יִמְעַט** – את השיעור של המין האחר עד שלא יהא בו רובע לסאה ויהא מותר לזרעה. בירושלמי מבואר, שימעט באחת משתי הדרכים: או שהוא מוסיף על המין המרובה או שהוא בורר ומוציא מעט מהמין המועט. **רַבִּי יוֹסִי אֹמְרִי: יִבֵּר** – יבור מתוך התערובת את כל המין האחר של רובע הקב, שהואיל והוא חייב למעט, יוציא את הכל, שלא יהא נראה כמקיים כלאים. ברם, אם בתחילה היה המין האחר פחות מרובע, אף לדעת רבי יוסי מותר לזרעה. **בֵּין מָמִין אֶחָד בֵּין מִשְׁנֵי מִינֵין** – בין שרובע הקב הוא ממין אחד בין שהוא משני מינים ימעט (ולתנא קמא), או יבור (לרבי יוסי). יש סוברים שבשני מינים אינו צריך לדעת רבי יוסי לברור את כל שני המינים אלא מין אחד בלבד (הורא"ש). **רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי: לֹא אֶמְרוּ** – "ימעט", **אֵלָּא מָמִין אֶחָד** – אם רובע הקב הוא ממין אחד, אבל שני מינים אינם מצטרפים לשיעור רובע כדי לאסור התערובת. **וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: כָּל שֶׁהוּא כְּלָאִים בִּפְסָא מִצְטָרֵף לְרֹבַע** – כל מין אחר שבסאת התערובת שהוא כלאים עם המין המרובה שבה, מצטרף לרובע הקב לאסור את הסאה, כגון סאה חיטים שמעורבים בה שעורים ועדשים, השעורים והעדשים מצטרפים לרובע הקב לאסור את התערובת לזריעה משום כלאים. אבל אם מעורבים בה שעורים וזונון, אינם מצטרפים לרובע, שכן הזונון אינם כלאים בחיטים. ברם, לדעת תנא קמא (לפי רוב המפרשים), אף בכגון זה שאחד מהמינים השונים המעורבים בסאה אינו כלאים עם זרע הסאה, הריהו מצטרף לרובע הקב לאסור את התערובת, וצריך למעט כמו שבארנו לעיל. ההלכה כחכמים.

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד כיצד משערים את חלק האחד מעשרים וארבעה בתערובת כלאים. וכבר בארנו ששטח של חמישים על חמישים אמה (2500 אמות מרובעות) נקרא "בית סאה", לפי שזורעים בו סאה תבואה (כ"ד ליטר).

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים – שכל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט? כשנתערבה **תְּבוּאָה בְּתִבּוּאָה** – כגון שעורים בחיטים, **וְקִטְנִית בְּקִטְנִית** – כגון פולים בעדשים, **תְּבוּאָה בְּקִטְנִית וְקִטְנִית בְּתִבּוּאָה** – ואף על פי שיש מיני קטנית שזרעוניהם דקים ואינם נזרעים אלא

כָּךְ אָמְרוּ לְהִקְלִי; הַפְשָׁתוֹ בְּתַבּוּאָה מִצְמַרְפָּת אֶחָד מֵעֵשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּנוּפֵל לְבֵית סָאָה.

פירוש ברטנורא

בבית סאה אינן אוסרין בסאה חמין אלא אחד מכ"ד בנופל מוהן לבית סאה, כגון זרע פשתן שצריך שלש סאים לבית סאה חמין אין צריך למעט עד שיתערב מוהן שלש רביעים בסאה, והיינו דקתני הפשתן בתבואה מצמרפת אחד מכ"ד בנופל מוהן לבית סאה, וכיון דנופל מוהן שלשה סאין לבית סאה דהכי אמרינן בירושלמי נמצא שאין צריך למעט עד שיתערב מוהן שלש רביעים של קב בסאה, וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

ערשים המעורב בעשרים ושניים וחצי קב חטים יש בו כשיעור של אחד מעשרים וארבעה בתערובת, חייב הוא למעט (רמב"ם; ירושלמי).

אומרים שגרעיני השעורים מצטרפים לגרעיני החטים, והואיל והעדשים הם פחות מהשיעור האוסר את התערובת אינו חייב למעט, אלא גרעיני השעורים אינם מצטרפים לחטים, וכיון שפחות מקב

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמוד ב

פסור הוא מגלות אם נהרג, מאחר ששוגג הקרוב למזיד הוא. ועתה מבאיא הגמרא ביאור אחר בדברי רבי יוסי בר חנינא: **רַב פִּסְאָ מְשַׁמֵּיָה דְרַבָּא, מְתֵנִי לָהּ אַרְיִשָּׁא** – היה שונה את דברי רבי יוסי בר חנינא על הרישא של הברייטא, שבה שנינו שאדם הנכנס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נָגֵר שֶׁלֹא בְּרִשּׁוֹת הַנֵּגֶר, וְנִתְּנָה לוֹ בְּקֶצֶת וּמִפְּחָה לוֹ עַל פְּנֵיו וּמֵת, פְּטוּר הַנֵּגֶר. ועל כך אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא, שֶׁאִם נִזְוָק הַנִּכְנֵס חָיִיב הַנֵּגֶר בְּתִשְׁלוּם אַרְבָּעָה דְרָבְרִים, וְאִם מֵת, פְּטוּר הַנֵּגֶר מִגְּלוּת. הגמרא מבארת את מחלוקת שתי הלשונות: **מָאֵן דְּמִתְנִי לָהּ אַרְיִשָּׁא** – מי ששנה את דברי רבי יוסי על הסיפא של הברייטא, העוסקת באדם הנכנס לבית הנגר ברשות, שאף בזה סובר רבי יוסי שפטור הנגר מגלות, כֵּל שֶׁכֵּן שְׁסוּבֵר שְׂדֵינוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי נִאֲמַר גַּם אַרְיִשָּׁא, העוסקת באדם הנכנס לבית הנגר שלא ברשות, שאם הרג הנגר אינו גולה על ידו. **וּמָאֵן דְּמִתְנִי לָהּ** – אך מי ששונה את דינו של רבי יוסי אַרְיִשָּׁא – על הרישא, שאם נכנס שלא ברשות אינו גולה על ידו, יסבור שדין זה נאמר דווקא על הרישא, אֲכַל אַרְיִשָּׁא לא, דְּכִיּוֹן דְּבִרְשׁוֹת הַנֵּגֶר נִכְנֵס, חָיִיב הַנֵּגֶר גְּלוּת על הריגתו. מקשה הגמרא: וְיָמִי חָיִיב גְּלוּת – האם חייב הנגר גלות על הריגתו של הנכנס לביתו, וְהִתְנִיָּא – והרי שנינו בברייטא, שאדם הנכנס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל נָפֵחַ, וְנִתְּנָה נִיצוּצוֹת שֶׁל אֵשׁ וּמִפְּחָה לוֹ – (הכתה) לוֹ עַל פְּנֵיו וּמֵת, פְּטוּר הַנִּפְחַח מִגְּלוּת, וְאִפְּלִי אִם נִכְנֵס הֵלֶּה בְּרִשּׁוֹת הַנִּפְחַח, ומדוע נכנס לביתו של נגר אין הדין כן. מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמֵאִי עֲקָקִין** – ברייתא זו עוסקת בְּשׁוּלְיָא דְנִפְחָי – שהנכנס הוא תלמידו של הנפח הלמד ממנו אומנות זו, ולפיכך פטור הוא מגלות על הריגתו. שבה הגמרא ומקשה: שוּלְיָא דְנִפְחָי לְמִקְטָלָא קָאִי – וכי בגלל שתלמידו הוא להריגה הוא עומד, ומה טעם יש בזה לפטרו מגלות. מתרצת הגמרא: שהברייתא עוסקת בְּשֶׁרֶבֶב מְסַרְחֵב – (מפציר) בּוֹ לְצֵאת מִבֵּיתוֹ וְאִינוּ יוֹצֵא, ולפיכך פטור הוא על הריגתו. שבה הגמרא ומקשה: וּמִשּׁוּם דְּרַבּוֹ מְסַרְחֵב בּוֹ לְצֵאת לְמִקְטָלָא קָאִי – וכי מאחר שרבו הפציר בו לצאת ולא יצא רשאי הוא להורגו. מתרצת הגמרא: בְּקִבּוּר יָצָא – כסבור היה הנפח שלאחר שהפציר בתלמידו לצאת מביתו קיים הלה את דבריו ויצא, ולפיכך לא נזוהר שלא ינזק אדם מן הניצוצות, ואנוס הוא, ועל כן אינו חייב גלות. שבה הגמרא ומקשה: **אִי הָכִי אֲחֵר נָמִי** – אם כן, יש לומר דין זה בכל אדם, שאם שהה בביתו של הנפח והפציר בו לצאת וכסבור שיצא, פטור הוא על הריגתו.

לִיָּה אֶסְוִקִי אֲדַעְתִּיהּ – שהיה לו להעלות על דעתו דְּבִרְשׁוֹת הַרְבִּים שְׂכִיבֵיהּ אִינְשֵׁי – שמצויים אנשים העוברים ברשות הרבים, ויכולים הם להפגע מן האבן שזרק, וְקָתְנִי – ומכל מקום כתוב במשנה שְׁחָרִי וְהַזּוֹרֵק גּוֹלָה, ויש להוכיח מכך שאף ההורג בשוגג הקרוב למזיד גולה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק**, אִין הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּאִדָם הַזּוֹרֵק אֲבָן סַתֵּם לַרְשׁוֹת הַרְבִּים, אִלָּא בְּאִדָם הַסּוֹתֵר אֶת בּוֹתְלוֹ שֶׁכֵּן חֲצִירוֹ לַרְשׁוֹת הַרְבִּים, וּנְפִלָה אֲבָן מִן הַכּוֹתֵל עַל אֶחָד מִן הַדּוֹלֵכִים בַּרְשׁוֹת הַרְבִּים וְהִרְגָתוֹ, וּלְפִיכָךְ אִין לְדוֹנוֹ כְּשׁוּגָג הַקְּרֹב לְמִזִּיד אִלָּא כְּהוֹרָג בְּשׁוּגָג גְּרִידָא. מקשה הגמרא: שאף באופן זה אין לדנו כהורג בשוגג גרידא, אלא כשוגג קרוב למזיד, שהרי אִיבְעִי לִיָּה עֵינֵי – היה לו להתבונן קודם סתירת הכותל אם אין אדם שעלול להפגע מכך. מתרצת הגמרא: שהמשנה עוסקת בְּאִדָם הַסּוֹתֵר אֶת כּוֹתְלוֹ בְּלִילָה, שאין אנשים מצויים כל כך ברשות הרבים, ועל כן אינו קרוב למזיד בסתירה זו. שבה הגמרא ומקשה: בְּלִילָה נָמִי אִיבְעִי לִיָּה עֵינֵי – גם הסותר כותלו בלילה מוטל עליו להתבונן שלא יזיק, ואם לא עשה כן קרוב למזיד הוא. ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא, ומבארת שאין המשנה עוסקת בסותר כותלו בלילה, אלא בְּסוֹתֵר אֶת בּוֹתְלוֹ בַּיּוֹם, אך אינו סותר לרחוב העיר אלא לְאַשְׁפָּה. מבררת הגמרא: **הָאִי אַשְׁפָּה חֵיכִי דְמִי** – באיזו אשפה מדובר, אִי דְשְׂכִיבֵיהּ רַבִּים – אם מצויים בה אנשים רבים, אם כן שוגג קרוב למזיד הוא, שהיה לו להעלות בדעתו שעלולים העוברים שם להפגע מסתירת הכותל, וְאִי לֹא שְׂכִיבֵיהּ רַבִּים – ואם אין מצויים אנשים העוברים שם, אם כן אֲנוּס הוא, שלא היה לו להעלות בדעתו שמישהו יעבור שם. **אָמַר רַב פִּסְאָ, [לֹא] צָרִיכָא** – לא הוצרכה המשנה להשמיע דין זה, אֲלֵא [בְּסוֹתֵר אֶת כּוֹתְלוֹ בַּיּוֹם, לְאַשְׁפָּה הַעֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת] – שבני אדם נפנים בה לנכביהם בְּלִילָה, וְאִינְהָ עֲשׂוּיָה – ואין דרך בני אדם לְהַפְנוֹת בַּהּ בַּיּוֹם, וְאִיכָא דְמִיקְרִי וְיָתִיב – אלא שלעיתים קורה שיושב בה אדם להפנות ביום, ולפיכך גולה זה הסותר כדיון הורג בשגגה, שהרי קרוב לְמִזִּיד לֹא הָוִי, דְּהָא אֲשַׁפָּה זֶה אִינְהָ עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בַּיּוֹם, ומאידך, אֲנוּס נָמִי לֹא הָוִי, דְּהָא אִיכָא דְמִיקְרִי וְיָתִיב – שהרי קורה שיושב בה אדם ביום, אלא דינו כשוגג וגולה. נתבארו עד עתה דברי רבי יוסי בר חנינא על הסיפא של הברייטא, העוסקת באדם הנכנס לביתו של נגר ברשות, שעל כך אמר רבי יוסי בר חנינא שחייב הנגר בתשלום ארבעה דברים אם ניזוק הנכנס, אך

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מן השילוח — מעיין הוא, סמוך לירושלים. מחוקת שלשה לוגין — זהו פחות שבנסכים "רביעית ההין לכבש". שער המים — אחד משערי עזרה נקרא כן, על שם שמכניסין בו צלוחית של מים של ניסוך בחג. תקעו והריעו — משום שמחה, דכתיב (ישעיה יב) "וישבתם מים בששון". עלה בכבש — שהיה בדרומו של מזבח. ופנה לשמאלו — שהנסכים נעשים בקרן מערבית דרומית, וכשהוא פונה לשמאלו היא הראשונה. ובמסכת זבחים יליף לה מקראי, בפרק "קדשי קדשים" (סג,א). שהיו מושחרין פניהם — ודומין לכסף, שהוא שחור מן הסיד.

כמין שני חוטמין דקים — חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו, והכהן מערה בפי הספלים, והנסכים מקלחין ויורדין דרך החוטמין על גב המזבח. ובמזבח היה נקב שבו המים והיין יורדין לשיתין של מזבח, שהיו עמוקין וחלולים מאד.

שיתין — חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים. חמוקי = סתרי. לשון "חמק עבר" (שיר ה) — נסתר ונכסה ממני. וכן "עד מתי תתחמקין" (ירמיהו לא) — תסתרי ממני, שאת בושה ליקרב אלי על שמעלת בי. "חמוקי ירכיך" — לשון "ירך המזבח" (ויקרא א). מעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא — גרסינן: ועליהם כרה דוד וכו' — לא גרסינן ליה בתוספתא, והכא נמי לא גרסינן ליה, דמאן דאית ליה שכראן לית ליה שמששת ימי בראשית נבראו.

דף מח עמוד א. משנה מצוות ניסוך המים ביצד היו מקיימים אותה, צלוחית של זהב מחוקת שלשה לוגין היה ממלא בתוכה מים מן השילוח — מעיין הסמוך לירושלים, הגיעו לשער המים — אחד משערי העזרה [שנקרא כן מחמת שהיו מכניסים דרכו צלוחית של מים זו], תקעו הכהנים בחצצרות והריעו ותקעו לשם שמחה, עלה בכבש שהיה בדרומו של המזבח ופנה לשמאלו — לקרן מערבית דרומית של המזבח ששם היו מנסכין יין ומים, ושני ספלים של כסף היו שם סמוכים זה לזה לצורך אותם שני סוגי נסכים. רבי יהודה אומר, של סיד היו אותם ספלים אלא שהיו מושחרין פניהם מפני היין ולכן היה נראה כאילו של כסף הן. הספלים הללו היו מונחים בסמוך לנקבי השיתין [צינורות חלולים עמוקים שירדו מן המזבח עד התהום], ומנוקבין סמוך לשוליהן

כמין שני חוטמין דקין — מכל ספל יצאה בליטה כמין חוטם ובו נקב, והכהן מערה את הנסכים לתוך הספלים והן היו מקלחין דרך נקבי הספלים לגג המזבח, ומן המזבח היו זורמים לנקב המוביל אל השיתין. וכיון שהמים זורמים מהר יותר מהיין, עשו את (ו)אחד מהנקבים [של ספל היין] מעובה, ואחד מהנקבים [של ספל המים] דק, כדי שיהיו שניהם — ניסוך היין והמים כלין — מסתיימים בבת אחת. ושני הספלים עמדו סמוכים זה לזה בקרן מערבית דרומית של המזבח, מערב — הספל המערבי הסמוך לקרן המזבח היה של המים, ומזרח — הספל שבצדו הנוטה למזרח היה של היין. אם טעה ועירה מהצלוחית של המים לתוך הספל של היין, וכן אם החליף ועירה של יין לתוך של מים, יצא ידי ניסוך המים וניסוך היין ואינו צריך לנסך שנית. רבי יהודה חולק על תנא קמא ואומר, לא היה מנסך שלשה לוגים של מים אלא בלוג אחד של מים היתה מנסך, ולא רק בשבעת ימי החג היה מנסך אלא כל שמונה ימי החג דהיינו אף בשמיני עצרת. ממשיכה המשנה: ולמנסף אומר לו הממונה הנגבה את ידך בעת ניסוך המים, כדי שכל העם יראו שאתה מערה את המים לתוך הספל ואינך שופכם חוצה לו, והטעם שהוצרכו לומר לו כן, משום שפעם אחד נסך צדוקי אחד את המים על גבי רגליו במקום ליתנם בספלים, שאין הצדוקין מודים בניסוך המים, מפני שהיא הלכה למשה מסיני ואינה מפורשת בכתוב, ורגמוהו כל העם באתרוגיהן.

דף מט עמוד א. אמר רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן, שיתין — החלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים, לשם היו נשפכים נסכי יין ומים, מששת ימי בראשית נבראו, שנאמר 'חמוקי ירכיך כמו חללים מעשה ידי אמן', ודורש 'חמוקי ירכיך' אלו השיתין — 'חמוקי' לשון מתכסה ונסתר, ו'ירכיך' הוא כמו צד, והשיתין היו מוסתרים וחצובים בתוך המזבח, ומקומם בצד המזבח בקרן מערבית דרומית, ומה שנאמר 'כמו חללים' ללמד שמהוללין ויורדין עד תהום — 'חללים' לשון חלל, 'מעשה ידי אמן' זו מעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא, שהוא אמן שברא תבל ומלואה.

תנא רבי רבי ישמעאל, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, אל תיקרי 'בראשית' אלא תחלק את התיבה ותקרא 'ברא' — שית, לומר שהשיתין נבראו מששת ימי בראשית עם בריאת השמים והארץ.

ששור תם משלם חצי כופר אם הרג אדם ברשות הרבים, ומייתי לה
 – ולמד רבי טרפון לחייב כופר שלם בחצר הניזק מכלל וחומר, מרגל,
 מה רגל שפטורה ברשות הרבים, אם הרגה בחצר הניזק משלמת כופר
 שלם, קרן שחייבת חצי כופר אם הרגה ברשות הרבים, ודאי שתתחייב
 כופר שלם אם הרגה בחצר הניזק, ומכיוחיה הגמרא: אלמא – אם כן
 נמצא דאיכא – שיש חיוב כופר ברגל. דחזה הגמרא: אמר רב שימי
 מנהרדשא, התנא ו- רבי טרפון שחייב כופר שלם בקרן בחצר הניזק,
 מניזקין דרגל מייתי לה – למד זאת מנזקי רגל. דהיינו, מה רגל
 שפטורה ברשות הרבים, ואף על פי כן בחצר הניזק משלמת נזק שלם,
 קרן שמשלמת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק
 כופר שלם. ואין ראייה לחיוב כופר ברגל.
 מקשה הגמרא: ולפרוה, מה לניזקין דרגל שחייבים נזק שלם בחצר
 הניזק, שכן תשלומי נזק יושנן גם באש, מה שאין כן חיוב כופר אינו
 שייך באש, ולא יתחייב בכופר שלם אף בחצר הניזק, מתרצת הגמרא:
 הקל וחומר אינו מסתם נזיקין של רגל, אלא מנזקי טמון של רגל.
 דהיינו, מה רגל שפטורה ברשות הרבים, אף על פי כן חייבת בחצר
 הניזק נזק שלם, ואפילו אם הנזק הוא בטמון שפטורים עליו באש, קרן
 שחייבת חצי כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק כופר
 שלם.
 מקשה הגמרא: עדיין יש לפרוה, מה לטמון שכן יושנו אף בבזר, מה
 שאין כן כופר שאינו שייך כלל בבזר. מתרצת הגמרא: הקל וחומר אינו
 מנזקי טמון של רגל, אלא מנזקי כלים של רגל. דהיינו, מה רגל
 שפטורה ברשות הרבים, ואף על פי כן חייבת בחצר הניזק נזק שלם,
 ואפילו אם הנזק הוא בכלים שפטורים עליהם בבזר, קרן שחייבת חצי
 כופר ברשות הרבים, ודאי שתשלם בחצר הניזק כופר שלם.
 מקשה הגמרא: עדיין יש לפרוה, מה לכלים טמונים שישנן בחיוב אף
 באופן שהזקוק על ידי אדם, מה שאין כן כופר שאינו שייך כלל במיתה
 על ידי אדם. מסיקה הגמרא: אלמא לאו שמע מינה שמכופר דרגל
 מייתי לה – שרבי טרפון דרש קל וחומר לחייב כופר שלם בקרן תמה
 בחצר הניזק מכופר ברגל, ולא מדיון אחר. אלמא – אם כן נמצא
 דאיכא – שיש חיוב כופר ברגל. מסבכת הגמרא: אכן שמע מינה.
 הגמרא מביאה ראייה נוספת שרגל בחצר הניזק חייבת כופר: אמר ליה
 רב אחא מרדפתי לרבינא, הלא נמי מסתברא – כך גם מסתבר
 דאיכא – שיש חיוב כופר ברגל. משום דאי סלקא דעתך – שאם
 תעלה על דעתך דליכא – שאין חיוב כופר ברגל, לאף על פי כן התנא
 ו- רבי טרפון מחייב קרן בחצר הניזק בכופר שלם אף בקרן תמה, משום
 שמניזקין דרגל מייתי לה – הוא לומד את דין כופר בחצר הניזק,
 יקשה, שאפשר לפרוה, מה לניזקין דרגל שכן יושנן – מתחייבים
 עליהם ברגל, מה שאין כן כופר שרגל פטורה ממנו אף בחצר הניזק.
 אלמא לאו שמע מינה שמכופר דרגל מייתי לה – רבי טרפון לומד דין
 כופר שלם בקרן תמה שהרגה בחצר הניזק, אלמא – אם כן נמצא
 דאיכא – שיש חיוב כופר ברגל. מסבכת הגמרא: אכן שמע מינה:

משנה

המשנה מבארת דין אדם המזיק שהוא אחד מהמזיקים שמועדים
 מתחילתם: אדם מועד לעולם על הזיק, בין אם הזיק בשוגג, משום
 שהיה עליו להזהר שלא לבוא לידי הזיק, ובין אם הזיק במזיד, וכן
 חייב בין אם הזיק כשהיה ער, ובין אם הזיק כשהיה יושן שלא יכל
 להימנע מלהזיק, משום שהיה עליו להזהר כשבא לישון שלא לשכב

שואלת הגמרא: מידי בפוליה קאמרין – וכי רצינו לחייבו נזק שלם,
 הלא פלגא קאמרין – חצי נזק רצינו לחייבו בקל וחומר, והמיעוט של
 'בשדה אחר' ילמד שברשות הרבים אינם חייבים נזק שלם. משיבה
 הגמרא: אמר קרא לגבי תשלומי קרן (שמות כא לה) 'והצו את
 כספו', ודורשים שדווקא 'כספו' של זה שבהמתו הזיקה בקרן חוצים,
 כלומר שחייב חצי נזק, ולא כספו של מזיק אחר, וממילא המיעוט
 ברשות הרבים הוא שאין המזיק חייב לשלם כלל.

הגמרא ממשיכה לדון בקל וחומר בין שן ורגל וקרן. שואלת הגמרא:
 ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק, ונלמד זאת
 מכלל וחומר מקרן, ומה קרן שברשות הרבים חייבת לשלם, ואף על
 פי כן ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק, שן ורגל שברשות
 הרבים פטורה לגמרי, האם אינו דין שברשות הניזק משלם רק חצי
 נזק, משיבה הגמרא: אמר קרא (שמות כב ד) 'ושלח את בעירה ובער
 בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם', ומשמעות המילה 'ישלם'
 היא שעל הבעלים לשלם תשלומין מעליה ו- גמורים, דהיינו נזק
 שלם על נזקי שן ורגל.

הגמרא ממשיכה לדון לפטור קרן בקל וחומר משן ורגל. שואלת
 הגמרא: ולא תהא קרן ברשות הרבים חייב, מכלל וחומר, ומה שן
 ורגל שברשות הניזק חייבת נזק שלם, ואף על פי כן ברשות הרבים
 פטורה, קרן שברשות הניזק חייבת רק חצי נזק, האם אינו דין
 שברשות הרבים תהיה פטורה. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן, אמר
 קרא (שמות כא לה) 'והצו את כספו וגם את המות יחצו' ומייתור
 הלשון 'יחצו' אנו דורשים שאין חצי נזק חלוק כדינו לא ברשות
 הרבים ולא ברשות הניזק.

הגמרא משווה דיני אדם המזיק ושור המזיק על ידי קל וחומר. שואלת
 הגמרא: ויהא אדם שהרג את הנפש במזיד ללא התראה חייב בכופר
 מכלל וחומר, ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים אם חבל אדם,
 ואף על פי כן אם הרג אדם חייב בכופר, אדם שחייב אף בארבעה
 דברים, האם אינו דין שיהא חייב אף בכופר כשהרג את הנפש.
 משיבה הגמרא: אמר קרא לגבי שור שהרג אדם (שמות כא ל) 'ככל
 אשר יושט עליו', ודורשים שרק 'עליו' – על שור שהרג אדם יש
 להטיל כופר, ולא על האדם שהרג אדם אחר, אלא חיוביו הם מיתה
 או גלות.

שואלת הגמרא: ויהא שור שחבל אדם חייב בארבעה דברים מכלל
 וחומר, ומה אדם המזיק שאינו חייב בכופר אם הרג אדם, ואף על פי
 כן חייב בארבעה דברים כשחבל באדם, שור שחייב בכופר כשהרג
 אדם, האם אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים כשחבל באדם.
 משיבה הגמרא: אמר קרא (ויקרא כד יט) 'ואיש כי יתן מום בעמיתו',
 ודורשים שדווקא אדם המזיק את עמיתו מתחייב בארבעה דברים, ולא
 שור המזיק בעמיתו של בעליו.

הגמרא דנה בחיוב כופר לגבי רגל: איבעיא להו – הסתפקו בני
 הישיבה, רגל שדרסה על גבי תנינן בחצר הניזק והרגתו, מהו
 שתשלם כדין קרן מועדת. מי אמרין – האם אנו אומרים שדין
 רגל הוא מידי דהוה אפרן – כדין קרן, וכמו שקרן פיון דעבד תרי
 ותלתא זמני אוף חיה אחר – כיון שהרגה פעמיים ושלש נעשתה
 מועדת לכך ודרכה בכך ומשלם כופר, הכי נמי – כך גם יהיה הדין
 ברגל שהמיתה באופן שהוא כדרכה, ולא שגא – ואין חילוק בין רגל
 לקרן מועדת. או דלמא – שמא יש לחלק שקרן פיונתו לחזיק, ולכן
 הבעלים חייבים כופר, אבל האי – זה ורגל שדרסהו שאין פיונתו
 לחזיק אלא הזיקה בדרך הילוכה, אין לחייב את הבעלים בכופר.

הגמרא מוכיחה שיש כופר ברגל: תא שמע, ששנינו בברייתא, הכנים
 בעל השור את שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, וגנחו השור
 לבעל הבית ומת, דין השור בסקילה כיון שהרג אדם, ובעליו של
 השור, בין בשור תם ובין בשור מועד, משלם כופר שלם, ובעליו רבי
 מרין. מבררת הגמרא: חיוב כופר בשלם בשלם לרבי מרין מנא ליה
 – מנין לו. לאו – האם לא משום דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי דאמר

בבא קמא. כיצד הרגל – פרק שני דף כו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קנה רש"י תוספות

מִידֵי בוליה נזקא קאמרינן. וא"ת וביער ע"כ לגמרי אתא לפטור דנזק שלם מהי תיתי לאו פירכא היא דאי לא בשדה אחר ממילא תיביב נזק שלם ברשות הרבים בלא קל וחומר: **ולא** תהא שן ורגל כו. וא"ת הא אמר כספו של זה ולא כספו של אחר וי"ל דאין למעט מכספו אלא חצי נזק שמשתלם מגופו דכספו של זה חצי נזק מגופו ולא של אחר וכאן אם יהיה בחצר הניזק חצי נזק וזה משתלם מן העליה אצל לעיל אי הוי מחייב שן ורגל ברה"ר הוה משתלם מגופו כמו שן ואת היכי גמריה קא משקלן דין הוה שאפילו בחצר הניזק לא משלם אלא חצי נזק שכן אין משתלם מן העליה ויש לומר צדירות ויחיוב שמשתלם מן העליה לרב פסא (לעיל ג) ואין משלם אלא חצי נזק וא"ת אי שן ורגל בחצר הניזק חצי נזק אמאי איצטריך כספו של זה ולא כספו של אחר דהשתא ק"ו דלעיל ליכא וי"ל דאי לא כספו הוה שבקנן ק"ו דהא דמישל בתשלומין וזהו עבדינן קל וחומר דלעיל דמחייב בתשלומין: **ויהא** אדם חייב בכופר. מלא תקחו כופר לנפש רוצח לא נפקא דהדיא (אמר) דאיצטריך דלא תשקול מצינה ממונא למיפטריה כדאמרינן בפרק אלו נעדרות (כתובות דף לו) והכא איירי שיהרג וישלם כופר כמו השור ודפרקא דבי חזקיה (שם דף לה) לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין כמו במזיד במתכוין שזה בזה אצל כופר באדם כל זמן דלא אשקחן דפטור בשום מקום לא מעינן למילף מצינה כלה

עליו ולא על האדם. בפרק החובל (לשמן דף פג) דריש לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אצל אתה וישלם כופר כמו השור ודפרקא דבי מבטי ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי דלא תשקול מצינה ממונא ונקטליה לאו בכופר דהכא איירי דאי"כ הוה ליה לשנויי דהוה מעליז ולא על האדם נפקא אלא איירי בממונא אחר בהדי מיתה וקעי גמרא כדטעי באלו נעדרות (כתובות דף לו) דקבעי גבי דרשה דלא יקח אסון לא תקחו כופר לנפש רוצח לפה ל כלומר דמלא יקח אסון נפקא אלקא ס"ד דמיידי בממונא אחר בהדי מיתה

אינו דין שחייב בר' דברים. וא"ת מה לאדם שכן מוגד מתחילתו וי"ל דנזקין אדם מנוקין אדם קליף: **רגל** שדרשה כו. הוא הדין בשן דחיה דאורחיה הוה מצי למבעי אצל בור ואש ממעטה מעליו כמו אדם: **או** דלמא קרן כוונתו להזיק. תימה מאי מספקא ליה פשיטא דקרן חמירא מהאי טעמא דליכא למימר דמשקן בק"ו וליף שאין מוגד מתחילתו לדקשקא לא שיער למפרך (וכדפרישית) במתנתין דאדם יוכיח שמועד מתחילתו ופטור מכופר ועוד היכי געי למילף משקן שכן חייבת ברשות הרבים: **לא** משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי. וא"ת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מק"ו גמר ומה שן ורגל דפטורין ברה"ר חייבין בחצר הניזק כופר שלם קרן לא כש וי"ל דאם היה כופר חלוק מדין נזק מדפטר ברה"ר לא היה שיער למידן ק"ו: **אלמא** איכא כופר ברגל. וזהו דפליגי אביי ורבא בפרק שור שנגנב ארבעה וחמשה (לשמן דף מה) ושם ברגל שדרשה על גבי תינוק בחצר הניזק דלכרא לא משלם כופר אליכא דהוהא תנא איירי ולא משום דסבר רבא הכי: **האי**

חצי נזק קאמר. דתחביב כי קרן הוא מקרן מיייתי לה וקרא דבשדה אחר לחיובי ביה ברשות הניזק נזק שלם אתא דהכי משמע בשדה אחר נזק שלם: **כספו** של זה. קרן: **ישלם**. מיטב שדהו ומיטב כרמו ושלם לגמרי משמע: **אמר קרא יחציו**. דקרא יתירא הוא דנכתוב ויחצו את כספו וגם את המה אלא לדרשא אתא דאף ברשות הרבים גמי חייב: **ויהא אדם חייב בכופר**. כגון במזיד ולא אחרו ביה דליתיה בר קטלא ולא בר גלות: **ופה שור שאינו חייב**. בתכלה: **ארבעה דברים**. צער ריפוי שכתוב ובושת אלא נזק לחדיה: **חייב כופר**. ויכא דקטליה: **אדם שחייב כו**. עליו ולא על האדם. על נזקי שור משלמין כופר אצל על נזקי אדם אין משלמין כופר אלא או מיתה או גלות: **איש כי יתן טוב בעמיתו איש בעמיתו**. הוי בדין נתינת מומין ולא שור בעמיתו של בעליה: **בחצר הניזק**. דהוהא דרגל בחצר הניזק הוא: **הכא נמי לא שנו**. דרגל מוגד מתחילתו היא להלך ולדרוס: **לאו משום דסבר כרבי יוסי הגלילי**. דאמר בפירקין דלקמן (דף מב) תם משלם חצי כופר ברה"ר: **ומייתי לה**. רבי טרפון לרשות הניזק כופר שלם: **מק"ו** בפרק. כי היכי דגמר לתרן לא לענן נזקין במתנתין והכי גמר לה מה שן ורגל שפטורין ברשות הרבים לגמרי ברשות הניזק כופר שלם קרן שבהדי חצי כופר כו: **יוסי הגלילי** אינו דין שברשות הניזק כופר שלם מדגמר ר' טרפון הכי אלקא איכא כופר ברגל דאי לא הוי גמאי מיייתי לה: **מניזקין דרגל מיייתי לה**. ועלולם ליכא כופר ברגל והכי גמר ר' טרפון מה רגל שברשות הרבים פטור מנזקין ברשות אפילו על השטון נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר כו: **יוסי הגלילי** אינו דין שברשות הניזק כופר שלם: **שכן ישנו באש**. תאמר בכופר שאינו באש כדאמרינן בפ"ק (דף ג.) בספיו. שפטור באש וחייב ברגל ומיייתי לה הכי מה רגל שברשות הרבים פטורה מכלום חייבת ברשות הניזק אפילו על השטון נזק שלם קרן שבהדי חצי כופר כו: **שכן ישנו בבזר**. שאם היה גדי טמון בשק או במרצוף ונתגלגל ונפל לבזר חייב: **מכלים**. פטר בזו את הבזר ומכלים דרגל מיייתי לה וכדפרישית: **מכלים טמונים**. דרגל מיייתי לה: **א"ל** רב אחא מדפתי. מה ר' לניזקין דרגל שכן ישנו ברגל. תאמר בכופר שאינו ברגל: **מתני** ישימו את עין חבירו. אפי' בשוגג: **גמ'** מה כלים ארבעה דברים לא. דלא שייכי בהו אף סימא את עין חבירו. בשוגג. נזק אין ארבעה דברים לא. דלא מחייבי ארבעה דברים אלא או מזיד או קרוב למזיד דומיא דכי ירבהו אנשים (שמות כא) דהתם בתיב ריפוי ושבתי: **מנהני**

מִידֵי בוליה נזקא קאמרינן. **פלגא קאמרינן** אמר קרא ויחצו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו מפרך ומה קרן שברה"ר חייבת ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק שן ורגל שברשות הרבים פטורה אינו דין שברשות הניזק משלם חצי נזק אמר קרא וישלם תשלומין מעליא ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו ומה שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם ברה"ר פטורה קרן שברשות הניזק חצי נזק אינו דין שברה"ר פטורה אמר רבי יוחנן אמר קרא יחציו אין חצי נזק חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים חייב בכופר אדם שחייב בארבעה דברים אינו דין שיהא חייב בכופר אמר קרא ככל אשר יושת עליו עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בארבעה דברים מק"ו ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בארבעה דברים שור שחייב בכופר אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים אמר קרא איש בעמיתו ולא שור בעמיתו איבעיא להו רגל שדרשה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שששלם כופר מי אמרינן מיד דהוה אפרן קרן פיון דעבד תרי ותלתא זמני אורחיה הוא ומשלם כופר ה"נ לא שנו או דלמא קרן פונונו להזיק האי אין פונונו להזיק ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון כופר שלם בתם לרבי טרפון מנא ליה לאו משום דסבר ליה פרבי יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל אלמא איכא כופר ברגל אמר רב שימי מנהרדעא תנא מניזקין דרגל מיייתי לה ולפרוה מה לניזקין דרגל שכן ישנו באש מטמון מה לטמון שכן ישנו בבזר מכלים מה לכלים שישנן באש מכלים מטמונים מה לכלים מטמונים שישנן באדם אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מיייתי לה אלמא איכא כופר ברגל ש"מ א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ה"נ מסתברא

דאיכא כופר ברגל דאי ס"ד ליכא כופר ברגל ותנא מניזקין דרגל מיייתי לה לפרוה מה לניזקין דרגל שכן ישנו ברגל אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מיייתי לה אלמא איכא כופר ברגל שמע מיה: **מתני** אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים משלם נזק שלם: **גמ'** קתני סימא את עין חבירו דומיא דשיבר את הכלים מה התם נזק אין ארבעה דברים לא אף סימא את עין חבירו נזק אין ארבעה דברים לא

ורבא בפרק שור שנגנב ארבעה וחמשה (לשמן דף מה) ושם ברגל שדרשה על גבי תינוק בחצר הניזק דלכרא לא משלם כופר אליכא דהוהא תנא איירי ולא משום דסבר רבא הכי: **האי**

הא' מביע ליה ליתן צער במקום נזק. וריפוי ושבת ובושת כולוה מצער ולפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהחובל ולקמן דף פה). דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהיג מילי אמר רב זבדי משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולוהי 'לפינן' מצער ולרב פסא דאמר ההם אמר קרא ורפא ורפא ליתן ריפוי במקום נזק

כולוהי 'לפינן' מריפוי וא"ל דהקא משמע דצער

שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא
לצער במקום נזק ובפרק החובל (שם:) משמע
איפכא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם
מאן תנא וי"ל שלא במקום נזק דלקמן היינו
במקום שלא גשה רושם כדקתני כוואו על
צפרין וצער שלא במקום נזק דהקא היינו על
בשרו שניקר רישומו ולא אפחיתיה מבספיה
וצער במקום נזק דהקא כגון קישע ידו ושיבר
רגלו דאפחיתיה מבספיה דההוא לא שמעינן ליה
למחבריה ולא מקוהו

ש"מ תרתי. וא"ל לעיל אמרין סימא עינו של
חבירו בשוגג או באונס נזק אין ד' דברים
לא צער נמי לחייב דבההוא קרא דמורבין נזק
כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמצינן למיפטר שוגג
פטרין ולרב מוקמינן דהאי קרא דמרבא שוגג
דוקא בגזק דאיניי ביה עיך קרא ולא בצער:

לענין עבד פלוטא דרשב"ג ורבנן - תימה
דבפ"ק קדושין (דף כו: ושם ד"ה
מביע) מוקמינן רבנן האי ושתקה להושיט ידו
במעי שפחה וסימא ענבר שבמעייה דפטור משום
שלא נתפזר לעין וה"ל לא נתפזר וי"ל דלא
פטרורו רבנן אלא היכא דלא נתפזר לעין וגם
נתפזר לטובתו של עבד כי הוה אגל נתפזר
לעין אע"פ שנתפזר לטובתו או לא כן נתפזר
לטובתו אע"פ דלא נתפזר לעין לא:

בשגגה מפלל דהיל ידיעה. משום דגבי גזילת
כתיב טובא בשגגה דריש לה דהא גבי
חלב איניג דכתיב ביה בשגגה לא חיישינן להקתה
לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן בריש אלו חן
הגולין (מכות דף י' ושם ד"ה אלא) אומר מותר
מבשגגה לגבי גזילת איניג דגבי שבת וע"ז כתיב
בשגגה ומחייבין אומר מותר בפרק כלל גדול
(שבת דף סח: ושם:) **נתפזרין** לזרוק שמים וזק
ארבע כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאבי דמחייב
בפרק כלל גדול (שבת דף עג:) היינו נתפזרין לזרוק
שמים ונמצא ארבע דומיא דנתפזרין לחתוך
התלוש וזתק דמחבר דהיינו ששבור תלוש
ונמצא מחובר דאי נתפזר לזה וזתק זה היינו
מתעסק בדמוכת בפרק ספק אכל (בכירות דף יט:)
פרט למחברין לזרוק כו'. לשון ראשון פי'

בקונטרס פרט למחברין לזרוק ב' זרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה נחא לפרש דלא הוי בכלל מפה איש וזת דהוי בתריה וא"ל אמאי
איצטריך לחייב גזילת נתפזרין לזרוק שמים וזק ארבע דמחייבא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי לא אתאי דפשטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמכלא צדיה דריש באלו חן הגולין (מכות דף
וה. שם ד"ה אשח) פרט למחברין לזרוק בצד זה וזק בצד אחר ומהאי קרא הוה פטורין אפי' נתפזרין לזרוק שמים וזק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפירש בגמ' קשת קשת
דבפרק אלו חן הגולין אמר אם בפתה בלא אינה הדיפו פרט לשונא בלא צדיה פרט לנתפזרין לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר ואשר לא צדה פרט למחברין לזרוק שמים וזק ארבע
והשקא מאשר לא צדה דכתיב בריש ואלה המשפטים הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתפזרין לזרוק בצד זה שלא נתפזרין לצד הנרצח וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש
קרא דכלא צדיה נקט ברישא נתפזרין לזרוק בצד זה ודרוצה להזכיר הפשוט תחילה וא"ל אמאי איצטריך באלו חן הגולין מבשגגה לפטור נתפזרין להזוג הבהמה והרגי האדם ע"כ היינו
או נתפזרין לזרוק בצד זה וזק בצד אחר או נתפזרין לזרוק שמים וזק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם זה בצד זה א"כ כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי
רבי ורבנן בגשמתו בהרצל משהו וזק העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי בריש אלו חן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתפזרין לזרוק שמים וזק ארבע שנתפזרין לבקע עצים
שלפניו והלך למרוחו: **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה נרסין דרבא מספקא ליה לעיל (דף יז:) אי בטר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דנפשוט מרבה שהוא רב.
קנים וסילקו. פירש רב אלפס דרבא לטעמיה דליה ליה דינא דגרמי בריש הגול קמא (לקמן דף עח:) ולר"י נראה דהוא גרמא בגיןקין הוא ופטור לכולי עלמא: **ורק** תיזק מראש כו'. לא

מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר
קרא פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל
האונס כרצון האי מפניו ליה ליתן צער במקום נזק
א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ
תרתי אמר רבה היתה אכן מונחת לו בחיקו ולא
חביר בה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין ארבעה
דברים פטור לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה
תורה לענין גזילת פטור לענין עבד פלוטא דרשב"ג
ורבנן דתניא חרי שהיה רבו רופא ואמר לו בחול
עניי וסמאזה חתור לי שני והפילה שחך בארזין ויצא
לחרות רשב"ג אומר ושיחתה עד שיחפזין לשחתה
חביר בה ושיכחה ועמד ונפלה לענין נזקין חייב לענין
ד' דברים פטור לענין גזילת חייב דאמר קרא בשגגה
מפלל דהוה ליה ידיעה והא הוה ליה ידיעה לענין
שבת פטור לענין עבד פלוטא דרשב"ג ורבנן נתפזרין
לזרוק שמים וזק ארבע לענין נזקין חייב לענין ד'
דברים פטור לענין שבת מלאכת מחשבת ענין לענין
גזילת אשר לא צדה אמר רמבאן פרט לנתפזרין לזרוק
שמים וזק ד' לענין עבד פלוטא דרשב"ג ורבנן
נתפזרין לזרוק ארבע וזק שמונה לענין נזקין חייב לענין
ד' דברים פטור לענין שבת באומר כל מקום שתמצא
הגזוז אין אי לא לא לענין גזילת אשר לא צדה פרט
לנתפזרין לזרוק ארבע וזק שמונה לענין עבד פלוטא
דרשב"ג ורבנן ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא
אחר ושבור במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא
תבר ואמר רבה זרק כלי מראש הגג והוה תחתיו
כרים או כסתות בא אחר וסלקן או קדם וסלקן פטור
מאי טעמא בעידנא דישוריה פסוקי מפסקי גזירה
ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו
ורבנן דתניא הפוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות

דמי להקד טריפה דפטור לכולי עלמא באלו חן הנשרפין (סנהדרין דף עח:).

מנהיג מילי. דנקז חייב אפילו שוגג: **פצע** תחת **פצע**. קרא ויתרא הוא להק דרשה דהא
כתיב כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה וגו' וקויה ונבונה דרשין בהחובל ולקמן דף פד:
במקום נזק. דאפי' היכא דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער דרדקתה רחמנא
היינו בדליכא נזק כגון כוואו בשפור על צפרנו דלא אפחיתיה מבספיה ולהק דרשה מפסקין
ליה בהחובל: **לענין** נזקין חייב. דהא אפסקין
שוגג כמזיד ואונס כרצון: **מלאכת מחשבת**
אסרה תורה. שנתפזרין לעשות מלאכה אלא
כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת
ובל הני דאמרין הקא לא נתפזרין לעשות
המלאכה הלכך פטור: **לענין** גזילת. כגון אם
נפלה על האדם ומת: **פטור**. דגבי גזילת כתיב
מפה נפש בשגגה (במזיד לה) ולא מייקר שגגה
אלא היכא דהיל ידיעה מעיקרא וזה לא חביר
בה מעולם: **לענין** עבד. אם נפלה על עבדו
וסימאזה עינו פלוטא דרשב"ג ורבנן: **לענין** ד'
דברים פטור. דאע"ג דחביר בה הוה אשכח
שוגג ולא פשיעה: **לענין** שבת פטור. ואע"ג
דמסקיא שגגה לענין גזילת פטור בשבת דבעין
מלאכת מחשבת שנתפזרין לעשות מלאכה
וכסבור שהיום חול וזה לא נתפזרין לזרוק שמים
וכו'. לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעין:
לענין גזילת. חייב דכתיב ואשר לא צדה ושמתו
לך מקום וגו' פרט למחברין לזרוק שמים וזק
ארבע שאינו בתורת וכי יזיד איש וגו' אלא
בתורת ושמתו לך מקום וגו' לישנא אחריא
ואשר לא צדה פרט למחברין כו' דפטור מגזילת
דהכי משמע שלא צדה שלא נתפזרין לצד
ולזרוק אצלו: ניס פרט לזה שצדה **אמר** כל
מקום שתמצא תניח. חייב שהיה ישי באן מלאכת
מחשבת זרק ארבע אכל נתפזרין לזרוק שמים
וזק ארבע אפילו אמר כל מקום שתמצא תניח
פטור שניקר מחשבתו אינה למלאכה: זק. בעל
הכלי כלי מראש הגג: **פטור**. זה ששבור במקל
קודם שבקיתה שבורי סופה לישבור. וזק. מוק
כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים ובקעות כו':
פטור. שהיה מוריקתו אין סופו לישבור עד
שינטלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הוזק
עצמו נטלן פטור דגרמא בגיןקין וזה:
פטורין

בס"י פלוטא דר' יהודה בן בתירא
בין בבית אחת בין בזה אחר זה כולן
פטורין

הגמרא מבררת מזה המקור שאדם המזיק חייב בשוגג. ושאלת הגמרא: **מָנָא הֵי מִיָּלִי** – מניין אנו יודעים דין זה שאדם המזיק חייב בנזק אף בשוגג. משיבה הגמרא: **אִמְרַה חֻקִּיהָ, וְכֵן תִּנָּא דְּבִי חֻקֶּיהָ** – וכן שנה התנא בבית מדרשו של חזקיה, **אִמְרַה קָרָא** (שמות כא כה) **פָּצַע תַּחַת פָּצַע**, ופסוק זה מיותר, שהרי כבר נאמר (ויקרא כד יט) **וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מִמֶּנּוּ בְּעַמִּיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ** ואנו למדים מזה דין תשלומי נזק, אלא הפסוק מלמדנו **לְחַיִּיבוֹ עַל הַשּׁוֹגֵג בְּמִידָה וְעַל הַאֲזִינָה בְּרָצוֹן**. ושאלת הגמרא: הלא **הָאִי מִכְּעִי לִיה** – פסוק זה נצרך לדרשה אחרת, **לִיתֵּן** – לחייב אדם המזיק בַּצֵּר בְּמִקְוִים שְׁחִיב נִזְק, שהיה אפשר לומר שכל חובב צער הוא רק כשלא היה נזק כגון שכוואר בשפוד באיתורנו, והפסוק מלמדנו שחובב צער הוא גם כשיש חובב נזק. משיבה הגמרא: **אִם כֵּן שִׁפְטוֹק זֶה לֹא נִאמַר אֲלֵא לְדִרְשָׁה שֶׁל חֹבֵב צֶעַר גַּם כְּשִׁישׁ חֹבֵב נֹזֵק, לְבִתּוֹב קָרָא פָּצַע בְּפָצַע**, ומהמילה 'פצע' היינו לומדים תשלומי נזק, ומהמילה 'בפצע' היינו לומדים תשלומי צער בנוסף לנזק, ו**מֵאִי לִשׁוֹן פָּצַע תַּחַת פָּצַע**, שִׁמְעַן מִיָּנָה תִּרְיָה – שני לימודים, האחד, לחייב בתשלומי צער אף במקום שמשלם נזק, והשני לחייב בנזק גם בשוגג או באונס.

הגמרא דנה בחיובי אדם המזיק בנזק וארבעה דברים, ובעוד חיובים: **אִמְרַה רַבָּה, הֵיִתָּה אֲכָן מוֹנַחַת לוֹ** – לאדם בַּחֲזִיק, ו**לֹא הִפִּיר בָּהּ** מעולם שהיא בחזיק, **וְעַמְדָּה וְנִפְלָהָ**. **לְעֵנֵין נִזְקֵין** – תשלומי נזק אם האדם הזיק את, חייב, שהרי אדם המזיק חייב אף בשוגג. ו**לְעֵנֵין תְּשֻׁלֻּמִּין אֲרַבְעָה דְּבָרִים** – צער, ריפוי, שבת ובשות, פְּטוֹר, משום שרק מזיק במזיד חייב ארבעה דברים, כמו שדייקה הגמרא (לעיל ע"א) ממשנתינו. ו**לְעֵנֵין חֹבֵב מַחְמַת מִלֵּאכָה שִׁבְתָּה**, פטור, משום ש**מִלֵּאכָה מִחֻשְׁבָּתָה** – מלאכה שחשב והתכוין לעשותה **אִסְרָה תוֹרָה**, ולא מלאכה הבאה שלא מדעת האדם, ואף חיובי שוגג בשבת הם רק כשהתכוין לעשות מלאכה אלא ששכח שהיום שבת, או שידע שהיום שבת ושכח שמלאכה זו אסורה. ו**לְעֵנֵין חֹבֵב גְּלוּת** לעיר מקלט אם הגי אדם עם אבן זו בשוגג, פְּטוֹר, משום שנאמר (במדבר לה יא) **וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מִכָּה נָפֶשׁ בְּשִׁגְגָה**, והלשון 'שגגה' היינו שבתחילה ידע ואחר כך שגג, אבל זה שלא הכיר כלל בקיומה של האבן פטור מגלות. ו**לְעֵנֵין עֶבֶר** – אם על ידי אבן זו שהיתה מונחת בחזיק, חבל בשן ועין של עבדו הכנעני, הדין תלוי ב**פְּלוּגְתָּא דְּרִבְנָן** שִׁמְעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל וְרִבְנָן, דִּתְנִינָא, תְּרִי שְׁהִיָּה רַבָּא – אדונו של העבד רופא, ואמר לו העבד, **כָּחֹל אֶת עֵינִי לְרִפּוּאָה**, ותוך כדי שכח את עין עבדו סִימָאָה, או שאמר העבד לאדונו **חֲתוּר לִי שִׁינִי** לנקרה ולגרר סביב מושבה, ותוך כדי שחתר את עין עבדו **הִפִּילָה**, שִׁחַק העבד בְּאִדּוֹן במה שגרם לאדונו לחבל בו ויצא לחרות כדיו כל עבד שחבל בו אדונו. רבן שִׁמְעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אומר, אין העבד יוצא לחרות, משום שנאמר (שמות כא כו) **וְכִי יִכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדוֹ אוֹ אֶת עֵין אִמּוֹתָיו וְשִׁחַתָּהּ לִקְפָּשִׁי יִשְׁלַחְנָה תַּחַת עֵינָיו**, ויש לדרוש מכך שאין העבד יוצא בשן ועין עַד שִׁתְּפִינָן אִדּוֹנוֹ לִשְׁחַתָּה, וכיון שהאדון לא התכוין לחבל בו אלא לעשות לו רפואה, אין העבד יוצא לחרות. וכן באופן שנפלה אבן מחזיק האדון בלי שהכיר בה, לדעת חכמים העבד יוצא בכך לחרות, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל אינו יוצא לחרות, משום שהאדון לא התכוין לחבל בו.

הגמרא מבארת אופן נוסף של נזק שיש בו חילוקי דינים: **הִפִּיר בָּהּ** – באבן שהיתה בחזיק, ולאחר זמן שִׁבְתָּהּ וְעַמְדָּה וְנִפְלָהָ. **לְעֵנֵין נִזְקֵין** – תשלומי נזק, חייב, שהרי אדם המזיק חייב בשוגג. ו**לְעֵנֵין תְּשֻׁלֻּמִּין אֲרַבְעָה דְּבָרִים**, פְּטוֹר, משום שרק מזיק במזיד חייב ארבעה דברים. ו**לְעֵנֵין חֹבֵב גְּלוּת** לעיר מקלט חייב, משום **דְּאִמְרַה קָרָא** (במדבר לה יא) **וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מִכָּה נָפֶשׁ בְּשִׁגְגָה**, ו**מִכְּלָל** – מלשון 'שגגה' משמע **דִּתְּהָ לִיה** – שהיתה לרצוח וידיעה בתחילה, ואחר כך שכח והרג בשוגג, ו**הָאִי** – והרי באופן שהיתה לו אבן בחזיק שהכיר בה ושכחה, תוֹרָה לִיה יִדְעָה – היתה לו ידיעה בתחילה. ו**לְעֵנֵין חֹבֵב מַחְמַת מִלֵּאכָה שִׁבְתָּה**, פְּטוֹר, משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה ולא מלאכה הבאה שלא מדעתו. ו**לְעֵנֵין עֶבֶר** – אם על ידי אבן זו שהיתה מונחת בחזיק, חבל בשן ועין של עבדו הכנעני, הדין תלוי ב**פְּלוּגְתָּא** – במחלוקת דְּרִבְנָן שִׁמְעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל וְרִבְנָן, האם האדון צריך להתכוין

לחזיק או לא, כמובא בברייתא לעיל. הגמרא מבארת אופן נוסף שיש בו חילוקי דינים מחמת צורת הנזק: **נִתְּפִין לְזִרְק אבן למרחק של שְׁתֵּים – שתי אמותו וְזִרְק למרחק אֲרַבְעָה אמות. לְעֵנֵין נִזְקֵין** – תשלומי נזק, חייב, שהרי אדם המזיק חייב בשוגג. ו**לְעֵנֵין תְּשֻׁלֻּמִּין אֲרַבְעָה דְּבָרִים**, פְּטוֹר, משום שרק מזיק במזיד חייב ארבעה דברים. ו**לְעֵנֵין שִׁבְתָּה** – חובב מחמת העברה של ארבע אמות ברשות הרבים, פטור, משום ש**מִלֵּאכָה מִחֻשְׁבָּתָה בְּעֵינֵין** – צריך כדי להתחייב מחמת מלאכה בשבת, ואילו כאן כוונתו היתה לזרוק רק שתי אמות שאין זה בכלל מלאכת העברה ברשות הרבים. ו**לְעֵנֵין חֹבֵב גְּלוּת** לעיר מקלט, חייב, משום ש**וְאִשְׁרָא לֹא צִדָּה** אִמְרַה רַבָּה (שמות כא ג), ויש לדרוש מלשון זו, **פָּרַט לְנִתְּפִין לְזִרְק שְׁתֵּים וְזִרְק אֲרַבְעָה** שחייב גלות, משום שאינו בכלל **וְכִי יוֹד** האמור בפסוק שלאחריו שחייב מיתה, אלא הוא בכלל **וְאִשְׁרָא לֹא צִדָּה** שהרי לא התכוין לזרוק למקום שבו נפלה האבן ולהרוג. **לְעֵנֵין עֶבֶר** – אם על ידי אבן זו שזרק, חבל בשן ועין או באחד מכ"ד ראשי אבריו של עבדו הכנעני, הדין תלוי ב**פְּלוּגְתָּא** – במחלוקת דְּרִבְנָן שִׁמְעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל וְרִבְנָן, האם האדון צריך להתכוין לחזיק או לא, כמובא בברייתא לעיל.

הגמרא מבארת אופן נוסף שיש בו חילוקי דינים מחמת צורת הנזק: **נִתְּפִין לְזִרְק אבן לאֲרַבְעָה אמות, וְזִרְק לְשִׁמְנָה אמות. לְעֵנֵין נִזְקֵין** – תשלומי נזק, חייב, שהרי אדם המזיק חייב בשוגג. ו**לְעֵנֵין תְּשֻׁלֻּמִּין אֲרַבְעָה דְּבָרִים**, פְּטוֹר, משום שרק מזיק במזיד חייב ארבעה דברים. ו**לְעֵנֵין חֹבֵב מַחְמַת מִלֵּאכָה שִׁבְתָּה**, שְׁכִין וזיקה של ארבע אמות ובין של שמונה אמות היא מלאכה, **בְּאִמְרַה** מושבתי בשעת הזריקה **כָּל מְקוֹם שִׁתְּרִצָּה** האבן תִּנְתֵּן, אִין – חייב, כיון שנעשתה מחשבתו שהתכוין להעביר חפץ ברשות הרבים יותר מארבע אמות, אבל **אִי לֹא** – אם לא התכוין לכך בשעת הזריקה, אלא כוונתו היתה שהאבן תנוח דווקא בסוף ארבע אמות, **לֹא** – אינו חייב, משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה ולא מלאכה הבאה שלא מדעת האדם. ו**לְעֵנֵין חֹבֵב גְּלוּת** לעיר מקלט, חייב, משום שנאמר (שמות כא ג) **וְאִשְׁרָא לֹא צִדָּה**, ודורשים מזה, **פָּרַט לְנִתְּפִין לְזִרְק אֲרַבְעָה וְזִרְק שִׁמְנָה** שחייב גלות, דהיינו, דווקא מי שהרג בכוונה אינו גולה, אבל מי שלא התכוין להרוג גולה, וזה שצידד לזרוק ארבע אמות לא התכוין לעד עיר שמונה אמות, ולכן הוא נחשב שוגג. **לְעֵנֵין עֶבֶר** – אם על ידי אבן זו שזרק, חבל בשן ועין של עבדו הכנעני, הדין תלוי ב**פְּלוּגְתָּא** – במחלוקת דְּרִבְנָן שִׁמְעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל וְרִבְנָן, האם האדון צריך להתכוין לחזיק או לא, כמובא בברייתא לעיל.

הגמרא מבארת דינים נוספים באדם המזיק: **וְאִמְרַה רַבָּה, זִרְק כָּלִי שֶׁל מֵרֶאשׁ תֵּנָּה, וְכֹא אַחֵר וְשִׁבְרָא את הכלי בְּמִקְלָה תוֹךְ כִּי נִפְלִיתוֹ, הַשּׁוֹבֵר פְּטוֹר**. מבררת הגמרא: **מֵאִי טַעְמָא**, הרי הזיק כלי שלם. מבארת הגמרא: **מָנָא תְּבִירָא תִּבְרָא** – כלי שבור הוא שבר, שהרי הכלי היה עומד להישבר מחמת הזריקה אף אם לא היה שוברו במקל, ואין לו שווי ממוני משעת הזריקה, ונמצא שלא הזיק את הבעלים. הגמרא מביאה דין נוסף לגבי אדם הגורם להזיק של כלי שנוקד מראש תֵּנָּה: **וְאִמְרַה רַבָּה, זִרְק כָּלִי שֶׁל אַחֵר מֵרֶאשׁ תֵּנָּה, וְהָיוּ תַּחְתָּיו בּוֹמֵן** הזריקה בָּרִים **אִי בְּסִתּוֹת** המונעים את שבירת הכלים, ו**כֹּא אַחֵר וְשִׁבְרָא את הכלים והכסות, אִי שִׁבְרָם** הזורק עצמו ו**סָלְקֵן** ומחמת כן נשברו הכלים. פְּטוֹר. מבררת הגמרא: **מֵאִי טַעְמָא**, הלא מחמת זריקתו נשברו הכלים. מבארת הגמרא: **בְּעֵינֵין שִׁבְרָה** – בשעה שזרקו **פְּסוּקִי מִפְּסָקִי גִירָה** – נפסקו חציצי מלחיק, דהיינו, לא היו הכלים מיועדים לשבירה. והנזק שהתחדש אחר כך בנטילת הכלים והכסותו הוא רק גרמא, ופטור ככל גרמא בניזקין. הגמרא מביאה דין נוסף לגבי אדם הגורם להריגת תינוק שנוקד מראש תֵּנָּה: **וְאִמְרַה רַבָּה, זִרְק תִּינוֹק מֵרֶאשׁ תֵּנָּה, וּמַחְמַת הַזִּיקָה הַתִּינוֹק** עומד למות, ו**כֹּא אַחֵר וְקַבְּלָא את התינוק בְּסִיפֵיהּ** והרגו, דין זה תלוי ב**פְּלוּגְתָּא** – במחלוקת דְּרִבְנָן יְהוּדָה בֶּן בִּתְרִיא וְרִבְנָן, דִּתְנִינָא, הַבּוּהוּ עֲשָׂה בְּנֵי אָדָם לאדם אחד **פְּעֻשָׁה מְקֻלָּה** ומה, בִּין אם הכוהו בְּבִתְ אַחֵת, וּבִין אם הכו בָּהּ אַחֵר יָהּ, בּוֹלָן – כל המכים

מִנְתָּ לְפָטוֹר – שתהיה פטור מתשלומים, המזיק פָּטוֹר, שהרי הבעלים מחל על כך. וכן כשהניח גחלת על בגדו של חברו, בעל הבגד לא סילק את הגחלת מפני שהיה בדעתו לתבוע את המניח. הגמרא מסתפקת בדיון הנחת גחלת על לב אדם: כִּי רַבָּה, הִנִּיחַ גַּחְלָת עַל לֵב עֲבָדוֹ הַכֹּנְעִי שֶׁל חֲבִירוֹ שְׂאִינוֹ כְּפוֹת, וְהוֹקֵה חֶעֱבֵד, מִהוּ, הָאֵם כְּגִנּוּפֵי דָמִי – אנו מתייחסים לעבד כאל אדם בר דעת כמו אדונו, וכיון שהעבד יכל לסלק את הגחלת המניח פטור, או כְּמִמּוֹנוֹ דָּמִי – או שאנו מתייחסים אל העבד כאל ממנו של האדון, וכמו שאם היה שורף כלי או בהמה של האדון היה חייב, כך גם כששרף את העבד, ואף שהעבד יכל לסלק את הגחלת, אין האדון מפסיד מחמת כך והמניח חייב. ואף אִם תִּמְצָא לֹאִר שֶׁעֲבַד כְּגִנּוּפֵי דָמִי, והמניח גחלת על ליבו פטור, עדיין יש להסתפק, אם הניח גחלת על שְׁוִרוֹ של חברו, והוֹקֵה השור או מות, מִהוּ, האם גם במקרה זה אנו אומרים שהיה על השור לסלק את הגחלת, או לא. לאחר שהסתפק רבה, הָדַר פְּשָׁטָה – חזר ופשט את ספיקו, עֲבָדוֹ כְּגִנּוּפֵי, וכיון שהעבד לא סילק את הגחלת המניח פטור, אבל שְׁוִרוֹ כְּמִמּוֹנוֹ, והמניח עליו גחלת חייב, כיון שלשור אין דעת לסלק את הגחלת:

הדרן עלך ביצד הרגל:

פרק זה עוסק ברובו בענייני נזקים הבאים על ידי אדם. תחילתו, באדם העושה או מניח תקלה ברשות הרבים, והמשכו בשני בני אדם המזיקים זה את זה בדרך הילוכם, וכן אדם המניח תקלה ברשות אחת ונתגלגלה לרשות אחרת. לאחר מכן יבואר בו אף ענייני נזקי שוורים שחבלו זה בזה, ועוד. המשנה הראשונה עוסקת באדם המניח את כליו ברשות הרבים, ובא אחר והזיקם או הוזק בהם.

משנה

אדם המניח את הכד ברשות הרבים, וכא אדם אחר ונתקל בה ושברו, פטור הנתקל מתשלום דמי הכד. ואם הוזק בה הנתקל, שמחמתו כן נפל ונפצע וכדומה, פועל החבית חייב בתשלום נזקו, שכל המניח תקלה ברשות הרבים הרי הוא כחופר בור, וחייב בתשלום הנזק שיארע בו:

גמרא

מקשה הגמרא: מדוע פָּתַח התנא את דבריו בְּכַד, שאמר 'המניח את הכד ברשות הרבים, וְסִיִּים את דבריו בְּחִבִּית, שאמר 'בעל החבית חייב בנזקו', הלא כד וחבית כלים שונים הם, שכל הוא כלי קטן, בעוד שחבית גדולה ממנו. ומביאה הגמרא שמצינו כן במקומות נוספים. וְהָנִיחַ נָמִי להלן (לא:), וְהָ בִּבְחִיבִית וְהָ בִּבְחִיבִית – שני אנשים שהיו מהלכים בדרך, אחד נשא חבית והשני קורה, ופגעו זה בזה, וְנִשְׁבְּרָה כִּדוֹ שֶׁל וְהָ בְּקוֹרְתוֹ שֶׁל וְהָ, הדין הוא שבעל הקורה פטור מתשלום הנזק, מאחר שיש לו רשות להלך עם קורתו ברשות הרבים. ואף במשנה זו פָּתַח התנא בְּחִבִּית, וְהָ בִּבְחִיבִית וְסִיִּים בְּכַד, 'נשברה כדו'. וְהָנִיחַ נָמִי להלן (קטו:), וְהָ בִּבְחִיבִית שֶׁל וְהָ בִּבְכַדוֹ שֶׁל דִּבְשָׁ – שני אנשים שהיו מהלכים בדרך, האחד נשא חבית של יין, והשני כד של דבש, נִסְדָּקָה הַחִבִּית שֶׁל הַדִּבְשָׁ, והיה הדבש עומד להשפך ולהפסד מאחר שלא היה ביד הבעלים כלי אחר להניחו בו, וְנִשְׁפָּךְ וְהָ – בעל חבית היין, את יֵינִי מן החבית, וְהִצִּיל אֶת הַדִּבְשָׁ לְתוֹכָ – לתוך החבית שבה היה היין, ועתה חפץ הוא שישלם לו בעל הדבש את דמי יֵינִי שהפסיד כדי להציל את הדבש, הדין הוא שֶׁאֵין לוֹ אֵלָּא שְׂכָרוֹ – אין בעל היין רשאי לתבוע מבעל הדבש את דמי יֵינִי, אלא נוטל שכר כפועל, עבור טירחתו בהצלת הדבש. ואף בזה יש להקשות, מדוע פָּתַח התנא בְּכַד, 'כדו של דבש', וְסִיִּים בְּחִיבִית, 'נסדקה חבית של דבש'. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פֶּסָא, הִינֵנוּ כִּד הִינֵנוּ חִבִּית – אין חילוק

מִפְטוֹרֵי, משום שנאמר (ויקרא כד יז) 'אִישׁ כִּי יִהְיֶה לְנֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת, ודרשו חכמים שרק מי שהרג 'כל נפש אדם', דהיינו שהרג לבדו, חייב, אבל אם כמה אנשים הרגו, כולם פטורים. רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בֶּתְרִיאָ אֹמְרִי, אדרבה לומדים מהמילים 'כל נפש' שאפילו ההורג מקצת מן הנפש חייב, ולכן אם הכוהו עשרה בָּוֶה אַחֵר וְהָ, הֶאֱחָרוֹן חִיִּיב, מִפְּנֵי שהוא זה שְׂקִירָב את מִיתָתוֹ בהכאתו, אבל אם הכוהו עשרה בבת אחת, כולם פטורים משום שדורשים את המילים 'אִישׁ כִּי יִהְיֶה' שרק איש אחד מתחייב על הכאתו ולא שנים. וכן הוֹדַק תִּינוּק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסיף, לפי רבנן שניהם פטורים כיון שאף אחד מהם לא הכה את 'כל הנפש', ולפי רבי יהודה בן בתירא, השני חייב כיון שלמעשה הוא המית את התינוק וירוצה חייב אף על מקצת מהנפש. הגמרא מביאה מקרה נוסף של שנים שהרגו תינוק: זרק האחד תינוק מראש הגג, וְכֵא שוֹר מוֹעֵד וְקָבְלוּ את התינוק בְּקִרְיָו, ומת התינוק. דין זה תלוי בפְּלוּגָתָא – במחלוקת דְּרָבִי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי שֶׁל יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא וְרַבָּנִי, דְּתַנְיָא, נאמר לגבי חיוב כופר בשור מוֹעֵד שהרג אדם (שמות כ"א ל') 'וְנָתַן שְׂדֵיךָ נֶפֶשׁוֹ', ונחלקו תנאים כיצד שמין את חיוב הכופר. חכמים סוברים שמשלם את דָּמֵי הַנִּזְק, וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אֹמְרִי, שמשלם את דָּמֵי הַמִּזְק ו- בעל השור. ובורק תינוק מראש הגג ולבסוף שור הרגו, לפי חכמים בעל השור פטור מכופר, כיון שלתינוק אין שווי ממנו שהרי הוא עומד למיתו, ולפי רבי ישמעאל אין סיבה לפטור מכופר. הגמרא מביאה דין נוסף של נפילה מראש הגג: וְאָמַר רַבָּה, נָפַל בְּרוּחַ מְצוּיָה מֵרֹאשׁ הַגֶּג וְנִתְקַע בְּאֶשָּׁה וְכֵא, חִיִּיב בְּאַרְבַּע דְּבָרִים אותם תפרט הגמרא בהמשך, וְכִיבְמָתָו – אם אשה זו שנתקע בה היתה יבמתו ו- אשת אחיו שמת בלי בנים, לֹא קָנָה אותה אף שיבמה נקנית בביאה. הגמרא מפרטת מהם ארבעת התשלומים: חִיִּיב בְּנִזְק בְּצַעַר בְּרִיפּוֹי וּבְשִׁבְתָּהּ, כיון שנפל ברוח מְצוּיָה והוא קרוב למזיד, אֵכָל בְּבִשְׁתָּה לֹא מִתְחַיֵּב, דְּתַנְיָא (לקמן פ:) שְׂאִינוֹ חִיִּיב עַל הַבִּשְׁתָּה עַד שִׁיֵּהָ מִתְּפִינָן לְבִישׁ, וכאן לא התכוין לבייש. הגמרא מביאה דין נוסף של נפילה מראש הגג: וְאָמַר רַבָּה, נָפַל מֵרֹאשׁ הַגֶּג בְּרוּחַ שְׂאִינָה מְצוּיָה, וְהָזִיק וְכִיבִישׁ בְּנִפְלִיתוֹ, חִיִּיב עַל הַנִּזְק, כיון שאדם חייב בתשלום נזק אף אם הוזק באנוס, וּפְטוֹר בְּאַרְבַּע דְּבָרִים, כיון שאין חייבים בהם אלא במזיד או קרוב למזיד, וזה שנפל ברוח שְׂאִינָה מְצוּיָה הוא אנוס. אבל אם נפל בְּרוּחַ מְצוּיָה וְהָזִיק וְכִיבִישׁ, חִיִּיב בְּאַרְבַּע דְּבָרִים ו- נזק צער ריפוי ושבתי, כיון שהוא קרוב למזיד, וּפְטוֹר עַל הַבִּשְׁתָּה כיון שלא התכוין לבייש. וְאֵם תוֹךְ כִּדִּי נִפְלִיתוֹ וְנִתְקַע כִּדִּי לִפְיֹל עַל הָאָדָם לְהִנָּתוּ, חִיִּיב אָף עַל הַבִּשְׁתָּה, למרות שלא התכוון לבייש, דְּתַנְיָא, נאמר לגבי חיוב בושתי (דברים כה יא) 'כִּי יִצְנֹו אֲנָשִׁים יָחִידוֹ אִישׁ וְאֶחָיו וְקָרְבָה אִשֶּׁת הָאָדָם לְהִצִּיל אֶת אִישׁוֹ מִיַּד מְכֹוֹ וְשָׁלַחָה יָדָהּ וְהִחֲזִיקָהּ בְּמִבְשָׁיו', ומבררת הבריייתא, מִשְׁמַעַם שְׁנֵאמַר 'שָׁלַחָה יָדָהּ' האם אֵינִי יוֹדַע שֶׁהִחֲזִיקָהּ, ואם כן, מִה תִּלְמֹד לֹאִר – למה כתבה התורה 'וְהִחֲזִיקָהּ', אלא כדי לֹאִר לָהּ, שחיוב בושתי הוא בִּינֵן שְׁנֵתְפִינָן לְהָזִיק את חברו, וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵל תִּתְפִּינָן לְבִישׁ.

הגמרא מביאה מקרים נוספים בהם חילק רבה בחיובי התשלומים: וְאָמַר רַבָּה, הִנִּיחַ לוֹ לְחִבְרֵוֹ גַּחְלָת עַל לֵבּוֹ, וְזָמַת, פְּטוֹר, משום שהנהרג יכל לסלק את הגחלת מליבו. אבל אם הגחלת הונחה על גְּדוֹ, וְהִבְגֵּד נִשְׂרָף, חִיִּיב, ואין שתיקת בעל הבגד נחשבת כמחילה, ומה שלא סילק את הגחלת מהבגד הוא מפני שהיה בדעתו לתבוע את המניח לשלם את דמי הבגד. אָמַר רַבָּא, תְּרִיבִיחֵיהּ תִּנְגְּנִי – שני הדינים שאמר רבה נשנו כבר במשניות, הדין של מניח גחלת עַל לֵבּוֹ של חברו, דְּתַנְיָא (סנהדרין עז:) כְּבֶשׂ עָלָיו – אדם שכפה את חברו לְתוֹךְ הָאוֹר ו- אש או לְתוֹךְ הַמַּיִם, וְחִבְרֵוֹ אֵינִי וְכֹל לְעֻלּוֹת מִשָּׁם בַּעֲצָמוֹ, וְזָמַת, חִיִּיב מִיתָה, אבל אם רק דָּחַף לְתוֹךְ הָאוֹר או לְתוֹךְ הַמַּיִם, וְכֹל הִיָּה לְעֻלּוֹת מִשָּׁם, ולא עלה וְזָמַת, פְּטוֹר. ודין המזיק בְּגִדוֹ של חברו, דְּתַנְיָא (לקמן עב:) אמר לחברו קָרַע אֶת כְּסוּתִי או שָׁבַר אֶת בְּרִי, המזיק חִיִּיב, כיון שהבעלים לא התכוין למחול, אלא התכוין שיקרע וישבור ויתחייב לשלם. אבל אם אמר הבעלים, קרע ושבֹּר עַל

בבא קמא. המניח – פרק שלישי דף כז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנט רש"י תוספות

פטורין. דבענין שיקה כל נפש אדם כל הנפש ואין כאן מכה כל הנפש ופטורין ממיתה לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקובעו בסיף מפני שקורב את מיתתו; כא שור. מועד: וקבלו בקרניו. ומת: פלוגתא דר' ישמעאל ור' יוחנן. לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר במויק שיימנן משלם כופר אבל לרבנן דשיימנן כניוק האי לא הנה ליה דמים ופטור: ונתקע באשה חייב בד' דברים. וכוון שפנל ברוח

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקורב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניוק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מוין ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים וביבמתו לא קנה חייב בננוק בצער ברפוי בשבת אבל בשת לא דתנן אינו חייב על הפשת עד שיהא מתפנין ואמר רבה נפל מראש הגג ברוח שאניה מצויה והיוק ובייש חייב על הננוק ופטור בד' דברים ברוח מצויה והיוק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת ואם נתהפף חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר ושלחה ידה אינו יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך כיון שנתפנין להיוק אע"פ שלא נתפנין לכישי ואמר רבה הניח לו נחלת על לבו ומת פטור על בגדו ונשרף חייב אומר רבא תרווייהו תננהי על לבו דתנן כבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן קרע את כסותי שבר את כרי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח נחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר פשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך ביצד הרגל

אין

המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בננוק: גמ' פתח בכד וסיים בחבית ותנן גמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד ותנן גמי זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפף זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו פתח בכד וסיים בחבית אומר רב פפא היינו בד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו פדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא פדא ולחביתא חביתא ואיכא גמי דקרו לחביתא פדא ולכדא חביתא מהו דתימא ויל בתר רובא קמ"ל

כבש עליו כו'. באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עה ושם) מפרש דרישא נקט כבש לרבותא וסיפא נקט דחפו לרבותא: קרע כסותי חייב. תימה היכי מייית ראיא דלמא שאני הכא שקה' לו להסיר הנחלת מעל בגדו תדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור והתם קלמן (דף צב.) תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלא ע"כ על בשרו פטור משום שקה' לו להסיר כמו בעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה דמעל בשרו וסיר הנחלת ומעל בגדו לא חייש ולא איצטריך לאתויי ראיא אלא שלא תאמר כיון ששמיני על בגדו והוא שותק א"כ דעתו הוי שפטר דהא אשכחן אפי' במצוה לקרוע דחייב: הניח נחלת על לב עבדו כו'. כשעבד כפות ורבו עומד אצלו איירי בדפרישותי לעיל (דף כב.) דיה ויהו ומיירי שלא מת העבד אלא הוה וזה חייב מספקא ליה שמת לא יחוש הדר לסלקו מפני שישלם לו דמי נוקה:

הדרן עלך ביצד הרגל

המניח. ואיכא גמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא. תרווייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד והקנה לו בסודר ונתתיב הלוקח לתת דמים וכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אולין בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים יכול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא בד דקרי לכדא חביתא ולא אולין בתר רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (כ"ב דף צב.) ושם ד"ה וליחיו וליקמן בהפדה (דף מו.) הולכין כממון אחר הרויב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגזח הכא מודה שיקול המחזק לומר למוציא אע"פ שהרוב מסייער לא תוציא מפניו ממון דקים לי בנפשיא שאני מן המיעוט אבל בנמצא נגזח לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשיא שאתה מן המיעוט דוכני לנכסותא דאדרבה יאמר הלוקח למוכר אתה הטעתני דקים לי בנפשיא שאני מן הרוב דוכני לרדיא וא"ת ונחוי אי דמי כדא אי דמי חביתא כדפריי לקמן בריש הפרק (שם) ובהמוכר פירות (כ"ב דף צב.) ונחוי אי דמי רדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה דאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז.) גבי מכר הצינדר לא מכר הבקר דלית ליה הדמים מודיעים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרויבים דמי הכד לדמי החבית אינ' שמכר לו כדים או חביות שוה מאתם וזו ולא שייך לומר כזה הודעת דמים כלל ומיירי דאית ליה וזו דלא שייך לומר שקול כך בוחן ולספריים דגרסי בהפדה ובהמוכר פירות אי וליתנהו לתוך וזו צריך לאוקמי שיש ללוקח מעות המוכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך החלו הכדים והחביות

קמ"ל

51

49

47

46

45

44

43

42

41

40

39

38

37

36

35

34

33

32

31

30

29

28

27

26

25

24

23

22

21

20

19

18

17

16

15

14

13

12

11

10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

קמ"ל

דאין הולכין בקמנון אחר הרוב. תימה מה טעם אין הולכין ליתי בקי' מדיני נפשות כדאמרין בפ"ק דסנהדרין (דף ג) ור' יאשיהו מיימי ליה בקי' מדיני נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא וזל בתר רובא דיני ממונות לא כ"ש ואפי' רובא דליתיה קמן אזלינן דיניי נפשות בתר רובא כדאמר ברש סורר ומורה (סנהדרין דף טז.) וי"ל דהתם

גבי דינים שאני דחשיב מיעוט וידרשו כמי שאינו וליכא למימר הנהם אויך ממונא בחוקת מריה דהא ביד מפקי מנייה אכל גבי שאר ממונ דאיכא מיעוט וחוקה לא אזלינן בתר רובא: ה"ג **אמאי** פטור איבעי ליה לעיניו. אכל דך לא פריך אמאי חייב בגנן כשהחזיק איבעי ליה לעיניו כדפרישתי לעיל (דף כג. ד"ה ולחיים) דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלאל יזיק ולא שייך כאן בכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור (לעיל כ. כד.) דגבי אדם לא אמר הכי וקא דאמר (לעיל דף כב.) הניח חבני נרו מבחוץ בעל הגמל פטור ולא חייב איבעי ליה לעיניו וי"ל דדוקא במקום דליתו אמרינן איבעי ליה לעיניו וקצת קשה הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשות לסגוי עילאי ואמאי אית ליה רשות לסגוי הא בהמה גמי איבעי לה לעיניו כדמוכח בהפסד (למקד דף נב.) דשור פסח ביום פטור וליכא למימר בממלא רה"ר שאניה יכולה לעבור אלא דרך צילה דאיכ' לבעוטי נמי אית לה רשותא: ו**שמואל** אמר באפילה שנו. וקא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או לא לא בגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשום דבר אכל הקא שנתקל מחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיניו אגוס הוא ואע"ג דלעיל (דף כז) מרבינן אונס כרצון באדם המזיק מפצע תחת פוער אונס גמור לא רבי רחמנא דהא בירושלמי פטור אותו שישן ראשון אם הויק לשני הקא אצלו לישן וכן בהגוזל בתרא (למקד דף קיב.) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה כסברים של אביהם היא וטבוחיה ואכלתה משלמין דמי בשר בזול שפר חגנו אכל מה שהזיקו לא דאנוסין הן ובמתניתין נמי תנן דיה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון דאם עמד בעל חבית ונתשברה חבית בקורה פטור ונראה לזקוק דאדם המזיק דמפטר באונס (משום) שהוא כעין גניבה מדתניתא בשלחי האומנים (כ"מ דף פב.) ושם ד"ה וסבר) המעביר חבית במקום למקום ונשברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שפר ושלם והשקא מדמתיה נושא שפר ופטור שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאגוס דכעין גניבה אדם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל לגניבה אכל באונס שהוא כעין אבידה שהיא קרובה לפשיעה יותר כדאמרין בהשואל (כ"מ דף צד.) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דא"א לומר שלא יתחייב אלא בפשיעה וכן משמע לעיל

דמחייב בגלל מן הגג ברוח שאינו מצויה ואע"ג דברוח שאינו מצויה מפטר בה שומר חנם כדאמרין בסוף ארבעה וחמשה (למקד דף מה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלע כי וחיבין לשלם דמי שור לכלעיל חזי משומר חנם ומוקי לה בגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו ותקן לא כלתה שמירתו ומימי מדר' יהודה דמוקי' סגי ליה בשמירה פחותה והיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלאמא אע"ג דמיפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהו' כעין אבידה ונתקל הו' כעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עצים (למקד דף צט.) ושם גבי טבח אונן שקלקל דפרין למאן דפטר (בשומר) חנם מבריותא דתקני' נתן בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא פגושא שפר אלאמא ס"ד דמקשה אפי' בתום חייב כמו שומר שפר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שפר ולפיכך כשפר חייב בתום פטור דהו' כעין גניבה ועי' תוס' ב"מ פ"ה ד"ה וסבר וי"ב צג. ד"ה חייב:

לפי

שאין דרךן של בני אדם להתחבון בדרךכים. וקא דתני (למקד דף נב.) שור פסח ביום פטור דשור עניו למשה ומיעבי ליה לעיניו טפי מאדם: **ה"ה** אמרו לרכובה שלשה. י"מ דלעני שבשרשאל קאמר אכל אחריים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבשרשאל דומיא דההיא דתנן בהחובל (למקד דף צ.) סטרו נותן לו מאתיים וזו ומוקי לה (למקד

דף צא.) לגדול שבשרשאל:

קנסא

קמנבית בבבל. לאו קנסא אלא דין קנסא הוא כדאמרין בהחובל (למקד דף פ.) דמילתא דלית בה חסרון כפי לא עבדינן שלחיתיה: **אלא** שבור את שיניו. דליכא פסידא איירי מדאסר ליכנס שלא ברשות:

קמ"ל דאין הולכין בקמנון אחר הרוב: ובא אחר ונתקל בה וישברה פטור: אמאי פטור איבעי ליה לעיניו ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות שמואל אמר באפילה שנו רבי יוחנן אמר בקרן וזית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין אלא או בשמואל או פרבי יוחנן דאי פרב מאי אריא נתקל אפילו שבר גמי אמר רב זבד משמיה דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל אידי דבעי למתני סיפא ואם הוויק בה בעל חבית חייב בגנן דדוקא נתקל אכל שבר לא מאי טעמא הוא דאזיק אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערכא משמיה דר' עולא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחבון בדרךכים הו' עובדא בנהרדעא ותייב שמואל בפומבדיתא ותייב רבא בשלמא שמואל בשמעמיה אלא רבא לימא בשמואל ס"ל אמר רב פפא קרנא דעצרא הו' דיכין דברשות קעבדי איבעי ליה לעיניו ומיזל שלח ליה רב חסדא לר"ג הרי אמרו לרכובה שלש ולבעימה חמש ולסנוקרת שלש עשרה לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי שלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל אימא לי גופא דעובדא חייב הו' שלח ליה דההוא גרנותא דבי תרי דכל יומא הו' דלי חד מגייהו אתא חד קא דלי ביומא דלא דיליה א"ל יומא ידידי הוא לא אשגח ביה שקל פנדא דמרא מחייה א"ל מאה פנדי בפנדא למחיהו אפילו למ"ד לא עבד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא עבד איניש דינא לנפשיה דאתמר רב יהודה אמר לא עבד איניש דינא לנפשיה רב נחמן אמר עבד איניש דינא לנפשיה הויא דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי

דעבד איניש דינא לנפשיה כי פליגי הויא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עבד איניש דינא לנפשיה ר"ג אמר עבד איניש דינא לנפשיה דיכין דליכא פסידא לזיזל קפיה דינא ר"ג אמר עבד איניש דינא לנפשיה דיכין דכדין עבד לא מרח מתיב רב כהנא פן פג פג אומר אל תיפנס לחצר חבך לישול את שלך שלא ברשות שפא תראה עליו פגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל א"ל עמר

אין הולכין בקמנון אחר הרוב. הויא דמסתפקא לן מילתא בגון הקא וכו' (למקד דף מה.) המוכר שור לחרביו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא וזל ולחשיה קנאו וקני טעות אלא אמר המוציא מחבירו עליו הראיה וקול לומר לו לשחיטה מכירתו לך: בקרן וזית. כשנגסין מקובי למבוי מן הצד הניחה בצד המקובי אצל הקרן וכשהחזיר זה פניו לא ראה אותה: אלא אי בשמואל אי כר' יוחנן. שהנמיח לא פשע הדלף דוקא נתקל אכל שבר כרצון חייב: דוקא נתקל אכל שבר. כרצון ואוחז הוויק בתקושי פטור בעל חבית דאיהו הוא דאזיק אנפשיה: תנא רישא. נמי נתקל: לפי שאין דרך בני אדם בו. אמרנו מתוך דלא תימא באפילה או בקרן וזית אלא אפי' באורה פטור והנתקל ודקשיא לך איבעי ליה לעיניו ומיזל אין דרך בני אדם להתחבון בדרךכים: ותייב שמואל. את הנתקל לשלם: בשלמא שמואל בשמעמיה. דמוקי למתניתין באפילה הא באורה חייב: קרנא דעצרי. קרן וזית הסמוכה לבית הבד: והואיל וברשות קעבדי. שמעניה היה כן כשהניחה בית הבד מליאה בני אדם היו הקאים מושבין כליהם ברשות הרבים וממתנין עד שיצאו אלה תרי אמרי לרכובה שלש. מנהג הדיינין לגבות מן הובעט את חבירו בארכובתו של בועט ג' סלעים לבשת לפי שגודלה בשת מכת הארכובה מדיחפת היד: לבעימה. כרגל: לסנוקרת. אופק של חמור שהקה בו את חבירו: שלש עשרה. סלעים לבשות לבד חייב שאר הדיינים: לפנדא דמרא. בית יד של פושע: קופינא. הברזל עצמו אצל הנקב: בשתי. קנס הוא: גופא דעובדא. דפנדא וקופינא: גרנותא. בור מים מכונסין להשקות שדות: מאה פנדי. ק' הבאות היה לו להכותו שחר' גולו מימיה בפנדא. היינו בית יד: לא עבד איניש דינא לנפשיה. ואפי' דין אמת לא יעשה הוא לעצמו אלא ילך אצל הדיין: במקום דאיכא פסידא. אי אזיל לבי דינא דאדאזיל לבי דינא ואתי קא דלי האי ולא ידע מאי דלי או דקא יכלו המים מן הבד ואין לו פרוצן לזה דקא מפסיד כי האי גזותא עבד איניש דינא לנפשיה: אל תיפנס לחצר חבך. בגניבה ובסתר שלא תראה עליו פגנב: אלא שבור את שיניו. כלומר קח בחזקה וקשיא לרב יהודה:

עמר

דעבד איניש דינא לנפשיה כי פליגי הויא דליכא פסידא רב יהודה אמר לא עבד איניש דינא לנפשיה ר"ג אמר עבד איניש דינא לנפשיה דיכין דליכא פסידא לזיזל קפיה דינא ר"ג אמר עבד איניש דינא לנפשיה דיכין דכדין עבד לא מרח מתיב רב כהנא פן פג פג אומר אל תיפנס לחצר חבך לישול את שלך שלא ברשות שפא תראה עליו פגנב אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל א"ל עמר

אין הולכין בקמנון אחר הרוב. הויא דמסתפקא לן מילתא בגון הקא וכו' (למקד דף מה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלע כי וחיבין לשלם דמי שור לכלעיל חזי משומר חנם ומוקי לה בגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו ותקן לא כלתה שמירתו ומימי מדר' יהודה דמוקי' סגי ליה בשמירה פחותה והיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלאמא אע"ג דמיפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהו' כעין אבידה ונתקל הו' כעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עצים (למקד דף צט.) ושם גבי טבח אונן שקלקל דפרין למאן דפטר (בשומר) חנם מבריותא דתקני' נתן בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא פגושא שפר אלאמא ס"ד דמקשה אפי' בתום חייב כמו שומר שפר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שפר ולפיכך כשפר חייב בתום פטור דהו' כעין גניבה ועי' תוס' ב"מ פ"ה ד"ה וסבר וי"ב צג. ד"ה חייב:

שאין דרךן של בני אדם להתחבון בדרךכים. וקא דתני (למקד דף נב.) שור פסח ביום פטור דשור עניו למשה ומיעבי ליה לעיניו טפי מאדם: **ה"ה** אמרו לרכובה שלשה. י"מ דלעני שבשרשאל קאמר אכל אחריים הכל לפי המבייש והמתבייש ולר"י נראה דהיינו לגדול שבשרשאל דומיא דההיא דתנן בהחובל (למקד דף צ.) סטרו נותן לו מאתיים וזו ומוקי לה (למקד

דף צא.) לגדול שבשרשאל:

קמנבית בבבל. לאו קנסא אלא דין קנסא הוא כדאמרין בהחובל (למקד דף פ.) דמילתא דלית בה חסרון כפי לא עבדינן שלחיתיה: **אלא** שבור את שיניו. דליכא פסידא איירי מדאסר ליכנס שלא ברשות:

ראי

בבא קמא דף כז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסא

חייב, שהיה לו להזהר. **אָלָא רַבָּא** שחייב גם הוא באופן כזה, **לִיבָא**
בְּשִׁמוּאֵל בְּבִידָא לִיה – האם סובר הוא כדעת שמואל בדין זה.
אָמַר רַב פִּיפֵּא, קִרְנָא דְעִצְרָא חַו – המעשה שחייב רבא היה באדם
שהניח את כליו בפנינת הרחוב הסמוכה לבית הבד ו- המקום שבו
כותשים את הזיתים להוציא שמנם, והיה מנהגם שבשעה שבינת הבד
מליאה באנשים, היו הבאים אחרים מניחים את כליהם בפנינת
הסמוכה עד שייצאו הראשונים, **דְּכִינֵן דְּבִרְשֵׁי קַעֲבִיר אִיבְעִי לִיה**
לְעִינֵי וּמְזִיל – ומאחר שישנה רשות להניח כלים שם, חובה על
המהלכים שם להזהר שלא יתקלו ויזיקו, ועל כן חייב רבא את הנתקל
שם בתשלום הנזק.
מאחר שנתבאר לעיל, שבאופן שממלא אדם את כל רשות הרבים
בחביות ישנה רשות לעוברים לשבור את חביותיו כדי לעבור, דנה
עתה הגמרא בגדרי הדין האם רשאי אדם לעשות דין לעצמו.
שָׁלַח לִיה רַב חֲסָדָא לְרַב נַחֲמָן שְׂאלָא זו, הָרִי אָמְרוּ חֲכָמִים, לְרַבּוּכָה
שָׁלַשׁ – שאדם הובעט בחבירו בברכו ו- של הובעט עליו לשלם לו
שלשה סלעים עבור דמי ברשותו, **וּלְעֵינֵיהּ חָמֵשׁ** – ואם בעט בו בכף
רגלו ו- של הובעט עליו לשלם לו חמשה סלעים עבור דמי ברשותו,
לְסִנְקֶרֶת שָׁלַשׁ עֶשְׂרֵה – ואם הכה את חבירו באוכף של חמור, עליו
לשלם לו שלשה עשר סלעים. ויש לדון, **לְפִנְדָּא דְּקָרָא וּלְקוֹפִינָא**
דְּקָרָא מָא – אדם שהכה את חבירו בקת ו- ידיתו העץ של מעדר, או
שהכהו בברזל מעדר עצמו, כמה יש לו לשלם עבור דמי הברשות.
שָׁלַח לִיה – השיב לו רב נחמן לרב חסדא, **חֲסָדָא חֲסָדָא, קִנְסָא קָא**
מִנְּבִית בְּבָבֶל – האם גובה אתה קנסות בבבל, הלא תשלום הדמים
עבור ברשת קנס הוא, ואין גובים בבבל תשלום קנסות. **אִימָא לִי גוֹפָא**
דְּעוֹבְדָא יְהִי הָהּ – ומכל מקום אמור לי, איך היה גוף המעשה
באותו אדם שהכה את חבירו במעדר.
שָׁלַח לִיה רַב חֲסָדָא לְרַב נַחֲמָן, כִּךְ הִיהָ הַמַּעֲשֶׂה. דִּהְהוּא נִרְגְּוֹתָא דְּבִי
תְּרִי – היה בור מים השיך לשני אנשים בשותפות, **דְּכָל יוֹמָא הָהּ**
דְּלִי חָד מְנִיחֵיהּ – שהוסכם ביניהם שבכל יום ישאב אחד מהם מים מן
הבור. **אָתָּא חָד קָא דְּלִי בְּיוֹמָא דְּלִילִיה** – בא אחד מהם והחל
לשאוב מים ביום שבו לא היה זמנו לשאוב, **אָמַר לִיה** – אמר לו חבירו,
יוֹמָא יְדִידִי הוּא – ביום זה אני הוא השואב את המים, **לֹא אֶשְׁנָא בֵּיה**
אֶךְ הִלֵּה לֹא הִתְחַשֵּׁב בְּדַבְּרֵי וְהַמְשִׁיךְ בְּשֹׂאבִית הַמַּיִם מִן הַבּוֹר.
פִּנְדָּא דְּקָרָא מְחִייה – נטל השני ידית של מעדר והכה את השואב כדי
שיחדל משאיבתו. ולפיכך חפץ אני לברר כמה עליו לשלם לרעהו דמי
ברשת עבור הכאה זו.
אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַב חֲסָדָא, מָאָה פִּנְדִי פִּנְדָּא לְמַחֲייה – אפילו
מאה מכות בידי המעדר רשאי היה הלה להכותו, ואינו צריך לשלם
לו על כך מאומה, שהרי גזול הוא ממנו את מימיו, **וְאִפִּילוּ לְמֵאֵן**
דְּאָמַר לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשִׁיה – אף לדעת הסובר שאין אדם
רשאי לעשות דין לעצמו, אלא יש לו לתבוע את חבירו אל הבית דין,
היינו דווקא במקום שאין לו הפסד מכך בינתיים, אבל **בְּמִקּוֹם פְּסִידָא**
עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשִׁיה – במקום שמפסיד הוא ממנו אם ילך
לתבוע בבית דין, רשאי הוא לעשות דין לעצמו, ולפיכך אף כאן רשאי
היה להכותו, שהרי עד שהיה תובעו בבית דין היה הלה שואב מים
רבים, ולא היה יודע כמה לתבועו, או שהיה מכלה את מימי הבור ולא
היה בידו להשיב.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים האם רשאי אדם לעשות דין
לעצמו: **דְּאֶתְרָב, רַב יְהוּדָה אָמַר, לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשִׁיה** –
אדם שיש לו תביעה על חבירו אינו רשאי לעשות דין לעצמו בכוח
הזרוע, אלא עליו לתבוע אותו בבית דין. **רַב נַחֲמָן אָמַר, עָבִיד אִינִישׁ**
דִּינָא לְנַפְשִׁיה – רשאי אדם לעשות דין לעצמו.
מבאר הגמרא: **הֵיכָא דְּאִיבָא פְּסִידָא** – במקום שיהיה לו הפסד
ממוני אם יתבע את חבירו לבית דין, **כּוּלִי בּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְּעָבִיד**
אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשִׁיה – מוריד כולש שרשאי אדם לעשות דין לעצמו
כִּי פְּלִיגִי הֵיכָא דְּלִיבָא פְּסִידָא – ונחלקו במקום שאינו מפסיד בכך,
רַב יְהוּדָה אָמַר, לֹא עָבִיד אִינִישׁ דִּינָא לְנַפְשִׁיה – אין אדם רשאי

קָא מְשַׁמַּע לֹן דִּיאֵן הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחֵר הָרוּב – שלגבי ספק
המתעורר בידי ממונות אין הולכים לפי מנהג רוב בני אדם, ולפיכך
יכול המוכר לטעון שהוא מן המיעוט הקוראים לכד חבית, ולא נתכוין
למכור לו אלא כלי קטן בלבד;
שינוי במשנה, שאדם המניח את הכד ברשות הרבים ו**כָּא** אדם אחר
ו**נִתְקַל בָּהּ וּשְׁכַרְהָ, פְּטוּר** הנתקל מתשלום הנזק;
מקשה הגמרא: **אִמָּא פְּטוּר** הנתקל, הרי **אִיבְעִי לִיה לְעִינֵי וּמְזִיל** –
היה עליו להתבונן בדרך הילוכו שלא יזיק, ומאחר שלא עשה כן פשע,
ועליו לשלם את הנזק. ומתרת, **אָמַר רַבִּי רַב מְשַׁמֵּיה דְּרַב,**
שהמשנה עוסקת ב**מְמַלָּא** בעל החביות את רוחב רשות הרבים **כּוּלָּהּ**
בְּחִבִּיות, עד שלא היה ניתן לעבור בלא להזיק, ולפיכך אין לחייב את
הנתקל על הנזק.
תירוץ נוסף: **שְׁמוּאֵל אָמַר, בְּאִפִּילָה שָׁנו** – המשנה עוסקת באופן
שהלך הנתקל בחושר, ולא יכול היה להבחין בחבית המונחת ברשות
הרבים, ולפיכך אין לחייבו על הנזק.
תירוץ שלישי: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בְּקֶרֶן זוֹית** – המשנה עוסקת באופן
שהניח בעל החבית את חביתו בפנינת שני רחובות, ובאופן כזה אין
הפונה מרחוב לרחוב יכול להבחין בחבית המונחת, ועל כן יש לפטורו
על הנזק.
הגמרא מדייקת מדברי המשנה כדעת שמואל ורבי יוחנן: **אָמַר רַב**
פִּיפֵּא, לֹא דִינָא מְחִינִיתִין אֵלָא אוּ בְּתִירוּצוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל שהלך הנתקל
באפילה, **אוּ בְּתִירוּצוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן** שהיתה החבית מונחת בקרן זוית,
שלדברי שניהם מבואר מדוע נקטה המשנה בלשון 'נתקל', מאחר שרק
באופן שנתקל בכלי ושברו פטור מלשלם, אך אם שברו בידים חייב.
דִּיאֵר כָּרֵב – שאם ביאור המשנה כדברי רב שמילא את רוחב כל רשות
הרבים בחביות, יש להקשות **מָא אִרְיָא נִתְקַל** – מדוע נקטה המשנה
את הדין באופן שנתקל בחביות ושברו, הלא **אִפִּילוּ** אם **שָׁבֵר** אותם
בכוונה נְפִי פטור, מאחר שלא היה ניתן לעבור ברשות הרבים בלא
לשוברם.
דוחה הגמרא: **אָמַר רַב בְּבִיד מְשַׁמֵּיה דְּרַבָּא,** 'יתכן לומר דהוא הדין
דְּאִפִּילוּ שָׁבֵר – שכוונת המשנה שאף אם שבר את החביות פטור,
יְהִיא דְּקִתְנִי נִתְקַל – והטעם שנקטה את הדין באופן שנתקל ולא
באופן ששבר בכוונה, **אִידִידִי דְּבִיעִי לְמַחֲייה סִיפָא** – אגב שרצתה
המשנה לשנות בסיפא את הדין **וְאֵם הוֹזֵק בָּהּ** – שאם ניזוק הנתקל מן
החבית **בְּעַל הַחֲבִית חַיִּיב** בתשלום נזקו, **דִּין זֶה הוּא דִּיןָא** באופן
שנתקל בחבית, **אָבֵל** אם **שָׁבֵר** אותה בכוונה וניזוק הימנה, **לֹא** – אין
בעל החבית חייב בנזקו, **מָא מְעַמָּא, הוּא דִּיאֵר אִנְפְּשִׁיה** – הוא הזיק
את עצמו בכך ששבר את החבית, לפיכך קִתְנִי אף בְּרִישָׁא לשון נִתְקַל
ולא לשון שָׁבֵר.
הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי המשנה מדוע יש לפטור את הנתקל:
אָמַר לִיה רַבִּי אָבָא לְרַב אִשִּׁי, הִכִּי אָמַרִי בְּמַעֲרָבָא ו- בארץ ישראל
מְשַׁמֵּיה דְּרַבִּי עוּלָא, שטעם הדבר שאין לחייב את הנתקל על כך שלא
התבונן בדרכו, **לִפִּי שְׂאִין דְּרַבִּין שֶׁל בְּנֵי אָדָם** **לְהִתְבּוֹנֵן בְּדְרָכֵיהֶם,**
ולפיכך לא פשע הנתקל אף כשהיה מהלך לאור היום, ולא היתה
החבית מונחת בקרן זוית.
נמצא, שנחלקו האמוראים בחיוב המוטל על האדם להזהר בהליכתו,
לדעת רב ושמואל ורבי יוחנן יש לאדם להתבונן שלא יזיק בהליכתו
ברשות הרבים, ולפיכך אם נתקל הזיק חייב, אלא אם כן היה כל רוחב
רשות הרבים מלא בחביות, או שהיה מהלך באפילה, או שהיתה
החבית מונחת בקרן זוית. אך לדעת רבי עולא, אין אדם חייב להתבונן
בדרכו, ועל כן יש לפטורו בכל האופנים.
הָהּ עוֹבְדָא בְּנִהְדִּרְעָא באדם שנתקל והזיק בדרך הליכתו, ו**חַיִּיב** אותו
שְׁמוּאֵל בתשלום הנזק, וכן היה מעשה **בְּפּוֹמְבִידִתָא, וְחַיִּיב** אותו
רַבָּא.
מבאר הגמרא: **בְּשִׁלְמָא שְׁמוּאֵל בְּשִׁמְעִיתִיה** – הטעם שחייבו שמואל
מבואר הוא, שהרי שמואל העמיד את דברי המשנה הפוטרת את
הנתקל רק באופן שהיה מהלך באפילה, אך אם היה מהלך לאור היום

כפר' וגו' /לשוב לשבת בארץ' וגו' ודרשו חכמים 'לא תקחו בופר'
 לשוב, דהיינו, אל תקחו תשלום ממון עבור עבד עברי שרוצה לשוב
 לקלוקלו ולהשאר בעבדותו, ואינו חפץ ליצא לחירות, שאם חבל בו
 רבו פטור מתשלום.
 ויש ללמוד מכאן, שרשאי אדם לעשות דין לעצמו אף שלא במקום
 הפסד, ולחבול בעבדו שאינו רוצה ליצא מרשותו.
 דוחה הגמרא: **הָאָם בְּמֵאָה עֶסְקִינָן בְּעֶבְרָא וְנִבְבָּא** – ברייתא זו עוסקת
 בעבד הגונג מבעליו, שיש לו הפסד בכך שנשאר ברשותו, ובאופן כזה
 מודים כולם שרשאי אדם לעשות דין לעצמו, כדי למנוע הפסד.
 מקשה הגמרא: **עַד הָאֵידִנָּא לֹא נִבְבָּא וְהַשְׁתָּא נִבְבָּא** – האם עד עתה
 במשך כל השנים ששהה בבית אדוניו לא היה גונג, ורק עתה החל
 לגונג.
 ומתרת: **עַד הָאֵידִנָּא הָוָה אִמְתִּיתָה דְרַבִּיתָ עָלֶיהָ** – עד עתה היתה
 אימת אדוני עליה, מאחר שהיה משועבד לה, ועל כן לא העז לגונגו,
הַשְׁתָּא לִית לֶיהָ אִמְתָּא דְרַבִּיתָ עָלֶיהָ – עתה לאחר שחרורו אין
 אימת אדוני עליה, ולפיכך מעתה הוא לגונג ודמנו.
 דחיה נוספת. **רַב נַחֲמָן בְּרַי יֶצְחָק אָמַר**, שהברייתא עוסקת בְּעֶבֶד עברי
שֶׁמֶסֶר לוֹ רַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, עַד הָאֵידִנָּא הִיתִידָא – עד עתה היה
 רשאי העבד לחיות עמה בהיתר, כמאמר הכתוב (שמות כא ד) 'אם
 אדוניו יתן לו אשה', **וְהַשְׁתָּא אִיסּוּרָא** – אך עתה לאחר שהגיע זמן
 שחרורו אסורה היא עליו, ומאחר שהוא חפץ להמשיך לשהות עמה
 תכלי בו אדוניו כדי להפרישו מאיסור, ובאופן כזה מודים הכל שרשאי
 הוא לחבול בו, שהרי אינו עושה דין לצורך עצמו, אלא כדי למנועו מן
 העבירה.
 הגמרא מנסה להוכיח שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו אפילו
 במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, שֵׁנִי בְּמִשְׁנַתִּי, שְׂאֵרִים הֵמָּנִית אֶת הַכֶּר**
בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְכָא אִדּוּם אַחֲרֵי וְנִתְקַל בָּהּ וְשִׁכְרָה, פְּטוּר הוּא
 מתשלום הנזק, ומדייקת הגמרא, **מִעֲמָא דִּנְתָּקָל בָּהּ** – הטעם שיש
 לפטור מתשלום מאחר שנתקל שלא בכונה, **הָא שִׁכְרָה חַיִּיב** – אך
 אם שבר את הכד בכונה תחילה חייב הוא בתשלום הנזק, ודין זה הוא
 אף באופן שהניח בעל הכדים את כדיו לכל רוחב רשות הרבים, עד
 שלא נותר מקום לעבור בו. ויש להוכיח מכאן שאין אדם רשאי לעשות
 דין לעצמו אף במקום הפסד, שהרי מפיסד הוא בכך שאינו יכול
 לעבור, ומכל מקום אינו רשאי לשבור.
 דוחה הגמרא: **אָמַר רַבּוּבִי מִשְׁמִית דְרַבָּא, הוּא הָרִין אֶפִּילוּ שִׁכְרָה**
 – רשאי הוא אף לשבור, **וְהָא דְקִתְנִי נִתְקַל** – והטעם שנקטה המשנה
 בלשון 'נתקל', **אִידִידִי דְקִתְנִי לְמִיתָנִי סִיפָא** – אגב שרצתה המשנה
 לשנות בסיפא שאם הוּזַק העובר משברי החבית אזי **פְּעֵל חֲבִית חַיִּיב**
בְּנֻזְקוֹ, דְרִנְזֻקָא נִתְקַל – שדין זה הוא דווקא באופן שנתקל בחבית, **אֶבֶל**
אִם שִׁכְרָא אוֹתָהּ בִּידִים וְהוּזַק בָּהּ, לֹא – אין בעל החבית חייב בנזקו,
דְּהוּא אִיזִק נִפְשִׁיהָ – מאחר שהוא המזיק את עצמו, ולפיכך **קִתְנִי**
רִישָׁא נִתְקַל – נקטה המשנה גם ברישא בלשון 'נתקל'.
 הגמרא מנסה להוכיח ממקום נוסף שאין אדם רשאי לעשות דין
 לעצמו אפילו במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, שֵׁנִי בְּרִייתָא הַמְבַרֵּת אֶת**
הַמִּקְרָא (דברים כה יב) שְׂנֹאמֵר לְגִבִּי אִשָּׁה הַמְבִישֶׁת אֶת הַמֶּכֶה אֶת
בַּעֲלָהּ כְּדִי לְהַצִּילוֹ הֵימָנו, וְנִקְצָתָהּ אֶת בִּפְסָהּ, שאין הכוונה כפשוטו
 לקוץ את ידה, אלא עליה לשלם **כְּמוֹן** לאותו אדם שביישה עבור דמי
 ברשותו.
 מבררת הגמרא: **מָאִי לֹא** – האם אין הברייתא עוסקת בְּאִוֶּן שְׂאִינָה
 יְכֻלָּה לְהַצִּיל את בעלה מיד מכהו **עַל יְדֵי דְבָר אַחֲרֵי**, ומכל מקום
 אינה רשאית לבייש את מכהו, ויש להוכיח מכך, שאף במקום הספד
 כבמקרה זה שבעלה מוכה כל הזמן, אין אדם רשאי לעשות דין
 לעצמו.
 דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הברייתא עוסקת באופן כזה, אלא באופן
 שִׁכְבֻּלָהּ הִיא לְהַצִּיל את בעלה **עַל יְדֵי דְבָר אַחֲרֵי** בלא לבייש את
 מכהו, ולפיכך הכל מודים שאינה רשאית לביישו, ואין זה בכלל 'עושה'
 אדם דין לעצמו.

עָפָר – וכי קושיא היא זה, הרי **כֵּן כֵּן גַּבְבִּי הִיא וּפְלִיגִי רִבְּנָן**
 עָלֶיהָ, ולדעתם, אין אדם רשאי לעשות דין לעצמו במקום שאין לו
 הפסד.
 תירוץ נוסף: **רַבִּי יְנָאִי אָמַר**, שאף לדעת בן בג בג אין אדם רשאי
 לעשות דין לעצמו שלא במקום הפסד, **וְכֵאֲרָא כוּונָתוּ בְּאִוֶּן שְׂבֹרֵר אֶת**
שִׁינִי, בְּרִין – שיתבע את בעל החצר בבית דין.
 מקשה על כך הגמרא: **אִי הָבִי, מְדוּעַ נִקְטָה הַבְּרִייתָא בְּלִשּׁוֹן וְאִמּוֹר**
לוֹ, הִרִי בְּלִשּׁוֹן וְאִמּוֹרִים לוֹ מִיִּבְעִי לִיה – היה צריך לומר, שהרי בית
 דין הם האומרים כן לבעל החצר. וכמו כן יש להקשות, מדוע נקטה
 הברייתא בלשון **שְׁלִי אֲנִי נוֹטֵל**, הרי מאחר שבית הדין הם האומרים
 כן, אם כן בלשון **שְׁלִי הוּא נוֹטֵל מִיִּבְעִי לִיה** – היה צריך לנקוט.
קִשְׁיָא.
 הגמרא מנסה להביא ראיה לדעת הסובר שרשאי אדם לעשות דין
 לעצמו אף שלא במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, שֵׁנִי בְּרִייתָא, שׂוֹר שֶׁעָלָה**
עַל גַּבִּי חֲבִירוֹ לְהוֹרֵגוֹ, וְכָא פְּעֵל הַשּׁוֹר הַתַּחְתָּן לְהַצִּילוֹ, וְשִׁמְטָא וְ-
מִשּׁוֹר אֶת הַשּׁוֹר שְׁלִי מִתַּחַת הַשּׁוֹר הָעֲלִיָּן, וְעַל יְדֵי כֵךְ נִפְּלָה הַשּׁוֹר
הָעֲלִיָּן וְכֵאֲרָא, פְּטוּר בַּעַל הַשּׁוֹר הַתַּחְתָּן מִתְּשֻׁלָּם הַנּוֹק.
 מבררת הגמרא: **מָאִי לֹא בְּמוֹדָע** – שהיה השור העליון מועד להזיק,
 ודינו לשלם נזק שלם על נזקו, **דְּלִבָּא פְּסִידָא** – שבוה אין הפסד
 לבעל השור התחתון אם ייהרג שורו, שהרי יוכל לתבוע מבעל השור
 העליון את מלוא הנזק, ומכל מקום רשאי הוא לשמוט את שורו כדי
 להצילו, ויש להוכיח מכך שרשאי אדם לעשות דין לעצמו אף שלא
 במקום הפסד.
 דוחה הגמרא: **לֹא, הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּשׂוֹר תָּם, דְּאִיָּא פְּסִידָא** – שיש
 בכך הפסד לבעל השור התחתון, שאם היה הולך לבית דין לתבוע את
 בעל השור העליון, היה שורו מת בינתיים, ולא היה מקבל מבעל השור
 העליון אלא את מחצית הנזק כדין שור תם, ולפיכך מודים כולם
 שבאופן זה רשאי הוא לעשות דין לעצמו ולהציל את שורו.
 מקשה הגמרא: **אִי הָבִי, אִיָּא סִיפָא** – כיצד ניתן לבאר את הסיפא
 של הברייתא, שבה מבואר שאם לא שמת בעל השור התחתון את
 שורו מתחת העליון, אלא **דְּחָפּוּ לְשׁוֹר הָעֲלִיָּן, וְעַל יְדֵי כֵךְ מָת הַשּׁוֹר**
הָעֲלִיָּן, חַיִּיב בַּעַל הַשּׁוֹר הַתַּחְתָּן בְּתִשְׁלוֹם הַנּוֹק, וְאִי מְדוּבָר בְּשׂוֹר תָּם,
אִמָּא חַיִּיב – מדוע חייב לשלם, הרי כדין עושה, שהיה לו להציל את
 שורו כדי שלא יפסיד את מחצית דמיו.
 מתרת הגמרא: חייב הוא על כך שְׁהָיָה לוֹ לְשִׁמְטָא לשורו מתחת
 השור העליון, שאף בכך די היה כדי להצילו, **וְלֹא שִׁמְטָא** אלא דחה את
 העליון, ולפיכך שלא כהוגן עשה וחייב בתשלום הנזק.
 הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת לדעת הסובר שרשאי אדם לעשות
 דין לעצמו אפילו שלא במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, שֵׁנִי בְּרִייתָא,**
שְׂאֵרִים הֵמָּנִית אֶת חֲצֵר חֲבִירוֹ בְּרִי וְיָן כְּדִי שִׁמְטָא שְׂאֵרִים בְּרִשּׁוֹת, **פְּעֵל**
הַחֲצֵר מְשַׁבֵּר אֶת הַכֶּדִּים וְיִוצֵא מִחֲצִירוֹ, וְכֵן מְשַׁבֵּר אֶת הַכֶּדִּים וְנִבְבָּא
לְחֲצִירוֹ, וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאן, שְׂרָשָׁא אִדּוּם לַעֲשׂוֹת דִּין לַעֲצֻמוֹ וּלְשׂוֹבֵר
אֶת הַכֶּדִּים, אִף שֶׁאֵין לוֹ הַפֶּסֶד אִם יֵלֵךְ לְתוֹבְעוֹ בְּבֵית דִּין.
 דוחה הגמרא: **אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יֶצְחָק, כוּונָת הַבְּרִייתָא שְׂמִשְׁבֵּר אֶת**
הַכֶּדִּים וְיִוצֵא לְבֵית דִּין כְּדִי לְתוֹבְעוֹ אֶת בַּעַל הַכֶּדִּים, וְכֵן מְשַׁבֵּר אֶת
הַכֶּדִּים וְנִבְבָּא לְבֵיתוֹ כְּדִי לְהִבְיָא וְקִיּוּתָיו – ראיותיו שהחצר בבעלותו,
 אם טוען בעל הכדים שחצר זו שלו היא, ולפיכך רשאי הוא לשבר את
 הכדים כיון שאינו יכול לתובעו בבית דין בלא זה, ומקום הפסד הוא,
 אך אין להוכיח מכאן שעושה אדם דין לעצמו אף שלא במקום הפסד.
 הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת שרשאי אדם לעשות דין לעצמו
 אפילו שלא במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, מִנִּין לְעַבְד עֲבָרִי הַנִּרְצָע,**
 דהיינו, שעברו עליו שש שנים וחפץ היה להשאר אצל רבו, ורצעו בית
 דין את אונן, ודינו להשאר ברשות האדון עד היובל, **שְׁכָּל לוֹ יָמָיו** –
 שנשתנים זמן עבודתו, שהגיע היובל, ועליו לשוב לביתו, אך הוא אינו
 חפץ בכך אלא רוצה להשאר אצל אדונו, **וְרַבּוֹ מְסַרְבָּה וְ-** (מפצירו) **בּוֹ**
לְצַאֲתָא מִרְשׁוֹתוֹ, וְאִינוּ שׁוֹמַע לוֹ, וְחָבֵל הָאֲדוֹן בַּעֲבַד וְעֹשֶׂה בּוֹ חֲבוּרָה,
 מנין **שֶׁהוּא פְּטוּר** על כך, **תְּלִמּוּד לְזִמְר** (במדבר לה לב) **זֶלָּא תִקְחוּ**

בבא קמא. המניח – פרק שלישי דף כח עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסג רש"י

עקר. בתמיה וכלומר) וכי ונראה בעינים שתשובה זו הוגת היא לשנא אחרנא עמר תהא תשובה זו שאינה כלום: בדין. תבעוה לדין: אומרים לו. ביד שלו הוא נוטל מבעי ליה מאי לאו. דהוי עליו מועד דאי תה שביק ליה ומיית דידיה ליכא פסידא דמשלם ליה כוליה בתם. דאי תהא אזיל לבי דינא אדריב מיית דיליה זלית ליה אלא פלגא נוקא:

להביא ובידיו. כגון אם היה זה טוענא שהחצר שלו וצריך זה להביא שטר מכירה שנקנאה: שכלו ימיו. שהגיע יובל: מסרה. מפציה: וקבל בו. דרב בעבד. לא תקחו כופר לשוב וגו'. דרוש בה לשב למי שרוצה לשוב לקקלול ולהיות עבד לישנא אחרנא לשב למי שדניו להיות שב אל משפחתו ואינו רוצה. לא תקחו. לפרש שום ממונו: בעבדא נגבא. דאיכא פסידא: עד האידנא היתירא. דכתיב אם זונתו יתן לו אשה שמתו כא: ונתתה. שהוא בן חורין: איסורא. ורשאי להלקוח ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא: תא שברה חייב. ואוקאן רב לעל בממלא רהיר כולה חביות אלמא לא עבדי ואיניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא: בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר. דברין קא עבדא אלמא לא עבדי איניש דינא לנפשיה אפי' במקום פסידא כי הכא שבעלה מוכה כל שעה: בשכיבולה להציל ע"י דבר אחר. דלא דינא עבדא: פרט לשליח ביד. שפטור על הבושת: לנקוט פורא וליתוב. יחזק מקל ונשב על דרך הראשון ודא דינא הוא דהא אמרת מה שמתן נתן אלמא חילוף מעללך הוי דרך עפלתון דלאו דינא הוא: קרובה לזה. לעניות הדישין סמוך לאותו צד: ורחוקה לזה. לאותן הסמוכין לצד האחר שיהו צריכין להקפד כל כביבות השדה וכשהיתה באמצע השדה לא היו מקפדין כל כך: אולי. דלאו חילוף הוא אמאי שלו לא הגיעו: לפיכך מן המעשר. דאף פאה הנשקרת הפקר חשיבא ואע"ג דנקט לה איהו פטורה ממעשר: חייב בפרט ובעוללות וכו'. אע"ג דהפקר פטור מפאה דתנן (פאה פ"א מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר ובפאה אפ"ה כי האי הפקר חייב בכל הני דמפרש טעמא בהגזל עצים ולקמן צד). דכתיב ביה תעזוב ויתירא: ונשמע. דלא כתיב ביה תעזוב ויתירא אלמא הפקר כל דהו פטור ממעשר דתנן כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר: אלא שמינפו כליו במים. דרב מוקד למתניתין כשלא הפקיר את מימיו חלקן נמצא שנוקד כליו של זה בממונו של זה ודחי כי שורה אבל

עמוד בן בג בג ויחידא הוא ופליגי רבנן עליה רבי יצא אמר מאי שבוור את שנינו בדין אי הכי ואמור לו ואמרים לו מיבעי ליה שלי אני נוטל שלו הוא נוטל מיבעי ליה קשיא ת"ש שור שעלה ע"ג חבירו להורגו וכא בעל התחתון ושמט את שלו ונפל עליון ומת פטור מאי לאו במועד דליכא פסידא לא בתם דאיכא פסידא אי הכי אימא סיפא דחפו לעליון ומת חייב ואי בתם אמאי חייב שהיה לו לשמטו ולא שמטו תא שמע הממלא חצר חבירו כדי יין וכדי שמן בעל החצר מושבר ויוצא מושבר ונכנס אמר ר"נ בר יצחק מושבר ויוצא לב"ד מושבר ונכנס להביא ובידיו ת"ש מניין לרצע שכלו לו ימיו ורבו מסרהבו בו לצאת וקבל ועשה בו חבורה שהוא פטור ת"ל לא תקחו כופר לשוב לא תקחו כופר לשב הכא במאי עסקינן בעבדא נגבא עד האידנא לא נגב והשתא נגב עד האידנא הוה אימתיה דרביה עליה השתא לית ליה אימתא דרביה עליה ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה פנענית עד האידנא היתירא והשתא איסורא ת"ש הפניח את הכר ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור מעמא דנתקל בה הא שברה חייב אמר רב זבד מושמיה דרבא הוא הדין אפי' שברה והאי דקתני נתקל אידי דקבעי למיתני סיפא אם הוזק בעל חבית חייב בנקו דדוקא נתקל אבל שבר לא דהוא אויז נפשיה קתני רישא נתקל ת"ש וקצתה את פפה כמזון מאי לאו בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר לא שכיבולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה אי הכי אדתני סיפא ושלחה ידה פרט לשליח ב"ד לפלוג ולתני ברידה בר"א בשכיבולה להציל ע"י ר"א אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר פטורה ה"נ קאמר בר"א בשכיבולה להציל ע"י דבר אחר אבל אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר נעשה ידה בשליח ב"ד ופטורה

ואי בתם אמאי חייב. בשלמא אי איירי במועד יש לו להתחייב שאינו כדול וקנה לו לשמוטו אבל אי בתם איירי לא סלקא דעתך שהיה לו לשמוטו לפי שהוא כדול שירא להפסיד ולא מסיק אדעתיה לשמוטו:

משבר ויוצא. אע"ג דלעיל אמרינן שהיה לו לשמוטו היינו משום דליכא טירחא בשמיטה יותר מבדחיהא אבל הכא לא אמרוהו לסרוך זה על זה:

בג"י לרצע שכלו ימיו. אורחא דמילתא נקט שאז רגילות לטרדה לפי שאינו יכול להשתעבד עוד בו:

מעמא דנתקל הא שבר חייב. אליכא דרב פריך דמוק לה בממלא דבלא ממלא מודה ר"נ דאין לו לשבר דאיבעי ליה לסנויי באיך גיסא ולא פליג אכולהו אמוראי דלעיל ולתירויהו לא פריך דאע"ג דאיירי בממלא ליכא פסידא דלא דמי לחצר חבירו שאדם יכול להקפד בהרר ולילך בכל מקום שירצה:

לא בשכיבולה להציל על ידי דבר אחר. וכן דרכולה להציל על ידי דבר אחר אפילו דין אינה:

ולנקוט וליתוב. וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאין יכול להמזין כל עוברי דרכים לבית דין:

אי הכי מה שנתן נתן אמאי. ולא גריסין ואמאי שלו לא הגיעו:

אי הכי אמאי זה וזה פאה. דשלקא אותו שנטלו תירא פאה הואיל ונטלו מודעתו אלא אותו שהניח סקמא דמילתא היה בדעתו שאם יטלו מצד אחר שיחזור ויזכה בה: זה וזה פאה לפיטרו מן המעשר כדתנא בר. ומייתי ראיה בדשביל שחזר וזכה בו לא מתייבין כיון דמתחילה פאה נמורה היתה ונפטרה ופאה דמיפקרא מן המעשר לא משעם הפקר דהא תנן במסכת פאה (פ"ו מ"א) ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר רבי' אומרים אין הפקר עד שיקרי אף לעשירים בשמיטה אלא היינו טעמא דמיפקרא בדדרשין בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונקלה עמר קנא זה שיש לו חלק ונקלה עמר שאם הוא לוי עני נוטל פאה וטעמא דב"ש דילפי מפאה דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם יש לפי עזובה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולא לעשירים ובית הלל ילפי משביעית דכתיב תשמטנה ונתשתה מה תלמוד לומר ונתשתה יש לפי נטישה אחרת שהיא כזו כגון הפקר לעניים ולעשירים:

אבל

ת"ש הרי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלל לא הגיעו ואי אמרת עבדי איניש דינא לנפשיה לנקוט פורא וליתוב אמר רב זבד מושמיה דרבא גזירה שפא יתן להם דרך עקלתון רב משרשיא אמר בנותן להם דרך עקלתון רב אשי אמר כל מן הצד דרך עקלתון הוא קרובה לזה ורחוקה לזה אי הכי אמאי שלל לא הגיעו לימא להו שקולו דידכו והבו לי ידיי משום דרב יהודה דאמר רב יהודה מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקקלול ת"ש בעל חבית שהניח פאה מצד אחד ובאו עניים ונטלו מצד אחר זה וזה פאה וא"א עבדי איניש דינא לנפשיה אמאי זה וזה פאה לנקוט פורא וליתוב אמר רבא מאי זה וזה פאה לפוטרו מן המעשר דתניא המפקיר את פרמו והשפים בפקר ובצור חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר: מתני' גשברה כדי ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב רבי יהודה אומר במתבין חייב באינו מתבין פטור: גמ' אמר רב יהודה אמר רב שנו אלא שמינפו כליו במים אבל

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הויקתו. ולא געי למימר שהזיק הוא עצמו במים דלישנא משמע שהזיקק עצמו במים ולא שהזיק בהו ובאפקריה לא מצי לאוקמי דא"כ לא מתייב לא אכלים ולא על עצמו:

ה"מ היכא דאפקריהו. פ"ה דסבר רב דבור שחיבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו וא"ת דבשמתנת דמתנת (לעיל דף כא.) ר"ל

דבר סבר בור ברשותו חייב דשמואל סבר דפטור ופי' שם בקונ' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו ר"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בור נמי חייב אע"ג דאבנו וסבינו ומשאול דלא אפקריהו לא ה"ו בור לרב היינו משום דעדיף מבור ואיכא נמי לחיובנהו משום שם ולחייב בהו את הכלים אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף ט.) חצי מרשות המיתות למוציא לכל הפחות בור ה"ו ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקריהו ה"ו בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא ה"ו דמצי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבקטנטרס רצה לחייב בהפקיר רשותו ובורו כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו ואפילו חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה בדאמרינן בהפ"ה (לקמן דף פח.) (ושם) דכיון דאית ליה לממליה ולא מלייה במאן דכרייה דמי אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מתייב תדע דבפ' הפ"ה (לקמן גא.) דחקקן לאשכחתי בור של שני שותפים:

ונשואו באבן. דוקא נקט דנשואו באבן אבל נתקל באבן ונשואו בקרקע פטור דקרקע עולם הויקתו ואפילו שמואל מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפ"ה (דף ג. ו.) (ושם) נתקל בבור ונפל לאחוריו הבור והיהו דלעיל דמתניב שמואל צריך לאוקמא בלון שהנבט בקרקע שהמים נשפים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחתו חבירו לבור ומה הניח אבן ע"פ רצה ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מתייבין בהפ"ה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הויקתו ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני הויק:

אמר רבה במתבין להורידה כו. רבה לא געי אמר רבה במתבין לשבור כדמוקי לה אבי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מאליה עלה קאמר ר' יהודה לחלק בין מתבין לשאינן מתבין וא"ת וזאת ר' יהודה אית

ליה בפרק האומנין (כ"מ דף פב.) ושם דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביד חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שבר ישלם ומפרש התם האי בדיניה והאי בדיניה ואין לומר דמתבין להורידה דהכא ה"ו פושע טפי דאיכ' היכי דייק מכלל דמתניב ר"מ אפילו נפשרה דלמא בנתקל דוקא מתייב אבל נפשרה דה"ו אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שבר ה"ו לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שבר לא רצו חכמים להקל: **ואונס** רחוקא פטריה. ומופצע תחת פצע לא מריבין אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף כו.):

והתניא נשברה כדו כו. וא"ת ותיבי מייתי מברייתא דפטור ר"מ בקנקנים ברוח שאניה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק דבדבר הלזכו נפלו החקשים על האדם מכוחו ואדם המזיק חייב ברוח שאניה מצויה בדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף כו.) וי"ל דבמתני' נמי קמי' והזיקל אהד במים דתקלת מימי' הוא ולא אדם המזיק ולמה מתייב שם ר"מ יותר מבקנקנים וא"ת ומאי פריך מולגעה לא תעשה דבר דבנפשה ודאי מתייב שם ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מתייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הויקתו כי אמריה קמיה דשמואל אמר לי מכדי אבנו וסבינו ומשאול מבורו למדנו וכו' וכן אני קורא בהו שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקריהו אבל היכא דלא אפקריהו ממונו הוא מתייב רב אושעיא ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מפאן אמרו נפל לתוכו שור וכליו ונשתפרו חמור וכליו ונתקיעו חייב על ההכמה ופטור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסבינו ומשאול שהניחו ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מנעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסבינו ומשאול שהניחו ברה"ר והזיקו לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וסיפא קשיא לשמואל ולטעמיה תיקשי לך היא גופא (קשיא) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתירן לטעמיה ושמואל מתירן לטעמיה רב מתירן לטעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתירן לטעמיה השתא דאמרת אבנו סבינו ומשאול כבורו דמי לר' יהודה דמתניב על נזקי כלים כבור לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשואו באבן אבל נתקל בקרקע ונשואו באבן פטור כמאן דלא בר' נתן איפא דאמרי' א"ר אלעזר לא חייבא בנתקל באבן ונשואו באבן הוא דמתניב אבל נתקל בקרקע ונשואו באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונשואו באבן חייב כמאן בר' נתן: ר' יהודה אומר במתבין חייב [וכו.]: ה"ד מתבין אמר רבה במתבין להורידה למטה מכתפו א"ל אביי מפלל דמתניב ר"מ אפילו נפשה א"ל אין מתייב היה ר"מ אפי' אונה בידו אפואי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב והתניא נשברה כדו ולא סלקו נפל גמולו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

אבל הוזק הוא עצמו פטור: קרקע עולם. שאין לה בעלים: הויקתו. ומומנו של זה גרמא בעלמא עבר ליה ורב לטעמיה דאמר לקמן (דף ג.) בור שחיבה עליו תורה להכלו ולא להכבט: מבורו למדנו. בפ"ק (דף ו.) שור ולא אדם חמור ולא כלים. והני מילי היכא דמת האדם דקרא במיתה משתעי דכתיב והמות יתה לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא מבורר ממעטקו: וכלים פטורין. על נזקי כלים פטור בעל הבור דשביכתן זו היא מיתתן ומתניתין נמי מימיו בורו הוא הלכך כי חייב על נזקי הגוף חייבה ולא על הכלים: ורב ה"מ. דתקלתו למדנו מבורו: דאפקריהו. כי בור דסבר רב בור שחיבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבת: אבל לא אפקריהו ממונו הוא. ומשורו למדנו דמתן טיפוס כלי ממונו דמזיק עבר אבל נזק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משתעי קרא ופטור בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקריהו בורו הנימא דקתני חייב בהזיק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף ג.) בור שחיבה עליו תורה להכלו וכ"ש להכבט ואע"ג דקרקע עולם אוקמיה: נשתברו. בכלי השור שייכא שביכה בגון עול וסולמנין קריעה שייכא במרדעת של חמור: הא למה זה דומה אדרבה. תולדא כתיבא בלא כתיבא: אלא מה דומה לזה כו'. דאם הוזקו בהם כלים או נתקל בהו אדם ומת פטור: רישא דקתני אבנו וסבינו דלמא לבור: קשיא לרב. ס"ד אפי' בדלא אפקריה מיירי: וסיפא. דקתני אם הטיח אחר צלוחיתו באבן של זה חייב: קשיא לשמואל. דהשתא משמע דמשורו למדנו: בר"א דאבנו דומה לבור כשהפקיר: לר' יהודה דמתניב על נזקי כלים כבור. בפרק שור שנגזז את הפרה (לקמן דף ג.) לא שנו. דהטיח צלוחיתו באבן חייב: אלא שנתקל באבן ונשואו. הכלי באבן. פטור. דקרקע נקמה לו: ולא בר' נתן. דאמר לקמן (דף ג.) בשור שדחתו את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מבור האי דעבר ליה הויקא: במתבין להורידה למטה מכתפו: ונתקל והזיקהו בבורל חייב דנתקל פושע היה: אמר אביי מפלל. דר"מ דמתמיר טפי מתייב: אפי' נפשה. נימוקה הכד מעצמה על כתיפו דה"ו אונס: נפשה. נימוקה כדמתרגמין (שמות טו) וחס השמש וגמס פשרה: אפילו אונה בידו. אפילו נפשה מעצמה שלא נפלה מידי אלא נימוקה ונשאר אונס בידו: פטור

והתניא נשברה כדו ולא סלקו נפל גמולו ולא העמידו ר"מ מתייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

ליה בפרק האומנין (כ"מ דף פב.) ושם דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביד חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שבר ישלם ומפרש התם האי בדיניה והאי בדיניה ואין לומר דמתבין להורידה דהכא ה"ו פושע טפי דאיכ' היכי דייק מכלל דמתניב ר"מ אפילו נפשרה דלמא בנתקל דוקא מתייב אבל נפשרה דה"ו אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שבר ה"ו לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שבר לא רצו חכמים להקל: **ואונס** רחוקא פטריה. ומופצע תחת פצע לא מריבין אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף כו.):

והתניא נשברה כדו כו. וא"ת ותיבי מייתי מברייתא דפטור ר"מ בקנקנים ברוח שאניה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק דבדבר הלזכו נפלו החקשים על האדם מכוחו ואדם המזיק חייב ברוח שאניה מצויה בדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף כו.) וי"ל דבמתני' נמי קמי' והזיקל אהד במים דתקלת מימי' הוא ולא אדם המזיק ולמה מתייב שם ר"מ יותר מבקנקנים וא"ת ומאי פריך מולגעה לא תעשה דבר דבנפשה ודאי מתייב שם ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מתייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק

בבא קמא דף כח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קסה

נזקי כלים, ומשמע שכן הוא הדין אף באופן שלא הפקיר את תקלתו, 57
ושלא בדברי רב הסובר שלא חייבה תורה משום בור אלא כשהפקיר 58
את תקלתו. וכן הסיפא של הברייתא קשיא לשמואל, שהרי מבואר 59
בה שאם נתקל אדם באבן ונשברה צלוחיתו, חייב בעל האבן בתשלום 60
הנזק, ויש ללמוד מכך, שמאחר ולא הפקיר את התקלה אינו חייב 61
משום בור אלא משום ממונו המזיק, ולכך אינו נפטר על נזקי כלים, 62
ושלא בדברי שמואל הסובר שאף כאשר אינו מפקיר את תקלתו חייב 63
משום בור ופטור על הכלים. 64
מתרצת הגמרא, ולמעשה – ולשיטת המקשה מן הברייתא על דברי 65
רב ושמואל, תיקשי לה היא גופא – יש להקשות שתירה בדברי 66
הברייתא, (קשיא) כיצד יתכן לומר שבירשא מבואר שהמניח תקלה 67
ברשות הרבים פטור על נזקי כלים, ואילו בירשא מבואר שתייב. 68
אלא בהכרח צריך לבאר את הברייתא באופן אחר, וממילא רב מותרין 69
את הברייתא, למעשה – כשיטתו, ושמואל מותרין למעשה – 70
כשיטתו. 71
ומפרשת הגמרא, רב מותרין למעשה באופן כזה: שאמנם מבואר 72
ברישא שהמניח תקלה ברשות הרבים פטור הוא על נזקי כלים, אך 73
במה דברים אמורים בשפתקתין – שהפקיר את התקלה שהניח, 74
שבאופן כזה חייב עליה משום בור, ולפיכך פטור הוא על הכלים, אבל 75
אם לא הפקירן אין חיובו משום בור אלא משום ממונו המזיק, ועל כן 76
תייב אף על נזקי כלים. ועל כך אומרת הסיפא, לפיכך – מאחר שלא 77
הפקיר את האבן שהניח, אם תמיח אדם אחר את צלוחיתו באבן זו, 78
תייב המניח בתשלום הנזק. 79
ושמואל מותרין את הברייתא למעשה באופן כזה: השתא דאמרת – 80
לאחר שנתבאר בברייתא שדין אבנו וסבינו ומשאו כבורו דמי, וחייב 81
המניח משום נזקי בור ופטור על הכלים, ממילא יש לומר שרבי 82
יהודה דמתייב על נזקי כלים בבור, לפיכך אם תמיח אדם את 83
צלוחיתו באבן זו, תייב המניח בתשלום הנזק, מאחר שלשיטת רבי 84
יהודה לא פטרה התורה את חופר הבור על נזקי כלים. 85
הגמרא מבארת באיזה אופן יש לחייב כשהטיח צלוחיתו באבן: אמר 86
רבי אלעזר, לא שנו בברייתא שאם הטיח אדם את צלוחיתו באבן 87
חייב המניח בתשלום הנזק, אלא באופן שנתקל האדם באבן ונפלה 88
הצלוחית מידו, ונשוף (ונשתפשה) הצלוחית באבן ונשברה, אבל אם 89
נתקל בעל הצלוחית בפךרע, ומחמת כן נפלה הצלוחית מידו ונשוף 90
באבן ונשברה, פטור המניח את האבן מתשלום דמי הצלוחית, מאחר 91
שהקרקע של רשות הרבים היא שגרמה את התקלה, ולא האבן 92
שהניח. 93
מבררת הגמרא: בלא – כמו מי יש להעמיד דין זה, דלא ברבי נתן, 94
הסובר (להלן נג.) ששור תם שדחף שור אחר לבור וניזוק שם, משלם 95
בעל השור המזיק רבע מן הנזק, ובעל הבור שלושה רבעים. שמאחר 96
ובורו הוא שהזיק בפועל, מוטל עליו להשלים את הסכום שלא ניתן 97
לתבוע מבעל השור. וממילא, לדעת רבי נתן, כאשר נתקל אדם 98
בקרקע ונפלה צלוחית מידו ונישופה באבן ונשברה, חייב בעל האבן 99
בתשלום כל הנזק, מאחר שלא ניתן לתבוע את הנזק מבעל הקרקע, 100
שהרי של רשות הרבים היא, אך רבי אלעזר אינו סובר כרבי נתן, אלא 101
סובר שמאחר והקרקע גרמה לתקלה, לא ניתן לתבוע על כך את בעל 102
האבן. 103
איכא דאמרי – ויש האומרים לדין זה באופן אחר. אמר רבי אלעזר, 104
לא תימא – אל תאמר שרק באופן שנתקל אדם באבן ונפלה 105
הצלוחית מידו ונשוף באבן ונשברה, הוא דמתייב, אבל באופן 106
שנתקל בפךרע ונשוף באבן, פטור בעל האבן מתשלום הנזק, אין 107
הדבר כן, אלא אפילו אם נתקל בפךרע ונשוף באבן תייב בעל האבן. 108
במאן, ברבי נתן, הסובר לגבי שור שדחף חבירו לבור, שיכול בעל 109
השור הניזק לגבות מבעל הבור את כל הנזק שאינו יכול לגבות מבעל 110
השור המזיק, ואף כאן יכול בעל הצלוחית לגבות את נזקו מבעל האבן, 111
מאחר שאינו יכול לגבותו ממקום אחר. 112

אבל באופן שניזוק הוא עצמו, דהיינו שהחליק על המים ונחבט מן 1
הקרקע, פטור בעל הכד מתשלום הנזק, משום שקרקע העולם היא 2
שהייתה, והמים לא היו אלא הגורמים לנזק. 3
וממשיך רב יהודה ואומר, כי אמריתה לדינו של רב קמיה דשמואל, 4
אמר לי, מבר – הרי דין אבנו וסבינו ומשאו שהניח ברשות הרבים 5
ונתקל אדם בהם כבורו למרנו, וממילא יש לומר, שבכונן אני קורא 6
בן שור ולא אדם חמור ולא כלים, שכשם שפטור על נזקי אדם 7
וכלים שנפלו בבור, כן פטור על נזקים כשנתקלו באבנו סבינו 8
ומשאו. והני מילי לענין קמלא – שאם מת אדם בבור פטור החופר 9
על הריגתו, אבל לענין נזקי, אדם חייב – אם נפל אדם בבור וניזוק 10
חייב החופר בנזקיו, וכלים פטורים – אם נפלו כלים וניזוקו פטור, שכן 11
שבירתן היא מיתתן. ולדברי שמואל, אין המשנה עוסקת אלא בנזקי 12
אדם, ולא בנזקי כלים. 13
מבררת הגמרא: ורב, מדוע מחייב הוא באופן שנתקל אדם בכד ונשברו 14
כליו, הרי מאחר שכל תקלה ברשות הרבים בור היא, יש לפטור בה 15
את הכלים. ומבארת, הני מילי היכא דאפקרינהו – דין זה שחייב 16
אדם על תקלה שהניח ברשות הרבים משום בור, לא נאמר אלא באופן 17
שהפקיר את התקלה, כמו בחופר בור שאינו חייב עליו לדעת רב אלא 18
באופן שהפקיר רשותו ובורו, אבל היכא דלא אפקרינהו קמונו הוא 19
– אך באופן שלא הפקיר התקלה אינו חייב על נזקה משום בור, אלא 20
הרי זה כשורו שהזיק, ולפיכך אין לפטורו על נזקי כלים. 21
נמצא, שנחלקו רב ושמואל על איזה נזק מחייבת המשנה את המניח 22
תקלה ברשות הרבים ולא הפקירה, לדעת רב חייב הוא על נזקי כלים, 23
שכן ממונו הוא המזיק, אך פטור על נזקי אדם, שכן קרקע רשות 24
הרבים הזיקתו. ולדעת שמואל, פטור הוא על נזקי כלים, שכן בורו הוא 25
המזיק, ובור פטור על הכלים, אך חייב בנזקי אדם, מאחר שחייבה 26
תורה את בעל התקלה אף על החבטה מקרקע רשות הרבים שגרמה 27
על ידי תקלתו. 28
הגמרא מקשה על דברי רב ושמואל מברייא: מתייב רב אושעיא, 29
שנינו בברייא, המביאה את המקרא (שמות כא לג), 'וכי יפתח איש 30
בור או כי יכרה איש בור, ונפל שמה שור או חמור, ודורשת, שור 31
ולא אדם חמור ולא כלים, מבאן אמרו, שאם נפל לתוכו של הבור 32
שור וכליו – כגון העול והמחרשה, ומת השור ונשתברו כליו, או 33
שנפל לבור חמור וכליו – כגון האוכף שעל גבו או תבילת בגדים 34
שנשא עליו, ומת החמור ונשתברו כליו, חייב חופר הבור בתשלום 35
הנזק על הקהמה שמתה, ופטור על הכלים שניזוקו, מאחר שמיעטה 36
התורה את הבור מתשלום נזקי כלים. 37
מוסיפה הברייא, הא למה זה דיומה – לאיזה ענין יש לדמות את 38
החופר בור ברשות הרבים, לאבנו וסבינו ומשאו שהניחן ברשות 39
הרבים והזיקו, שכשם שאדם המניח תקלה ברשות הרבים פטור הוא 40
על נזקי כלים, כך החופר בור פטור על נזקי כלים. 41
מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד את דין החופר בור מן המניח תקלה, 42
הרי אדרבה, מה דומה לזה מבעי ליה – היה לברייא לומר שיש 43
לדמות לדין המניח תקלה ברשות הרבים, ומה השור ונשתברו כליו, או 44
החופר בור מפורש הוא בתורה, בעוד שדין המניח תקלה אינו מפורש. 45
ומתרצת, אלא מאי דומה לזה אבנו וסבינו ומשאו שהניחן ברשות 46
הרבים והזיקו – אכן זו היא כוונת הברייא, שיש ללמוד דין המניח 47
תקלה ברשות הרבים מדין החופר בור, שכשם שהחופר בור פטור על 48
נזקיכלים, אף במניח תקלה הדין כן. 49
מסיימת הברייא, לפיכך, אם תמיח צלוחיתו באבן חייב, דהיינו, 50
אם הניח אדם את אבנו ברשות הרבים, ובא אדם אחר שצלוחיתו בידו 51
ונתקל בה, ונשברה צלוחיתו מאבן זו, חייב המניח את האבן בתשלום 52
נזקי הצלוחית. 53
ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להקשות מדברי הברייא על רב 54
ושמואל: מן הירשא של הברייא קשיא לרב, שהרי מבואר בה 55
שאדם המניח תקלה ברשות הרבים דינו כחופר בור, ופטור הוא על 56

מִשְׁפַּחַת לָהּ אִי בִשְׁעַת נְפִילָה אִי לְאַחַר נְפִילָה – אמנם לגבי נשבר
 כדו ניתן לבאר את מחלוקתם בין לענין אם ניוזק ממנו אדם בשעת
 נפילה, ובין אם ניוזק מחרסיו לאחר נפילה, אִלּוּ לגבי נפל גִּמְלוֹ,
 בְּשִׁלְמָא לְאַחַר נְפִילָה מִשְׁפַּחַת לָהּ – לגבי לאחר נפילה ניתן לבאר
 את מחלוקתם בְּמִפְקִיר נְבָלָתוֹ – באופן שנפל הגמל ומת, ולא פינודו
 בעליו משם אלא הפקיר את נבלתו, ובא אדם אחר ונתקל בה ניוזק,
 אִלּוּ בִשְׁעַת נְפִילָה הֵיכִי מִשְׁפַּחַת לָהּ – אך כיצד ניתן לבאר את
 מחלוקתם לגבי שעת נפילת הגמל, הרי אף לדעת הסובר שאדם
 שנתקל פושע הוא מאחר שהיה לו להתבונן, מכל מקום אנוס הוא על
 התקלות בהמתו, שכן מה יכול היה לעשות.
 מתרצת הגמרא: אִמְר רב אחא, הברייטא עוסקת בַּגְנוֹן דְּעֵבְרָה בְּמִיָּא
 דְּרַךְ שְׁעֵתָא דְּנִתְרָא – שהעביר אותו אדם את הגמל במים במקום
 שבו גדל הנדר ומכסה את הדרך, ומאחר שלא ניתן היה לראות את
 הדרך נתקל הגמל ונפל, ועל כן סובר רבי מאיר שיש לחייב את בעליו
 על כך שפשע והוליכו בדרך כזו.
 מבררת הגמרא: הֵיכִי דָמִי, אִי דְאִיָּא דְרָבָא אַחֲרִינָא – אם יכול היה
 להוליד את גמלו בדרך אחרת שאינה מכוסה במים, אם כן פּוֹשַׁע הוּא,
 ואף חכמים מודים שיש לחייבו על כך, וְאִי דְרָבָא דְרָבָא אַחֲרִינָא –
 ואם לא היתה דרך אחרת שיכול היה לילך בה, אם כן אָנוּס הוּא, ואף
 לדברי רבי מאיר יש לפטור. אִלּוּ מִשְׁפַּחַת לָהּ דְאִתְקִיל וְאִתְקִילָה
 בְּיָה גִמְלוֹ – אלא האופן שיש להעמיד בו את הברייטא, כגון שהלך
 האדם בדרך וגמלו אחרייו, ולא התבונן האדם בדרכו ונתקל, ומחמת
 התקלות זו נתקל בו אף הגמל ונפל ומת, ובאופן כזה נחלקו רבי מאיר
 וחכמים, שלדעת רבי מאיר הנתקל פושע הוא, ועל כן יש לדונו כפושע
 אף לגבי התקלות הגמל, ואם ניוזק אדם אחר מן הגמל עליו לשלם את
 נזקו, ולדעת חכמים אין הנתקל פושע, ועל כן יש לפטורו אף על הנזק
 שנגרם מן הגמל.
 מאחר שנתבאר בדברי אביי שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אף בדין
 מפקיר נזקיו, מבררת עתה הגמרא: מִפְקִיר נִזְקֵי מֵאִי מִתְּבוּכִין אִיָּא.
 דהיינו, הרי לשון רבי יהודה במשנתנו כך הוא 'מתכוין חייב באינו
 מתכוין פטור', וכיצד ניתן לבאר את דבריו לענין מפקיר נזקיו לאחר
 נפילה. אִמְר רב יוסף, כוונת רבי יהודה בְּמִתְּבוּכִין לְזִבּוֹת בְּחֶרְסִיָּה –
 שאם נתכוין בעל הכד לזכות בחרסים השבורים לאחר הנפילה, דהיינו,
 שלא נתכוין להפקירם, חייב הוא על נזקיהם, שכן ממונו הוא, אך אם
 הפקירם ואין כוונתו לזכות בהם, פטור על נזקיהם, מאחר שאינם שלו.
 וְכֵן אִמְר רב אשי, בְּמִתְּבוּכִין לְזִבּוֹת בְּחֶרְסִיָּה.
 הגמרא מביאה דעה נוספת בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה: רַבִּי
 אֶלְעָזָר אִמְר, בִּשְׁעַת נְפִילָה מִחְלוּקָתָא – לא נחלקו רבי מאיר ורבי
 יהודה אלא באופן שהזיק הכד בשעת נפילתו, שבוה נחלקו האם
 הנתקל פושע הוא או לא.
 מבררת הגמרא: אִכְּל באופן שהזיק שברי הכד לְאַחַר נְפִילָה, מֵאִי –
 מה יחא הדין בזה, דְּבָרֵי הַכֵּל פְּטוּר – האם יודו הכל שפטור על
 נזקיהם, אי אפשר לומר כן, וְהָאִי אִיָּא רַבִּי מֵאִיר דְּמִתְּחִיב – שהרי
 מצינו בברייטא שמחייב רבי מאיר את מי שנפל כדו ולא סילקו אף
 בהזיק שלאחר נפילה. אִלּוּ מֵאִי בהכרח צריך לומר שבנזק שלאחר
 נפילה דְּבָרֵי הַכֵּל חֵיב, גם כן אי אפשר לומר, וְהָאִי אִיָּא דְרַבִּין
 דְּפִטְמָרִי – שהרי חכמים בברייטא נחלקו על דברי רבי מאיר, ופוטרים
 אף באופן שהזיקו השברים לאחר הנפילה. אִלּוּ מֵאִי כוונתו של רבי
 אלעזר שהעמיד את מחלוקתם בִּשְׁעַת נְפִילָה, כוונתו שנחלקו אִי
 בִּשְׁעַת נְפִילָה, וְקִשְׁמִשְׁעָא לִי בְּדִמְיָאֵי שנחלקו בשני ענינים, ולא כפי
 שמשמע מפשטות דברי הברייטא שנחלקו רק באופן שהיה ההזיק
 לאחר נפילה.

שְׁפָטוּר הוא מְדִינֵי אֲרָם – שלא ניתן לתובעו ממון בבית דין, וְחֵיב
 בְּרִינֵי שְׁמִים – אינו נפטר מדין שמים עד שישלם הנזק, מאחר שלא
 סילק את התקלה לאחר הנפילה.
 וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר, בְּדִין אִכְּנוּ סָבִינוּ וּמִשְׁאֵל שְׁהִנִּיחַן בְּרֵאשׁ
 גָּנוּ, וְנִפְּלוּ בְּרוּחַ מְצִיחָה וְהִזִּיקוּ, שְׁהוּא חֵיב בתשלום נזקיהם, מאחר
 שפשע בכך שהניחם במקום שיכולים ליפול ברוח מצויה, ואין הדבר
 דומה לאדם שנתקל בדרך ונשבר כדו או נפל גמלו, שאינו פושע
 בתקלה זו.
 וּמוֹדָה רַבִּי מֵאִיר לְרַבִּין, בְּדִין אִדָּם הַמַּעֲלָה קִנְקִנִין עַל חֲנֹג עַל מִנָּת
 לְנִגְנֹן וְלִיבִישָׁם, וְנִפְּלוּ בְּרוּחַ מְצִיחָה מְצִיחָה וְהִזִּיקוּ, שְׁהוּא פְּטוּר
 מתשלום הנזק, שמאחר ונפלו ברוח שאינה מצויה, לא היה לו
 להעלות זאת על דעתו, ואנוס הוא בתקלה זו.
 ויש ללמוד מדברי הברייטא שאף חכמים מחייבים את המניח תקלה
 בפשיעה, ומאידך, אף רבי מאיר פוטר את המניח תקלה באנוס, ולא
 נחלקו אלא באופן שנתקל בדרך ונשבר כדו או נפל גמלו, האם יש
 לחייבו בתקלה זו מאחר שהיה לו להתבונן בדרכו ופושע הוא, או
 שאינו פושע בכך ופטור.
 וממילא, לא ניתן לבאר את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה במשנתנו
 באופן שנשבר כדו באנוס, מאחר שבוה גם רבי מאיר מודה שפטור
 הוא.
 ומחמת קושיא זו, מבארת הגמרא את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה
 במשנתנו באופן אחר: אִלּוּ אִמְר אַבְבִּי, בְּתַרְתִּי פְּלִיגִי – רבי מאיר
 ורבי יהודה נחלקו במשנה בשני ענינים, פְּלִיגִי בִּשְׁעַת נְפִילָה – נחלקו
 באופן שהזיק הכד בשעת נפילתו, וְפְּלִיגִי לְאַחַר נְפִילָה – וכמו כן
 נחלקו אף באופן שנשבר הכד ברשות הרבים, ולא סילק בעל הכד את
 השברים, ונתקל אדם בהם לאחר זמן.
 ומבארת הגמרא את סברות המחלוקת: פְּלִיגִי בִּשְׁעַת נְפִילָה, בְּדִין
 אִדָּם הַמַּהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְנִתְקַל, ונפל הכד מייד ונשבר, האם פּוֹשַׁע הוא
 בכך שלא התבונן בדרכו או לא. מֵר – רבי מאיר) סָבֵר שאדם הַנִּתְקַל
 פּוֹשַׁע הוּא בכך שלא התבונן, ולפיכך אם הזיקו שברי כדו בשעת
 הנפילה חייב בתשלום הנזק. וְיֵאָר – רבי יהודה) סָבֵר, שאדם הַנִּתְקַל
 לֹא פּוֹשַׁע הוּא, מאחר שאין דרך בני אדם להתבונן בהליכתם,
 ולפיכך פטור הוא אם הזיקו שברי הכד בשעת נפילה.
 וכמו כן פְּלִיגִי רבי מאיר ורבי יהודה באופן שהזיקו שברי הכד לְאַחַר
 הַנְּפִילָה, בְּדִין אִדָּם הַמַּפְקִיר את נִזְקֵי ברשות הרבים, האם חייב הוא
 באחריותם או לא. מֵר – רבי מאיר) סָבֵר, שאדם הַמַּפְקִיר את נִזְקֵי
 ברשות הרבים חֵיב באחריותם, שאם לא סילקם וניזוק בהם אדם, חייב
 המפקיר בתשלום הנזק. וְיֵאָר – רבי יהודה) סָבֵר, שהמפקיר נזקיו
 פְּטוּר מאחריותם, שאם ניוזק בהם אדם, פטור המפקיר מתשלום הנזק.
 מבררת הגמרא: וּמִמֵּאִי – מנין לו לאביי שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה
 בשני ענינים שונים, מִדְּקִתְנִי במתניתן תַּרְתִּי – שני אופנים שניזוק
 אדם, האחד, שהוֹחֵלֵךְ אַחֵר בְּמִיָּם, והשני, אִי שִׁלְקָה בְּחֶרְסִיָּה.
 שלבאורה יש להקשות הרי זה חֵינֵנו תָּךְ, ומה צורך יש בשתי דוגמאות
 לנזק. אִלּוּ לֹא הָבָא קְאָמֵר – בהכרח צריך לומר שכונת המשנה כך
 היא, שאם הוֹחֵלֵךְ אַחֵר בְּמִיָּם בִּשְׁעַת נְפִילָה של הכד, אִי שִׁלְקָה אִדָּם
 בְּחֶרְסִיָּה לְאַחַר נְפִילָה, בשני אופנים אלו נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה
 אם חייב בעל הכד או לא.
 מקשה הגמרא: וּמִדְּקִתְנִי בְּתַרְתִּי – מאחר שנתבאר שנחלקו
 במשנה בשני ענינים, מסתבר לומר שבְּחֶרְסִיָּה נִמִּי בְּתַרְתִּי – נחלקו
 בשני ענינים אלו, בשעת נפילה ולאחר נפילה, ואם כן יש להקשות,
 הרי הברייטא עוסקת באופן שנשבר כדו או נפל גמלו, וכיצד ניתן
 לבאר שנחלקו בשניהם בשעת נפילה ולאחר נפילה, בְּשִׁלְמָא בְּדִין

בבא קמא. המניח – פרק שלישי דף כט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסז רש"י תוספות

פסור מדיני אדם. כדמפרש לקמן וחיוב בדיני שמים. משום דלא סליק ברוח שאין מצויה. דאגוס הוא: אלא אמר אבי בתרתי פליגי. במתני' כשהזיק חבר בשעת נפילה ופליגי כשהזיק בתרסי לאחר נפילה: במפקדון נקיון. כגון זה דמסתקמא מפקדון לתרסי ור"מ סבר מפקדון נקיון חיוב דבור שחיבה עליו תורה בבזר ברה"ר דתפקד הוא חיבה ור' יהודה דסבר פטור וס"ל דהפקדון רשותו ולא הפקדון

פסור מדיני אדם וחיוב בדיני שמים ומודים חכמים לר"מ באבנו סבינו ומשאוי שהניחין בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו שהוא חיוב ומודה ר"מ לרבנן במעלה קנקנין על הגג ע"מ לנגב ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור אלא אמר אבי בתרתי פליגי פליגי בשעת נפילה ופליגי לאחר נפילה פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע מר סבר נתקל פושע הוא ומ"ס נתקל לאו פושע הוא פליגי לאחר נפילה במפקדון נקיון מר סבר מפקדון נקיון חיוב ומר סבר פטור וממאי מודקתני תרתי הוחלק אחד במים או שלקה בתרסית היינו חד אלא לאו ה"ק הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בתרסית לאחר נפילה ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי בשלמא כדו משפחת לה או בשעת נפילה או לאחר נפילה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משפחת לה במפקדון נבלתו אלא בשעת נפילה היכי משפחת לה אמר רב אחא כגון דעברה במאי דרך שרעתא דנהרא ה"ד אי דאיבא דרפא אחרניא פושע הוא ואי דליבא דרפא אחרניא אגוס הוא אלא משפחת לה דאתקיל ואתקילה ביה גמלא מפקדון נקיון מאי מתפדיון איבא אמר רב יוסף במתפדיון לזכות בתרסיה וכן אמר רב אשי במתפדיון לזכות בתרסיה רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת אבל לאחר נפילה מאי דברי חבל פטור והא איבא ר"מ דמחייב אלא מאי דברי הפל חיוב והא איבא רבנן דפטרי אלא מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקממשמע לן בראשני ורבי

לא

רב אשי במתפדיון לזכות בתרסיה רבי אלעזר אמר בשעת נפילה מחלוקת אבל לאחר נפילה מאי דברי חבל פטור והא איבא ר"מ דמחייב אלא מאי דברי הפל חיוב והא איבא רבנן דפטרי אלא מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקממשמע לן בראשני ורבי

מדקתני תרתי. וא"ת והיכי דייק אבי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילה פשיעה הא אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא איצטרך למיתני תרתי שלא תאמר דוקא בשעת נפילה מחייב ר"מ משום דנתקל פושע הוא ונתקלה היתה שלו עדיון אבל אחר נפילה שכבר הפקדון נתקלה פטר ר"מ אע"י דפושע הוא כמאן דפטר בזר ברשות הרבים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה צריך להשיענו כיון דבהדיא תנן סתמא לקמן דבזר ברשות הרבים חיוב:

מדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי. וא"ת ומכריתא נמי יש לחוכיח דבתרתי פליגי מדקתני ולא סלקא ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חיוב בדיני שמים לרבנן דאית להו נתקל אגוס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדקתני מודים חכמים באבנו סבינו ומשאוי דלא מצי קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקדון נקיון איב' אפי' נזק בהפקדון אבנו סבינו ומשאוי לא יתיישב דאי מודים ברוח מצויה דחיב ושאין מצויה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמכריתא לא מצי למידק כלל דאיבא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה וחדר טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד באבנו אם תפול ברוח מצויה ובקנקנים כדי שלא ישרבו מניחים בענן שלא יפלו ברוח מצויה:

הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בתרסי אחר הנפילה. הי' דמיל איבא אלא דנקט הכי משום דסתם תרסיס מפקדון להו כדמוכח והיא דנקנים ומים לא מפקדון להו בולי האי ועוד דרב אוקי למים דמתניתין בדלא אפקרינו ובי פליגי בדלא אפקרינו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שדם שלו ויש לו פנאי לסלק אבל בפלוגתא דלאחר נפילה במפקדון נקיון לאו דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פטור ר"י משום דהיו בור דלית ליה בעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקדון נקיון חיוב:

אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משפחת לה. דפליגי כגון שהפקדון נבלתו אחר נפילהה כפשיעה כגון שהזליכה במקום שיש לחוש שהפול אלא בשעת נפילה היכי משפחת לה דלפלגו בעין פלוגתא דפליגי בנתקל וא"ת ולזקי פלוגתיהו דשעת נפילה אפדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בתרסי לאחר נפילה וי"ל דהא משום דסתם תרסיס מפקדון להו וסתם נבלה לא מפקדון לה בתרסיס ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק ודואיל וכן הוא אי מוקמינו לכדו בשעת נפילה איב' מיירי כדו בתרתי ומכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אבל לאחר נפילה מאי. בי מפקדון נקיון לאחר נפילה פשיעה מאי דברי חבל פטור הא איבא רבי מאיר דמחייב ע"כ אפילו הפקדון דאם לא הפקדון לא פטרי רבנן דעליה רמי לסלוקי: אלא מאי ד"ה חיוב הא איבא רבנן דפטרי. ה"מ לדחוי' דלא פטרי רבנן אלא היבא דאגוס הוא אבל לאחר נפילה פשיעה מחייב אבל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מתולקת לא היה פליגי במידי אדרבי אלעזר ומתוך הלשון משמע שקבא לחלוק על דברי אלעזר:

ורבי

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חיוב כל כמה דלא היה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקדון נקיון ואפי' לאחר נפילה פשיעה כגון ששיבר במתפדיון דרבנן דפטרי ס"ל דלא חיבה תורה אלא בור דאית ליה בעלים כגון הפקדון רשותו ולא הפקדון בורו או חפר בור סמוך להדי' וכן משמע לישנא מר סבר מפקדון נקיון חיוב ומים מפקדון נקיון פטור משמע דבכל מפקדון נקיון פליגי אפי' לאחר נפילה פשיעה ועוד דקאמר לקמן מפקדון נקיון מאי מתפדיון איבא דאיבא דפרש במתפדיון ושיבר כמו שפירש על שעת נפילה ולא בעי לאוקמי אבי פלוגתיהו בלאחר נפילה בנתקל פושע דלרבי מאיר דפושע הוא חיוב דהיו מפקדון נקיון לאחר נפילה פשיעה ולרבנן דלאו פושע הוא פטור דהיו מפקדון נקיון לאחר נפילה אגוס וכן אית ליה לר' יוחנן בסמוך משום דמתני' מוכחא דבתרתי פליגי ולא היה זה בתרתי אלא בחד דחד טעמא הוא והשתא נמי תרי מודים דקתני בברייתא חד קאי אשעת נפילה ומודים חכמים לר"מ באבנו וסביתו ומשאוי דנפלו ברוח מצויה שהוא חיוב אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק אבל ברוח שאין מצויה היה פטור אע"י דלא אפקריה דסתם אבנו כו' לא מפקדון להו כי נפלו שאין מתקלקלן בנפילתם ומשום דלא היה לו פנאי לסלק מיפטר דאי היה לו פנאי לסלק היה מחייב אפי' ברוח שאין מצויה דכיון דלא אפקרינו עליה ידיה לסלוקיהו כדאמר בסמוך דמתפדיון לזכות בתרסי ואפי' נתנו אחר שם כדאמרין בהפך (לקמן דף מז: ושם) בעל השור חיוב בנזק חבר ובעל חצר חיוב בנזק הבזר ובשמעתין אמר גבי גל דאם הפכה בפחות מג' אם נתפדיו לזכות בה חיוב אע"פ שהוא לא עשה בור זה כיון דידיה הוא עליה ידיה רמי לסלוקי ואידך מודים קאי אפלוגתיהו דלאחר נפילה מודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין ונפלו ברוח שאין מצויה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהיו מפקדון נקיון לאחר נפילה אגוס ומצי אמר האי ביקא לאו אגא ברייתיה כיון דבאגוס נעשה ולכן נקט קנקנין שמשפדיון בנפילתם וסתמא מפקד' להו: בשעת נפילה מחייב ר"מ משום דנתקל פושע הוא ונתקלה היתה שלו עדיון אבל אחר נפילה שכבר הפקדון נתקלה פטר ר"מ אע"י דפושע הוא כמאן דפטר בזר ברשות הרבים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה צריך להשיענו כיון דבהדיא תנן סתמא לקמן דבזר ברשות הרבים חיוב:

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דיה פטור בו. ה"מ למפקר מבריותא גופה בין דבשעת נפילה פטור משום דאנוס הוא איכ לאחר נפילה מחייב ר"מ אף על גב דהוה לאחר נפילה אנוס וא"כ היכי קתני ומודה ר"מ במעלה קנקנים כי אמאי פטור והא ר"מ לאחר נפילה אנוס נמי מחייב וליכא למימר דאיידי בשעת נפילה דא"כ מה לו להזכיר קנקנים לא תהי ליה למימר טפי אלא

ומודה ר"מ בשעת נפילה דפטור משום דאנוס הוא:

בי פליגי אליבא דרבנן. לא בעי למימר איפכא דפליגי אליבא דר"מ ומאן דפטור אמר לך דיע"כ לא מחייב ר"מ אלא משום דפושע הוא וכי פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר במפקר נקזי דאנוס דקום ליה בדמפקר נקזי דפשיעה פליגי:

תסתמים דר' אלעזר הוא דאמר תיב. במפקרנא לא קיימא הכי והא דלא פריך מההיא דרבי אלעזר דלעיל משום דאין לחכיח ממילמיה דר"א לחידה דפטרי רבנן במפקר נקזי אפילו לאחר נפילה פשיעה אם לא מוכח דפליגי אדרבי יוחנן בדפ"ל ומיהו מר' יוחנן קשה אמאי לא פריך מההיא דלעיל דאית ליה מפקר נקזי דעלמא חייב לרבנן ויל משום דלא מפרשא בהדיא אלא מותר קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן להכי שביק לה ומייתי מילתא דמפרשא טפי בהדיא:

אלא אמר רב אשי כשהפכה פחות מג'. מכאן אין לדקדק דלא בעי הנגהה ג' טפחים

דכי מתבטון קני בהגבהה פחות מג' דשאני הכא משום דאפילו חבטה בהפקר קני א"נ משום דהוה האי גלל כבלי וקני ליה כלי א"נ כשמוגהה בידו דכיון שהוה בידו קני פחות מג' וכך איתא בריש אלו נגרות (כתובות דף לא.) והא דאמר בפרק חלוץ (עירובין דף עט.) ושם גבי חבית של שתופי מבואות צריך שיגביה טפח שאני שתופי מבואות דרבנן תדע דהתם לא להשימיענו דין הנגהה בכל מקום קאתי:

אלא ר' יוחנן דאמר חייב. מ"מ איצטריך לפרש לפי שאין דרכן של בני אדם להתחבך בכתלים לפרש מתניתין אפילו כמאן דמחייב בור ברשותו ושמוא רבי יוחנן בבור ברשותיה נמי מחייב דאיכא דסביר הכי בפרק הפרה (לקמן דף ג.) לא

למוצא בור מוגלה וטמאה וחור והפרה דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה פגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתבטון לזכות בה

הא אין מתבטון לזכות בה לא לזקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתבטון לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשייתה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר

פטור וכי א"ר יוחנן הכי והתני המצניע את הקוץ ואת הכולכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שגפול לרשות הרבים והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהוויא ליה בור ברשותו מפלל דחייבא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקר נקזי חייב לא לעולם אימא לך מפקר

נקזי פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחבך בכתלים וכי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מודקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מפלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מודקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מפלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל דמפקר נקזי דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקר נקזי דעלמא מחייב

איתמר מפקר נקזי רבי יוחנן ור"א חד אמר תיב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטור כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטור כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקר נקזי דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקר נקזי דעלמא מחייב תסתים דר"א הוא דאמר תיב

דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וימינו

שעות] ולמעלה תסתים וכי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן ההופך את הגלל ברה"ר והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר ר"א לא שנו אלא שנתבטון לזכות בהן אבל לא נתבטון לזכות בהן פטור אלמא מפקר נקזי פטור אמר רב אדא בר אבהו שהחזירה למקומה אמר רבינא מושל דרב

אדא בר אבהו למה הדרב דומה למוצא בור מוגלה וכסוה וחור וגילתו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא

למוצא בור מוגלה וטמאה וחור והפרה דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה פגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתבטון לזכות בה

הא אין מתבטון לזכות בה לא לזקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתבטון לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשייתה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר

פטור וכי א"ר יוחנן הכי והתני המצניע את הקוץ ואת הכולכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שגפול לרשות הרבים והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהוויא ליה בור ברשותו מפלל דחייבא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקר נקזי חייב לא לעולם אימא לך מפקר

נקזי פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחבך בכתלים וכי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מודקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מפלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מודקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מפלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל דמפקר נקזי דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקר נקזי דעלמא מחייב

איתמר מפקר נקזי רבי יוחנן ור"א חד אמר תיב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטור כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטור כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקר נקזי דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקר נקזי דעלמא מחייב תסתים דר"א הוא דאמר תיב

דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וימינו שעות] ולמעלה תסתים וכי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן ההופך את הגלל ברה"ר והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר ר"א לא שנו אלא שנתבטון לזכות בהן אבל לא נתבטון לזכות בהן פטור אלמא מפקר נקזי פטור אמר רב אדא בר אבהו שהחזירה למקומה אמר רבינא מושל דרב

אדא בר אבהו למה הדרב דומה למוצא בור מוגלה וכסוה וחור וגילתו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מוגלה וטמאה וחור והפרה דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה פגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתבטון לזכות בה

הא אין מתבטון לזכות בה לא לזקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתבטון לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשייתה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור וכי א"ר יוחנן הכי והתני המצניע את הקוץ ואת הכולכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שגפול לרשות הרבים והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהוויא ליה בור ברשותו מפלל דחייבא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקר נקזי חייב לא לעולם אימא לך מפקר נקזי פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחבך בכתלים וכי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

לא תימא מתני' ר"מ היא. גבי שני קדרים קאי לקמן בהאי פרקין טרף לא. אלא תיב קמ"ל. ר' יוחנן דמפקר נקזי דהכא. דתחלתו אנוס הוא דפטרי רבנן אבל מפקר נקזי דעלמא כגון שהשליכו מדעת וכגון בור ברשות הרבים מחייב וד"ק לאחר נפילה מחלוקת כלומר האי מחלוקת דפליגי ר"מ ורבנן בהפקר נקזי לאחר נפילה הוא שתחילתו ע"י נפילה אבל ע"י השלכה לא פליגי ולא תידוק מרבי יוחנן

דבשעת נפילה לא פליגי אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי. דהשקא בהפקר נקזי הכא ע"י אנוס מתחילה מחייב כ"ש הפקר שתחילתו כרצון: בור ברה"ר. אלמא סבירא ליה לר"א דחייבא דבור ברה"ר היא: משש שעות ולמעלה. אין חזקן ברשותו (דאע"ג) דאיתיה אסור בהנאה ונעשו הקרוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בכל

נראה וכל ימצא: ההופך את הגלל. וכל המופקר ברה"ר ודכחו ממוקם למקום: חייב בנקול. דקנייה בהגבהה ממונו הוא: שנתבטון לזכות בו. כשהגביהו ותיב משום ממונו דלאחר שקנייה אע"פ שהגביהו שם לא הפקירו אלא נתבטון לזכות משם לאחר זמן: אבל לא נתבטון לזכות בה. לכשהגביהו: פטור. ואע"ג דכרה בור ברה"ר

כשהפכו ונתקל האדם במקום שזרקו שם ואם היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה אלמא לר"א בור ברה"ר פטור והוא הדין למפקר נקזי דהא מאן דמחייב מבור ברה"ר וליף לה שלא תהיה שלו מעולם: שתחזירה למקומה. דלא כרה בור ודיו כמי שלא נגע בה מעולם דלאו בורה בור הוא: ודיו ונעלה. דפטור: וקשה ליה ברשותיה. ומחייב והאי נמי כשהגביהו אסתלקו מעשה ראשון ונסתם הבור וכשחור והשליכו

הוה ליה בורה אלא אמר רב אשי. הא דמוקי רבי אלעזר למתניתין הכא לא נתבטון לזכות בה פטור: כשהפכה לפחות מג'. דמתחילה לא הגביה שלשה הלכך לאו הנגהה היא דכבור פתוח דמי ולא נסתם הבור מעולם ויזין דלא נתבטון לקנותה דליכא לחיוביה משום ממונו משום בורה בור נמי לא תחייביה ומיהו היכא דנתבטון לזכות מחייב משום ממונו דאיכא למיד חבטה בפקר קני כלא הנגהה בפקר חבית והעליה

(כ"מ דף קיח.) ואע"ג דלא נתבטון. דהואיל וסבירא ליה דמפקר נקזי חייב: המצניע את הקוץ ואת הכולכית. ברה"ר והגודר גדרו בקוצים. שעשה גדר של קוצים דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב וגדר אבניו נהרסה (משלי כד.) וגדר. אבנים שגפול לרה"ר בו: לא שנו. דגודר בקוצים חייב: אלא במפריח. ראש קוצותיה ברה"ר דה"ל בור ברה"ר: אבל צמצמן. לתוך שלו דה"ל בור ברשותו ואע"ג דהפקר רשותו שהקוצה לרה"ר פטור: להתחבך בכתלים. וזה שנתחבך ודיוק משונה הוא ומפריח

היינו טעמא דחייב שחרי ממונו הוא ולא הפקירן והפריחו למקום מהלך בני אדם: וכי אמר רבי יוחנן הכי. דמפקר נקזי פטור: בור ברה"ר. אלמא חייבא דבור ברשות הרבים הוא: משום

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מודקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מפלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מודקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מפלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל דמפקר נקזי דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקר נקזי דעלמא מחייב

איתמר מפקר נקזי רבי יוחנן ור"א חד אמר תיב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטור כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטור כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקר נקזי דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקר נקזי דעלמא מחייב תסתים דר"א הוא דאמר תיב דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וימינו שעות] ולמעלה תסתים וכי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן ההופך את הגלל ברה"ר והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר ר"א לא שנו אלא שנתבטון לזכות בהן אבל לא נתבטון לזכות בהן פטור אלמא מפקר נקזי פטור אמר רב אדא בר אבהו שהחזירה למקומה אמר רבינא מושל דרב

אדא בר אבהו למה הדרב דומה למוצא בור מוגלה וכסוה וחור וגילתו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מוגלה וטמאה וחור והפרה דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה פגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתבטון לזכות בה

הא אין מתבטון לזכות בה לא לזקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתבטון לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשייתה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור וכי א"ר יוחנן הכי והתני המצניע את הקוץ ואת הכולכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שגפול לרשות הרבים והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהוויא ליה בור ברשותו מפלל דחייבא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקר נקזי חייב לא לעולם אימא לך מפקר נקזי פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחבך בכתלים וכי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

ורבי יוחנן אמר לאחר נפילה מחלוקת אבל בשעת נפילה מאי דברי הכל פטור והא מודקאמר רבי יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מפלל דרבי מאיר מחייב אלא מאי דברי הכל חייב והא מודקאמר ר' יוחנן לקמן לא תימא מתניתין ר"מ היא דאמר נתקל פושע הוא מפלל דפטרי רבנן אלא הא קמ"ל דמפקר נקזי דהכא הוא דפטרי רבנן דאנוס הוא אבל מפקר נקזי דעלמא מחייב

איתמר מפקר נקזי רבי יוחנן ור"א חד אמר תיב וחד אמר פטור לימא מאן דמחייב כר"מ ומאן דפטור כרבנן אליבא דר"מ כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטור כרבנן ומאן דמחייב אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא פטרי רבנן אלא במפקר נקזי דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקר נקזי דעלמא מחייב תסתים דר"א הוא דאמר תיב דאמר רבי אלעזר משום רבי ישמעאל שני דברים אינן ברשותו ואלו הן בור ברשות הרבים וימינו שעות] ולמעלה תסתים וכי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר איפכא דתנן ההופך את הגלל ברה"ר והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר ר"א לא שנו אלא שנתבטון לזכות בהן אבל לא נתבטון לזכות בהן פטור אלמא מפקר נקזי פטור אמר רב אדא בר אבהו שהחזירה למקומה אמר רבינא מושל דרב

אדא בר אבהו למה הדרב דומה למוצא בור מוגלה וכסוה וחור וגילתו א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מי דמי התם לא אסתלק להו מעשה ראשון הכא אסתלק להו מעשה ראשון הא לא דמי אלא למוצא בור מוגלה וטמאה וחור והפרה דאסתלקו להו מעשה ראשון וקיימא לה ברשותו אלא אמר רב אשי כשהפכה לפחות משלשה ומאי דוחקיה דר"א לאוקמיה פגון שהפכה לפחות מג' וטעמא דכי נתבטון לזכות בה

הא אין מתבטון לזכות בה לא לזקמה למעלה מג' ואע"ג דלא נתבטון לזכות בה חייב אמר רבא מתני' קשייתה מאי אריא הפך לתני הגביה אלא ש"מ כל הפך למטה משלשה הוא ומדרבי אלעזר אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור וכי א"ר יוחנן הכי והתני המצניע את הקוץ ואת הכולכית והגודר גדרו בקוצים וגדר שגפול לרשות הרבים והוצק בהן אחר חייב בנקול ואמר רבי יוחנן לא שנו אלא במפריח אבל במצמצם פטור מצמצם מאי טעמא פטור לאו משום דהוויא ליה בור ברשותו מפלל דחייבא דבור ברשות הרבים הוא אלמא מפקר נקזי חייב לא לעולם אימא לך מפקר נקזי פטור ומצמצם מ"ט פטור משום דאתמר עלה אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחבך בכתלים וכי אמר ר' יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב אלא לעולם רבי יוחנן אמר חייב ומדרבי יוחנן אמר חייב ר"א אמר פטור והאמר ר"א משום

בבא קמא דף כט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קסט

הגמרא מביאה דעה נוספת בביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה:
וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, לְאַחַר נִפְלִיָה מַחְלֻקָתָא – לֹא נַחֲלֹק רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי
יְהוּדָה אֲלָא בְּאוּפֵן שְׁחִיקוּ שְׂרִי הֵכָד לְאַחַר הַנִּפְלִיָה.
מִבֵּרְרַת הַגְּמָרָא, אֲכַל אִם הוּיָק הֵכָד בְּשַׁעַת נִפְלִיָה, מָאִי – מָה יֵהָא
הַדִּין בּוּזָה, דְּבָרֵי חֶבֶל פְּטוּר – הָאִם יִיְדוּ הַכֵּל שְׁפִטוּר, אִי אִפְשָׁר לּוֹמַר
כֵּן, וְהָאִי מִדְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמְּנָא – שְׁהָרִי מְדַבְּרִי רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁאִמְר
לְהֵלֵן (לֹא). לֹא תִּימָא מִתְּנִיתִין רַבִּי מֵאִיר הוּא דְּאָמַר נִתְקַל פּוֹשַׁע
הוּא – שְׁאִין לְהַעֲמִיד אֶת הַמְּשֻׁנָּה שֶׁם כִּדְעַת רַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שְׁאִדִּם
הַנִּתְקַל פּוֹשַׁע הוּא, מְכַלְל – יֵשׁ לְלַמּוּד מִכָּךְ, דְּרַבִּי מֵאִיר מְחִיבֵי אִם
הוּיָק הֵכָד בְּשַׁעַת נִפְלִיָה.
וְאֵלָּא מָאִי לְדְּבָרֵי חֶבֶל תִּיבֵי הַנִּתְקַל, אִי אִפְשָׁר לּוֹמַר כֵּן, וְהָאִי
מִדְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמְּנָא לֹא תִּימָא מִתְּנִיתִין רַבִּי מֵאִיר הוּא דְּאָמַר
נִתְקַל פּוֹשַׁע הוּא – שְׁהָרִי מְדַבְּרִי רַבִּי יוֹחָנָן לְהֵלֵן שְׁאִי אִפְשָׁר לְהַעֲמִיד
אֶת הַמְּשֻׁנָּה שֶׁם כִּדְבָרֵי רַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁהַנִּתְקַל פּוֹשַׁע הוּא, מְכַלְל
– יֵשׁ לְלַמּוּד, דְּפִתְּרִי רַבְּנָן – שְׁחֻכְמִים סוֹבְרִים שֶׁהַנִּתְקַל אִינוּ פּוֹשַׁע,
וְלִשְׁטֵטֶם יֵשׁ לְפִטוּר אִם הוּיָק הֵכָד בְּשַׁעַת נִפְלִיָה, וְאִם כֵּן, בְּהִרְחָק
שֶׁנַּחֲלֹק הַתְּנָאִים אָף בְּהוּיָק הֵכָד בְּשַׁעַת נִפְלִיָה, וְכִיצַד יִתְכֵּן לּוֹמַר
שֶׁנַּחֲלֹק רַק בְּהוּיָק לְאַחַר נִפְלִיָה.
וּמַחֲמַת קוּשִׁיא זֶה מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּאוּפֵן אַחֵר, שְׁאִכֵּן
גַּם הוּא סוֹבֵר שֶׁנַּחֲלֹק הַתְּנָאִים בֵּין בְּשַׁעַת נִפְלִיָה וּבֵין לְאַחַר נִפְלִיָה,
אֵלָּא הָאִי קָא מְשַׁמְעֵן – אֲלֵא שְׁלִפְכִּיךְ נִקֵּט דְּבָרֵיכִי שֶׁנַּחֲלֹק לְאַחַר
נִפְלִיָה, כִּדִּי לְהַשְׁמִיעַ דְּמִפְּקִיר נִזְקֵי דְּהִכָּא הוּא דְּפִתְּרִי רַבְּנָן – שֶׁרַק
בְּאוּפֵן שֶׁנַּחֲלֹק אִדִּם וְנִשְׁבֵּר כְּדוּ דּוּפְקִירוּ פִּטוּר הוּא מִתְּשֻׁלָּם נִזְקִי,
דְּאִנּוּם הוּא בְּנִפְלִיָה זֶה, אֲכַל אִדִּם הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי דְּעֵלְמָא – שְׁלֹא הִיָּה
אֲנוֹס בִּיצִירַת נֹזֶק זֶה, מְחִיבֵי חֻכְמִים אֶת בַּעַל הַתְּקֵלָה, אָף עַל פִּי
שֶׁהַפְּקִירָה.
הַגְּמָרָא מְבִיָּא מַחְלֻקַּת אֲמוראים בְּדִין אִדִּם הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי: אִתְּרַב –
נִאֲמַרָה מַחְלֻקַּת בְּבֵית הַמְּדוּרָשׁ, בְּדִין אִדִּם הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי בִּרְשׁוֹת
הַרְבִּים, לְאַחַר שֶׁהִנִּחִם שֶׁם בְּפִשְׁעֵהּ. וְנַחֲלֹק בְּדִין זֶה רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי
אֱלֵעָזָר, הֵד אָמַר שְׁחִיבֵי הַמִּפְּקִיר בְּתִשְׁלוּם נֹזֶק תְּקֵלָתוֹ, מֵאַחַר שְׁחִיבָה
תּוֹרָה אֶת הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים אָף שְׁאִין הַבּוֹר בִּרְשׁוֹתוֹ, וְהֵד אָמַר
פְּטוּר, שְׁלֹא חִיבָה תּוֹרָה אֶת הַחוֹפֵר אֲלֵא כִּשְׁהוֹבֵר מִמוֹנוֹ הוּא, אִךְ
כִּשְׁהַפְּקִיר תְּקֵלָתוֹ וְאִנֵּה שְׁלֹו פִּטוּר.
מִבֵּרְרַת הַגְּמָרָא, לִימָא מָאֵן דְּמְחִיבֵי אֶת הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי, סוֹבֵר רַבְּרֵי
מֵאִיר, הַמְּחִיבֵי לַעֲלִי (כַּח): בְּבִרְיָאָה אֶת מִי שֶׁנִּשְׁבֵּר כְּדוּ וְלֹא סִילְקוּ אוּ
נִפֵּל גְּמֻלוֹ וְלֹא הַעֲמִידוֹ, וּמָאֵן דְּפִתְּרִי אֶת הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי, סוֹבֵר רַבְּרֵי
הַפּוֹטְרִים.
דּוּחָה הַגְּמָרָא שְׁאִין הִכְרַח לּוֹמַר כֵּן, אֲלֵא אֱלִיבָא דְּרַבִּי מֵאִיר בּוֹלִי
עֵלְמָא לֹא פְּלִיגִי – בִּשְׁטִית רַבִּי מֵאִיר לֹא נַחֲלֹק הָאֲמוראים, מֵאַחַר
שׁוּדָאִי הוּא סוֹבֵר שְׁאִדִּם הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי חִיבֵי, כִּי פְּלִיגִי אֱלִיבָא דְּרַבְּרֵי
– לֹא נַחֲלֹקוּ אֲלֵא לִשְׁטִית חֻכְמִים, מָאֵן דְּפִתְּרִי רַבְּרֵי – דַּעַת הַפּוֹטֵר
אֶת הַמִּפְּקִיר כַּחֻכְמִים, שְׁפִטְרוּ אֶת זֶה שֶׁנִּשְׁבֵּר כְּדוּ וְלֹא סִילְקוּ, וּמָאֵן
דְּמְחִיבֵי אָמַר לֵךְ אֲנִי דְּאָמַרִי חֻכְמִים, דַּעַךְ כָּאֵן לֹא פְּטַרִי רַבְּנָן – שְׁאִין חֻכְמִים
אֶת דְּבָרֵי אָף כִּשְׁטִית חֻכְמִים, דַּעַךְ כָּאֵן לֹא פְּטַרִי רַבְּנָן – שְׁאִין חֻכְמִים
פּוֹטְרִים אֶת הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים, אֵלָּא כְּמִפְּקִיר נִזְקֵי דְּהִכָּא
– לִגְבִי נִשְׁבֵּר כְּדוּ אוּ נִפֵּל גְּמֻלוֹ בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים, מְשֻׁם דְּאִנּוּם הוּא
בְּנִפְלִיָה זֶה, וְסוֹבְרִים חֻכְמִים שֶׁהַמִּפְּקִיר נִזְקֵי לְאַחַר נִפְלִיָה אֲנוֹס פִּטוּר,
אֲכַל מִפְּקִיר נִזְקֵי דְּעֵלְמָא – לְאַחַר נִפְלִיָה פְּשִׁיעָה, מְחִיבֵי רַבְּנָן אֶת
הַמִּפְּקִיר בְּתִשְׁלוּם הַנֹּזֶק.
נִמְצָא, שֶׁנַּחֲלֹק רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֱלֵעָזָר בְּדִין הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי לְאַחַר נִפְלִיָה
פְּשִׁיעָה לִשְׁטִית חֻכְמִים, הָאִם חִיבֵי עַל נֹזֶק תְּקֵלָתוֹ אוּ לֹא.
הַגְּמָרָא מִבֵּרְרַת מִי הוּא הַמְּחִיבֵי אֶת הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי וּמִי הוּא הַפּוֹטֵר:
תְּסַתִּימִים דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר הוּא דְּאָמַר שֶׁמִּפְּקִיר נִזְקֵי חִיבֵי, דְּאָמַר רַבִּי
אֱלֵעָזָר מְשֻׁם רַבִּי יִשְׁמַעֵאל (פְּסוּחִים ו:), שִׁישְׁנָם שְׁנֵי דְּרָבִים שֶׁמַּעֲיָקֵר
הַדִּין אֵינֶן בִּרְשׁוֹתֵי שְׁלֹ אֲדָרָם, וּמִכָּל מְקוֹם עֲשָׂאֵן חֶבְתִּיב כְּאִילוֹ הֵן

בִּרְשׁוֹתוֹ לְהַתְּחִיב עֲלֵיהֶם. וְאֵלָּו הֵן, הָאִחֵד, בּוֹר בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים, 56
שְׁאִינוּ בִּרְשׁוֹתוֹ שֶׁל הַחוֹפֵר, שְׁהָרִי רְשׁוֹת הַרְבִּים הִיא, וּמִכָּל מְקוֹם עֲשָׂאוֹ 57
הַכְּתוּב בִּרְשׁוֹתוֹ לְהַתְּחִיב בְּנֻקִּים שִׁיאֲרַעוּ בְּבוֹרוֹ, וְהַשְׁנִי, חִמְיָן בְּעֵרֵב 58
פִּסְחָא מְשַׁשׁ [שְׁעוֹת] וְלִמְעָלָה – מִסּוּף שַׁעַת שִׁישִׁית וְהַלֵּאָה, דְּהִינּוּ 59
מִלְּאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, שְׁאִסּוּר הוּא מִן הַתּוֹרָה בְּהִנָּהּ וְאִינוּ בִּרְשׁוֹתוֹ שֶׁל 60
הָאֲדָרָם, וּמִכָּל מְקוֹם עֲשָׂאוֹ הַכְּתוּב כְּאִילוֹ הוּא בִּרְשׁוֹתוֹ לְעַבּוֹר עֲלֵיו בִּבְלִי 61
יִרְאֵה וּבִלִּי יִמְצָא.
וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר, שְׁחִיבָה תּוֹרָה אֶת הַחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוֹת 63
הַרְבִּים אָף שְׁאִינוּ שְׁלֹ, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְחִיבֵי גַם אֶת הַמִּפְּקִיר תְּקֵלָתוֹ בִּרְשׁוֹת 64
הַרְבִּים אָף שְׁאִינָה שְׁלֹ מִעַתָּה. תְּסַתִּימִים – אֲכַן, זֶה רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרֹדָה, שְׂרִי 65
אֱלֵעָזָר הוּא הַמְּחִיבֵי אֶת הַמִּפְּקִיר תְּקֵלָתוֹ בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר חֶבֶל, שְׁאִדִּם הַמִּפְּקִיר תְּקֵלָתוֹ 67
בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים חִיבֵי, וְהָאִי אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר אִפְכָּא, דְּתֵנִן (לְהֵלֵן ל:). 68
שְׁאִדִּם הַחֹפֵר אֶת הַחֶבֶל – גְּלִילִי בְּהִמָּה שְׁהִיו מוּפְקִרִים בִּרְשׁוֹת 69
הַרְבִּים, דְּהִינּוּ שְׁהִיוּם מִמְּקוֹם שְׁהִיו מוֹנִחִים בּוֹ לְמִקּוֹם אַחֵר, וְלְאַחַר 70
מִכֵּן הוּיָק בְּהֵן אִדִּם אַחֵר, הַדִּין הוּא שֶׁהַחוֹפֵר חִיבֵי בְּתִשְׁלוּם נֹזֶקוֹ שֶׁל 71
אוֹתוֹ אִדִּם, מֵאַחַר שֶׁקֵּנָה גְּלִילִים אֲלוֹ בְּהַגְּבִיחָתוֹ, וּמִעַתָּה שְׁלֹ הֵם. וְאָמַר 72
עַל כֵּךְ רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא שְׁנֵי חֻכְמִים בְּמִשְׁנָה שְׁחִיבֵי הַחוֹפֵר בְּתִשְׁלוּם 73
הַנֹּזֶק, אֵלָּא בְּאוּפֵן שֶׁנִּתְּכַבְּרִין לְזִבּוֹת בְּהֵן בְּשַׁעַת שֶׁהַגְּבִיחָם, שְׁבִאוּפֵן כּוּזָה 74
הַתְּקֵלָה שְׁלֹ הִיא, אֲכַל אִם בְּשַׁעַת שֶׁהַפֶּכֶם לֹא נִתְּכַבְּרִין לְזִבּוֹת בְּהֵן, 75
פְּטוּר מִתְּשֻׁלָּם נֹזְקִיהֶם, מֵאַחַר שְׁאִין הַתְּקֵלָה שְׁלֹ. אֵלְמָא – יֵשׁ לְלַמּוּד 76
מְדַבְּרִי, שֶׁהַמִּפְּקִיר נִזְקֵי פְּטוּר, וְלֹא חִיבָה תּוֹרָה אֶת הַמְּנִיחַ תְּקֵלָה 77
בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים אֲלֵא אִם כֵּן שִׁיבִית הִיא לֹו. וְאִם כֵּן, כִּיצַד נִתֵּן לּוֹמַר 78
שְׂרִי אֱלֵעָזָר הוּא הַמְּחִיבֵי אֶת הַמִּפְּקִיר נִזְקֵי בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים.
מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב אֲבָא בְּרֵי אֲבָהֵי, אֲכַן דַּעַת רַבִּי אֱלֵעָזָר הִיא 80
שֶׁהַמִּפְּקִיר תְּקֵלָתוֹ חִיבֵי, וּמִכָּל מְקוֹם הוּא פּוֹטֵר אֶת הַחוֹפֵר גִּלִּל בִּרְשׁוֹת 81
הַרְבִּים אִם לֹא נִתְּכַבְּרִין לְזִבּוֹת בְּהֵן, מֵאַחַר שֶׁהַמְּשֻׁנָּה עוֹסֶקֶת בְּאוּפֵן 82
שֶׁהַחֹזֶרֶת הַחוֹפֵר לְמִקְוֵהָ, דְּהִינּוּ, שְׁלֹאַחַר שְׁהִיו גְּלִילִים מִן הַמְּקוֹם 83
שְׁבוּ הִיו לְמִקּוֹם אַחֵר, שֶׁב וְהַחֲזִירִים לְמִקּוֹמָם הִרְאִשׁוּן, וְהִרִי זֶה כְּאִילוֹ 84
לֹא נִגַּע בָּהֶם מַעוֹלָם, וְאִין לְדוֹנוֹ כְּחוֹפֵר בּוֹר בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְעַל כֵּן יֵשׁ 85
לְפִטוּרֵי אִם לֹא נִתְּכַבְּרִין לְזִבּוֹת בָּהֶם וּלְקוֹנוֹתָם.
הַגְּמָרָא מְבִאֵרַת אֶת תִּירוּצוֹ שֶׁ לֹו אֲדָרָה בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים: אָמַר רַבִּינָא, מְשַׁל 87
דְּרַבִּי אֲבָא בְּרֵי אֲבָהֵי לְמָהּ הִתְּכַר דּוּמָה – יֵשׁ לְהַמְשִׁיל אֶת תִּירוּצוֹ שֶׁל 88
רַב אֲדָרָה בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים, לְאִדִּם הַמּוֹצֵא בּוֹר מְגוּלָה בִּרְשׁוֹת הַרְבִּים וְכִפְשָׁהּ, 89
וְלְאַחַר מִכֵּן הָיָה וְנִגְלָה, שְׁפִטוּר הוּא עַל נֹזֶק הַבּוֹר מִכָּאֵן וְאִילָךְ, מֵאַחַר 90
שֶׁהַחֲזִירִי אֶת הַמִּצֵּב לְקִדְמוֹתוֹ. וְאָף בְּאִדִּם זֶה שְׁהִיו גְּלִילִים מִמְּקוֹמָם 91
וְהַחֲזִירִים יֵהָא הַדִּין כֵּן, שְׁאִינוּ חִיבֵי עַל הַנֹּזֶק שִׁיאֲרַע עַל יָדִם מִכָּאֵן 92
וְלְהַבָּא.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה מִר וּזְמִרָא בְּרִיָּה דְּרַב מִרִּי לְרַבִּינָא, מִי דְּמִי 94
– וְכִי נִתֵּן לְדַמּוּת אֶת הַמּוֹדִי גְּלִילִים מִמְּקוֹמָם וּמְחִזִּירִים לְאִדִּם הַמְּגוּלָה 95
בּוֹר וּמִכְסָּהּ, הִרִי הָתֵם – בְּכִיסוּי בּוֹרִי לֹא אִסְתַּלַּק לְהוֹ מְשַׁשׁ רֵאשׁוֹן 96
– בְּשַׁעַת שְׁכִיסָה אֶת הַבּוֹר לֹא נִסְתַּלַּקוּ מַעֲשֵׂי הָרֵאשׁוֹן שְׁחַפְרוּ, שְׁהָרִי 97
הַבּוֹר עֲדִיין קִיִּים מִמְּקוֹמוֹ, וּלְפִיכָךְ לְאַחַר שֶׁשֶׁב וּגִילָדוּ חֲזוֹר הַמִּצֵּב 98
לְקִדְמוֹתוֹ וְחִיבֵי הַחוֹפֵר בְּנֻקִּי בּוֹר, אֲבָל חֶבָא – בְּמוֹדִי גְּלִילִים אִסְתַּלַּק 99
לְהוֹ מְשַׁשׁ רֵאשׁוֹן – נִסְתַּלַּקוּ לְגַמְרִי מַעֲשֵׂי הָרֵאשׁוֹן, שְׁהָרִי הַיּוֹם הַשְּׁנִי 100
מִן הַמְּקוֹם שְׁבוּ הִיו לְמִקּוֹם אַחֵר, וְכֹאשֶׁר מְחִזִּירִים לְאַחַר מִכֵּן לְמִקּוֹמָם 101
הִרִי הוּא יוֹצֵר תְּקֵלָה חֲדָשָׁה, הָאִי לֹא דְּמִי – וְאִין זֶה דּוּמָה לְמַגְלָה בּוֹר 102
וְשֶׁב וּמִכְסָּה, אֵלָּא הִרִי זֶה דּוּמָה לְאִדִּם הַמּוֹצֵא בּוֹר מְגוּלָה וּמְכַסָּה – 103
וְסֵתֵם אֶת הַבּוֹר לְחִלּוּטִין, וְלְאַחַר מִכֵּן חֲזוֹר וְחַפְּרָה – חִפֵּר שׁוּב אֶת 104
הַבּוֹר, דְּאִסְתַּלַּקוּ לְהוֹ מְשַׁשׁ רֵאשׁוֹן – שְׁבִאוּפֵן כּוּזָה וְדִיא נִסְתַּלַּקוּ 105
לְגַמְרִי מַעֲשֵׂי הָרֵאשׁוֹן, שְׁהָרִי בּוֹרֵר כִּבֵּר נִסְתֵּם, וְכִיָּיָא לָהּ בִּרְשׁוֹתוֹ – 106
וְהַבּוֹר בִּרְשׁוֹתוֹ שֶׁל הַשְּׁנִי שֶׁשֶׁב וְחַפְּרוּ הוּא עוֹמֵד, וְחִיבֵי בְּתִשְׁלוּם נֹזְקִי.
וְאָף כָּאֵן בְּשַׁעַת שֶׁנִּטַּל גְּלִילִים מִמְּקוֹמָם הִרִי סִילַק אֶת הַתְּקֵלָה שֶׁהִנִּחַ 107
הָרֵאשׁוֹן, וְכֹאשֶׁר שֶׁב וְהִשְׁלִיכִם הִרִי הוּא יוֹצֵר תְּקֵלָה חֲדָשָׁה, וְעֲלִיו 108
לְהַתְּחִיב בְּנֻקִּיָּה, וְכִיצַד פּוֹטֵרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר מִתְּשֻׁלָּם הַנֹּזֶק. 110

מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שְׁנֵי דְּבָרִים אֵינֶם בְּרִשּׁוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְעִשְׂאָן הַכְּתוּב
כֵּאלֹלוּ הֵן בְּרִשּׁוֹתָיו בְּרִי, וְאֶחָד מִן דְּבָרִים אֵלּוּ הוּא בּוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים,
וְאֵם כֵּן מְבֹאֵר שֶׁאִף רַבִּי אֲלֵעָזָר פּוֹטֵר אֶת הַחוֹפֵר בּוֹר אוֹ מַפְקִיר נֹזְקִי
בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים.
מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: לֹא כְּשִׂיאָה, הָא דִּידִיהָ הָא דְרַבִּינָה – אֲכַן דַּעַת רַבִּי
אֲלֵעָזָר הִיא שִׁישׁ לַפְטוֹר אֶת הַמַּפְקִיר נֹזְקִי בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וּמִימְרָא זֹו
שֶׁאִמְרָה בְּשֵׁם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דַּעַת רַבּוֹ הִיא, אֲךָ הוּא עֲצָמוּ אֵינוֹ סוֹבֵר כֵּן:

משנה

משנה זו עוסקת אף היא בדִין אדם היוצֵר תקלה ברשות הרבים.
אדם השּׁוֹפֵף מִיַּם בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְהוּנֵק בְּהֵן אָדָם אַחֵר, חַיִּיב הַשּׁוֹפֵף
בְּתִשְׁלוֹם נֹזְקוֹ.
הַמְצָנִיעַ וְ-מַחְבִּיא] אֶת הַקֵּץ וְאֶת הַזְכוּכִיִּת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְכֵן אָדָם
הַגּוֹדֵר אֶת גְּרֵדוֹ בְּקוֹצִים – שַׁעֲשָׂה גֵדֵר בֵּין שְׂדֵהוּ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים
מִקּוֹצִים, וְכֵן גֵּדֵר שֶׁל אֲבֵן שֶׁנִּפְּלָה לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְלֹא סִילַק בַּעַל הַגֵּדֵר
אֶת הָאֲבָנִים, וְהוּנֵקוּ בְּהֵן וְ-בִּאֲבָנִים אוֹ בְּקוֹצִים] אֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם, חַיִּיב
בַּעַל הַתְּקֵלָה בְּתִשְׁלוֹם נֹזְקוֹ שֶׁל אוֹתָם אֲנָשִׁים:

גמרא

הַגִּמְרָא מְבַרֵּרַת בְּאִיזָה אֹפֶן הוֹזָק אָדָם מִן הַמִּים: אָמַר רַב, לֹא שְׁנֵי
חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה שְׂחִיב הַשּׁוֹפֵף אִם הוֹזָק אָדָם בְּמִימָיו, אֲמָלָא בִּאֹפֶן
דְּנִשְׁנַפּוּ בְּלִיזוֹ שֶׁל הַנִּזְק בְּמִים, שְׁנֹק זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי מִימָיו שֶׁל
הַשּׁוֹפֵף, אֲמָלָא אִם הוֹזָק הוּא עֲצָמוּ בְּמִים, דְּהִינּוּ, שֶׁהַחֲלִיק עֲלֵיהֶם וְנִפְּלָה
וְנַחֲבֵט, פְּטוֹר בַּעַל הַמִּים מִתִּשְׁלוֹם נֹזְקוֹ, מֵאֲחֵר שֶׁקָּרַע הַעוֹלָם הִיא
שֶׁהוּנֵקְתָהּ, וְהַמִּים רַק גִּרְמוּ לְנֹזֵק זֶה.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה רַב הוֹנָא לְרַב, מִדּוּעַ אִם הוֹזָק הוּא עֲצָמוּ
בְּמִים פְּטוֹר הַשּׁוֹפֵף, לֹא יֵהָא אֲמָלָא בְּאֵדָם הַמְשַׁלֵּךְ אֶת רִפְשֵׁוֹ וְ-זִבְלוֹ
בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, שֶׁהִדִּין הוּא שֶׁאֵם הוֹזָק בּוֹ אָדָם חַיִּיב הַמְשַׁלֵּךְ בְּנֹזֵקוֹ,
וְאִף כֵּאֵן עַל יְדֵי שֶׁשֹּׁפֵף מִים עַל הָעֵפֶר נַעֲשֶׂה טֵיט, וְשִׁלּוֹ הוּא, וְאֵם כֵּן
עָלִיו לְהַתְחִיב אִם נִיּוּק אָדָם מִטֵּיט זֶה.
אִמְרָה לּוֹ רַב לְרַב הוֹנָא, מִי סְבֵרְתָּ לֵּילָא תַּמּוּ מִיָּא – הָאֵם סָבוֹר אַתָּה
שֶׁהַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בִּאֹפֶן שֶׁלָּא כָּלֹו הַמִּים אֲלָא תַּנְכַּסּוּ וְנַעֲשֶׂה רֶפֶשׁ
וְטֵיט, אִין הַדְּבָר כֵּן, אֲלָא הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּתַמּוּ מִיָּא – בִּאֹפֶן שֶׁכָּלֹו
הַמִּים וְנִבְלָעוּ בְּאֵדָמָה, וְלֹא נוֹתֵר רֶפֶשׁ בְּמִקּוֹם שֶׁפִּיכְתֶּם אֲלָא רְטִיבוֹת
גִּרְיָדָא, וְהַחֲלִיק בֵּה אָדָם וְנַחֲבֵט מִן קִרְקַע רִשּׁוֹת הָרַבִּים, וּבִאֹפֶן זֶה אִין
לְחַיִּיב אֶת הַשּׁוֹפֵף בְּתִשְׁלוֹם נֹזְקוֹ שֶׁל הַנּוֹפֵל, מֵאֲחֵר שֶׁהִקְרַע הִיא
שֶׁהוּנֵקְתָהּ, וְהַמִּים אֵלּוּ הִיוּ אֲלָא הַגּוֹרֵם לְנֹזֵק זֶה.
מְבַרֵּרַת הַגִּמְרָא: וְתִרְתִּי לְמָה לִּי – מִדּוּעַ הוֹצֵרָה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ
פַּעֲמִיִּים דִּין טִינוּף כִּלְיִם בְּמִים, הִרִי כִבֵּר נִתְבָּאֵר לַעֲלִיל (כח). בְּמִשְׁנָה,
שֶׁאִדָם שֶׁנִּשְׁבֵּר כְּדוֹ וְנִשְׁפָּכוּ מִימָיו וְהוֹחֵלֵק אָדָם בְּמִים אֵלּוּ, חַיִּיב בַּעַל
הַכֹּד בְּתִשְׁלוֹם נֹזְקוֹ, וְזֶה צוּרֵךְ יֵשׁ לְכַפּוֹל הַדְּבָרִים.
מְבַאֵרַת הַגִּמְרָא, תְּרָא – פַּעַם אַחַת הוֹצֵרָה הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין זֶה
לְגַבִּי הַשּׁוֹפֵף מִיַּם בְּיָמוֹת הַחֲמֻחָה, שַׁעֲשָׂה שֶׁלָא כְּהוּגֵן, שֶׁאִין אָדָם רִשְׁאִי
לְשׁוֹפֵף מִיַּם בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים בְּיָמוֹת הַחֲמֻחָה, וְתְרָא – פַּעַם אַחַת הוֹצֵרָה
הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין זֶה בְּיָמוֹת הַנְּשִׁימִים, שֶׁבָּהֶם יֵשׁ רִשּׁוֹת לְאָדָם
לְשׁוֹפֵף אֶת מִימָיו לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, שֶׁאִף עַל פִּי שַׁעֲשָׂה בְּרִשּׁוֹת מְכַל
מִקּוֹם אִם הוֹחֵלֵק אָדָם בָּהֶם חַיִּיב בְּתִשְׁלוֹם נֹזְקוֹ.
תְּרָנָא – וְכֵן שְׁנֵי בְּרִייתָא, שֶׁכָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים שֶׁאֲמָרוּ עֲלֵיהֶם
חֲכָמִים שְׂרִשְׁאִים הֵם לְקַלְקֵל אֶת רִשּׁוֹת הָרַבִּים, דְּהִינּוּ אֵלּוּ הַפּוֹתֵקֵין
בִּיבּוֹתֵיהֶן – פּוֹתֵחִים אֶת צִינּוּרוֹתֵיהֶם וּמַקְלָחִים אֶת הַמִּים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ
בָּהֶם מִחֲצִירִים לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְאֵלּוּ הַגּוֹדֵפִין אֶת מַעְרֻזֵיהֶן – מְשַׁלְכִים
אֶת זִבְלֵם מִחֲצִירִים לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, בְּיָמוֹת הַחֲמֻחָה אִין לְהֵן רִשּׁוֹת
לַעֲשׂוֹת כֵּן, מֵאֲחֵר שֶׁהַרְחֹב נָקִי וְנֹאֵה וְאִין לָהֶם לְקַלְקֵל, וְכִימֹת
הַנְּשִׁימִים יֵשׁ לָהֶם רִשּׁוֹת לַעֲשׂוֹת כֵּן, מֵאֲחֵר שֶׁהַרְחֹב מְלֻכָּלֵךְ כִּבֵּר מִמִּי
הַנְּשִׁימִים. וְאִף עַל פִּי שֶׁבְּיָמוֹת הַנְּשִׁימִים עוֹשִׂים הֵם בְּרִשּׁוֹת חֲכָמִים,
מְכַל מִקּוֹם אִם הִיָּקוּ מִימֵיהֶם אוֹ זִבְלֵם, תְּחִיבֵיהֶם לְשַׁלֵּם אֶת הַנּוֹזֵק:

שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, שֶׁאִדָם הַמְצָנִיעַ אֶת הַקֵּץ וְאֶת הַזְכוּכִיִּת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים,
אוֹ שְׂגָדָר אֶת חֲצִירוֹ בְּקוֹצִים וְהוּזִיקוּ, חַיִּיב לְשַׁלֵּם [וְכָוִי]:
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שְׁנֵי חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה שְׂחִיב בַּעַל הַגֵּדֵר בְּתִשְׁלוֹמֵי
הַנּוֹזֵק, אֲמָלָא כְּשֶׁמַּפְרִיחַ אֶת קוֹצֵי הַגֵּדֵר לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, אֲמָלָא אִם מְצָנִיעַ
אוֹתָם בְּרִשּׁוֹתָיו, לֹא – אֵינוֹ חַיִּיב בְּנֹזְקוֹ.
מְבַרֵּרַת הַגִּמְרָא, בִּאֹפֶן שֶׁמְצָנִיעַ מִיָּא מְעַמָּא פְטוֹר. אָמַר רַב אֲהֵא
בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, לְפִי שֶׁאִין דִּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהַתְחַבֵּךְ בְּתַלְמִים
שֶׁל רִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְאִדָם זֶה שֶׁנִּתְחַבֵּךְ בְּכוֹתֵל הוֹזָק מִשּׁוֹנָה הוּא, וְלִפְיָךְ
אִין בַּעַל הַכוֹתֵל חַיִּיב בְּנֹזְקוֹ.
דִּין הַמְצָנִיעַ נֹזְקִי בְּכוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ: תְּנֹו רַבָּנָן, אָדָם הַמְצָנִיעַ אֶת
קוֹצוֹתָיו וְזְכוּכִיּוֹתָיו לְתוֹךְ כּוֹתֵל שֶׁל חֲבִירוֹ, וְכֹא בַּעַל הַכוֹתֵל וְסִתֵּר
אֶת כּוֹתֵלָו, וְעַל יְדֵי כֵךְ נִפְּלָו הַקּוֹצִים וְהַזְכוּכִיּוֹת לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְהוּזִיקוּ,
חַיִּיב הַמְצָנִיעַ בְּתִשְׁלוֹם נֹזְקוֹ, שֶׁפִּשַׁע בְּכֵךְ שֶׁהַצָּנִיעַם בְּכוֹתֵל חֲבִירוֹ.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שְׁנֵי חֲכָמִים דִּין זֶה, אֲמָלָא בְּמִצְנִיעַ בְּכוֹתֵל רַעוּעִי,
שֶׁהִיהָ לוֹ לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שִׁסְתֵּרוּ אֶת הַכוֹתֵל וְיִזְקוּ קוֹצֵי
וְזְכוּכִיּוֹתָיו, אֲמָלָא אִם הַצָּנִיעַ בְּכוֹתֵל בְּרִיאָה וְ-חֻק, הַמְצָנִיעַ פְּטוֹר, שֶׁהִרִי
הִנִּיחַ הַתְּקֵלָה בְּמִקּוֹם הַמְשַׁתְּמֵר, וְתְחִיב בַּעַל הַכוֹתֵל עַל כֵּךְ שֶׁלָא הַצָּנִיעַ
אֶת הַתְּקֵלָה לְאַחֵר סִתִּירַת הַכוֹתֵל.
אָמַר רַבִּינָא, זֹאת אִמְרָתָה – מִן הַדִּין הַמְבֹאֵר בְּבִרְיָתָא, שֶׁאִדָם
הַמְצָנִיעַ קוֹצִים וְזְכוּכִיּוֹת בְּכוֹתֵל רַעוּעִי חַיִּיב בְּתִשְׁלוֹם נֹזְקֵיהֶם, מֵאֲחֵר
שֶׁהִיהָ לוֹ לְהַעֲלוֹת בְּדַעְתּוֹ שִׁסְתֵּרוּ בַּעַל הַכוֹתֵל אֶת כּוֹתֵלָו, נִיתֵן לְלַמּוֹד
דִּין נֹטָף, שֶׁאִדָם הַמְכַּסֶּה אֶת בּוֹרוֹ בְּדָלָיו וְ-כִיסִּיו בּוֹרוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ שֶׁלָא
מִדַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַדְּלִי, וְכֹא בַּעַל דְּלִי וְנִפְּלָו אֶת דְּלָיו מִן הַבּוֹר, שֶׁלָא
מִדַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבּוֹר, וְעַבֵּר אָדָם וְנִפְּלָ בְּבוֹר וְנִיּוּק, חַיִּיב בַּעַל הַבּוֹר
בְּתִשְׁלוֹם הַנּוֹזֵק, שֶׁאִף הוּא הִיהָ לוֹ לְהַעֲלוֹת בְּדַעְתּוֹ שִׁטּוֹל בַּעַל הַדְּלִי אֶת
דְּלִיו וְיִשְׁאֵר הַבּוֹר לֹאֵל כִּיסוֹ.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, פְּשִׁיטָא שִׁישׁ לְדַמּוֹת הָעֵנִינִים זֶה לֹזָה, וְזֶה בֹא רַבִּינָא
לְהַשְׁמִיעֵנוּ בּוֹהַ, וּמִתְרַצֵּת, מַהוּ דְּתִיבָא – שְׁמָא תֵּאֲמַר שְׂדוּקָא תְּהֵם
הוּא – לְגַבִּי מְצָנִיעַ בְּכוֹתֵל רַעוּעִי יֵשׁ לְחַיִּיב אֶת הַמְצָנִיעַ, לֵּילָא הִנּוּ דַּעַ
לִיה דְּלוֹדָעִיָה – שֶׁהִרִי אִין בַּעַל הַכוֹתֵל יוֹדַע מִי הוּא הַמְצָנִיעַ, כְּדִי
שִׁיכּוֹל לְהוֹדִיעוֹ לַפְּנוֹת אֶת נֹזְקוֹ, וְלִפְיָךְ לֹא פִשַׁע בַּעַל הַכוֹתֵל אֲלָא
הַמְצָנִיעַ, אֲמָלָא תְּהָא – לְגַבִּי מְכַסֶּה בּוֹרוֹ בְּדָלִי שֶׁל חֲבִירוֹ, דִּידַע לִיה –
שֶׁבַּע הַדְּלִי יוֹדַע מִי הוּא בַּעַל הַבּוֹר, וְהִיהָ מִקּוֹם לְמוֹד דְּתוּהָ לִיה
לְאוֹדָעִיָה – שֶׁהִיהָ לוֹ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁנּוֹטֵל הוּא אֶת דְּלִיו, וּמֵאֲחֵר שֶׁלָא
עָשָׂה כֵן פּוֹשַׁע הוּא וְחַיִּיב, קָא מְשַׁמַּע לָן רַבִּינָא שֶׁאִין הַדִּין כֵּן, אֲלָא
בַּעַל הַבּוֹר פּוֹשַׁע הוּא, וְאִין בַּעַל הַדְּלִי מְחֻיָּב לְהוֹדִיעוֹ שֶׁנּוֹטֵל אֶת
דְּלִיו.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת מִנְהַג הַחֲסִידִים בְּשִׁמִּירַת נֹזְקֵיהֶם: תְּנֹו רַבָּנָן,
חֲסִידִים תְּרַאשׁוּנִים הִיוּ מְצָנִיעִים אֶת קוֹצוֹתֵיהֶם וְזְכוּכִיּוֹתֵיהֶם בְּתוֹךְ
שְׂדוֹתֵיהֶן, וּמְעַמְיָקִים לָהֶן וְ-מְטַמְּנִים בְּעוֹמֵק] שְׁלִשָּׁה מַפְחִים, בְּרִי
שֶׁלָא יַעֲבֹב אֶת הַמַּחְרִישָׁה, שַׁעֲרָה שְׁלוֹשָׁה טַפְחִים הִיא מַעֲמִיקָה בְּקִרְקַע.
רַב שִׁשְׁתִּי שְׂדֵי לָהּ בְּנִנְרָא – הִיהָ מְטִיל אֶת קוֹצֵי וְזְכוּכִיּוֹתָיו בֹּאשׁ, רַבָּא
שְׂדֵי לָהּ בְּדִנְגֵלָת – הִיהָ מְטִיל אוֹתָם בְּנִהַר הַחִידִקֵל.
אָמַר רַב יְהוֹדָה, הָאִי מָאֵן דְּבָעִי לְמַתְוִי חֲסִידָא – הַרְצָה לְהוֹיֹת חֲסִיד,
עָלִיו לְקִיָּים מִיָּלָה דְּנִיּוּקִין – דְּבִרִי חֲסִידוֹת הַמְּזוֹכְרִים לַעֲנִין הַרְחַקַת
נִיּוּקִין, דְּהִינּוּ, שִׁינְהָ כְּחִסִּידִים הָרַאשׁוֹנִים שֶׁהִיוּ מְצָנִיעִים אֶת נֹזְקֵיהֶם
בְּעוֹמֵק שְׂדוֹתֵיהֶם. רַבָּא אָמַר, שֶׁהַרְצָה לְהוֹיֹת חֲסִיד, עָלִיו לְקִיָּים מִיָּלָה
דְּאֲבָבוֹת – דְּבִרִי חֲסִידוֹת הַמְּזוֹכְרִים בְּמִסְכַּת אֲבוֹת (פ"ה מ"י) 'הָאוֹמֵר
שֶׁלִּי שֶׁלֵךְ וְשֶׁלֵךְ שֶׁלֵךְ, חֲסִיד. וְאָמַרְי לָהּ – יֵישׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַרְצָה לְהוֹיֹת
חֲסִיד עָלִיו לְקִיָּים מִיָּלָה דְּבִרְבָּבוֹת – דְּבִרִי חֲסִידוֹת שֶׁנִּאֲמָרוּ בְּמִסְכַּת
בְּרִכּוֹת (ל'): 'חֲסִידִים הָרַאשׁוֹנִים הִיוּ שֶׁהִיהָ שַׁעֲרָה אַחַת וּמִתְפַּלְלִים, כְּדִי
שִׁיכּוּנוּ אֶת לִיבָם לְמִקּוֹם':

משנה

במשנה זו יתבאר דינים נוספים בדִין אדם המניח תקלה ברשות הרבים.

משום ר' ישמעאל. שני דברים אינן ברשותו כו': לא יהא אלא כרפשו. המשליך וכלו ברה"ר מי לא מתייבב כי לא הפקידו ה"נ רפשו הוא דאקיה שנתערבו המים והעפר ונעשה טיט ושליו הוא מדמוקי לה בטינוף כלים מכלל דלא אפקריה דהא בור לא חייב בו כלים: מי סברת דלא תמו מיא. אלא נתבססו ונעשו רפש: ברתמו מיא. ונבלעו קמירי ואין כאן רפש. ויתרתי לך לי. לאשמעין במתניתין טינוף כלים והא נתקא לעיל נשברה כדו ברה"ר והחלק אחד במים ואוקמה רב נמי כדלא הפקידו ובטינוף כלים: והא בימות הנשמים. ואיצטרף לאשמעין דאע"ג דברשות קעבדי אם היוקו חייב לשלם: כל אלו שאמרו. אחרים חייב בנזק: גמ' אמר רב לא שנו אלא דנסנפו בלי במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הויקתו א"ל רב הונא לרב לא יהא אלא כרפשו מי סברת דלא תמו מיא ברתמו מיא ויתרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות ואע"פ שברשות אם היוקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ [וכו'] א"ר יוחנן לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם לא מ"ט פטור אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחבד בכתלים ת"ר המצניע קוצותיו וזכיותיו לתוף כותל של חבירו ובא בעל כותל וסתר פותלו ונפל לרה"ר והיוקו חייב המצניע א"ר יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל אמר רבינא זאת אומרת המכסה בורו בליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הכותל פשיטא מהו דתימא התיב הוא דלא הוי ידע ליה דלדועיה אבל הכא דידע ליה הוה ליה לאודועיה קמ"ל ת"ר חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכיותיהם בתוף שדותיהם ונצמקים להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרשה רב ששת שדי להו בנורא רבא שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבכי למהוי חסידא לקיים מילי דנזקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות: מתני' המוציא את תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזק וכל הקודם בהן זכה רשב"ג אומר כל המקלקלן ברה"ר והיוקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ההופך את הגלל ברה"ר

תבנו

מערות:

הוזק בהן אחר חייב בנזק: גמ' לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר מוציא זבלים אדם מוציא אדם מוציא וכלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא גיטוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל והושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הויק משלם מה שהיוק והתנן רבי יהודה אומר בגר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום ברשות הרבים רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בגר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מצוה ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם היוקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר תבנו

לא יהא אלא כרפשו. הא דלא דייק הכי לעיל (דף כח) בהחלק אחד במים משום דהתם לא איירי בששפכם בכונה אבל הכא תנא השופך משמע ששפכם בכונה במקום שנעשין רפש וטיט א"נ ברישא קתני החלקו משמע דלא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני חזק משמע בשמים עצמן חזק: ברתמו מיא. פירוש בתמו מיא נמי איירי וניתא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו וא"ת ואי תמו מיא סתמא מפקר לדו והוי בור ופסור בו בכלים ויל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראויין לשום דבר ואי הוה גרס איפכא הוה ניתא מי סברת דתמו מיא ונתבסו בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהמים צלולים עדיון משקטא לא אפקרניתו: ותייב בעל הכותל. וא"ת פותל רעוע נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שקא העניגם שם כשהיתה בריא ויל דמ"מ ראי המצניע להתחייב ביון פשע ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו: שלא תעכב החרישה. בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה המחרשה: אפילו תימא רבי יהודה כו'. וא"ת והא מתני' קתני כל הקודם בהן זכה ור"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ותימה למאי דסי' דמתניתין בשעת הוצאת זבלים תקשה ליה דרשב"ג אדרשב"ג דקתני במתני' דתייב לשלם ובהבית והעליה (ב"מ דף קיח) תנא רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום ודיקא מיהא בגמ' דסיל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח והיוק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג את"ר וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושקא אין הענינים שוין אע"ג דבשמעתין דהתם בייל לדו בהדי הדדי: מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא. תימה דלא מסני הכי בהבית והעליה (ב"מ קיח ושם) דקתני המוציא וכלו לרה"ר המוציא מוציא והמזבל מוזבל כו' ואם הויק משלם מה שהיוק וקאמר בגמרא מתני' דלא כר' יהודה ור"ל דהתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הוצאת זבלים אתיא דלא כר' יהודה דהא שרי להוציא ע"מ לזבל לאלתר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהיוק אלמא בדבר שיש לו רשות משלם מה שהיוק ולרבי יהודה משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו' ועוד מדלא קתני בהדיא ואם הויק משלם מה שהיוק אי' מתני' דהתם משמע ליה בשעת הוצאת זבלים מדקתני המזבל מוזבל ופשיטא אית ליה רשות להניח שלשים יום וקא דאמר המזבל מוזבל עצמו טובה קמיל כלומר מוזבל לאלתר שלא יצטרך לשלם:

תבנו

תבנו וקשו תנן משום דמשקרי. והא דמחייב מתני' בגללי' אע"ג דלא שריק היינו משום דלית ביה שבחא ולא התירו להוציא בחנם: **דכר** שיש בו שבח קנסו גופו משום שבחו. מבאין יש להוכיח דל"ג כל הקודם בהן וזה גבי מצניע קוצ חכוכית וגדר שפלה לרה"ר דהתם ליכא שבחא: **שטר** שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית. נראה לר"י ש"מ קנסו להפסיד החוב

לגמרי אפי' בהודא' ועדות אחרת כדמשמע
לישנא דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית
דמשמע דאין גובה כלל וכן משמע מודממי
לקנסו גופו משום שבחו שמשפסיד גוף המזון ואין
להקשות דבפרק אהור' נשך (כ"מ דף עב. ושם
מודמי ה"ר דהקא דשטר שיש בו רבית לשטר חיוב
המוקדמין ומזיק היהיה דשטר חיוב כ"מ והיכי
מודמי דהקא מפסיד גוף המלוח והתם אינו
מפסיד אלא שפסיד דמשאן משפסיד שם אלא
השטר לפי שלא היה עבדני' בגוף המלוח אלא
בשטר אגל ברבית יש עבירה דהקלוקא ברבית
אפי' בלא שטר אע"ג דאמרין דמשעת כתיבה
עבר ליה שומא בלא שטר נמי איכא איסורא
בהקלוקא הקשה ריב"א אם יפסיד כל חובו לגמרי
מצינו הלוח חוטא נשכר ואורי' דאין זה קושא
כי המלוח שמורין קנסו בגוף מחמת השבח
ומתוך כך יתור אגל הלוח אין לנו במה לקנסו
שתחזיקו על מנת לפרוע הוא לזה:

והכמרים אומרים גובה את הקרן כו'. משמע
שגובה ע"פ השטר אפי' ממשעבדי
וקשה לר"י למה השטר כשר כיון שהעדים
עוברים על לא תשימון אע"ג דאינם עדי חקס
דאין מריוחין כלום הם קריל כאביי (טנהדרין)
(כו.) דמי שאוכל נבלות להכעיס פסול והא דלא
תני לה בזה בורר (שם בדי.) ה"ל לא תני לזה אלא
בכלל מלוח איתיה כדמשמע התם בבבארי גבי
מלוח ברבית מלוח הבא' ברבית ואין לומר
דמירי' באין ניכר הרבית בשטר אלא כתוב
סתמא פלוני חייב לפלוני מנה וסקרו העדים
שהכל קרן ואח"כ נודע שהוא רבית דבפרק
אהור' נשך (כ"מ דף עב. ושם מתרי' ר' יוחנן ע"ה
דהיהא דשטר חיוב המוקדמין פסולין אפילו
תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ואי אין
ניכר בשטר שיש בו רבית נמי לגזור שמא יגבה
רבית במקום קרן ואין לומר שלכך הן כשרים
שלא עשו שומא כיון שניכר מתוך השטר הרבית
לא גבא לגבות הרבית על ידי שטר זה והא דתנן
באיהור' נשך (שם עה.) שהעדים עוברים בלא
תעשה היינו כגון שאין ניכר הרבית מתוך השטר
דהא אמרי' בשמעתין דמשעת כתיבה עבר ליה
שומא א"כ בשטר זה עוברים בלא תעשה וי"ל
דלא תשימון עליו נשך לאינשי במלוח ולזה

וערב משמע לזה ולזה לא מפסלי כהבי כדאמרין (שם דף ה.) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע לזה א"כ כגון שיש עדים שהם אנוסין מחמת נפשות וכן צ"ל בשטרי חוב המוקדמים
דיש מעמידין אותה כר"מ אגל לרבנן כשרים ואפי' רבי מאיר אין פוסל אלא משעם קנס ואמאי הלא עדים פסולים הם שחתמו על שטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסין מחמת
נפשות א"כ כגון שקאמר טענה בשעת הקלן ואומר ר"י דהלכה כרבנן אע"ג דקיל (כתובות דף ס.) כר' מאיר בגזירותיו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו וכן פסדי דלכות גזירות כרבנן דר"מ
משעם זה במעברות חבירו ומינתק חבירו (בבמות לו.) ועי' תוספות ובאים קד. ו"ה א"ר עקיבא: **דמשעת** כתיבה עבר ליה שומא. תימה לרבינו יצחק מה שומא יש כאן ומה מוקט ערוקן

ללוח והלא לא יגבו ביד הרבית ע"י שטר זה כיון שניכר כתובו רבית:

לימא כהני תנאי כו'. מבאין יש להוכיח דל"ג במתני' במילתיה דרשב"ג כל הקודם בהן וזה דאי גרסינן ליה הוה ליה לאתני' דעל כרחי' רשב"ג אגנפן נמי קניס דאי לא הכי במאי פליג
אתנא קמא וי"ל דהוה מצי לרחו"י דבולה רשב"ג היא וד"ק שהיה רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' א"כ ס"ד דוקא אתבנו וקשו דאיכא שבחא טובא אגל שאר דברים לא ואתא
רבן שמעון בן גמליאל למימר דכל המקלקלין שוין אפי' לית בהו אלא שבחא פורתא:

והדר קאמר דאסורין משום גזל. ולא בעי למימר דאסורין משום גזל לאותו שקדם וזה ורשב"ג קאמר דמוחקרין דאין סבא דליפלו בהכי: **לועזרי** ודאי תנאי היא. דאין סבא לומר

תבנו וקשו תנן משום דמשקרי: **כל הקודם בהן וזה:**
אמר רב בין בגופן בין בשבחן וזעירי אמר בשבחן
אבל לא בגופן במאי מופלגי רב סבר קנסו גופן
משום שבחן וזעירי סבר לא קנסו גופן משום שבחן
תנן הוהופך את הגלל ברה"ר והזיק בהן אחר חייב
בגנן ואילו כל הקודם וזה לא קתני תנא לרישא
וה"ה לסיפא והא תני עלה אסורין משום גזל פי
קתני אסורין משום גזל אפולא מתני' קאי לאותו
שקדם וזה והא לא קתני הכי דתנן המוציא תבנו
וקשו לרה"ר לזבלים והזיק בהן אחר חייב בגנן וכל
הקודם בהן וזה ומוחר משום גזל וההופך את הגלל
לרה"ר והזיק בהן אחר חייב ואסור משום גזל אמר
רב נחמן בר יצחק גלל קרמית דכר שיש בו שבח
קנסו גופו משום שבחו דכר שאין בו שבח לא קנסו
איבעיא להו לרבני האומר קנסו גופן משום שבחן
לאלתר קנסינן או לכו מיימי שבחא קנסינן ת"ש
מדקאזירין גלל ותסבא פי איירין גלל מיקמי דלשני
רב נחמן לבתר דשני רב נחמן מי איפא למירמא
גלל כלל לימא פתנאי שטר שכתוב בו רבית קונסין
אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דכרי ר"מ
והכמרים אומרים גובה את
הקרן אבל לא את הרבית לימא רב דאמר פרבי מאיר וזעירי דאמר פרבנן אמר לה רב
אנא דאמרי אפי' לרבנן עד פאן לא קאמרי רבנן התם אלא קרן דבהתיירא אבל הקא קרן
גופא קמוזיק וזעירי אמר לה אנא דאמרי אפי' לר"מ עד פאן לא קאמר ר"מ התם אלא
דמשעת כתיבה דעבר ליה שומא אבל הקא מי יומר דמוזיק לימא כהני תנאי המוציא תבנו
וקשו לרה"ר לזבלים והזיק בהן אחר חייב בגנן וכל הקודם בהן וזה ואסורין משום גזל
ר"ש בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן וזה
ומוחרין משום גזל הא גופא קשאי אמרת כל הקודם בהן וזה והדר קאמר אסורין משום
גזל אלא לאו הכי קאמר וכל הקודם בהן וזה בשבחן ואסורין משום גזל אגנפן ואתא
רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' גופן נמי כל הקודם בהן וזה לועזרי ודאי תנאי היא
לרב מי לימא תנאי היא אמר לה רב דכולי עלמא קנסו גופן משום שבחן והקא בהלכה
ואין מורין בן קא מופלגי דאתמר רב הונא אמר רב הלכה ואין מורין בן רב אדא בר
אהבה אמר הלכה ומורין בן איני והא רב הונא אפקר חושלי רב אדא בר אהבה אפקר
סליקוסתא

אמר רב בין בגופן בין בשבחן וזעירי אמר בשבחן
אבל לא בגופן במאי מופלגי רב סבר קנסו גופן
משום שבחן וזעירי סבר לא קנסו גופן משום שבחן
תנן הוהופך את הגלל ברה"ר והזיק בהן אחר חייב
בגנן ואילו כל הקודם וזה לא קתני תנא לרישא
וה"ה לסיפא והא תני עלה אסורין משום גזל פי
קתני אסורין משום גזל אפולא מתני' קאי לאותו
שקדם וזה והא לא קתני הכי דתנן המוציא תבנו
וקשו לרה"ר לזבלים והזיק בהן אחר חייב בגנן וכל
הקודם בהן וזה ומוחר משום גזל וההופך את הגלל
לרה"ר והזיק בהן אחר חייב ואסור משום גזל אמר
רב נחמן בר יצחק גלל קרמית דכר שיש בו שבח
קנסו גופו משום שבחו דכר שאין בו שבח לא קנסו
איבעיא להו לרבני האומר קנסו גופן משום שבחן
לאלתר קנסינן או לכו מיימי שבחא קנסינן ת"ש
מדקאזירין גלל ותסבא פי איירין גלל מיקמי דלשני
רב נחמן לבתר דשני רב נחמן מי איפא למירמא
גלל כלל לימא פתנאי שטר שכתוב בו רבית קונסין
אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דכרי ר"מ
והכמרים אומרים גובה את
הקרן אבל לא את הרבית לימא רב דאמר פרבי מאיר וזעירי דאמר פרבנן אמר לה רב
אנא דאמרי אפי' לרבנן עד פאן לא קאמרי רבנן התם אלא קרן דבהתיירא אבל הקא קרן
גופא קמוזיק וזעירי אמר לה אנא דאמרי אפי' לר"מ עד פאן לא קאמר ר"מ התם אלא
דמשעת כתיבה דעבר ליה שומא אבל הקא מי יומר דמוזיק לימא כהני תנאי המוציא תבנו
וקשו לרה"ר לזבלים והזיק בהן אחר חייב בגנן וכל הקודם בהן וזה ואסורין משום גזל
ר"ש בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן וזה
ומוחרין משום גזל הא גופא קשאי אמרת כל הקודם בהן וזה והדר קאמר אסורין משום
גזל אלא לאו הכי קאמר וכל הקודם בהן וזה בשבחן ואסורין משום גזל אגנפן ואתא
רבן שמעון בן גמליאל למימר אפי' גופן נמי כל הקודם בהן וזה לועזרי ודאי תנאי היא
לרב מי לימא תנאי היא אמר לה רב דכולי עלמא קנסו גופן משום שבחן והקא בהלכה
ואין מורין בן קא מופלגי דאתמר רב הונא אמר רב הלכה ואין מורין בן רב אדא בר
אהבה אמר הלכה ומורין בן איני והא רב הונא אפקר חושלי רב אדא בר אהבה אפקר
סליקוסתא

וערב משמע לזה ולזה לא מפסלי כהבי כדאמרין (שם דף ה.) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע לזה א"כ כגון שיש עדים שהם אנוסין מחמת נפשות וכן צ"ל בשטרי חוב המוקדמים
דיש מעמידין אותה כר"מ אגל לרבנן כשרים ואפי' רבי מאיר אין פוסל אלא משעם קנס ואמאי הלא עדים פסולים הם שחתמו על שטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסין מחמת
נפשות א"כ כגון שקאמר טענה בשעת הקלן ואומר ר"י דהלכה כרבנן אע"ג דקיל (כתובות דף ס.) כר' מאיר בגזירותיו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו וכן פסדי דלכות גזירות כרבנן דר"מ
משעם זה במעברות חבירו ומינתק חבירו (בבמות לו.) ועי' תוספות ובאים קד. ו"ה א"ר עקיבא: **דמשעת** כתיבה עבר ליה שומא. תימה לרבינו יצחק מה שומא יש כאן ומה מוקט ערוקן

ללוח והלא לא יגבו ביד הרבית ע"י שטר זה כיון שניכר כתובו רבית:

לימא כהני תנאי כו'. מבאין יש להוכיח דל"ג במתני' במילתיה דרשב"ג כל הקודם בהן וזה דאי גרסינן ליה הוה ליה לאתני' דעל כרחי' רשב"ג אגנפן נמי קניס דאי לא הכי במאי פליג
אתנא קמא וי"ל דהוה מצי לרחו"י דבולה רשב"ג היא וד"ק שהיה רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' א"כ ס"ד דוקא אתבנו וקשו דאיכא שבחא טובא אגל שאר דברים לא ואתא
רבן שמעון בן גמליאל למימר דכל המקלקלין שוין אפי' לית בהו אלא שבחא פורתא:

והדר קאמר דאסורין משום גזל. ולא בעי למימר דאסורין משום גזל לאותו שקדם וזה ורשב"ג קאמר דמוחקרין דאין סבא דליפלו בהכי: **לועזרי** ודאי תנאי היא. דאין סבא לומר

בבא קמא דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי) קעג

מרתצת הגמרא: **אמר רב נחמן בר יצחק**, **גלל קרמית** – האם מקשה
אתה מגללים, מדוע לא קנסו חכמים את המוציאם, אין בכך קושיא,
מאחר ש**דבר שיש בו שבח** כתבן וקש, **קנסו** חכמים והפקירו אף את
גופו משום שבו, אבל **דבר שאין בו שבח** כגללים, **לא קנסו** חכמים
את גופו, ולפיכך אין אדם רשאי לזכות בהם לעצמו.
הגמרא מסתפקת בשיטת רב: **איבעיא להו**, **לדברי רב האומר שקנסו**
חכמים את **גופן** של התבן והקש, **משום שבהן**, יש להסתפק האם
לא לתר קנסין – מיד כשהוציאם לרשות הרבים קנסוהו חכמים
שרשאי כל אדם ליטלם, אף שלא הושבחו עדיין, **או לבי מית שבהא**
קנסין – או שלא קנסוהו חכמים עד לאחר שהשיבחו ברשות הרבים,
ורק אז רשאי כל החפץ ליטלם לעצמו.
הגמרא מנסה לפשוט ספק זה: **תא שמע**, **מדקאירין גלל**, דהיינו,
הגמרא לעיל סברה, שניתן להוכיח שלא כדברי רב הסובר שהפקירו
חכמים את גוף הדבר, מכך שלא קנסו חכמים את המוציא גלל לרשות
הרבים, מאחר שאין בו שבת.
יש להוכיח מדברי הגמרא, שלדעת רב קנסוהו חכמים מיד כשהוציא,
שאם לא קנסוהו עד לאחר שהשיבחו ממנו מה מקום יש להקשות
מגללים, הרי מאחר ואינם משיבחים לעולם מודה רב שלא הפקירו
חכמים, ובהכרח, שלדעת רב קנסו חכמים מיד כשהוציא לרשות
הרבים, ולפיכך סברה הגמרא שיש לקנסו לשיטתו את המוציא גללים,
אף על פי שאינם משיבחים.
דוחה הגמרא, **ותסבא**, הרי **בי איירין גלל** – כאשר סברה הגמרא
להקשות על דברי רב מדין גלל, היה זה **מיפמי דלשני רב נחמן** את
דברי רב, וסברה הגמרא שהפקירו חכמים את גוף הדבר אף במקום
שאין סופו להשיבחו, ולסברא זו ודאי שקנסו רב מיד במקום שסופו
להשיבחו, אך **לכתר דשני רב נחמן** שלא הפקירו חכמים אלא דבר
שיש בו שבה, **מי איכא למידא גלל כלל** – האם ניתן להקשות על
רב מדין גלל, ודאי שלא, שהרי גלל אין בו שבה, ועל כן יש להסתפק
מעתה במקום שיש בו שבה, האם סובר רב שקנסוהו חכמים רק לאחר
שהשיבחו ממנו, או שקנסוהו משעה שהוציאו לרשות הרבים.
הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם של רב וזעירי במחלוקת תנאים:
לימא כתנאי – לכאורה יש לומר, שמצינו תנאים שנחלקו בענין זה
האם יש לקנס את הקרן משום השבח, שהרי שנינו בבביתא, **ששן זה**
שכתוב בו רבית, כגון שכתוב בו 'פלוני לזה מפלוני מנה, על מנת
לשלם לו מאתיים', **קונסין אותו** – את המלוה, **ואינו גובה מן הלזה**
לא את הקרן של ההלוואה **ולא את הרבית**, שקנסוהו חכמים
שיפסיד את כל סכום ההלוואה, **דברי רבי מאיר**, **והכמים אומרים**,
גובה הוא את הקרן, **אכל לא את הרבית**, שלא הפסידוהו חכמים
אלא את דמי הריבית בלבד.
מבררת הגמרא, **לימא שרב** הסובר שקנסו את המוציא תבנו וקשו
לרשות הרבים שיפסיד אף את הקרן, **דאמר רבי מאיר** שקנסוהו
חכמים למלוה בריבית להפסיד אף את הקרן, **וזעירי** הסובר שלא
הפסידוהו חכמים אלא את השבח שהשיבחו התבן והקש ברשות
הרבים שלא כדין, **דאמר רבנן** – שלא הפסידו חכמים למלוה בריבית
אלא את הריבית עצמה, אך לא את גוף הקרן של ההלוואה.
דוחה הגמרא, **אמר לה רב**, **אנא דאמרי אפילו לרבנן** – יכול אני
לסבור אף כדעת חכמים שאינם קונסים את קרן ההלוואה, ומכל מקום
יודו חכמים שיש לקנס את המוציא תבן וקש ולהפסידו אף את הקרן,
דער כאן לא קאמרי רבנן **התם** שאין להפסידו את קרן ההלוואה,
אלא קרן דבתמירא – מאחר שהלוואת הקרן בדיחיה היא נעשית, שאין
האיסור אלא בהוספת הריבית, **אכל קאן גופא קמוץ** – אך כאן
במוציא תבן וקש לרשות הרבים, הרי הקרן עצמה נעשית תקלה
המזוקת ברשות הרבים, ולפיכך יודו חכמים שיש להפסידו אף את
הקרן.
וזעירי אמר לה, **אנא דאמרי אפילו לרבי מאיר** – יכול אני לסבור אף
כדעת רבי מאיר שיש להפסיד למלוה בריבית גם את הקרן, ומכל

תבנו וקשו דווקא **תנן** במשנתנו שחייבים על הוצאתם לרשות
הרבים, **משום דמשכחין** – מאחר שהם מחליקים ביותר, ולפיכך בזה
מודה רבי יהודה שאף בשעת הוצאת זבלים חייב אדם בנוקיהם, ולא
פטר רבי יהודה את המוציא ברשות אלא במוציא זבלים, שאינם
מחליקים כל כך:
שנינו במשנה, שהמוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים קנסוהו חכמים
והפקירו ממנו, ולפיכך **כל תקורם בהן זכה**:
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לענין מה קנסוהו חכמים: **אמר רב**,
דין זה שכל הקורם בהן זכה, נאמר **בין בגופן** – גוף התבן והקש, **ובין**
בשבהן – השבח שהשיבחו בדריסת רגלי אדם ובהמה ברשות הרבים.
דהיינו, מאחר שאדם זה הוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים כדי
שיידרסו ברגלי אדם ובהמה וישיבחו, קנסוהו חכמים שלא זו בלבד
שרשאי כל אדם ליטול את השבח שהשיבחו התבן והקש ברשות
הרבים, אלא שאף גוף התבן והקש מופקדים הם לכל החפץ ליטלם.
וזעירי אמר, לא קנסוהו חכמים אלא **בשבהן אכל לא בגופן**, דהיינו,
שרשאי כל אדם ליטול את שווי השבח שהשיבחו ברשות הרבים,
מאחר ששבח זה באיסור נעשה, אבל גוף התבן והקש ברשות בעליו
עומד, ואין אדם רשאי ליטול לעצמו.
מבררת הגמרא: **במאי קמיפלגי**, **רב סבר שקנסו חכמים את**
המוציאים תבנם וקשם לרשות הרבים שיפסידו אף את **גופן** של התבן
והקש, **משום שבהן** – כדי שלא יבואו להוציאם כדי להשיבחים. **וזעירי**
סבר לא קנסו חכמים גופן משום שבהן, אלא קנסו רק לגבי השבח
שנעשה באיסור, ולא לגבי גוף הממון שהיה שייך להם בהיתר.
הגמרא מנסה להוכיח מן המשנה כדברי זעירי: **תנן** במשנתנו, שאדם
ההופך את הגלל – גללי בהמה – **ברשות הרבים**, דהיינו, שנטלם
ממקום שבו היו מונחים והניחם במקום אחר, ולאחר שהפכם הוסיף **בהן**
אדם אחר, **חייב ההופך** בתשלומי זקנו של אותו אדם.
מדייקת הגמרא, **ואילו כל תקורם בהן זכה לא קתני** במשנה, דהיינו,
שלא הפקירו חכמים לכל החפץ ליטלם, אף שהניחם בעליהם ברשות
הרבים באיסור. ויש להוכיח מכאן כדעת זעירי, שלא קנסו חכמים אלא
את השבח שנעשה באיסור, ומאחר וגללים הנדרסים ברשות הרבים
אינם משיבחים, שכבר מושבחים הם, לפיכך לא קנסו חכמים את
המוציא גללים, ושלא כדברי רב הסובר שקנסו חכמים והפקירו אף את
גוף הדבר.
דוחה הגמרא, **תנא לרישא** העוסקת במוציא תבן וקש, שכל הקודם
בהם זכה, **והוא תדין לסיפא** העוסקת במוציא גללים, שאף בזה כל
הקודם זכה, אלא שלא הוצרך התנא לשוב ולכפול הדברים.
שבה הגמרא ומקשה: **והא תני עלה בבביתא** המבארת את דברי
המשנה, שגללים אלו **אסורין** הם **משום גלל**, דהיינו, שאין אדם רשאי
ליטלם לעצמו, ובהכרח שלא הפקירו חכמים לכל הקודם. ומתרת: **כי קתני**
בבביתא **שאסורין** הם **משום גלל**, אין הכוונה בזה לגבי
גללים בלבד, אלא **אכולהו מתניתין קא**, ואף על המוציא תבן וקש,
והיינו **לאותו ששקדם וזכה** – שאם קדם אדם וזכה בתבן וקש או
בגללים הרי הם שלו, ואם יטלם אדם ממנו עובר הוא באיסור גול.
שבה הגמרא ומקשה: **והא לא קתני הכי**, **דתנן** בתוספתא (פ"ב ה"ו),
שאדם **המוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים** – כדי שיידרסו
ברגלי העוברים ויהיו ראויים לזבל בהם שדות, **והוון בהן אדם אחר**,
חייב המוציא בנזקו של אותו אדם, **וכל הקודם וזכה בהן לעצמו זכה**,
ומותר משום גלל – ואין בזה איסור גול. **וההופך את הגלל לרשות**
הרבים והוון בהן אדם אחר חייב ההופך בנזקו, **ואסור משום גלל** –
שאין אדם רשאי לזכות בגללים אלו לעצמו. ומוכח, שישנו חילוק בין
המוציא תבן וקש לרשות הרבים שהפקירו חכמים לכל הקודם, לבין
המוציא גללים שלא הפקירו, ובהכרח יש לומר בטעם הדבר,
שמאחר ולא קנסו חכמים אלא את השבח, אין שייך לקנס בגללים
שאינם מושבחים, ויש להקשות על שיטת רב הסובר שקנסו חכמים
והפקירו אף את גוף התקלה.

פֿליקוּסְתָא – פסולת הנותר מן התמרים לאחר שעשו מהם שיכר, שהוציא אדם לרשות הרבים. בְּשִׁלְמָא רב אָדָא בר אֶהָבָה בְּשִׁמְעִיתָה – שיטת רב אדא בר אהבה מבוארת היא, שכן נוקט הוא שהלכה היא ומורים כן לרבים, אֶלָּא רב הוּא שסובר שאין מורים כן, לִימָא הָרָד בִּיה – האם יש לומר שחזר בו מדבריו.
מתרצת הגמרא: הָנָהוּ – אנשים אלו שהפקירו חכמים את ממונם, מוֹתְרִין הָיוּ – התירו בהם כמה פעמים לסלק את תקלתם מרשות הרבים, ומאחר שלא סילקו מודים הכל שניתן להפקיר את רכושם אף לכתחילה:

משנה

עד עתה עסקו המשניות בפרק זה בדיני אדם הניזוק על ידי שנתקל בממונו של חבריו. משנה זו עוסקת באדם הניזוק על ידי שנתקל בגופו של חבריו.
שְׁנֵי קָדְרִין ו-מוכרי קדרות) שְׁהָיוּ מְהֻלְכִין זֶה אַחֵר זֶה ברשות הרבים עם קדרותיהם, וְנִתְקַל הָרָאשׁוֹן בדרכו וְנִפְּלַל על הארץ, וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בְּרָאשׁוֹן וְנִפְּלַל אף הוא וניזוק, ונשברו קדרותיו, הָרָאשׁוֹן חָיִיב בְּתִשְׁלוֹם נִזְקֵי שְׁנֵי:

גמרא

הגמרא מבארת את סיבת חיובו של הראשון: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא תִימָא – אל תאמר דמיתניתן כרבי מאיר היא, דְּאָמַר שֶׁהִתְקַל פּוֹשַׁע הוּא על שלא נזהר, וְחָיִיב, ולפיכך יש לחייב את הראשון בתשלום נזקיו של השני, אֶלָּא ניתן לבאר את דברי המשנה אֶפִּילוּ לְרִבְנָן דְּאָמְרֵי שֶׁהִתְקַל אֲנוֹס הוּא ופְטוֹר, מכל מקום הָכָא חָיִיב הראשון בנזקי שני, משום שהמשנה עוסקת באופן כזה, שְׁהָיָה לוֹ זְמַן בכדי לַעֲמֹד ממקומו לאחר שנפל, וְלֹא עָמַד, ולפיכך פושע הוא בזה, וחייב משום אדם המזיק.
אמנם, באופן שלא היתה שהות ביזו כדי לעמוד, סובר רבי יוחנן שיש לפוטרו מתשלום הנזק, לדעת חכמים הסוברים שהנתקל אינו פושע בנפילתו.

דעת החולק. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, אֶפִּילוּ תִימָא – אפילו אם תאמר, שהמשנה עוסקת באופן שלא הָיָה לוֹ זְמַן בכדי לַעֲמֹד ממקומו לאחר הנפילה, מכל מקום יש לחייבו בתשלום נזקי השני, מאחר שְׁהָיָה לוֹ לְהוֹדִיר את ההולך אחריו שלא יתקל בו, וְלֹא הוֹדִיר, ועל כן פושע הוא בכך, וחייב בתשלום הנזק.

הגמרא מבארת את דעתו של רבי יוחנן: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שלא יתכן להעמיד את דברי המשנה באופן כזה שלא יוכל היה לעמוד, דְּכִיּוֹן דְּלֹא הָיָה לוֹ זְמַן בכדי לַעֲמֹד ממקומו לאחר הנפילה, לֹא הָיָה לוֹ פְנָאי בכדי לְהוֹדִיר את הבא אחריו שלא יתקל בו, דְּהָרִיד – מאחר שטרוד היה בנפילתו, ולפיכך יש לפוטרו מתשלום נזקי השני, ומאחר שהמשנה מחייבתו, בהכרח שעוסקת באופן שהיה לו פנאי בכדי לעמוד, ולפיכך יש לחייבו על פשיעתו שלא עמד.

הגמרא מנסה להוכיח בדברי רב נחמן בר יצחק מדברי המשנה להלן: קָנָן – שנינו במשנה (להלן ע"ב), ששנים שהיו מהלכים ברשות הרבים, אחד נשא חבית ואחד קורה, ופגעו זה בזה ונשברה החבית בקורה, הדין הוא כך, אם הָיָה פֶּעַל קוֹרָה מֵהָלַךְ רָאשׁוֹן וּפֶעַל חֲבִית אַחֲרָיו, ונִשְׁבְּרָה הַחֲבִית בְּקוֹרָה, פְּטוֹר בעל הקורה מתשלום נזקי החבית, מאחר שבעל החבית פשע שנודרו בהילוכו יותר מדי. וְאִם הָלַךְ בעל החבית כדרכו, ולפתע עָמַד ו-עצר) פֶּעַל הַקוֹרָה במקומו, ונתקל בו בעל החבית ונשברה חביתו, חָיִיב בעל הקורה בתשלום הנזק, מאחר שפשע בכך שעמד ברשות הרבים.

מבשרת הגמרא: מֵאִי לֹא – האם אין לומר שהמשנה עוסקת באופן שְׁעָמַד בעל הקורה במקומו על מנת לְכַתֵּם – לתקן את משא הקורה על כתפיו, דְּאִיִּרְחִיהּ הוּא – שדרך נושאי משא לעשות כן, ולא פושע

בעמידתו זאת, וְקָנָנִי – ומכל מקום שנינו שְׁתֵּיכָא הוא בנזקי החבית, ובהכרח שטעם הדיבור הוא, משום דְּהָיָה לוֹ לְהוֹדִיר את בעל החבית ולהודיעו שעומד הוא לכתף, ומאחר שלא עשה כן פושע בעמידתו וחייב בתשלום הנזק, אף שטרוד היה לכתף משאו. ויש להוכיח מכאן כדעת רב נחמן בר יצחק, שגם באופן שעמד כדין ניתן לחייבו על כך שלא הוזהר.

דוחה הגמרא: לֹא – אין המשנה עוסקת באופן שעמד בעל הקורה כדי לכתף, אלא בְּשִׁעְמָד לְפִישׁ – לנוח מעמל משאו, שמשונה הוא, מאחר שאין רשות הרבים עשויה לכך, ולפיכך חייב הוא בנזקי בעל החבית. שבה הגמרא ומבשרת: אֶבְלֵל אִם עָמַד בעל הקורה כדי לְכַתֵּם, מֵאִי – מה יחא הדין באופן כזה, פְּטוֹר, אם כן אֶדְתְּנִי סִיפָא – מדוע הוצרכה המשנה לשנות בסיפא, וְאִם אָמַר לוֹ בעל הקורה לְכַעַל הַחֲבִית עָמַד במקומו, פְּטוֹר הוא על נזקי החבית מאחר שהוזהרו, לְפִלּוֹג וְלִיתְנִי בְּרִידָה – היה למשנה לחלק בדין הרישא עצמה, ולומר כך, בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים שחייב בעל הקורה בנזקי החבית, בְּשִׁעְמָד לְפִישׁ, שפושע הוא בעמידה זו, אֶבְלֵל אִם עָמַד בכדי לְכַתֵּם, פְּטוֹר, ואף אם לא הוזהר את בעל הקורה, מאחר שעשה כדרך בני אדם.

מתרצת הגמרא: אכן ניתן היה לשנות באופן כזה, ומכל מקום העדיפה המשנה לבאר הדין כשעמד בעל הקורה לפושע, דְּהָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן – מאחר שיש להשמיע בזה חידוש, דְּהָא עַל גַּב דְּעָמַד בעל הקורה בכדי לְפִישׁ, שאינו ראוי לעשות כן ופשעה היא זו, מכל מקום כִּי קָאָמַר לוֹ – מאחר שהוזהר ואמר לְכַעַל חֲבִית עָמַד במקומו, פְּטוֹר הוא על נזקי החבית.

הגמרא מנסה להוכיח מברייתא בדברי רב נחמן בר יצחק: תֵּא שְׁמַע, הַקָּדְרִין ו-מוכרי קדרות) וְהוֹגְגִין ו-מוכרי זכוכית) שְׁהָיוּ מְהֻלְכִין ברשות הרבים זֶה אַחֵר זֶה, וְנִתְקַל הָרָאשׁוֹן בדרכו וְנִפְּלַל על הארץ, וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בְּרָאשׁוֹן וְנִפְּלַל, וניזוקו גופו וכליו, ונתקל השלישי בְּשֵׁנִי וְנִפְּלַל, וניזוקו גופו וכליו, הדין הוא שֶׁהָרָאשׁוֹן חָיִיב בְּתִשְׁלוֹם נִזְקֵי הַשֵּׁנִי, וְהַשֵּׁנִי חָיִיב בְּתִשְׁלוֹם נִזְקֵי הַשְּׁלִישִׁי. וְאִם מִחֲמַת הָרָאשׁוֹן נִפְּלַל, אוֹי הָרָאשׁוֹן חָיִיב בְּתִשְׁלוֹם נִזְקֵי כֻּלָּם. וְאִם הוֹדִירוֹ זֶה אֶת זֶה לאחר נפילתו, פְּטוֹרִין הֵם מִתִּשְׁלוֹם הַנּוֹקִים.

מבשרת הגמרא: מֵאִי לֹא – האם אין לומר שהברייתא עוסקת באופן שְׁלֹא הָיָה לוֹ זְמַן בכדי לַעֲמֹד ממקומו, ואף על פי כן חייבים הם בתשלומם נזקם של הנתקלים בהם, מאחר שהיה מוטל עליהם להזהירם. ויש להוכיח מכאן כשיטת רב נחמן בר יצחק, שאף באופן שאין האדם פושע בנפילתו, מכל מקום מוטל עליו להזהיר את הבאים אחריו שלא יתקלו בו, ואם אינו מזהירם פושע הוא וחייב בנזקיהם.
דוחה הגמרא: לֹא – אין הברייתא עוסקת באופן כזה, אלא באופן שְׁהָיָה לוֹ זְמַן פנאי בכדי לַעֲמֹד ולא עמדו, ולפיכך פושעים בהם בזה, וחייבים בתשלום נזקם של הנתקלים בהם.

שבה הגמרא ומבשרת: אֶבְלֵל באופן שְׁלֹא הָיָה לוֹ זְמַן פנאי לַעֲמֹד מֵאִי – מה יחא הדין בזה, פְּטוֹרִים, אִי הָכִי, אֶדְתְּנִי סִיפָא – מדוע הוצרכה הברייתא לשנות בסיפא שֶׁאִם הוֹדִירוֹ זֶה אֶת זֶה פְּטוֹרִים, לְפִלּוֹג וְלִיתְנִי בְּרִידָה – היה לה לחלק בדין המתבאר ברישא עצמה, ולומר כך, בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים שחייב כל אחד מהם בנזקי חבריו, כְּשֶׁהָיָה לוֹ זְמַן פנאי בכדי לַעֲמֹד, אֶבְלֵל אִם לֹא הָיָה לוֹ זְמַן פנאי לַעֲמֹד, פְּטוֹרִין, ואף אם לא הוזהרו זה את זה.

מתרצת הגמרא: אכן ניתן היה לשנות באופן כזה, ומכל מקום העדיפה הברייתא להשמיענו הדין באופן שהיה להם פנאי לעמוד, דְּהָא קָא מְשַׁמְעֵ לָן – מאחר שמשמיעה היא בכך חידוש, דְּהָא עַל גַּב דְּהָיָה לוֹ זְמַן פנאי לַעֲמֹד ממקומו, ולא עמדו, ופושעים הם בכך, מכל מקום כִּי הוֹדִירוֹ זֶה אֶת זֶה פְּטוֹרִין הֵם מִתִּשְׁלוֹם נזקם.

רבא מבאר את דברי הברייתא העוסקת בדין 'הקדרים והוגגים': אָמַר רַבָּא, אף שמבואר בדברי הברייתא שהראשון חייב בנזקי שני והשני חייב בנזקי השלישי, מכל מקום אין דינם שוה לגמרי, אלא הָרָאשׁוֹן

1 **וְכַתְּנִי** חֵיב. שְׁהָה לֹא לְהוֹדִיר אֶע"ג דְּטָרִיד לְכַתֵּף הָיָה לוֹ לְהוֹדִיר חֵיב דְּלָמָּה מִשּׁוּם דְּמוֹקְמִינן לְקַמֵּן דְּרָמִי בְּשִׁלְדָא וְחֵיב מִשּׁוּם דְּלֹא הִיל לְמִימְרֵיהּ
2 בְּשִׁלְדָא וְיִל דְּכִשְׁלָדָא נִמִּי דְרָבּוּ בְּשִׁמְכַתְּפָא וְאִתְּ אִי אֲוִרְחִיהּ אִמְאִי הָיָה לִיה לְהוֹדִיר הָא לְקַמֵּן מִזְכָּר דְּאִי לֹא רָמִי בְּשִׁלְדָא פְטוּר דְּאִיבְעִי לִיה לְבַעַל חֲבִית לְאִסְטוּקִי אֲדִיעֵתִיהּ שְׁמָא
3 יַעֲמֹד בַּעַל קוֹרָה וְאִיכָּא אִפִּי בְּשִׁלְדָא נִמִּי לְפִטְרָא הָכָא דְּאִיבְעִי לִיה לְבַעַל חֲבִית לְאִסְטוּקִי אֲדִיעֵתִיהּ שְׁמָא יַעֲמֹד בְּשִׁלְדָא כִּינן דְּדִרְדֵּר הַמְכַתְּפִין בְּכָר וְיִל כִּינן דְּלִפְעָמִים מְכַתְּפָא וְאִין מְנִיחַ בְּשִׁלְדָא
4 לֹא אִיבְעִי לִיה לְאִוְדוּדוּרִי וְאִתְּ כִי מוֹקֵי לֹא נִמִּי בְּשַׁעֲמֵד לְפֹשֶׁת אִמְאִי חֵיב הָא כִּינן דְּאִיבְעִי לִיה לְאִוְדוּדוּרִי בְּמַכְתָּפָא בְּעוֹמֵד לְפֹשֶׁת נִמִּי אִיבְעִי לִיה לְאִוְדוּדוּרִי דִּמְנָא יָדַע אִם עוֹמֵד לְכַתֵּף אִם לְפֹשֶׁת
5 וּפּוֹשֶׁת הוּא וְיִל דְּמִיכְבֵּר שְׁפִיר אִם נִמְנֵד לְפֹשֶׁת או

6 **סְלִיקוּסְתָּא בְּשִׁלְמָא רַב אֲדָא בַר אֲהֵבָה בְּשִׁמְעֵתִיהּ**
7 **אֶלָּא רַב הוּנָא לִימָא הָדָר בִּיה הִנְהוּ מוֹתְרִין הוּוּ:**
8 **מִתְנִי' שְׁנֵי קָדְרִין שְׁהִיו מְהֻלְכִין זֶה אַחֵר זֶה וְנִתְקַל**
9 **הָרָאשׁוֹן וְנָפַל וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בְּרָאשׁוֹן הָרָאשׁוֹן חֵיב**
10 **בְּגוֹקֵי שְׁנֵי: גַּמ' אִמֵּר רַבִּי יוֹחֲנָן לֹא תִימָא מִתְנִי' ר' מֵאִיר**
11 **הָיָה דְאִמֵּר נִתְקַל פּוֹשֶׁעַ הוּא וְחֵיב אֶלָּא אֶפִּילוּ**
12 **לְרַבֵּן דְאִמֵּרִי אָנוּס הוּא וּפְטוּר הָכָא חֵיב שְׁהִיָּה לוֹ**
13 **לְעֹמֹד וְלֹא עָמַד רַב נִתְקַן בַּר יִצְחָק אִמֵּר אֶפִּילוּ**
14 **תִּימָא לֹא הָיָה לוֹ לְעֹמֹד הָיָה לוֹ לְהוֹדִיר וְלֹא הוֹדִיר**
15 **וְרַבִּי יוֹחֲנָן אִמֵּר כִּינן דְּלֹא הָיָה לוֹ לְעֹמֹד לֹא הָיָה לוֹ**
16 **לְהוֹדִיר דְּטָרִיד הִנֵּן הָיָה בַּעַל קוֹרָה רָאשׁוֹן וּבַעַל חֲבִית אַחֲרוֹן נִשְׁבְּרָה חֲבִית בְּקוֹרָה פְטוּר**
17 **וְאִם עָמַד בַּעַל קוֹרָה חֵיב מֵאִי לֹא שְׁעָמַד לְכַתֵּף דְּאִוִּרְחִיהּ הוּא וְכַתְּנִי חֵיב דִּתְהוּ לִיה**
18 **לְהוֹדִיר לֹא בְּשַׁעֲמֵד לְפֹשֶׁת אֲבָל עָמַד לְכַתֵּף מֵאִי פְטוּר אֲדִיעֵתִי סִיפָא וְאִם אִמֵּר לוֹ לְבַעַל**
19 **חֲבִית עֹמֵד פְטוּר לְפָלּוּג וְלִיתְנִי בְּרִידָה בְר"א בְּשַׁעֲמֵד לְפֹשֶׁת אֲבָל עָמַד לְכַתֵּף פְטוּר הָא**
20 **קַמ"ל דְּאִע"ג דְּעָמַד לְפֹשֶׁת כִּי קָאֵמֵר לוֹ לְבַעַל חֲבִית עֹמֵד פְטוּר ת"ש תְּקַדְרִין וְהוֹגֵגִין שְׁהִיו**
21 **מְהֻלְכִין זֶה אַחֵר זֶה נִתְקַל הָרָאשׁוֹן וְנָפַל וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בְּרָאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי בְּשְׁנֵי רָאשׁוֹן חֵיב**
22 **בְּגוֹקֵי שְׁנֵי וְשְׁנֵי חֵיב בְּגוֹקֵי שְׁלִישִׁי וְאִם מִחְמַת רָאשׁוֹן נָפַל רָאשׁוֹן חֵיב בְּגוֹקֵי כּוֹלֵם וְאִם**
23 **הוֹדִירוּ זֶה אֶת זֶה פְטוּרִין מֵאִי לֹא שְׁלֹא הָיָה לָהֶן לְעֹמֹד לֹא שְׁהִיָּה לָהֶן לְעֹמֹד אֲבָל לֹא**
24 **הָיָה לָהֶם לְעֹמֹד מֵאִי פְטוּר אִי חֵבִי אֲדִיעֵתִי סִיפָא אִם הוֹדִירוּ זֶה אֶת זֶה פְטוּר לְפָלּוּג וְלִיתְנִי**
25 **בְּרִידָה בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁהִיָּה לָהֶן לְעֹמֹד אֲבָל לֹא הָיָה לָהֶן לְעֹמֹד פְטוּרִין הָא קַמ"ל**
26 **דְּאִע"ג דִּתְהוּ לָהֶן לְעֹמֹד כִּי הוֹדִירוּ זֶה אֶת זֶה פְטוּרִין אִמֵּר רַבָּא רָאשׁוֹן חֵיב בְּגוֹקֵי שְׁנֵי כִּינן**
27 **בְּגוֹקֵי גּוּפָא כִּינן בְּגוֹקֵי מְמוֹנָא שְׁנֵי חֵיב בְּגוֹקֵי שְׁלִישִׁי גּוּפָא אֲבָל לֹא בְּגוֹקֵי מְמוֹנָא מְמָה**
28 **נִפְשָׁד אִי נִתְקַל פּוֹשֶׁעַ הוּא שְׁנֵי נִמִּי לִיתְיִיב אִי נִתְקַל לֹא פּוֹשֶׁעַ הוּא אֶפִּילוּ רָאשׁוֹן נִמִּי לְיִפְטָר**
29 **רָאשׁוֹן**

30 דְּבִנְתָּקֵל פּוֹשֶׁעַ פְּלִיגִי וּמִשְׁנֵי אֶלָּא אִמֵּר רַבָּא רָאשׁוֹן חֵיב בְּגוֹקֵי שְׁנֵי כִּינן בְּגוֹקֵי גּוּפָא אֲבָל דְּאִנּוּס מְדַפְטֵר בְּבִרְיִיתָא כִּשְׁהִיָּה רָאשׁוֹן בְּמִמּוֹנָא מ"מ
31 חֵיב עַל שְׁהִיָּה לוֹ לְעֹמֹד אוֹ לְהוֹדִיר וְלֹא עָמַד וְהוֹדִיר אֲבָל שְׁנֵי חֵיב בְּגוֹקֵי שְׁלִישִׁי בְּגוֹקֵי גּוּפָא שֶׁל שְׁלִישִׁי וְלֹא אֲנָמוֹנִי דְּחָף הַשֵּׁנִי הָיָה בּוֹר מִשּׁוּם דְּאִנּוּס יוֹתֵר מִן רָאשׁוֹן וְלִכְּרַם מִשְׁעָם
32 שְׁהִיָּה לוֹ לְעֹמֹד לֹא הָיָה אֲבָל בּוֹר וְרָאשׁוֹן שְׁאִין אָנוּס כָּל כֶּךָ אֶע"ג דְּבָאוּנֵס זֶה מְדַפְטֵר אֶדָם הַמְזִיק כְּדִמְשַׁעֵם בְּקִאוֹמִנִים מְכִינן שְׁהִיָּה לוֹ לְעֹמֹד וְלֹא עָמַד חֲשִׁיב לִיה אֶדָם הַמְזִיק אֶע"פ
33 שֶׁנָּה דוֹחֵק אִין לְחֹשֶׁת כִּינן דְּלֹא קָאִי מִסְקָנָא הָכָא א"נ יִל דְּרָבָא סְבִירָא לִיה בְּנִתְקַל פּוֹשֶׁעַ כְּר"מ וְלִכְרַם הָרָאשׁוֹן הָיָה אֶדָם הַמְזִיק וְלֹא בּוֹר מ"מ פְטוּר לִיה בְּבִרְיִיתָא אֲנָקִי מְמוֹנָא מִשּׁוּם
34 דְּסִבְרָא מְפָקִיר נָקִי פְטוּר אֶפִּילוּ אַחֵר נְפִילַת פְּשִׁיעָה אֶע"ג דְּרָבָא כְּר"מ בְּהָא לֹא סִבְרָא כְּר"מ וּפְרִיךְ הִנְיָחָא לְשִׁמּוּאֵל אֶלָּא לְרַב אִמְאִי חֲשִׁיב לִיה לְהֵאִי שְׁנֵי בּוֹר תְּרַנְגָּמָה רַב אֲדָא
35 בְּגוֹן שְׁהוֹדֵק כּוֹלִים בְּכָלִים וְהִשְׁתָּא הָדָר בִּיה וְכָא לִישֵׁב בְּבִרְיִיתָא לְלִישָׁנָא קָמָא דְּרָבָא וְכוּלן חֲתִיבִין עַל נֹקֵי גּוּפָא שְׁנוּפָא הוּיָק אֶת מְמוֹנָא וְהוּיָק אֶת הַמְמוֹן
36 וְאֶע"ג דְּנִתְקַל פּוֹשֶׁעַ הוּא מ"מ הָיָה מְמוֹנָא בּוֹר וּפְטוּר עַל כִּלֵּי שְׁנֵי אֲבָל כִּשְׁהִיָּה מְמוֹנָא אֶת הַגּוֹף הָרָאשׁוֹן חֵיב וְהַשֵּׁנִי פְטוּר וְגֵרָס בְּרִישָׁא הָיָה בִּירָא לֹא אֲנָא בְּרִיתִיהּ וְכָאֶלָּא אִמֵּר רַבָּא
37 גִּרְסִין הִיל בּוֹר לֹא מְצִינוּ בּוֹר שְׁחִיב בּוֹ אֶת הַכּוֹלִים וְלִשּׁוֹן רָאשׁוֹן פ"ה וְהִיא גִּירָסָתָא ר"ח אִמֵּר רַבָּא רָאשׁוֹן חֵיב כִּינן בְּגוֹקֵי גּוּפָא שֶׁל בְּגוֹקֵי מְמוֹנָא דְּשְׁנֵי כִשְׁהוּזָקוּ בְּגוּפָא שֶׁל רָאשׁוֹן דְּמִפְּרָשׁ
38 דְּרָאשׁוֹן וְדָאִי פּוֹשֶׁעַ הוּא לְר"מ דְּמִנְפִּישָׁה נְפִיל וְהוּיָ אֶדָם הַמְזִיק וְלָרַבֵּן מִשּׁוּם שְׁהִיָּה לוֹ לְעֹמֹד וְלְהוֹדִיר וְשְׁנֵי חֵיב בְּגוֹקֵי גּוּפָא שֶׁל שְׁלִישִׁי אֲבָל לֹא בְּגוֹקֵי מְמוֹנָא שֶׁל שְׁלִישִׁי כְּדִמְסִיק
39 דְּאִגּוּפּוֹ שֶׁל שְׁלִישִׁי מִתְיִיב דְּהִיָּה לוֹ לְעֹמֹד וְלֹא עָמַד אֲמִינוּס פְטוּר דְּהִיל בּוֹר וְלֹא מְצִינוּ בּוֹר שְׁחִיבִי בּוֹ אֶת הַכּוֹלִים וּפְרִיךְ רָאשׁוֹן נִמִּי נִחָשֵׁב גּוּפָא בּוֹר וְהָפְטֵר עַל מְמוֹן הַשֵּׁנִי וּמִשְׁנֵי רָאשׁוֹן
40 מִנְפִּישָׁה נְפִיל וְהִיל פּוֹשֶׁעַ לְר"מ דְּלָרַבֵּן מִשּׁוּם דְּהִיל לְהוֹדִיר לְרַב נִתְקַן וְלָרַבִּי יוֹחֲנָן הָיָה לוֹ לְעֹמֹד אֶע"ג דְּלָרַבֵּן שְׁנִיָּהם אֲנָסִין מ"מ הָרָאשׁוֹן שְׁאִין אָנוּס כִּיב הָיָה אֶדָם הַמְזִיק מִשְׁעָם
41 שְׁהִיָּה לוֹ לְעֹמֹד אוֹ לְהוֹדִיר וְהַשֵּׁנִי שְׁהוּא אָנוּס יוֹתֵר אִין נִחָשֵׁב מִשְׁעָם זֶה כ"א בּוֹר וְלִפִּי זֶה הו"מ לְמַפְרָךְ הִשְׁתָּא תְּהִיָּא לְשִׁמּוּאֵל כְּדִאֲמִירִין לְקַמֵּן מִתְיִיבִי כּוֹלֵן חֲתִיבִין עַל נֹקֵי גּוּפָא
42 וּפְטוּרִין עַל נֹקֵי מְמוֹנָא שֶׁל נִקְזֵין וְחוּדוֹר בּוֹ רַבָּא מִתּוֹךְ קוֹשְׁיָא זוֹ וְתִימָה דְּלִישְׁנֵי דְּגּוּפּוֹ וּמְמוֹנָא אֲמִינוּס קָאִי וְחֲתִיבִין אֲנָקִי גּוּפָא דְּרָאשׁוֹן מִשְׁעָם אֶדָם הַמְזִיק וְגּוּפּוֹ שֶׁל שְׁנֵי מִשּׁוּם בּוֹר וּפְטוּר
43 אֲנָקִי שְׁמִמּוֹנָא הוּיָק בְּרַבֵּן דְּאִמֵּרִי נִתְקַל לֹא פּוֹשֶׁעַ הוּא וְהוּיָ מְפָקִיר נָקִי לְאַחֵר נְפִילַת אָנוּס אֶלָּא אִמֵּר רַבָּא רָאשׁוֹן חֵיב כִּינן בְּגוֹקֵי גּוּפָא שֶׁל בְּגוֹקֵי מְמוֹנָא דְּרָאשׁוֹן אִם הוּיָק בְּגוּף הַשֵּׁנִי
44 יֵשׁ סְפָרִים שְׁבָתִיב בְּתָן בְּדִידָא כִּינן אִיתְּקוֹן מְמוֹנָא כִּינן חֵיב בְּגוֹקֵי שְׁלִישִׁי בְּגוֹקֵי גּוּפָא דְּשְׁנֵי מִשּׁוּם שְׁהִיָּה לוֹ לְעֹמֹד אֲבָל לֹא בְּגוֹקֵי מְמוֹנָא דְּשְׁנֵי דְּאִיל הָיָה בִּירָא לֹא
45 אֲנָא בְּרִיתִיהּ דְּאִנּוּס הָיָה שְׁרָאשׁוֹן גֵּרָם לוֹ לְיִפּוֹל אֲבָל רָאשׁוֹן וְדָא פּוֹשֶׁעַ הוּא וְלִכְרַם בְּרִיתִיהּ וְכוּלן פְטוּרִין עַל נֹקֵי מְמוֹנָא פ"י עַל גִּיּוּזָקִין שְׁנוּף הָרָאשׁוֹן נִמִּי נִחָשֵׁב בּוֹר כִּינן שְׁלֹא
46 הוּיָקוּ בְּיָדִים וְקָשָׁה כִּינן דְּפּוֹשֶׁעַ הוּא אִמְאִי פְטוּר כִּשְׁנוּפָא הוּיָק מְמוֹן הַשֵּׁנִי וְאֶע"פ שְׁאִין מוּיָק בְּיָדִים אִין לוֹ לִישְׁכֵּב בּוֹר דְּהִתְקַן אִם עָמַד בַּעַל קוֹרָה חֵיב בְּחִבִּיתָא שֶׁל חֲבִירוֹ אֲלֵמָא חֲשִׁיב
47 **אֲדָם**

אָדס המזיק אע"פ שאינו מזיק בדין וכולן חייבין על נזקי גופן כמו אמר מר הוא הניחא לשמואל בר' ומשני בגין שהזיקו כלים בכלים והשתא כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממון ע"כ לאו על נזקי קאי דאי קאי אנזקי כדס"ד השתא א"כ מיירי כשהזיקו במקום המזיקין כשהזיקו כלים בכלים דאי בגוף המזיק אמאי קאמר דפטורין על נזקי ממון וכיון דהזיקו במקום מזיקין איירי אמאי חייב שני כשהזיק גוף שלישי במקומו וקא' האי בירא לאו איהו כרייה אלא אמזיקין קאי וכולן חייבין אנזקי שהזיק גופו בין במקום בין בגוף שאפי' גוף שני חייב על ממון שלישי דמשעם שהיה לו לעמוד ולהזהיר הוי אדם המזיק ותיב על הכלים אף לשמואל והשתא לא קשה מה שהקשה מאם עמוד בעל קורה דכיון שיתחייב לפי המסקנא אין לחוש אם יבול לומר ולטעמיה ולשמואל מי ניהא דיש מקומות שאין הש"ס מקפיד ופטורין על נזקי ממון פירוש שפזיק ממנו את הכלים אפי' ראשון דפושע הוא דהיה ליה ממנו בור ופטור על הכלים: **בחוטרא** דסמיותא. ארב פפא פליג וס"ל לרב וביד דבי פסקה לאורחא בשלדא לא היה ראשון חייב בנזקי שלישי שהיה לו לזהר כשראה השני שגפל אכל בחוטרא דסמיותא דהוי באלכסון כשנתקל הראשון בראש החוטרא אותו שקב אחר כך נתקל בסוף החוטרא לא אראה: ואם

ראשון ודאי פושע הוא שני אגופו מחייב דהיה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דא"ל האי בירא לאו אנא כרייה מייתיב כולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממון מאי לאו אפי' ראשון לא לבר מראשון והא פולס קתני אמר רב אדא בר אבהו כולן הניזקין האי מאי אי אמרת בשלמא אפילו ראשון היינו דקתני כולן אלא אי אמרת לבר מראשון מאי כולן ליתני הניזקין אלא אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו דשני בין בנזקי ממון דשני ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אכל לא בנזקי ממון מ"ט דהיה ליה בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר אי אפקריה אין אי לא לא מאי איכא למימר לעולם כדאמר מעיקרא ודקשאף לך כולן חייבין תרגמה רב אדא בר מניומי קמיה דרבינא שהזיקו כלים בכלים אמר מר אם

מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי פולס מחמת ראשון היכי נפיל רב פפא אמר דפסקה לאורחיה בשלדא רב וביד אמר בחוטרא דסמיותא: **מתני'** זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה בידו של זה בקורתו של זה פטור שלוה רשות להלך ולהוה רשות להלך היה בעל הקורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור בעל הקורה ואם

ה"ג ראשון ודאי פושע הוא שני אגופו מחייב שהיה לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דא"ל האי בירא לאו אנא כרייה מייתיב כולן חייבין על נזקי גופן כו' עד מאי טעמא דהיה ליה בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר רב אלא לבר מאי איכא למימר תרגמה רב אדא בר אדא בר אבהו כולן הניזקין האי מאי אי אמרת בשלמא אפילו ראשון היינו דקתני כולן אלא אי אמרת לבר מראשון מאי כולן ליתני הניזקין אלא אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו דשני בין בנזקי ממון דשני ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אכל לא בנזקי ממון מ"ט דהיה ליה בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר אי אפקריה אין אי לא לא מאי איכא למימר לעולם כדאמר מעיקרא ודקשאף לך כולן חייבין תרגמה רב אדא בר מניומי קמיה דרבינא שהזיקו כלים בכלים אמר מר אם מחמת ראשון נפלו ראשון חייב בנזקי פולס מחמת ראשון היכי נפיל רב פפא אמר דפסקה לאורחיה בשלדא רב וביד אמר בחוטרא דסמיותא: **מתני'** זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה בידו של זה בקורתו של זה פטור שלוה רשות להלך ולהוה רשות להלך היה בעל הקורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור בעל הקורה ואם

אנא כרייה. אלא ראשון ומפקיד נזקיו לאחר נפילת אונס אקרן לעיל (דף כט.) דפטור: מייתיב כולן חייבין על נזקי גופן. שהזיק גופן את אחרים בין בגוף בין במקום: **ופטורין על נזקי ממון.** שהזיק ממון את אחרים וקס"ד השתא דלגמרי פטר להו אפי' הזיק הקמון את גוף חבירו: **מאי לאו אפילו ראשון.** ושמ' נתקל לאו פושע הוא ואגופו הוא דמחייב דהיה ליה לעמוד ואע"ג דתחילתו אגוס חייב דבגופו לא משוין ליה דין בור דנימא מפקיד נזקיו אחר נפילת אונס הוא אלא מזיק ממש הוא דאדם לא היה בור אכל אממונו פטור: **לא לבר מראשון כו'.** אלא אמר רבא כו'. ע"כ רבא לא חייב הראשון בנזקי ממון שהזיק בשני דלאו פושע הוא ולא חלק בין ראשון לשני אלא בנזקי שהזיק גופו והכי אמר רבא ראשון היה גופו מזיק ותיב אפילו בנזקי ממון של שני הואיל ותיב לו לעמוד לא אפילו היה לו לעמוד לא מחייב כוליה האי כראשון הראשון היה פושע טפי משני הלכך ראשון ודאי היה מזיק ושני מסימיה אי משוית ליה לגופיה בור ותיב על נזקי גופו של שלישי אכל לא בנזקי ממון דלא מצינו בור שחייב בו את הכלים וברייתא דקתני כולן חייבין על נזקי גופו דמשעם אפילו שני כגון שהזיק את גופו של שלישי: **הניחא לשמואל.** איכא למימר דגופו של שני אית ליה תורת בור: **אלא לרב.** דאמר אי לא אפקריה לא היה בור בשלמא ממון איכא למימר דמפקיד איניש אלא גוף מי מפקיד: **תרגמה רב אדא בר מניומי.** לברייתא דלעיל בגין שהזיקו כלים בכלים ולעולם מילתיה דרבא כדקתני שמעין ליה מעיקרא דגופו דראשון ושני היה כמזיקין בדין ותיבין על הכל אפילו לשמואל דאמר דמידי דלא אפקריה היה בור הימ' במקום אכל בגופו אדם הוא ולא בור ותיב על נזקי כלים וממון של ראשון לשמואל בין אפקריה בין לא אפקריה היה בור ולרב אי לא אפקריה חייב בכל ואי אפקריה היה בור דנתקל מעצמו פושע הוא וממון של שני פטור אף על נזקי גוף השלישי דנזק המופקר על ידי אונס הוא וא"כ לא אפקריה שורו הוא וטפס באפה שהרי אגוס הוא ומילתיה דרבא מתוקמא בין לרב בין לשמואל דקשאף לך ברייתא דקתני שאפילו ראשון ממנו פטור היינו היבא דהזיקו כלים דשני בכליו דראשון דמיפטר משום דבור ניהו ולא חייב בו את הכלים ולרב כדאפקריהו ולשמואל אפילו לא אפקריהו והכי קתני כולן חייבין על נזקי שפזיק גופו ואפילו הזיק כלים דגופו דאדם מזיק הוא ופטורין על נזקי ממון אם הזיק ממון את כלי חבירוהו דאפילו ממון הראשון טפי מבור לא משוית ליה שאין לך פושע יותר מבורה בור ופטור בו את הכלים אכל הזיק ממון את הגוף יש מהן חייב ויש מהן פטור ראשון חייב ושני פטור ונירסא דבי איתא אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממון שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אכל לא בנזקי ממון מה נפשך אי נתקל פושע הוא שני נמי ליתייב ואי נתקל לאו פושע הוא ראשון נמי ליפטר ראשון ודאי פושע הוא ושני אגופו מחייב דהיה ליה לעמוד ולא עמד אממונו פטור דאמר ליה האי בירא לאו אנא כרייה ולא גרסין הכא דהיה ליה בור מייתיב כו' עד לבר מראשון וקא כולן קתני כו' עד שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו ולא בנזקי ממון דהיה ליה בור כו' ולא גרסין הכא האי בירא לאו אנא כרייה וכו': **כשלקא.** כנבילה המושלכת למעבר והדרך ברחוקה וממלאה את כל הדרך שלדא נבילה כדאמרין בעלמא שלדו קיימת (גדה דף כח:). **בחוטרא** דסמיותא. כמקל של סומין שמונש השומק בו ופעמים שהוא מושיטו לרוחב הדרך ומגשש: **מתני'** זה בא בחביתו כו'. ופגע זה בזה: **פטור.** שלשניהם רשות להלך: היה בעל קורה ראשון כו' **פטור.** שזה מהלך בדרכו והוא מיהר ללכת: **גמ'** תרתי

מתרצת הגמרא, שאכן הנתקל פושע הוא, שהיה לו להתבונן בדרכו, ולפיכך הראשון שנפל מעצמו בלא שנתקל באדם אחר וְרֵא' פוֹשֵׁעַ הוא, וחייב בין על נזק שעשה גופו משום אדם המזיק, ובין על נזק שעשה ממונו מדיון בור. אך הַשְׁנִי שנתקל בראשון אינו פושע בנפילה זו, ומכל מקום אַמְנוּנִי מְחִיב – על נזקים שעשה גופו לשלישי או לממונו יש לחייבו, משום דִּהְיָה לוֹ זְמַן לַעֲמֹד לאחר נפילתו, וְלֹא עָמַד, ופושע הוא בכך, אבל אַמְנוּנִי – על הנזק שגרם ממונו לגופו של השלישי או לממונו, פְּטוּר, דְּאָמַר לִיה – שיכול הוא לומר לשלישי, הֲאִי בִּירָא לֹא אֶנָּה בְּרִיתָהּ – בור זה לא אני חפרתיו, אלא הראשון הוא שיצר את התקלה, ואני אנוס הייתי בנפילה זו, והדין הוא שהמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אינו חייב בתשלום על נזקיהם, ולפיכך אין לחייב את השני על התקלה שיצר ממונו. הגמרא מקשה על דברי רבא מברייטא: מִיִּתְיָב, שנינו בברייטא, המפרשת את דברי הברייטא לעיל (ע"א) לגבי קדרין וזגגין שהיו מהלכים זה אחר זה, ואומרת, שבוֹלֵן – כל אלו שהזיקו אחרים, חִיבִין הם עַל נִזְקֵי גוֹפֵן – אם הזיק גופם את גוף האחרים או את ממונם, כדן אדם המזיק אחרים, ופְּטוּרִין הם עַל נִזְקֵי מְמוֹנָן – אם הזיק ממונם את אחרים.

מבררת הגמרא: מֵאֵי לֹא – האם אין לומר, שכונת הברייטא לפטור אֶפִּילוּ את הראשון על הנזקים שעשה ממונו, ואם כן יש להוכיח מהברייטא שהנתקל אנוס הוא, ולפיכך אינו חייב על נזקי ממונו שהפקירם לאחר נפילת אונס, אלא על נזקי גופו מאחר שהיה לו לעמוד לאחר נפילתו, ושלא כדברי רבא הסובר שהראשון שנתקל פושע הוא, וחייב אף על נזקי ממונו.

מתרצת הגמרא: לֹא – אין כוונת הברייטא לפטור את הראשון, אלא כוונתה שכולם פטורים לְבַר מְרֵאשׁוֹן – חוץ מן הראשון שפושע הוא בנפילתו.

שבה הגמרא ומקשה: וְהָא בּוֹלָם קְתַנִּי – הרי לשון הברייטא הוא ש'כולם' פטורים על נזקי ממונם, וכיצד ניתן לבאר שאין הראשון בכללם.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲבָהָה, כוונת הברייטא באומרה 'בוֹלֵן' לכל הַנִּזְקִין, דהיינו, השני והשלישי שניזוקו, שהם אינם פושעים בנפילתם ופטורים על נזקי ממונם, אבל הראשון שאינו נזק אלא מזיק, פושע הוא בנפילתו וחייב על נזקי ממונו.

שבה הגמרא ומקשה: הֲאִי מֵאֵי – כיצד ניתן לבאר שכונת הברייטא לכל הניזוקין בלבד, אִי אֲמַרְתָּ בְּשֻׁלְמָא – הרי אם נבאר שכונת הברייטא באומרה 'כולן' לפטור אֶפִּילוּ את הראשון על נזקי ממונו, הֵינָּה דְּקַתְנִי בּוֹלֵן – אזי מבואר היטב מדוע נקטה הברייטא בלשון 'כולן', אֲמַר אִי אֲמַרְתָּ לְבַר מְרֵאשׁוֹן – אך אם נאמר שכונת הברייטא לכל הניזוקין ולא לנתקל הראשון, אם כן מֵאֵי בּוֹלָן – מדוע נקטה בלשון 'כולן', לִיתְנִי הַנִּזְקִין – היה לה לומר 'כל הניזוקין פטורים על נזקי ממונם'.

ומחמת קושיא זו חוזר רבא מדבריו ומבאר את הברייטא לעיל באופן אחר: אֲמַר רַבָּא, ששיטת הברייטא לעיל (ע"א) לגבי קדרין וזגגין היא שאין הנתקל פושע בנפילתו, אלא שיש לו לעמוד מיד לאחר נפילתו כדי שלא יתקלו בו אחרים, ולפיכך, הראשון שנתקל ונפל ולא עמד אף שהיתה לו שהות לכך, חִיבִין בִּין בְּנִזְקֵי גוֹפֵן וְבִין בְּנִזְקֵי מְמוֹנֵי הַשְׁנִי, שמאחר ולא עמד דינו כאדם המזיק, אך אם הזיק ממונו את השני או את ממונו, פטור הוא מתשלום, שהרי הוא מפקיר את נזקיו לאחר נפילת אונס. והַשְׁנִי שנתקל בראשון ונפל ולא עמד אף שהיתה לו שהות, חִיבִין בְּנִזְקֵי הַשְׁלִישִׁי שנתקל בו, אך רק בְּנִזְקֵי גוֹפֵי של השלישי, אֲבָל לֹא בְּנִזְקֵי מְמוֹנֵי של השלישי, ואפילו אם ניזוקו על ידי גופו של השני, מֵאֵי מְעַמָּא, דִּהְיָה לִיה גּוֹפוֹ של השני כְּבוֹר ברשות הרבים, וְלֹא מִצְנִי בּוֹר שְׁחִיבִי בּוֹ אֶת הַכֵּלִים. דהיינו, רבא סובר שאין הבתקל פושע, ואין הראשון פושע בנפילתו אלא בכך שלא עמד לאחר מכן, ואף השני פושע הוא בכך שלא עמד לאחר נפילתו, מכל מקום פשיעתו של השני גדולה מפשיעת הראשון, ולפיכך אף שיש לחייב את הראשון משום אדם

המזיק על הנזקים שעשה גופו לגוף השני או ממונו, אין לחייב את השני על הנזקים שעשה גופו אלא משום בור ברשות הרבים, ועל כן אינו חייב אלא בתשלום נזקי גופו של השלישי ולא בנזקי ממונו, שהרי בור פטור על נזקי כלים. ולגבי הנזקים שנעשו על ידי ממונם, יש לפטור את כולם, מאחר שאנוסים הם בנפילתם, והרי הם מפקירים נזקיהם לאחר נפילת אונס, ולפיכך נתבאר בברייטא לעיל ש'כולם' פטורים על נזקי ממונם'.

הגמרא מקשה על דברי רבא: הִנֵּיחָא – פירוש זה יבואר היטב לפי דברי שְׁמוּאֵל דְּאָמַר (לעיל כה) שְׁכָל תַּקְלָה שאדם מניח ברשות הרבים בור הוא, בין אם הפקירה ובין אם לא הפקירה, ולשיטתו ניתן לבאר שגופו של השני נעשה כבור ברשות הרבים, אף שאין אדם מפקיר את גופו. אֲמַר לְדַבְרֵי רַב דְּאָמַר אִי אֲפַקְרִיהּ – שאם אדם מפקיר את תקלתו ברשות הרבים, אִין – ניתן לחייבו על כך משום בור, וְאִי לֹא – אך אם אין הוא מפקירה, לֹא – אין לחייבו על כך משום בור אלא משום ממונו המזיק, מאחר שלא חייבה תורה אלא על בור ברשות הרבים שהפקר הוא לכל, מֵאֵי אִיכָא לְמִיבַר – כיצד ניתן לומר שגופו של השני בור הוא, הרי אין אדם מפקיר את גופו.

ומחמת קושיא זו חוזרת הגמרא לבאר את דברי רבא כפי שנתבאר מתחילה: לַעוֹלָם יש לבאר את הברייטא בְּדָאמַר רבא מְעִיקְרָא – מתחילה, שהראשון שנתקל פושע הוא וחייב בין על נזקים שנעשו על ידי גופו משום אדם המזיק, ובין על נזקים שנעשו על ידי ממונו משום בור המזיק, והשני שלא פשע בנפילתו אלא בכך שלא עמד לאחר מכן, אינו חייב אלא על נזקים שנעשו על ידי גופו משום אדם המזיק, ופטור על נזקים שנעשו על ידי ממונו מאחר שהפקירו לאחר נפילת אונס. וְדִקְשָׁנָא לָךְ – ומה שהקשינו מלשון הברייטא 'בוֹלֵן' חִיבִין על נזקי גופם ופטורים על נזקי ממונם, ששמענו שאף הראשון פטור על נזקי ממונו, תְּרַנְנָהּ ו–פירשהו רַב אֲדָא בְּרַ מְנִימִי לברייטא זו קְמִיָּה ו–לפניו דְּרַבִּינָא, שכונת הברייטא היא באופן שְׁהוּזְקוּ כָּלִים בְּכָלִים, דהיינו, שהזיקו כליו של השני על ידי כליו של הראשון, שבאופן זה פטור הראשון מתשלום הנזק, מאחר שאינו חייב על נזקי ממונו אלא משום בור, ובור פטור על נזקי כלים.

הגמרא מבארת דין נוסף שנתבאר בברייטא: אָמַר בּוֹר – שנינו בברייטא לעיל (ע"א), שֶׁאִם מְחַמַּת הַרְאשׁוֹן נִפְּלוּ השני והשלישי, הדין הוא שהראשון לבדו חִיבִין בְּנִזְקֵי בּוֹלָם.

מבררת הגמרא, מְחַמַּת רֵאשׁוֹן חִיבִין נִפְּלִי – באיזה אופן נפלו כולם מחמתו של הראשון.

ומבארת בשני אופנים: רַב שְׁפָא אָמַר, דְּפַסְקָה לְאוֹרְחֵיהּ בְּשֻׁלְדָא – הפסיק הדרך כנבילה, דהיינו שחסם הראשון את כל רוחב רשות הרבים, כנבילה המושלכת לרוחב הדרך, ולפיכך יש לחייבו על נזקי כולם, מאחר שכל ההולכים אחריו נתקלו מחמתו, ולא היו יכולים לילך בדרך אחרת.

רַב וְבִידִי אָמַר, בְּחֻמְרָא דְּסִמְיֻתָא – כמקלו של העיור, המגשש בו את דרכו, ופעמים שמושיטו לכל רוחב הדרך עד שלא נותר מקום לילך בו, ובאופן שעשה הראשון כן חייב הוא בנזקי כולם.

משנה

משנה זו עוסקת בשנים שהיו מהלכים בדרך והזיקו זה את זה, באיזה אופן יש לפטור את שניהם ובאיזה אופן יש לחייב את אחד מהם. שנים שהיו מהלכים ברשות הרבים, זֶה בָּא בְּחִבְרִיתוֹ – אחד מהם נשא חבית, וְזֶה בָּא בְּקוֹרְתוֹ – והשני נשא קורה, ופגעו זה בזה, ונִשְׁבְּרָה כְּדוֹ ו–(חביתו) שָׁל זֶה בְּקוֹרְתוֹ שָׁל זֶה, פְּטוּר – שניהם פטורים, משום שְׁלֹחַן יֵשׁ רְשׁוֹת לְהֵלֵךְ ברשות הרבים, וְאֵף לָזֶה יֵשׁ רְשׁוֹת לְהֵלֵךְ שם, ולא פשע אחד מהם בהליכתו.

אמנם באופן שלא פגעו זה בזה אלא שהיו מהלכים זה אחר זה, הדין הוא כך: אם הָיָה בְּעַל תְּקוּדָה מהלך ראשון וּבְעַל חִבְרִית אַחֲרוֹן, ונִשְׁבְּרָה הַחִבְרִית בְּקוֹרְתוֹ, פְּטוּר בְּעַל תְּקוּדָה מתשלום הנזק, מאחר שיש לתלות שבעל הקורה הלך כדרכו, ואילו בעל החבית נזדוּר יותר מדאי עד שפגע בבעל הקורה, ונמצא שהוא הזיק את עצמו.

1 ואם עמד ו-עצרו בעל קורה מהילוכו, ונתקל בו בעל חבית, חייב בעל
2 הקורה, מאחר שפשע בעמידתו ברשות הרבים. ואם אמר בעל הקורה
3 לבעל החבית עמוד במקומך כדי שלא תתקל בי, פטור בעל הקורה,
4 שהרי הזהיר את בעל החבית.
5 ואם היה בעל חבית מהלך ראשון ובעל קורה אחרון ונשברה החבית
6 בקורה, חייב בעל הקורה, מאחר שנודרו בדרכו יותר מדאי עד שנתקל
7 בחבית. ואם עמד ו-עצרו בעל החבית מהילוכו, ופגע בו בעל הקורה,
8 פטור בעל הקורה, מאחר שבעל החבית פשע בעמידתו ברשות הרבים.
9 ואם אמר בעל החבית לבעל הקורה עמוד במקומך כדי שלא תתקל
10 בי, חייב בעל הקורה.
11 וכן הוא הדין בשוה פא פניו וזה בא בפשטתנו, דהיינו, כשהיו שנים
12 מהלכים בדרך, אחד נושא נר בידו והשני פשתן, ופגעו זה בזה ונשרף
13 הפשתן על ידי הנר, גם בזה יש לפרש הדינים כפי כל האופנים
14 שנתבאר לעיל:

גמרא

15 בעא מיניה ו-שאל רבא בר נתן מרב הונא, אדם המזיק את אשתו
16 בתשמיש המטה, מהו – מה דינו, האם חייב בתשלום נזיקה או לא.
17 צדדי הספק: בין דברישות קעביר – מאחר שברשות הוא עושה לפיכך
18 פטור, או דלמא איבעי ליה לעיוני – או שיש לומר, שיש לו להתבונן
19 ולהזהר שלא זויק, ולפיכך יש לחייבו בתשלום הנזק.
20 אמר ליה – רב הונא לרבה בר נתן, תנייתוה – ניתן לפשוט ספק זה מן
21 הדין ששינוי במשנתו, ששנים שהיו מהלכים ברשות הרבים ופגעו זה
22 בזה פטורים, משום שפלוה יש רשות להלך ברשות הרבים, ואף לזה יש
23 רשות להלך שם, ומוכח, שכאשר יש לאדם רשות לילך במקום מסוים
24 פטור הוא אם הזיק שם שלא במתכוין, ועל כן יש לפטור אף בבעל
25 המזיק את אשתו, מאחר שברשות הוא עושה.
26 הגמרא מקשה על דין זה: אמר רבא, והלא הדברים קל וחומר, ומה
27 ההורג בשגגה את רעהו ביער, שזה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס
28 – שבין ההורג ובין הנהרג יש להם רשות לילך ביער, ואף על פי כן
29 נעשה ההורג כמי שנכנס לרשות חבירו והרגו, וחייב גלות על
30 הדינתו, זה ו-הבעל שפלוה יש רשות חבירו ו-אשתו נכנס והזיק, לא כל
31 שכן שעליו להתחייב בתשלום נזיקה.
32 מבררת הגמרא: אלא הא קתני פטור בעל הקורה, משום שפלוה
33 רשות להלך ולזה רשות להלך, ויש להוכיח מכך שבכל מקום שיש
34 לאדם רשות להלך פטור הוא אם הזיק בשוגג.
35 ומבאר, הנהם – במשנה לגבי בעל חבית ובעל קורה, תרנייהו בחדדי
36 נינהו – שניהם באותו מצב הם עומדים, ששניהם יחד גרמו לשבירת
37 החבית על ידי פגיעתו זה בזה, ועל כן אין לחייב את בעל הקורה בנזקי
38 החבית, הקא – במזיק את אשתו, איהו קעביר מעשה והיא לא – רק
39 הבעל עושה מעשה ולא האשה, ולפיכך אף שיש לו רשות לכך, מכל
40 מקום אם הזיק חייב.

41 מקשה הגמרא: כיצד יתכן לומר שאין האשה עושה מעשה, והקתני
42 (ויקרא יח כט) לגבי דין נואפים, ונכרתו הנפשות העושה מקרב
43 עצמו, ומשמע מדברי הכתוב שבין האיש ובין האשה הם בכלל עונש
44 כרת זה, ומאחר שקראם הכתוב 'הנפשות העושות' יש ללמוד שאף
45 האשה נידונית כעושה מעשה.
46 מתרצת הגמרא, הנהא לתרנייהו אית להו – אכן ישנה הנאה
47 לשניהם, ולפיכך קראם הכתוב 'הנפשות העושות', אבל איהו מעשה
48 הוא דקעביר – מעשה בפועל רק הבעל עושה, ולפיכך יש לחייבו אם
49 הזיק.

50 שינוי במשנה שאם היה בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון, ונשברה
51 החבית בקורה פטור בעל הקורה, ואם עצר בדרכו בלא להזהיר את
52 בעל החבית חייב בו:

53 אמר ריש לקיש, שתי פרות של שני בני אדם, השוהות בפרשות
54 הרבים, אחת רבוצה ו-רובצתו במקומה ואחת מהלכת כדרכה,

55 והזיקו זו את זו, הדין הוא שאם בעצמה הפרה מההלכת בפרה הרבוצה
56 והזיקתה, פטורה, שאין רשות הרבים עומדת לרביצה ושינוי הוא,
57 וכלל הוא בדינו 'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור'. אך אם בעטה
58 הפרה הרבוצה בפרה מההלכת, חייבת.
59 הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי ריש לקיש מן המשנה: לימא מסייע
60 ליה מן הדין המבואר במשנה, שאם היה בעל הקורה מהלך ראשון
61 ובעל חבית אחרון, ונשברה החבית בקורה, פטור בעל הקורה, ואם
62 עמד ו-עצרו בעל הקורה במקומו, ונתקל בו בעל החבית ונזוק, חייב
63 בעל הקורה בתשלום נזקי החבית, מאחר שפשע בכך שעצר ברשות
64 הרבים.
65 והא קא דברבוצה במהלכת דמי וקתני חייב – והרי באופן זה
66 שעמד בעל הקורה ונתקל בו בעל החבית, יש לדון אותם כדן פרה
67 רבוצה הבעוטת בפרה מהלכת, שהרי בעל הקורה שעצר במקומו
68 שינה מן הדרך הרגילה, שאין דרך בני אדם לעמוד לפוש ברשות
69 הרבים, ולפיכך חייב הוא בתשלום נזקו של בעל החבית שהלך כדרכו,
70 ויש להוכיח מכאן, שפרה הרובצת ברשות הרבים שלא כדן שבעטה
71 בפרה המהלכת כדרכה חייבת בתשלומי נזקה.

72 דוחה הגמרא: ותקברא הא סייעי פטור – וכי סבור אתה להביא ראיה
73 מן המשנה לדברי ריש לקיש, לא מסתמיא דלא מסייעי אלא מקשה
74 נמי קשיא – הרי לא די שאין ראיה לדבריו, אלא אדרבה יש להקשות
75 מן המשנה על שיטתו, שהרי מעקא דקעקשה – טעם הדבר שמחייב
76 ריש לקיש את הפרה הרבוצה, מאחר ששינתה ובעטה בפרה
77 המהלכת, ויש לדייק מדבריו, הא הווקא מילא – שאם רבצה הפרה
78 במקומה ונתקלה בה הפרה המהלכת ונזוקה, פטור בעל הפרה
79 הרבוצה מתשלום הנזק, מאחר שלא הזיקה פרתו בידיים, והא מתנייתין
80 דמילא וקתני חייב – והרי מדברי המשנה מוכח לא כן, שהרי מבואר
81 בה שאם עמד בעל קורה במקומו ונתקל בו בעל החבית ונזוק, חייב
82 בעל הקורה בתשלום הנזק, אף על פי שלא הזיקו בידיים.

83 מתרצת הגמרא: שיש לחלק בין האופן שבו עוסקת המשנה לדברי ריש
84 לקיש, מתנייתין דפסקה לאוהמא בשלדא – המשנה עוסקת באופן
85 שהיו ראשי הקורה מונחים לרוחב רשות הרבים, עד שלא נותר מקום
86 לעבור בו, ולפיכך יש לחייבו בנזקי בעל החבית, אבל הקא לענין שתי
87 פרות, מדובר בנגון דרבעה בתר גיבא – שרבעה הפרה בצד אחד של
88 הדרך, ועדיין נותר מקום לעבור בו, ולפיכך איבעי לה לסגוי באידך
89 גיבא – היה לפרה המהלכת לילך בצד הדרך כדי שלא תינזק מן הפרה
90 הרבוצה, ולפיכך פטור בעל הפרה הרבוצה, ורק באופן ששינתה הפרה
91 הרבוצת ובעטה בפרה המהלכת חייב בעליה בתשלום הנזק.

92 הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי ריש לקיש מן הסיפא של המשנה:
93 אלא סיפא דמתנייתין מסייע ליה לריש לקיש. דקתני שאם היה בעל
94 החבית מהלך ראשון ובעל קורה אחרון, ונשברה החבית בקורה,
95 חייב בעל הקורה, מאחר שנודרו בהליכתו יותר מדאי. ואם עמד
96 ו-עצרו בעל החבית בדרכו, ונתקל בו בעל הקורה והזיק, פטור בעל
97 הקורה, מאחר שפשע בעל החבית בעצירתו.

98 והא קא דבמהלכת ברבוצה דמי וקתני פטור – והרי באופן זה
99 שעמד בעל החבית ונתקל בו בעל הקורה, יש לדון אותם כדן פרה
100 מהלכת הבעוטת ברבוצה, שהרי בעל החבית שלא כדן עשה שעמד
101 מהליכתו, ולפיכך יש לפטור את בעל הקורה שהזיק, ויש להוכיח
102 מכאן שאם בעטה הפרה המהלכת כדרכה בפרה הרובצת ברשות
103 הרבים שלא כדן והזיקתה, פטורה.

104 דוחה הגמרא: מתנייתין דכי אורחיה קא מסיני – המשנה עוסקת
105 באופן שהלך בעל הקורה כדרכו ונתקל בבעל החבית, ולפיכך אין
106 לחייבו בנזקי החבית, הקא לגבי פרה מהלכת הבעוטת ברבוצה, אמר
107 ליה – יכולה הפרה הרבוצה לומר למהלכת, נהי דאית לה רשות
108 לסגוי עלי לבעוטי כי לית לה רשותא – אף אם יש לה רשות לילך
109 עלי, מאחר שאיני רשאת לרבוץ ברשות הרבים, אך לבעוט בי אין לה
110 רשות, ולפיכך יתכן שיש לחייב את בעל הפרה המהלכת בתשלום
111 נזיקה של הפרה הרבוצה.

תְּרוּיָהּ בִּי חֲדָי גִּינְהָ. שְׁתֵּנוּ שׁוֹן בְּשִׁבְרֵתָן שֶׁאֵף בַּעַל חֲבִית סִיעָה בְּשִׁבְרֵתָהּ; הַנְּפִשׁוֹת
הַעֲשׂוֹת. נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת בְּמִשְׁמַע: בְּרִבְצָה בְּמַחֲלָכַת. דְּבַעַל קוֹרָה שְׁעִמָּה הָיוּ מִשְׁנֵה שְׁאִין
דֶּרֶךְ לַפֶּשֶׁת בְּרֵה"ר: הָאָה סִיעָי בַּעֲיָא. דְּרִבְצָה בְּמַחֲלָכַת חֲבִית: אֵלָא מִקְשֵׁי נִמִּי קִשְׁיָא.
מִתְנִיתִין לְרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמַר בְּעֵשֶׂה רִבְצָת חֲבִית: הָא הוּזְקָה מִפְּיָא. מַחֲלָכַת בְּרִבְצָה
פְּטוּרָה וְהָכָא קִתְּנִי בְּמִתְנִיתִין דְּמִמִּילָא חֲבִית:
מִתְנִיתִין דְּפִסְקָה. קוֹרָה לְאוֹרְחָא בְּשִׁלְדָא שְׁהִיו
רִאשִׁיָּה לְרוֹחֵב הַדֶּרֶךְ הַלֶּכֶךְ אִפְּלוּ מִמִּילָא חֲבִית
שְׁאִין דֶּרֶךְ לְבַעַל חֲבִית לְנִטּוֹת: לִסְנַיִי בְּאִידָךְ
גִּיסָא. הַלֶּכֶךְ טַעְמָא דְּבַעֲשָׂה אָבֵל מִמִּילָא פְּטוּר:
מִתְנִיתִין. דְּקָא מִסְגֵּי בַּעַל הַקּוֹרָה בִּי אֹרְחִיהָ וְאִין
כָּאן שִׁינִי הַלֶּכֶךְ פְּטוּר: אָבֵל מַחֲלָכַת שְׁבַעֲשָׁה
בְּרִבְצָה שִׁנְתָּה אֶת דְּרִבְצָה וְאִמָּא לֶךְ דְּחִיבָתָּ:
שְׁתֵּנוּ פְּטוּרִין. כְּדִמְפָּרֵשׁ בְּגִמְרָא: סִפְנֵי שְׂרָץ
[בְּרִשְׁתּוֹ]. מִפְּרֵשׁ לְקַפּוֹ: הָא תוּ לִפְּהִי לִי [הַשְׁתָּא]
אִידִי רִין וְאִחַד מִתְּלֵי. דֶּרֶךְ שִׁנְיָה וְהַלֶּכֶךְ לֹא
שִׁנְיָה פְּטוּר שְׁנִיָּהם רָצִין מִבְּעֵינָא:
בִּיאָו

וְאִם עֲמִיד בַּעַל קוֹרָה חֲבִית וְאִם אָמַר לְבַעַל חֲבִית
עֲמִיד פְּטוּר הִנֵּה בַּעַל חֲבִית רִאשׁוֹן וְבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן
נִשְׁבְּרָה חֲבִית בְּקוֹרָה חֲבִית וְאִם עֲמִיד בַּעַל חֲבִית פְּטוּר
וְאִם אָמַר לְבַעַל קוֹרָה עֲמִיד חֲבִית וְכֵן זֶה בָּא בְּגִי' וְזֶה
בְּפִשְׁתָּנוּ: גִּמְ' בְּעָא מִינֵיהּ רַבָּה בִּר נִתֵּן מִרַב הוּנָא
הַמְזִיק אֶת אִשְׁתּוֹ בְּתִשְׁמוּשׁ הַמִּטָּה מִהוּ פִּין דְּבִרְשׁוֹת
קַעֲבִיד פְּטוּר אוֹ דְּלָמָּא אִיבְעִי לִיהַ לְעִינֵי א"ל תְּנִיתִיהּ
שְׁלֹחַ רִשׁוֹת לְהַלֶּכֶךְ וְלֹחַ רִשׁוֹת לְהַלֶּכֶךְ אָמַר רַבָּא ק"ו
וְמָה יַעַר שֶׁהָ לְרִשׁוֹתוֹ נִכְנָם וְזֶה לְרִשׁוֹתוֹ נִכְנָם נַעֲשֶׂה
כְּמִי שְׁנִכְנָם לְרִשׁוֹת חֲבִירוֹ וְחֲבִית זֶה שְׁלֹחַ רִשׁוֹת חֲבִירוֹ
נִכְנָם לֹא כָּל שְׁכָן אֵלָא הָא קִתְּנִי שְׁלֹחַ רִשׁוֹת וְלֹחַ רִשׁוֹת לְהַלֶּכֶךְ הֵתָם תְּרוּיָהּ בְּחֲדָי
גִּינְהוּ הָכָא אִיהוּ קַעֲבִיד מַעֲשֶׂה וְהָיוּ לֹא וְהַתְּחִיב וְנִכְרְתוּ הַנְּפִשׁוֹת הַעֲשׂוֹת מִקְרָב עֲמָם
הַנָּאֵה לְתְּרוּיָהּ אִית לְהוּ אִיהוּ מַעֲשֶׂה הוּא דְּקַעֲבִיד: הִנֵּה בַּעַל קוֹרָה רִאשׁוֹן ב'ו': אָמַר רִישׁ
לְקִישׁ שְׁתֵּי פְּרוֹת בְּרַה"ר אַחַת רִבְצָה וְאַחַת מַחֲלָכַת בְּעֵשֶׂה מַחֲלָכַת בְּרִבְצָה פְּטוּרָה רִבְצָה
בְּמַחֲלָכַת חֲבִית לִמָּא מִסְיַע לִיהַ הִנֵּה בַּעַל קוֹרָה רִאשׁוֹן וְבַעַל חֲבִית אַחֲרוֹן נִשְׁבְּרָה חֲבִית
בְּקוֹרָה פְּטוּר וְאִם עֲמִיד בַּעַל קוֹרָה חֲבִית וְהָא הָכָא דְּרִבְצָה בְּמַחֲלָכַת דְּמִי וְקִתְּנִי חֲבִית
וְתַסְבְּרָא הָא סִיעָי בַּעֲיָא לֹא מִסְתַּיָּא דְּלֹא מִסְיַע אֵלָא מִקְשֵׁי נִמִּי קִשְׁיָא טַעְמָא דְּבַעֲשָׁה
הָא הוּזְקָה מִמִּילָא פְּטוּר וְהָא מִתְּנִי דְּמִמִּילָא וְקִתְּנִי חֲבִית מִתְּנִי דְּפִסְקָה לְאוֹרְחָא בְּשִׁלְדָא
הָכָא בְּגִין דְּרִבְצָה בְּחַד גִּיסָא אִיבְעִי לֵה לִסְנַיִי בְּאִידָךְ גִּיסָא אֵלָא סִפְנֵי דְּמִתְּנִי מִסְיַע לִיהַ
ל"ל דְּקִתְּנִי הִנֵּה בַּעַל חֲבִית רִאשׁוֹן וְבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן נִשְׁבְּרָה חֲבִית בְּקוֹרָה חֲבִית וְאִם עֲמִיד
בַּעַל חֲבִית פְּטוּר וְהָא הָכָא דְּכְמַחֲלָכַת בְּרִבְצָה דְּמִי וְקִתְּנִי פְּטוּר מִתְּנִי דְּכִי אֹרְחִיהָ קָא
מִסְגֵּי הָכָא א"ל נְהִי דְּאִית לֶךְ רִשׁוֹת לִסְנַיִי עָלִי לְבַעֲשִׁי בִי לִית לֶךְ רִשׁוֹתָא: מִתְּנִי שְׁנִיָּהם
שְׁהִיו מַחֲלָכִין בְּרַה"ר אַחַד רִין וְאַחַד מַחֲלָכִי אוֹ שְׁהִיו שְׁנִיָּהם רָצִין וְהִזִּיקוּ זֶה אֶת זֶה שְׁנִיָּהם
פְּטוּרִין: גִּמְ' מִתְּנִי דְּלֹא בְּאִיסִי בְּן יְהוּדָה דְּתִנְיָא אִיסִי בְּן יְהוּדָה אוֹמַר רִין חֲבִית מִפְּנֵי שְׁהוּא
מִשְׁנֵה וּמוֹדָה אִיסִי בַּע"ש בִּין הַשְּׁמֻשׁוֹת שְׁהוּא פְּטוּר מִפְּנֵי שְׂרָץ בְּרִשׁוֹת א"ר יוֹחֲנָן הַלֶּכֶךְ
בְּאִיסִי בְּן יְהוּדָה וְכִי אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן הֲכִי וְהָאִמַר ר' יוֹחֲנָן הַלֶּכֶךְ כְּסֵתָם מִשְׁנֵה וְתִנְיָ וְאִחַד רִין
וְאַחַד מַחֲלָכִי אוֹ שְׁהִיו שְׁנִיָּהם רָצִין פְּטוּרִין מִתְּנִי בַּע"ש בִּין הַשְּׁמֻשׁוֹת מִפְּנֵי מִדְּקִתְּנִי אוֹ שְׁהִיו
שְׁנִיָּהם רָצִין פְּטוּרִין הָא תו ל"ל הַשְׁתָּא אַחַד רִין וְאַחַד מַחֲלָכִי פְּטוּר שְׁנִיָּהם רָצִין מִבְּעֵינָא
אֵלָא הֲכִי קָאִמַר אַחַד רִין וְאַחַד מַחֲלָכִי פְּטוּר בְּר"א בַּע"ש בִּין הַשְּׁמֻשׁוֹת אָבֵל בְּחוֹל אַחַד רִין
וְאַחַד מַחֲלָכִי חֲבִית שְׁנִיָּהם רָצִין אָפִי בְּחוֹל פְּטוּרִין אָמַר מִר וּמוֹדָה אִיסִי בַּע"ש בִּין הַשְּׁמֻשׁוֹת
שְׁהוּא פְּטוּר מִפְּנֵי שְׂרָץ בְּרִשׁוֹת בַּע"ש מִאי בְּרִשׁוֹת אִיבָא בְּרַ' חֲנִינָא דְּאָמַר ר' חֲנִינָא

בִּיאָו

אִיבְעִי לִיהַ לִסְנַיִי בְּאִידָךְ גִּיסָא וְהָתָם לֹא מִינֵי בְּשִׁלְדָא דְּלֹא מִקְמִינִין דְּפִסְקָה לְאוֹרְחָא בְּשִׁלְדָא אֵלָא הָיִיתָ דָּאָם מִחֲמַת הָרִאשׁוֹן נָפְלוּ כּוֹלָם וְכִי לִשְׁכַּנְפֵּל אִין אִרְוָהוּ וְלֹא מִנִּי א"ל אִיבְעִי לֶךְ
לִסְנַיִי בְּאִידָךְ גִּיסָא:

אִרְבְּעִי לֵה לִסְנַיִי בְּאִידָךְ גִּיסָא. שְׁלֹא תִהְיֶה נִיזוֹק וְאִתְּ וְהָא אָפִי לְהִזִּיק אִית לֵה רִשׁוֹת לִסְנַיִי עָלֵה וְיִל מִשׁוּם דְּהִי רָגַל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְאִיבַעֲשׁוּ נִמִּי לֹא מִיחִיבֵי מִשׁוּם דְּכָל הַמִּשְׁנָה וְכָא אַחֲרִי
וְשִׁינָה בּו פְּטוּר: וְהָא הָכָא דְּכְמַחֲלָכַת בְּרִבְצָה דְּמִי. תִּימָה מִאי ס"ד הַשְׁתָּא וְכִי סוֹבֵר הוּא שְׁאֵם שְׁכַר בְּמִתְכַּיִן שְׁהוּא פְּטוּר כְּמוֹ בְּעֵשֶׂה מַחֲלָכַת בְּרִבְצָה הָא פְּשִׁטָּא לָן בְּרִישׁ פִּירְקִין
דְּשׁוּבֵר חֲבִית דְּבָאָם לֹא שִׁיךְ כָּל הַמִּשְׁנָה ב'ו' וְיִל דְּס"ד בִּי חֲבִית דְּבִמִּתְכַּיִן שְׁהוּא פְּטוּר לֹא לְבַעַל קוֹרָה לִיחֹדֶר שְׁהוּא עֲמִיד בַּעַל חֲבִית ה"ג פְּרָה
בְּרִבְצָה גִּרְמָה לֵה לְמַחֲלָכַת שְׁתַּבְּעוּת בָּהּ וְאִין לְבַעַל הַפֶּרֶךְ לִיחֹדֶר שְׁהוּא מִתְּנָא פְּרָה בְּרִבְצָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְתַבְּעוּת בָּהּ פְּרָה וּמִשְׁנֵי דְּבִשְׁבִּיל שְׂרָבָהָ לֹא גִרְמָה לֵה בְּכַךְ שְׁתַּבְּעוּת בָּהּ דְּנִהַר דְּאִית
לֶךְ רִשׁוֹת לִסְנַיִי עָלֵה לְבַעֲשִׁי בִי לִית לֶךְ רִשׁוֹת: שְׁנִיָּהם שְׁהִיו מַחֲלָכִין וְכִי חֲזִיקוּ זֶה אֶת זֶה פְּטוּרִין. שְׁכַל אַחַד גִּרְם לְעֵצְמוֹ תְּחֵלָה זֶה וְלֹא חֲזִיקוּ מִקְשֵׁי בְּמִתְכַּיִן אֵלָא כְּלִמְדוּר חֲזִיקוּ זֶה בָּהּ
כְּדִאֲמַר: בְּחִפְרָה לְקַמֵּן דֶּחַח דֶּחַח וְשֵׁם שְׁנִיָּהם בְּרִשׁוֹת שְׁנִיָּהם שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת חֲזִיקוּ זֶה אֶת זֶה וְחִיבִין חֲזִיקוּ זֶה בָּהּ פְּטוּרִין:

וְאִם עֲמִיד בַּעַל קוֹרָה חֲבִית. בְּגִמְרָא מוֹזִיק דְּרִמָּיָא לְקוֹרָה בְּשִׁלְדָא אָבֵל אִי לֹא רִמָּיָא בְּשִׁלְדָא
פְּטוּר דְּאִיבְעִי לִיהַ לְבַעַל חֲבִית בְּשִׁרְיָה שְׁעִמָּה בַּעַל הַקּוֹרָה לִסְנַיִי בְּאִידָךְ גִּיסָא בְּרִי
שְׁלֹא יוֹזֵק אָבֵל בִּי הִנֵּה בְּשִׁלְדָא לֹא פִשַׁע בַּעַל חֲבִית דֹּלָא יָדַע כְּשַׁעְמוֹד בְּשִׁלְדָא אַע"פ שְׁוָה
הָאָדָם רֹאֵה כְּשַׁעְמוֹד מִה שְׁעִמָּה בְּשִׁלְדָא אִין רֹאֵה אָבֵל קָשָׁה דְּבִסְפָּא אָם עֲמִיד בַּעַל חֲבִית
אִמָּא פְּטוּר דְּחִיבָתָּ לֹא מִסְתַּבֵּר דְּהִי בְּשִׁלְדָא
שְׁהוּא דְּכַךְ קָטָן וְהִל לְבַעַל הַקּוֹרָה לִסְנַיִי בְּאִידָךְ
גִּיסָא בְּרִי שְׁלֹא יוֹזֵק בַּעַל חֲבִית דְּהָא כְּשִׁבַעַל חֲבִית
אַחֲרוֹן מוֹטָל עָלָיו לִסְנַיִי בְּאִידָךְ גִּיסָא בְּרִי שְׁלֹא
וְיִחָדוּ כ"ש בְּשִׁבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן דְּאִיבְעִי לִסְנַיִי
בְּאִידָךְ גִּיסָא בְּרִי שְׁלֹא יוֹזֵק כְּדִפִּי (לַעֲלֵי דֶחַח כַּג)
גְּבִי כָּלֵב שְׁטַל חֲרָה וְעוֹד דְּגַם זֶה דוֹחֵק שְׁהָאָדָם
רֹאֵה שְׁהוּא עוֹמֵד וְאִין רֹאֵה שְׁהוּא עוֹמֵד
בְּשִׁלְדָא וְנִרְאָה לִר' דְּאוֹרְחָא דְּמִלְתָּא הוּא
כְּשִׁהוּלְכִין בַּעַל חֲבִית וְכַעַל קוֹרָה זֶה אַחֲרֵי זֶה
דְּאִין הָאֲחֲרוֹן וְכֹל לְעִינֵי בְּאוֹתוֹ שְׁוָה לְפָנָיו כָּל
שְׁעָה וְלִכְךָ בִּי לֹא הָיָא קוֹרָה בְּשִׁלְדָא יֵשׁ לְאַחֲרוֹן
לְלַבֵּת בְּתַחֲלַת הַלּוּכֹה בְּאִידָךְ גִּיסָא בְּרִי שְׁלֹא יוֹזֵק
אוֹ שְׁלֹא יוֹזֵק ע"י עֲמִידָה הָרִאשׁוֹן אָבֵל כְּשִׁנְשָׂא
אֶת הַקּוֹרָה בְּשִׁלְדָא אִין לְאַחֲרוֹן לְהַסְתַּלַּק בְּאִידָךְ
גִּיסָא בִּין שְׁהוּא בַּעַל קוֹרָה בִּין שְׁהוּא בַּעַל חֲבִית
וְלִכְךָ אִין פִּשַׁע אֵלָא הָרִאשׁוֹן כְּשַׁעְמוֹד וּמִינֵי
מִתְּנִי בִין רִישָׁא בִין סִפְנֵי שְׁהַקּוֹרָה בְּשִׁלְדָא:
תְּרוּיָהּ בִּי חֲדָי גִּינְהָ. שְׁאֵף בַּעַל חֲבִית
מִסְיַע בְּשִׁבְרֵתָה שְׁבִדְרָךְ הַלּוּכֹה
הַסִּיחַ חֲבִיתוֹ בְּקוֹרָתוֹ חֲבִירוֹ וְאִת וְאִם כֵּן ל"ל שְׁלֹחַ
רִשׁוֹת לְהַלֶּכֶךְ אָפִי אִין רִשׁוֹת לֹא לֹחַ וְלֹא לֹחַ
פְּטוּר בַּעַל הַקּוֹרָה מִטַּעַם זֶה יוֹלֵד דְּכָא לְמַעֲשִׂי אִם
הִנֵּה בַּעַל קוֹרָה רִין וְכַעַל חֲבִית מַחֲלָכִי אַע"פ שְׁבַעַל
חֲבִית עֲצִמּוֹ הַסִּיחַ חֲבִיתוֹ ע"ג דְּפִסְקָה בְּמִתְּנִי אַחַד
רִין וְאַחַד מַחֲלָכִי הִינְיָ מִשְׁוֹם דְּקַסְבֵּר שִׁישׁ לוֹ לְרִין
בְּרֵה"ר אָבֵל כְּשִׁנְשָׂא קוֹרָה עַל כְּתִיפּוֹ אִין לוֹ
רִשׁוֹת לְרִין אִינִי מִתְנִיתִין דְּאִחַד רִין וְאַחַד מַחֲלָכִי
מִינֵי בַּע"ש כְּדִמְוִקֵי לֵה רַבִּי יוֹחֲנָן אִין נִמִּי יִל דְּכָא
לְמַעַט מְקוֹם שְׁאִין לוֹ רִשׁוֹת לְהַלֶּכֶךְ כְּגוֹן בְּחִזְרָה
בַּעַל חֲבִית דְּכִין דְּאִין לוֹ רִשׁוֹת לְבַעַל וְהַקּוֹרָה
לְהַלֶּכֶךְ אִין לְבַעַל חֲבִית לִיחֹדֶר מִמֶּנּוּ מִיחֹדֶר כְּשַׁעְמוֹד
בַּעַל חֲבִית חֲבִית בַּעַל קוֹרָה אָפִי שְׁנִיָּהם בְּרִשׁוֹת
כִּין שְׁעֵשֶׂה כָּל הַיּוֹזֵק דְּוָקָא מִשְׁוֹם דְּתְּרוּיָהּ בִּי
חֲדָי גִּינְהוּ פְּטוּרִין לִיהַ לֹא דְּמִי לְעִמָּה בַּעַל חֲבִית
דְּמִתְנִיתִין דְּכִין שְׁהוּא יָדַע שְׁכָא אַחֲרִי בַּעַל קוֹרָה
נִשָּׂא בְּשִׁלְדָא פִּשַׁע בְּעִמְדִיד כְּדִפִּי בְּמִתְּנִי וְאִי
חֲבִית נִמִּי אִינִי דְּהוּא בְּשִׁלְדָא אָתִי נִמִּי שְׁפִיר:
אִיהוּ קַעֲבִיד מַעֲשֶׂה. וּמִיחֹדֶר לְעִנֵּן חֲסָתָא וְלַעֲנֵן
מַלְכוּת חֲבִית דְּרִמָּיָא אַחֲשָׁבִיהָ לְחִנְיָה
מַעֲשֶׂה: דְּרִמָּיָא בְּשִׁלְדָא. וְאִת וְהָלֹא בְּקִדְרִין
מִתְּחִיב לְעִיל כְּשִׁנְתַּקֵּל הַשְּׁנִי בְּרִאשׁוֹן וְלֹא אִמְרִין
וְיִחִיב לִשְׁכַּנְפֵּל אִין אִרְוָהוּ וְלֹא מִנִּי א"ל אִיבְעִי לֶךְ

וְנִתְּנוּ בַקֶּעַת וְטַפְּחָהּ לוֹ בִּפְנֵי. לא גרסינו ומת דהא מוקי לה לענין ארבעה דברים: וְהָ שְׂלֵדַעַת חֲבִירוֹ נִכְנָס. משמע דאיידי כשראהו נכנס וא"ת בשלא ברשות אמאי פטור כיון שראהו שנכנס הוא אמרינן בפי' הפרה (למנן מוח) ושם דיה חיזוקו הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות דאפי' בעל הבית והיזק חייב אי הוה ידע ביה ואפילו שלא בכונה

דומיא דלא הוה ידע דפטור התם וי"ל הא דקתני רישא פטור היינו מר' דברים אבל נזק חייב וכן פי' בקונטרס אי' בולח ברייתא בשלא ראהו מ"מ חשיב לדעת חבירו שהיה לו לידע שלא על חנם שאל ממנו רשות אלא משום שרוצה ליכנס: **דלא** סגי ליה בגלות. וא"ת והא תנן באלו הן הגולין (מכות ח) הוזרק אבן לחצור ודגג אם יש לו רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה ואמאי גולה כשנכנס ברשות וי"ל דהתם מיירי כגון שיש לו דרך בתוכו או במקור או במקנה או בשאלה או בשכירות שאין בעל החצר יכול לעכב עליו אבל הכא מיירי באדם ששואל רשות ליכנס לפי שעה דיועד הוא שיתכנס לאלתר כיון ששאל ממנו רשות להכיר הוי קרוב למיוד:

מיתבי הוזרק אבן לחדר והא הכא דשוגג קרוב למיוד. בריש אלו הן הגולין (מכות דף ז) דריש בשגגה פרט למיוד ומיזקי לה באומר מותר קרי ליה מיזד משום דאומר מותר קרוב למיוד והא דלא מייתי' הך משנה התם דלא משמע ליה לדמוי' האי קרוב למיוד להחזיק אבן ההוא דלעיל לא הוי קרוב למיוד טפי מהאי דנני' דפריך בגמ' אהך משנה במכות והא מיזד הוא ומשני בסותר פותלו וכולה סוגיא פדהבא סמיך אהא דפטרין הך קרוב למיוד ולא אתיא ההיא סוגיא כמאן דמתיני דר' יוסי בר חנינא ארישא: **חייב** בארבעה דברים. פי' בקונטרס כיון דחתייה דעיל איבעי ליה לעיוני וקשה לריב"א דאם ראה הוה לו להחתיב גלות אע"ג דלא נתן לו רשות ליכנס מידי דהוה אמסרהב בו לצאת גבי נפח בסמוך דחייב גלות אחרת דלא הוי שוליא דנני' ואע"פ שנכנס ברשות כיון שעתה מסרהב בו לצאת הוי בשלא ברשות וי"ל דשאני התם כיון שתחילת כניסתו לפיכך באחר ידע ש' לו לחוש שמא לא יא' דמי טפי ליער כי בוטח הוא שלא למחר לצאת כיון שנתן לו רשות ליכנס והיה לו לנפח לעיוני אם יצא אם לאו אבל הכא שתחילת כניסתו שלא ברשות אין לו לחוש כל כך ולא דמי ליער והביא ראיה מירושלמי דגר' א"ר יוסי בר חנינא היה עומד ומבקע עצים בחצירו ונכנס פועל לתבוע שכרו ונתן דהויקו חייב ונאם פתל אינו גולה לפי שאין דומה ליער והתניא רבי חייא פטור גימא דלא פליג דהא דאמר ר' יוסי בר חנינא כשראהו ומת דתני ר' חייא בשלא ראהו הרי משמע שאי' דראהו פטור מגלות כיון דנכנס שלא ברשות אע"ג דמסרהב בו לצאת מחייבין גבי נפח היבא דנכנס ברשות וכי דמי בירושלמי ומיזקי דר' חנינא כשאוומר לו והכנס ודאי צריך להעמידה

כשלא ראהו דלא תקשה דנפח על מה שהוא פטור מגלות: **מאן** דמתיני לה אסיפא כ"ש ארישא. משמע דיותר הרישא קרובה לאונס ממה שהסיפא קרובה למיוד ותימיה מי טעם אונס פטור מגלות כ"ש שהיה לו ליפטר מארבעה דברים כדמוכח לעיל בסוף פרק שני (דף כו) בהביר בה ושכחה דפטור מארבעה דברים ותיב גלות וי"ל דלאו משמע אונס פטור ליה הכא אלא לפי שאין דומה ליער כשנכנס שלא ברשות והא דקאמר כל שכן ארישא משום דמי סיפא טפי ליער מרישא וכן פירש בקונטרס:

בואו ונצא. כאדם המקבל פני מלך: **מתני'** המבקע. עצים: והיזק ברה"י. של אחרים: ברשות החדר. שלו: והיזק ברשות החדר אחר. של אחרים חייב: **גמ'** דשכיחי רבים. וזהו ליה לעיוני: **דלא** שכיחי רבים. במקום הנזק: פטור. מגלות: חייב דבר' דברים. אם לא מת אלא חזק נתן לו נזק צער ורפוי ושבט דהוה ליה פושע אבל בושת לא דאיתו חייב על הבושת עד שיתבונן וירישא דשלא ברשות פטור מר' דברים דליכא פשיעה אבל אנזק חייב כדקיימא לן פצע תחת פצע לחייב על האונס כרצון לדעתו. שלא נטל רשות מחבירו: קרוב למיוד. דאיבעי ליה לעיוני: חוסף לו. שליח ביד למי שחייב מלכות: רצונה אחת. יותר על מה שאמדהו ב"ד שיכול לקבל ומת גולה על ידו: **סוף** רבא. לרב שימי בסנדליה. דרב שימי הכהו על סנדלו ל"א בעט בסנדלו לרב שימי: **אטו** הוא. השליח מני: קורא. והפלא ה' את מכותך וגו' (דברים כח): ה"ג בסותר את כותלו ביום לאשפה: להפנות. בני אדם נפנין בה לנכבדיהם: **סוף** לר' בר חנינא: חייב דר' דברים. דהתם נמי פושע הוא כיון דחתייה דעיל איבעי ליה לעיוני: מאן דמתיני' לת' אסיפא. פטור מגלות שאינו דומה ליער כ"ש ארישא: כ"ש אסיפא דנפח. תלמידו של אותו נפח: מסרהב. מפסיד בו לצאת:

אחר

דומה ליער יער זה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס זה לרשות חבירו נכנס אמר רבא ק"ו ומה יער זה לדעתו נכנס וזה לדעתו נכנס נעשה כמי שנכנס לדעת חבירו וגולה זה ש'לדעת חבירו נכנס לא כל שכן אלא אמר רבא מאי פטור מגלות דלא סגי ליה בגלות ותינו טעמא דרבי יוסי בר חנינא משום דהוי ליה שוגג קרוב למיוד מתיב רבא חוסף לו רצונה אחת ומת הרי זה גולה על ידו והא הכא דשוגג קרוב למיוד הוא דאיבעי אפוקי אדעתיה דמיתיה אינשי בחדא רצונה וקתני הרי זה גולה אמר רב שימי מנהרדעא דטעי במנינא טפח ליה רבא בסנדליה אמר ליה אטו הוא כמי והתניא גדול שפדינין קורא והשני מונה והשלישי אומר הכהו אלא אמר רב שימי מנהרדעא דטעי דהוי אגפיה מיתבי הוזרק את האבן לרה"ר והרג הרי זה גולה והא הכא דשוגג קרוב למיוד הוא דאיבעי ליה אפוקי אדעתיה דברה"ר שכיחי אינשי וקתני הרי זה גולה אמר רב שמואל בר יצחק בסותר את כותלו איבעי ליה עיניו בסותר בלילה בלילה נמי איבעי ליה עיניו בסותר את כותלו ביום לאשפה האי אשפה ה"ר אי דשכיחי רבים מיזד הוא ואי לא שכיחי רבים אנוס הוא אמר רב פפא [לא צריכא אלא] באשפה העשויה להפנות בלילה ואינה עשויה להפנות ביום ואיכא דמיקרי ותיב מיזד לא הוי דהא אינה עשויה להפנות ביום אנוס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ותיב רב פפא משמיה דרבא מתני' לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות ונתנוה לו בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור אמר רבי יוסי בר חנינא חייב בארבעה דברים ופטור מגלות מאן דמתני' לה אסיפא כ"ש ארישא ומאן דמתני' לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות חייב גלות ומי חייב גלות והתניא הנכנס לחנותו של נפח ונתנוה ניצוצות וטפחה לו על פניו ומת פטור ואפילו נכנס ברשות הכא במאי עסקינן בשוליא דנפחי שוליא דנפחי למקטלא קאי כשרבו מסרהב בו לצאת ואינו יוצא ומשום דרבו מסרהב בו לצאת למקטליה קאי כסבור יצא אי הכי אחר נמי

אחר

כשלא ראהו דלא תקשה דנפח על מה שהוא פטור מגלות: **מאן** דמתיני לה אסיפא כ"ש ארישא. משמע דיותר הרישא קרובה לאונס ממה שהסיפא קרובה למיוד ותימיה מי טעם אונס פטור מגלות כ"ש שהיה לו ליפטר מארבעה דברים כדמוכח לעיל בסוף פרק שני (דף כו) בהביר בה ושכחה דפטור מארבעה דברים ותיב גלות וי"ל דלאו משמע אונס פטור ליה הכא אלא לפי שאין דומה ליער כשנכנס שלא ברשות והא דקאמר כל שכן ארישא משום דמי סיפא טפי ליער מרישא וכן פירש בקונטרס:

והרצא

בבא קמא דף לב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפא

אוחו אדם ונפצע תיב הנגר בתשלום ד' דברים, נזק, צער, ריפוי 53
ושבת, ואם נהרג אותו אדם פטור הנגר מנזלות, לפי שאין דומה 54
מקרה זה לאדם ההורג בשגגה את רעהו ביער, שהרי ביער זה 55
לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס – שהעיר רשות הרבים הוא, ולפיכך 56
יש לדון בין את ההורג ובין את הנהרג כנכנסים לרשות שלהם, אך זה 57
– שנכנס לרשותו של הנגר, לרשות חבירו נכנס, ויש לומר שלא 58
חייבה תורה גלות באופן כזה. 59
הגמרא מקשה על דברי רבי יוסי בר חנינא: אמר רבא, והלא הדברים 60
קל וחומר, ומה ההורג את רעהו בשגגה ביער, שזה לדעתו נכנס וזה 61
לדעתו נכנס, דדיינו, שבין ההורג ובין הנהרג נכנסו ליער ללא נטילת 62
רשות איש מרעהו, ולא ידע ההורג על המצא של הנהרג בסמוך לו, 63
ואף על פי כן נעשה הנהרג כמי שנכנס לדעתו – בידיעתו וברשותו 64
חבירו, וגולה ההורג על ידו, זה – הנכנס לבית הנגר ברשות, שלדעת 65
וברשות חבירו נכנס לביתו, לא כל שכן שיש לחייב את הנגר גלות 66
על הריגתו. וכיצד יתכן לומר שרבי יוסי בר חנינא פטור מגלות. 67
ומהמת קושיא זו מבאר רבא את דברי רבי יוסי בר חנינא באופן אחר: 68
אמלא אמר רבא, מאי טעמא שפטור הנגר מנזלות, לא משום שאין 69
מגיע לו עונש חמור כזה, אלא דלא סגי ליה בגלות – לא די לו בעונש 70
קל של גלות, והיינו טעמא – וזהו טעמו דרבי יוסי בר חנינא הפטור 71
מגלות, משום דהוי ליה הנגר שונג קרוב למזיד, שמאחר ונתן רשות 72
לאותו אדם להכנס לביתו, היה לו לחשש שמא כבר נכנס, ומאחר 73
שלא נזקק הרי הוא קרוב למזיד בהריגתו, ולכן לא די לו בעונש גלות, 74
שאר הגלות מועילה לכפר העון להורג במזיד, אלא להורג בשגגה. 75
הגמרא מקשה על דין זה שההורג בשוגג קרוב למזיד אינו גולה. קתיב 76
רבא, שנינו במסכת מכות (כב) לגבי דין אדם הלוקה בבית דין על 77
עוונותיו, שבית דין אומדים אותו כמה מלקות ניתן להלקותו בלא 78
שיטתו, ואם הוסיף לו שליח בית הדין רצועה – מכה אחת נוספת 79
על האומד שאמדהו, ועל ידי כך מת הלוקה, הרי זה המלקה גולה על 80
ידו כדן הורג נפש בשגגה. 81
והא תבא – והרי באופן זה דהמלקה שונג קרוב למזיד הוא בהריגה 82
זו, דאיבעי אסופי ארעתייה – שהרי היה לו להעלות בדעתו דמיתתי 83
אינשי בחדא רצועה – שעלול אדם למות כשמוסיפים לו מכה, וקתני 84
– ומכל מקום כתוב שיהי זה המלקה גולה, ומובח שאף ההורג בשוגג 85
קרוב למזיד גולה. 86
מתרצת הגמרא: אמר רב שימי מנהרדעא, אין המשנה עוסקת באופן 87
שהוסיף לו סתם מכה על האומדן, אלא דמיתתי במנינא – שטעה שליח 88
בית הדין במנין המלקות, וכסבור היה שעדיין לא הלקה את כל מה 89
שאמדהו, ולפיכך הוסיף לו עוד מכה ומת, ולאחר מכן נתברר שטעות 90
היתה בידי במנינו, ובאופן זה אין לדנו כשוגג אדם להורג בשוגג 91
כהורג בשוגג גרידא. 92
הגמרא מקשה על תירוץ זה: מפפ ליה – הכהו רבא לרב שימי 93
בסנהדרית – על סנדלו, ואמר ליה, אמנו הוא מני – וכי המלקה הוא 94
המונה את מנין המלקות, והתניא – והרי שנינו בברייתא, שסדר 95
המלקות כך הוא, הגדול שבדיינין קורא בתורה בפרשת (דברים כח 96
נט) והפלא ה' את מכתך, והדיין השני מונה את מנין המלקות, והדיין 97
השלישי אומר לשליח בית דין תבה. ונמצא שאין שליח בית הדין 98
מונה בעצמו אלא הדיין הוא שמונה, וכיצד יתכן לומר שטעה שליח 99
בית דין במנין המלקות. 100
אמלא אמר רב שימי מנהרדעא, המשנה עוסקת באופן דמעתה דייניא 101
גופית – שטעה הדיין עצמו במנין המלקות, ולפיכך הוסיף לו שליח 102
בית הדין מכה על המנין שאמדהו, ועל כן יש לדנו כהורג בשגגה 103
וגולה. 104
הגמרא מקשה ממשנה נוספת על דין זה שההורג בשוגג קרוב למזיד 105
אינו גולה. מיתבי, שנינו במסכת מכות (ח), שאדם הורג את האבן 106
לרשות הרבים, והרג שם אדם בשגגה, הרי זה הורג גולה, כדן 107
ההורג נפש בשגגה. 108
והא תבא – והרי באופן זה, דההורג שונג קרוב למזיד הוא, דאיבעי 109

בואו ונצא לקראת פלה מלקתא – דהיינו, נצא לקבל את פני השבת 1
כאדם המקבל את פני המלך, ואמרי לה – ויש אומרים שאמר כך, בואו 2
ונצא לקראת שבת פלה מלקתא. רבי ינאי היה מתעמף בבגדים 3
נאים, וקאי – עמוד – ואמר בואי פלה בואי פלה, שכך היה קורא 4
לשביית השבת מתוך חיבתוה בעיניו. 5

ויש לנו ללמוד מהנהגתו, שכשם שמצוה לצאת ולקבל את פני 6
השבת, כן מצוה לטרוח ולרוץ בערב שבת להכין את צרכי השבת, ועל 7
כן יש לפטור את זה שרץ והויק בשוגג, שהרי ברשות עשה. 8

משנה

משנה זו עוסקת באדם הנמצא ברשות אחת ומזיק ברשות אחרת. 9
אדם המבקע עצים ברשות הרבים וניתוח חתיכה מן העץ, או שניתק 10
הגרזן מקתו ונפל והזיק ברשות הניחיד השייכת לאדם אחר, או שביקע 11
עצים ברשות הניחיד שלו, וניתוח מן העץ או הגרזן והזיק ברשות 12
הרבים, או שביקע ברשות הניחיד שלו והתני והזיק ברשות הניחיד של 13
אדם אחר, בכל אופנים אלו חייב המבקע בתשלומי הנזק: 14

גמרא

הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה להשמיע דין זה בשלשה 15
אופנים שונים: וצריכא – ישנו צורך להשמיענו את שלושת הדינים, 16
מאחר שלא ניתן ללמודם זה מזה. דאי תנא דין זה רק לגבי המבקע 17
עצים ברשות הניחיד והתני והזיק ברשות הרבים, היה מקום לומר 18
שרק באופן זה יש לחייבו על כך, משום דשכיחי רבים – מאחר 19
שמצויים אנשים רבים העוברים ברשות הרבים, ולפיכך היה לו להזהר 20
שלא להזיקם, ופושע הוא, אבל המבקע עצים והתני מרשות הרבים 21
לרשות הניחיד, דלא שכיחי רבים – שאין אנשים רבים מצויים במקום 22
הנזק, איכא לא – יש מקום לומר שלא יתחייב המבקע, ולפיכך 23
הוצרכה המשנה להשמיענו שגם באופן זה חייב. 24

ואי תנא דין זה רק לגבי המבקע עצים והתני מרשות הרבים לרשות 25
הניחיד, היה מקום לומר שרק באופן זה יש לחייבו, משום דמעיקרא 26
שלא ברשות עבד – מאחר שתחילת מעשיו היו שלא ברשות, שהרי 27
אין אדם רשאי לבקע עצים ברשות הרבים, ולפיכך יש לחייבו על נזקיו, 28
אבל המבקע ומתני מרשות הניחיד שלו לרשות הרבים דברשות עבד 29
– שביקע עצים ברשות, שהרי עשה כן בתוך רשותו, איכא לא – יש 30
מקום לומר שלא יתחייב על כך, ולפיכך הוצרכה המשנה להשמיע 31
שגם באופן זה חייב. 32

ואי תנא הנה תרתי – ואילו היתה המשנה שונה שני דינים אלו, לגבי 33
המבקע ברשות הרבים והזיק ברשות הניחיד, ולגבי המבקע ברשות 34
הניחיד והזיק ברשות הרבים, היה מקום לומר בזה שבכל אחד ישנו 35
טעם מיוחד לחייב את המבקע, הא – המבקע ברשות הניחיד והזיק 36
ברשות הרבים יש לחייבו, משום שהתני למקום דשכיחי רבים ופושע 37
הוא, והא – והמבקע ברשות הרבים והזיק ברשות הניחיד יש לחייבו, 38
משום דביקעתו שלא ברשות היא, אבל המתני מרשות הניחיד שלו 39
לרשות הניחיד של אדם אחר, שיש בזה שתי סיבות לפטור, האחת, 40
דלא שכיחי רבים – שאין מצויים עוברים ושבים במקום הנזק, 41
והשנית, דמעיקרא ברשות – שמתחילה עשה כן ברשות בחצירו, 42
איכא לא – יש מקום לומר שבוה אין לחייבו, צריכא – ולפיכך 43
הוצרכה המשנה להשמיענו שגם באופן זה חייב המבקע בתשלומי 44
הנזק: 45

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין אדם שנכנס לחצר חבירו וניזוק 46
שם: תנו רבנן, אדם הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות הנגר, 47
ונתנה בקעתו – חתיכת עץ ונפסחה – והכתה על פניו ומת, פטור 48
הנגר מחיוב גלות, ואם נכנס אותו אדם לחנות הנגר ברשות, וניתוח 49
בקעת על פניו והזיק או מת, חייב הנגר. 50
מבשרת הגמרא: מאי חייב – במה יש לחייב את הנגר על הריגת אותו 51
אדם או פציעתו אם נכנס ברשות. אמר רבי יוסי בר חנינא, אם הזיק 52

1 לדרעת הכל באופן שלא חלה החלפה זו, ולכן אינו יכול ליטול מהם
 2 את שלהם, **אִמְאִי שְׁלוֹ לֹא הִנְעִיז** – מדוע על כל פנים אינו יכול ליטול
 3 מהם את הדרך החדשה שנתן להם בתמורה, **לִימְאֵי לְהוּ שְׁקוּלוֹ דִּיִּרְבּוּ**
 4 **וְהָבּוּ לִי דִּיִּרְיָ** – הרי יכול הוא לומר להם טלו אתם את דרככם הישנה,
 5 והבו לי את הדרך החדשה שחפץ הייתי ליתן לכם, שמאחר ולא חלה
 6 ההחלפה נשארת היא ברשותי.
 7 מתרצת הגמרא: שהטעם שאין בעל השדה רשאי ליטול את שלו הוא
 8 **מִשּׁוּם דְּרִבּוּ יְהוּדָה, דְּאִמְרַר רַבּוּ יְהוּדָה, מִיִּצְרָו** – דרך, מעברו, **שִׁהְיִיקוּ**
 9 **בְּרִיבִים** – שכבר הורגלו בני רשות הרבים בהליכתו, **אִסּוּר לְקַלְקֵלָו**
 10 לליטול מהם, ולפיקר מאחר שכבר התחילו בני רשות הרבים לילך גם
 11 בדרך החדשה שנתן להם, אינו רשאי לשבּוּ וליטלה מהם.
 12 הגמרא מנסה להוכיח מבריייתא שאין לאדם לעשות דין לעצמו אפילו
 13 במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע, בְּעַל חֲבִית שֶׁהֵנִיחַ פֶּאֶה לְעֵנִים בִּשְׁדוֹ מִצָּד**
 14 **אַחֶר שֶׁל הַשְּׂדֵה, וְכֹאֵן עֲנִיִּים וְנִטְלוּ פֶּאֶה מִצָּד אַחֶר שֶׁל הַשְּׂדֵה, הָדִין**
 15 **הוּא שׁוּף וְזֶה פֶּאֶה** – בין מה שנטלו ובין מה שהניח מתחילה של עניים
 16 **הֵם. וְאִי אֲמַרְתָּ עֲבִיד אֵינִישׁ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ** – ואם תאמר שרשאי אדם
 17 לעשות דין לעצמו במקום הפסד, **אִמְאִי זֶה וְזֶה פֶּאֶה** – מדוע רשאים
 18 הם ליטול אף את מה שהניח להם מתחילה, הרי מאחר שכבר נטלו את
 19 שלהם שאר השדה שלו היא, והעניים הנוטלים מן הצד השני שלא
 20 כדון הם עושים, ואם כן, **לְקַבֵּיט פְּטוּרָא וְלִיתִיב** – שיטול מקל בידו וישב
 21 בצד שדהו, וכל ההפך ליטול פאה שלא כדון ינמנע זאת ממנו. ובהכרח,
 22 שאין לרשאי לעשות דין לעצמו גם במקום הפסד, ומאחר שאינו
 23 יכול לתבוע את כל העוונות בבית דין עליו להפסיד את שלו.
 24 דוחה הגמרא: **אִמְרַר רַבָּא**, אין כוונת הבריייתא ששני צדדי השדה פאה
 25 הם, אלא רשאי הוא ליטול לעצמו מה שהניח בתחילה ולמנוע
 26 מהעניים ליטלו, **וְכֹאֵן כּוֹנֵת הַבְּרִייתָא בְּאוֹמְרָהּ זֶה וְזֶה פֶּאֶה, לְפִטְרָן**
 27 **מִן הַמַּעֲשֶׂר** – לענין שאף החלק השייך לו פטור הוא מן המעשר,
 28 מאחר שחל עליו מתחילה שם פאה.
 29 ומביאה הגמרא ראייה לדין זה: **בְּרִיתָנָא, הַמַּפְקִיר אֶת כְּרָמוֹ, וְהַשְׂכִּים**
 30 **בְּבֶקֶר וּבְצִר, וְהֵינּוּ, שֶׁהִקִּים לְכוּת בּוֹ הוּא עֲצֻמוֹ קוֹדֵם שְׂכִידָה בּוֹ**
 31 **אַחֵר, הָדִין הוּא שְׁתֵּיב בְּפִטְרָא וּבְעוֹלָלוֹת וּבְשִׁבְחָהּ וּבְפֶאֶה** – שכל אלו
 32 מתנות עניים הם, ואף שהזוכה מן ההפקר פטור מליתן ממנו מתנות
 33 עניים, באופן כזה שהפקיר את שלו ושב זוכה בו חייב, **וּפְטוּר מִן**
 34 **הַמַּעֲשֶׂר**, מאחר שאף הפקר כזה נפטר מן המעשר, ועל כן גם לענין
 35 בעל הבית שנתן פאה מצד אחד ונטלו עניים מצד אחר, פטור הוא מן
 36 המעשר:

מעשה

93 משנה זו דנה באדם שנשברו כליו ברשות הרבים, ונתקל בהם אחר
94 וניזוק, האם חייב הוא בתשלום הנזק או לא.
95 אדם המהלך עם כד מלא מים, ונתקל ונפל ונשפרה פרו ברשות
96 הרבים ושפכו המים, והוזלק אחד במים ונחבט על ידי כך בקרקע,
97 או שלקה בחרסית – ניזוק מן חרסי הכד השבור, הדין הוא שחייב
98 בעל הכד בתשלום הנזק. זו היא דעת תנא קמא.
99 רבי יהודה אומר, במתבין חייב באינו מתבין פטור – אם נתבין
100 בעל הכד לזכות בחרסי הכד ובמימיו לאחר שבירתו, חייב הוא
101 בתשלום הנזק, שהרי ממונו הוא שהזיק, אך אם לא נתבין לכך אלא
102 בדפיק את התכלה, פטור מתשלום הנזק. מאחר שלדעת רבי יהודה
103 איז אדם מתבין על פסול שאינו של:

במרה

104 והגמרא מביאה מחלוקת אמוראים על איזה נזקים חייב בעל הכר: **אמר**
105 **רב יהודה אמר רב, לא שנו** שחייב בעל הכר בתשלום הנזק של זה
106 שהוחלל במי הכר, **אלא שמינמו כליו במים** – שנתלכלכו וניזוקו
107 בגדי או כליו במי הכר,

1 מדיקת הגמרא: **אָבֵל** באופן **שׂאִינָה** וְכוּלָּהּ לְהַצִּיל את בעלה **עַל** יְדֵי
2 דָּבָר אַחֵר, פְּטוּרָה היא מתשלום דמי בושתו, **אִי הָכִי**, אֲדַתְנִי סִיפֵא
3 – מדוע הוצרכה הסיפא של הברייתא לדרוש את הכתוב (שם יא)
4 וְשִׁלְחָה יְדָהּ, שדווקא האשה המביישת את מכה בעלה חייבת
5 בתשלום דמי בושתו, פָּרֵט לְשִׁלֹּחַ בֵּית דִּין המבייש, שפטור הוא
6 מתשלום הבושת, שכן עושה על פי רשות בית דין. הרי כאשר אינה
7 יכולה להציל בדרך אחרת פטורה אף האשה, ואם כן לְפָלוּג וְלִתְנִי
8 פְּדִידָה – היה לברייתא לחלק ולשנות את הדין באשה עצמה, ולומר
9 כֵּן, בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּנִים שחיבת האשה בתשלום דמי בושתו,
10 בְּשִׁיבוּלָהּ היתה לְהַצִּיל את בעלה **עַל** יְדֵי דָּבָר אַחֵר, אָבֵל באופן
11 שׂאִינָה, וְכוּלָּהּ לְהַצִּיל **עַל** יְדֵי דָּבָר אַחֵר, פְּטוּרָה היא מתשלום דמי
12 הבושת, ומאחר שלא חילקה הברייתא כן, שמעמ שבכל אופן חייבת
13 האשה.

14 מתרצת הגמרא: **הָאָם נִמְיָ קָאָמַר** – כך היא כוונת דברי הברייתא,
15 **בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים** שחייבת האשה בתשלום הבושת. **בְּשִׁבּוּלָה**
16 **לְהַצִּיל עַל יְדֵי דְבַר אַחֵר, אֲכָל בֶּאֱזוּלָה** שאינה יכולה להציל על ידי
17 **דְּבַר אַחֵר, נַעֲשֶׂה יָדָהּ** כאילו היא שלית בית דין, ו**פְּסוּמָהּ** מתשלום
18 הבושת.

19 הגמרא מנסה להוכיח ממשנה שאין לאדם לעשות דין לעצמו אפילו
20 במקום הפסד: **תָּא שְׁמַע**, שנינו במשנה (בבא בתרא צט:), **הָרִי שְׁהִיתָהּ**
21 **דֶּרֶךְ הָרִבִּים עֹקְרֶת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ**, דהיינו, שהחוקק בני רשות הרבים
22 לעבור דרך שדהו, **נִשְׁלָה וְנָתַן לָהֶם מִן הַצֵּד** – ונטל בעל השדה דרך
23 זו מבני רשות הרבים, ותמורתה נתן להם דרך אחרת מצד שדהו, הדין
24 הוא שמה **שִׁנְתָּהּ נָתַן** – הדרך החדשה שנתן מצד שדהו נתונה היא
25 לבני רשות הרבים, ואינו רשאי לסילה מהם, **שִׁשְׁלִי לֹא הִנֵּיעִי** – אך
26 הדרך הישנה שאחץ היא לרשותו מבני רשות הרבים לא הגיעה
27 לרשותו, אלא שהיא נשארת בחזקת בני רשות הרבים.

28 וסברה הגמרא, שמעיקר הדין חלה החלפה זו, שהרי שנינו 'מה שנתן
29 נתן', אלא שמאחר והורגלו האנשים לילך בדרך הישנה אינו יכול
30 לסלקם משם, שאינו יכול לתבוע כל אחד ואחד בבית דין. **וְאִי אֲמַתְתָּ**
31 **עָבִיר אִינִישׁ דִּינָא לְפִשְׁיָהּ** – ואם אומר אתה שרשאי אדם לעשות דין
32 לעצמו כשיש לו הפסד, ואינו צריך לתבוע בבית דין, אם כן מדוע אינו
33 יכול לטול מהם את הדרך הישנה, **לְקַבֵּל שְׂפָרָא וְלִיתֵיב** – שיטול מקל
34 בידו, וישב על פיתחה של הדרך הישנה, וכל אדם שיחפוץ לעבור שם
35 ימנע בעדו מלעשות כן, שהרי מעתה רשותו היא, ויש לו הפסד בכך
36 שעוברים בני רשות הרבים בחצירו. ומאחר ששנינו שישלו לא הגיעו,
37 יש ללמוד שאין אדם רשאי לעשות דין לעצמו, ועל כן בהכרח יפסיד
38 את שלו, שאינו יכול לתבוע את כל בני רשות הרבים לדין.

39 דוחה הגמרא: **אָמַר רַב זְבִיד מִשְׁמֵיהּ דְּרַבְנָא**, אֵין להוכיח ממשנה זו,
40 מאחר שאין החלפה זו חלה כלל, שאסרו חכמים לאדם להחליף את
41 הדרך שלו בשל בני רשות הרבים, **זְוִירָה שְׂמָא וְיֵתָן לָהֶם דְּרֹךְ עַקְלָתָן**
42 – מאחר שחששו שמא יטול מהם דרך ישרה ויתן להם תמורתה דרך
43 עקומה וארוכה, ונמצא שמפסידים הם מהחלפה זו, ולפיכך, אפילו
44 במקום שנותן להם דרך ישרה אינו רשאי לטול מהם את הדרך הישנה
45 שהחזיקו בה.

46 תירוצ נוסף: **רַב מְשַׁרְשָׁא אָמַר, בְּנִיתָן לָהֶם דְּרֵךְ עֲקָלְתָּן** – המשנה
 47 עוסקת באופן שנטל מהם דרך ישרה, ונתן להם בתמורתה דרך עקומה,
 48 ולפיכך לא חלה החלפה זו, ואינו רשאי ליטול מהם את שלהם.

49 תִּירוּץ שְׁלִישִׁי: רַב אִשִּׁי אָמַר, כָּל מִן הַצַּד דֶּרֶךְ עֲקָלְתוֹן הוּא – בַּכּ
50 אֹפֶן שְׁנוּטֵל אָדָם מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים דֶּרֶךְ אַחַת וְנוֹתֵן לָהֶם אַחֶרֶת
51 מִצִּיּוּדָה, יֵשׁ לָדוֹן כְּאִילוּ נִתֵּן לָהֶם דֶּרֶךְ עֲקוּמָה, שְׁהִי קְרוּבָה הִיא לָלוֹה
52 וְיִחְזָקָה לָלוֹה – שְׁאִמָּנָם יִשְׁנֹם אֲנָשִׁים שִׁגְרוּ בִּירְחוּק מְקוֹם מִן הַדֶּרֶךְ
53 הַיְשָׁנָה, וְעַתָּה הַדֶּרֶךְ הַחֲדָשָׁה קְרוּבָה הִיא לָהֶם, אֶךְ מֵאִידִךְ, יִשְׁנֹם
54 הַגֵּרִים בִּקְרִיבָת מְקוֹם לִדְרֹךְ הַיְשָׁנָה וְעַתָּה נִתְרַחֲקוּ, וּלְפִיכָךְ אֵין אָדָם
55 רֹשָׁא לְהוֹלִיף אֶת שְׁלוֹ שֶׁל רִשּׁוֹת הָרִבִּים כָּלָל.

56 הגמרא מקשה לשלושת התירוצים: **א**י **ה**ב' – אם בן שהמשנה עוסקת

המוכר לומר שנתכוין למכור לו כד, **הא לא קרוי לה** – הרי במקום זה
 אין קוראים לכד חבית, ומאחר שסיכמו שימכור לו חבית עליו להביא
 לו כלי גדול.
 מתרצת הגמרא: **לא צריךא** – לא הוצרך התנא להשמיענו כן, אלא
 במקום דרובא קרוי לה **לכדא כדא** ולחביתא חביתא – שרוב
 האנשים קוראים לכלי קטן 'כד' ולכלי גדול 'חבית', ואיכא נמי דקרו
 לחביתא כדא ולכדא חביתא – אך ישנם מיעוט הקוראים אף לחבית
 כד ולכד חבית, מהו דתימא זיל בתי רובא – שמא תאמר שיש לילך
 לפי הרוב, ולחייב את המוכר ליתן לקונה חבית גדולה,

בלשון התנא בין כד לחבית, שלעתים קורא הוא לחבית גדולה בשם
 'כד', ולעיתים קורא לכד קטן בשם 'חבית', ועל כן אינו מדקדק בלשונו,
 לשנות את כל המשנה באותו הלשון.
למאי נפקא מינה, לגבי ענייני מקח וממכר, שאם קנה אדם מחבירו
 חבית, ושלם לו את דמיה, ועדיין לא קיבלה, רשאי המוכר ליתן לו כד
 קטן, ולומר לו לזה נתכוונתי כשמכרתי לך חבית.
 מבררת הגמרא: תיבי דמי – כיצד הוא לשון בני האדם באותו המקום,
אילימא באתרא דכדא לא קרוי חבית וְחבית לא קרוי כדא – אם
 במקום שאין דרך בני האדם לקרוא לכד חבית ולחבית כד, אלא
 קוראים הם 'כד' לכלי קטן, ו'חבית' לכלי גדול, אם כן כיצד יכול

משנה

משנה זו עוסקת אף היא בשנים שהזיקו זה את זה ברשות הרבים.
שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים, אחד מהם רץ ואחד מהם מהלך
 כדרכו, או שהיו שניהם רצים, והזיקו זה את זה, שניהם פטורין
 מתשלומי הנזק, שמאחר ולשניהם יש רשות להלך ולרוץ ברשות
 הרבים, ושניהם הזיקו זה את זה כאחד, אין לחייב האחד בנזקי חברו:

גמרא

מתניתין – הדין המבואר במשנה, שאף באופן שאחד רץ והשני מהלך
 כדרכו אין לחייב את הרץ בנזקי המהלך, הוא דלא כשיטת איסי בן
 יהודה, דתניא – שהרי שנינו בברייתא, שאיסי בן יהודה אומר שאדם
 שרץ ברשות הרבים והזיק, חייב, מפני שהוא משונה, שאין אדם רשאי
 לרוץ ברשות הרבים. ומוז'ה איסי בן יהודה שאם רץ בערב שבת בין
 השמשות והזיק, שהוא פטור, מפני שרץ ברשות, שרשאי אדם לרוץ
 בערב שבת על מנת לעשות את צרכי השבת.
אמר רבי יוחנן, הלכה כאיסי בן יהודה, שיש לחייב את האדם שרץ
 והזיק ברשות הרבים.
 מקשה הגמרא, ומי אמר רבי יוחנן תבי – האם סובר רבי יוחנן כאיסי
 בן יהודה, והאמר רבי יוחנן (לעיל כט:) הלכה כסתם משנה – שבכל
 מקום שמבואר דין במשנה באין חולק, יש לפסוק כן להלכה. ותנן
 במשנתנו, שאם היה אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצים
 פטורין, ומוכח מדברי המשנה שרשאי אדם לרוץ ברשות הרבים, ואין
 חולק בדבר, ואם כן לדברי רבי יוחנן יש לפסוק כן להלכה, ושלא

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב סיון, תשי"ח
 ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מט"ו סיון, והיה רצון שמזמן לזמן יתמעטו ההעלמות
 וההסתרים לא רק המדומים אלא אפילו אותם שיש להם אחיזה וקישור במציאות, ומתוך שמחה טובה
 לבב ירבה חילים בתורה (הנגלה והחסידות) בהנוגע לעצמו ובהנוגע לזולתו שהרי אמר ר"ע (אשר כולחו
 אליבא דר"ע) ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה ולקיום מצות בהידור ובענין חוט השרדה דכל המצות,
 ז.א. עבודת התפלה (עיין לקו"ת בלק ע, ד) לכל לראש, וכמבואר הענין בקונטרס התפלה ובכ"מ, וידוע
 פתגם רבותינו נשיאנו (והרי פתגמיהם של צדיקים ה"ז הוראה לרבים): פאר אמת ווערט מען בטל.

ברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך הצלחה בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוזכר

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים
מו"ה שמואל אלעזר שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מעש"ק ערב זמן מתן תורתנו, בו כותב ראשי פרקים ממלאכתו מלאכת שמים
בתוככי תלמידי מכינת תורת אמת.

ויהי רצון אשר יוסיף אומץ וכח בזה, ולא רק כחות הגלויים ולא רק כחות הנעלמים אלא עד
לכחות היוליים עצמיים, שהרי ענין ותכלית מתן התורה וקבלת התורה הוא באופן שהי' אורייתא
וקוב"ה כולא חד וכמעלת התורה על המצות, שענינה א) **התגלות ב) העצמות** ומהות [שבזה הוא
ג"כ מעלת החכמה דאורייתא מחכמה נפקת על הכתר ענין המצות, שאמרתי ונעשה רצוני], כמבואר
באריכות במאמר דחה"ש שנה זו, ועד"ז ה"ה בכל יום וכלשון נותן התורה לשון הוה, ובפרט שזכות
הרבים מסייעתו וכמאמר חז"ל ומתלמידי יותר מכולם.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו פ"נ, בו כותב אודות מלאכתו בקדש ואשר חי חיי צער.

ויהי רצון אשר השי"ת בורא עולם ומנהיגו ירחיב פרנסתו בגשמיות ובטח מצדו הוא ירחיב
פרנסתו ברוחניות, זאת אומרת ההשתדלות בהחזקת היהדות והפצתה, ודבר משנתנו, כך היא דרכה
של תורה וכו' וחיי צער תח"י כו' יקיים זה ע"י צער ברוחניות ז.א. קיום ההוראה ונפשי כעפר לכל תהי',
שמצטער מתוך היותו ענו ושפל וכמאמר המשנה מאד מאד הוה שפל רוח.

מהנכון אשר יבדוק את התפילין שלו ואת המזוזות בדירתו שתהיינה כולן כשרות כדין, וילמוד
שיעור בפנימיות התורה ובפרט באותן הימים שעוסק במלאכת שמים כתיבת סת"ם.

בברכה לבשו"ט.

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

ובמ"ש שעתה קשה לו להתפלל בכוונה אף שרגיל הי' בזה במדינתו לפניו.

הנה בטח זהו מפיתויי היצר, ולכן לא ישים לבו לזה כלל, יתאמץ בתפלה, ולפני התפלה וגם לאחר
התפלה יאמר עכ"פ סימן אחד מס' התהלים של נעים זמירות ישראל וכידוע שסגולה הם לכגון דא.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתו שתהיינה כולן כשרות כדין, ובכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה.

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו פ"נ, בו כותב אשר לפי דעתו אינו מצליח במסחרו וכלשונו במכתבו, זאת אומרת בלי מזל.

והנה ידוע מאמר רז"ל, ואין מזל לישראל, כי הקב"ה בורא עולם ומנהיגו הוא המשגיח על כל אחד ואחת מישראל בכל המצטרך לו ולבני ביתו.

ומזה מובן שעליו להוסיף בעניני תורה ומצות וכן שכל ב"ב יעשו כזה, שעל ידי זה יתוסף בברכות השי"ת בהמצטרך בכלל ובעניני פרנסה בפרט.

ובנוגע לעניני פרנסה ביחוד ידועה עצת חז"ל מלח ממון חסר, זאת אומרת שעליו להרבות בצדקה, ולחלק את הצדקה ברבות פעמים, ומזמנים המסוגלים לזה הוא בכל יום חול קודם תפלת הבקר.

ומהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתם שתהיינה כולן כשרות כדין.

בברכה לבשו"ט.

ב"ה, כ"ב סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום ד' כותב אודות מצב רוחו ואשר לדעתו אינו מסוגל לענין וכו' וכמעט בא לידי יאוש וכו'.

והנה למותר להאריך שכל הענינים שהם היפך התורה **ביד** איש הישראלי לבטלם ובמילא גם **מוכרח**, ואם כמו שכותב בא לידי יאוש ושאינו מוכשר לחיי משפחה, אין זה אלא מפתויי היצר, ולכן מובן שצריך להלחם נגדם מתאים לרצון הבורא [ולא עוד אלא מבואר בזהר הק' שגם היצה"ר כוונתו **שלא** ישמעו לו, עיין זהר חלק ב' קסג, א], ואין הדבר תלוי אלא ברצונו, ואם לפ"ד קשור הענין הקישיים אין זאת אומרת שנמנע הענין ולפום גמלא שיחנא.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתו, ובכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה וישמור על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, אשר שמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר שוים הם לכל נפש וסגולה לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

1. אין מבדילין על הפת אפילו אין לו יין ולא שאר משקים¹ ואינו דומה לקדוש שמקדשין על הפת² לפי
2 שהקדוש יש לו ענין להפת שאין קדוש אלא במקום סעודה אבל הבדלה אין לה ענין כלל להפת:

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין טע"ף ז

מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

ב) שאר משקים - ואפילו אם יבטל מצות הבדלה לגמרי⁵¹.

צינונים והוספות

- 51) אלא אם כן הוא בסדר "יקנה" כדלהלן סי"א.
52) כדלעיל סי' ערב סי"א: ולענין מעשה אם אין יין... מדינה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

- ד ישראל שהמיר ויש לו בית בשכונת היהודים שעירבו
לכל השנה וגם הוא עירב עמהם אם אין לו פתח אחרת
כלל אלא לשכונה זו הרי הוא אוסר בכל שבת שחל לאחר
שהמיר עד שישכיר שכבר נתבטל עירובו כשהמיר לע"ז
אבל אם יש לו פתח אחר לשכונת הנכרים אפילו הוא פתח
קטן וצר (שאינו רגיל בו לעולם ואפילו אינו פתח גמור אלא
חלון ד' על ד') אינו אוסר עליהם (לפי שבאותו פתח או
חלון הפתוחים לשכונת הנכרים הוא חפץ בהם יותר מבפתח
הגדול שלשכונת היהודים כיון שהמיר לדתם ונעשה פתח
זה כאילו אינו רגיל לילך בו כלל לשכונת היהודים ואינו
אוסר עליהם אע"פ שמכניס ומוציא דרך עליהם גמלים
וקרונות כל היום כולו כמו שיתבאר בסי' שפ"ט):

חלק ב סימן שפה דין צדוקי ומומר בעירוב וכו' ד' טע"פ:ם

- א מבוי המתוקן בלחי ואין צריך לומר בצורת פתח רשות
היחיד גמורה היא מן התורה ואפילו המתוקן בקורה
שאינה כמחיצה אלא משום היכר בעלמא וכשהמבוי פתוח
לרשות הרבים אינו רשות היחיד מן התורה כמו שנתבאר
בסי' שמ"ה מכל-מקום מן התורה אינו אלא מקום פטור
ומותר להוציא ולהכניס ממנו לחצרות אע"פ שהן רשות
היחיד גמורה אלא שחכמים אסרו להוציא ולהכניס ממנו
לחצרות מפני שהחצרות הן מיוחדות כל אחת לבעליה
והמבוי משותף לכולם ודומה קצת לרשות הרבים ואם
יוציאו מחצרות למבוי יאמרו שמוותר להוציא מרשות היחיד
לרשות הרבים אבל התירו ע"י שיתוף שגובין פת או דבר
אחר ממיני מאכל או משקה מכל חצר וחצר ונותנים אותו
באחת מהחצרות ואנו רואים כאילו פתוח כל המבוי לאותה
חצר בלבדה שכל החצרות שבמבוי נעשו כאחת ע"י שיתוף
זה.
- ג ככל משפטי עירובי חצרות ושיעורו ושאשתו מערבת
בשבילו ושמערבין שלא לדעת אם אין הבית פתוח אלא
לחצר א' ושקטן יכול לגבות את העירוב ושיכול אחד לזכות
לכולם ושם היו שותפים בפת אינם צריכים לערב כך דיני
שיתוף.
- ואפילו אם היה משותף עם שכניו בסחורה לזה ביין ולזה
בשמן אינם צריכים להשתתף והוא שיהיו השמן והיין בכלי
אחד כמו שעירובי חצרות צריך להיות בכלי אחד:

- ד ואין שיתוף זה דומה לעירוב שאינו אלא כפת בלבד לפי
שעירובי חצרות הוא משום דירה לערב דירתם לעשותן

ונאסר על האדם ובהקדש לדברי הכל אין משתתפים לפי
שאינו ראוי לשום אדם ויש להחמיר כדבריהם.

אמר כבר זה היום חול ולמחר תהא קדש או קונם משתתף
בה שבין השמשות עדיין לא נתקדשה ודאי ומספק לא חל
עליה קדושה לענין עירוב ושיתוף ואף על פי שאי אפשר
לאוכלה בין השמשות שהיא שעת קניית העירוב והשיתוף
מכל-מקום כיון שראויה לאכילה מבעוד יום וגם בבין
השמשות לא חל עליה קדושה ודאית עדיין מערבין לו בה
אבל אם אמר היום קדש ולמחר חול שתהא מחוללת על
מעות שיש לי אין מערבין ומשתתפים בה שמספק לא
נפקעה קדושה והרי אינה ראויה עד שתחשך:

ח חצר הפתוחה לב' מבואות ושיתפה עם שניהם מותרת
בשניהם לטלטל מבתיה לכל אחת מהם ובלבד שלא
תטלטל כלים ששבתו באחד מבתי מבוי זה למבוי הב' דרך
חצרה שהרי המבואות לא שיתפו יחד ואם נתנו ב' המבואות
שיתופם בחצר זו בכלי אחד הרי כולם משותפים יחד כמו
שנתבאר בס' שע"ח ומותר לטלטל מזה לזה.
ואם לא שיתפה עם שום אחת מהם אם היא רגילה בשניהם
לצאת ולבא בחול דרך עליהם אוסרת על שניהם ואם רגילה
באחת ובשני אינה רגילה זה שרגילה בו אוסרת וזה שאינה
רגילה בו אינה אוסרת אע"פ שעוברת עליו בשבת.

ואם שיתפה עם זה שאינה רגילה בו הותר הרגיל לעצמו
אם שיתפו ביניהם שכיון שחצר זו שיתפה עם השני הרי
סילקה עצמה מזה שהיתה רגילה בו ואינה ואין צריך לומר
אם רגילה בשניהם ושיתפה עם אחת מהם שהותר השני
לעצמו אם שיתפו ביניהם.

ואם המבוי שרגילה בו שיתפו ביניהם ואותו שאינה רגילה
בו לא שיתפו ביניהם והיא לא שיתפה לא עם זה ולא עם
זה דוחין אותה אצל זה שאינה רגילה בו שלא נשתתף
ותסתלק מזה שרגילה בו שנשתתף שלא תעבור עליו בשבת
כדי שיהא מותר לעצמו כיון שהיא אינה מפסדת בדבר
שהרי לא שיתפה עמו ואסורה להשתמש בו ויש ריוח
לאחרים שע"י זה יהיו מותרים להשתמש במבוי כופין אותה
על מדת סדום שתעבור בשבת דרך מבוי שלא נשתתף אע"פ
שאינה רגילה בו ואין צריך לומר אם רגילה גם בו שאין לה
לעבור בשבת על השני שנשתתף ולאסור עליו.

ולא אמרו שהעברה ברגל לבד בלי תשמיש אינה אוסרת
אלא בב' חצרות זו לפנים מזו שאין הפנימית אוסרת על
החיצונה בהעברת רגליה עליה לבד הואיל ועיקר חצר
חיצונה הוא לתשמיש בני חיצונה אבל המבוי הואיל
ותשמישו שוה לכל החצרות הרגילות בו הרי הן אוסרות זו
על זו אפילו בהעברה ברגל לבד בשבת אע"פ שמסלקת את
עצמה מלהשתמש בו מחמת איסור מפני שלא עירבו יחד.

אבל חצר שסילקה עצמה מלהשתמש במבוי ועשתה מעשה
המוכיח על סילוקה שבנתה איצטבא גבוה ד' טפחים על
פתחה שוב אינה אוסרת על בני המבוי אף על פי שעוברת

מצטרפין למזון ב' סעודות שהוא שיעור השיתוף בתחלתו
אפילו לאלף בני אדם כמו שנתבאר בעירובי חצרות.

בכל מיני מאכל מערבין חוץ מגודגדניות שהוקשו לזרע
ותבלין ופולין יבשים ולא בעלי הבצלים שלא גדלו אורך
הזרת ולא בכמהין ופטירות ולא בכפניות ולא בעדשים חייין
ולא בחטים ושעורים חייין ולא בירק שהוא בשיל ולא בשיל
מפני שכל אלו אינן ראויים לאכילה אבל בירק חי
משתתפים כמו שיתבאר והוא הדין לפתות שלנו שנאכלין
ג"כ חייין ואינם גרועים מבשר חי שמשתתפים בו כמו
שיתבאר:

ה בכל מיני משקים משתתפים חוץ מן המים לבדם וכן
מלח לבדו לפי שאינן זנין הגוף כלל אבל אם עירב מים
ומלח ביחד מזון הוא לטב(ו)ל בו פתו ומשתתפים בהם:

ו כל דבר שרגילים ללפת בו את הפת שיעורו כדי ללפת
בו פת הנאכל לב' סעודות שהן כששה ביצים כמו
שנתבאר בס' ש"ח וכל דבר שאין מלפתין בו את הפת
שיעורו כדי לאכול ממנו בעצמו ב' סעודות.

ובשר חי אינו ראוי לליפתן וצריך כדי לאכול ממנו ב'
סעודות והוא שיהא מליח והוא הדין לדג מליח אבל בשר
צלי ליפתן הוא ושיעורו כדי ללפת בו ב' סעודות ואפילו
אם יש כמה בני אדם שאוכלים בלא פת בטלה דעתם אצל
כל אדם.

וחומץ שיעורו כדי לטבל בו ירק מזון ב' סעודות אם היה
אוכל הירק לבדו בלא פת.

ויין מבושל לקינוח סעודה הוא בא (ולא לטבל) לפיכך
שיעורו כדי שמביאים ממנו לקינוח ב' סעודות וכן כל
כיוצא בזה.

ויין חי שיעורו ב' רביעיות לשותות רביעית בכל סעודה וכן
שיעור שאר כל המשקים:

ז משתתפים בשני ביצים אפילו חייין בשני רמונים בחמשה
אפרסקין (בעשרה אגוזים ואתרוג אחד) בליטרא ירק בין
חי בין מבושל בפולין לחים מלא היד בתפוחי יער מלא
הקב (והוא הדין לתפוחי פרס) וכן תמרים או גרוגרות מלא
הקב ודבילה משקל מנה (והוא ליטרא):

ח משתתפין אפילו באוכל שאינו ראוי לו אם ראוי לשום
אדם מישראל כגון לנזיר ביין ולישראל בתרומה בזמן
שהיתה נאכלת לכהנים אבל עכשיו אין תרומה טהורה
ראויה לשום אדם שכולנו טמאי מתים שאין לנו אפר פרה.

וכן הנודר מאוכל או נשבע שלא יאכלנו משתתף בו כיון
שראוי לישראל אחר ואפילו נדר ונשבע שלא יהנה ממנו לא
נאסר בו בהנאה זו מה שמשתתף בו לפי שלא נתכוין אלא
שלא להנות ממנו בדרך הנאתו ויש אומרים שהנודר מאוכל
אפילו לא נדר אלא מאכילתו ולא מהנאתו אינו משתתף בו
לפי שהנודר הוא שאוסר את החפץ עליו שאומר קונם אוכל
פלוגי עלי דהיינו שאותו אוכל יהא נאסר עליו כקרבן
ומתחלף הוא בהקדש שההקדש הוא ג"כ שהחפץ מתקדש

24 שהרי כולם נשתתפו במבוי ועל השיתוף סומכין ולא
25 הצריכו לערב בחצר עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות
26 והרי עירבו (בחצרות וגם בחצר זו עירבו) (רוב בני החצר,
27 ומפני המיעוט שלא עירבו לא תשתכח תורת עירוב).

28 ואם שכחו כולם מלערב בחצרות אם אין מקפידין על
29 פרוסתן שבבתיהם אם זה יאכל משל זה (כשיעור ב' סעודות
30 של עירוב) הרי הן כמעורבין וסומכין על השיתוף שבמבוי
31 בשבת ראשונה בלבד ואין מתירין להם דבר זה אלא
32 מדוחק:

חלק ב סימן שפ"ט שותפין במבוי צריכים לערב בחצירות ובו ב'
סעיפים:

33 א כל שיתופי מבואות אינם אלא להתיר להוציא לתוכו
34 כלים ששבתו בבתיים אבל כלים ששבתו בתוכו או
35 בחצירות מותר לטלטלם בו ביותר מד' אמות וממנו
36 לחצירות ובלבד שלא יכניסם לבית אפילו עירבו הבתים
37 שבחצר.

38 ובלבד שיהא המבוי מתוקן בלחי או קורה כהלכתו שאז
39 אינו כרמלית אע"פ שלא נשתתפו בו ורשות אחת הוא עם
40 החצרות לכלים ששבתו בתוכן בין שעירבו החצירות לעצמן
41 בין שלא עירבו.

42 וכלים ששבתו בביתו והוציאם למבוי שאינו משותף או
43 לחצר שאינה מעורבת בדרך מלבוש או באיסור מותר
44 לטלטלם שם ביותר מד' אמות אבל אסור לטלטלם מחצר
45 למבוי או להיפך כמ"ש בס"י שע"ב:

חלק ב סימן שפ"ט דין אם לא עירבו החצירות יחד וגם לא נשתתפו
במבוי ובו סעיף אחד:

1 דרך עליהם בשבת ואפילו אין לה פתח למבוי אחר לעבור
2 דרך עליו לרשות הרבים:

חלק ב סימן שפ"ט דיני שיתוף בעירוב ובו ט' סעיפים:

3 א המשתתפים במבוי צריכים לערב בחצירות בכל חצר
4 שיש בה ב' בתים ואע"פ שהם מעורבים ומשותפים כבר
5 אין סומכין על שיתוף זה בחצר שלא עירבו בה כדי שלא
6 ישכחו התינוקות שבחצר זו תורת עירוב שהרי אין
7 התינוקות מכירים מה נעשה במבוי ויאמרו אבותינו לא
8 עירבו.

9 אבל חצרות הפתוחות זו לזו אינם צריכים לערב זו עם זו
10 ששיתוף המבוי מחברן ומטלטלין מזו לזו בין דרך המבוי
11 בין דרך פתחיהם.

12 ואם נשתתפו במבוי בפת סומכים עליו בחצרות ואין צריך
13 לערב כל חצר לעצמה לפי שהתינוקות מכירים בפת
14 שנשתתפו בה במבוי שמתוך שהפת היא חיי האדם עיניהם
15 תלויות בה.

16 ולכן אין נוהגין עכשיו לעשות עירובי חצרות בשום חצר
17 שיש בה בתים הרבה לפי שסומכין על השיתוף שבבית
18 הכנסת הנעשה מפת שמועיל גם לחצרות אם מותר לטלטל
19 מהן לבית הכנסת ולכן נוהגין לתלותו בבית הכנסת כדי
20 שיהא מפורסם לתינוקות:

21 ב מבוי שעירבו כל חצרות שבו כל חצר לעצמה ואחר כך
22 נשתתפו כולן במבוי ביין או מין אחר שאינו פת ושכח
23 אחד מבני החצר ולא עירב עם בני חצירו לא הפסיד כלום

לקוטי תורה

14 יכולה לתפוס את הקב"ה, נמצא שהוא ית' "סתום"
15 ו"נעלם" מכל הנבראים כולם, ובלשון הזהר -
16 "סתימו דכל סתימין, טמירא דכל טמירין".

17 [וביאור דיוק הלשון "דכל סתימין" . דכל
18 טמירין" - שהוא ית' "סתום" מכל שאר
19 ה"סתומים"]:

20 פירוש, שיש עולמות שנקראים סתימין.
21 מבואר בזהר שיש שני סוגי עולמות, "עלמין
22 סתימין" (עולמות סתומים ועלומים) ו"עלמין
23 דאגלליין" (עולמות גלויים).

פירוש:

24 "עלמין סתימין" הם העולמות שמציאותם
25 עלומה ו"בלועה" ומכוסה במקורם באלקות
26 (כברואי הים שמכוסים ו"בלועים" במי הים) ולא

1 ועתה יבאר כיצד אכן ניתן לדבקה בו ית'
2 בפועל:]

3 רק שאי אפשר לדבקה בו ית', כי לית מחשבה
4 תפיסא ביה.

5 אף שלכל אחד ואחד יש רצון ותשוקה בלב
6 לדבקה בו ית', מכל־מקום על ידי התשוקה
7 והאהבה בלבד עדיין אין האדם נעשה "דבוק"
8 ממש בו ית' - שהרי אי אפשר לנבוא להתדבק
9 בבורא בכוחות עצמו (שהם מוגבלים), ד"לית
10 מחשבה תפיסא ביי" כלל.

11 שהוא ית' סתימו דכל סתימין וטמירא דכל
12 טמירין.

13 מכיון שאין שום מחשבה (אפילו מהעליונים)

40 ית'), ולכן על ידי התורה מתדבק האדם עם
41 הקב"ה.

42 פירוש:

43 מבואר בזהר ד"אורייתא וקוב"ה כולא חד",
44 שהתורה איננה "בריא"ה של הקב"ה ומציאות בפני
45 עצמה אלא היא "חכמתו ורצונו של הקב"ה" שהן
46 אחד עם הקב"ה בכבודו ובעצמו; אלא שהתורה
47 "נסעה וירדה . . ממדרגה למדרגה . . עד
48 שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה . .
49 ובצורפי אותיות גשמיות בדיו על הספר", ולכן,
50 כשאדם עוסק בתורה ובמצוות הרי "אור ה' ממש"
51 מקיף את נפש האדם "מראשה ועד רגלה" ומתקשר
52 עם "הקב"ה ממש דאורייתא וקב"ה כולא חד".

53 [ואין להקשות, כיצד ניתן להבין שהגם שאורו
54 ית' מתלבש "בדברים תחתונים גשמיים" ובאותיות
55 גשמיות - מכל-מקום לא נגרע ממעלתה וקדושתה
56 (עד שהעוסק בתורה ומצוות גשמיות מתדבק על ידה
57 עם הקב"ה עצמו, "סתימו דכל סתימין")?

58 - כי זהו:]

59 במשל כח הצומח ואותיות המחשבה הנ"ל.
60 כבר הובא לעיל המשל מכח הצומח, שהארה
61 רוחנית המתפשטת מכח הצומח "נתעבה ונתגשמה
62 כל כך עד שנעשה ממנה פרי גשמי"; ועוד משל -
63 מאותיות המחשבה שהן הארות רוחניות
64 המתפשטות מן הנפש עצמה, אלא שהתפשטות זו
65 מצטיירת באותיות (אף שמהות הנפש עצמה היא
66 למעלה מגדר אותיות).

67 ושני משלים אלו הם דוגמא להארה
68 והתפשטות ממקור רוחני, שמכל-מקום יורדת
69 לבחינה גשמית.

70 וכך הוא בענינו: התורה היא אמנם גילוי אורו
71 ית', להיותה "חכמתו ורצונו של הקב"ה", ומכל-
72 מקום היא יורדת ומתפשטת למטה עד שמתלבשת
73 באותיות גשמיות.

74 כמ"ש במן כי טל אורות טלך, ונתגשם עד
75 שדכו במדוכה וכו'.

76 ידוע אשר כל הענינים האמורים במן נמצאים
77 גם בתורה, כי כשם שהמן הי' לחם מן השמים, כך
78 התורה נקראת לחם וניתנה לישראל מן השמים.

1 נרגש בהם שום ענין של ישות ופירוד מאלקות;
2 משא"כ "עלמין דאתגליין" הם העולמות והנבראים
3 שישותם ומציאותם היא בהתגלות, כי בהרגשתם
4 הם נפרדים משרשם ומקורם באלקות.

5 והם למעלה מבחינת עולם הבא.
6 מדריגת "עלמין סתימין" גבוהה כל כך עד
7 שהם למעלה אפילו מעולם הבא (שבו נשמות
8 הצדיקים יושבין ונהנין מזיו השכינה), כי גם עולם
9 הבא הוא בכלל "עלמין דאתגליין".

10 והוא ית' סתים ונעלם [גם] מהם [מהעולמות
11 הסתומים והנעלמים - לפי], ש[גם הם] אינם
12 משיגים אותם. וכן [הוא ית'] ממירא דכל
13 [העולמות ה]ממירין.

14 [לסיכום: אפילו העולמות העליונים ביותר
15 (ה"סתימין" וה"טמירין") אינם יכולים להשיג את
16 הקב"ה, וכ"ש וק"ו שהאדם הנמצא בעולם הזה
17 הגשמי אינו יכול להשיגו; וכיצד איפוא ניתן לדבקה
18 בו ית'?

19 - על זה ממשיך:]

20 כִּי-אֵם עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה.
21 רק על ידי התורה ניתן להידבק בהקב"ה.

22 וזהו ודברת בם כו'.
23 מיד לאחר "ואהבת את ה' וגו'" נאמר "ודברת
24 בם וגו'", ובדברי תורה הכתוב מדבר. לפי פשוטו,
25 הקשר של שני הענינים הסמוכים זה לזה הוא,
26 דכאשר אוהבים את ה' מקיימים את רצונו ית'
27 בלימוד התורה וקיום המצוות; אך התוכן הפנימי
28 בזה הוא - שהדרך היחידה לרוות צמאון נפשו
29 שחפצה ומשתוקקת לדבקה בו ית' ("ואהבת גו'"),
30 היא על ידי עסק התורה וקיום מצוותי'.

31 [אך כיצד יוצרת התורה דביקות עם הקב"ה -
32 והרי האדם הגשמי הקורא בתורה, קורא אותיות
33 גשמיות, בדיו כתובות על ספר, ואין הוא דבוק
34 על-ידי-זה עם הקב"ה, "סתימו דכל סתימין"?

35 - על זה ממשיך:]

36 שאותיות התורה מלוכש בהם התפשטות
37 והארה ממנו ית'.

38 בתוך האותיות הגשמיות של התורה מלוכש
39 "אור אין-סוף ב"ה" (אור והתפשטות של קדושתו

[וזהו שממשיך:]

42 ואי לזאת יהיה השמחה גדולה בעסק התורה
43 והמצות, כי בזה ירוה צמאוננו מה שחפץ
44 ומשתוקק לדבקה בו יתברך.
45

46 עד כאן נתבאר שעניינה של עבודת התפלה
47 הוא לעורר באדם תשוקה וצמאון לדבקה בו ית',
48 ועל ידי עסק התורה והמצוות זוכה האדם לידבק
49 בהקב"ה בפועל. ונמצא, שבעסק התורה והמצוות
50 מרווה האדם את צמאון נפשו.

51 ומוזה מובן גודל השמחה שאדם יכול להרגיש
52 בעסקו בתורה ובמצוות, לפי שאם בשעת התפלה
53 אכן הרגיש בנפשו צמאון ותשוקה עזה לאלקות,
54 הרי צמאון זה יביא אותו לכך שמיד אחר התפלה
55 יעסוק בלימוד התורה וקיום מצוותי' ("ודברת בס'
56 וגו'"), כדי להתדבק בפועל באור אין-סוף ב"ה
57 המלוכב בתורה;

58 ואור וגילוי זה של "תורה אור" גורם שמחה
59 גדולה בנפשו, מאחר שעל ידי זה מרווה את צמאון
60 נפשו החפיצה ומשתוקקת לדבקה בו יתברך, כמים
61 קרים על נפש עייפה.

62 ועל זה נאמר תחת אשר לא עבדת בו' בשמחה
63 ובטוב לבב, כי בחינת שמחה זו מהעבודה
64 בתורה ומצוות, שכזה מרוה צמאוננו, יוכל כל
65 אדם להגיע אליה, ובכ"ל.

66 על בחינת שמחה זו, לשמוח באור ה' המאיר
67 בקרבו על ידי לימוד התורה וקיום המצוות - שבזה
68 מרווה את צמאון נפשו המשתוקקת לקרבת ה' -
69 נאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
70 וגו'", פירוש, "שתהא השמחה על ידי עבודה,
71 דהיינו בתורה ומצוות, שעל ידי זה מרווה
72 צמאוננו".

73 ושמחה כזו נדרשת מכל אחד ואחד, וכל אדם
74 יוכל להגיע אליה, כי מאחר שמרגיש בנפשו צמאון
75 לאלקות הרי כאשר הוא מרווה צמאון זה, בהכרח
76 שיבוא לשמחת הנפש.

77 [משא"כ מדריגת השמחה באלקות של צדיקים
78 ("שמחו צדיקים בה'") היא מדריגה גבוהה ביותר
79 בשמחה - והיא השמחה מהאהבה רבה שלהם לה'
80 (מדריגה הא' הנ"ל), ש"אין בה שום מבוקש",
81 היינו ללא שום רצון וחפץ לעצמו, אלא כל

1 וכך הוא בענין המבואר לעיל אודות האותיות
2 הגשמיות של התורה - שהן דבר ה' ממש, אלא
3 שירדו ונתלבשו באותיות גשמיות בדיו על הספר -
4 שאותו הדבר ממש מצינו גם במן:

5 הטעם הפנימי לכך שהמן ירד ביחד עם הטל
6 כמ"ש "ותעל שכבת הטל", הוא לפי ש"המן הוא
7 בחינת טל", כי המן "הי' מבחי' טל העליון", שעל
8 זה נאמר "כי טל אורות טליך", היינו ש"שורש"
9 המן הוא אורות עליונים רוחניים; אלא שהאורות
10 הללו ירדו למטה ובאו בהגשמה בצורת לחם גשמי
11 עד שהי' צורך ב"דכו במדוכה", אך גם כפי שבא
12 בצורת לחם גשמי נשאר המן במהותו ומעלתו
13 העצמית, אורות עליונים רוחניים.

14 וכן הוא גם באותיות התורה, שהן "התפשטות
15 והארה ממנו ית'", ו"מוצא פי הוי'" כפי שירד
16 ונתלבש באותיות גשמיות.

17 וזהו [פירוש] "ותורה אור", שהיא הארה מאין-
18 סוף ברוך-הוא.

19 הפירוש הפנימי ב"תורה אור" הוא [לא רק
20 שהתורה מאירה את האדם ונותנת לו זכויות, אלא]
21 שהתורה היא אורו של הקב"ה, וגם כפי שנתלבשה
22 באותיות גשמיות וענייני עולם הזה נשארה
23 במעלתה שהיא אורו של הקב"ה ויש בה "התגלות
24 אלקות".

25 [והנה, על פי כל הנ"ל מובן היטב ההבדל בין
26 תפלה לתורה המובא בתחילת המאמר - דתפלה היא
27 "מדת לילה" ותורה היא "מדת יום", כי בתפלה האדם
28 אמנם מתעורר באהבת ה' וחפץ ומשתוקק להיות
29 דבוק באלקות, אבל עדיין אין האור האלקי מאיר
30 בנפשו, שהרי "לית מחשבה תפיסא ביי" כנ"ל, ונמצא
31 שהוא עדיין במצב של חושך והעלם, "מדת לילה";
32 משא"כ התורה היא "מדת יום", לפי שעל ידי התורה
33 - "תורה אור" - מאיר אור אין-סוף ב"ה בנפש
34 האדם, ועל ידה הוא זוכה להדבק בהקב"ה באמת,
35 מאחר שאורייתא וקוב"ה כולא חד.

36 - ועל פי המבואר בפרק זה בענין העבודה
37 השייכת לכל אחד ואחד מישראל, היינו התעוררות
38 האהבה לה' והדביקות בה' על ידי עסק התורה
39 והמצוות - ישוב לתוך את השאלה שבתחילת
40 המאמר, "איך יגיע כל אדם" לשמחה אמיתית
41 בעבודת ה', שלכאורה זוהי מדריגת הצדיקים.

- 1 עבודתם היא רק ל"צורך גבוה", ולכן שמחתם היא
2 בה' ("שמחו צדיקים בה'"), "מצד ה' עצמו, היינו
3 לא מצד הגילוי בנפשו כ־אם השמחה והעונג מצד
4 אלקות עצמו".

ד"ה תזוזת אשר לא עבדת פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

- 1 (יא) והנה מעתה יש להבין בגוף ענין הבחירה שנק'
2 אתדל"ת שעושה אתדל"ע דלכאורה
3 אתדל"ת עיקר שהרי הוא העושה אתדל"ע והרי כמוכן
4 מב' משלים הנ"ל דאין השינוי מצד המקבל ככלי
5 שמקבל היין וחומץ וכחומר אשר בגלגל וכה"ג סותר
6 דבר זה וגם י"ל בהיפך שאתדל"ע עיקר שהרי הוא
7 העושה אתדל"ת וכמש"ל בענין התעוררות תשובה
8 שממשיכים לו רצון לטוב וכה"ג וכידוע דהמשפיע
9 עיקר ומקור ולא המקבל ולפי המובן מב' משלי הנ"ל
10 אינו כן שהרי סיבוב הגלגל שעושה צורה לא מצד
11 עצמו אלא מצד היוצר וכן שפע היין וחומץ ע"י האדם
12 הוא כו' אלא מוכרח לומר שיש מדרגה ג' שגבוהה מן
13 המשפיע והמקבל והוא למעלה מאתדל"ע ואתדל"ת
14 עד שנאמר דזה גופא מה שיש בכח המשפיע לעורר
15 את המקבל וכן מה שיש בכח המקבל לעורר את
16 המשפיע שזהו ענין אתעדל"ת שעושה אתעדל"ע
17 ואתדל"ע עושה אתדל"ת כ"ז אינו מצד עצם המשפיע
18 והמקבל רק מכח העליון משניהם יחד הוא בא. וזהו
19 ענין מאמר קו המדה הנ"ל והיינו כמוכן מב' משלי
20 הנ"ל דהיינו בגלגל היוצרים היוצר המסבב הגלגל
21 והחומר הוא העושה הכל וכן האדם המעמיד הכלי כו'.
22 ויובן ביאור ענין זה עפ"י הנ"ל בענין הבחירה וכמ"ש
- 23 ואילו צדיק ורשע לא קאמר דהנה ודאי ביצירת הולד
24 בבטן כבר נודע אם יהיה צדיק או רשע כי הנה החומר
25 שכבר מורכב מן הצורה הוא למטה מן הצורה אבל
26 חומ' הפשוט הוא בחי' העצמיות שלו טרם שיתפשט
27 בו הצורה הוא למעלה מן הצורה וז"ש בטרם אצרך
28 בבטן כו' שזהו חומר טוב מוכן לקבל כל צורה טובה
29 (וכמו ותר' אותו כי טוב הוא טוב בעצם וכמו בוצין
30 בוצין כו') (ולהיפך כמו באחר שאמרו טינא הי' בלבו
31 ולכך עשה לו סיבה לזה ממה שלא קם מקמי' שישבור
32 ב' רשויות כו') והיינו לפי עצם נקודתו הטוב אם רע
33 כן תהיה הצורה שלו ממילא ונמצא הבחירה שלו
34 אעפ"י שנראה שזהו כחידוש גמור אין כל חדש בו
35 בעצם רק שיצא מהעלם עצם הפשוט לידי גילוי לבד
36 כמו כל צור' לחומר הפשוט ההילוי (וא"כ מה שיגזור
37 חכם או טפש ג"כ תלוי לפי עצם נקודת החומר הפשוט
38 אם מוכן לקבל צורת חכם או טפש גבור או חלש עשיר
39 או עני ואינו כן שהרי על כל עיקר עצם הפשוט יגזור
40 אם יהיה מוכן כו' וידוע דודאי יכול להיות מצדיק רשע
41 בשינוי הבחירה אח"כ ולא יוכל להיות מחכם טפש או
42 מגבור חלש ומעשיר עני אחר שנגזר ולמה יהיה הפרש
43 ביניהם אלא מוכרח שהבחירה תשנה את העצם
44 הפשוט ג"כ להיפוכו וד"ל).

שער הבחירה. ראה נתתי לפניך. יג"ט

קונטרס קטן בענין בחירה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 1 והענין למשל באדם גשמי כשהוא בריא אזי צריך
2 למזון אבל כשהוא חולה אפי' באיזה אבר או
3 נפל למשכב אזי אין צריך למזון אדרבה המזון אפשר
4 לקלקל אותו רק צריך דווקא לרפואה והיינו סם חיים
5 כי הרפואה נק' סם חיים כי מחמת חריפות היא נק'
6 סם כי צריך להמשיך חיות חדש מעיקרו, כי ע"י המזון
- 7 הוא רק לחדש הישנות היינו החיות שהי' לחדש אותו
8 פעם שנית, וכך הוא בכל יום ובכל זמן מחדש הישנות
9 ע"י המזון, אבל כשנתקלקלו ע"י חולי אזי צריך
10 להמשיך חיות חדש אזי צריך לרפואה ולא מזון אדרבה
11 המזון מקלקל. כך הוא למעלה בנמשל ג"כ כי יש חולי
12 אשר נחתך אבר אצלו והוא מחוסר אבר אעפ"כ אפשר

מחמת אהבה עצמי' היא באה בדילוג ערך וכמ"ש קול
דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מלמעלה
מההשתלשלות, וזהו כן דודי בין הבני' שזהו בחי' יו"כ
לפני הוי' תטהרו למעלה משם הוי' והוא בחי' אשר
אנכי מצוך בחי' אנכי מי שאנכי שלמעלה משם הוי',
וזהו בין הבנים סתם ולא בני האלקי', ואח"כ בצילו
חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחיכי זהו סוכות וש"ע
וזהו מקיפי' ופנימי' כי מתחילה כתפוח בעצי היער
ואיתא במדרש תפוח זה הקב"ה מה תפוח יש בו טעם
וריח אף הקב"ה יש בו טעם טעמו וראו כי טוב ה',
וריח כמ"ש וריח שלמותיך כריח לבנון, וזהו ענין מ"ת
אנכי הוי' אלקיך שמאנכי נמשך בחי' הוי' אלקיך וזהו
חיבור סובב בממלא, והטעם הוא תורה כי אורייתא
מחכ' נפקת שהוא בחי' טעם ושכל, וריח הוא מצות
שנק' ריח שלמותיך בחי' לבושין, וע"י תו"מ במ"ת
נתחבר סובב בממלא, וזהו בחי' צדיקי' כתפוח זה
הקב"ה בחי' סובב בעצי היער זהו כי האדם עץ השדה
זהו בחי' ממלא וכתפוח בעצי היער חיבור סובב
בממלא ע"י תו"מ, כן דודי שהוא בחי' אשר אנכי לפני
הוי' תטהרו ביו"כ ע"י תשובה, וזהו כי אחר מ"ת הי'
חטא העגל ואח"כ שברו הלוחות וביו"כ ירד משה עם
לוחות האחרונות וזהו ע"י תשובה, וזהו בצילו חמדתי
ופריו מתוק לחיכי זהו תו"מ שאחר תשובה מקיפי'
ופנימי', וזהו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט שע"י
התשובה המעשים טובי' ומאירים.

כתפוח בעצי היער

להלוח ברגלים ויש חולי קילקול הדמים ונפל למשכב
לגמרי ר"ל, כך הוא למעלה כי כשפוגם במ"ע היינו
רמ"ח פיקודי' רמ"ח אברי' דמלכא וכשפוגם באיזה
מצוה אזי הוא פוגם למעלה ג"כ באברי' דמלכא צריך
ע"ז רפואה היינו תשובה כי גדולה תשובה שמביאה
רפואה לעולם, והרפואה הוא עבר על מצות עשה ושב
אינו זו משם עד שמוחלין לו, אבל כשפוגם במל"ת
הר"ז כמו שנתקלקל הדמי' ונפל למשכב שהוא חולי
גדול תשובה תולה ויו"כ מכפר, כי זכרי עם ו"ה רמ"ח
ושמי עם י"ה שס"ה, כי מ"ע בו"ה ומל"ת ב"ה והם
למעלה ממ"ע, והתשובה היא בחילא יתיר ובשעתא
חדא וברגעא חדא מעומקא דליבא וכראב"ד שבכה רבי
יש קונה עולמו בשעה אחת, אזי ממשיכי' מלמעלה
ג"כ חיות חדש, כי ע"י תו"מ זהו בחי' צדיקים זהו
מדרגא לדרגא זהו לחדש הישנות וכמ"ש ובטובו
מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשת לחדש הישנות,
אבל תשובה קדמה לעולם והיא למעלה מהשתלשלות
העולמות ומעורר חיות ממקור הר"ר יג"מ הרחמים
לסלוח כל הפגמי' ולמלאות כל הפגמי' שבשם הוי'.
וזהו כן דודי בין הבנים כי דודי נק' הבחי' שלמעלה
מהשתלשלות כי דודי הוא תוקף אהבה והוא כמ"ש
אהבת עולם אהבתיך אהבה עצמי' וזהו ענין לית
שמאלא בעתיקא ומשם הוא מקור הסליחות כי על כל
פשעים תכסה אהבה ואין אדם רואה חוב לעצמו
ומחמת זה משם הוא מקור הסליחות וזהו נקר' דודי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

הנה"א שרשו מברודים תיקון עשי' דכללות, והנה"ב
שרשו מנקודים יצי' דכללות וע"י בירור דנה"ב מתעלה
הנה"א לעקודים שתהו ותיקון עקוד בכלי אחד, וזהו
ויתן פני הצאן אל עקוד בחי' עקודים בכלי אחד.
ולהבין מהו הבירור שבירר מלבן צ"ל למה הי' צריך
כ"כ שיהוי זמן בבית לבן דבפ' וישלח כתיב
שהבירור דעשו הי' בלי שיהוי כ"כ, ולמה נשתהה
בבית לבן כ' שנה. אלא כי יש שני מיני רע, רע
בהתגלות שנראה ונגלה הרע לעין כל לכן בנקל לברר
אותו, וע"ד שאמרו ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה
קיצם, אבל הרע שהוא מוסתר ונעלם קשה לברר וצריך
זמן רב בכדי לברר אותו, וע"ד שאנו רואים שיש אדם
שנראה שהוא כולו ירא שמים ותוכו רצוף מרמה,

וזה הי' עבודת יעקב להמשיך בנשמות דבריאה שיהיו
במדרגות נשמות דאצי' כמ"ש ביחזקאל ואתנה
צאני צאן מרעייתי אדם אתם, כי צאן הוא בכלל בהמה,
ואדם אתם שיבוא למדריגת זרע אדם, כי יעקב הוא א'
מז' רועים המפרנסים לנש"י וכמו הרועה שזן ומפרנס
במרעה טוב, ועבודתו הי' לפרנס לנש"י שיבואו לבחי'
ראי'. ולהבין כ"ז צריך להבין ירידת הנשמה בגוף
שהיא ירידה גדולה כי הנשמה למעלה היתה עומדת
תמיד באהוי"ר כמ"ש חי ה' אשר עמדת לפניו, ולפניו
הוא כמ"ש לפני הוי', ואח"כ ירדה למטה וכל הדרכים
בחזקת סכנה ולא הכל באים לאהוי"ר וכשבא לאהוי"ר
אין ערוך לגבי האהוי"ר שהי' לה מקודם, וא"כ למה
היתה כזאת מלפניו, אלא שהירידה היא צורך עלי', כי

החליף עם יעקב עשרת מונים אם כה יאמר עקודים
כו', לכן מפני זה עשה יעקב ג"כ ברמאות בכדי לברר
ממנו הניצוצות וכמ"ש עם עקש תתפתל וכמ"ש אני
חכמה שכנתי ערמה שיש ערמה שהחכמה נקרא שכן
לגבה כי ערמה הוא שאינו מגלה הדבר כמו שהוא,
והמשל למעלה הוא ח"ס חכמה הנעלמה.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' ויצא תרל"ב

וכמ"כ לכן הארמי שבחיצוני' הי' לכן ובתוכו הוא
מקור הרמאות, ויעקב בירר הניצוצות מגלות אחרון,
ומעשה אבות סימן לבנים ונתן כח שבאריכות הגלות
האחרון שיוכלו נש"י לברר הניצוצות לכן נשתהה
הרבה בבית לכן. אך לא הי' אפשר לברר ממנו כ"א
ברמאות כי חטא עה"ד הי' ע"י ערמומית הנחש ולכן

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

ספירות הגנוזות והוא שורש אור ה'ממלא כל עלמין'
שלפני הצמצום. ולכאורה, מה שנתבאר שם הוא
בסתירה לנאמר כאן, שהרצון לעולמות הוא בחינת אור
אין-סוף - אור המקיף, שורש ה'סובב כל עלמין'?
ויתבאר לקמן¹⁴⁶ בעזרת השם יתברך).
וכן ההתהוות בפועל של העולמות הגם שזהו על-ידי
האור פנימי שהרי הנבראים מוגבלים, וממילא מה
שמתלבש בהם הוא האור הפנימי והמצומצם, וכלשון
הזוהר: ¹⁴⁷ דאיהו וגרמוהי חד - האור מאוחד עם הכלים
לברוא בהן ועל ידן יש מאין כו', שהמהווה הוא האור
שזהו בחינת איהו שמתייחד עם גרמוהי (הכלים) כו',
והיינו, אור שהוא בערך לכלים מתאחד איתם ועל ידם
היא הבריאה יש מאין, והוא האור הפנימי.
מכל-מקום ההתהוות הוא בכח האור אין-סוף הסובב
דוקא, וכמו שכתוב¹⁴⁸ כל אשר חפץ ה' עשה ופירוש
הפסוק: דעשיית והתהוות העולמות ("ה' עשה") הוא
מבחינת חפץ ("כל אשר חפץ") ורצון ה' דוקא.
ביאור הענין:
כיון שאור הממלא הוא אור מצומצם לפי ערך הכלי,
אין בו את הכוח ליצור דילוג שבאין-ערוך, וכיון
שהתהוות היא באופן של יש מאין - היינו, חידוש
ודילוג לאין ערוך - נדרש לשם כך הכוח של אור הסובב
שהוא אור אין סופי לא מצומצם.
ובכל זאת, כיון שהמטרה היא להיות נבראים מוגבלים,
ההתהוות בפועל חייבת להיות על-ידי אור הממלא

בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע דאין המשל דומה
למשל לגמרי, ויש בנמשל (התהוות העולמות
והנבראים) מה שאין במשל (בנפש האדם):
אך בנפש - במשל - הרי אין התהוות הכחות הפנימיים
מן הרצון - אי אפשר לומר שמציאות השכל לדוגמא
מתהוות מהרצון שהרי יש לה שורש נפרד בנפש, אלא
שהרצון מגלה ומפעיל את הכוח הפנימי, וכל-שכן שאין
האיברים הגשמיים התהוות מן הרצון כו', אלא שהרצון
רק שולט על האברים, מה-שאין-כן למעלה עיקר
ההתהוות של העולמות הוא מן הרצון כו', כלומר,
בנפש - הרצון הוא רק דחף והפעלה לכוחות הפנימיים
אבל אינו השורש שלהם, ואילו למעלה - כל הגילויים
של האור הפנימי היו כלולים בשורשם ברצון העליון.
ברצון עצמו יש מדריגות רבות, ובשרשו - שהוא
השורש הקדום ביותר של הרצון - הוא בחינת הרצון
העליון שבאור אין-סוף שלפני הצמצום מה שעלה
ברצונו יתברך להאציל ולברוא כו', רצון זה הוא הרצון
שקודם להתהוות כולה, וממנו נמשכו רצונות פרטיים
לכל עולם לפי ענינו, דהרצון שלפני הצמצום הוא עיקר
הסיבה להתהוות העולמות שנתהוו לאחר הצמצום כו'
(ולעיל פרק ט"ז נתבאר דהרצון להאציל הוא בכלל
בחינת ממלא כל עלמין כו', - בפרק ט"ז התבאר שלפני
הצמצום עצמו יש שתי דרגות: א. לפני שעלה ברצונו,
שדרגה זו היא אור הסובב והיא בחינת ספירות אין קץ,
ב. כאשר עלה ברצונו להיות, שרצון זה הוא בחינת

שמצד השערה זו יש כבר שורש לאור הממלא כל עלמין. אך
כאשר מדברים על הרצון עצמו, כיון שאינו נתפס בהשערה הרי
הוא שייך לבחינת סובב כל עלמין.

(147) תיקוני זוהר בהקדמה (ג, סע"ב).

(148) תהילים קלה, ו.

146) כנראה הכוונה למה שמבואר בפרק הבא, שכאשר עלה
ברצונו יתברך להיות את כללות ההשתלשלות, אין הרצון נתפס
בוה אלא כולל את כולם בהשוואה. וממילא, מה שנתבאר בפרק
ט"ז שהרצון להאציל הוא בחינת ממלא כל עלמין, הכוונה היא
להשערת ההשתלשלות כפי שטמונה ברצון. כלומר, שלאחרי
שעלה ברצונו, נתהוו כל העולמות והנבראים בכוח בתוך הרצון,

34 שהכלים התהוו על-ידי האור, הרי זה באופן של ריחוק
35 והעלם (אבל לא לאיין-ערך).
36 הרי מכל-מקום, נתהוו כלים שהן בערך האור בו' -
37 הכלים דאצילות הם אלוקות ממש, והם דוגמא לאופן
38 של התהוות שבערך, דכיון שהכלים התהוו מהאור הרי
39 הם בערך לאור.
40 וכמו כן אם היה התהוות העולמות מהאור פנימי, היינו
41 מאור האצילות שהוא אור מוגבל ומצומצם, והאורות
42 שם מלוכשים בכלים באופן של התלבשות פנימית, היו
43 העולמות המתהווים במדרגות הרוחניות לא בבחינת יש
44 בו', כיון שהיו מתהווים בקירוב לאור האצילות שענינו
45 אלוקות, ובכדי שיתהווה מציאות יש זהו מהאור מקיף
46 דוקא בו', - התהוות יש מעולם האצילות אינה בכוח
47 אצילות עצמו, אלא בכוח אור הסובב המלוכש
48 באצילות.
49 וכמו שכתוב באגרת הקודש¹⁵² דיבורי-המתחיל איהו
50 וחיותי חד - לאחר שמבאר את החילוק שבין אור הסובב
51 שהוא אור המקיף לבין אור הקו המתלבש בעולמות
52 להחיותם, כותב אדמו"ר הזקן וזה לשונו: וגם מאור
53 איין-סוף הסובב ומקיף לד' עולמות אצילות בריאה
54 יצירה עשיה בשוה כיון שהוא אור סובב ומקיף שלא
55 בא בהתלבשות ובפנימיות, מאיר מאור מקיף זה אל
56 הקו הפנימי שהוא האור הפנימי המוגבל ומצומצם דרך
57 הכלים ד' ספירות דבריאה יצירה עשיה שעל-ידי הכלים
58 מתהווים עולמות הנבראים - בריאה, יצירה ועשיה,
59 ובחירתו תוך הכלים נותן בהם אור הסובב בח ועוז
60 לברוא יש מאין בו' עד כאן לשונו של אדמו"ר הזקן,
61 ופירוש דבריו הוא, שאף שהתהוות בפועל היא על-ידי
62 הארת הקו, שהוא האור המתלבש בכלי הספירות, ומהם
63 מתהווים הנבראים בבחינת יש, הכוח להוות יש מאין
64 הוא על-ידי שאור הסובב מאיר בקו ועל-ידי-זה הוא
65 נותן "כח ועוז" בכלים לברוא באופן של יש מאין.
66 הרי דמסקנת הדברים היא: התהוות היש הוא מאור

1 שהוא אור מוגבל, אלא שזה בכוח אור הסובב. והיינו,
2 אור הסובב מתלבש באור הממלא ועל-ידי-זה הוא
3 דוחף אותו כביכול לברוא יש מאין.
4 בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע, כי אם ההתהוות היתה
5 נמשכת רק מהאור הפנימי, היא היתה באופן של קירוב
6 וערך, ומרוחניות היתה מתהווית רק רוחניות ולא
7 גשמיות, ובשביל להיות גשמיות מרוחניות צריך מעבר
8 של איין-ערך וזה אינו בכוח אור הממלא לבדו אלא רק
9 בכוח אור הסובב.
10 ובלשונו של הרבי נ"ע:
11 דמהאור פנימי בעצם ללא אור הסובב, אי אפשר להיות
12 התהוות העולמות שהרי ענינו של האור פנימי הוא
13 שמאיר בגילוי בבחינת פנימיות, וכיון שהוא מתלבש
14 בפנימיות בכלים מוגבלים, בהכרח שהוא מוגבל
15 ומצומצם, וממילא הרי ההתהוות שמוה בהכרח שיהיה
16 בבחינת ערך בו' כלומר, באופן של עילה ועלול שהוא
17 ענין של קירוב, כיון שהמתהווה הוא בדומה למהווה.
18 ולכן התהוות באופן של יש מאין שהיא דילוג שלא
19 בערך, לא יכולה להיות מהאור הפנימי לבדו.
20 (שזהו מה שנבי שם הוי' בתיב¹⁴⁹ יהללו את שם הוי' כי
21 הוא ציווה ונבראו ולא כפי הלשון "בראשית ברא
22 אלקים", דהלשון ברא מסמל ענין של התעסקות, אך
23 הלשון "ונבראו" מסמל ענין של התהוות בדרך ממילא
24 כלומר, שהנבראים כפי שנתהוו מצד שם הוי' הן בערך
25 בו' הם בערך למקורם, וכמו שנתבאר במקום אחר).
26 וכמו כלים דאצילות שהם בחינת אלוקות ולא נבראים,
27 שהתהוותן הוא מן האור כפי הלשון ב'עץ חיים¹⁵⁰:
28 דמהתעבות האור נעשו הכלים בו' - על-ידי שהקו
29 התלבש בנקודת הרשימו (שהתגלה על-ידי הצמצום),
30 נעשתה באור תכונת ההתעבות וזוהי נתהוו כלים. כמו
31 שנתבאר לעיל פרק ח המשל לזה מרעיון שכלי (משל
32 לאור), הבא לידי גילוי על-ידי אותיות (משל לכלי).
33 (ועיין מה שנתבאר לעיל פרק ט¹⁵¹), שם נתבאר, שאף

ואם בלא סתירה ה' בא לידי עוד השגה מהשגה הקודמת, היתה גם כן השגה גדולה כמו השגה הקודמת בו', אבל השגה הנ"ל שבאה ע"י סתירה ונפילת השגתו ה"ה השגה קטנה בערך בו' וכמ"ש במ"א באורך. והדוגמא מזה בהתהוות הכלים שע"י הכאת האור"ו ואור"ח שסותרים זל"ז נופלים אותיות שזוהו כענין נפילת ההשגה בו' וזוהי נתהוו הכלים שזוהו כמו ההשגה הקטנה שנעשה ע"י הנפילה מהשגתו שאינה בערך ההשגה הקודמת בו'. הרי דהתהוות הכלים מהאותיות שבהאורות אין זה בבחינת קירוב כ"א מה שנופל מהאותיות שבהם שזוהו בבחינת הבדלה וריחוק בו' (וכבר נת"ל פ"ח דהאותיות שבהאור הו"ע התעבות האור שבא מבחינת הרשימו). וז"ש והחכמה מאין תמצא היינו בזינת כלי החכמה דהתהוותה בבחינת אין ערוך ה"ז כמו יש מאין בו', וכמו"כ בכל הכלים דעשר ספירות דאצילות בו'.

149 תהילים קמח, ה.

150 ראה עץ חיים שער מזו (שער סדר אבי"ע) פ"א, שער ו (שער העקודים) פ"ג ואילך.

151 וזה לשונו שם: וכן בהתהוות הכלים בפועל שהוא ע"י האורות כנ"ל פ"ח שהאור הוא בחינת גילוי בו', ונהי' אי' בע"ח שהתהוות הכלים הוא ע"י פגיעת האור"ו והאור"ח שמכים זב"ז שנעל ידי זה נופלים מהם אותיות שמהם מתהווים הכלים בו', ומבר' במ"א שזוהו עד"מ ב' שכליים הפכים של ב' לומדים שמפזלפים ומקשים זל"ז נולד מזה השגה וסברא חדשה שלא ה' בדעתם קודם, והיינו שע"י הקושי מא' לזולתו שסותר דעת הזולת ה"ה מוצא סברא חדשה לתורץ ולהעמיד סברתו הקודמת בו', ולזהו שבאה ע"י סתירה וביטול שכלו וסברתו ה"ה סברא קטנה בערך עצם ההשגה שנמשכה תחלה, שהרי אם לא ה' חבירו סותרו לא ה' הולדת הסברא כלל רק מן הסתירה דוקא באה ע"כ היא סברא קטנה בערך בו'.

מה שנתבאר, שבשביל התהוות היש בפועל בעולמות
 התחתונים צריך את אור הסובב דוקא, נשאלת השאלה:
 הרי רק החיצוניות של ספירת המלכות יורדת לעולמות
 הנבראים, ואורות עולם האצילות עצמו לא יורדים
 להתלבש בהם, ואם כן, הרי אצילות ביחס לבריאה
 יצירה ועשיה נקרא סובב, ומדוע לא יכול האור
 דאצילות להוות את היש בבריאה, יצירה ועשיה?
 ומתוך: מכל-מקום בפרטיות המדריגות הרי זה בחינת
 אור פנימי בו. - ביחס לבריאה-יצירה-עשיה, נחשב
 אמנם אצילות סובב, אבל ביחס לכללות העולמות
 נחשב ממלא.

אין-סוף הסובב דוקא בו. אף שההתהוות בפועל היא
 מהאור הפנימי, הכוח לכך ניתן על-ידי הארת אור
 הסובב בו, שהרי ללא הארת אור הסובב, לא מסוגל
 האור הפנימי לברוא יש מאין.
 [ועל-דרך המבואר במקומות אחרים¹⁵³ ענין זה בעבודת
 ה', שכל שינוי וחידוש אמיתי באדם הוא דוקא על-ידי
 הכוח המקיף והסובב, שזוהי הסיבה לכך שדוקא בעולם
 שלנו אפשר לעשות תשובה ולהפך מ'רשע גמור'
 ל'צדיק גמור' ולא בעולמות העליונים, כיון שמאיר כאן
 אור הסובב].
 על זה שואל הרבי נ"ע: והגם שבהדרג כלל אצילות הוא
 בחינת סובב לגבי בריאה יצירה עשיה בו, כלומר, לפי

שבת פרשת תצא

(153) ראה לדוגמא בדרך מצוותיך מצות וידוי ותשובה פרק ד', מצות ציצית ומצות אחדות ה'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

ענוה - סיבה לשמחה, כי מבטל עצמו כדי להגיע למדרגה גבוהה יותר, אבל הוא תקיף
 בדעתו

חשובים ביותר, אבל להיותו מכיר את האמת אינו
 חושבם למעלה ומדרגה שלו, ובפרט שבזה יסתפק,
 אלא אדרבא מבטל את עצמו בכדי לבוא למעלה
 ומדרגה גבוהה ונעלה מזה, אבל בעצם מהותו הגה הענו
 הוא תקיף בדעתו, וכל מה שהוא עושה, הפל הוא
 בדעת תזקה אחר ההחלט הבא בהעמקת וישוב הדעת,
 וכל הנגזרותיו הם בחזק.
 (עד כאן נמצא בהעמקה - גוף כתב יד קדשו לא מצאתי,
 לעת עתה - וכנראה חסר הסיים).

וזהו "ויספּו ענוים בה' שמחה", דעם היות הענוה
 ושמחה הם בטבעם בנטיית חלוקות פעין
 הפכים, אבל בעצם ענינם הגה הענוה היא סבה
 לשמחה, דלא זו בלבד שהענו שמת בחלקו ומסתפק
 במה שיש לו, אלא שהענויות היא סבה לשמחה,
 דבעצם מהותן הגה הענוה ושמחה אינם הפכים זה
 מזה, וזה שהם בטבעם בנטיית חלוקות פעין הפכים,
 הגה הוא רק בהשקפה ראשונה, דבאמת הגה שפלות
 הענו אינה ענין הכנעה ובטול מצד שהוא שפל בעצם,
 דהענו יודע מעלת עצמו ויודע דמעלות הללו הם

יום ב' דחג השבועות תש"י

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

תלמידי הר' אליהו בעל-שם כל כך מושפעים
 מלימוד הקבלה, שחלק מהם קיבל על עצמו ללכת
 מעיר לעיר בערי פולין להשפיע על גדולי הלמדנים
 להיות חברים לרעיון של לימוד הקבלה, ובמשך כמה
 שנים מתייסדת חברת הצדיקים הנסתרים.

כד. הראשון שניהל את תנועת הקבלה בממדים
 רחבים ובחזק מסירות נפשי על אנושי, היה הגאון
 הצדיק המפורסם, ר' אליהו בעל שם מוורמייזא,
 שיסד ישיבות עם תלמידים בעלי כשרונות מצוינים
 והשפיע עליהם בלימוד הקבלה.

25 והחסידים.
 26 כז. כיום, מאתים שנה מאז התגלתה ב"ה תורת
 27 הבעל-שם-טוב, יש לנו האפשרות להסביר בבהירות
 28 ובדייקנות את ההתפתחות של תורת הבעל-שם-טוב
 29 בשני כיוונים הכלליים: א) החסידות הכללית. ב)
 30 חסידות חב"ד.
 31 כח. החסידות הכללית מקיפה את כל נשיאי
 32 החסידות ונושאי דגלה בפודוליה, וואהלין, פולין
 33 הגדולה והקטנה, גליציה והונגריה.
 34 כט. חסידות חב"ד היא עולם בפני עצמו. חסידות
 35 חב"ד היא עולם מלא ועוד איזה עולם. עולם שהניב
 36 ומניב פרי האדם הטוב ביותר, גם בהשכלה וגם
 37 במדות טובות.
 38 ל. מחולל ומייסד חסידות חב"ד הוא אבינו
 39 הראשון, הנקרא רבנו הזקן. עוד בשנות צעירותו,
 40 שנתיים-שלוש אחרי ה'בר מצוה' שלו, בהיותו שבע
 41 בבבלי, ירושלמי כו' וכו', וכן בכל ספרי הקבלה,
 42 המחקר האלקי וספרי הדרוש - מתעמק הרבי בספרי
 43 הדרוש של הרמ"א, המהר"ל מפראג והשל"ה וכו'.
 44 ומתחילים להתפתח אצלו קרני אור של השכלה,
 45 המהווים הגרעינים הראשונים של חסידות חב"ד.
 46 לא. עד סוף קיץ תק"כ, לא ידע רבנו הזקן אודות
 47 מורנו הבעל-שם-טוב נ"ע.

שביעי של פסח בסעודת היום

1 במקום אחר מסופר על תקופת הצדיקים
 2 הנסתרים ופעולותיהם בהרמת קרן ישראל, עד
 3 להצטרפותו של מורנו הבעל-שם-טוב בעבודת חברת
 4 הצדיקים הנסתרים. כן מסופר על ההתפתחות
 5 הגדולה ביותר בעבודת חברת הצדיקים הנסתרים
 6 מאז נעשה מורנו הבעל-שם-טוב אחד ממנהיגיה
 7 ונותן הוראותיה, עד לזמן שמורנו הבעל-שם-טוב
 8 הוכתר לנשיא חברת הצדיקים הנסתרים.
 9 כה. הנהגת העבודה של הבעל-שם-טוב
 10 והוראותיו הקיפה במשך שנים ספורות (בערך 15-16
 11 שנים - תע"ה-ת"צ) - עשרות אלפי אנשים פשוטים
 12 עמי-הארצים, שהיו מושפלים מרדיפותיהם של
 13 לומדי תורה, והכניסה אותם ב"מחנה ישראל".
 14 בחלקם הגדול יצאו מהכלל של עמי-הארצים, וחלק
 15 מהם נעשה יודע ספר ואפילו למדנים.
 16 עם התגלותו של מורנו הבעל-שם-טוב, נעשו
 17 הרבה עשרות אלפי יהודים למקושרים, ואז - תצ"ד
 18 - היא התקופה הראשונה של חסידות וחסידים.
 19 כו. החבריא קדישא, תלמידי מורנו הבעל-שם-
 20 טוב ותלמידי מורנו הרב המגיד ממזריטש, מפתחים
 21 את תורת החסידות של מורנו הבעל-שם-טוב ומורנו
 22 הרב המגיד ממזריטש, ומביאים אותה למאות אלפי
 23 יהודים שהם גזע החסידים מקושרי מורנו הבעל-
 24 שם-טוב, וזוהי התקופה השניה בתולדות החסידות

אגרות קודש

ב"ה, ג' ניסן, ת"ש
 ניריארק

7 נפש הוא. והנה קבלנו גם מברקה מהר"מ הראשי הרב ר"י
 8 עבער שי, אשר בעזר השי"ת הגיע כבר לריגא, ומבקש
 9 עזרה בעד הישיבות שלי מה בהקדם, פן ח"ו יעבור הזמן.
 10 בטחוני גדול אשר אני"ש יחיו אשר בשיקאגא יזדרזו
 11 במשלוח תרומתם עוד לפני חג הפסח להיות דבר בעתו.
 12 ובגלל הדבר הזה יברך השי"ת את העושים והמעשים,
 13 הם ביתם וזרעם יחיו בכל הדרוש להם בגשם ורוח ובחג
 14 כשר ושמח.
 15 ידידם הדו"ש ומברכם.

ידידינו אני"ש ווי"ח אי"א מנהלי אגודת
 חסידי חב"ד דשיקאגא, ה' עליהם יחיו

1 שלום וברכה.

2 שילוחם בסך ת"י דולר מועד הישיבות נכון קבלתי,
 3 ויישר כוחם. ובקשתי אשר יואילו נא להשתדל אשר האלף
 4 ד' אשר הבטיחו בסעודת פורים לקרן ההצלה בשביל
 5 ישיבותי יאסף ותשלח[ן]ם לפני חג הפסח הבע"ל.
 6 למותר להגיד כי הענין תכוף מאד באשר שאלת פיקוח

פרק ג משנה ג

רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, באלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, באלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה':

נקודות משיחות קודש

מסיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה⁷ או כדברי האליהורבה שהביא המשנה-ברורה⁸ שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(ליקוטי-שיחות, כרך לה, עמ' 225)

יש להבין את דברי התנא, ששלושה שאכלו יחדיו ולא אמרו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים - הלוא ביטול תורה הוא ענין חמור מאוד והעונש עליו חמור יותר (מ"כאילו אכלו מזבחי-מתים") וכפי שלמדנו⁹, "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" נאמר עליו¹⁰ "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת!"

ולאידך גיסא - המשנה ממשיכה ואומרת, "שלושה שאכלו.. ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום", וצריך להבין: האם זהו כל השכר בעבור אמירת דברי-תורה, והרי השכר על לימוד תורה רב ונעלה באין-ערוך¹¹!

כן יש להבין את הלשון "שלושה שאכלו", מדוע דוקא "שלושה"?

ביאור הענין: משנתנו לא באה לתאר את השכר על לימוד תורה ואת העונש על ביטול תורה, אלא להשמיענו את גודל מעלת הלימוד והשפעתו על האכילה. אומרת לנו המשנה כי שולחן שנאמרו עליו דברי-תורה - המאכל עצמו נעשה חלק מ"שלחנו של מקום".

מעלה מיוחדת זו קיימת רק אם בסעודה השתתפו לפחות "שלושה", שכן אז יש קביעות; כמו לענין "זימון" ובדוגמת "בתלת זימני הווי חזקה" (בשלוש פעמים הרי זו "חזקה"). כל ענין רוחני שיש בו "קביעות" - פועל ומשפיע גם על הגשמיות. לכן, תורה שלומדים באופן של "קביעות", בזמן הסעודה, מעלה את האכילה ועושה אותה לחלק מ"שלחנו של מקום".

ולאידך גיסא - אם בעת קביעות האכילה לא נאמרו דברי-תורה, הרי זה "כאילו אכלו מזבחי-מתים". זאת מכיון שהתורה היא "תורת חיים"¹² ובלעדיה אין "חיות"; לכן מוגדרת אכילה שכוז כאכילה מ"זבחי מתים" (היפוכה של אכילה שנאמרו עמה דברי-תורה "תורת חיים").

(שיחות קודש תשכ"ח - פרשת שלח)

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי-תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו¹ "אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים:

נאמר בגמרא²: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דברי-מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה'".

ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין מסיחין בסעודה"?

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין מסיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה ואילו את הטעם לכן ("שמא יקדים וכו'") יכול היה לדחות לאחר מכן!

ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין מסיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין מסיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי-תורה. בדברי-תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה שכן "תורה מגנא ומצלא"³ מפני כל סכנה אפשרית.

על כך השיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין מסיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי-תורה. כדוגמת דברי הגמרא⁴ לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"⁵ ו"שלוחי מצוה אינן נוזקין", בכל-זאת - "היכא דשכיח הזיקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לוושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הזיקא" (הנוזק מצוי) ולכן אין מסיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי-תורה.

להלכה, כתב המגן-אברהם⁶ שאף בדברי-תורה אין

(1) תענית ה, ב. (2) שם. (3) סוטה כא, א. (4) פסחים ח, ב. (5) קהלת ח, ה. (6) אורח-חיים סימן קע ס"ק א. (7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. (8) שם ס"ק א. (9) סנהדרין צט, א. (10) שלח טו, לא. (11) ראה לדוגמה להלן פ"ו משנה א. (12) ברכת "שים שלום" בתפילת שמונה-עשרה.

פרשת שלח

יג * וידבר יהוה אל־משה לאמר: ד שלח־לך אנשים ויתרו את־ארץ כנען אשר־אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל גשיא בהם: ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים ראשי בני־ישראל המה: (לח) ד ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן־זפור: ה למטה שמעון שפט בן־חורי: ו למטה יהודה כלב בן־יפנה: ז למטה יששכר יגאל בן־יוסף: ח למטה אפרים הושע בן־נון: ט למטה בנימין פלטי בן־רפוא: י למטה זבולן גדיאל בן־סודי: יא למטה יוסף למטה מנשה גדי בן־סוסי: יב למטה דן עמיאל בן־גמלי: יג למטה אשר סתור בן־מיקאל: יד למטה נפתלי נחבי בן־נפסי: טו למטה גד גואל בן־מכי: טז אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את־הארץ ויקרא משה להושע בן־נון יהושע: (ישראל) ז וישלח אתם משה לתור את־ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את־ההר: ח וראיתם את־הארץ מה היא ואת־העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אמרוב: ט ומה הארץ אשר־הוא יושב בה המוכה הוא אמרעה ומה הערים אשר־הוא יושב בהנה תבמחנים אם במבצרים: י ומה הארץ השמנה היא אם־רזה היש־בה עץ אם־אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצש"ק ש"פ שלח תשל"ח)

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג, כ)

המשמעות של לקיחת הפירות היא - הפיכת פרוחיה של ארץ כנען, שמעשיה משחתים ומקלקלים מכל האמות, לפירות השפיעים לעם היהודי. כך ששנשיאי ישראל יתחזקו ויקחו מפרי הארץ - יש, אפוא, משום 'פתיחת הצנור' לכבוש הארץ על ידי בני ישראל והפיכתה לארץ קדושה וטהורה.

שני כא ויעלו ויתרו את־הארץ ממדבר־צן עד רחב לבא חמת: ב ויעלו בנגב ויבא עד־חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילדי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים: ג ויבאו עד־נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאחם במוט בשנים ומן־הרמנים ומן־התאנים: ד למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר־כרתו משם בני ישראל: ה וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: ו וילכו ויבאו אל־משה ואל־אהרן ואל־כל־עדת בני־ישראל אל־מדבר פארן קדשה וישבו אתם דבר ואת־כל־העדה ויראום את־פרי הארץ: ז ויספרו־לו ויאמרו פֶּאֶנוּ אֶל־הָאָרֶץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה: ח אפס פירעו העם הישב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם: ט עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבוסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על־הים ועל יד הירדן: י ויהם כלב את־העם אל־משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה פריכול נוכל לה: יא והאנשים אשר־עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל־העם כי־חזק הוא ממנו: יב ויצאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל־בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל־העם אשר־ראינו בתוכה אנשי מדות: יג ושם ראינו את־הנפילים בני ענק מן־הנפילים וגהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם: יד * ותשא כל־העדה ויתנו את־קולם ויכפו העם בלילה ההוא: טו וילנו על־משה ועל־אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל־העדה לו־מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו־מתנו: טז ולמה יהיה מביא אתנו

כָּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־
שְׁמֵעֶךָ לֵאמֹר: ^א מִבְּלָתִי יָכֹלֶת יְהוָה לְהַבִּיאַ
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם
וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר: ^ב וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כַחַד אֲדֹנִי
כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: ^ג יְהוָה אֲרֹךְ אַפִּים וְרַב־
חֶסֶד נָשָׂא עֹון וּפָשַׁע וְנָקָה לֹא יִנָּקֶה פֶקֶד עֹון
אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבָּעִים:
^ד סֶלַח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגְּדֹל חֶסֶדְךָ וְכַאֲשֶׁר
נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַנֶּה: ^ה וַיֹּאמֶר
יְהוָה סֶלַחְתִּי כְּדִבַּרְךָ: ^ו וְאוֹלָם חִי־אֲנִי וַיִּמְלֹא
כְבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ: ^ז כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים
הָרְאִים אֶת־כַּבְּדִי וְאֶת־אֲתֹתִי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנָּסוּ אֹתִי זֶה עֹשֶׂר פְּעָמִים
וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: ^ח אִם־יֵרָאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם וְכָל־מִנְאֲצִי לֹא יִרְאוּהָ:
^ט וְעַבְדִּי כָלֶב עֶקֶב הִיטָה רֹיחַ אֲחֵרֶת עָמֹו
וַיִּמְלֹא אַחֲרָי וַהֲבִיאתִיו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָא
שָׁמָּה וְזָרְעוּ יִירָשֶׁנָּה: ^י וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי יֵישֵׁב
בְּעַמְקֵי מִדְבָּר פָּנָו וַיִּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
יַם־סוּף: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מזלזקט ג עמ' שצו)

ועתה יגדל נא כח אדני (יד, יז)

אָמְרוּ ב'ל', שְׁהִקְבֵּה אֶמֶר לַמֶּשֶׁה הִנֵּה לְךָ לְעֹרֵנִי, מִיֵּד
אֶמֶר לוֹ וְעַתָּה יִגְדֹּל גֹּו, וּמִבְּאֵר בַּחֲסִידוּת, שְׁעַל יְדֵי עֲבוּדָה
פּוֹעֲלִים הַגְּדֹלָה בְּכַחַיִּית 'כַּחַד אֲדֹנִי', הֵינִי שֶׁהַעֲבוּדָה הִיא
'צֶרֶף גְּבוּהָ', דִּהְיָה כְּתִיב לַמַּעֲשֶׂה יִדְּךָ תִּכְסֶּף, תִּכְסֶּף מַלְשׁוֹן
תַּעֲנוּג, וְכִינֹן שֶׁתַּעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַעֲנוּג, לְכֵן רַק עַל יְדֵי
עֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא חֲדוּשׁ, נַעֲשֶׂה אֲמִתִּית הַתַּעֲנוּג
לַמַּעֲלָה.

רביעי כו וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
ס עד־מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה
מלינים עלי את־תִּלְלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה
מלינים עלי שְׁמַעְתִּי: כח אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי
נֹאִם־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּם בְּאָזְנִי כֵן

אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בְּחֶרֶב נַשְׁנוּ וּטְפָנוּ יְהוּ
לְבָז הָלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרִימָה: ז וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אֶחָיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרִימָה: ח וַיִּפֹּל
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קְהֵל עַדֶּת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ו וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וְכָלֶב בֶּן־יִפְתָּה מִן־
הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ בְּגִדֵיהֶם: ו וַיֹּאמְרוּ אֶל־
כָּל־עַדֶּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ
בָּהּ לְתוֹר אֲתָה טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א עמ' 103)

ויחם כלב את העם אל משה (יג, ל)

יֵשׁ לִשְׂאֵל, הָרִי הַמְּרָגְלִים הַשִּׁיבֵנוּ עַל שְׁאֵלוֹתֵינוּ שֶׁל מֹשֶׁה,
וְיָמָה רָאָה כָלֶב שֶׁהַשְׂתִּיקָם. וְיֵשׁ לִזְמֹר, דִּהְיָה מֹשֶׁה דָּרַשׁ מִמֶּה
לְחַקֵּר אוֹדוֹת הַמִּלְחָמָה וְהַפְּבוּשׁ ("הַחֶזֶק הוּא"), וְאַחֲרֵי־כֵן
אוֹדוֹת הַרְחוֹק וְהַשָּׂכָר ("הַשְׂמָנָה הִיא"), אֵף הַמְּרָגְלִים שָׁנוּ אֶת
הַסֵּדֶר וְהַקְדִּימוּ אֶת הַשָּׂכָר ("זָכַת חֶלֶב וּדְבַשׁ"). וּמִכֵּינֹן
שֶׁשָּׁמֹו אֶת הַדָּגֶשׁ עַל הַשָּׂכָר, עֲבוּדָה עַל־מִנָּת לְקַבֵּל פָּרֶס -
עָמַד כָּלֶב וְהַשְׂתִּיקָם.

שלישי ח אם־חפץ בְּנוֹ יְהוָה וַהֲבִיא אֶתְנוּ אֶל־
הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הוּא זָכַת
חֶלֶב וּדְבַשׁ: ט אֲךָ בִּיהוָה אֶל־תְּמַדְדוּ וְאַתֶּם
אֶל־תִּירְאוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם סָר
צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהִי אֶתְנוּ אֶל־תִּירָאִים: ו וַיֹּאמְרוּ
כָּל־הָעֵדָה לְרָגוֹם אֹתָם בְּאַבְנִים וּכְבוֹד יְהוָה
נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ
י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה יִנְאַצְנִי הָעָם
הַזֶּה וְעַד־אַנָּה לֹא־יֵאֱמִינוּ בִּי בְּכָל־הָאֲתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: י אֲפָנוּ בַּדְּבָר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֶׂה
אֲתָךְ לְגוֹי־גְדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ: י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרַיִם כִּי־הִעֲלִיתָ בְּכַחַד אֶת־
הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: י וַיֹּאמְרוּ אֶל־יֹשֵׁב הָאָרֶץ
הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אֲתָה יְהוָה בְּקִרְבָּה הָעָם הַזֶּה
אֲשֶׁר־עֵין בְּעֵין נִרְאָה וְאַתָּה יְהוָה וְעַנְגְּךָ עָמַד
עֲלֵהֶם וּבַעֲמַד עָנָן אֲתָה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם
וּבַעֲמֹוד אֵשׁ לַיְלָה: י וְהִמַּתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה

אֶעֱשֶׂה לָכֶם: ^א בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פְּגִירְכֶם וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־מִסְפְּרָכֶם מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶם עָלַי: ^ב אִם־אַתֶּם תִּבְּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לְשַׁפֵּן אֶתְכֶם בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֹה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: ^ג וְטַפְכֶם אֲשֶׁר אִמְרַתֶם לָבֹז יִהְיֶה וְהִבֵּאתִי אֹתָם וַיִּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאִסְתֶּם בָּהּ: ^ד וּפְגִירְכֶם אִתָּם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה: ^ה וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רֹעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה וְנִשְׁאוּ אֶת־זִנְיֹתֵיכֶם עִדְתָם פְּגִירְכֶם בַּמִּדְבָּר: ^ו בַּמִּסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר־תֵּרַתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׁאוּ אֶת־עֹנְתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּדְעֹתֶם אֶת־תְּנוּאָתִי: ^ז אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא וְזֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַנוֹעֲדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְּמוּ וְשֵׁם יִמְתּוּ: ^ח וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לַתּוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשֻׁבוּ כְּתִיב וַיִּלְוּ קָרִי וַיִּלְוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָה עַל־הָאָרֶץ: ^ט וַיִּמָּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דַבַּת־הָאָרֶץ רָעָה בַּמִּגְפָּה לִפְנֵי יְהוָה: ^י וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֹה חָיוּ מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַחֹלְכִים לַתּוֹר אֶת־הָאָרֶץ: ^{יא} וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם מְאֹד: ^{יב} וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל־רֹאשֵׁי־הָהָר לֵאמֹר הִנֵּנוּ וַעֲלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חָמָאנוּ: ^{יג} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמוֹה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תַצְלַח: ^{יד} אֲלֵתֵעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגְנְפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: ^{טו} כִּי הָעַמְּלֹקִי וְהַכְּנַעֲנִי שֵׁם לִפְנֵיכֶם וַיַּגְדִּלְכֶם בְּחָרֹב כִּי־עַל־פֶּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם: ^{טז} וַיַּעֲבְלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וְאַרְוֶן בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ מִקֵּרֶב הַמַּחֲנֶה: ^{יז} וַיִּרֶד הָעַמְּלֹקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב

בְּהָר הַהוּא וַיָּכּוּם וַיַּכְתּוּם עַד־חֲרָמָה: ^{יח} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יט} דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְּאוּ אֶל־אֶרֶץ מוֹשְׁבַתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם: ^כ וְעִשִּׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹ־זִבַּח לִפְלֹא־גִדֹל אוֹ בְּגֶדֶה אוֹ בַמַּעֲדִיכֶם לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבֶּקֶר אוֹ מִן־הָצֶאֱזֶן: ^{כא} וְהַקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֶלֶת עֲשׂוֹן בָּלוּל בַּרְבֵּיעִית הַחֵין שָׁמֶן: ^{כב} וַיֵּין לַגִּסְדֹּף רְבִיעִית הַחֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ לִזְבַּח לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד: ^{כג} אוֹ לֵאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֶלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִים בָּלוּל בַּשָּׁמֶן שְׁלֹשִׁית הַחֵין: ^{כד} וַיֵּין לַגִּסְדֹּף שְׁלֹשִׁית הַחֵין תַּקְרִיב רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 85)

עד מתי לעדה הרעה הזאת (יד, כז)

וַיִּלְל לְמַדּוֹ מִכָּאֵן שֶׁעֲשָׂה מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 'עֵדָה'. וְקִשָּׁה, מַדּוּעַ נִלְמַד דִּין זֶה מֵעֵדָה רָעָה דוֹקָא. וְיֵשׁ לִזְמַר, שֶׁבָּהּ נִרְמַז שְׁחָטָה הַמְּרָגְלִים לֹא הָיָה חָטָא בַּמּוֹכֵן הַפְּשׁוּט, אֲלֵא סְעוּת – הֵם חָשְׁבוּ שֶׁכִּדִּי לְהַגִּיעַ לְדִבְקוֹת בָּהּ יֵשׁ לְהַתְּבַדֵּד בַּמִּדְבָּר, וְלֹא לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ וּלְהַתְּעַסֵּק עִם גִּשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם. אֲלֵא שֶׁמַּצֵּד גְּדֹל מַעֲלָתָם וְדִרְגָּתָם בַּעֲבוּדַת ה' הָרִי זֶה חָטָא גְּדוֹל וְחָמוּר.

חמישי ח וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶן־בֶּקֶר עֹלָה אוֹ־זִבַּח לִפְלֹא־גִדֹל אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה: ^א וְהַקְרִיב עַל־בֶּן־הַבֶּקֶר מִנְחָה סֶלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים בָּלוּל בַּשָּׁמֶן חֲצִי הַחֵין: ^ב וַיֵּין תַּקְרִיב לַגִּסְדֹּף חֲצִי הַחֵין אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: ^ג כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְשׂוֹל הָאֶחָד אוֹ לֵאֵיל הָאֶחָד אוֹ־לְשָׁה בִּכְבָּשִׁים אוֹ בַּעֲזִים: ^ד בַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כִכָּה תַעֲשׂוּ לָאֶחָד בַּמִּסְפָּרִם: ^ה כָּל־הָאֲזִיחַ יַעֲשֶׂה־כִכָּה אֶת־אֵלֶּה לְהַקְרִיב אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: ^ו וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גָּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדִרְתֵיכֶם וַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֵן יַעֲשֶׂה: ^ז חֲקֹהֶל חֲקָה אַחַת לָכֶם וְלִגְר הַגֵּר חֲקַת עוֹלָם

בו, אלא הם בעלי שליטה והשפעה עצמית. ומצות חלה מבטלת אמונה זו, שהרי האדם המקים את המצוה מזהיר בכך שעשה זו, שקבל באמצעות כחות הטבע, באה בעצם מהקב"ה.

שביעי כו ואם־נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז פת־שנתה לחטאת: כח וכפר הכהן על־הנפש השגגת בחטאה בשגגה לפני יהוה לכפר עליו ונסלח לו: כט האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה: לו והנפש אשר־תעשה א ביד רמה מן־האזרח ומן־הגר את־יהוה הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה: לא כי דבר־יהוה בזה ואת־מצותו הפך הכרת א תפירת הנפש ההוא עונה בה: פ ויהיו בני־ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת: ז ויקריבו אותו המצאים אותו מקשש עצים אל־משה ואל־אהרן ואל כל־העדה: ח ויגזרו אותו פמשמר פי לא פרש מה־יעשה לו: ט ויאמר יהוה אל־משה מות יומת האיש רגום אותו באבנים כל־העדה מחוץ למחנה: י ויצאו אותו כל־העדה אל־מחוץ למחנה וירגמו אותו באבנים יומת כאשר צוה יהוה את־משה: יא ויאמר יהוה אל־משה לאמר: יב דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על־פנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על־ציצת הכנף פתיל תכלת: יג והיה לכם לציצת וראיתם אותו וזכרתם את־כל־מצות יהוה ועשיתם אתם ולא־תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר־אתם זנים אחריהם: יד למען תזכרו ועשיתם את־כל־מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: טו אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם: פפ

לדרתיכם ככם כגר יהיה לפני יהוה: טו תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ שלח תשמ"א)

וכי יגור אתכם גר . . ולגר הגר אתכם (טו, יד-טז) בכל פסוק יש חדוש. וכי יגור - בפרשת נסכים "בשר להם שינסו לארץ", כי בני ישראל הצטערו מכך שנאמר להם לאחר חטא המרגלים שלא ינסו לארץ; ומכיון שצער זה היה גם לגרים שהיו בשעת חטא זה, חל הצווי גם על גר. הקהל - לא רק בנסכים, אלא אף בכל המצות. חקת עולם - גם במצוות שצטוו לדורות. תורה אחת - לא רק בחקים, אלא גם בעדות ובמשפטים.

ששי י וידבר יהוה אל־משה לאמר: יב דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם בבאכם אל־הארץ אשר אני מביא אתכם שמה: יג והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה: יד ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה בתרומת גרן בן תרימו אתה: טו מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדרתיכם: טז וכי תשגו ולא תעשו את כל־המצות האלה אשר־דבר יהוה אל־משה: טז את כל־אשר צוה יהוה אליכם ביד־משה מן־היום אשר צוה יהוה והלאה לדרתיכם: טז והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל־העדה פר בן־בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו פמשפט ושעיר־עזים אחד לחטת: כח וכפר הכהן על־כל־עדת בני ישראל ובני ישראל ונסלח לכל־עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל־העם בשגגה: טז

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יח עמ' 183)

ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה (טו, כ) איתא במדרש, שכל המקום מצות חלה כאלו בטל עבודה־זרה. ויש לבאר, דהנה החטא של עבודה־זרה הוא גם האמונה שכווכבים ומזלות אינם רק כגרון ביד החוצב

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ
וַיִּמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ.
אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא
וּבְזִמְנָן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא
עָלְמָא. יְתִבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא עָלְמָא.
יְתִבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְוֶם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר,
וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן
כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאַמְרִין
בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש יט ענף שדח)

ולא תתורו אחרי עיניכם (טו, לט)

מי שמסתפל בעיניו באפן האסור, הפך התפלית

שֶׁבְּשִׁבְלָהּ נִבְרָאוּ הָעֵינַיִם – תְּהִי הוּא 'סוּמָא' לְפִי שְׁעָה, וְעוֹד
גְּרוּעַ מִכָּף. וְתְהִי אִמְרוּ רַ"ל: "סוּמָא חָשׁוּב כָּמֵת".

מִפְטִיר א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֹא דִבַּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית
עַל־כַּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכֹּנֵף
פֶּתִיל תְּכֵלֶת: לֹא וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ
וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא־תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְכַבֵּכְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־
אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: מ לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם
אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:
מא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

ק"ט פסוקים, פל"ט סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרַכֵּי־נֶעֱם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יי חָפֵץ לִמְעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגּוֹלֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שֶׁמָּקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמֻצֵּעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹון מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגָּלִים חָרָשׁ (ח"י) בָּרוּ, בַּפֶּתַר שֶׁלָּחָם כִּי לֹא רָצָה שִׁדְּעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כְּדִי שְׂלֹא יִפְתְּרוּ בְּשָׁלְחוֹ מִרְגָּלִים לֵאמֹר וְכֹה אָמַר לָכֵן רָאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה מוֹכֶרֶת מִזֶּן וְשָׂמָּה רָחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׂמָּה לַיְלָה אֶחָד: ב וַיֹּאמֶר לְמַלְךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הֵנָּה לְעִיר הַזֹּאת הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר לְדַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מַלְךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחֵב לֵאמֹר הֲוָצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפְּנֵן כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם

מיוחד וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר עֹמֵד לְסָגֹר בַּחֲשֹׁךְ שֶׁחֹשֶׁךְ הָיָה וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָּה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם הָיוּת זֶה מִקְרֹב יָצְאוּ כִּי תִשְׁוֹנוּם: ו וְהָיָה הָעֵלְתָם הַגָּנָה וְהַטְמָנָם בְּמָקוֹם יוֹתֵר נִסְתָּר בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ בְּפִשְׁתִּים שֶׁהֵם עֲדוֹן בְּחוּד קִנִּים הָעֵרְכּוֹת הַמְסוּדָרִים לָהּ עַל־הַגָּנָה: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם הִרְדָּה הִרְדָּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת מָקוֹם מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן, שְׁתֵּי סְבוּרִים שְׁחֹרוּ לַעֲרֹבוֹת מוֹאָב וְהַשָּׁעַר סָגֹר הַשּׁוֹעֲרִים אַחֲרָי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרִדְפִּים אַחֲרֵיהֶם שָׁם עֲדוֹן לֹא יָצְאוּ מִן הָעִיר לֹא יוֹכְלוּ לְצֹאת מִשָּׁם: ח וְהָמָּה הַמְּרֹגְלִים טָרִם יִשְׁכְּבוּן וְהָיָה עֲלֵתָה עֲלֵיהֶם אֶצְלֵם עַל־הַגָּנָה: ט וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וּמֵאֵין יָדַעְתִּי וְאַתָּה מִכִּי, וְכִי־נִפְלָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ מִפְּנֵי גְדֻלַּתְכֶם וְרִמְמוֹתְכֶם, וְעוֹד וְכִי נִמְנוּ כָּל־יִשְׂבֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם מִפְּנֵי יְרֵאת הָרַע שֶׁנִּעַשׂ לָהֶם מִכֶּם: י כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְבִשׁ יְהוָה אֶת־כִּי יִסְוֶה מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאַשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשֹׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הִירְדָן לְסִיחָן וְלָעוֹג אֲשֶׁר הִתְרַמְּתֶם הַשְׁמַדְתֶּם אוֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיָּמָס לְבָבָנוּ וְלֹא־לָקַח עוֹד רוּחַ נְבוֹרָה בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְהִלָּחֵם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

הפטרה לפרשת שלח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום כיהושע פרק ב

ב א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹון מִן־הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגָּלִים חָרָשׁ לָכֵן רָאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה וְשָׂמָּה רָחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׂמָּה: ב וַיֹּאמֶר לְמַלְךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אַנְשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחַפֵּר אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מַלְךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחֵב לֵאמֹר הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפְּנֵן כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם מְיֻחָד וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר עֹמֵד לְסָגֹר בַּחֲשֹׁךְ שֶׁחֹשֶׁךְ הָיָה וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָּה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם הָיוּת זֶה מִקְרֹב יָצְאוּ כִּי תִשְׁוֹנוּם: ו וְהָיָה הָעֵלְתָם הַגָּנָה וְהַטְמָנָם בְּמָקוֹם יוֹתֵר נִסְתָּר בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ בְּפִשְׁתִּים שֶׁהֵם עֲדוֹן בְּחוּד קִנִּים הָעֵרְכּוֹת הַמְסוּדָרִים לָהּ עַל־הַגָּנָה: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם הִרְדָּה הִרְדָּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת מָקוֹם מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן, שְׁתֵּי סְבוּרִים שְׁחֹרוּ לַעֲרֹבוֹת מוֹאָב וְהַשָּׁעַר סָגֹר הַשּׁוֹעֲרִים אַחֲרָי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרִדְפִּים אַחֲרֵיהֶם שָׁם עֲדוֹן לֹא יָצְאוּ מִן הָעִיר לֹא יוֹכְלוּ לְצֹאת מִשָּׁם: ח וְהָמָּה הַמְּרֹגְלִים טָרִם יִשְׁכְּבוּן וְהָיָה עֲלֵתָה עֲלֵיהֶם אֶצְלֵם עַל־הַגָּנָה: ט וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וּמֵאֵין יָדַעְתִּי וְאַתָּה מִכִּי, וְכִי־נִפְלָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ מִפְּנֵי גְדֻלַּתְכֶם וְרִמְמוֹתְכֶם, וְעוֹד וְכִי נִמְנוּ כָּל־יִשְׂבֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם מִפְּנֵי יְרֵאת הָרַע שֶׁנִּעַשׂ לָהֶם מִכֶּם: י כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְבִשׁ יְהוָה אֶת־כִּי יִסְוֶה מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאַשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשֹׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הִירְדָן לְסִיחָן וְלָעוֹג אֲשֶׁר הִתְרַמְּתֶם הַשְׁמַדְתֶּם אוֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיָּמָס לְבָבָנוּ וְלֹא־לָקַח עוֹד רוּחַ נְבוֹרָה בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְהִלָּחֵם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

הָאֲנָשִׁים וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאֵין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר עֹמֵד לְסָגֹר בַּחֲשֹׁךְ שֶׁחֹשֶׁךְ הָיָה וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יָדַעְתִּי אָנָּה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם הָיוּת זֶה מִקְרֹב יָצְאוּ כִּי תִשְׁוֹנוּם: ו וְהָיָה הָעֵלְתָם הַגָּנָה וְהַטְמָנָם בְּמָקוֹם יוֹתֵר נִסְתָּר בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ בְּפִשְׁתִּים שֶׁהֵם עֲדוֹן בְּחוּד קִנִּים הָעֵרְכּוֹת לָהּ עַל־הַגָּנָה: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם הִרְדָּה הִרְדָּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת מָקוֹם מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן, שְׁתֵּי סְבוּרִים שְׁחֹרוּ לַעֲרֹבוֹת מוֹאָב וְהַשָּׁעַר סָגֹר הַשּׁוֹעֲרִים אַחֲרָי כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרִדְפִּים אַחֲרֵיהֶם שָׁם עֲדוֹן לֹא יָצְאוּ מִן הָעִיר לֹא יוֹכְלוּ לְצֹאת מִשָּׁם: ח וְהָמָּה טָרִם יִשְׁכְּבוּן וְהָיָה עֲלֵתָה עֲלֵיהֶם אֶצְלֵם עַל־הַגָּנָה: ט וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים יָדַעְתִּי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וּמֵאֵין יָדַעְתִּי וְאַתָּה מִכִּי, וְכִי־נִפְלָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְנוּ כָּל־יִשְׂבֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: י כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־כִּי יִסְוֶה מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאַשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשֹׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הִירְדָן לְסִיחָן וְלָעוֹג אֲשֶׁר הִתְרַמְּתֶם הַשְׁמַדְתֶּם אוֹתָם: יא וְנִשְׁמַע וַיָּמָס לְבָבָנוּ וְלֹא־לָקַח עוֹד רוּחַ נְבוֹרָה בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם לְהִלָּחֵם בִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

שי למורא

את הדרו. כד) כי נתן ה' בידנו,
מזה שראו שהצילים ח' בדרך גם.

עטרת מרים

כל המצאות אותם מה שפירא
להם: כד ויאמרו אליהושע
תכלית הדבר הוא כי נתן יהוה
בידנו את כל הארץ וגם נמנו
כל יושבי הארץ מפנינו:

הַאֲנָשִׁים וַיֵּרְדּוּ מִהָהָר וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־
הַמַּצָּאוֹת אוֹתָם: כִּד וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדְנוּ
אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמְנוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

לאחר שמסיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרְתָּה. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: אֹר לַיּוֹם ג', שָׁעָה 12 בְּלִילָהּ, 28 דְּקוֹת וְחֶלֶק אֶחָד.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ תַּמּוּז, בַּיּוֹם הָרִבְעִי וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי הַבֹּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

לוח זמנים לשבת פרשת שלח בחו"ל (קרח באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:39	05:41	08:28	08:30	09:09	09:11	10:22	10:24	19:49	19:49	20:19	20:19	19:29	20:31
חיפה (ק)	05:34	05:36	08:24	08:26	09:06	09:08	10:20	10:21	19:55	19:55	20:23	20:22	19:25	20:35
ירושלים (ק)	05:35	05:38	08:25	08:27	09:07	09:08	10:20	10:21	19:54	19:54	20:19	20:19	19:14	20:31
תל אביב (ק)	05:37	05:39	08:26	08:28	09:08	09:10	10:21	10:23	19:52	19:52	20:21	20:21	19:32	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	04:56	04:59	07:39	07:43	08:55	08:57	10:17	10:19	20:59	20:58	21:44	21:42	20:40	22:01
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:36	07:36	09:18	09:19	09:58	09:58	10:48	10:48	17:11	17:13	17:41	17:43	16:55	17:55
אוקראינה, אודסה (ק)	05:09	05:06	07:54	07:57	09:01	09:03	10:22	10:24	20:54	20:53	21:36	21:35	20:35	21:52
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:31	04:34	07:15	07:19	08:29	08:31	09:51	09:53	20:33	20:32	21:17	21:15	20:14	21:34
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:40	04:43	07:22	07:27	08:39	08:41	10:02	10:04	20:46	20:45	21:31	21:29	20:27	21:48
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	04:56	05:00	07:25	07:33	09:00	09:03	10:24	10:26	21:20	21:19	22:08	22:06	21:01	22:28
אוקראינה, קייב (ק)	04:48	04:51	07:12	07:22	08:52	08:55	10:16	10:18	21:14	21:12	22:02	22:00	20:55	22:22
איטליה, מילאנו (ק)	05:36	05:39	08:26	08:29	09:29	09:31	10:50	10:51	21:19	21:18	21:56	21:55	21:00	22:12
אקוודור, קיטו (ח)	06:14	06:15	08:42	08:44	09:13	09:15	10:16	10:17	18:20	18:22	18:44	18:45	18:03	18:55
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	08:01	08:01	09:49	09:50	10:27	10:28	11:18	11:19	17:53	17:56	18:22	18:24	17:37	18:36
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:12	09:11	10:46	10:46	11:28	11:28	12:16	12:17	18:25	18:28	18:58	19:01	18:09	19:13
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:42	05:44	08:34	08:36	09:24	09:25	10:40	10:42	20:37	20:37	21:12	21:11	20:19	21:25
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:27	05:29	08:19	08:21	09:11	09:13	10:28	10:30	20:31	20:30	21:06	21:06	20:13	21:20
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:27	05:30	08:19	08:21	09:11	09:13	10:28	10:30	20:32	20:31	21:07	21:06	20:13	21:21
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:57	06:00	08:49	08:52	09:44	09:46	11:02	11:04	21:13	21:12	21:50	21:49	20:55	22:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:23	06:25	09:11	09:13	09:52	09:53	11:04	11:05	20:27	20:27	20:55	20:55	20:09	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:43	05:45	08:34	08:36	09:17	09:19	10:31	10:33	20:07	20:07	20:38	20:38	19:49	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:32	06:34	09:18	09:20	09:56	09:57	11:06	11:08	20:16	20:17	20:44	20:44	19:59	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:20	05:23	08:12	08:15	09:05	09:07	10:23	10:25	20:29	20:28	21:05	21:04	20:11	21:19
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:51	05:54	08:44	08:46	09:35	09:37	10:52	10:54	20:54	20:54	21:30	21:29	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:17	05:20	08:09	08:12	09:03	09:05	10:21	10:23	20:30	20:29	21:06	21:06	20:11	21:21
בוליביה, לה-פס (ח)	07:01	07:02	09:14	09:15	09:46	09:47	10:44	10:45	18:10	18:12	18:35	18:37	17:53	18:46
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:28	05:32	07:45	07:46	09:35	09:37	11:00	11:01	22:02	22:01	22:52	22:50	21:43	23:13
בלגיה, בריסל (ק)	05:30	05:34	07:46	07:56	09:36	09:38	11:00	11:02	22:00	22:00	22:50	22:48	21:41	23:10
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:49	06:49	08:54	08:54	09:27	09:28	10:23	10:24	17:35	17:37	17:57	17:58	17:19	18:09
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:36	06:36	08:41	08:42	09:15	09:15	10:10	10:11	17:20	17:22	17:46	17:48	17:03	17:58
בריטניה, לונדון (ק)	04:45	04:48	07:03	07:05	08:52	08:54	10:17	10:19	21:24	21:22	22:13	22:11	21:08	22:33
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:42	04:45	07:12	07:13	08:55	08:57	10:22	10:24	21:42	21:40	22:39	22:36	21:26	23:02
גרמניה, ברלין (ק)	04:45	04:49	07:09	07:11	08:55	08:58	10:21	10:23	21:35	21:34	22:27	22:25	21:16	22:49
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:17	05:21	07:48	07:55	09:21	09:23	10:45	10:46	21:39	21:38	22:27	22:25	21:20	22:46
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:55	06:56	08:56	08:57	09:31	09:32	10:25	10:26	17:32	17:34	17:52	17:54	17:16	18:04
הודו, מומבאי (ח)	06:03	06:05	08:46	08:47	09:20	09:22	10:29	10:30	19:20	19:20	19:46	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	06:00	06:02	08:42	08:44	09:17	09:18	10:25	10:26	19:15	19:15	19:41	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	04:48	04:51	07:34	07:37	08:45	08:47	10:07	10:09	20:45	20:44	21:28	21:27	20:26	21:46
טורקיה, איסטנבול (ק)	05:30	05:33	08:22	08:24	09:15	09:16	10:32	10:34	20:37	20:36	21:13	21:12	20:18	21:27
יוון, אתונה (ק)	06:04	06:07	08:56	08:58	09:44	09:46	11:00	11:02	20:52	20:51	21:25	21:25	20:34	21:38
מולדובה, קישינב (ק)	05:11	05:14	07:58	08:02	09:07	09:09	10:29	10:30	21:04	21:03	21:47	21:45	20:45	22:03

לוח זמנים לשבת פרשת שלח בחו"ל (קרח באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:00	06:02	08:43	08:44	09:17	09:19	10:26	10:27	19:18	19:18	19:44	19:44	19:00	19:55
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	08:11	08:10	09:34	09:34	10:20	10:20	11:05	11:06	16:54	16:57	17:30	17:33	16:38	17:47
נפאל, קטמנדו (ח)	05:10	05:12	07:58	07:59	08:36	08:38	09:48	09:49	19:03	19:03	19:32	19:32	18:45	19:43
סינגפור, סינגפור (ח)	07:02	07:03	09:31	09:33	10:03	10:04	11:06	11:07	19:13	19:15	19:37	19:38	18:56	19:48
פולין, ורשא (ק)	04:16	04:20	06:39	06:40	08:25	08:28	09:51	09:53	21:02	21:00	21:54	21:52	20:42	22:16
פרו, לימה (ח)	06:29	06:29	08:46	08:47	09:18	09:19	10:17	10:18	17:54	17:55	18:18	18:20	17:37	18:29
צרפת, ליון (ק)	05:52	05:56	08:42	08:45	09:46	09:48	11:07	11:08	21:35	21:34	22:16	22:14	21:16	22:32
צרפת, פריז (ק)	05:49	05:52	08:30	08:34	09:49	09:51	11:12	11:14	22:00	21:59	22:44	22:42	21:41	23:02
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:47	05:49	08:20	08:21	08:51	08:53	09:55	09:57	18:11	18:12	18:35	18:36	17:54	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	05:38	05:41	08:29	08:32	09:27	09:29	10:46	10:48	21:06	21:06	21:42	21:41	20:48	21:57
קנדה, מונטריאול (ק)	05:07	05:10	07:57	08:00	09:00	09:02	10:20	10:22	20:49	20:48	21:28	21:27	20:30	21:44
קפריסין, לרנקה (ק)	05:34	05:36	08:25	08:27	09:09	09:11	10:23	10:25	20:03	20:03	20:35	20:35	19:45	20:47
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:20	04:24	06:59	07:00	08:37	08:40	10:06	10:08	21:38	21:36	22:40	22:37	21:19	23:07
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:47	03:51	06:32	06:34	08:07	08:10	09:37	09:39	21:23	21:21	22:24	22:20	21:03	22:54
רוסיה, ווסטוב על-הדון (ח)	04:27	04:30	07:13	07:17	08:23	08:25	09:45	09:47	20:21	20:20	21:04	21:03	20:03	21:21
שווייץ, ציריך (ק)	05:31	05:34	08:17	08:21	09:28	09:30	10:49	10:51	21:32	21:31	22:10	22:08	21:13	22:27
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:53	05:55	08:32	08:34	09:05	09:06	10:12	10:13	18:49	18:50	19:14	19:15	18:32	19:25

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל־אֵיב וְאֵרֹב וְלִסְטִים וְחַיִּית רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל־פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתִּיבֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רֹאשֵׁינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלִיתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל־פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00532
26/06/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

